NICULAE FELEAGĂ

SISTEME CONTABILE COMPARATE

Ediția a II-a

vol. I

Biblioteca de contabilitate

contabilitățile anglo-saxone

EDITURA ECONOMICĂ

NICULAE FELEAGĂ

SISTEME CONTABILE COMPARATE

ediția a II-a

vol. I
Contabilitățile anglo-saxone

„Biblioteca de contabilitate“
Coordonarea ştiinţifică a colecţiei:
Prof. univ. Niculae Feleagă

657
F35

Niculae Feleagă

SISTEME CONTABILE COMPARATE

50669
50671

ediția a II-a

vol. I

Contabilitățile anglo-saxone

CUPRINS

Cuvânt înainte 11

CAPITOLUL I: OBIECTIVE ŞI METODOLOGIE ÎN STUDIUL SISTEMELOR CONTABILE COMPARATE 15

1.1. Necesitatea şi limitele armonizării contabile internaţionale 15
1.2. Diferenţe naţionale continuă să existe 19
1.3. Analiza asemănărilor şi cele două tabere opozabile, definite la nivel mondial 23
1.4. Recursul la clasificarea contabilă internaţională 24
1.5. Sistemele naţionale de reglementare şi de normalizare refuză instalarea unei gândiri contabile unice 42
1.6. Dimensiuni metodologice referitoare la studiul sistemelor contabile comparate 42

CAPITOLUL II: CONTABILITATEA BRITANICĂ 47

2.1. Factorii de mediu şi influenţa lor asupra contabilităţii britanice 48
2.2. O reformă profundă a reglementării contabile britanice 55
2.3. Relaţiile contabilităţii cu fiscalitatea 60
2.3.1. Impozitul pe profit 61
2.3.2. Impozitarea veniturilor distribuite 64
2.3.3. Taxa pe valoarea adăugată 65
2.3.4. Cheltuielile privind salariile 65
2.4. O profesie contabilă seculară 65
2.5. Modalitatea de ţinere a contabilităţii 69
2.6. Obligaţiile societăţilor britanice în materie de informare financiară 70
2.6.1. Structura bilanţului 70
2.6.1.1. Structura generală 70
2.6.1.2. Structura de detaliu 72
2.6.1.3. Analiza unor posturi bilanţiere 74
2.6.2. Structura contului de profit şi pierdere 80
2.6.2.1. Structura generală 80
2.6.2.2. Structura de detaliu 84
2.6.2.3. Analiza unor rubrici ale contului de profit şi pierdere 85
2.6.3. Structura anexei 89
2.6.3.1. Structura generală 89

2.6.3.2. Structura de detaliu 89
2.6.3.3. Comentarii referitoare la unele informaţii 91
2.6.4. Structura tabloului fluxurilor de trezorerie 94
2.6.4.1. Structura generală 94
2.6.4.2. Structura de detaliu 96
2.6.5. Structura tabloului tuturor câştigurilor şi pierderilor contabilizate 100
2.7. Publicarea informaţiilor financiare 102
2.8. Particularităţi în contabilitatea britanică 104
2.8.1. Cadrul contabil conceptual 104
2.8.2. Principiile contabile fundamentale 113
2.8.2.1. Imaginea fidelă, între concept, obiectiv şi principiu federator 113
2.8.2.2. Principiile contabile de bază 114
2.8.3. Regulile de evaluare 118
2.8.3.1. Regula de bază: costul istoric 118
2.8.3.2. Regulile derogatorii 121
2.8.3.3. Metodele de evaluare 125
2.8.4. Imobilizările corporale 126
2.8.5. Contractele de locaţie 127
2.8.5.1. Consideraţii generale 127
2.8.5.2. Clasificarea contractelor de locaţie 127
2.8.5.3. Prelucrarea contabilă 128
2.8.6. Grupările de întreprinderi şi supravaloarea (goodwill) 129
2.8.6.1. Grupările de întreprinderi 129
2.8.6.2. Supravaloarea (goodwill) 131
2.8.7. Impozitele amânate 133
2.8.7.1. Consideraţii generale 133
2.8.7.2. Mecanismul şi aplicarea metodei solicitate de SSAP 15 revizuit 133
2.8.8. Provizioanele pentru riscuri şi cheltuieli 134
2.8.8.1. Provizioanele pentru reorganizare 134
2.8.8.2. Angajamentele referitoare la pensionare 135
2.8.8.2.1. Consideraţii generale 135
2.8.8.2.2. Spiritul normei SSAP 24 şi mecanismul ei de aplicare 136
2.8.9. Contractele pe termen lung 137
2.8.10. Conversiunea operaţiilor exprimate în monede străine 137
2.8.10.1. Regulile de bază 138
2.8.10.2. Prelucrări derogatorii 138
2.8.10.3. Conversiunea conturilor unor ansambluri/filiale străine 139
2.8.11. Corectarea conturilor şi schimbarea de metodă contabilă 140

2.8.12. Conturile consolidate 141
2.8.12.1. Consideraţii generale 141
2.8.12.2. Obligaţiile referitoare la întocmirea conturilor consolidate 142
2.8.12.3. Perimetrul de consolidare 143
2.8.12.4. Metodele de consolidare 144
2.8.13. Imobilizările necorporale (altele decât mărcile şi supravaloarea) 144
2.8.14. Rezultatul pe acţiune 145
2.8.15. Informarea sectorială 146
2.8.16. Instrumentele financiare 147

CAPITOLUL III: CONTABILITATEA AMERICANĂ 149

3.1. Factorii de mediu şi influenţa lor asupra contabilităţii americane 150
3.1.1. De la sfârşitul secolului al XIX-lea până la marea criză a anilor '30 150
3.1.2. De la sfârşitul marii crize până la începutul anilor '70 153
3.1.3. De la crearea actualului organism de normalizare contabilă (1972) până la sfârşitul anilor '80 158
3.1.4. Perioada anilor '90 165
3.2. Diferenţele între normele IASC şi US GAAP 170
3.3. Modul de utilizare a normelor contabile americane 175
3.3.1. Ierarhia principiilor contabile general admise (US GAAP) 175
3.3.2. Recursul practic la normele contabile (Practical GAAP Research) 176
3.4. Prezentarea situaţiilor financiare 177
3.4.1. Prezentarea bilanţului (balance sheet) 178
3.4.1.1. Consideraţii cu caracter general 178
3.4.1.2. Exemplu de prezentare a bilanţului contabil 180
3.4.1.3. Detalii referitoare la structurile bilanţiere 182
3.4.2. Prezentarea contului de profit şi pierdere (statement of income) 183
3.4.2.1. Consideraţii cu caracter general 183
3.4.2.2. Exemple de prezentare a contului de profit şi pierdere 185
3.4.2.3. Detalii referitoare la structurile contului de profit şi pierdere 188
3.4.3. Tabloul fluxurilor de trezorerie (statement of cash flows) 192
3.4.3.1. Consideraţii cu caracter general 192
3.4.3.2. Clasificarea fluxurilor 194
3.4.3.3. Prezentarea fluxurilor de trezorerie 196
3.4.3.4. Informaţiile referitoare la operaţiile de investire şi de finanţare, fără contrapartidă monetară 197
3.4.3.5. Fluxurile de lichidităţi în monede străine 197

3.4.3.6. Exemplu de prezentare a tabloului fluxurilor de trezorerie.....198
3.4.4. Tabloul capitalurilor proprii (statement of changes in equity).....201
3.4.5. Rezultatul global sau economic (comprehensive income).....201
3.5. Obligaţiile de revizie şi de publicare a situaţiilor financiare 207
3.6. Repere istorice privind conceptualizarea contabilităţii americane 209
3.6.1. Geneza principiilor şi postulatelor contabile.....209
3.6.2. Cadrul contabil conceptual american 219
3.6.2.1. Geneza cadrului conceptual.....219
3.6.2.2. Arhitectura cadrului contabil conceptual american.....222
3.6.2.3. Consecinţele utilizării cadrului conceptual american asupra modelului contabil tradiţional.....232
3.6.2.4. Analiza critică a cadrului conceptual american.....233
3.7. Practicile contabile americane în lumina principiilor contabile general admise 235
3.7.1. Schimbările contabile.....235
3.7.1.1. Delimitări şi definiţii 235
3.7.1.2. Măsurarea şi contabilizarea schimbărilor contabile 236
3.7.2. Imobilizările necorporale 238
3.7.3. Imobilizările corporale şi deprecierea acestora.....244
3.7.3.1. Consideraţii preliminare 244
3.7.3.2. Metode de evaluare.....244
3.7.3.3. Amortizarea şi deprecierea activelor cu durată lungă de viaţă.....245
3.7.3.4. Schimbul de bunuri imobiliare 248
3.7.4. Contractele de locaţie (Leases) 249
3.7.4.1. Consideraţii preliminare 249
3.7.4.2. Contractele de locaţie-finanţare (Capital leases).....250
3.7.4.3. Contractele de locaţie simplă (ordinară).....251
3.7.4.4. Locaţii de ansambluri imobiliare.....251
3.7.4.5. Informaţiile de furnizat în conturile locatarului 252
3.7.4.6. Operaţia de cesiune a contractelor (lease-back) 252
3.7.5. Capitalizarea cheltuielilor cu dobânzile (Interest cost capitalization) 253
3.7.5.1. Reguli generale.....253
3.7.5.2. Capitalizarea cheltuielilor financiare în cazul imobilizărilor corporale.....254
3.7.5.3. Capitalizarea cheltuielilor financiare în cazul stocurilor.....255
3.7.6. Valorile de exploatare: stocuri şi lucrări în curs
(Inventory and work in process).....256
3.7.6.1. Consideraţii preliminare 256
3.7.6.2. Metodele de evaluare a stocurilor.....257

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

3.7.6.3. Evaluarea lucrărilor în curs pe termen lung (contractele de construcţie pe termen lung) 259
3.7.7. Activele circulante şi pasivele pe termen scurt 262
3.7.7.1. Consideraţii preliminare 262
3.7.7.2. Evaluarea creanţelor 263
3.7.7.3. Provizioanele pentru deprecierea creanţelor 264
3.7.7.4. Contabilitatea dobânzilor referitoare la creanţe şi la datorii comerciale 266
3.7.8. Riscurile şi eventualităţile (contingencies) 266
3.7.9. Impozitul asupra beneficiilor (income taxes) 271
3.7.9.1. Consideraţii generale 271
3.7.9.2. Norme aplicate şi metode utilizate în contabilitatea americană pentru contabilizarea impozitului pe profit 271
3.7.9.3. Detalii privind prevederile normei FAS 109 272
3.7.10. Informarea sectorială 274
3.7.10.1. Consideraţii preliminare de ordin general 274
3.7.10.2. Conţinutul normei FAS 14 „Informarea sectorială a unei întreprinderi" (Financial Reporting for Segments of a Business Entreprise) 275
3.7.10.3. Conţinutul normei FAS 131 „Informaţiile de prezentat referitoare la sectoarele unei întreprinderi şi la elementele contabile conectabile acestora" (Disclosures about Segments of an Entreprise and Related Information) 275
3.7.11. Rezultatul pe acţiune 283
3.7.11.1. Consideraţii preliminare 283
3.7.11.2. Conţinutul normei FAS 128 „Rezultatul pe acţiune" (Earning per share) 284
3.7.12. Opririle de activităţi (Discontinued operations) 290
3.7.12.1. Definirea opririi de activitate 290
3.7.12.2. Datele-cheie de reţinut 292
3.7.12.3. Prezentarea contului de profit şi pierdere şi informaţiile de comunicat 293
3.7.12.4. Determinarea câştigului sau a pierderii privind oprirea unui sector de activitate (Gain or loss on disposal of a segment of a business) 294
3.7.12.5. Evaluarea activelor sectorului oprit 297
3.7.13. Operaţiile în monede străine 298
3.7.13.1. Conversiunea situaţiilor financiare în monede străine 298
3.7.13.2. Conversiunea tranzacţiilor în monede străine 303
3.7.14. Conturile consolidate 304
3.7.14.1. Consideraţii de ordin general 304
3.7.14.2. Metodele de consolidare 305
3.7.14.3. Punerea în echivalenţă (Equity method) 306
3.7.15. Grupările de întreprinderi 308

3.7.15.1. Consideraţii preliminare 308
3.7.15.2. Asociaţiile de interese.....309
3.7.15.3. Alocarea costului de achiziţie.....312
3.7.16. Restructurarea datoriilor.....314
3.7.16.1. Definiri şi delimitări 314
3.7.16.2. Regulile contabile aplicate debitorului 315
3.7.16.3. Regulile contabile aplicate creditorului 317
3.7.17. Clasificarea şi evaluarea titlurilor 317
3.7.17.1. Consideraţii preliminare 317
3.7.17.2. Alegerea categoriei de titluri 318
3.7.17.3. Debt securities held-to-maturity 319
3.7.14.4. Trading securities 321
3.7.17.5. Available-for-sale securities 321
3.7.17.6. Deprecierea (Impairment) 322
3.7.17.7. Transferurile între categorii 322
3.7.17.8. Informaţii de furnizat (Disclosures) 323
3.7.18. Obligaţiunile convertibile şi instrumentele financiare 323
3.7.18.1. Delimitări şi definiri 323
3.7.18.2. Instrumentele financiare ce pot să fie la originea pierderilor contabile 325
3.7.19. Contractele la termen cotate.....328
3.7.19.1. Definiri şi delimitări 328
3.7.19.2. Detalii privind contabilitatea contractelor la termen cotate 329

În loc de încheiere: zece teze referitoare la compatibilităţile şi incompatibilităţile contabilităţii româneşti cu cele anglo-saxone 333
Anexa 1. Lista normelor FAS 341
Anexa 2. Diferenţele în terminologiile contabilităţii britanice şi a celei americane.....347
Bibliografie selectivă 349

Cuvânt introductiv

La sfârşitul lui septembrie 1998, părăseam Bucureştiul pentru a da curs celei de a doua experienţe de „visiting professor“, în oraşul luminilor. În cadrul Institutului Naţional de Tehnici Economice şi Contabile, alături de bunul meu prieten Louis Klee, urmam să asigur conducerea cursurilor, seminariilor şi proiectelor disciplinei de Contabilitate comparată.

Aş fi avut suficiente motive să consider că plecarea din amfiteatrele Academiei de Studii Economice se făcea, hai să folosesc o formulă a limbajului de lemn, cu sentimentul datoriei împlinite, sentiment susţinut de elaborarea şi publicarea, împreună cu Ionel Ionaşcu, a „Tratatului de contabilitate financiară“. Tratat care, parte nevăzută a aisbergului, ascundea eforturile de decantare şi de experimentare în procesul pedagogic a unor noi concepţii. Eforturi ale ultimilor ani, în special ale anului universitar 1997/1998, cel al redactării.

Dar lucrurile nu stăteau chiar aşa. De o vreme, în catedra de Contabilitate intrase dihonia. Analizate din exterior, neînţelegerile trădau o anumită lipsă de identitate, criză care degenerase, după decembrie 1989, într-o lipsă de unitate, de coerenţă. Deşi, oricât de severi am putea fi, ideile generoase ale reformei contabile se născuseră în Piaţa Romană şi se alimentau în principal de aici. Este drept, din surse imposibil de unit, poate din cauza orgoliilor exagerate, poate din cauza diferenţelor de univers de raportare, poate din incompatibilităţile de mentalitate între cele trei generaţii de universitari, poate din fiecare câte ceva.

Ziua de 28 septembrie, zi de infarct, atinsese apogeul stărilor conflictuale. Ecourile lor aveau să se simtă şi în lunile semestrului I. În imposibilitatea de a întreţine focul sacru al unei agore universitare, ceea ce ar trebui să fie orice catedră, eram aproape decis să pun capăt pasiunilor mele de a elabora lucrări în sprijinul dezvoltării învăţământului contabil românesc. Deşi lecţia biblică îmi spunea că nimeni nu este profet în ţara lui.

Pe acest fond tulbure şi trist, îmi petreceam zilele pariziene, concentrat în pregătirea lecţiilor de sisteme contabile comparate şi de norme contabile internaţionale. Cu toate că procesul era mult mai greoi, pregătirea notelor de curs o realizam atât în franceză, cât şi în română. Recursul la limba română îmi dădea garanţia dezvoltării în nuanţe şi în fineţe a temelor cursurilor mele.

Comparativ cu anul 1997, anul primei experienţe de universitar francez, îmi pierise patima afectării fiinţei mele la un proiect de anvergură, care să-mi canalizeze existenţa pariziană. Atunci eram dominat de definirea şi studierea soluţiilor de combatere a fenomenelor de shopping contabil, analizele mele regăsindu-se în lucrarea „Dincolo de frontierele vagabondajului contabil“.

Contrar situaţiei de acasă, integrarea în mediul universitar parizian îmi dădea reale motive de satisfacţie. Invitaţii speciali la cursurile de contabilitate comparată – personalităţi de talie ca Gilbert Gélard, Jean-Claude Lavoyer, Benoît Lebrun şi Olivier Cretté, mi-au oferit şansa unor dialoguri de substanţă şi de bun gust. Jean-Claude Scheid, Louis Klee şi Eric Delesalle nu au încetat nici un moment să-mi ofere prietenia lor. Uneori, mă lăsam purtat spre anii „studenţiei“ mele pariziene, frecventând biblioteca Universităţii Paris-Dauphine, unde mă pierdeam printre cei tineri – bosseurs şi bosseuses – şi plonjam ore în şir în lectură. Nu ascund

faptul că motivul complementar al acestor deplasări era să-mi revăd profesorii, în special pe Bernard Colasse şi Jacques Richard. Jovial şi într-o perpetuă efervescenţă, Jacques Richard, cel care, cu şapte ani în urmă, îmi descifra tainele sistemelor contabile comparate, m-a invitat la cursul lui în postura mai mult decât onorantă de „copilot". În astfel de ocazii, trăieşti un sentiment unic: alături de „maestru", să interpretezi rolul de cuplu universitar, care, într-o succesivă predare de ştafetă, atrage studenţii spre capcanele temei, catalizează eforturile acestora, îi lansează în dispute.

Dar veneau serile, şi cu ele starea de melancolie, pentru a nu zice tristeţe, când gândurile te transpuneau, inevitabil, acasă. În studioul meu din Rue du Borrégo, nr. 22-30, îmi mângâiam adesea singurătăţile. Un prieten bucureştean, unul dintre puţinii adevăraţi pe care îi am, mi-a scris într-o zi de noiembrie că forţa omului trebuie măsurată în funcţie de cantitatea de singurătate pe care o poate suporta. Astăzi, acum, din această frază a cuvântului meu introductiv, nu pot să-i răspund decât cu întrebarea-cugetare a lui Rainer Maria Rilke, din „La trilogie espagnole": „*Pourquoi faut-il qu' un homme prenne ainsi sur lui tant d' inconnu?*".

Totdeauna am avut sentimentul că nu ştiu să fac decât trei lucruri la un nivel satisfăcător: să vorbesc într-un amfiteatru, să scriu o carte şi să citesc. Când sărbătorile de iarnă se apropiau, căzusem în mania lecturii extraprofesionale. Ea, lectura, devenise pentru mine un fel de exorcism. Dintr-o dorinţă tardivă de a mă cunoaşte, poate de a mă vindeca, am început cu studiul unor lucrări de psihanaliză. Apoi, cumpărând la un preţ de chilipir schiţele din exil ale lui Soljeniţîn (Grăuntele căzut între pietrele de moară: „*Le grain tombé entre les meules*"), am citit pe nerăsuflate drama acestui titan al literaturii universale. Strivit între agresivitatea întâlnită în mass-media occidentală şi urmărirea nemiloasă a „ghebiştilor", viaţa lui se constituie într-un exemplu de rezistenţă, de nepactizare cu diavolul. Şi, în sfârşit, lectura Noului Testament, mereu mistuitoare, mereu plină de învăţăminte, pentru că experienţa pământeană a Mântuitorului, sacrificiul Lui nu pot să fie pentru lector decât o încercare, fie ea şi pasageră, de purificare.

După vacanţa de iarnă, la începutul lui ianuarie, am aflat că ziarul „Economistul", în analizele lui, a gratificat „Tratatul de contabilitate financiară", considerându-l cartea economică a anului. Dincolo de undele de satisfacţie pe care ţi le provoacă o astfel de veste, mi-am amintit de promisiunea făcută editurii mele preferate de a rescrie şi republica lucrarea „Sisteme contabile comparate". Obligaţia morală pentru această reeditare era dată de premierea lucrării de către Academia Română. Chose promise, chose due, mi-am alungat tristeţile şi renunţările, trecând la masa de lucru. În fond, era vorba despre o reorganizare a lecţiilor predate în sălile INTEC-ului. Simpla retipărire sau, chiar mai mult, doar o îmbunătăţire a primei ediţii ar fi fost prea departe de reflecţiile la care ajunsesem după patru ani.

Prima ediţie trebuia să devină, în micul meu univers, o piesă de muzeu. Dacă aş răsfoi paginile ei, aş privi-o cu nostalgia şi înţelegerea cu care, într-un muzeu adevărat, priveşti prima locomotivă cu aburi. Era evident că trebuia să declanşez în mine resorturile necesare pentru a elabora o nouă ediţie, de altă profunzime şi de altă întindere.

Pornind de la acest obiectiv, a doua ediţie a „Sistemelor contabile comparate" este concepută în mai multe volume. Cum în polifonia şi cacofonia din mediul contabil românesc se aude tot mai des că „vom trece la sistemul contabil anglo-saxon", se impunea ca primul volum să fie afectat acestei teme. Scopul elaborării lui este unul cu triplă bătaie:

– de a „astupa gura“ pescuitorilor în ape tulburi, care propovăduiesc simplitatea „sistemului contabil anglo-saxon“: aceşti pescuitori vor constata, mai întâi, că nu există un sistem contabil anglo-saxon, ci mai multe sisteme contabile anglo-saxone; apoi că, ştiută fiind dependenţa unui sistem contabil de mediul politic, juridic, economic, financiar, social şi cultural al ţării în care operează, incompatibilităţile de mediu între România şi ţările anglo-saxone sunt infinit mai mari decât compatibilităţile; şi, în sfârşit, că influenţa mare a contabilităţilor anglo-saxone la nivel mondial, fenomen de necontestat, nu presupune, în mod automat, o (nouă) reformă contabilă a sistemului românesc;
– de a oferi specialiştilor români un studiu aprofundat al celor mai reprezentative sisteme contabile anglo-saxone: cel britanic şi, bineînţeles, cel american; în felul acesta se va putea constata că economiile ţărilor anglo-saxone sunt economii financiarizate; or, în acest context, instrumentarul contabil se complexifică tot mai mult, fapt ce respinge, cel puţin parţial, teza simplităţii contabilităţilor anglo-saxone;
– de a oferi normalizatorilor, experţilor, profesorilor şi studenţilor o bază de reflecţie pentru analizarea posibilităţilor de perfecţionare a sistemului contabil românesc, plecând de la unele dintre performanţele sistemelor anglo-saxone.

În nici un caz, lucrarea mea nu trebuie luată ca o formă deghizată de a lansa în mediul românesc ideea necesităţii unui „sistem românesc inspirat după sistemele anglo-saxone“. Dar nici nu voi fi adeptul unei forme de partizanat ieftin, printr-o încercare de camuflare a performanţelor acestor sisteme. Realitatea contemporană este că apelul la o serie de practici ale sistemelor anglo-saxone este un fenomen de neocolit, mai ales atunci când este vorba despre întreprinderile mari, confruntate cu procesele de globalizare a economiilor.

Pe de altă parte, este cunoscut că normele contabile internaţionale, norme care se găsesc pe „masa de lucru“ a normalizatorilor români, sunt influenţate, în cele mai multe cazuri, de normele americane sau britanice echivalente. Este şi motivul pentru care, venind în întâmpinarea acestui imperativ, am dezvoltat în „tratat“ litera şi spiritul normelor contabile internaţionale. Consider, totodată, că ideile promovate prin ultimul capitol al tratatului, „Schiţă imperfectă a sistemului contabil românesc la orizonturile anului 2000“, sunt idei valabile, care, puse în valoare, pot conduce la perfecţionarea substanţială a sistemului nostru contabil. Analiza lor atentă atestă o promovare a unor practici anglo-saxone, într-un cadru de tip european-continental (în special de inspiraţie franceză), influenţat de referenţialul contabil internaţional.

Desigur că lumea anglo-saxonă nu se reduce la Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord şi la Statele Unite ale Americii. Extinderea volumului întâi şi la alte ţări ar fi complicat inteligibilitatea lucrării. Totodată, este cunoscut că sistemul contabil canadian este foarte apropiat de cel american, iar sistemele australian şi neozeelandez, de cel britanic.

Lucrarea „Sisteme contabile comparate“ nu putea fi realizată fără a face apel la surse bibliografice. Alternativa ar fi fost o experienţă contabilă de lungă durată în aceste ţări. Ceea ce autorul lucrării nu şi-o putea permite. Sursele de inspiraţie la care am făcut apel sunt menţionate la subsolul paginilor şi, selectiv, în bibliografia finală. Pe de altă parte, multe dintre ideile lucrării sunt inspirate din numeroasele discuţii pe care le-am avut în cadrul cursurilor mele pariziene cu personalităţile evocate anterior.

Neîndoios, un studiu al sistemelor contabile comparate pleacă de la analiza obiectivelor şi metodologiilor definite de această disciplină contabilă în plină expansiune. Este vorba despre conţinutul primului capitol, în care am acordat un spaţiu suficient de mare clasificărilor contabile internaţionale.

Atunci când reclama luminoasă din Tour Eiffel mă avertiza că mai sunt doar 335 de zile până în anul 2000 (J – 335 avant l'an 2000), acest studiu (volumul întâi) era încheiat. Şi, pentru a păstra o simetrie cu lucrarea mea pariziană elaborată în 1997, îmi voi îndrepta simbolic privirea spre aripa „Paris" a complexului muzeistic Chaillot, pe care stau gravate, poate pentru secole[1]:

IL-DÉPEND-DE-CELUI-QUI-PASSE
QUE-JE-SUIS-TOMBE-OU-TRÉSOR
QUE-JE-PARLE-OU-ME-TAISE
CECI-NE-TIENT-QU'A-TOI
AMI-N'ENTRE-PAS-SANS-DÉSIR

Realizarea acestei lucrări, ca de altfel a tuturor lucrărilor mele precedente, s-a bucurat de generozitatea şi prietenia domnilor Ioan Erhan şi Dinu Marin, cărora le adresez recunoştinţa şi mulţumirile mele. Mulţumiri cu care întâmpin eforturile întregii echipe tehnice: doamnei Ioana Manoliu, doamnei Daniela Marinescu şi doamnei Adriana Popescu.

Paris, octombrie 1998 – ianuarie 1999

Autorul

[1] Cuvinte, care, pentru lucrarea „Sisteme contabile comparate", ar „suporta" următoarea traducere:
Depinde de cel ce ştie să citească
Dacă lucrarea mea va pieri sau va rezista.
Dacă eu îţi spun sau nu ceva
Aceasta nu ţine decât de tine:
Cititorule-prieten, nu o studia, dacă ai prejudecăţi!

Capitolul I

OBIECTIVE ŞI METODOLOGIE ÎN STUDIUL SISTEMELOR CONTABILE COMPARATE

1.1. Necesitatea şi limitele armonizării contabile internaționale

Dacă ne-ar fi dat să caracterizăm prin trei fenomene evoluția contemporană a contabilității, acestea ar fi, fără putință de tăgadă, normalizarea, armonizarea și internaționalizarea.

Normalizarea contabilă este procesul prin care se armonizează prezentarea documentelor de sinteză, metodele contabile şi terminologia.

Procesul de normalizare este opera de determinare a unui cadru de referință. Lui i se pot ataşa trei scopuri fundamentale:

– obținerea, de către puterea publică, a unei informări omogene, referitoare la întreprinderi;

– valorificarea informațiilor contabile de către utilizatorii externi, în special în ceea ce priveşte comparațiile în timp şi în spațiu (între întreprinderi);

– contribuția la o alocare mai bună a resurselor financiare, la nivelul unei țări.

La **nivel internațional**, normalizarea contabilă comportă elaborarea de reguli sau de norme aplicabile, în totalitate sau parțial, la un ansamblu de țări, la un ansamblu de întreprinderi sau de câte un ansamblu de specialişti ai profesiei contabile. Normalizarea contabilă internațională presupune existența de autorități capabile să elaboreze reguli sau norme, să le facă obligatorii şi să sancționeze nerespectarea lor.

Armonizarea contabilă internațională este procesul prin care regulile sau normele naționale, diferite de la o țară la alta, uneori divergente, sunt perfecționate pentru a fi făcute comparabile.

Până acum un sfert de secol, contabilii trăiau într-un fel de turn Babel, în care nu numai că vorbeau în limbi diferite sau utilizau limbaje diferite, dar, de asemenea, ei dădeau interpretări diferite aceloraşi evenimente şi tranzacții.

Astăzi, cuvântul de ordine pentru majoritatea specialiştilor contabili din toate țările lumii este „internaționalizarea“. Într-o asemenea măsură încât se poate vorbi, în pofida caracterului excesiv al formulei, despre o contabilitate internațională.

De fapt, contabilitatea internațională s-a născut din preocupările de armonizare internațională a regulilor şi practicilor contabile. Actualmente, ea caută să-şi definească „frontierele“ şi conținutul plecând de la normalizarea contabilă internațională.

Instituția prin care se realizează normalizarea contabilă internațională este „Comisia internațională a standardelor contabile“ (International Accounting Standards Committee: IASC), organism specializat , în principiu, în elaborarea de norme pentru bursele şi societățile multinaționale.

Acest organism apare, oarecum, ca o anomalie în reglementarea contabilă deoarece, în mod normal, regulile contabile evoluează în timp, în interiorul unui spațiu cultural relativ

omogen. Ele răspund astfel nevoilor unui context economic, juridic şi social specific. Or, normele emise de IASC sunt complet artificiale, ele fiind elaborate în afara unui context juridic şi social.

În legătură cu normalizarea contabilă internațională, apar două aspecte subiective:

– În mod neoficial, se pretinde că IASC a fost creat pentru a contrabalansa Comunitatea (Uniunea) Europeană şi proiectele sale de armonizare a contabilității. Anglo-saxonii se temeau ca aceste norme contabile supranaționale (în fapt, directive europene, care nu sunt în realitate norme) să nu furnizeze un model de referință pentru activitățile internaționale.

– Unii autori sugerează că marile cabinete internaționale de audit au susținut inițiativele IASC, considerând acest organism ca un fel de cal troian, pentru a fi exportate regulile anglo-saxone şi pentru a suscita o cerere de experți în contabilitățile anglo-saxone.

● Dincolo de aceste aspecte subiective, armonizarea contabilă internațională este, mai întâi, o necesitate ce emană din **cerințele utilizatorilor de situații financiare**. Aspirația lor către o contabilitate uniformă s-a manifestat de mai multe zeci de ani. Totuşi, ea nu a devenit presantă, aproape irezistibilă, decât în anii ’80 şi ’90.

Factorul esențial al acestei „presiuni“ a fost şi este **mondializarea** din ce în ce mai evidentă a economiilor. Tendințele economice şi financiare determină din ce în ce mai mult o internaționalizare a normelor contabile. Garanția continuării schimbărilor este dată de succesul rundei Uruguay a GATT, relevat de crearea Organizației Mondiale a Comerțului.

Un alt factor important este reprezentat de procesul de **lărgire a Uniunii Europene**. Pe măsură ce noi țări intră în Uniunea Europeană şi noi societăți îşi adaptează structurile lor pentru a obține calificativul de societăți europene, depăşind astfel stadiul de societăți naționale, asistăm la crearea unui număr din ce în ce mai mare de societăți multinaționale.

Paralel cu aceste fenomene, se poate constata **o globalizare crescătoare a piețelor de capitaluri**. Evoluând într-un cadru multinațional, apare ca evidentă dorința unor întreprinderi de a-şi creşte capitalul în mai multe țări. Atragerea lor spre diferitele piețe financiare este dată şi de **concurența tot mai acută** între aceste piețe, dornice să majoreze „partea“ lor în activitatea mondială. Concurența între piețele de capitaluri influențează autoritățile naționale de control spre o evoluție a mentalităților favorabilă **recursului la normele contabile internaționale** (IAS_S).

La nivel mondial, piețele financiare cele mai puternice apreciază utilizarea normelor contabile internaționale ca o formă de realizare a unei **concurențe mai eficace**, cunoscut fiind faptul că necesitatea întocmirii de conturi suplimentare, pentru introducerea pe o piață străină, constituie actualmente o frână. În plus, piețele financiare mai puțin puternice merg mai departe şi îşi exprimă dorința ca societățile naționale să fie autorizate să utilizeze norme internaționale (IAS_S) la nivel național. Astfel de piețe se tem că societățile naționale s-ar putea mulțumi cu o cotare la bursele altor țări, ceea ce ar face practic inutilă cotarea la bursele naționale.

Armonizarea contabilă internațională este cerută şi de **tendința de privatizare** a unor întreprinderi. În ultimul deceniu, transferul unor societăți din proprietatea statului în sectorul privat - proces realizat în multe țări, a creat noi necesități în materie de capitaluri private. Astfel de necesități sunt, în nu puține cazuri, de dimensiuni prea mari, pentru a fi satisfăcute de piețele de capitaluri ale unei singure țări.

Ţinând cont de tendinţele spre o mondializare crescătoare, societăţile doresc aplicarea unui sistem contabil uniform. Într-o primă fază, ele aspiră la o **funcţionare economică eficace**. Or, dacă întreprinderile sunt obligate să-şi întocmească situaţiile financiare conform mai multor referenţiale contabile, în mod cert diferite, pentru a-şi informa investitorii pe diferitele pieţe financiare în care ele operează, sau pentru alte scopuri naţionale, această stare de fapt le „penalizează" din punct de vedere financiar, ele având sentimentul că îşi irosesc fondurile.

Mai mult, conducătorii acestor întreprinderi doresc să ajungă la o **convergenţă optimă între sistemul intern de informare şi cel extern**. Numai în felul acesta, fiabilitatea informaţiilor privind rezultatele şi capitalurile proprii poate fi apreciată atât la nivel naţional cât şi internaţional. Apare destul de evidentă concluzia că, dacă pentru satisfacerea exigenţelor externe ale diferitelor ţări trebuie să fie utilizate reguli contabile diferite, nu poate să mai fie vorba despre o conformitate între informaţiile interne şi cele externe.

- Într-o economie de piaţă, armonizarea şi normalizarea contabilă au ca obiect organizarea regulilor de funcţionare a pieţei informaţiei contabile, în vederea optimizării comunicării financiare.

Existenţa unei pieţe presupune existenţa unui produs. Informaţiile contabile reprezintă produsul schimbat pe piaţa informaţiei contabile. Acest produs nu există decât în funcţie de regulile şi normele care îl definesc.

Informaţia contabilă este un produs „juridic" specific, deoarece producţia, prezentarea şi difuzarea sa trebuie reglementate.

Armonizarea şi normalizarea contabilă sunt necesare şi datorită diversităţii agenţilor economici care contribuie la definirea ofertei sau cererii de informaţii contabile[1] şi datorită dezechilibrelor care pot exista între ofertă şi cerere.

O piaţă a informaţiei contabile[2] trebuie să asigure protejarea intereselor asociaţilor şi terţilor, prin favorizarea: (i) dezvoltării informaţiilor contabile publicate (din punct de vedere cantitativ şi calitativ); (ii) publicării şi inteligibilităţii informaţiilor contabile (transparenţă); (iii) creşterii posibilităţilor de comparare în timp şi în spaţiu.

Optimizarea comunicării financiare presupune controlul raportului cantitate - calitate/preţ, în ceea ce priveşte informaţiile contabile.

În procesul de comunicare se urmăreşte starea de echilibru a acestui raport. Dar echilibrul este şi el evolutiv, deoarece apar noi necesităţi informaţionale, noi tehnici de finanţare, noi contexte juridice sau se individualizează noi probleme (dezvoltarea investiţiilor nemateriale, apariţia contabilităţii mediului).

Starea de echilibru poate fi judecată pe termen scurt sau pe termen mediu (eventual, lung).

În cazul unui echilibru pe termen scurt, pot să fie demonstrate trei ipoteze:

---

[1] Cererea şi oferta de informaţii contabile au făcut obiectul studiului nostru în lucrarea „Tratat de contabilitate financiară", volumul I, paginile 39-258 (Niculae Feleagă şi Ion Ionaşcu, Editura Economică, 1998). O analiză ştiinţifică a fenomenelor pieţei informaţiei contabile, la nivel naţional şi internaţional, se regăseşte şi în lucrarea „Cererea şi oferta de informaţii contabile" (Liliana Malciu, Editura Economică, 1998).

[2] O analiză a organizării pieţei informaţiei contabile îl preocupă pe colegul meu „de arme", Louis Klee (Normes comptables internationales de l'IASC, S.T.C. C3 Comptabilité comparée, 1997/1998). Ne permitem privilegiul de a-i comunica o parte din concluziile acestei analize. În mod evident, el se „inspiră" din dezideratele unei pieţe perfecte (cu referire la piaţa comercială).

(i) în stare de echilibru, imaginea fidelă este respectată, iar oferta satisface cererea;
(ii) la un preț dat, cererea încearcă să aibă cantitatea cea mai mare de informații;
(iii) la o cantitate dată de informații, oferta încearcă să contribuie la creşterea prețului obținut.

În cazul unui echilibru pe termen mediu, pentru o stare dată a organizării sistemului contabil, relevanța informațiilor se diminuează în timp. Totuşi, cererea de informații relevante creşte în timp. De aceea, normalizatorii, în calitatea lor de arbitri ai jocului social al contabilității, trebuie să găsească soluțiile pentru scăderea „uzurii" inerente a organizării sistemului contabil.

• Problema fundamentală a armonizării contabile este legată de **credibilitatea contabilității**. În condițiile în care, pentru acelaşi an, o aceeaşi societate publică, în țări diferite, imagini diferite ale mărimii capitalurilor proprii şi rezultatelor, conformându-se în mod logic regulilor în vigoare în aceste țări, încrederea utilizatorilor în conturile ei va avea de suferit. Cazul societății germane Daimler Benz a făcut deja istorie. În 1994, conform regulilor contabile germane, beneficiul său era de 895 milioane DM (mărci germane), în timp ce, în conformitate cu regulile americane, se ridica la 1052 milioane DM. La prima vedere, diferența nu părea semnificativă (cu toate că nu era nici neglijabilă). Ea s-ar fi putut explica prin faptul că regulile contabile germane sunt considerate mai conservatoare (în Germania, prudența este regină), ceea ce face ca evaluările care conduc la determinarea beneficiului să releve mărimi mai mici. Totuşi, cu un an înainte (1993), societatea Daimler Benz raporta, conform regulilor germane, un beneficiu de 615 milioane DM, pe când, pe baza regulilor americane, ea prezenta un deficit de 1.839 milioane DM. În mod evident, „seriozitatea" contabilității era pusă la mare încercare. Unii experți contabili afirmă că situația este uşor de înțeles în cazul unor ajustări care pot conduce la efecte destul de mari în anul adoptării de noi principii şi metode. În orice caz, comunitatea găseşte, în general, într-o astfel de situație, mesaje confuze şi informații neacceptabile. Cazuri similare s-au petrecut, de asemenea, cu societatea norvegiană Hydro (în 1992), compania britanică de automobile Rover (în 1992), societatea australiană News Corporation. Ultimele exemple sunt în mod deosebit revelatoare, deoarece există tendința să se pretindă, în mod eronat, că astfel de contraste apar numai între regulile țărilor anglo-saxone şi celelalte țări.

Cât priveşte limitele armonizării contabile internaționale, acestea pot să fie analizate, în majoritatea cazurilor, ținând cont de contextul lor istoric.

Astfel, până aproape de sfârşitul deceniului trecut, IASC a emis norme elaborate de grupuri de lucru, constituite în mod esențial din auditori-asociați ai marilor cabinete. Ca atare, în mod natural, aceste norme erau comparate cu normele contabile emise de organizațiile țărilor anglo-saxone. Dar, pentru a fi evitate contestațiile, ele propuneau, în general, mai multe prelucrări contabile, fapt ce a condus la o lipsă de comparabilitate a informațiilor, atunci când societățile, pentru întocmirea conturilor, făceau apel la referențialul contabil internațional. În ultimii ani, această limită a fost eliminată prin reducerea substanțială a numărului de prelucrări, o normă internațională precizând o prelucrare de referință (recomandată de IASC) şi, eventual, o prelucrare alternativă. Referitor la influența anglo-saxonă asupra normalizării internaționale, această realitate nu poate fi schimbată substanțial, pe un orizont mic de timp. Analizele acestui volum al lucrării noastre demonstrează că, atât din punct de vedere politic cât şi al nivelului de expertiză la care au ajuns sistemele anglo-saxone, procesul de

„**dezanglosaxonizare**" a normalizării contabile internaţionale este unul lent, de lungă durată (dacă se poate vorbi despre un astfel de proces, ceea ce nu este deloc evident).

O limită obiectivă a armonizării contabile internaţionale este rezultatul dicotomiei „întreprinderi mari, deschise fluxurilor financiare la nivel mondial - întreprinderi mici şi mijlocii". Dacă întreprinderile sau grupurile sensibile la fenomenele de globalizare şi financiarizare sunt şi vor fi adepte ale întocmirii şi prezentării conturilor lor pe baza filosofiei IASC, deci a normelor contabile internaţionale, nu acelaşi lucru se poate spune şi despre întreprinderile mici şi mijlocii. Ele reprezintă un segment important în ţesutul economic al fiecărei ţări. Pe de altă parte, ele conservă „gena" particularităţilor economice, financiare, sociale şi culturale ale ţării în care fiinţează şi operează. Or, am înţeles din paginile anterioare că un atare „complex genetic" este extrem de rezistent la influenţele fenomenelor contemporane.

O armonizare contabilă internaţională pentru acest segment economic este o întreprindere delicată şi, dacă nu imposibilă, cel puţin de lungă durată.

O altă limită obiectivă a armonizării contabile internaţionale este dată de faptul că IASC este un normalizator fără putere coercitivă, aplicarea normelor sale fiind facultativă. Deşi obiectivă, şi această limită poate să fie relativizată. Deoarece, astăzi, pentru marile societăţi şi grupuri cotate pe pieţele financiare străine, referenţialul IASC a devenit opozabil referenţialului american (FASB) şi, din motive politice, preferat acestuia din urmă. În plus, majoritatea organismelor naţionale de normalizare perfecţionează referenţialul lor contabil în raport cu filosofia şi prelucrările prevăzute în normele contabile internaţionale. Ceea ce, indirect, asigură o atenuare a lipsei de putere coercitivă a organismului internaţional.

1.2. Diferenţe naţionale continuă să existe

Nu spunem decât un lucru banal atunci când afirmăm că sistemele contabile sunt determinate de mediul economic, financiar, politic, juridic, social şi cultural în care ele operează. În dorinţa de a defini căile armonizării contabile internaţionale, este important să se constate şi să se analizeze asemănările şi deosebirile între diferitele sisteme contabile.

În acelaşi sens, trebuie să precizăm că fenomenele de creştere şi de globalizare a activităţilor întreprinderilor mari au generat o multiplicare a cazurilor de achiziţii de societăţi străine, precum şi a necesităţilor financiare, care au stat la baza dezvoltării actuale a pieţelor internaţionale de capitaluri. Aspecte ce au relevat că, în calitatea sa de instrument esenţial de comunicare, contabilitatea diferă[3], prin conţinutul său şi prin modalităţile sale de aplicare, de la o ţară la alta.

Analizată ca un instrument al comunicării informaţiilor, **contabilitatea este un limbaj economic**. În această calitate, contabilitatea transformă informaţiile sau ideile în semne a căror semnificaţie este inteligibilă pentru membrii unui grup cultural. Astfel, limbajul contabil elaborat la nivel naţional este adaptat unor obiective locale: dialogul cu investitorii, creditorii bancari, autorităţile fiscale.

---

[3] Idei inspirate din lucrarea „Comptabilité internationale" (Sous la direction de: Bernard Raffournier, Axel Haller, Peter Walton), Vuibert, septembrie, 1997, paginile 1-4.

Problemele care se pot pune este de a şti cum procedează întreprinderile care doresc să opereze dincolo de frontierele naţionale, implicit culturale, pentru a transmite sau a primi informaţii economice adecvate luării deciziilor? Altfel spus, cum analizează un investitor francez conturile unei societăţi americane pentru a şti dacă investeşte sau nu în activităţile acesteia? Sau cum îşi prezintă conturile o întreprindere românească pentru comunitatea financiară britanică?[4] Şi cum sunt interpretate aceste conturi de către investitorii britanici?[4] Analiza pe care ei o fac pleacă de la o viziune anglo-saxonă asupra contabilităţii sau încearcă să ţină cont de faptul că aceste situaţii financiare au fost întocmite de către o societate românească?

Mai mult, se ştie că, în pofida numeroaselor virtuţi, contabilitatea este un limbaj economic imperfect, care transmite o informare financiară relativ rudimentară, aspect care complică şi mai mult rezultatele analizei. Cum contabilitatea oferă, totuşi, puţine semne de interpretat, eventualele erori riscă să conducă la consecinţe grave.

Dincolo de comunicarea informaţiilor în afara frontierelor naţionale, realizată de unele întreprinderi mari, întreprinderile multinaţionale îşi manifestă preferinţa pentru un sistem contabil uniform pentru toate structurile sale, calitate ce facilitează controlul intern şi simplifică auditul extern. Cu toate acestea, ele sunt „conştiente“ că este necesară şi o prezentare a conturilor la nivel naţional, în special pentru motive de ordin fiscal. Diferenţele contabile între diferitele ţări constituie un obstacol în interpretarea informaţiilor financiare, în auditarea conturilor grupurilor multinaţionale.

Dispariţia diferenţelor nu înseamnă sine die rezolvarea optimă a comunicării financiare. De exemplu, o schimbare a metodologiei de calcul al profitului, justificată de grija alinierii la regulile internaţionale, poate să conducă la modificarea relaţiilor cu investitorii locali sau la apariţia unor consecinţe fiscale deloc de neglijat. Sau, aplicarea unei metode diferite de evaluare a activelor ar putea să presupună o schimbare a structurii bilanţiere, implicit a ratelor de îndatorire şi a costului finanţării. În anul 1970, în literatura anglofonă[5] a fost relevat pentru prima dată faptul că regulile contabile nu sunt deloc un instrument neutru de măsurare, ci rezultatul unui proces politic determinat de interesele economice ale părţilor interesate.

O întrebare implicată de existenţa diferenţelor în practicile contabile este **care sunt cauzele** acestora?

Este cunoscut că, în conformitate cu o concluzie universal acceptată, contabilitatea este o **construcţie socială** şi, ca atare, reflectă societatea în care s-a dezvoltat[6]. Ea este supusă unei reglementări şi, în proporţii diferite de la ţară la ţară, unor reguli nescrise care s-au dezvoltat prin uzanţe.

Reglementările contabile naţionale sunt consecinţa diferitelor evenimente şi circumstanţe. Istoria contabilităţii ne spune că exigenţele legale în materie contabilă sunt adesea răspunsuri la scandalurile financiare, la abuzurile sistemului politic, economic şi social sau la presiunile de ordin economic. De exemplu, apariţia societăţilor de capitaluri a fost răspunsul la presiunile economice, generate în perioada revoluţiilor industriale. În aceste

---

[4] Întrebările nu sunt alese în mod întâmplător.
[5] Zeff S.A., The Rise of Economic Consequences, Journal of Accountancy, decembrie 1978.
[6] Idei inspirate din lucrarea coordonată de Bernard Raffournier, Axel Haller, Peter Walton, anterior citată; paginile 4-5.

contexte, legislaţia s-a „străduit" să evite ca un atare instrument (contabilitatea) să fie folosit în detrimentul finanţatorilor (investitori, creditori).

O reglementare contabilă este rezultatul unui echilibru care se menţine tot atâţia ani cât condiţiile economice nu se schimbă. Atunci când mediul economic se schimbă sau când apar evenimente imprevizibile (de exemplu, fracturile istorice), vor apărea fie o nouă reglementare, fie simple schimbări în regulile existente, fapt ce conduce la o nouă stare de echilibru. Astfel de evenimente nu sunt identice sau nu se produc simultan în toate ţările. Mai mult, ele nu conduc, forţamente, la aceleaşi soluţii contabile. Cu alte cuvinte, regulile contabile pot să fie diferite de la o ţară la alta.

În altă ordine de idei, răspunsul societăţii poate să fie şi el diferit. În ţări ca Franţa sau Germania, legislaţia este foarte detaliată, în timp ce în Regatul Unit legea nu enunţă decât câteva prescripţii, practicienii fiind cei chemaţi să rezolve problemele de aplicare.

Diferită poate să fie şi atitudinea faţă de lege: în unele ţări, legea este urmată cu sfinţenie, în alte ţări respectarea regulilor este mult mai subtilă. Axel Haller şi Peter Walton evocă aceste diferenţe de atitudine printr-o formulă devenită celebră:

„În Germania, tot ceea ce nu este explicit autorizat prin lege este interzis.
În Anglia, tot ceea ce nu este explicit interzis este permis.
În Rusia, totul este interzis, inclusiv ceea ce este autorizat prin lege.
În Italia, totul este permis, inclusiv ceea ce este interzis".

În faţa aceluiaşi eveniment, două ţări pot să reacţioneze în mod diferit, aspect care reprezintă o sursă importantă a diferenţelor culturale în contabilitate. Totuşi, importanţa acestor diferenţe nu trebuie nicidecum supraestimată, deoarece, de multă vreme, fiecare stat urmăreşte soluţiile reglementare adoptate de vecini, neezitând să „împrumute" regulile considerate utile pentru ţara respectivă. **În mod natural, ţările au tendinţa să se inspire de la partenerii economici, care sunt, nu în puţine cazuri, naţiunile de care ele se simt cel mai aproape din punct de vedere cultural**.

Un bun exemplu pentru demonstrarea acestui fenomen este apariţia societăţilor de capitaluri şi a auditului extern. Noţiunea de responsabilitate limitată s-a născut în secolul trecut, multe ţări inspirându-se din experienţele vecinilor. De asemenea, încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea, majoritatea ţărilor dezvoltate posedau o formă de societate pe acţiuni, chiar dacă importanţa acestei forme şi numărul de societăţi cotate în Bursă varia în mod considerabil de la o ţară la alta.

O altă problemă importantă este cea a **naturii diferenţelor în practicile contabile**[7].

Una dintre diferenţele cele mai importante vizează obiectivul fundamental al contabilităţii. Acest obiectiv depinde de importanţa relativă a diferitelor forme juridice de întreprinderi, de modalităţile de finanţare privilegiate şi de atitudinea generală faţă de noţiunile de transparenţă şi de confidenţialitate.

Societăţile familiale, finanţate prin împrumuturi bancare şi obligatare, reprezintă un segment important al ţesutului economic din ţările Europei continentale. Unele dintre marile societăţi germane sunt actualmente în mâinile unui număr mic de investitori. Cum marile bănci germane nu se mulţumesc cu rolul de creditor, ele apar foarte adesea pe postura de acţionari importanţi ai acestor societăţi. O ţară ca Germania, unde Bursa nu constituie un

---

[7] Idei inspirate din lucrarea coordonată de B. Raffournier, A. Haller, P. Walton, anterior citată; paginile 6-7.

finanțator principal, este definită de gustul pronunțat pentru secretul afacerilor și, ca atare, de o politică de comunicare financiară destul de redusă.

În consecință, obiectivul contabilității nu este obținerea și prezentarea imaginii celei mai fidele a situației economice, ci, mai degrabă, determinarea acelui rezultat ce poate să fie distribuit acționarilor fără să se afecteze interesele celorlalte părți, în special ale creditorilor. Este vorba, deci, despre un obiectiv de menținere a capitalului ce face din prudență principiul contabil cel mai important. Principiu ce conduce la subevaluarea activelor, la supraevaluarea datoriilor și, ca atare, la subestimarea valorii întreprinderii. În astfel de țări (Germania, Elveția, Austria și, într-o mai mică măsură, țările latine ale Europei comunitare), utilizatorii situațiilor financiare, deși dețin puține informații privind situația unei întreprinderi, știu că valoarea întreprinderii este destul de mult subestimată.

Un atare complex de practici contrastează enorm cu cele americane sau britanice, unde se consideră, dimpotrivă, că transparența este cea mai bună armă pentru utilizatori, în special pentru investitori, pentru a-și apăra intreresele. Cazurile de întreprinderi familiale în Statele Unite sunt cazuri de excepție. În țările anglo-saxone, obiectivul situațiilor financiare este de a furniza informații utile pentru fundamentarea deciziilor investitorilor. Determinarea rezultatului nu este un obiectiv în sine, profitul fiind considerat o informație printre altele. Obiectivul contabilității întreprinderilor americane este de a oferi cea mai realistă imagine posibilă a situației economice a întreprinderii (fair presentation), iar al contabilității întreprinderilor britanice, de a oferi o imagine adevărată și loială (true and fair view). Pentru a atinge acest obiectiv, informațiile trebuie să fie relevante, semnificative, comparabile etc. Aplicarea principiilor independenței exercițiilor și permanenței metodelor exercită o influență enormă asupra evaluărilor.

Acolo unde impozitul asupra beneficiilor este direct legat de rezultatul contabil, fiscalitatea exercită o influență importantă asupra obiectivului contabilității și asupra abordărilor reținute în materie de evaluare. Este vorba despre țările Europei continentale, țări în care întreprinderile au în mod inevitabil tendința de a subevalua beneficiul pentru a minimiza impozitul[8] (sub aspectul creșterii amortizărilor și provizioanelor). Totodată, subevaluarea activelor conduce la protejarea intereselor creditorilor. În țări ca Germania, Austria și Elveția, aceste practici sunt total acceptate deoarece ele contribuie la asigurarea perenității întreprinderii, în calitatea ei de patron și de contribuabil. În schimb, în țările anglo-saxone, calculul rezultatului fiscal este o operație prea importantă pentru a fi încredințată contabililor. Ca atare, beneficiul fiscal se determină prin aplicarea unor reguli specifice, independente de cele utilizate în contabilitate.

În țările în care contabilitatea este dependentă de fiscalitate, în special Germania, Austria și Italia, activele sunt amortizate, în general, mai rapid, iar provizioanele sunt constituite cu mai mare ușurință. Astfel de practici afectează ratele de îndatorire, deoarece amortizările și provizioanele conduc la diminuarea capitalurilor proprii, iar provizioanele pentru riscuri și cheltuieli sunt considerate de analiști ca fiind datorii. În consecință, în aceste țări, ratele de îndatorire vor fi în general mai mari decât cele degajate de societățile anglo-saxone.

Majoritatea țărilor Europei continentale au o viziune mai largă asupra contabilității deoarece informarea financiară este considerată un instrument destinat mai multor categorii de utilizatori (investitorii, creditorii, puterea publică, salariații, partenerii comerciali și marele

[8] În mod evident, marile societăți deschise pieței de capitaluri nu aderă la astfel de practici.

public). Dimpotrivă, întreprinderile din ţările anglo-saxone îşi concentrează comunicarea financiară mai ales pentru satisfacerea nevoilor aportorilor de capitaluri (şi, în primul rând, ale investitorilor).

Cultura naţională a influenţat şi mecanismele de reglementare, mai ales în privinţa flexibilităţii şi adaptabilităţii normelor. Fiind ţări de drept cutumiar, ţările anglo-saxone se caracterizează printr-un minimum de reglementare legală şi printr-o autoreglementare realizată prin actul normalizator al profesiei. Ca atare, normele se adaptează rapid la modificările mediului. Totuşi, flexibilitatea prea mare este de multe ori criticată, deoarece ea dă frâu liber unor abuzuri şi manifestări de tendinţe egoiste. În schimb, alte ţări (a se vedea exemplul Franţei) consideră reglementarea contabilă ca fiind un contract social, rezultat din compromisul diferitelor părţi implicate. În acest context, este exclus ca elaborarea normelor şi reglementărilor să lase loc manifestării intereselor particulare. În sfârşit, pentru o ţară ca Germania, contabilitatea este redusă în mare parte la aplicarea regulilor juridice ce dau substanţă Codului de comerţ. Schimbările de reglementare nu pot să apară decât în cazul reinterpretării principiilor fundamentale, ca urmare a jurisprudenţei, sau în cel al modificării Codului de comerţ, eveniment care nu poate să aibă loc decât foarte rar.

Mecanismul de reglementare este definit şi de natura regulilor. În Statele Unite, sectorul privat, printr-un organism adecvat, publică norme contabile ce acoperă situaţiile şi problemele contabile particulare relevate de practică. Franţa şi alte câteva ţări posedă un Plan contabil general, ce furnizează nu numai o listă (plan) de conturi, obligatorie pentru toate întreprinderile, dar şi reguli precise de evaluare şi de publicare a informaţiilor. Dincolo de Codul de comerţ - o culegere de texte foarte detaliate, Germania oferă şi cazul unei ţări cu o literatură abundentă, elaborată de universitari şi de specialişti de seamă ai profesiei. Această literatură pune la dispoziţie, pentru toate problemele contabile cu care o întreprindere se confruntă, interpretări general admise de textele legale, precum şi dispoziţii fiscale şi jurisprudenţa corespunzătoare.

Dimensiunile reglementării contabile variază şi ele de la ţară la ţară. În Franţa, această reglementare este impusă tuturor entităţilor ce exercită o activitate comercială, indiferent de forma juridică. În Statele Unite, normele contabile nu se aplică în mod obligatoriu decât celor aproximativ 11.000 de întreprinderi ce fac apel la economisirea publică şi care, ca atare, sunt supuse reglementării Comisiei de valori mobiliare (Securities and Exchange Commission: SEC). Dacă multe alte întreprinderi aplică astfel de norme, acest fapt este rezultatul cererii finanţatorului bancar şi nu pentru că ele sunt obligate prin lege. În Germania şi în Regatul Unit regulile contabile depind şi de forma juridică şi de mărimea societăţii. Spre deosebire de Regatul Unit, unde societatea pe acţiuni este forma juridică cea mai răspândită, în Germania există mai multe forme de societăţi, fiecare având propriile obligaţii contabile şi fiscale.

1.3. Analiza asemănărilor şi cele două tabere opozabile, definite la nivel mondial

În mod natural, între culturile contabile există numeroase relaţii astfel încât, dincolo de deosebiri, pot fi relevate şi numeroase asemănări. O analiză istorică permite să punem în evidenţă mai multe modele ce grupează ţări care posedă, sau au posedat, la un moment sau altul al istoriei lor, aceleaşi caracteristici politice, economice, sociale şi culturale.

Persoanele chemate să studieze de o manieră comparată sistemele contabile au tendința astăzi să le grupeze, în prealabil, în două categorii. **Într-o primă tabără**, ei plasează țările în care finanțarea întreprinderilor este asigurată mai mult pe calea împrumuturilor decât a capitalurilor proprii, în care regulile contabile sunt dominate de considerații de ordin fiscal și în care sistemele juridice sunt reunite, de multă vreme, în coduri de reguli detaliate, în diversele domenii, printre care și contabilitatea. Impactul sistemelor fiscale poate să fie, în cazul acestor țări, foarte important. Într-adevăr, sistemele fiscale oferă adesea întreprinderilor reduceri de impozit, autorizându-le o evaluare generoasă a cheltuielilor și evaluări relativ modeste ale veniturilor, cu condiția ca evaluările să fie utilizate în scopul unei informări generale. Cum în astfel de operații trezoreria este puternic implicată, societățile sunt ca atare încurajate să profite de aceste facilități fiscale. Marele inconvenient al acestor sisteme este absența unei transparențe reale pentru investitori. Nu este mai puțin adevărat că principalii investitori, apropiați fiind de societățile în care investesc, încheie acorduri contractuale particulare cu acestea, referitoare la prezentarea informațiilor financiare și la participarea la gestiune. În acest mod, s-a cristalizat în timp o asimetrie informațională în satisfacerea nevoilor investitorilor. Totuși, presiunile comerciale din ultimii ani, mai ales în ultimul deceniu, contribuie la schimbarea datelor problemei. Amploarea necesităților de capitaluri sau simpla dorință de diversificare a împins societățile acestor țări în a căuta căi de creștere a capitalurilor lor în alte țări.

Principalele țări adepte ale acestei abordări sunt Germania, Japonia și Franța.

În cealaltă tabără, una opusă, figurează țările în care sursele de finanțare prin capitaluri proprii sunt mai importante, în care evaluările contabile nu sunt dominate de criterii fiscale, pentru că reducerile de impozit pot să fie obținute independent de metoda de prezentare a rezultatelor pentru informarea acționarilor, și în care predomină sistemele de drept cutumiar. În astfel de țări, sectorul privat este chemat să elaboreze normele contabile, adesea într-un cadru reglementar general. Cum rolul finanțării prin capitaluri proprii este important, presiunile piețelor de capitaluri sunt puternice pentru ameliorarea calității informațiilor puse la dispoziția investitorilor. Absența unor coduri detaliate, cristalizate în legi, permite să se răspundă cu suplețe la aceste presiuni.

Principalele țări adepte ale acestei abordări sunt Statele Unite, Regatul Unit, Australia și, într-o măsură mai mică, Olanda.

1.4. Recursul la clasificarea contabilă internațională

Analiza deosebirilor și asemănărilor între sistemele contabile nu poate să rămână la stadiul unor simple constatări. O aprofundare a acestora implică recursul la studiul abordărilor în clasificarea contabilă internațională și al concluziilor degajate de diferitele abordări.

Încercările de clasificare datează din 1911, atunci când **Hatfield**, pe baza unor observații orientate către constatarea **deosebirilor dintre practicile contabile** din patru țări, a sugerat o clasificare în **trei grupe**: Statele Unite ale Americii, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Europa continentală.

În timpuri mai recente, coagulările clasificărilor sistemelor contabile sunt consecința unor demersuri științifice mai temeinice. Se știe că orice clasificare riguroasă are la bază o **teorie a clasificării**, altfel spus, o **taxinomie**.

Tentativele taxonomice în domeniul contabilităţii internaţionale comparate relevă câteva abordări metodologice opuse.

O primă serie de clasificări sunt rodul unor abordări **extrinseci**. În mod explicit, atare abordări presupun că sistemele contabile din diferitele ţări sunt clasificate pe baza **factorilor** care influenţează **natura şi practicile** contabile.

În acest tip de abordare, se încadrează:

1) O primă tentativă clasificatoare a lui **Mueller, în 1967**, care, pe baza modelelor de dezvoltare contabilă (cu alte cuvinte, printr-o analiză), identifică patru grupuri:

- **Modelul macroeconomic**: prin care contabilitatea întreprinderilor este pusă într-o corelaţie strânsă cu politicile contabile naţionale, deoarece acestea din urmă influenţează **scopurile** agenţilor economici. Cu titlu de exemplu, pot să fie relevate următoarele corelaţii: veniturile ar putea să fie ajustate („netezite“) pentru a se promova stabilitatea economică în afaceri; la rândul lor, cotele de amortizare pot să fie corectate pentru a se stimula creşterea economică; pot să fie create rezerve speciale pentru a se incita întreprinderile în lansarea de noi proiecte de investiţii; pentru a realiza echilibrele macroeconomice, poate să fie concepută şi aplicată o contabilitate a responsabilităţilor sociale.

Suedia, Franţa şi Germania sunt îndeobşte ţările ale căror sisteme contabile sunt ataşate acestui model.

- **Modelul microeconomic**: prin care contabilitatea este considerată o ramură a ştiinţelor economice şi a gestiunii afacerilor. Un concept fundamental al acestui model este **menţinerea în termeni reali a capitalului** monetar investit de o întreprindere. Altfel spus, menţinerea capitalului fizic. Un element definitoriu al modelului microeconomic este şi ţinerea contabilităţii în valori de înlocuire, ca alternativă sau complement la contabilitatea în costuri istorice. Un atare sistem de evaluare este solicitat şi de comunicarea financiară sectorială (segmentară). Exemplul cel mai ilustrativ privind aplicarea modelului microeconomic este reprezentat de sistemul contabil olandez.

- **Abordarea contabilităţii ca disciplină independentă**: conform acestei abordări, contabilitatea este considerată o **funcţie distinctă**, prestatoare de servicii, derivată din practica afacerilor. Într-o atare viziune, accentul este pus pe **practică** şi **pragmatism**. Aceasta nu înseamnă că este uitată latura conceptuală a contabilităţii. În ultimii zeci de ani, contabilitatea îşi dezvoltă propriul cadru conceptual, derivat din practicile contabile. Divulgarea integrală şi loială a informaţiilor contabile (full and fair disclosure) este ridicată la rangul de principiu contabil general acceptat. Această abordare este proprie Statelor Unite şi Regatului Unit, având o rază de acţiune în întreaga lume anglo-saxonă.

- **Abordarea de tip „contabilitate uniformă“**: prin care contabilitatea este considerată un mijloc eficient de administrare şi control. Un astfel de sistem contabil presupune o realizare uniformă a măsurării, prezentării şi publicării informaţiilor contabile, fapt ce facilitează punerea în operă a metodelor de control, atât de către conducătorii întreprinderilor cât şi de către puterea publică, inclusiv autorităţile fiscale. Contabilitatea uniformă face „casă bună“ cu planificarea statală, în diferitele sale variante. Ea este prezentă în ţările cu o puternică implicare guvernamentală: Franţa, Germania, Suedia şi Elveţia.

Dacă Mueller ar fi avut în vedere şi ţările ex-comuniste ale Europei centrale şi de est, el ar fi încadrat aceste sisteme contabile în abordarea de tip „contabilitate uniformă“, deşi unele aspecte ale modelului, în special practicile de publicare a documentelor de sinteză, erau

în dezacord cu obiectivele sistemului economic. Tranziția acestor țări spre economia de piață nu a modificat prea mult judecățile privind rolul contabilității. Oricum, pe baza contextului anilor '90, sistemul contabil românesc s-ar fi încadrat în acest model.

2) O a doua tentativă clasificatoare de tip extrinsec a lui **Mueller (1968)** se bazează pe **cadrul economic al afacerilor** (business environments). De această dată, pentru a clasifica sistemele contabile, Mueller apelează la aprecieri ale dezvoltării economice, complexității afacerilor, climatului politic şi social, sistemelor de drept etc. şi identifică 10 grupuri de țări:

(i) Statele Unite / Canada / Olanda
(ii) Commonwealth (exclusiv Canada)
(iii) Germania de Vest / Japonia
(iv) Europa continentală (exclusiv Germania de Vest, Olanda, Scandinavia)
(v) Scandinavia
(vi) Israel / Mexic
(vii) America de Sud
(viii) Națiunile în curs de dezvoltare din Orientul Apropiat şi Îndepărtat
(ix) Africa (exclusiv Africa de Sud)
(x) Națiunile comuniste

Deşi clasificarea a pornit de la un criteriu riguros, deoarece diferitele medii ale afacerilor generează sisteme contabile diferite, ea este criticabilă prin lipsa de evaluare empirică a deosebirilor privind practicile contabile. În plus, prezența unor țări în aceeaşi grupă (a se vedea Israel şi Mexic) poate ridica semne de întrebare.

3) **Seidler (1967)** şi **Asociația americană a profesorilor universitari de contabilitate** (American Accounting Association: AAA) (**1977**) au procedat la o clasificare bazată pe **sferele de influență** şi **zonele de influență**. American Accounting Association, în cercetarea sa, a identificat opt parametri esențiali care condiționează contabilitatea şi care pot să fie considerați caracteristici pentru clasificarea practicilor contabile: sistemul politic; sistemul economic; nivelul de dezvoltare economică; obiectivele contabilității financiare; originea normelor contabile, educația şi formarea contabilă; aplicarea normelor şi etica; clientul.

4) De dată mai recentă este clasificarea lui **Gray (1988)**, care, folosind paradigma de cercetare a lui Hofstede, propune clasificări pe baza **zonelor culturale**. Având în vedere gradul de finețe a acestei abordări, poate chiar natura ei de „modă", îi vom aloca un loc distinct în structurile prezentului capitol.

5) În ediția a 5-a a cunoscutei sale lucrări „Comptabilité générale", **Bernard Colasse** analizează principalele sisteme de normalizare şi de reglementare contabilă, sesizând că diferențele care există între aceste sisteme sunt în mod special datorate:

– **cadrului juridic** (din acest punct de vedere, se pot distinge țări de drept scris şi țări de drept cutumiar);

– **sistemului economic** (din acest punct de vedere, factorii determinanți în diferențierea sistemelor contabile sunt rolul statului şi importanța piețelor financiare);

– **nivelului de dezvoltare** (țările dezvoltate şi țările în curs de dezvoltare constituie, în mod evident, contexte foarte diferite pentru contabilitate);

– **legăturilor între fiscalitate şi contabilitate** (în unele țări, contabilitatea este un instrument al fiscalității, în altele, ea este autonomă).

Colasse remarcă, de asemenea, că diferențele sunt explicate şi prin vechimea, prin competența şi prin organizarea profesiei contabile, deci prin rolul pe care ea este susceptibilă să îl joace în materie de elaborare şi de punere în aplicare a normelor contabile.

Este evident că, atunci când ne interesează locul sistemului de normalizare contabilă specific României, este bine să remarcăm că țara noastră este una de drept scris, că statul joacă un rol important (nu neapărat printr-o politică de tip coerent), că finanțarea de tip bursier este departe de a influența decisiv, că sistemul contabil este, încă, un instrument al fiscalității şi, deci, conectat cu aceasta, că profesia contabilă liberală, în pofida unor evoluții promițătoare, nu poate (nu este lăsată, nu reuşeşte) să fie factorul motor în elaborarea şi punerea în aplicare a normelor contabile. O atare caracterizare ne obligă la a da un răspuns întrebării: ce tip de sistem contabil şi ce tip de sistem de normalizare trebuie să avem?[9]

O a doua serie de clasificări procedează la o **abordare intrinsecă**. În mod concret, sunt testate **deosebirile şi asemănările** dintre diferitele sisteme contabile. Se deduce că sistemele contabile sunt clasificate, în funcție de **natura practicilor contabile**.

Pentru a obține scheme de clasificare, cercetătorii promotori ai acestei abordări - **Da Costa, Bourgeois** şi **Lawson (1978), Frank (1979), Nair** şi **Frank (1980)** şi **Goodrich (1982)**, au aplicat **analiza factorială** asupra datelor oferite de firma internațională de audit Price Waterhouse (în 1973, 1975 şi 1979), date referitoare la practicile contabile în diferitele țări.

Un loc aparte în această serie de abordări îl ocupă studiul lui Nair şi Frank, prin care s-a realizat o separare a practicilor de măsurare / evaluare de practicile de publicare (divulgare) a informațiilor contabile.

În urma analizelor factoriale aplicate practicilor individuale de **măsurare / evaluare** (aferente datelor din 1973), Nair şi Frank au obținut o serie de rezultate un caracter empiric şi au identificat 4 grupe de țări (sisteme contabile): Commonwealth, America Latină, Europa continentală şi Statele Unite. Analiza **practicilor de publicare** a condus la o clasificare în 7 grupe.

Pe baza datelor anului 1975, Nair şi Frank au identificat **5 grupe** referitoare la practicile de **măsurare/evaluare**, conservând clasificarea în **7 grupe**, în privința **practicilor de publicare**.

Cele 5 grupe generate de analiza practicilor de măsurare se prezintă astfel:

---

[9] Analizele noastre, în mai multe materiale străine sau româneşti, inclusiv în prima ediție a prezentei lucrări (paginile 46-47), se înscriau aproape total pe aceeaşi linie cu judecățile lui Bernard Colasse.

I Modelul britanic Commonwealth	II Modelul Latino-american + Sudul Europei	III Modelul nord şi central european	IV Modelul Statelor Unite	V
Australia	Argentina	Belgia	Bermude	Chile
Bahamas	Bolivia	Danemarca	Canada	
Fiji	Brazilia	Franța	Filipine	
Iran	Columbia	Germania	Japonia	
Irlanda	Etiopia	Norvegia	Mexic	
Jamaica	Grecia	Suedia	Statele Unite	
Malaiezia	India	Elveția	Venezuela	
Noua Zeelandă	Italia	Zair		
Nicaragua	Pakistan			
Olanda	Panama			
Rodezia	Paraguay			
Regatul Unit	Peru			
Republica Sud Africană	Spania			
Singapore	Uruguay			
Trinidad				

Desigur, necunoscând „intimitățile“ cercetărilor dezvoltate de Nair şi Frank, nu putem să ne pronunțăm asupra relevanței grupărilor lor. Dar nici nu putem să nu remarcăm, pe de o parte, absența modelului ataşabil țărilor din estul Europei (fostelor țări comuniste) şi, pe de altă parte, unele asocieri cel puțin surprinzătoare.

În ultimii 10-15 ani, clasificările contabile internaționale au cunoscut noi extinderi, ele fiind subordonate unor scopuri bine precizate. Este şi motivul pentru care autorii lor au utilizat un arsenal metodologic mult mai percutant. În acest fel, au fost aduse clarificări privind:

– măsura în care sistemele contabile naționale sunt diferite unele de celelalte;

– definirea posibilelor schimbări plecând de la compararea modelelor de dezvoltare a sistemelor naționale;

– definirea motivelor pentru care unele sisteme contabile naționale au o influență dominantă în raport cu altele.

Ca şi în cazul clasificărilor sistemelor politice, economice şi de drept, clasificarea sistemelor contabile şi de informare contabilă (reporting) conduce la creşterea potențialului ştiințific privind descrierea, analiza şi previziunea dezvoltării sistemelor contabile.

Comparațiile contabile internaționale permit:

– evaluarea perspectivelor şi problemelor de armonizare internațională;

– alegerea unui sistem contabil adecvat pentru țările în curs de dezvoltare;

– formarea mai complexă şi mai riguroasă a contabililor şi auditorilor care operează pe plan internațional;

– definirea de soluții adecvate pentru rezolvarea problemelor generate de sistemele de contabilitate şi de control aferente întreprinderilor multinaționale.

Este destul de elocvent faptul că un astfel de studiu ar fi trebuit să **preceadă** alegerea sistemelor contabile care să dea finalitate reformei contabilității în țările ce au trecut (sau trec) de la o economie de comandă la una de piață. Dar o astfel de alegere este, de multe ori,

rezultatul „jocurilor“ politice, în care specialistului contabil îi revine, mai mult sau mai puțin, rolul de spectator şi, eventual, de artizan al „punerii în operă“.

O abordare clasificatoare care se distinge de realizările binomului extrinsec - intrinsec aparține lui **Nobes (1984)**[10].

Plecând de la analiza de mediu elaborată de Mueller, Nobes ne propune o clasificare ipotetică pe baza unei **abordări evoluționiste**, inspirat fiind de exemplele clasificărilor în biologie. El îşi alege ca material de studiu **practicile de măsurare** utilizate în informarea financiară (financial reporting) realizată de **societățile pe acțiuni cotate în bursă, în țările dezvoltate**.

Clasificarea este construită pe baza studiului influenței a 9 factori care pot să producă trăsături discriminatorii, în contextul analizei practicilor de măsurare din 14 țări:

(i) Tipul de utilizatori ai conturilor publicate de societăţile cotate.

(ii) Gradul în care legislația sau normele (standardele) contabile prescriu în detaliu practicile contabile, excluzându-se mai mult sau mai puțin judecata profesională.

(iii) Importanța regulilor fiscale în măsurarea / evaluarea contabilă.

(iv) Gradul de conservatorism/prudență în evaluarea clădirilor, stocurilor, debitorilor.

(v) Gradul de rigoare în aplicarea costurilor istorice în conturile anuale (bazate pe costurile istorice).

(vi) Susceptibilitatea ajustărilor, pe baza costului de înlocuire în conturile principale sau suplimentare.

(vii) Practicile de consolidare.

(viii) Abilitatea de a fi „generos“ în practicile de constituire de provizioane („netezirea“ veniturilor).

(ix) Gradul de uniformițate, în aplicarea regulilor contabile la nivelul societăților.

Procedând la prelucrarea de chestionare, la analiza lucrărilor de referință şi a documentelor de sinteză, precum şi la formularea de judecăți profesionale, Nobes a supus practicile contabile de măsurare unui „**scoring**“, utilizând o **scară de valori de la 0 la 3**, în vederea elaborării unei **morfologii**. El a folosit o varietate de tehnici bazate pe conceptul de „**distanță taxonomică**“, pentru a stabili grupurile de țări calificate drept **specii**. Speciile şi nivelurile superioare de grupare - **familiile şi clasele**, au condus la elaborarea unei ierarhii sub formă de **arbore familial**.

După câte se poate constata, cercetările lui Nobes acordă atenție atât elementelor abordării de tip extrinsec, cât şi celei de tip intrinsec. Totuşi, pentru a se distanța de clasificările intrinseci anterioare, el pune în valoare judecățile şi raționamentele dezvoltate pe baza cunoştințelor personale dobândite în urma experiențelor trăite în alte țări. Se poate afirma că valoarea cercetării sale este dată de căutarea de a se inspira din clasificările altor domenii. Rezultatele obținute reprezintă o **paradigmă** în domeniul nostru de cercetare, clasificările contabile internaționale.

O primă expresie a acestei paradigme este dată de următoarea schemă clasificatoare[11]:

---

[10] Christopher Nobes şi Alan Roberts, Second Thoughts on „A Judgemental International Classification“, Discussion Papers in Accounting and Finance Nr. 17, mai 1989.

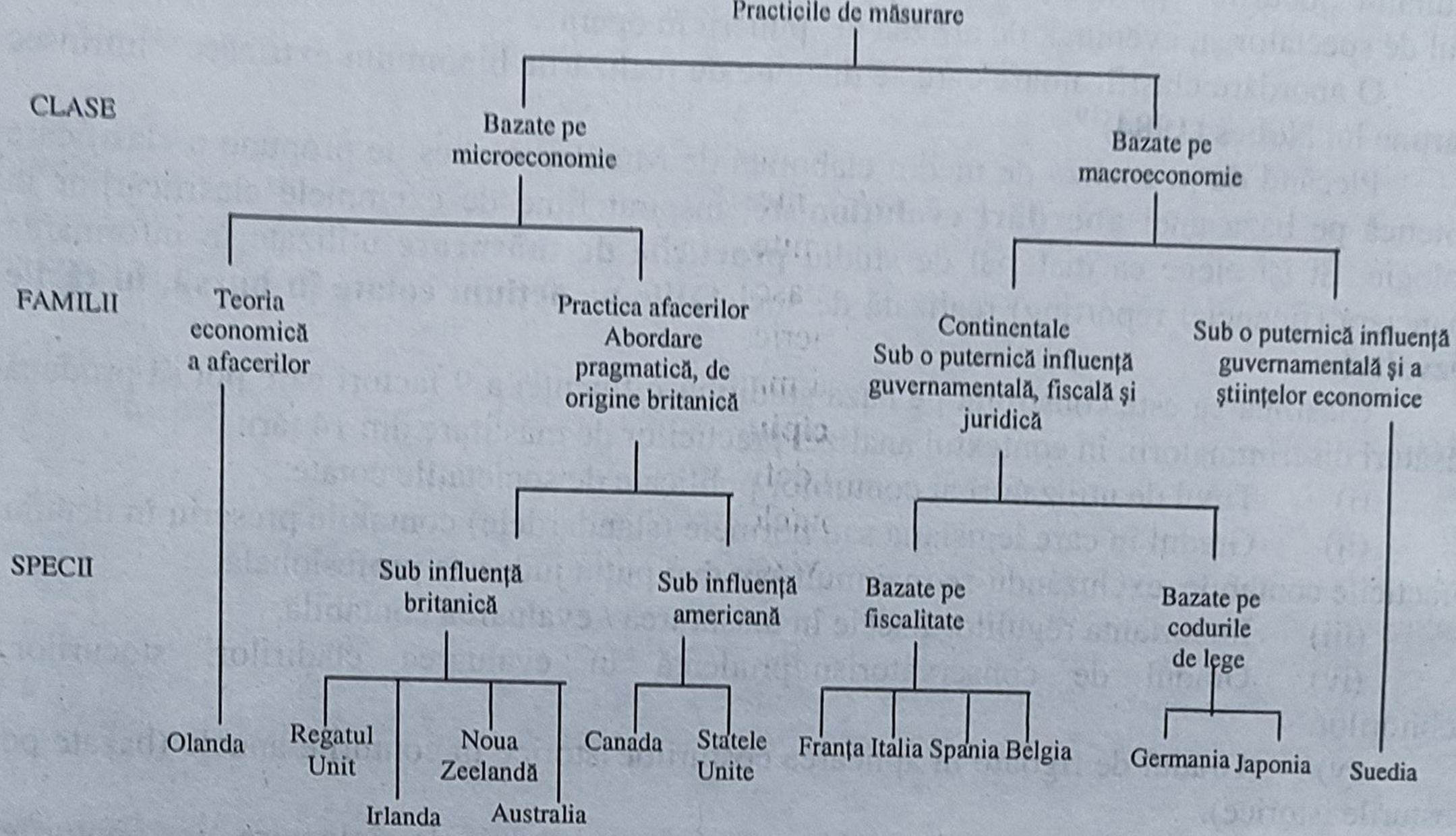

O a doua expresie a paradigmei este susţinută de următoarele judecăţi de valoare:

– distincţia de bază între practicile de măsurare din ţările orientate spre **microeconomie**, în care primează elementele de judecată, conceptul de „imagine fidelă", în sensul lui originar, precum şi o reglare economică bazată pe legile pieţei şi cele din ţările orientate spre **macroeconomie**, în care predomină uniformitatea aplicării metodelor de măsurare, rolul de reglare al statului şi influenţa regulilor fiscale;

– distincţia între orientările bazate pe **teoria economică a afacerilor**, în care elementele de judecată sunt duse la extrem, şi cele bazate pe **practica afacerilor**, a căror origine este britanică, regulile definite de profesia contabilă fiind foarte influente (această distincţie face obiectul practicilor de măsurare din ţările orientate spre microeconomie);

– distincţia între practicile de măsurare din ţările **Europei continentale**, în care influenţa statală este realizată prin doi vectori – **fiscalitatea şi sistemul de drept**, şi practicile generate în contextul unui **control statal, plecând de la teoria economică** (această distincţie face obiectul practicilor de măsurare din ţările orientate spre macroeconomie);

– distincţia în cadrul orientărilor bazate pe practica afacerilor, între cele aflate sub o **influenţă britanică**, al cărei specific este dat de rolul mare al profesiei în reglementarea contabilă, şi cele aflate sub o **influenţă americană**, în care bursa joacă un rol important în impunerea reglementărilor contabile;

[11] Alan Roberts, The Very Idea of Classification in International Accounting, Discussion Papers, mai 1989; Christopher Nobes şi Alan Roberts, sursă anterior citată; Christopher Nobes şi Robert Parker, Comparative International Accounting, Third Edition, Prentice Hall, 1991.

– distincția în cadrul practicilor contabile din țările Europei continentale, între cele din țările în care dominantă este **influența fiscală** şi cele în care dominant este **sistemul legislativ** (codurile de lege).

Sistemul de discriminare impus de Nobes fiind destul de complex, au apărut aproape inerent o serie de dificultăți de încadrare a practicilor specifice unei țări într-o familie/specie sau alta. Este exemplul Germaniei şi Franței, țări în care atât fiscalitatea cât şi sistemul legislativ influențează puternic şi concomitent. Într-o situație relativ similară se găseşte Japonia, pentru care este dificil să se stabilească supremația influenței Europei continentale, în materie fiscală şi legislativă, sau a celei americane, în materie de sistem de finanțare (bursier).

În orice clasificare, dificultatea cea mai mare este **alegerea atributului (atributelor) clasificator/toare** şi **stabilirea unui principiu (sau a unei baze)** pentru selectarea atributului (atributelor) care pot să fie utilizate pentru definirea asemănărilor şi deosebirilor.

Problema alegerii atributului (atributelor) este strâns legată de **scopul clasificării** care, pentru Nobes, poate să fie: descriptiv; să vizeze dezvoltarea sistemelor contabile; pedagogic; de previziune.

Încercarea de a încadra România, fie prin prisma sistemului contabil ante 1994, fie prin prisma celui generat de reformă, în schema clasificatoare a lui Nobes ar putea să fie taxată ca o impietate având în vedere că studiul său se opreşte la practicile de măsurare din 14 țări dezvoltate. Totuşi, este uşor de observat că practicile contabile din țara noastră sunt încadrabile în familia puternicelor influențe guvernamentale, fiscale şi juridice. Este de la sine înțeleasă mirarea noastră când citim în ziare sau vedem/ascultăm la televiziune ştiri lansate de predicatori ai trecerii „dintr-o singură lovitură“ la un sistem contabil de tip anglo-saxon.

Remarcam anterior că una dintre realizările în clasificările contabile internaționale de tip extrinsec este **clasificarea lui Gray (1988)**. Ea pune în „ecuație“ influențele culturale referitoare la dezvoltarea contabilității.

Este cunoscut că acțiunea factorilor culturali reprezintă un vector esențial în analiza schimbărilor sistemelor sociale. Cultura influențează atât normele şi valorile acestor sisteme cât şi comportamentul grupurilor aflate în interacțiune în interiorul şi în cadrul relațiilor dintre sisteme.

Punctul de plecare al lui Gray este **studiul lui Hofstede** referitor la valorile culturale în contextul practicilor şi teoriilor organizațiilor.

Hofstede[12] defineşte cultura națională ca „un fel de medie a credințelor şi valorilor în jurul căreia se situează membrii săi“. În esență, ea este o programare mentală colectivă, adică acea condiționare pe care o împărțim cu ceilalți membri ai națiunii, regiunii, grupului, dar şi cu cei care aparțin altor națiuni, regiuni sau grupuri.

Prin cele aproximativ 50 de țări studiate, Hofstede a realizat un inventar sistematic al diferențelor dintre culturile naționale şi o analiză a consecințelor acestor diferențe asupra organizării întreprinderilor, practicilor de conducere şi cointeresării salariaților. Prin rezultatele anchetei, el a dorit să relativizeze, dacă nu să conteste teoriile etnocentrice care îşi propuseseră să demonstreze faptul că managementul ar fi, atât din punct de vedere conceptual cât şi practic, de o valoare universală.

---

[12] Geert Hofstede, Relativité culturelle des pratiques et théories de l'organisation, Revue française de gestion, septembrie-octombrie 1987.

Cercetările empirice ale lui Hofstede asupra culturilor naţionale, desfăşurate între 1967 şi 1978, au fost realizate prin prelucrarea a 116.000 de chestionare.

El a plecat de la observarea **diferenţelor de programare mentală** dintre membrii diferitelor naţiuni. O sursă principală care alimentează aceste diferenţe este **limbajul** şi tot ceea ce derivă din el. Dar paleta de surse este infinit mai complexă. Astfel, Hofstede constată că britanicii stau la coadă ori de câte ori trebuie să aştepte, în timp ce francezii nu excelează în acest sens. Olandezii salută străinii care intră într-un spaţiu limitat şi închis ca, de exemplu, un compartiment al unui vagon, o sală de aşteptare la medic sau un lift, în timp ce belgienii nu procedează la fel. Austriecii aşteaptă semaforul verde pentru a traversa strada, chiar dacă nu există vehicule în apropiere, în timp ce olandezii nu au obiceiul respectării acestei reguli. Elveţienii se „supără" atunci când un străin comite o eroare de circulaţie, în timp ce suedezii nu sunt atât de „exigenţi".

Aceste programe mentale sunt greu de modificat, dacă individul nu este detaşat de cultura sa. **La nivelul unei naţiuni sau al unei părţi din naţiune, cultura evoluează lent.**

Definirea trăsăturilor caracteristice ale unei culturi naţionale nu trebuie să ne conducă să înţelegem că fiecare individ este programat mental de aceeaşi manieră. **Este şi motivul pentru care Hofstede defineşte cultura naţională ca o medie.**

În cercetările sale, pentru a descrie culturile naţionale, Hofstede utilizează o **terminologie** formată din 4 criterii diferite. El le denumeşte **dimensiuni**, deoarece acestea se pot combina în toate modurile posibile. În acelaşi timp, cele 4 dimensiuni ale culturii naţionale sunt **relativ independente** unele de celelalte. Ele se referă la:

- individualismul opozabil colectivismului (individualism versus collectivism);
- distanţă ierarhică mare sau mică (large versus small power distance);
- control puternic sau slab asupra incertitudinii (strong versus weak uncertainty-avoidance);
- masculinitatea, opozabilă feminităţii (masculinity versus feminity).

Datele colectate au permis să se asocieze **o valoare de indice** cuprinsă între 0 şi 100 fiecărei ţări, pentru fiecare dintre cele 4 dimensiuni.

Scopul lucrării noastre nu este însă de a intra în detaliile metodologice ale acestei cercetări. Totuşi, pentru o bună înţelegere a clasificării contabile, care va fi dezvoltată ulterior, se impun câteva caracterizări ale celor 4 dimensiuni.

Individualismul, opozabil colectivismului

La una dintre extremităţile scării se găsesc societăţile în care **legăturile între indivizi sunt extrem de slabe**. Se poate presupune că fiecare individ veghează numai asupra intereselor proprii şi, poate, asupra celor ale familiei sale. În mod evident, la această situaţie s-a ajuns prin libertatea foarte mare pe care tipul de societate respectiv l-a acordat fiecărui membru.

La cealaltă extremitate a scării se găsesc societăţile în care **legăturile între indivizi sunt extrem de puternice**. În mod normal, fiecare trebuie să vegheze asupra intereselor grupului său şi să nu aibă alte opinii sau credinţe decât cele care definesc acest grup. În „contraprestaţie", grupul protejează individul, dacă acesta are nevoie de susţinere.

Hofstede a constatat că individualismul manifestat într-o țară este statistic legat de bogăția acesteia. Bogăția unei țări este starea care face ca o cultură să fie individuală. Cele mai „individualiste" țări sunt Statele Unite, Australia, Marea Britanie și Olanda, iar cele mai „colectiviste" sunt Guatemala, Columbia, Pakistan și Taiwan.

România nu face obiectul studiului lui Hofstede, dar cu riscul de a fi aspru criticat de cititorii lucrării mele, îndrăznesc să afirm că la noi au apărut de-a lungul timpului două tendințe opuse: sărăcia ne-a împins uneori spre unire (colectivism), iar modul nostru de a „vrea binele caprei vecinului", spe individualism.

Distanță ierarhică mare sau mică

Problema fundamentală a acestei dimensiuni este maniera în care societatea tratează faptul că indivizii sunt inegali din punct de vedere al forței fizice și al capacității intelectuale.

Aceste inegalități s-au dezvoltat în **inegalități de putere și de bogăție**, care, ulterior, au tendința de a deveni „ereditare".

Pe cât este posibil, unele societăți se străduiesc să atenueze aceste inegalități, alte societăți le acceptă.

Nici o societate nu poate să asigure o egalitate completă deoarece „bătălia marilor interese" perpetuează inegalitățile existente. Altfel spus, toate societățile sunt inegale, dar unele dau frâu mai liber inegalităților.

Conform cercetării lui Hofstede, gradul de inegalitate este măsurat prin **scara distanțelor ierarhice**. Mărimea distanței ierarhice este legată de gradul de centralizare a autorității și de gradul de autocrație a conducerii.

Atât la vârful ierarhiei cât și la baza acesteia, centralizarea și autocrația sunt înrădăcinate în „programarea mentală" a membrilor societății.

Studiul lui Hofstede demonstrează că **distanța ierarhică este mare** atât în țări ca Filipine, Venezuela, India, dar și în țări ca Franța și Belgia. Ea este **mică** pentru țări ca Danemarca, Israel sau Austria.

Totodată, Hofstede constată că **există o relație globală între distanța ierarhică și colectivism**: în majoritatea cazurilor, țările „colectiviste" prezintă o distanță ierarhică mare; dimpotrivă, nu toate țările „individualiste" prezintă distanțe mici.

Țările latine ale Europei (România nefăcând obiectul cercetării) se caracterizează printr-o combinație „distanță ierarhică mare și individualism".

Aproape toate țările sărace sunt „colectiviste" și prezintă o distanță ierarhică mare.

Unde se găseşte România? Este suficient să consultăm organigramele marilor întreprinderi, ale ministerelor și ale altor instituții și organizații! Nu ne referim acum la vechiul sistem politic și economic care făcea casă bună cu centralizarea, dar distanța ierarhică mare s-a perpetuat și în acest deceniu, ceea ce ne face să considerăm că ea este o natură a culturii noastre[13].

---

[13] La menținerea unor distanțe ierarhice mari contribuie din plin fenomenele de nepotism și alchimia algoritmilor de repartizare politică a puterii.

Control puternic sau slab asupra incertitudinii

Pe bună dreptate, Hofstede afirmă că indivizii sunt captivi ai realității trecute, prezente și viitoare, că ei trăiesc în incertitudine deoarece viitorul nu le este cunoscut și nu le va fi niciodată.

Unele societăți solicită membrilor săi **acceptarea incertitudinilor**. În atare situații, membrii acestui tip de societate își asumă cu ușurință **riscuri personale**. Nemanifestând prea multă „ardoare în munca lor", ei sunt relativ toleranți față de comportamentele și opiniile care diferă de ale lor deoarece acestea nu reprezintă nici o amenințare. Astfel de societăți pot să fie numite **„societăți cu un control slab asupra incertitudinii"**.

La polul opus, se găsesc societățile în care indivizii sunt crescuți în spiritul de a **căuta să învingă viitorul**. Dar cum viitorul este, natural, imprevizibil, membrii acestor societăți prezintă un grad înalt de anxietate, anxietate care se manifestă printr-o nervozitate mare, o emotivitate și o agresivitate mai puternice. Astfel de societăți pot să fie numite **„societăți cu un control puternic asupra incertitudinii"**, în care instituțiile caută să creeze securitatea și să evite riscurile. Securitatea poate să fie creată fie pe cale tehnologică, fie prin legislație, fie prin religie (în sensul larg al conceptului), fie pe cale ideologică.

Hofstede constată că un grup mare de țări **asociază un control puternic al incertitudinii, la o distanță ierarhică mare**: sunt incluse în acest grup țările latine ale Europei și Americii, țări mediteraneene ca fosta Iugoslavie, Grecia și Turcia, precum și Japonia și Coreea. Celelalte țări ale Asiei formează grupuri care **combină o distanță ierarhică mare și un control slab al incertitudinii**. Țările germanofone, la care se adaugă Israel și Finlanda, **asociază o distanță ierarhică mică și un control puternic al incertitudinii**. În Danemarca, Suedia, Marea Britanie se constată o distanță ierarhică mică, asociată unui control slab al incertitudinii.

Fără pretenția de a oferi o remarcă sigură, România ar putea să fie calificată ca o țară cu o distanță ierarhică mare și un control mediu al incertitudinii[14].

Masculinitatea, opozabilă feminității

Problema fundamentală a acestei dimensiuni este împărțirea rolurilor între sexe, în societate. Dincolo de rolul biologic care nu intră în discuție, disocierea analizată vizează **rolul social**.

Unele societăți permit ca ambele sexe să joace roluri multiple și diferite. Altele realizează o diviziune netă între ceea ce trebuie să facă bărbații și ceea ce trebuie să facă femeile. Societățile care au acordat o mare importanță diviziunii rolului social al sexelor pot să fie numite **„masculine"**, iar cele în care diviziunea este relativ puțin marcată, **„feminine"**.

În cadrul **societăților masculine**, valorile sociale masculine sunt înrădăcinate în întreaga societate, inclusiv în maniera de a gândi a femeilor. Astfel de valori sociale se referă la: importanța „paradei", realizarea de lucruri și fapte „vizibile", câștigarea de mulți bani, afirmarea principiului „marele este frumos". Dimpotrivă, în cadrul **societăților feminine**,

---

[14] Este limpede că românul își asumă cu greutate riscuri personale. Totodată, familia și școala nu învață pe tânărul român în spiritul învingerii viitorului, sentimentul de protecție dominând educația românească.

valorile dominante pentru ambele sexe sunt cele care în mod tradiţional aparţin rolului femeilor: modestia, relaţiile personale primordiale banilor, grija pentru calitatea vieţii şi prezervarea mediului, altruismul - mai ales vizavi de cei săraci, afirmarea principiului că „ceea ce este mic este frumos". Hofstede îşi aprofundează analiza atunci când remarcă faptul că, într-o societate masculină, **eroul** este realizatorul, supraomul, în timp ce într-o societate feminină simpatia publicului se îndreaptă spre **antierou**, adică cel oprimat, bravura individuală fiind suspectă.

Ţara cea mai masculină este Japonia. Aproape în acelaşi grup sunt incluse ţările germanofone: Germania, Austria şi Elveţia. Mai puţin decât precedentele, dar totuşi masculine, sunt ţări latine ca: Venezuela, Mexic şi Italia, precum şi ţările anglo-saxone, inclusiv câteva foste colonii (India, Filipine). La polul opus se situează ţările scandinave, Danemarca şi Olanda. Moderat feminine sunt câteva ţări latine şi mediteraneene: Franţa, Spania, Portugalia, Chile şi fosta Iugoslavie.

Locul României ar putea să fie stabilit mai bine prin studii sociologice. A priori, am fi tentaţi să plasăm ţara noastră alături de ţările **moderat feminine**. Evoluţii recente, de neanticipat la începutul anilor '90, arată că România se îndreaptă spre o societate de tip masculin, cu toată degradarea morală ce o astfel de tendinţă poate să implice în nu puţine cazuri.

Studiul lui Hofstede a fost subordonat analizei **consecinţelor asupra teoriei şi practicilor managementului**. Plecând de la valorile sociale definite de Hofstede, Gray formulează o serie de **valori ale culturii contabile şi elaborează o clasificare contabilă internaţională pe baza unei abordări „culturaliste"**[15].

În urma analizei practicilor şi literaturii contabile, el a identificat 4 valori contabile susceptibile să genereze o clasificare contabilă internaţională:

- **Influenţa profesiei, opozabilă controlului legal** (professionalism versus statutory control): această valoare implică o preferinţă pentru exercitarea judecăţilor profesionale (ale profesiei contabile) şi pentru o reglementare contabilă, ca act al profesiei. O atare stare de lucruri este opozabilă cerinţelor legale prescriptive şi controlului legal.
- **Uniformitatea, opozabilă flexibilităţii** (uniformity versus flexibility): preferinţa pentru impunerea de practici contabile uniforme şi pentru utilizarea permanentă a acestor practici, de-a lungul timpului, este opozabilă flexibilităţii implicate de circumstanţele în care se găsesc societăţile comerciale.
- **Conservatorismul, opozabil optimismului** (conservatism versus optimism): preferinţa pentru o abordare prudentă în măsurare, astfel încât să se controleze incertitudinile evenimentelor viitoare, este opozabilă unei abordări mai „optimiste", de „laissez-faire" (de apel la practicile liberale), de asumare a riscului.
- **Discreţia, opozabilă transparenţei** (secrecy versus transparency): preferinţa pentru confidenţialitate şi pentru limitarea comunicării financiare referitoare la întreprinderi numai în beneficiul utilizatorilor care sunt direct implicaţi în actele de conducere şi de finanţare este opozabilă unei abordări contabile mai transparente şi mai deschise către diversele categorii de utilizatori.

---

[15] Idei inspirate din lucrarea „International Accounting and Multinational Entreprises" (Lee H. Radebaugh, Sidney J. Gray; Third Edition; 1993; John Wiley & Sons, Inc.).

O cercetare serioasă se dezvoltă în jurul unor întrebări fundamentale. Pentru Gray, astfel de întrebări sunt:

– Ce argumente pot să fie identificate pentru a da suport acestor dimensiuni ale valorilor contabile?

– Cum se conectează aceste valori la valorile sociale?

– Cât sunt ele de acceptabile astfel încât să influenţeze dezvoltarea sistemelor contabile naţionale?

Pentru a da răspunsuri, fie şi de o manieră parţială, la astfel de întrebări, Gray procedează la o analizare mai detaliată a celor patru dimensiuni ale culturii contabile şi a legăturilor dintre acestea şi valorile sociale.

a) **Influenţa profesiei, opozabilă controlului legal**

Această dimensiune a valorilor contabile este o axă semnificativă de analiză deoarece profesia contabilă se manifestă peste tot în lume, într-o proporţie mai mare sau mai mică, prin adoptarea unei atitudini independente şi prin exercitarea judecăţilor lor profesionale individuale.

În multe ţări occidentale, o controversă majoră este dată de stabilirea măsurii în care profesia contabilă ar trebui să procedeze la reglementare publică, control legal sau ea ar trebui să se rezume la controlul prin standarde contabile ca o modalitate de autoreglementare.

Cu titlu de exemplu, în **Regatul Unit**, conceptul de imagine fidelă a situaţiei financiare şi rezultatelor companiei este în strânsă corelaţie cu judecata contabilului, în calitatea sa de profesionist independent. Această corelaţie poate să meargă până la satisfacerea nevoilor suplimentare de informaţii, dincolo de prevederile legii, indiferent că acest „supliment informaţional“ întăreşte legea sau este contrară ei. Un astfel de mod de a vedea independenţa profesională este contrar poziţiei tradiţionale întâlnite în **Franţa** şi **Germania**, ţări în care rolul profesionistului contabil este legat, în mod esenţial, de implementarea cerinţelor legale.

Totuşi, trebuie remarcat că, o dată cu implementarea directivelor europene în materie de contabilitate, se conturează tendinţa ca profesia contabilă să adopte o poziţie care să vină în întâmpinarea respectului mai strict pentru lege.

În această stare de fapt, întrebarea ce se poate pune este care sunt raporturile dintre **influenţa profesiei**, ca valoare a culturii contabile, pe de o parte, şi **individualism, distanţă ierarhică, controlul incertitudinii şi masculinitate**, ca valori sociale, pe de altă parte?

Gray afirmă că influenţa profesiei poate să fie mai strâns legată de individualism şi controlul incertitudinii. Preferinţa pentru o judecată profesională independentă apare, mai ales, într-un context social mai puţin restrictiv, altfel spus, acolo unde există o credinţă în **deciziile individuale** şi un respect pentru **efortul individual** (deci un accent mai evident pe independenţă). De asemenea, influenţa profesiei este conectabilă la un control mai slab al incertitudinii: cum practica este importantă pentru toţi, există o credinţă în „fair-play“ şi într-un număr de reguli cât se poate de mic, accentul pus pe o varietate de judecăţi profesionale fiind mai uşor tolerat. În schimb, legătura între influenţa profesiei şi distanţa ierarhică este mai puţin puternică deoarece profesia pare să fie mai bine asimilată în societăţile cu o distanţă ierarhică mică, altfel spus, acolo unde există mai multă grijă pentru drepturi egale, unde cei aflaţi la putere se simt mai puţin ameninţaţi şi, ca urmare, mai

disponibili în a crede unii în ceilalți, unde necesitatea de a justifica impunerea legilor și codurilor apare mai evidentă.

Gray a ajuns la concluzia că între influența profesiei și „masculinitate sau feminitate" nu pare să existe o legătură semnificativă.

b) **Uniformitatea, opozabilă flexibilității**

Această dimensiune a valorilor contabile este o axă semnificativă de analiză deoarece atitudinile față de uniformitate, de permanența metodelor și, în consecință, de comparabilitatea informațiilor definesc o trăsătură fundamentală a principiilor contabile, peste tot în lume.

Țări ca **Franța** sau **Spania** au utilizat și utilizează un **Plan contabil general** ca instrument principal de normalizare. Totodată, în aceste țări au fost impuse **reguli fiscale pentru măsurarea contabilă**. De asemenea, contabilitatea este organizată pentru **satisfacerea nevoilor informaționale la nivel macroeconomic**.

În schimb, în țări ca **Statele Unite** și **Regatul Unit**, practica se concentrează mai mult asupra **comparabilității în timp și în spațiu** (între întreprinderi), motiv pentru care apare o marjă mai mare pentru **flexibilitatea** practicilor.

Referitor la aceste contexte, se pune în mod logic întrebarea: care este **relația între uniformitate și dimensiunile valorilor sociale**?

Gray remarcă faptul că există o relație mai puternică între uniformitate, pe de o parte, și controlul incertitudinii și colectivism, pe de altă parte. „Opțiunea" pentru uniformitate apare concomitent cu cea de a asigura un control puternic asupra incertitudinilor, de unde și o atenție mare acordată legii și ordinii, existența unor coduri rigide de comportament, nevoia de a codifica în scris regulile și regulamentele, un respect pentru conformitate, pentru căutarea de adevăruri și valori primordiale absolute. De asemenea, uniformitatea este prezentă în societățile „colectiviste", cu țesutul lor social mai strâns, cu credința în organizație și în ordine, cu respectul pentru normele de grup. În schimb, relația între uniformitate și distanța ierarhică este mai puțin puternică deoarece uniformitatea este mai ușor asimilată într-o societate cu distanță ierarhică mare, unde impunerea legilor și codurilor este mai ușor acceptată.

În fine, Gray relevă că nu se poate stabili o legătură semnificativă între uniformitate și „masculinitate sau feminitate".

c) **Conservatorismul, opozabil optimismului**

Această dimensiune a valorilor contabile este o axă semnificativă de analiză deoarece, de-a lungul timpului, s-a demonstrat că **prudența este principiul evaluării contabile cu cele mai multe și mai complexe consecințe**.

Conservatorismul sau prudența s-a dovedit a fi o atitudine fundamentală a contabililor din întreaga lume[16]. Totuși, scara de atitudine denotă existența mai multor grupuri, de la Japonia și câteva țări ale Europei continentale (în primul rând, Germania, Franța și Elveția), adepte ale unei abordări foarte conservatoare, la Statele Unite, Regatul Unit și Olanda - societăți cu atitudini contabile mai puțin conservatoare, date de credința în „asumarea riscului".

---

[16] În mod evident, nu și în economiile planificate și centralizate ale regimurilor comuniste din Europa centrală și de est.

Modul diferențiat de a trata conservatorismul în contabilitate a fost demonstrat **pe cale empirică**.

Factorii care au contribuit la diversificarea atitudinilor sunt legați de gradul de dezvoltare a piețelor de capitaluri, de presiunile mai mari sau mai mici exercitate de utilizatori în procesul de comunicare a informațiilor financiare și de gradul de influență a regulilor fiscale asupra practicilor contabile.

Întrebându-se care este **relația între conservatorism și dimensiunile valorilor sociale**, Gray ajunge la concluzia că legătura cea mai strânsă apare între conservatorism și controlul incertitudinii. Opțiunea pentru **măsurări mai conservatoare ale profitului** este însoțită de un **control mai puternic asupra incertitudinilor**, datorită atitudinii contabililor de a asigura securitatea capitalurilor întreprinderilor și de o atitudine prudentă vizavi de nesiguranța evenimentelor viitoare.

De asemenea, el constată existența unei anumite relații, este drept mai puțin puternică, între veniturile mari presupune de atitudinile „individualiste" și de masculinitate, pe de o parte, și un control slab asupra incertitudinii, pe de altă parte, deoarece dorința de a realiza performanțe individuale este în acord cu o atitudine mai puțin conservatoare în măsurarea contabilă.

Gray constată, în schimb, că distanța ierarhică nu poate să aibă o legătură semnificativă cu conservatorismul.

d) **Discreția, opozabilă transparenței**

Această dimensiune a valorilor contabile este o axă semnificativă de analiză explicată în egală măsură prin necesitățile conducerii moderne și de obligația contabililor de a servi actul de decizie al diferiților utilizatori, prin furnizarea de informații corespunzătoare atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ. Totuși, **discreția (numită și confidențialitate) este atitudinea fundamentală normală a contabililor**. Plecând de la această constatare, Gray ajunge la concluzia că există **o relație strânsă între discreție și conservatorism**, în sensul că ambele valori contabile implică o abordare prudentă în informarea financiară, abordare în care diferența între cele două valori se referă la faptul că discreția este legată de nevoia de comunicare financiară, iar conservatorismul, de cea de măsurare.

Discreția este prezentă mai pregnant în țări cu un nivel mai scăzut al comunicării financiare, forma cea mai evidentă de manifestare a acestei valori contabile fiind apelul la „practica" de constituire de rezerve secrete. Ea este întâlnită, în special, în Japonia și în țări ale Europei continentale precum Germania, Elveția și Franța, spre deosebire de Statele Unite și de Regatul Unit, unde transparența este o natură fundamentală a contabilității financiare.

Gradul de dezvoltare a piețelor de capitaluri și cel de prezență a acționariatului anonim pe scena comercializării titlurilor sunt alți doi vectori care pot incinta sau nu la o comunicare voluntară a informațiilor.

Natural, ca și în cazul celorlalte dimensiuni, Gray se întreabă care este intensitatea relației dintre discreție și dimensiunile valorilor sociale?

Mai întâi, el afirmă că **discreția este legată**, cu predilecție, **de controlul incertitudinii, distanța ierarhică și colectivism**. Opțiunea pentru confidențialitate este în acord cu un control puternic al incertitudinii, relație izvorâtă din necesitatea de a limita

comunicarea informațiilor către terți în vederea evitării conflictelor și competițiilor și de a asigura securitatea capitalurilor întreprinderii. De asemenea, el constată că între confidențialitate și distanța ierarhică există o relație strânsă, dată de faptul că societățile cu distanță ierarhică mare se caracterizează prin tendința de a limita comunicarea financiară și, în consecință, de a prezerva inegalitățile de putere. În sfârșit, confidențialitatea este în acord cu preferința pentru colectivism, situație ce contribuie la apărarea intereselor celor foarte implicați în activitatea întreprinderii, în detrimentul utilizatorilor externi.

În al doilea rând, Gray relevă o anume **legătură** semnificativă, **posibil mai puțin importantă**, între transparență și masculinitate. Astfel, în societățile (țările) caracterizate printr-un accent mai mare acordat „realizării profesionale" și „succesului material" există o tendință mai evidentă de publicare a realizărilor și succeselor.

În vederea **clasificării sistemelor contabile**, Gray analizează și reprezintă schematic legăturile între valorile sociale, cele culturale și practicile fundamentale ale acestor sisteme. În acest sens, el marchează o distincție utilă în zona practicilor, între autoritate și impunere (fie prin controlul legal, fie prin mijloacele profesiei), pe de o parte, și caracteristicile de măsurare și de comunicare, pe de altă parte. În cele ce urmează prezentăm schema de legături concepută de Gray:

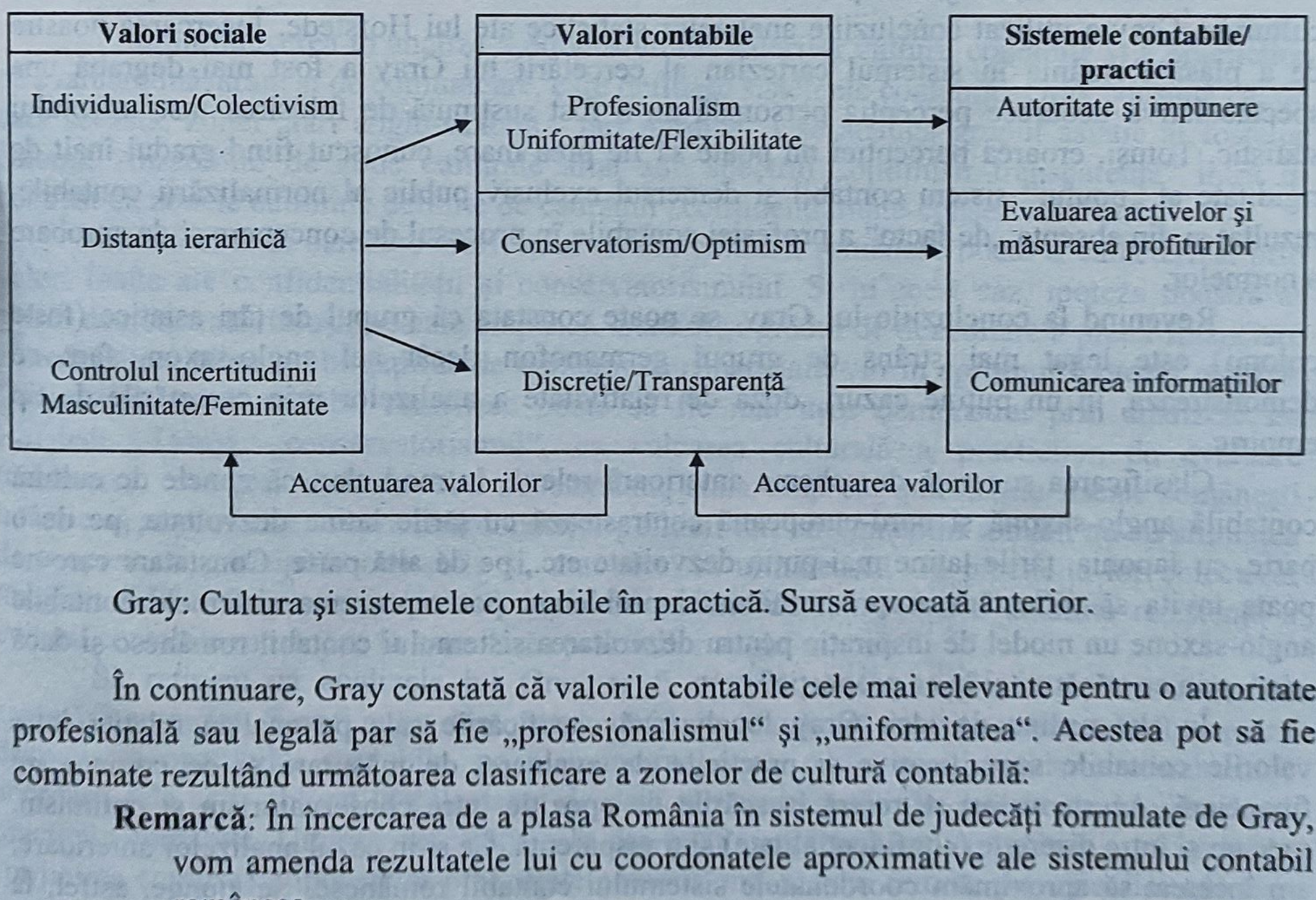

Gray: Cultura și sistemele contabile în practică. Sursă evocată anterior.

În continuare, Gray constată că valorile contabile cele mai relevante pentru o autoritate profesională sau legală par să fie „profesionalismul" și „uniformitatea". Acestea pot să fie combinate rezultând următoarea clasificare a zonelor de cultură contabilă:

Remarcă: În încercarea de a plasa România în sistemul de judecăți formulate de Gray, vom amenda rezultatele lui cu coordonatele aproximative ale sistemului contabil românesc.

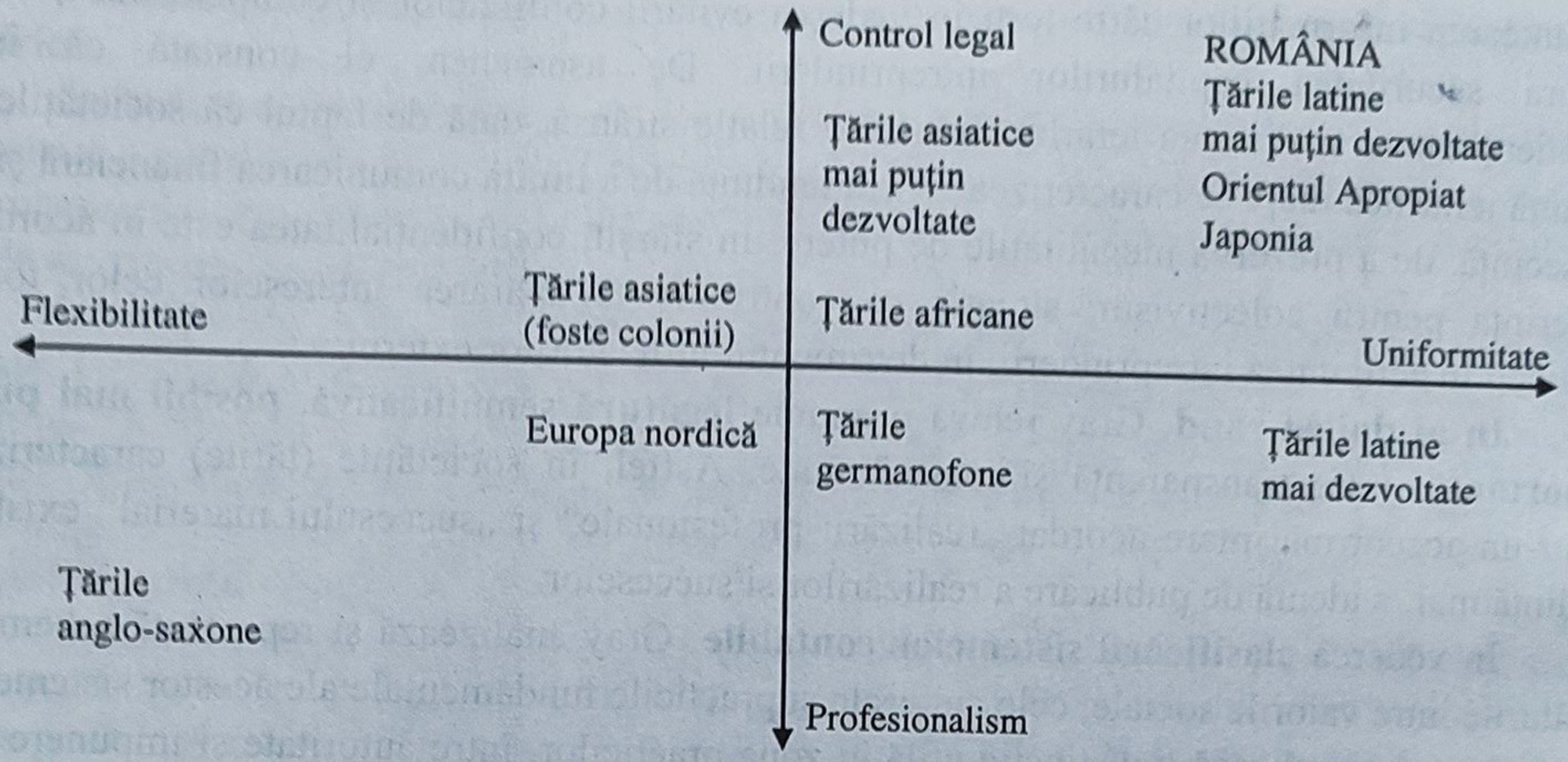

Gray: Sistemele contabile: Autoritate şi impunere. Sursă evocată anterior.

Pentru formularea judecăţilor de valoare care definesc abordarea sa bazată pe valorile culturale, Gray a utilizat concluziile analizelor statistice ale lui Hofstede. Încercarea noastră de a plasa România în sistemul cartezian al cercetării lui Gray a fost mai degrabă una spectaculativă deoarece percepţia personală nu a fost susţinută de folosirea instrumentului statistic. Totuşi, eroarea percepţiei nu poate să fie prea mare, cunoscut fiind gradul înalt de rigiditate al „noului" sistem contabil şi demersul exclusiv public al normalizării contabile, rezultat şi din absenţa „de facto" a profesiei contabile în procesul de concepere şi de aprobare a normelor.

Revenind la concluziile lui Gray, se poate constata că grupul de ţări asiatice (foste colonii) este legat mai strâns de grupul germanofon decât cel anglo-saxon, fapt ce demonstrează, în nu puţine cazuri, doza de relativitate a analizelor prin cercetările de tip empiric.

Clasificarea sugerată de schema anterioară relevă, în mod clar, că zonele de cultură contabilă anglo-saxonă şi nord-europeană contrastează cu ţările latine dezvoltate, pe de o parte, cu Japonia, ţările latine mai puţin dezvoltate etc., pe de altă parte. Constatare care ne poate invita să reflectăm asupra următoarei probleme: pot reprezenta sistemele contabile anglo-saxone un model de inspiraţie pentru dezvoltarea sistemului contabil românesc şi dacă „da", prin ce trăsături şi în ce proporţie?

În altă ordine de idei, Gray focalizează clasificările sale pe analiza relaţiei între valorile contabile semnificative şi practicile de evaluare, de măsurare şi de comunicare financiară. Aceste valori se referă la scările de opoziţie între conservatorism şi optimism, precum şi între discreţie (confidenţialitate) şi transparenţă. Ca şi în cazul analizelor anterioare, am încercat să aproximăm coordonatele sistemului contabil românesc. Se ajunge, astfel, la următoarea schemă:

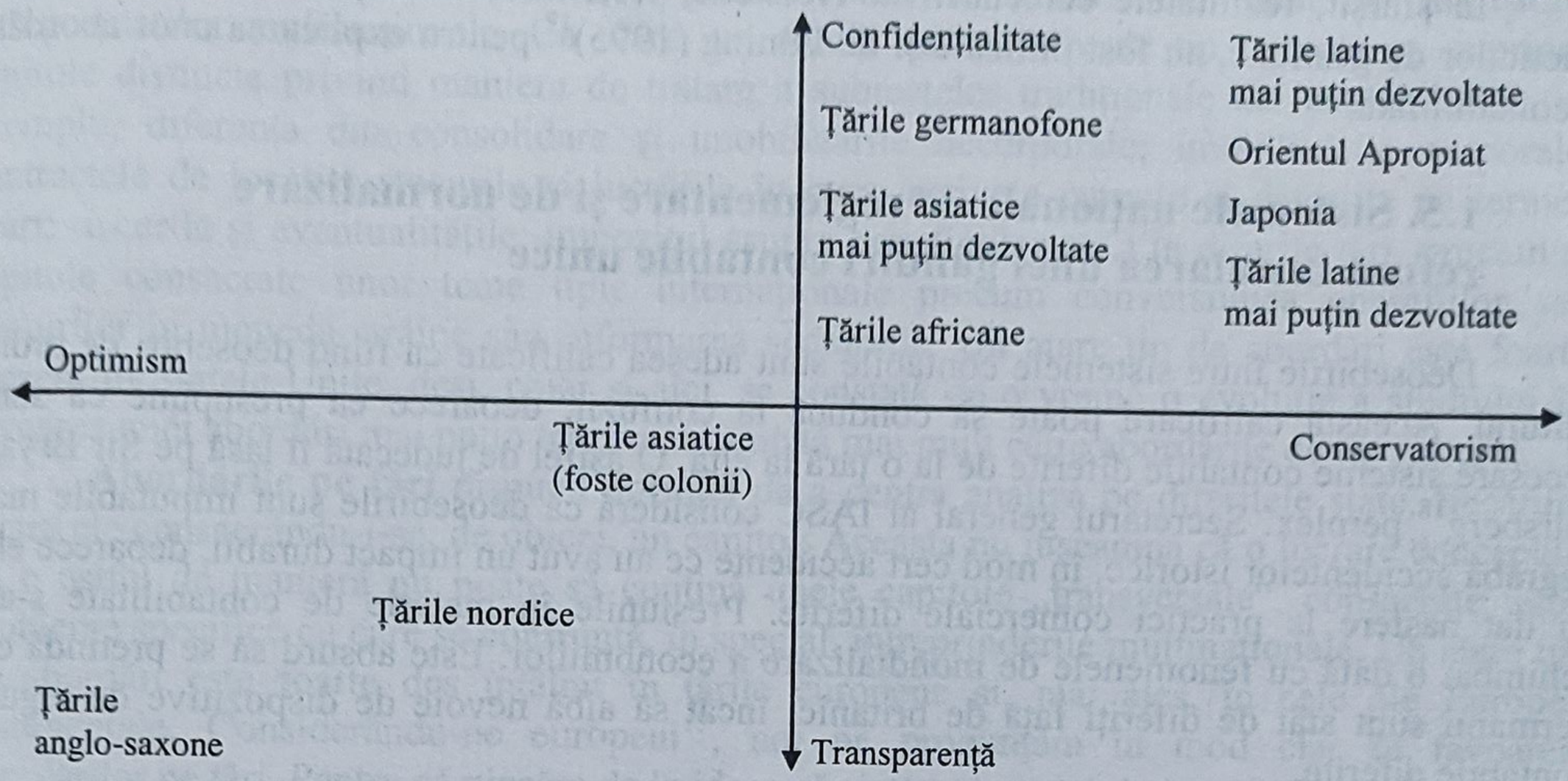

Gray: Sistemele contabile: Evaluare/măsurare şi comunicare. Sursă evocată anterior.

Prin introducerea în analize a dimensiunilor valorilor culturii contabile şi a practicilor de evaluare/măsurare şi de comunicare, care definesc sistemele contabile, Gray constată că, de data aceasta, zonei „ţări anglo-saxone - ţări nordice“ i se adaugă grupul asiatic al fostelor colonii. Ansamblul de zone culturale aflat sub spectrul „optimism-transparenţă“ intră în contrast cu zonele culturale definite de cadranul „confidenţialitate-conservatorism“.

Cu riscul unei oarecare erori, noul sistem contabil românesc poate fi caracterizat prin valori înalte ale confidenţialităţii şi conservatorismului. Şi în acest caz, ipoteza noastră ar trebui demonstrată, totuşi, pe cale empirică. Stadiul şi gradul de dezvoltare a pieţei financiare şi nedefinirea clară a obligaţiilor de comunicare financiară vin în sprijinul ipotezei noastre. Conservatorismul contabil românesc poate să fie mai uşor demonstrat prin analizele lui Hofstede. Totuşi, „conservatorismul“, ca valoarea culturală a practicilor de evaluare (măsurare), este greu demonstrabil deocamdată, atâta timp cât autorităţile fiscale româneşti întârzie să se pronunţe asupra coordonatelor politicii lor, iar contabilii români nu au abilitatea de a opera cu principiile contabile şi, mai ales, să urmărească în practicile lor obiectivul imaginii fidele. Ca atare, şi această serie de analize demonstrează o anumită rezistenţă a culturii contabile româneşti la asimilarea practicilor anglo-saxone.

Să reţinem că analizele lui Gray ar fi meritat să fie sprijinite de instrumentele cercetării empirice. S-ar fi putut demonstra, astfel, în ce măsură valorile culturale influenţează dezvoltarea practicilor contabile, pe plan internaţional. Altfel spus, validarea concluziilor abordării sale ar fi obligat la colectarea de date relevante şi fiabile, referitoare la valorile şi practicile contabile. Ulterior cercetării sale din 1988, împreună cu Vint, Gray a procedat la sprijinirea empirică a ipotezelor prezentate anterior, mai ales în ceea ce priveşte dimensiunea „confidenţialitate/transparenţă“.

În sfârşit, rezultatele cercetării lui Hofstede, referitoare la impactul culturii asupra practicilor de gestiune, au fost utilizate şi de Löning (1995)[17] pentru explicarea unor abordări în contabilitate.

1.5. Sistemele naționale de reglementare şi de normalizare refuză instalarea unei gândiri contabile unice

Deosebirile între sistemele contabile sunt adesea calificate ca fiind deosebiri de ordin cultural. Această calificare poate să conducă la confuzii, deoarece ea presupune că sunt necesare sisteme contabile diferite de la o țară la alta. O astfel de judecată îl lasă pe Sir Bryan Carsberg[18] perplex. Secretarul general al IASC consideră că deosebirile sunt imputabile mai degrabă accidentelor istorice, în mod cert accidente ce au avut un impact durabil, deoarece ele au dat naştere la practici comerciale diferite. Presiunile în materie de contabilitate s-au schimbat o dată cu fenomenele de mondializare a economiilor. Este absurd să se pretindă că germanii sunt atât de diferiți față de britanici încât să aibă nevoie de dispozitive de reguli contabile diferite.

Totuşi, este de notat că nici o țară nu posedă un dispozitiv de reguli contabile care să merite, fără putință de tăgadă, să fie adoptat de întreaga lume. Nici o țară nu poate să pretindă că dispune de un referențial contabil perfect. Statele Unite reprezintă țara care are cea mai lungă tradiție în materie de normalizare contabilă. Ea dispune de cel mai important organism de normalizare contabilă, caracterizat printr-un nivel de profesionalism foarte ridicat. Dar chiar şi regulile contabile americane prezintă compromisuri între diferite interese, compromisuri care ar fi putut să fie decise în mod diferit. Intrând în detaliile acestor reguli, se constată că nu puține dintre „compromisuri“ sunt departe de a face unanimitate printre contabilii americani. Este suficient să se exemplifice regulile americane relative la contabilitatea costurilor prestațiilor de pensionare pentru a aprecia impactul acestei constatări.

Nici o națiune nu are dreptul ca, pe baza realizărilor existente, să fie considerată predominantă în materie de contabilitate. Reprezentanții diferitelor țări au încă mult de făcut pentru a ajunge la un nivel de uniformitate, la scară mondială. Pentru a fi eficace, acest efort gigantic trebuie depus în cadrul organismului internațional de normalizare contabilă. IASC şi-a câştigat legitimitatea sa prin unirea eforturilor reprezentanților multor țări şi prin apelul la proceduri strict internaționale.

1.6. Dimensiuni metodologice referitoare la studiul sistemelor contabile comparate

Studiul comparat al contabilității îmbracă, îndeobşte, unul dintre următoarele două tipuri de abordări: **abordările de tip tematic şi abordările care pun în valoare sistemele contabile ale diferitelor țări**.

---

[17] H. Löning, À la recherche d'une culture européenne en comptabilité et contrôle de gestion, Comptabilité, Contrôle, Audit, volumul 1, 1995, paginile 81-97.

[18] IASC: vers la convergence des normes comptables nationales? Allemagne, Australie, États-Unis, France, Pologne, Royaume-Uni, Tunisie, Ukraine; Collection Mazars & Guérarrd, 2ème semestre 1997.

Abordările tematice vizează, cu predilecție, problemele întâlnite în cadrul întreprinderilor multinaționale. Ca atare, un studiu comparativ de tip tematic va cuprinde capitole distincte privind maniera de tratare a subiectelor tradiționale ale contabilității (de exemplu, diferența din consolidare şi imobilizările necorporale; imobilizările corporale, contractele de locație; stocurile şi lucrările în curs; activele curente şi datoriile pe termen scurt; riscurile şi eventualitățile; impozitul asupra beneficiilor etc.) în diferite țări, precum şi capitole consacrate unor teme tipic internaționale precum conversiunea operațiilor sau conturilor în monede străine sau informarea sectorială. Un atare tip de abordări este foarte prezent în Statele Unite, deşi, chiar şi aici, se constată de o vreme o evoluție a studiului în favoarea unei abordări mai puțin tehnice, orientată mai mult către abordările de tip cultural.

Abordările pe țări răspund dorinței de a centra analiza pe diferitele state, fiecăruia dintre ele consacrându-i-se, de obicei, un capitol. Aceasta nu înseamnă că o lucrare concepută de o astfel de manieră nu poate să conțină unele capitole „transversale", consacrate unor probleme specifice cu care se confruntă, în special, întreprinderile multinaționale. Un atare tip de abordări este foarte des întâlnit în țările europene şi, mai ales, în cele ale Europei continentale. Considerându-ne europeni[19], noi ne pronunțăm în mod clar în favoarea abordărilor pe țări. Pentru că plecăm de la ideea că sistemul contabil al unei țări este rezultatul unei lungi evoluții, în care cadrul politic, juridic, economic, social şi cultural, altfel spus, particularitățile naționale, au jucat şi joacă un rol determinant. Ducând considerațiile mai departe, putem afirma că înseşi instituțiile naționale sunt produsul unor influențe locale, ceea ce face ca, în multe cazuri, ele să aibă un caracter unic. Pe firul unor astfel de abordări pot să fie mai bine decantate diferențele constatate la nivel internațional. Nu ascundem faptul că abordările pe țări se confruntă şi ele cu dificultăți greu de surmontat. Pentru că autorul (autorii) unei lucrări centrate pe o atare abordare trebuie să fi trăit cel puțin o perioadă de timp în miezul culturilor naționale ale diferitelor țări. Ceea ce pentru un român este puțin evident. Este şi motivul pentru care, în țările occidentale, lucrările sunt elaborate de o echipă multinațională de autori. De asemenea, abordările pe țări prezintă şi inconvenientul unei repetări ce deranjează în lectura şi analiza unei lucrări de acest tip. Referința comună ar putea să fie normele contabile internaționale. Cu condiția ca persoana care face lectura lucrării să posede cunoştințe temeinice referitoare la referențialul contabil internațional. Care referențial, mai mult, în ultimii ani, este într-o continuă perfecționare, din motive pe care le-am expus pe larg în lucrările noastre precedente.

Intrând în resorturi mai intime ale celor două tipuri de abordări, pot fi puse în evidență şi următoarele aspecte:

Abordările tematice[20]

Studiile comparative generate de aceste abordări pot să fie înşelătoare, dacă avem în vedere dificultățile de observare şi de interpretare a diferențelor culturale între țări. Modul de amortizare a imobilizărilor corporale în Franța şi în Regatul Unit furnizează, în opinia universitarilor Axel Haller şi Peter Walton, un excelent exemplu al dificultăților întâlnite.

---

[19] În nici un caz, reprezentanți ai unui stat pierdut undeva în spațiul Americii de Nord.
[20] Idei inspirate din lucrarea „Comptabilité internationale", anterior citată; paginile 23-25.

Astfel, în cele două țări, regulile contabile prevăd ca amortizarea unui activ să se bazeze pe durata lui de utilizare, ținând cont de o eventuală valoare reziduală a bunului. Ambele referențiale lasă liberă calea utilizării metodei degresive şi metodei lineare. Dar, o analiză mai atentă ne arată că: (i) **societățile franceze** au tendința să ignore valoarea reziduală, supunând amortizării întregul cost al activului; ele preferă adesea metoda amortizării degresive, pentru a beneficia de o economie de impozit; cheltuielile cu instalarea şi eventualele cheltuieli juridice impuse de această operație sunt capitalizate, de regulă, la elementul „cheltuieli amânate" şi amortizate pe o perioadă mai scurtă; (ii) **societățile britanice** deduc valoarea reziduală din mărimea costului supus recuperării; ele utilizează aproape în exclusivitate metoda amortizării lineare; costurile de instalare şi eventualele cheltuieli juridice implicate de această operație sunt adăugate la baza amortizabilă a bunului. De asemenea, Walton, dând curs unui studiu[21], a solicitat unui grup de contabili francezi şi unui grup de contabili britanici să întocmească situații financiare, plecând de la acelaşi ansamblu de operații. Rezultatele au arătat că nu există o uniformitate de prelucrare mai mare în cadrul aceleiaşi țări decât între cele două țări.

Pentru a facilita analizele comparative, unele țări solicită societăților cotate pe piețele lor o situație comparativă a rezultatelor şi capitalurilor proprii. Astfel, societățile străine cotate pe piețele americane trebuie să întocmească o atare situație comparativă, pe baza unui dublu joc de conturi: conform normelor naționale specifice întreprinderilor în cauză şi conform referențialului contabil american (US GAAP). Aceste informații au devenit astăzi publice, ele fiind disponibile pe Internet.

Abordările pe țări[20]

O persoană care studiază contabilitatea unei alte țări se confruntă cu două probleme majore:

(i) ea încearcă să înțeleagă contabilitatea altei țări cu viziunea țării sale: cercetătorul presupune că regulile sunt asemănătoare, fără să evalueze practicile în funcție de „performanțele" lor în contextul țării studiate;

(ii) ea nu are, în cele mai dese cazuri, decât o înțelegere limitată a culturii țării studiate (de exemplu: care sunt regulile nescrise? în unele cazuri, aplicarea regulilor oficiale este obligatorie sau facultativă?).

Altfel spus, în nu puține cazuri există tentația de a explica practicile altei țări cu raționamentele generate de cultura propriei țări. Ca atare, în studiul contabilității unei țări este bine să se consulte mai multe lucrări, pentru a se asigura, astfel, validitatea informațiilor furnizate de diferiți autori.

Desigur că tipurile de abordări prezentate anterior vizează variațiile dimensiunii **spațiu**, punând accentul fie pe contextele politice, juridice, economice, sociale şi culturale care determină contabilitatea în diferitele țări, fie pe problemele (temele) care pot fi decupate din câmpul operațional al contabilității. Dar o cercetare comparativă poate să vizeze şi variațiile dimensiunii **timp**. Altfel spus, putem proceda la o analiză comparativă a sistemelor de normalizare contabilă, de exemplu, în țările europene - ceea ce înseamnă să punem

---

[21] P. Walton, „Harmonization of accounting in France and Britain: some evidence", Abacus, septembrie 1992, paginile 229-254.

accentul pe dimensiunea spaţiu, dar putem să analizăm sistemul de normalizare contabilă al unei ţări (sau al unui grup de ţări) pe parcursul unei perioade de timp (cu titlu de exemplu, analiza comparativă a normalizării contabile în România, în perioadele 1900-1947 (perioada maturizării gândirii contabile româneşti), 1947-1990 (perioada economiei planificate şi centralizate, conform modelului comunist), după 1990 (perioada unei economii de tranziţie)). Dimensiunea temporală a cercetării comparative, deşi plină de semnificaţii, este mai puţin prezentă în lucrările de contabilitate internaţională. Punctul nostru de vedere este că această dimensiune istorică poate să fie un complement valoros în contextul abordărilor pe ţări. Explicaţia rezidă în faptul că, istoric vorbind, schimbările în mediul unei ţări au determinat schimbări, uneori chiar radicale, şi în sistemul său contabil.

În concluzie, cel ce studiază sistemele contabile comparate trebuie să fie conştient de faptul că sistemele contabile variază în funcţie de contextul fiecărei ţări. Pentru o corectă înţelegere a acestor diferenţe, este natural să ne întrebăm care este cauza lor.

Deci, este cunoscut faptul că sistemul contabil al unei ţări este o construcţie socială, dependentă de **natura** societăţii şi de **evoluţia** acesteia. Dincolo de această „genă contabilă“, sistemul unei ţări depinde şi de apariţia unor fenomene particulare, precum şi de schimburile pe care aceasta le dezvoltă cu alte ţări. Drumul până la un limbaj contabil comun tuturor ţărilor este încă lung. Experienţa directivelor europene a arătat că armonizarea contabilă este un proces dificil, deoarece ea poate „contesta“ atitudini şi practici înrădăcinate de decenii, uneori secole, în judecăţile contabililor. Realizările organismului internaţional de normalizare contabilă ne demonstrează însă că „pacea contabilă mondială“ este o stare posibil de atins.

Capitolul II

CONTABILITATEA BRITANICĂ

Cine a zăbovit mai multă vreme în spațiul reflecției contabile şi a fost interesat mai de aproape sau mai de departe de contabilitatea britanică nu poate să nu aducă imediat în discuție locul şi rolul conceptului de „true and fair view“ (imagine fidelă) sau prezența rețelei mondiale de audit creată de marile cabinete anglo-saxone.

Pentru un universitar din Europa continentală[1], contactul cu contabilitatea britanică, la ea acasă, pare încărcat de mister. Este misterul pe care îl „trăieşte“ orice persoană care a crescut în „şcoala carteziană“ a continentului, confruntat deodată cu modul de a gândi şi de a fi, din „țara cutumelor“.

Dacă ar fi să prezentăm primele două trăsături ale contabilității în Regatul Unit, acestea ar fi, negreşit, **simplitate**[2] şi **libertatea judecății profesionale**. Simplitatea te atrage şi te îndeamnă să spui „de ce nu gândim şi noi aşa de simplu ca ei?“, dar lipsa noastră de libertate în judecățile profesionale te opreşte şi-ți spune „ca să gândeşti ca ei ar trebui să respiri cultura lor, fie ea şi contabilă“.

Şi, totuşi, britanicii au construit în imperiul lor o şcoală de contabilitate anglo-saxonă. După ce **au importat** contabilitatea în partidă dublă de la maeştrii italieni (cu multe secole în urmă), ei au încercat **să exporte** „cultura profesiei contabile de tip liberal“ (ideea de instituționalizare a profesiei) şi imaginea fidelă (un concept). Acolo unde au reuşit „să exporte“ un întreg mod de a fi şi de a trăi, au reuşit să se impună şi prin vectorul „contabilitate“. Reversul medaliei este la fel de adevărat, dar „specialiştii“ de ocazie (şi de duzină) din țara noastră, mai ales cei ce reprezintă „cu mare succes“ spectrul politic, n-au citit şi nu vor citi niciodată aceste rânduri. Preferă să confunde economia românească cu întreprinderea, hai să o numim cu totul întâmplător Elvila.

Oricum, între **italieni**, stăpânii măiestriei contabile în Evul Mediu, şi **americani**, se pare stăpânii evoluției contabilității în acest sfârşit de mileniu, se întinde o perioadă relativ lungă în care **britanicii** sunt cei care au făcut, cel mai adesea, furtună şi timp frumos în imperiul practicilor şi gândirii contabile, la nivel mondial. Poate dacă nu cumva francezii şi mai ales germanii au drept de veto.

La una dintre orele adevărului, a se înțelege cea a elaborării Directivelor a IV-a şi a VII-a, am semnalat în lucrările mele anterioare că disputa contabilă nu poate să aibă un învingător, cel puțin pe terenul european. Este drept, britanicii au reuşit să impună „unioniştilor“ din continent conceptul de imagine fidelă (dar câtă varietate în înțelegerea acestui concept?), gândirea contabilă filtrată de acțiunea principiilor fundamentale, anexa, ca un complement de informații, care invită producătorii de conturi la transparență, şi rezultatul curent (mai degrabă, ordinar) ca informație-criteriu de judecare comparativă a performanțelor întreprinderii. Dar şi ei, la rândul lor, nu au plecat de la Bruxelles cu mâna goală: au

---

[1] Autorul lucrării „Sisteme contabile comparate“ a trăit o experiență contabilă, de câteva luni, la Universitatea din Reading, Anglia, în perioada septembrie - decembrie 1993.

[2] Simplitatea ar putea să fie, eventual, repusă în discuție de fenomenele de financiarizare a economiilor occidentale, în special cele ale țărilor anglo-saxone.

„transferat“ în insule mai mult respect pentru rolul statului în normalizarea contabilă, respect demonstrat de noua față (noile versiuni) a/ale legislației, ceva rigoare și spirit analitic german și, poate, un pic de cartezianism francez.

2.1. Factorii de mediu și influența lor asupra contabilității britanice

Revoluția industrială britanică și-a pus în mod decisiv amprenta asupra evoluției sistemului contabil. Ea a urgentat dezvoltarea sectorului manufacturier și a comerțului internațional. În acest proces de creștere economică și-au adus contribuția și cucerirea rutelor maritime, precum și existența unei aristocrații care a fost un factor catalizator al progresului economic.

În Anglia, cu prețul guvernării, aristocrația va suporta cheltuielile publice cele mai grele. În timp ce burghezul francez își folosea economia acumulată în cumpărarea unei funcții publice, omologul lui englez investea în negoț. Ceea ce a generat două mentalități și atitudini diametral opuse: neîncrederea francezului în bogăția mobiliară, în comerț, în special în comerțul cu bani; cultul englezului pentru tot ceea ce derivă din comerț (valori mobiliare)[3].

Vectorul dezvoltării economiei britanice a fost reprezentat, deci, de activitatea comercială, activitate care a determinat, la rândul ei, ca sistemul bancar, în special „Merchant banks“ (băncile comerciale) să opteze pentru o finanțare pe termen scurt a operațiilor de negoț, în detrimentul unei finanțări pe termen lung a întreprinderii industriale.

Industriilor nu le-a mai rămas decât șansa de a face apel la economisirea publică și, ca atare, la finanțarea pe termen lung. Este și motivul pentru care în Regatul Unit rolul Bursei (Stock Exchange) s-a conturat mult mai devreme decât pe continent. De altfel, Londra își crease bursa încă din 1571[4].

Dezvoltarea generată de revoluția industrială a adus la rampă nevoia de capitaluri implicată de finanțarea marilor proiecte de infrastructură, precum canalele și căile ferate. În fața unor astfel de investiții de o importanță greu de egalat și astăzi, antreprenorii au dorit să se asocieze pentru a-și împărți riscurile. Fapt ce a antrenat o dezvoltare rapidă a societăților anonime (limited liability companies) și, în consecință, o cerere de rapoarte contabile în mod regulat, cerere exprimată de acționari.

Sub aspect juridic, la începutul secolului al XIX-lea, în lipsa unei legi privind societățile anonime, crearea acestora se realiza pe baza unui mandat regal sau a unui acord al Parlamentului. Regulile contabile, dacă se poate vorbi despre așa ceva, făceau parte din statutele societăților.

În fața numeroaselor cereri de creare a societăților anonime, guvernul a emis o lege (Joint Stock Companies Act), în 1844, care permitea înființarea acestora fără intervenția Parlamentului.

Legea din 1844 solicita prezentarea unui bilanț „full and fair“ (complet și fidel), fără să se specifice însă care să fie conținutul său. De asemenea, bilanțul trebuia să fie supus controlului acționarilor.

---

[3] Pentru mai multe detalii, a se (re)citi „Dincolo de frontierele vagabondajului contabil“ (N. Feleagă, Editura Economică, 1997, paginile 21-22).

[4] Spre deosebire de Franța, Regatul Unit nu a cunoscut dezvoltarea marilor bănci de inspirație saint-simoniană.

O altă lege (1855) îmbunătățea statutul acționarilor, prin prevederea unei responsabilități limitate la capitalul subscris.

În 1856, printr-o a treia lege, se propuneau elemente de conținut privind prezentarea bilanțului, deşi, prin textele ei, întocmirea bilanțului şi auditarea acestuia deveneau facultative.

A trebuit să se aştepte încă aproape o jumătate de secol, pentru ca o nouă lege (Companies Act, 1900) să impună, din nou, obligativitatea auditării şi publicării bilanțului. Totodată, se solicita ca bilanțul să redea o imagine adevărată şi exactă (a true and correct view) referitoare la situația financiară a întreprinderii.

Rezultă că, în contextul celei de a doua jumătăți a secolului trecut, s-au dezvoltat practicile şi s-au născut conceptele de „**comunicare a informațiilor financiare**" (financial reporting) şi de „**bună informare a publicului**" (full and fair disclosure). Punerea de informații la dispoziția publicului se făcea în spiritul „adevărului" şi „exactității", ceea ce însemna, în fapt, **o imagine fidelă** a afacerilor diferitelor companii.

Profesia de auditor a apărut şi ea la mijlocul secolului al XIX-lea, o dată cu crearea de asociații locale, mai întâi la Edinburgh şi Glasgow (Scoția), apoi la Londra şi Manchester (Anglia). Crearea acestor asociații profesionale poate fi explicată de nevoia şi grija de a se asigura un serviciu de calitate. Acest moment este şi punctul de plecare pentru evoluția principiilor contabile.

Originea celor 6 (astăzi 5) mari societăți de audit (The Big Six) se regăseşte, în general, în cabinetele create la mijlocul secolului trecut. În acea epocă, misiunea cabinetelor consta, în mod esențial, în administrarea bunurilor societăților aflate în stare de faliment. Începând cu 1900, misiunea de audit devine o funcție mult mai complexă.

În concluzie, se poate afirma că marile trăsături ale contabilității britanice definite în acest secol sunt schițate practic în secolul trecut: participarea nesemnificativă a statului la reglementarea contabilă, orientarea informațiilor financiare către nevoile marilor societăți anonime, reglementarea şi evoluția principiilor contabile prin efortul unei profesii liberale puternice, necesitatea realizării misiunilor de control al conturilor, prin serviciile puse la dispoziție de cabinetele de audit.

În condițiile creşterii economice din prima parte a acestui secol, tehnicile contabile au continuat să evolueze şi ele, ținând pasul cu realitatea practică. Auditori de renume precum Dicksee sau Leak, prin manualele de contabilitate pe care le-au publicat, au încercat şi au reuşit să întoarcă practicii „ştiința lor". Anii postbelici (după primul război mondial) s-au caracterizat prin numeroase dezbateri privind întocmirea conturilor consolidate. În anii '30, o parte din marile întreprinderi britanice începuseră să publice conturi consolidate.

Dar lipsa unei legislații şi unor norme contabile solide, ca şi în alte părți ale lumii, va pune la îndoială credibilitatea contabilității. Astfel, fac pagini de istorie contabilă scandalul financiar şi falimentul armatorului „Royal Mail Line"[5]. Timp de mai mulți ani, societatea a publicat că activitatea sa s-a încheiat cu rezultate favorabile şi, de aici, că a distribuit dividende. În mod neaşteptat, fără preaviz şi fără să semnaleze dificultățile sale, ea a dat faliment. Tribunalul a stabilit că societatea suporta, de mai mulți ani, pierderi importante din activitatea de exploatare. În situațiile financiare, conducerea mascase aceste pierderi, prin

[5] Multe dintre reperele privind evoluția contabilității britanice sunt inspirate de paginile lucrării „La comptabilité anglo-saxonne" (Edition La Découverte, Paris, 1996). În cazul de față, evenimentul este consemnat de autor la pagina 51.

prezența unor rezerve oculte. Președintele societății s-a explicat prin faptul că era imposibil ca acționarii să cunoască adevărul, deoarece ei aveau tendința să intre în panică.

Dar un rău duce, ulterior, la bine. Afacerea „Royal Mail Line" a influențat dezvoltarea reglementării contabile și a pus în evidență nevoia de transparență a informațiilor contabile pentru acționari.

Cu toate acestea, a trebuit să se aștepte mai mult de un deceniu pentru a se declanșa o reformă privind dreptul societăților. În acest sens, în 1944 a fost constituită o comisie care a emis raportul Cohen, în 1945.

La începutul anilor '40, poate fi remarcată o primă tentativă a profesiei britanice pentru a stabili directive tehnice (norme contabile). În 1942, este creat „Comitetul principiilor contabile" (Committee on Accounting Principles) de către organismul profesiei contabile **engleze**, comitet care, timp de 25 de ani, a publicat o serie de recomandări. Cu excepția studiilor lui Zeff („Forging Accounting Principles in Five Countries", Stipes Publishing Illinois, 1972; sursă regăsită în lucrarea „Comptabilité internationale", Bernard Raffournier, Axel Haller, Peter Walton, 1997, pagina 168), acest comitet este cvasiabsent din literatura contabilă, fapt ce demonstrează influența sa destul de mică. El nu s-a interesat asupra problemelor dificile, mulțumindu-se numai să ia poziție asupra unor probleme de rutină precum amortizările. Cele 12 recomandări publicate nu erau destinate decât membrilor organismului englez al profesiei contabile și nu au avut decât o influență extrem de limitată.

Reforma legislativă din anii '40 a avut în centrul ei Legea societăților comerciale (Companies Act) din 1947, înlocuită în 1948 printr-o lege a consolidării, lege care anula toate dispozițiile precedente referitoare la societăți și care le regrupa într-un nou text legislativ.

Această nouă lege stabilea marile linii ale contabilității societăților, așa cum sunt ele cunoscute astăzi.

Obligația de a prezenta, prin conturi, a true and correct view, a fost modificată cu formula arhicunoscută în zilele noastre, **true and fair view** (imagine fidelă). Schimbarea din „o imagine" în „imagine" și, mai ales, din „correct" (corectă) în „fair" (loială, sinceră, cinstită) s-a făcut sub influența profesiei contabile britanice, deoarece „correct" era un cuvânt excesiv de precis pentru a reflecta practicile de contabilitate și de audit.

Neglijat înainte de afacerea Royal Mail Line, contul de profit și pierdere a devenit o situație financiară esențială, rezervele ocultе au fost interzise, iar societățile-mamă, obligate să întocmească situații consolidate. Totodată, societățile au fost impuse la furnizarea a numeroase informații suplimentare în anexă.

În contextul unui audit deja obligatoriu, auditorul a trebuit să devină membru al unei asociații profesionale.

După reforma 1947-1948, o stare de vid legislativ a prejudiciat calitatea comparabilității conturilor prezentate de societățile britanice. Ca urmare a unor scandaluri financiare, publicul constata că principiile contabile general admise ofereau, de fapt, conducătorilor de întreprinderi numeroase opțiuni pentru întocmirea situațiilor financiare. Presa financiară solicita o rigoare mai mare în reglementarea contabilă. Vidul legislativ a fost practic ocupat de recomandările publicate de organismele profesiei (în special, cel al Angliei și Țării Galilor). Fiind impuse numai membrilor acestor organisme, astfel de recomandări nu aveau o forță de constrângere asupra întreprinderilor.

Revendicările publicului şi presei stau la originea creării, prin decizia comună a organismelor profesiei[6], a „Comitetului normelor contabile“ (Accounting Standards Committee: ASC), în 1971.

Obiectul ASC era să emită norme în vederea restrângerii numărului de opţiuni utilizabile de către societăţi şi auditori. Dar în ASC erau reprezentate numai organizaţiile profesionale, membri ai comitetului de norme fiind, de fapt, asociaţi ai cabinetelor celor Şase Mari (Big Six). Rezultă că ASC nu avea dreptul să emită norme fără să consulte asociaţiile profesionale. Cum aceste norme erau puţin restrictive, activitatea ASC a fost catalogată ca lipsită de eficacitate. În pofida criticilor, organismul britanic de normalizare a supravieţuit aproape 20 de ani.

În mod concret, între 1971 şi 1990, ASC a emis 25 de recomandări (norme) numite „**Enunţuri ale practicii contabile normalizate**“ (Statement of Standard Accounting Practice: SSAP). Înainte de a fi fost hotărâtă o normă, se difuza membrilor celor şase organisme ale profesiei (şi altor organisme interesate) un „**proiect de normă**“ (Exposure Draft: ED), scopul vădit al acestei difuzări fiind perfecţionarea proiectului.

Deşi nu toate aceşte norme mai sunt în vigoare, ele reprezintă un tezaur de reflecţie şi un punct de plecare pentru elaborarea de norme mai performante.

Pentru istorie, dar şi pentru actualitatea majorităţii acestor norme, vom proceda la prezentarea inventarului acestora:

(1) Contabilizarea rezultatelor societăţilor asociate[*)] (normă revizuită)
(2) Informaţiile relative la politicile contabile
(3) Rezultatul pe acţiune (normă revizuită)
(4) Prelucrarea contabilă a subvenţiilor publice (normă revizuită)
(5) Contabilizarea taxei pe valoarea adăugată
(6) Elementele extraordinare şi ajustările privind exerciţiile anterioare

(8) Prelucrarea impozitului în sistemul de imputare în conturile societăţilor
(9) Stocurile şi contractele pe termen lung (normă revizuită)

(12) Contabilizarea amortizărilor (normă revizuită)
(13) Contabilizarea cheltuielilor de cercetare şi de dezvoltare (normă revizuită)
(14) Conturile de grup
(15) Contabilizarea impozitelor amânate (normă revizuită)

(17) Contabilizarea evenimentelor posterioare închiderii exerciţiului
(18) Contabilizarea riscurilor şi eventualităţilor
(19) Contabilizarea imobilelor generatoare de venituri (investiţiilor imobiliare)
(20) Conversiunea monedelor străine
(21) Contabilizarea contractelor de locaţie şi de locaţie-vânzare
(22) Contabilizarea fondului comercial şi a diferenţelor din achiziţie (normă revizuită)
(23) Contabilizarea achiziţiilor şi fuziunilor

---

[6] Cele 6 organisme ale profesiei contabile britanice vor fi prezentate într-un paragraf viitor.

(24) Contabilizarea cheltuielilor de pensionare
(25) Informarea sectorială

*) SSAP1 a fost modificată printr-un text provizoriu al actualului organism de normalizare, intitulat „Conturi consolidate". Cele două texte fac un tot unitar (acest text provizoriu are aceeaşi autoritate cu cea a unei norme contabile).

Deşi nu au forţă legală, aceste norme (SSAPs) determină, de o manieră directă, modul de întocmire a conturilor anuale deoarece:

- indiferent că exercită liberal sau în calitate de salariaţi profesia lor, experţii contabili, fiind membri ai unui organism profesional sau ai mai multor organisme (care, la rândul lor, patronau ASC), erau şi sunt obligaţi să respecte dispoziţiile prevăzute în SSAP-uri;
- prin procedura de trecere prin faza de „proiect de normă" (Exposure Draft), deci prin exigenţele comunităţii financiare, se poate asigura **calitatea tehnică** a normelor.

În opera sa de normalizare, ASC întâmpină două handicapuri majore: (i) lipsa de mijloace financiare; (ii) necesitatea obţinerii acordului celor şase organisme ale profesiei înainte de emiterea normelor.

Confruntat cu aceste handicapuri, sistemul britanic de normalizare contabilă se afla în stare de prereformă. Schimbarea era anticipată însăşi de crearea, în 1983, a unui comitet (Dearing Committee).

Pe de altă parte, este cunoscut faptul că Regatul Unit, prin intrarea în Comunitatea Europeană (1973), a luat parte la lucrările directivelor europene[7]. În mod cert, lucrările au avut darul să aducă o serie de schimbări în dreptul contabil britanic. În ceea ce priveşte dreptul societăţilor, acesta a fost puternic marcat de adoptarea Directivei a IV-a în 1982. În contextul lucrărilor, britanicii s-au „bătut" să impună conceptul de imagine fidelă, s-au „îngrijorat" de forma detaliată a contului de profit şi pierdere. Înainte de includerea directivei în legislaţie şi aplicarea acesteia, întreprinderile dădeau puţine detalii referitoare la cheltuieli[8]. Legea din 1982 a lăsat întreprinderilor britanice să aleagă între un model de cont de profit şi pierdere cu o clasificare a cheltuielilor după natură şi un altul, cu o clasificare după destinaţie[9]. Majoritatea întreprinderilor au continuat să prezinte contul de profit şi pierdere cu o repartizare a cheltuielilor după destinaţie.

În 1985, guvernul britanic a promulgat o nouă lege asupra societăţilor (Companies Act 1985), rămasă în vigoare şi astăzi. Datorită integrării prevederilor Directivei a IV-a, Companies Act 1985 a adus schimbări importante în prezentarea normalizată a conturilor individuale ale societăţilor de capital, precum şi în modalităţile de depunere a acestora la „Registrul societăţilor" (Registrar of companies).

Totuşi, contribuţia legiuitorului britanic la reglementarea contabilă este destul de modestă faţă de situaţia partenerilor europeni, atât în privinţa naturii, cât şi a câmpului de aplicare a textelor reglementare.

---

[7] Lucrările noastre anterioare (Îmblânzirea junglei contabilităţii, Dincolo de frontierele vagabondajului contabil şi Tratat de contabilitate financiară) au făcut, pe larg, ecoul influenţei şi contribuţiei reprezentanţilor Regatului Unit asupra directivelor europene, în materie contabilă.

[8] Adevărata capcană a Directivei a IV-a a fost însă obligaţia de a amortiza diferenţa din prima consolidare, în conturile consolidate.

[9] În fapt, patru modele, dacă avem în vedere şi formatul orizontal sau vertical al contului.

Atât produsele legiuitorului - textele din Companies Act, cât şi cele ale profesiei (normele contabile) se situează la nivelul principiilor de bază, trasându-se doar liniile directoare care trebuie urmate de societăţi în opera de întocmire a situaţiilor financiare.

În comparaţie cu unele ţări ale Europei continentale (în primul rând, Franţa), normalizarea contabilă nu face apel la un plan de conturi, scheme obligatorii de înregistrări şi de ţinere a jurnalelor şi registrelor contabile[10]. În Regatul Unit centrul de greutate este însă societatea comercială care trebuie să-şi instaleze o organizare a contabilităţii, de natură să-i permită satisfacerea obligaţiilor prevăzute în Companies Act, în materie de întocmire şi de publicare a conturilor anuale.

În economia britanică, sunt cunoscute şi recunoscute următoarele tipuri de întreprinderi:

– **Public Limited Company** (PLC) = societate pe acţiuni (societate care face apel la economisirea publică);

– **Private Limited Company** (Ltd) = societate cu responsabilitate limitată (societate care nu face apel la economisirea publică);

– **Partnership** = societate în participaţie (societate de persoane, comparabilă cu societatea în nume colectiv);

– **Sole trader** = antreprenor individual;

– **Branch of a foreign undertaking** = sucursală a unei întreprinderi străine.

Dispoziţiile legii societăţilor comerciale se aplică numai **societăţilor de capitaluri,** recunoscute de dreptul britanic prin abrevierile: PLC şi Ltd.

Companies Act 1985 era o lege „de consolidare": ea a integrat la legea consolidării 1948 toate legile societăţilor comerciale deja votate. Totuşi, Companies Act 1985 a fost modificată în 1989, o dată cu adoptarea Directivei a VII-a.

În materie de **prezentare a conturilor anuale**, Legea societăţilor comerciale impune societăţilor de capitaluri (PLC şi Ltd) să prezinte acţionarilor:

- un bilanţ (balance sheet);
- un cont de profit şi pierdere (profit and loss account);
- o anexă (notes).

Remarcă: Vom constata ulterior că o normă contabilă emisă după 1990 impune publicarea unui tablou al fluxurilor de trezorerie (cash flow statement). De asemenea, o altă normă contabilă, emisă după 1990, impune publicarea unui tablou al tuturor câştigurilor şi pierderilor contabilizate (statement of total recognised gains and losses).

Cele trei conturi anuale formează un ansamblu indisociabil pentru a reflecta o imagine fidelă, ele fiind supuse controlului auditorului.

Versiunea 1989 a CA a introduś posibilitatea, pentru societăţile cotate, de a prezenta acţionarilor un rezumat al situaţiilor financiare (summary financial statements). La cererea expresă a acţionarilor, societăţile trebuie să prezinte situaţii financiare complete.

În materie de întocmire, de publicare şi de auditare a situaţiilor financiare, trebuie precizat că această obligaţie depinde de mărimea societăţilor, mărime judecată prin prisma celor 3 criterii fixate de Directiva a IV-a:

---

[10] Să reflectăm dacă o astfel de situaţie ar putea exista în ţara noastră în viitorul apropiat.

- Totalul bilanţier[11] (TB) = Balance Sheet Total
- Cifra de afaceri[12] (CA) = Turnover
- Efectivul de salariaţi[13] (E) = Employees

Dintre cele trei criterii, două trebuie să îndeplinească anumite valori, pentru a categorisi întreprinderile în mici sau mijlocii. Astfel, întreprinderile sunt judecate a fi mici sau mijlocii, în conformitate cu valorile următorului tabel:

Criterii	**Societăţile mici**	**Societăţile mijlocii**
Totalul bilanţier	TB < 1,4 milioane £	TB < 5,6 milioane £
Cifra de afaceri	CA < 2,8 milioane £	CA < 11,2 milioane £
Efectivul de salariaţi	E < 50	E < 250

În ţările anglo-saxone, reglementarea contabilă a fost elaborată pentru societăţile mari. Nici până în zilele noastre nu s-au emis reguli contabile pentru comerţul individual, artizanat (mici meşteşugari) şi societăţile civile.

În termeni numerici, la nivel european, Bursa din Londra întrece cu mult „rivalele" sale din Paris, Frankfurt sau Milano. De exemplu, Bursa londoneză cotează ≈ 2.300 de societăţi anonime britanice, în timp ce Bursa pariziană, ≈ 800 de societăţi franceze, iar cea din Frankfurt, ≈ 250 de societăţi germane[14].

În mod evident, o societate cotată în bursă este mult mai riguroasă cu întocmirea conturilor sale anuale deoarece utilizatorii unei astfel de societăţi sunt mai exigenţi în privinţa transparenţei informaţiilor contabile. Nevoia de a rezuma informarea financiară, astfel încât ea să se regăsească într-un raport de mărime acceptabilă, trimis proprietarilor şi furnizorilor de capitaluri, pare să fie singura limită a transparenţei. Într-un sistem de informare financiară bursieră, societăţile cotate îşi prezintă prin rapoarte faptele lăsând investitorii sau consilierii lor să decidă asupra modului în care aceste fapte trebuie să influenţeze cotele titlurilor şi, de aici, cum să-şi aloce resursele.

În lumea anglo-saxonă, ca de altfel în toate mediile bursiere, o societate cotată are tot interesul să publice informaţii financiare cât mai complete, care să privilegieze redarea situaţiei economice, în detrimentul „aparenţei juridice". Ea va avea tendinţa să pună în aplicare acele politici contabile care conduc la creşterea beneficiului şi a valorii activului său. Dimpotrivă, într-un mediu financiar predominant bancar, contabilitatea va privilegia secretul profesional şi protecţia creditorilor, de unde şi tendinţa de a subevalua beneficiul întreprinderii şi activul său.

În general, investitorii se aşteaptă ca în fiecare an beneficiul unei întreprinderi să crească. Spre o astfel de imagine „concură" şi conducătorii întreprinderii cotate, care, cel mai adesea, încheie contracte de muncă prin care remunerarea lor este legată de performanţa acesteia (rentabilitatea) şi/sau de creşterea cotei acţiunilor. Intermediarii financiari sunt cei care emit previziuni referitoare la performanţele marilor societăţi. În măsura în care rezultatul

---

[11] Totalul valorilor indicate de activul bilanţier.
[12] Pentru un exerciţiu de 12 luni.
[13] Media anuală.
[14] Peter Walton, lucrare anterior citată, pagina 10.

afişat de societate este mai mic decât cel previzionat, o astfel de „nerealizare“ va genera o scădere a cursului acţiunii. Se deduce că managerii întreprinderilor nu au nici un motiv să „ascundă“ o parte din beneficiu, că, dimpotrivă, ei sunt motivaţi să pună în acţiune toate mijloacele pentru a creşte performanţele, chiar dacă aceasta ar însemna recursul la practici discutabile.

În vederea unei corecte informări a publicului, Bursa (Stock Exchange) londoneză a emis o serie de reguli specifice pentru societăţile ale căror titluri sunt înscrise fie la cota oficială (listed companies market), fie în afara cotei (unlisted securities market), reguli care se referă, în mod esenţial, la: (i) informaţii complementare în conturile anuale; (ii) publicarea de situaţii financiare particulare.

Informaţiile complementare vizează, cu predilecţie:

- analiza segmentară a rezultatului şi a cifrei de afaceri: structura acestor informaţii pe sectoare şi zone geografice;
- recapitularea sintetică a datelor financiare referitoare la ultimele cinci exerciţii („historical summaries“ sau „five year summary“).

În ceea ce priveşte situaţiile financiare particulare, societăţile cotate trebuie să publice o situaţie a rezultatului provizoriu (preliminary profit statement) şi un raport semestrial (half year report) ce cuprinde:

- un cont de profit şi pierdere simplificat, care conţine cifra de afaceri şi diferitele niveluri de rezultate, precum şi dividendele propuse şi plătite şi rezultatul pe acţiune;
- un comentariu asupra operaţiilor din primele luni ale exerciţiului.

Raportul semestrial este adresat acţionarilor, dar el nu este supus auditării.

2.2. O reformă profundă a reglementării contabile britanice

Din cele prezentate anterior, rezultă că **sursele dreptului contabil britanic** se referă la:

- legea societăţilor comerciale (textele contabile incluse în cadrul acesteia);
- normele emise de organismul de normalizare contabilă;
- avizele şi luările de poziţii ale comisiei de valori mobiliare.

Detaliile contabile ale Legii societăţilor comerciale (Companies Act) 1985 fac obiectul unei anexe numite „Schedule 4A“. Această anexă recomandă modelele de prezentare a situaţiilor financiare prevăzute prin Directiva a IV-a, preconizează unele reguli de evaluare şi menţionează informaţiile de furnizat în anexe (notes). De asemenea, „Schedule 4A“ conţine regulile de întocmire a conturilor consolidate, modificate în 1989 (ca urmare a încorporării prevederilor Directivei a VII-a).

În principiu, Bursa londoneză este supravegheată de „Securities and Investments Board (SIB)“, care este o entitate autonomă de reglementare (self-regulatory body), formulă preferată de guvernul britanic celei utilizate în Statele Unite, unde comisia de valori (numită Securities and Exchange Commission: SEC) este o agenţie guvernamentală. Ministerul de tutelă este cel al comerţului şi industriei (Department of Trade and Industry) şi responsabil cu funcţionarea societăţilor comerciale şi a contabilităţii acestora.

Cât priveşte normalizarea contabilă britanică, în cursul anilor ’80, ASC a suportat din ce în ce mai multe critici, motiv pentru care organismele profesiei au cerut lui Ron Dearing,

un reputat vechi funcționar, să pregătească un raport referitor la problemele elaborării de standarde (norme). Înființarea comitetului Dearing era legată, printre altele, de păstrarea unui raport de independență a normelor contabile (SSAPs), implicit a normalizării, față de lege (CA 1989). Într-adevăr, legiuitorul britanic, în acord cu avizul comitetului Dearing, nu a încorporat normele (SSAPs) în lege, deoarece o abordare prea „legalistă" în normalizarea contabilă ar fi dăunat facultății comunității financiare de a se adapta situațiilor noi.

Dar, ceea ce este mai important, comitetul Dearing a propus crearea unei entități independente de profesie, dotată cu puterea de a emite norme, inspirată după modelul american. În acest sens, prin CA 1989, guvernul şi-a arogat dreptul să numească un consiliu responsabil cu reglementarea contabilă, consiliu care va purta denumirea de „**Consiliul comunicării financiare**" (Financial Reporting Council: **FRC**) şi va fi instalat **în 1990**.

FRC cuprinde 35 de membri, care reprezintă toate organizațiile susceptibile să se intereseze de comunicarea financiară: guvernul, profesia contabilă, analiştii financiari, întreprinderile, universitarii etc.

Responsabil cu reglementarea pentru difuzarea informațiilor financiare, FRC trebuie, de asemenea, să procure fondurile necesare pentru acoperirea cheltuielilor de funcționare.

Pentru a-şi realiza obiectivele, FRC dispune de două comitete importante: „**Consiliul normalizării contabile**" (Accounting Standards Board: **ASB**), în fapt, organismul britanic de normalizare contabilă, şi „**Comitetul de revizuire a informațiilor financiare**" (Financial Reporting Review Panel: **FRRP**), a cărui menire este de a controla aplicarea normelor.

Dependent de organismul de normalizare contabilă (ASB) fiinţează „**Comitetul de urgență**" (Urgent Issues Task Force: **UITF**), a cărui sarcină este să examineze acele texte ale Legii societăților comerciale sau ale normelor contabile ce conduc la interpretări nesatisfăcătoare sau conflictuale.

Deci, noua structură a sistemului britanic de reglementare contabilă este una complexă şi funcțională. Anul 1990 reprezintă un an de cotitură a normalizării contabile în Regatul Unit. Această structură este schematizată astfel:

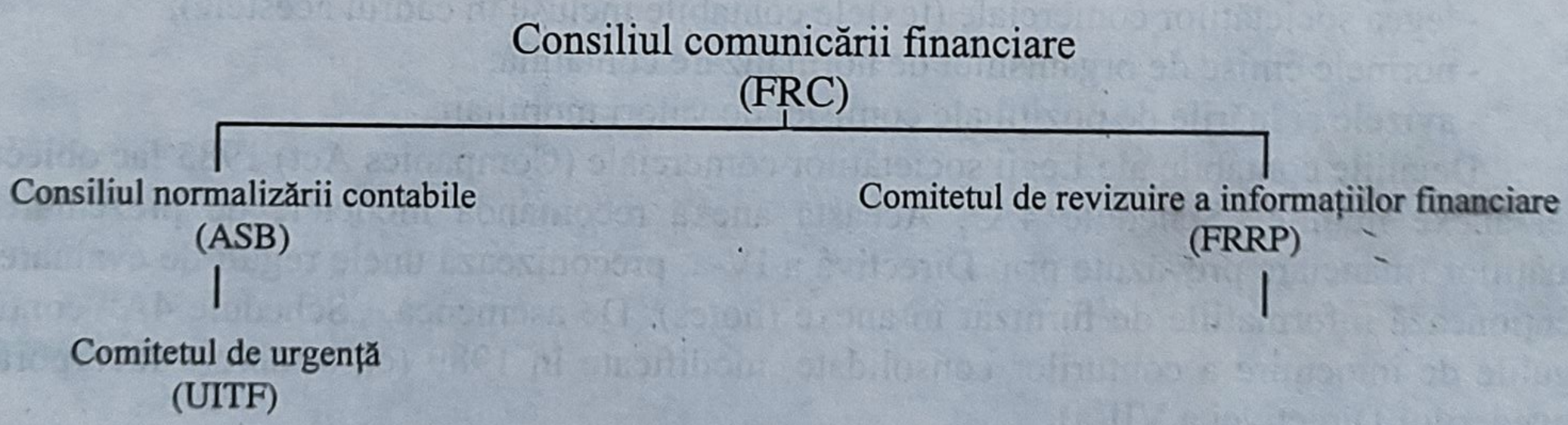

Membrii FRC se întâlnesc de câteva ori pe an, având un rol de control al activității de normalizare. FRC regrupează experți contabili şi membri reprezentativi ai sectoarelor vizate prin normalizarea contabilă, printre care figurează reprezentanți ai guvernelor Regatului Unit şi Irlandei.

Dincolo de misiunea de control al activității de normalizare, FRC definește marile orientări ale lucrărilor de normalizare contabilă, veghează asupra finanțării acestor lucrări şi asigură relațiile cu guvernul şi publicul.

Consiliul normalizării contabile (ASB) se inspiră din modelul american. El cuprinde 11 membri: 2 (preşedintele şi directorul tehnic) activează permanent, 7, temporar, şi 2 observatori guvernamentali. Consiliul dispune, de asemenea, de o echipă tehnică permanentă.

Procesul de elaborare a unei norme cuprinde, în general, mai multe etape şi, mai ales, numeroase consultări.

Într-o primă etapă, ASB emite un **document pentru discuţii** (discussion paper) difuzat persoanelor interesate (organizaţiile profesionale etc.). Apoi, el elaborează un **„proiect de normă privind comunicarea financiară"** (Financial Reporting Exposure Draft: FRED), având o difuzare cât se poate de largă, făcându-se un apel la comentarii, înainte de elaborarea versiunii definitive a normei. În sfârşit, ASB emite **„norma de comunicare financiară"** propriu-zisă (Financial Reporting Standard: FRS), aprobată cu o majorare de 2/3.

Noile norme (FRSs) sunt aplicate mult mai rapid. Vechile norme (SSAPs) rămân operaţionale până la înlocuirea lor cu FRSs.

Din 1989, legea obligă ca întreprinderile să indice în anexă dacă ele respectă normele contabile în vigoare. Dacă nu le respectă, întreprinderile trebuie să explice motivul nerespectării şi să analizeze consecinţele deciziei lor asupra situaţiilor financiare. Conform unei opinii avizate[15], normele contabile au o cvasiforţă de lege, după promulgarea Legii societăţilor comerciale 1989, un tribunal putând să fie sesizat dacă o întreprindere nu le respectă.

Până la data redactării acestei lucrări, ASB a emis 16 norme (FRSs)[16]:

(1) Tabloul fluxurilor de trezorerie
(2) Contabilizarea societăţilor controlate în mod exclusiv
(3) Prezentarea contului de profit şi pierdere (această normă amendează parţial normele SSAP3 şi SSAP6)
(4) Contabilizarea instrumentelor financiare
(5) Constatarea realităţii operaţiilor
(6) Contabilizarea achiziţiilor şi fuziunilor de societăţi
(7) Valoarea justă în contabilizarea operaţiilor de achiziţie
(8) Tranzacţiile între părţile legate
(9) Întreprinderile asociate şi de tip joint-venture
(10) Goodwill-ul şi imobilizările necorporale
(11) Deprecierea imobilizărilor şi Goodwill-ul
(12) Provizioanele
(13) Comunicările financiare derivate
(14) Rezultatul pe acţiune
(15) Imobilizările
(16) Impozitarea curentă (amânată).

Încă de la crearea sa, ASB a combătut abuzurile de **„contabilitate creativă"** (creative accounting)[17]. El a revizuit prezentarea informaţiilor în contul de profit şi pierdere, a redefinit

---

[15] D-na Justice Arden (avocat): a se vedea lucrarea lui Peter Walton, anterior citată (pagina 54).
[16] Subiectele normelor 9-16 ne-au fost furnizate de Christopher Nobes, în cadrul întâlnirilor grupului de lucru „Contabilitate", în care reprezint CECAR, în cadrul Federaţiei Europene a Experţilor Contabili. Se deduce cât se poate de clar anvergura procesului de modernizare/perfecţionare a referenţialului contabil britanic. Nu putem să nu relevăm, totodată, dificultăţile pe care le întâmpină un specialist român în actualizarea cunoştinţelor sale.
[17] În special, în ceea ce priveşte provizioanele pentru reorganizare, cheltuielile extraordinare şi contabilizarea „valorii juste".

calculul beneficiului pe acţiune şi a (cvasi)suprimat contabilizarea cheltuielilor extraordinare (în FRS3: „Reporting Financial Performance"). El a interzis crearea de provizioane pentru cheltuielile de reorganizare, cu ocazia achiziţionării unei filiale (în FRS3: „Acquisitions and Mergers") şi a interzis utilizarea finanţării în afara bilanţului (în FRS5: „Reporting the substance of transactions"). De asemenea, ASB a introdus un nou tablou de finanţare bazat pe modelul american (prin FRS1: „Cash flow statements") şi a elaborat un proiect de cadru contabil conceptual, fapt ce denotă interesul său pentru conceptul american de „comprehensive income" (rezultatul global) şi pentru bilanţul în valori reale.

Prin FRS3, ASB a introdus un cont de profit şi pierdere **economic**, numit „tablou al tuturor câştigurilor şi pierderilor contabilizate" (statement of total recognised gains and losses). Această situaţie financiară regrupează beneficiul net şi alte schimbări de valoare (reevaluarea de active, diferenţa de conversiune a conturilor filialelor etc.). Un atare tablou ar putea să devină o situaţie intermediară, între contul de profit şi pierdere, în costuri istorice, şi bilanţ, în valori reale. Eventualele schimbări de valoare constatate în bilanţ ar „traversa" acest cont de rezultate economice, cont (tablou, situaţie) care ar oferi astfel o imagine mai completă a performanţei întreprinderii în cursul exerciţiului.

Printre elementele de noutate, trebuie apreciat că ASB preconiza evaluarea elementelor bilanţului pe baza „**valorii de deposedare**" (deprival value), numită de organismul de normalizare „**valoare pentru întreprindere**" (value to the business). O astfel de valoare este o variantă a costului de înlocuire.

Determinarea valorii de deposedare (de utilitate) a unui activ ridică următoarea întrebare: care este costul pe care l-ar suporta întreprinderea, dacă ea ar fi privată de acest activ? Dacă, în conformitate cu această ipoteză, întreprinderea ar cumpăra un activ pentru a-l înlocui pe cel presupus că nu mai există în întreprindere, valoarea de deposedare (de utilitate) corespunde costului de înlocuire. Dar întreprinderea ar putea să nu înlocuiască activul, deoarece o astfel de operaţie nu ar mai fi rentabilă. În acest caz, valoarea de deposedare corespunde atunci sumei fluxurilor de trezorerie (cash-flows) generate de activ, fie datorită vânzării produselor sau serviciilor fabricate, fie datorită vânzării însăşi a activului. De exemplu, în cazul unei imobilizări, întreprinderea ar trebui să estimeze pierderea pe care ea ar risca-o dacă acest activ ar dispărea. Dacă imobilizarea era rentabilă, ea va fi înlocuită astfel încât valoarea de deposedare să corespundă costului de înlocuire. Dacă imobilizarea nu mai este rentabilă, valoarea de deposedare este egală fie cu veniturile (încasările) din exploatare pe care le-ar genera, fie cu venitul generat de cesiunea sa. Din aceste consideraţii, rezultă următoarea **regulă generală**: valoarea de deposedare = cea mai mică valoare dintre (i) costul de înlocuire şi (ii) veniturile viitoare; dacă mărimea veniturilor viitoare este mai mică decât costul de înlocuire (cazul ii) valoarea pierderii este valoarea cea mai mare între (iii) veniturile (încasările) din exploatare şi (iv) venitul generat de cesiune.

Se pare că ASB a reuşit să impună această regulă de evaluare fără o opoziţie prea mare din partea comunităţii contabile. Organismul normalizator britanic a profitat de prezentarea normei relative la utilizarea valorii juste (FRS7) pentru a preciza că „**value to the business**" este o bază adecvată pentru a calcula această valoare justă.

Simplificând lucrurile, valoarea de deposedare a unui activ este mărimea cea mai mică între: (i) costul lui de înlocuire şi (ii) fluxurile de trezorerie generate de utilizarea sa.

Un alt element novator este dat de faptul că ASB **privilegiază bilanțul**, în detrimentul contului de profit şi pierdere, în special în ceea ce priveşte bilanțul în valori reale. O evoluție către o contabilitate în costuri reale trebuie să se efectueze **treptat** deoarece emiterea unui nou proiect de normă pentru un cadru conceptual (la sfârşitul anului 1995) a generat o adevărată polemică din partea unor auditori contra unei astfel de abordări orientate spre bilanț şi valorile reale (actuale).

Comitetul de revizuire a informațiilor financiare (FRRP) veghează asupra pertinenței normelor contabile, în special în legătură cu abaterile observate.

Acest comitet este compus din 20 de membri. Rolul său este de a identifica acele societăți ale căror conturi anuale nu sunt în acord cu prevederile Legii societăților (CA) şi de a institui acțiuni civile ca, de exemplu, revizuirea conturilor de către companiile vizate, pe propria lor cheltuială.

Crearea FRRP a constituit o minirevoluție contabilă în Regatul Unit pentru că, pentru prima oară, exista un organism al controlului informațiilor difuzate de întreprindere. Până atunci, Ministerul Comerțului avea în sarcină sancționarea abuzurilor societăților în acest domeniu, fără, totuşi, să se dispună de un organism de control.

După constituirea FRRP, orice persoană poate să sesizeze acest comitet şi să-i solicite examinarea situațiilor financiare ale unei societăți pentru a decide dacă ele dau sau nu o imagine fidelă a situației financiare, performanțelor şi evoluției situației financiare. Dacă FRRP aduce argumente asupra nesincerității conturilor societății, el recomandă conducătorilor să le revizuiască, sub amenințarea unui recurs în tribunal. Este de reținut faptul că FRRP nu poate să sancționeze în mod direct o întreprindere. Pentru această măsură, el trebuie să depună o plângere la tribunalul de comerț.

Comitetul de urgență (UITF) este, în fapt, un subcomitet al ASB, însărcinat să precizeze modalitățile de aplicare a normelor contabile.

UITF publică directive provizorii atunci când apar noi probleme tehnice. În cea mai mare parte, el este constituit din „tehnicieni" ai cabinetelor de audit, care exercită, de obicei, funcții de consilieri în întreprinderile lor şi care sunt confruntați printre primii cu noile probleme contabile. Din păcate, atunci când o métodă contestabilă face obiectul unei luări de poziție oficiale din partea ASB, ea este deja utilizată de un număr mare de societăți, ceea ce creează dificultăți în interzicerea ei. Este motivul pentru care comitetul de urgență emite „**rezumate**" (abstracts) destinate să evite generalizarea noilor practici care nu sunt agreate.

În concluzie, scopul final al misiunii comitetului de urgență este de a da un răspuns unor probleme, pentru a se evita cazurile de contabilizare defectuoasă sau neconformă cu normele.

Caracterizând forța reglementară a profesiei contabile în Regatul Unit, am putea releva următoarele judecăți de valoare:

(i) Normele contabile nu au o forță legală directă: experții contabili britanici au refuzat orice abordare „legalistă" a normalizării contabile, considerând că o astfel de abordare ar dăuna supleței sistemului şi facultăților sale de adaptare;

(ii) Cu toate acestea, normele contabile se bucură de o autoritate incontestabilă, relevată în:

- caracterul consensual al elaborării normelor contabile, deoarece în proces este implicat ansamblul comunității financiare; de aici, rezultă că respectarea normelor contabile este o condiție esențială pentru satisfacerea obiectivului imaginii fidele;
- caracterul restrictiv precizat prin Legea societăților comerciale 1989: Legea obligă marile societăți de capitaluri să precizeze în conturile lor anuale dacă acestea sunt întocmite în conformitate cu normele (SSAPs și, după reforma din 1990, FRSs); în caz de derogare de la normele contabile, se convine ca astfel de abateri să fie indicate și justificate.

Proces extrem de complex, normalizarea contabilă se realizează după un scenariu în care unii autori văd o dezvoltare ciclică. Un astfel de ciclu ar cuprinde[18]: (i) situație de echilibru; (ii) falimentul unei mari întreprinderi sau un alt scandal financiar; (iii) fiabilitatea regulilor contabile și a sistemului de normalizare este contestată; (iv) schimbarea sistemului de normalizare (uneori numai în aparență); (v) situație de echilibru.

2.3. Relațiile contabilității cu fiscalitatea

Spre deosebire de un specialist din Europa continentală, care, pentru a stăpâni contabilitatea, are nevoie de un sistem complex de cunoştinţe fiscale, în Regatul Unit, înţelegerea contabilităţii nu impune cunoaşterea fiscalităţii.

În pofida prejudiciului fiscal, o întreprindere britanică are interesul să maximizeze beneficiul său. Afirmăm, în general, că determinarea beneficiului impozabil în ţările anglo-saxone este independentă de conturile sociale şi, de aici, că nu există o stare conflictuală între preocuparea de a satisface cerinţele investitorilor (altfel spus, piaţa financiară) şi dorinţa de a minimiza impozitul. Realitatea este însă mai complexă. Ceea ce este cert este faptul că înregistrările contabile nu sunt determinante pentru calculul beneficiului fiscal (taxable profit). Spre deosebire de o ţară ca Franţa (sau România), o cheltuială poate să fie deductibilă fiscal fără ca ea să fie contabilizată. În vederea determinării rezultatului impozabil, amortizările (deprecierea) sunt calculate pe baza duratelor de viaţă admise de autorităţile fiscale, indiferent care sunt cele utilizate în contabilitate. Orice diferenţă între contabilitate şi documentaţia fiscală trebuie să fie justificată.

Modul de rezolvare a problemelor fiscale depinde adesea şi de cultura de întreprindere. Unele întreprinderi controlează îndeaproape fiscalitatea, în vederea diminuării impozitului pe profit, altele consideră că, indiferent ce s-ar face, cheltuiala fiscală este necontrolabilă şi inevitabilă. În sfârşit, nu puţini autori consideră că motivele de ordin fiscal stau nu numai la baza alegerii metodelor contabile, ci şi la baza structurării grupului: împărţirea activităţilor între filiale sau plasarea de societăţi în străinătate.

Regatul Unit este prima ţară industrializată care a întreprins, încă din 1979, un amplu proces de reforme fiscale, fenomen care, după aceea, s-a răspândit şi dezvoltat în întreaga lume. Autoritatea în materie fiscală aparţine Ministerului Finanţelor (Treasury). Cotele de impunere şi tot ceea ce se leagă de acestea sunt fixate, în fiecare an, prin Legea finanţelor (Finance Act). În fiecare an, în noiembrie, ministrul finanţelor îşi anunţă intenţiile în Parlament. Dat fiind faptul că guvernul deţine, în general, majoritatea în Parlament, propunerile ministrului trec, cel mai adesea, fără amendamente majore. Mici modificări sunt

---

[18] P. Walton, „International Accounting and History", în „European Financial Reporting - a History" (P. Walton, Academic Press, London, 1995).

uneori aduse, ca urmare a efectului de „lobbying“ sau din teama unor dificultăți în aplicarea legii. Anul fiscal începe pe 6 aprilie.

2.3.1. Impozitul pe profit

Marea Britanie a fost, probabil, prima țară care a introdus impozitul pe venit. Acest fapt se întâmpla în 1799, ca măsură provizorie pentru a finanța războiul contra Franței. Mecanismul impozitului pe venit a fost transformat, în 1803, într-un regim ale cărui trăsături principale rămân şi astăzi, chiar dacă acest impozit a fost suprimat la sfârşitul războaielor napoleoniene (1815) şi reintrodus în 1843. Este interesant de constatat faptul că venitul a început să fie taxat într-o epocă în care nu existau reguli pentru a-l măsura, iar regulile contabile ulterioare nu se aplicau, în fapt, decât societăților de capitaluri. Să precizăm, totodată, că legea britanică stabileşte, în mod clar, că numai legea şi jurisprudența pot să determine ceea ce este un venit impozabil, regulile contabile neavând incidență fiscală.

Începând cu 1983, Regatul Unit a început să micşoreze cota de impozit pe profit, lărgind totodată baza impozabilă conform unei metode care va fi utilizată şi de Statele Unite, în 1983, iar, ulterior, şi de alte țări. Cota de impozit de 52%, în vigoare până la 31 martie 1983, a fost progresiv redusă pentru a atinge 33%, începând cu 1 aprilie 1991. În 1997, beneficiile societăților au fost impuse la o rată de 35%, cu excepția întreprinderilor mici, care au fost taxate printr-o cotă de 25%. Baza impozabilă a fost lărgită, în special prin suprimarea unui sistem de deduceri fiscale pentru investiții, rod al unei politici extrem de generoase.

Persoanele supuse impozitului pe profit sunt societățile de capitaluri (Corporations Tax). Nu există nici o diferență între PLC şi Ltd., din punct de vedere al impunerii. În schimb, societățile în participație (partnerships) nu sunt impuse la acest impozit: beneficiile lor sunt impozitate atunci când ajung în „mâinile“ asociaților.

Determinarea beneficiului impozabil

- **Relația între rezultatul contabil şi rezultatul fiscal**

Beneficiul impozabil este determinat plecând de la rezultatul contabil, calculat conform principiilor contabile general admise şi corectat printr-un număr de ajustări impuse de legea fiscală. Spre deosebire de unele țări ale Europei continentale (de exemplu, Franța), ajustările au un impact foarte important asupra rezultatului fiscal, pentru că ele vizează, în special, amortizările. Acestea trebuie să fie reintegrate pentru determinarea rezultatului fiscal şi înlocuite cu deducerile pentru investiții (Capital Allowances) prevăzute de lege. Până la o dată recentă, după cum remarcam anterior, din cauza caracterului foarte „generos“ al unor deduceri (vezi amortizările), beneficiul impozabil al majorității societăților era mult mai mic decât beneficiul contabil. În consecință, societățile puteau să distribuie dividende, fiind, totuşi, din punct de vedere fiscal, deficitare. În această ipoteză, ele erau datornice pentru „impozitul anticipat asupra societăților“ (Advance Corporation Tax: ACT)[19].

- **Impunerea plusurilor de valoare (Capital Gains Tax)**

Cu toate că plusurile de valoare sunt impuse pe baza cotelor de drept comun, în Regatul Unit ele beneficiază de numeroase măsuri, prin care sunt tratate în mod diferit față de veniturile ordinare.

---

[19] Mecanismul ACT va fi explicat ulterior.

Deci, plusurile de valoare sunt impuse prin impozitul asupra societăților, la nivelul ratei de drept comun. Totuşi, atunci când plusurile de valoare sunt realizate din cesiunea anumitor elemente de activ (imobile, echipamente, fond de comerț), ele pot să facă obiectul unui report de impozit, dacă venitul din cesiune este reinvestit în achiziționarea de imobilizări de aceeaşi natură, într-un termen de 3 ani.

Minusurile de valoare sunt reportabile nedefinit, pentru a fi imputate asupra plusurilor de valoare viitoare.

- **Evaluarea stocurilor**

Stocurile sunt evaluate la valoarea cea mai mică între costul de revenire şi prețul pieței. În măsura în care identificarea materialelor, produselor sau mărfurilor în stoc este posibilă, întreprinderile pot să utilizeze metoda FIFO. În schimb, metoda LIFO nu este admisă.

- **Cheltuielile generale**

De regulă, toate plățile sunt deductibile în măsura în care ele au caracter de cheltuieli generale şi nu de plăți de capital. De asemenea, pentru a fi deduse, ele trebuie să fi fost angajate în totalitate şi în mod exclusiv pentru nevoile activității. Cheltuielile de recepție şi cadourile (cu excepția cadourilor de valoare mică şi cu caracter publicitar) nu sunt deductibile.

- **Amortizările**

Principiu

Amortizările contabile trebuie să fie reintegrate pentru determinarea beneficiului impozabil. Ele sunt înlocuite prin deducerile fiscale pentru investiții. Până în 1984, pentru instalațiile şi echipamentele noi, societățile britanice puteau să beneficieze de o deducere fiscală a investițiilor, în proporție de 100%. Pe baza unui principiu, care a inspirat de asemenea pe americani în cadrul reformei fiscale din 1986, guvernul britanic a suprimat în mod progresiv acest ajutor considerabil, reducând totodată cota de impozit pe profit. Totuşi, pentru a încuraja investițiile, a fost acordat, temporar, dreptul la o cheltuială inițială (cu amortizările) de 40%, pentru achizițiile de maşini, utilaje şi instalații noi, efectuate înainte de 31 octombrie 1993.

Metoda şi cotele de amortizare

Legea finanțelor determină ce active sunt amortizabile şi la ce cote. Întreprinderile aleg, deci, metodele de evaluare şi de amortizare a acestor active, fără să fie preocupate de minimizarea impozitului. Considerate a fi amortizabile în conformitate cu principiile contabile general admise, unele active imobilizate (precum birourile şi magazinele cu amănuntul) nu sunt amortizabile din punct de vedere fiscal.

Spre deosebire de Franța, cotele de amortizare sunt fixate de lege, fără referire la durata normală de utilizare.

Cotele de amortizare fiscale sunt, în general, de 4% (metoda lineară), pentru clădiri industriale şi de 25% (metoda degresivă), pentru alte active industriale, vehicule etc.

Un aspect un pic ciudat în fiscalitatea britanică este că, în caz de cesiune, un activ continuă să fie amortizat din punct de vedere fiscal şi că amortizările nu sunt ajustate în funcție de prețul de cesiune.

Maşinile, utilajele şi instalaţiile fac obiectul unei amortizări iniţiale (anul de achiziţie) de 25% - sub rezerva unui regim temporar, soldul urmând să fie amortizat, conform metodei degresive, utilizând aceeaşi cotă.

În principiu, elementele de activ nu sunt amortizate individual, ci în mod global (pool). Totuşi, elementele de activ a căror durată de viaţă este scurtă pot să fie excluse din grup (pool) şi să fie amortizate în mod individual.

Elementele de activ imobilizat, utilizate pentru activitatea de cercetare ştiinţifică, beneficiază de o deducere fiscală de 100% încă din anul achiziţionării lor.

În Regatul Unit, există o întreagă jurisprudenţă referitoare la distincţia între „cheltuieli de modernizare", care trebuie să fie adăugate la valoarea activului imobilizat (deci, să fie capitalizate), şi „cheltuielile de întreţinere", care sunt suportate din rezultate.

Amortizarea activelor necorporale

Brevetele şi elementele de know-how beneficiază de o amortizare degresivă de 25%.

Bunuri neamortizabile din punct de vedere fiscal: fondul de comerţ, mărcile de fabrică, terenurile imobilelor cu o utilizare neindustrială precum imobilele ce reprezintă birouri şi magazine.

- **Provizioanele**

Provizioanele generale (de exemplu, în numele unei posibile neîncasări a unei fracţiuni din creanţe) nu sunt deductibile. De fapt, numai provizioanele specifice (de exemplu, cele referitoare la creanţele realmente dubioase, cât şi cele care corespund datoriilor deja născute în cursul exerciţiului) sunt deductibile din punct de vedere fiscal.

Factorul determinant pentru Administraţia fiscală (Inland Revenue) este precizia cu care poate să fie calculată mărimea provizionului.

Spre deosebire de Franţa, cheltuielile sau pierderile probabile nu pot să facă obiectul provizioanelor fiscal deductibile.

- **Imputarea pierderilor**

Pierderile pot să fie imputate asupra plusurilor de valoare ale exerciţiului sau asupra profiturilor şi plusurilor de valoare aferente ultimelor trei exerciţii (cu excepţia celui curent).

De asemenea, pierderile pot să fie reportate asupra beneficiilor exerciţiilor ulterioare, fără a se limita durata imputării, cu condiţia ca ele să provină din aceeaşi activitate.

În sfârşit, pierderile pot să fie transferate altor societăţi din grup pentru a fi imputate asupra beneficiilor sau asupra plusurilor de valoare aferente acestora, în timpul aceluiaşi exerciţiu.

- **Calculul beneficiului impozabil**

Beneficiul impozabil se calculează, în mod normal, plecând de la rezultatul ce revine acţionarilor şi practicând următoarele ajustări:

rezultatul ce revine acţionarilor
(+): amortizările contabile
provizioanele cu caracter general
alte cheltuieli nedeductibile
(-): amortizările fiscale
= beneficiul impozabil

În cazul grupurilor de societăţi, trebuie remarcat că impozitul se calculează pe o bază individuală (la nivelul fiecărei societăţi), dar o „abatere la nivel de grup" (group relief)

permite societăților-mamă să deducă pierderile unei filiale din beneficiile realizate de o altă societate a grupului, pentru același an.

- **Reduceri de impozite, plata impozitului**

Dacă avem în vedere anul fiscal 1991/1992, cota normală de impozit pe profit era de 33%[20]. Beneficiile mai mici decât o anumită mărime, fixată pentru anul fiscal 1991/1992 la 250.000 £, erau impuse însă la o cotă de 25%. Beneficiile cuprinse între 250.000 £ și 1.250.000 £ dădeau dreptul la o reducere de impozit egală cu 9/400 din diferența între beneficiul impozabil și limita de 1.250.000 £.

Cum aceste măsuri erau destinate favorizării societăților mici, au fost date o serie de dispoziții pentru a limita posibilitatea grupurilor de societăți de a beneficia de astfel de cote reduse.

Exemplu:

Beneficiul impozabil = ... 1.000.000 £

Calculul impozitului:

1.000.000 £ x 33% = ... 330.000 £

Determinarea reducerii:

$$(1.250.000\ £ - 1.000.000\ £) \times \frac{9}{400} = 5.625\ £$$

Impozitul asupra beneficiului . . . . . 324.375 £

Adică o cotă medie de 32,4%

Impozitul asupra profitului este plătit, de regulă, la 9 luni după închiderea exercițiului contabil.

2.3.2. Impozitarea veniturilor distribuite

Atunci când acționarii primesc dividende[21], acestea nu mai sunt impozitate (altfel spus, impozitul asupra venitului (beneficiului) a fost deja „imputat"). Deci, nu poate să fie vorba despre o dublă impunere a beneficiilor, mai întâi la nivelul societății și apoi la nivelul acționariatului.

Plata unui dividend declanșează, totuși, plata unui impozit de către societate. Acest impozit, numit „impozitul anticipat asupra societăților" (Advance Corporation Tax: ACT), este egal cu cel care ar fi fost plătit de acționari asupra dividendelor cuvenite. Acest „impozit anticipat" nu este, din punct de vedere teoretic, o cheltuială pentru societate, deoarece el este deductibil din impozitul datorat de întreprindere în numele beneficiilor din care sunt plătite dividendele.

Unele dintre întreprinderile multinaționale britanice, ale căror profituri sunt generate mai ales în afara granițelor țării, pretind, totuși, că nu pot să le recupereze deoarece ele plătesc dividendele pe baza beneficiului mondial, iar profiturile realizate în Regatul Unit sunt insuficiente pentru a „absorbi" impozitul anticipat (ACT).

---

[20] Am văzut anterior că această cotă este fixată anual, prin Legea finanțelor (Finance Act).

[21] Dividendele sunt, în general, plătite înaintea impozitării beneficiilor din care ele au fost prelevate.

2.3.3. Taxa pe valoarea adăugată

În Regatul Unit, taxa pe valoarea adăugată a fost introdusă la 1 aprilie 1973. Alinierea cu Directiva a VI-a s-a făcut începând cu 1 ianuarie 1973.

Sistemul fiscal britanic nu cunoaşte decât o singură cotă de TVA, majorată de la 15% la 17,5% începând cu 1 aprilie 1991.

Un mare număr de produse de consum curent (produse alimentare, cărţi, medicamente etc.) şi de servicii (de exemplu, transportul de pasageri) sunt pasibile de cota „zero", ceea ce echivalează, din punct de vedere practic, cu o exonerare, fără pierderea drepturilor de deducere. La acelaşi regim sunt supuse şi exporturile. Regatul Unit va putea conserva cota „zero", în virtutea acordului încheiat cu statele membre, la 24 iunie 1991.

Remarcă: Statele membre ale Uniunii Europene s-au pus de acord pentru a nu mai aplica, începând cu 1 ianuarie 1993, decât o singură cotă normală de TVA, egală cu/sau mai mare decât 15%. De asemenea, ele au facultatea să aplice una sau două cote reduse egală/e sau mai mare/i cu/decât 5%, la anumite produse şi servicii de mare consumaţie, ce fac obiectul unei liste comune. Totuşi, au fost prevăzute numeroase derogări. Statele care aveau cote suprareduse (inclusiv cota 0) vor putea să le conserve.

Taxa pe valoarea adăugată, în Regatul Unit, nu comportă nici un decalaj în materie de deducere. De altfel, se ia în considerare noţiunea de grup, acordându-se un regim de suspendare de cotă pentru tranzacţiile intragrup.

2.3.4. Cheltuielile privind salariile

Patronii sunt obligaţi să preleve la sursă impozitul asupra veniturilor, datorat de salariaţii lor, în numele salariilor care le-au fost plătite (sistemul numit PAYE: „pay as you earn").

De asemenea, ei (patronii) trebuie să achite cotizaţiile sociale ale căror cote progresive ating 9% pentru salariat (cotizaţiile fiind plafonate la 405 £ pe săptămână) şi 10,45% pentru patron (fără plafonarea cotizaţiilor).

2.4. O profesie contabilă seculară

Se acceptă să se caute la începutul secolului al XIX-lea originile profesiei contabile britanice, deşi asupra acestui subiect planează o stare de confuzie, mai ales dacă se are în vedere munca pe care o realiza (trebuie să o realizeze) un contabil profesionist. Unii autori estimează că încasarea chiriilor a constituit una dintre primele activităţi ale profesiei britanice şi că o parte dintre contabilii independenţi erau de fapt „agenţi financiari".

După cum am remarcat anterior, auditorii au creat primele asociaţii profesionale. Iniţial, era vorba despre auditori, care îşi exercitau profesia în acelaşi oraş, în special la Edinburgh (1854) sau Glasgow (1855). Pentru a-şi păstra reputaţia faţă de clientelă, asociaţia nu trebuia să cuprindă decât auditori competenţi. De asemenea, ea trebuia să elaboreze o deontologie, să-şi prezinte tehnicile contabile utilizate etc.

Deci, asociaţiile profesionale au încercat, încă de la început, să dea profesiei o imagine de organizare şi de coerenţă.

Accesul în asociații era foarte dificil. Până în anii '60, pentru a deveni membru al unei asociații, trebuia să se plătească un cabinet pentru a fi angajat ca ucenic, pe o perioadă de cinci ani, după care, în condițiile reușitei la examenele profesionale, cel care trecuse prin toate aceste furci caudine devenea membru. Aceste exigențe au atras după sine un revers al medaliei, crearea unor asociații ale celor „excluși". De aici, în a doua jumătate a secolului trecut și începutul secolului al XX-lea se constată o dublă evoluție: pe de o parte, gruparea micilor asociații pentru a crea organizații naționale; pe de altă parte, proliferarea unor asociații ale căror interese și reguli erau diferite. Astăzi, în Regatul Unit ființează șase organizații profesionale, care numără peste 200.000 de membri.

Primele trei organizații au fost recunoscute printr-o cartă regală. Ele au o vocație națională:

– Institutul experților contabili din Anglia și Țara Galilor (Institute of Chartered Accountants in England and Wales: ICAEW), care numără aproximativ 100.000 de membri;

– Institutul experților contabili din Scoția (Institute of Chartered Accountants of Scotland: ICAS), care numără aproximativ 14.000 de membri;

– Institutul experților contabili din Irlanda (Institute of Chartered Accountants in Ireland: ICAI), care numără aproximativ 8.000 de membri.

Paralel, s-a dezvoltat o profesie contabilă autorizată, care s-a organizat în structurile organizației „Asociația contabililor autorizați" (Chartered Association of Certified Accountants: ACCA), care numără aproximativ 40.000 de membri.

Funcțiile îndeplinite de membrii celor trei institute naționale de experți contabili și de cei ai ACCA se aseamănă într-o mare măsură. Ei își exercită profesia fie în unitățile industriale sau comerciale, fie ca experți contabili liberali.

Profesia contabilă joacă un rol foarte important în viața economică: un rol consultativ pe lângă guvern, în ceea ce privește legislația și regulile fiscale și contabile; un rol major în normalizarea contabilă chiar dacă există, din 1990, un organism independent de normalizare contabilă; un rol de normalizare a profesiei (formare, deontologie, exercițiul acesteia).

Spre deosebire de alte țări (de exemplu, Franța) în care, prin definiție, experții contabili trebuie să-și exercite profesia în cabinete, abandonarea profesiei liberale atrăgând după sine imposibilitatea de a conserva titlul de expert contabil, experții britanici pot exercita profesia fie în unitățile economice, fie liberal.

Pe lângă cele 4 organizații evocate anterior, în Regatul Unit ființează alte două organizații specializate:

– Institutul contabililor de gestiune (Chartered Institute of Management Accountants: CIMA), care numără aproximativ 35.000 de membri. Contabilii de gestiune sunt vizați, în principal, pentru rezolvarea problemelor implicate de controlul bugetar, calculul și analiza costurilor, precum și contabilitatea previzională și gestiunea trezoreriei. Se deduce că ei lucrează în cadrul întreprinderilor.

– Un institut ai cărui membri (aproximativ 12.000) sunt specializați în auditarea sectorului public (Chartered Institute of Public Finance and Accountancy: CIPFA). Ei prestează foarte adesea servicii în beneficiul guvernului și municipalităților. Altfel spus, membrii acestui „institut" veghează la buna administrare a fondurilor publice, la încasarea impozitelor locale și în tot ce ține, în general, de contabilitatea publică.

Diferențele între aceste asociații sunt dificil de discernut, deoarece ele sunt nu numai de natură tehnică, ci, mai ales, socială. Institutele zise naționale se consideră lideri ai profesiei, în special ICAEW (cunoscut, printre contabilii britanici, şi sub numele de „English Institute"), considerat organizația principală. Până la o dată relativ recentă, numai membrii acestor trei organizații naționale erau numiți „chartered accountant". În decembrie 1995, guvernul a acceptat ca toți membrii acestor şase organizații să primească calificativul de „chartered" la denumirea normală (chartered management accountant; chartered certified accountant). Totuşi, calificativul de „**chartered accountant**" rămâne privilegiul statutelor celor trei organizații naționale.

Cei mai mulți dintre **asociații cabinetelor de audit** sunt membrii unei organizații naționale. În principiu, membrii ACCA pot şi ei să efectueze lucrări de audit. Din punct de vedere istoric, ACCA s-a prevalat totdeauna de accesul mai uşor în cadrul organizației şi s-a opus malthusianismului practicat de membrii organizațiilor naționale (chartered accountants). Acest fapt se întâmpla mai ales la începutul secolului, într-o epocă în care, pentru a accede la asociațiile sub egidă națională, era nevoie de o ucenicie contra plată. Astăzi, deşi numărul micilor cabinete de audit este în creştere, cei mai mulți membri ai ACCA îşi fac stagiul în sectoarele industiale, unde, de altfel, şi rămân. Nefiind limitată geografic, ACCA îşi întinde raza de acțiune, de mulți ani, şi în alte state ale Commonwealth. Se consideră că ea se bucură de o vocație europeană şi chiar mondială.

Pe aceeaşi linie, trebuie spus că aceste organizații, încă de la crearea lor, au făurit o bună imagine a profesiei şi au asigurat buna ei gestiune. Este poate şi motivul pentru care guvernul nu a încercat niciodată să creeze un organism legal sau să procedeze la controale guvernamentale. Unii autori consideră că guvernul şi-a luat partea lui din reuşita profesiei: organizațiile au fost utilizate de puterea publică pentru a contribui la dezvoltarea economică a coloniilor. Astfel, în țări precum Australia, Noua Zeelandă, Africa de Sud şi Canada au fost create organizații profesionale după modelul britanic. La rândul lor, marile cabinete britanice şi-au întins tentaculele în toate marile oraşe ale imperiului.

Accesul la profesie a fost şi este şi astăzi o mare piatră de încercare pentru candidați, chiar dacă se spune că unele asociații (aluziile sunt la ACCA) au coborât ceva ştacheta, pentru a se opune politicii de monopol şi, în general, elitismului organizațiilor naționale (în special, ICAEW).

- **Pentru ICAEW (expert contabil, Chartered Accountant)**

Candidatul care a atins nivelul pretins pentru a intra la universitate poate să se înscrie la un **program specific de formare** (Foundation Course), cu o durată de un an, finalizat printr-un **examen** (Foundation Stage Examination). **Diplomații universitari** (3 ani) trebuie să urmeze o **formare** de conversiune (Conversion Course), cu o durată de 12 săptămâni, finalizată printr-un examen care condiționează accesul la **stagiul profesional**.

Stagiul profesional este obligatoriu: durata lui este de 3 ani, pentru cei ce au obținut diplome universitare, şi de 4 ani, pentru ceilalți candidați. În timpul stagiului, **trebuie urmate cursuri** cu durata de 30 de săptămâni.

Stagiul poate să fie efectuat, parțial, în întreprindere, dar, în general, el se efectuează **într-un cabinet de „Chartered Accountant"**. El este însoțit de două examinări de calificare (Intermediate Examination) constând din patru probe scrise care, o dată reuşite, reprezintă **atestarea** de sfârşit de stagiu. Această atestare permite candidatului să devină expert contabil

(Chartered Accountant) şi membru al ICAEW. Contrar experienţei altor ţări, în Regatul Unit diploma de expert contabil nu presupune nici o lucrare de cercetare (precum memoriul, în Franţa).

Membrii ICAEW au dreptul de a deveni membrii ICAS şi/sau ai ICAI (şi viceversa), deşi fiecare dintre cele trei organizaţii naţionale au propriul lor sistem de învăţământ şi formare.

Auditarea legală a conturilor presupune accesul la titlul de auditor (Registered Auditor). Pentru aceasta, este necesară o **practică suplimentară de 3 ani** într-un cabinet de Chartered Accountant, cabinet agreat de institut (organizaţie). Terminarea acestei practici este sancționată cu eliberare a unui **certificat de practică** (practising certificate). Unul dintre cei 3 ani de stagiu complementar poate să fie efectuat înainte de admiterea în ICAEW. Certificatul permite expertului să exerseze profesia de auditor, în mod independent, şi să creeze propriul său cabinet.

- **Pentru ACCA (contabil autorizat, Certified Accountant)**

Filierele de formare sunt mult mai **diversificate**, fiind larg deschise contabililor de întreprindere şi cursurilor de formare în străinătate.

Candidaţii care au atins nivelul de intrare în universitate pot să urmeze **cursurile (de zi) ale unei instituţii de învăţământ superior**, la alegerea lor, astfel încât să fie în măsură să treacă **examenele de calificare**: 14 examene scrise, de 3 ore, organizate în 3 etape.

De asemenea, este solicitat un **stagiu de 3 ani**, efectuat în întreprindere sau într-un cabinet contabil, sub îndrumarea unui expert contabil. Stagiul poate să fie efectuat înainte, în timpul sau după trecerea examenelor de calificare.

Şi în cazul „contabililor autorizaţi“ (Certified Accountant), pentru a exercita liberal profesia, este necesar să se obţină **certificatul de practică** (practising certificate) care presupune **3 ani de stagiu în munca de audit**, sub îndrumarea unui „register auditor“, unul dintre cei trei ani putând să fie efectuat înainte de admiterea în ACCA.

Remarcă: Diploma universitară în contabilitate aproape că nu are valoare pe piaţa forţei de muncă. Acest fenomen este datorat mai multor factori: profesionalizarea precoce a contabilităţii în Regatul Unit; pragmatismul britanic, prin care se preferă o formare „în procesul practicii“ decât o formare teoretică de tip universitar; recunoaşterea tardivă a învăţământului comercial ca o ramură academică. Acest fenomen explică de ce profesia contabilă britanică are mai mulţi membri[22] şi joacă un rol mult mai important decât în multe alte ţări, în care apartenenţa la o asociaţie profesională este legată, în general, de exerciţiul liberal al profesiei de expert contabil sau de auditor.

---

[22] Numărul mare de experţi contabili / contabili autorizaţi / auditori / contabili de gestiune pare surprinzător, dar el este datorat mai multor factori:
- numărul societăţilor cotate în bursă este ridicat;
- toate societăţile pe acţiuni necesită un audit anual;
- numărul de societăţi britanice în activitate (aproximativ 800.000);
- varietatea de servicii oferite de contabilii britanici este extrem de mare;
- o bună parte din experţii contabili ocupă o varietate de posturi în diferite sectoare de activitate;
- în numărul total de experţi au fost incluşi şi asistenţii tehnici / stagiarii.

După câte am remarcat anterior, între cele 6 organizaţii ale profesiei contabile britanice există o anumită rivalitate. Cu toate că au fost iniţiate proiecte de grupare (unificare), acestea nu au avut sorţi de izbândă. Motivul esenţial este legat de faptul că experţii (Chàrtered Accountant) au refuzat, totdeauna, să împartă acest titlu „sacramental" cu membrii altor asociaţii.

Aceasta nu înseamnă că organizaţiile profesiei contabile britanice nu lucrează niciodată împreună.

Spiritul de cooperare care există între cele şase organizaţii este probat şi de înfiinţarea „**Comitetului Consultativ al organizaţiilor contabile**" (Consultative Committee of Accountancy Bodies: CCAB)[23], în care reprezentanţii fiecărei organizaţii au posibilitatea de a se întâlni şi de a schimba opinii. „Vocea unică" a profesiei britanice (prin CCAB) este exprimată în numeroase lucrări internaţionale.

Cele 4 organizaţii ale căror membrii sunt abilitaţi să efectueze auditul legal asupra conturilor societăţilor (ICAEW, ICAS, ICAI, ACCA) colaborează pentru a elabora norme de audit, sub egida „**Comisiei normelor de audit**" (Auditing Practices Board: APB). Aceste organizaţii sunt obligate, de asemenea, să controleze tehnicile de revizie utilizate de cabinete. Cu toate că ACCA dispune, în acest sens, de un sistem de control propriu, celelalte trei organizaţii cooperează în domeniul controlului tehnicilor de certificare a conturilor.

Dincolo de dimensiunile şi ramificaţia profesiei contabile britanice, exerciţiul profesiei este dominat de marile cabinete contabile. Experţii/auditorii, care profesează în cabinetele „celor şase mari" (The Big Six) încasează aproximativ 2/3 din onorarii. Mărimea cabinetelor britanice variază între 10.000 de angajaţi (contabili) şi un singur contabil. Cabinetele cu un singur „contabil" sunt evident „sole practitioner" (practician individual).

2.5. Modalitatea de ţinere a contabilităţii

Orice societate britanică este liberă să adopte organizarea care îi convine cel mai bine în legătură cu:

- forma registrelor contabile;
- planul de conturi;
- modelele de înregistrări contabile.

Legea societăţilor comerciale (CA) se limitează la prezentarea obiectivelor generale ale oricărui sistem informaţional contabil. Astfel, în conformitate cu CA 85, societatea trebuie să-şi organizeze un sistem informaţional contabil care să-i permită:

(i) înregistrarea cronologică a operaţiilor;

(ii) obţinerea în orice moment a unor informaţii suficient de precise privind situaţia financiară a societăţii;

---

[23] Încercările de fuzionare între unele dintre cele 6 oganizaţii au fost, totdeauna, sortite eşecului: de exemplu, încercarea de asociere între ICAEW şi ICAS, pe de o parte, şi între ICAEW şi CIPFA, pe de altă parte. În 1992, preşedintele ACCA, David Bishop a lansat un grup de lucru pentru examinarea posibilităţii unei profesii contabile unificate în Regatul Unit şi Irlanda. În urma unui studiu bazat pe chestionare, în cadrul a cinci organizaţii (excepţia a fost reprezentată de „institutul" scoţian), majoritatea membrilor s-au arătat favorabili **raţionalizării**, ceea ce a făcut ca grupul de studiu să cerceteze diferite politici care să vizeze o armonizare viitoare.

(iii) întocmirea de conturi anuale, prin respectarea obligaţiilor de informare financiară prevăzute prin lege şi norme (SSAPs şi FRSs).

2.6. Obligaţiile societăţilor britanice în materie de informare financiară

Administratorìi societăţii sunt obligaţi să asigure întocmirea conturilor anuale.

Conturile anuale sunt adresate acţionarilor şi supuse aprobării Adunării generale anuale.

Am precizat anterior că Legea societăţilor comerciale prevede ca în setul de conturi anuale să fie cuprinse, în mod obligatoriu, următoarele situaţii financiare: bilanţul, contul de profit şi pierdere şi anexa.

În conformitate cu norma FRS1, se impune publicarea unui tablou al fluxurilor de trezorerie. Acest tablou trebuie, în mod imperativ, să fie asociat conturilor anuale, pentru ca trinomul de conturi anuale să poată atinge obiectivul imaginii fidele. FRS1 înlocuieşte SSAP10.

Pe baza normei FRS3, societăţile sunt impuse la publicarea unui tablou al tuturor câştigurilor şi pierderilor contabilizate. Acest tip de tablou a fost deja analizat de noi, din punct de vedere conceptual, în „Tratat de contabilitate financiară“[24]. El prezintă totalul câştigurilor şi pierderilor contabilizate direct în capitalurile proprii, fără să se tranziteze prin contul de profit şi pierdere. În acest sens, el se articulează în trei părţi:

- rezultatul net înaintea dividendului exerciţiului;
- operaţiile de reevaluare a activelor ce afectează **rezerva** din reevaluare;
- impactul variaţiilor cursurilor monedelor asupra investiţiei nete în străinătate.

Prezenţa acestei din urmă situaţii financiare în sistemul contabil britanic este dată de faptul că, în Regatul Unit, apar derogări foarte importante de la costurile istorice. O atare situaţie diferenţiază practicile britanice de cele americane[25].

Pe unda Directivei a IV-a, CA 85 furnizează modelele de bilanţ şi de cont de profit şi pierdere, precum şi natura informaţiilor care trebuie să figureze în anexă. Forma şi conţinutul tabloului fluxurilor de trezorerie sunt prevăzute în FRS1.

2.6.1. Structura bilanţului

2.6.1.1. Structura generală

Legea societăţilor comerciale propune două modele de bilanţ: **formatul 1**, cu prezentare în listă (vertical) şi **formatul 2**, cu prezentare în cont (orizontal).

---

[24] Niculae Feleagă şi Ion Ionaşcu, Editura Economică, Tratat de contabilitate financiară, volumul II, 1998, paginile 801-803. Precizam în tratat că noua imagine a normei internaţionale IAS1 pune şi ea problema veniturilor şi cheltuielilor (în fapt, câştigurilor şi pierderilor) direct imputate activului net (capitalurilor proprii).

[25] Deşi, problema în sine a preocupat şi preocupă mediul contabil american.

Formatul 1: prezentare în listă:

Imobilizări
Activ circulant*
Creditori cu scadenţă sub un an[26]
Activ net (sau Pasiv net curent)
Activul total minus pasivul curent
Creditori cu scadenţă peste un an[26]
Provizioane pentru riscuri şi cheltuieli
Capital şi rezerve

* Trebuie să remarcăm că am ezitat, în traducerea rubricii „current assets", între **active circulante** şi **active curente**. Am ales varianta „active circulante", deoarece ea răspunde mai corect criteriului de clasificare a activelor, în cadrul contabilităţii britanice: este vorba despre abordarea funcţională. De altfel, în textele în limba franceză întâlnim rubrica „actif circulant", şi aceasta atât la autori francezi (vezi lucrarea coordonată de Louis Klee), cât şi la cei britanici (vezi lucrarea lui Peter Walton).

Formatul 2: prezentare în cont

Imobilizări	Capital şi rezerve
Activ circulant	Provizioane pentru riscuri şi cheltuieli
	Creditori cu scadenţă mai mare de un an
	Creditori cu scadenţă mai mică de un an
Total activ	**Total pasiv**

În cele două formate sunt utilizate următoarele criterii de clasificare:
- abordarea funcţională, pentru posturile de activ;
- gradul de exigibilitate, pentru posturile de pasiv.

Societăţile britanice utilizează, cel mai adesea, **formatul 1**.

În general, activele figurează în bilanţ la valoarea lor netă contabilă. Analiza valorilor brute şi a amortizărilor cumulate sau a provizioanelor pentru depreciere este furnizată în anexă.

---

[26] Noţiunea de creditori este utilizată în sensul larg de persoane faţă de care se înregistrează o datorie.

2.6.1.2. Structura de detaliu

Se va avea în vedere numai formatul în listă (vertical), format preferat de societăţi.

Capital apelat nevărsat (Called up share capital not paid)

Imobilizări (Fixed assets)
- Imobilizări necorporale (Intangible fixed assets)
- Imobilizări corporale (Tangible fixed assets)
- Imobilizări financiare (Investments - fixed assets)

Activ circulant (Current assets)
- Stocuri (Stocks)
- Debitori (Debtors)
- Titluri de plasament (Investments - current assets)
- Disponibilităţi (Cash at bank and in hand)

Cheltuieli constatate în avans şi venituri de primit (Prepayments and accrued income)

Creditori cu scadenţă sub un an (Creditors: amounts falling due within one year)

Activ net curent (Net current assets)

Activul total (-) datorii curente (Total assets less current liabilities)

Creditori cu scadenţă mai mare de un an (Creditors: amounts falling due after more than one year)

Provizioane pentru riscuri şi cheltuieli (Provisions for liabilities and charges)

Cheltuieli de plătit şi venituri constatate în avans (Accruals and deferred income)

Capitaluri proprii (Capital and reserves)
- Capital (Calld up share capital)
- Prime de emisiune (Share premium account)
- Rezerva din reevaluare (Revaluation reserve)
- Alte rezerve (Other reserves)
- Rezultate reportate (Profit and loss account)

Imobilizări necorporale (Intangible fixed assets)
Cheltuieli de dezvoltare (Development costs)
Concesiuni, brevete, licenţe, mărci şi alte drepturi şi active similare (Concessions, patents, licenses, trade-marks and similar rights and assets)
Fond comercial (Goodwill)
Aconturi vărsate (Payments on account)

Imobilizări corporale (Tangible fixed assets)
Terenuri şi construcţii (Land and buildings)
Instalaţii tehnice şi maşini (Plant and machinery)
Alte instalaţii, utilaje şi mobilier (Fixtures, fittings and equipment)
Aconturi vărsate şi imobilizări în curs (Payments on account and assets in course of construction)

Imobilizări financiare (Investments-fixed assets)
Participaţii în întreprinderile grupului (Shares in group undertakings)
Împrumuturi acordate întreprinderilor grupului (Loans to group undertakings)
Participaţii în întreprinderi sub influenţă notabilă (Participating interests)
Împrumuturi acordate întreprinderilor sub influenţă notabilă (Loans to undertakings in which the company has a participating interest)
Alte titluri imobilizate (Other investments other than loans)
Alte împrumuturi acordate (Other loans)
Acţiuni proprii (Own shares)

Stocuri (Stocks)
Materii prime şi consumabile (Raw materials and Consumables)
Produse şi lucrări în curs (Work in progress)
Produse finite şi mărfuri (Finished goods and goods for resale)
Aconturi vărsate (Payments on acçount)

Debitori (Debtors)
Clienţi (Trade debtors)
Sume datorate de întreprinderile grupului (Amounts owed by group undertakings)
Sume datorate de întreprinderile în care societatea are o participaţie (Amounts owed by undertakings in which the company has a participating interest)
Alţi debitori (Other debtors)
Capital apelat nevărsat (Called up share capital not paid)
Cheltuieli constatate în avans şi venituri de primit (Prepayments and accrued income)

Titluri de plasament (Investments-current assets)
Plasamente în întreprinderile grupului (Shares in group undertakings)
Acţiuni proprii (Own shares)
Alte titluri de plasament (Other investments)

Creditori cu scadență (Creditors falling due):
- **sub un an (within one year)**
- **peste un an (after more than one year)**

Remarcă: În bilanț, datoriile sunt prezentate distinct pe cele două categorii de scadență, dar nomenclatura lor este aceeaşi.

Împrumuturi obligatare[27] (Debenture loans)
Împrumuturi bancare[27] şi credite de trezorerie (Bank loans and overdrafts)
Aconturi primite (Payments received on account)
Furnizori (Trade creditors)
Efecte de plătit (Bills on exchange payable)
Sume datorate întreprinderilor grupului (Amounts owed to group undertakings)
Sume datorate întreprinderilor în care societatea are o participație (Amounts owed to undertakings in which the company has a participating interest)
Alți creditori inclusiv datoriile fiscale şi sociale (Other creditors, including taxation and social security)
Cheltuieli de plătit şi venituri constatate în avans (Accruals and deferred income)

Provizioane pentru riscuri şi cheltuieli (Provisions for liabilities and charges)
Pensii şi obligații similare (Pensions and similar obligations)
Impozite, inclusiv impozite amânate (Taxation including deferred taxation)
Alte provizioane (Other provisions)

Alte rezerve (Other reserves)
Rezerva echivalentă capitalului rambursat (Capital redemption reserve)
Rezerva pentru acțiuni proprii (Reserve for own shares)
Rezerve statutare (Reserves provided by the articles of association)
Alte rezerve (Other reserves)

2.6.1.3. Analiza unor posturi bilanțiere

- **Imobilizările necorporale**

Se constată absența unei norme generale relative la imobilizările necorporale.

Diferitele probleme ridicate de contabilizarea imobilizărilor necorporale sunt tratate implicit şi parțial, în următoarele norme:

SSAP 13 (contabilizarea cheltuielilor de cercetare şi de dezvoltare);
SSAP 22 (contabilizarea fondului comercial şi a diferențelor din achiziție);
SSAP 12 (contabilizarea amortizărilor).

Proiectul de normă 52 (FRED 52). „Contabilizarea imobilizărilor necorporale“ a vizat remedierea insuficienței normalizării acestui delicat subiect. Astăzi, problemele contabilității imobilizărilor necorporale sunt rezolvate prin aplicarea normei FRS 10.

---

[27] La scadența sub un an, se are în vedere şi partea dintr-un împrumut pe termen mediu sau lung, cu scadență sub un an.

Conform acestui proiect, o imobilizare necorporală este **definită** astfel: activ destinat unei utilizări durabile în cadrul activităţilor societăţii, de natură nemonetară şi fără substanţă fizică.

ED 52 prevede obligaţia de a înscrie o imobilizare necorporală în activ atunci când următoarele trei condiţii sunt îndeplinite:

(i) costul istoric este cunoscut cu precizie;
(ii) natura fondului comercial şi a celorlalte active este distinctă în mod clar;
(iii) se poate determina un cost independent de:
- fondul comercial şi celelalte active;
- rentabilitatea unui sector sau a ansamblului întreprinderii.

ED 52 interzice capitalizarea elementelor necorporale create de întreprindere. De dată mai recentă, această capitalizare nu este în mod explicit interzisă (exceptând cazul fondului comercial), unele societăţi recurgând la această soluţie.

Remarcă: Deocamdată, nu suntem în posesia detaliilor privind conţinutul normei FRS 10.

În cadrul imobilizărilor necorporale nu există un post distinct corespunzător cheltuielilor de constituire. Conform dispoziţiilor Legii societăţilor comerciale (CA 85), cheltuielile de constituire (preliminary expenses) şi cheltuielile de creştere de capital, de fuziune... (expenses on issue of share) trebuie să fie înscrise în cheltuielile exerciţiului sau imputate asupra primelor de emisiune. În Franţa (după modelul francez, şi în România), deoarece Directiva a IV-a lasă posibilitatea şi Administraţia fiscală permite, astfel de cheltuieli (de constituire) sunt amortizate.

În cadrul imobilizărilor necorporale, apare un post distinct, „Cheltuieli de dezvoltare".

Conform normei SSAP 13, cheltuielile de cercetare fundamentală şi de cercetare aplicată sunt înscrise, în mod obligatoriu, în contul de profit şi pierdere (cheltuieli).

Cheltuielile de dezvoltare **pot** să facă obiectul capitalizării, în măsura în care:

(i) ele sunt legate de un proiect definit în mod clar;
(ii) respectivele cheltuieli sunt identificabile;
(iii) venitul realizat prin proiect este estimat cu o fiabilitate rezonabilă;
(iv) mărimea veniturilor estimate (din care au fost deduse cheltuielile de producţie, de vânzare şi de administrare corespunzătoare) este mai mare decât totalul cheltuielilor de dezvoltare angajate sau angajabile, în legătură cu acest proiect.

Cheltuielile de dezvoltare capitalizate trebuie să fie amortizate pe toată durata de viaţă economic utilă a proiectului.

- **Imobilizările corporale**

De la sine înţeles că reglementarea britanică **nu reţine criteriul de proprietate** pentru a defini imobilizările corporale. Se deduce că imobilizările corporale cuprind bunuri deţinute[28] de întreprindere (este vorba despre locatar), în cadrul contractelor de locaţie-finanţare.

- **Imobilizările financiare**

Abordarea britanică este similară celei franceze (şi româneşti): imobilizările financiare sunt constituite din acele creanţe şi titluri care au vocaţia să fie conservate, în mod durabil, de către întreprinderea deţinătoare.

---

[28] Mai degrabă, utilizate de întreprindere.

Proiectul de normă 55 (ED 55) „Contabilizarea valorilor mobiliare“ precizează că vocația unei conservări durabile poate să rezulte din două situații: **intenția** manifestată în mod clar privind deținerea durabilă; existența unor restricții importante ce se opun dezinvestirii (cesiunii).

Bilanțul prezintă în mod **distinct**:

(i) **Participațiile şi împrumuturile acordate întreprinderilor grupului**

Noțiunea de grup se referă la ansamblul constituit din societatea-mamă şi întreprinderile ce se găsesc sub un control exclusiv.

(ii) **Celelalte participații şi împrumuturi acordate**

O participație corespunde unui interes deținut în capitalul unei întreprinderi, într-o optică de termen lung şi în scopul asigurării unei contribuții la activitățile societății ce le deține prin intermediul unui control sau al unei influențe.

Postul „Participații în întreprinderi sub influență notabilă“ (participating interests)[29] conține, deci, participații în întreprinderi care nu aparțin grupului.

În contabilitatea britanică, există o prezumție privind o participație în cazul unei dețineri a cel puțin 20% din drepturile de vot.

- **Debitorii**

Această rubrică se referă la: (i) creanțe generate de ciclul de exploatare al întreprinderii; (ii) partea din împrumuturile acordate, a căror scadență este sub un an; (iii) cheltuielile constatate în avans şi veniturile de primit.

Creanțele generate de ciclul de exploatare corespunzătoare clienților şi avansurilor acordate furnizorilor figurează la nivelul valorilor lor globale (partea pe termen lung şi cea pe termen scurt) la postul „clienți“ (trade debtors). Celelalte creanțe generate de ciclul de exploatare (creanțe din cesiunile de imobilizări; TVA de recuperat etc.) figurează la nivelul valorilor lor globale (partea pe termen lung şi cea pe termen scurt) la postul „alți debitori“ (other debtors) împreună (însumate) cu partea pe termen scurt a împrumuturilor acordate altor întreprinderi decât cele aparținând grupului sau în care societatea deține o participație.

Părțile pe termen scurt ale împrumuturilor acordate întreprinderilor grupului sau celor în care societatea deține o participație figurează la posturi distincte.

Cheltuielile constatate în avans şi veniturile de primit **pot** să figureze la un post distinct al rubricii „debitori“. Se cuvine să precizăm că veniturile de primit sunt prezentate într-un cont de regularizare şi nu sunt implicate în determinarea valorii posturilor de care sunt legate prin destinația lor economică, aşa cum este cazul în contabilitatea franceză (sau cea românească). În această situație se găsesc „clienții - facturi de întocmit“, „dobânzile de primit referitoare la împrumuturile acordate“ etc.

Valorile corespunzătoare scadențelor mai mari de un an, incluse în diferitele posturi ale rubricii „debitori“, trebuie să facă obiectul unei informări distincte (în anexă).

- **Titlurile de plasament**

Atât Legea societăților comerciale (CA 85), cât şi proiectul de normă (ED) 55 nu fac ecoul unei definiții **pozitive** privind titlurile de plasament. Ca atare, titlurile de plasament

---

[29] Traducerea denumirii postului din engleză în română ridică unele probleme de circumscriere a acestui tip de participație.

regrupează titlurile care nu îndeplinesc criteriile ce permit recunoaşterea (constatarea) titlurilor imobilizate.

- **Disponibilităţi**

Această rubrică regrupează disponibilităţile în casă şi în conturile bancare. Pasivele de trezorerie (creditele bancare pe termen scurt) sunt prezentate în pasivul extern (rubrica de creditori cu scadenţă sub un an).

- **Cheltuieli constatate în avans şi venituri de primit**

Această rubrică poate să nu fie utilizată, dar atunci astfel de elemente figurează la un post distinct al rubricii „debitori".

Remarci:

(i) În contabilitatea britanică nu există postul „prime de rambursare a obligaţiunilor".

Legea societăţilor comerciale (CA) 85 prevede două prelucrări posibile în legătură cu primele de rambursare a obligaţiunilor:

- imputarea lor asupra unui post privind primele de emisiune;
- înscrierea lor în cheltuieli constatate în avans şi reluarea la cheltuieli financiare, pe durata de viaţă a împrumuturilor din emisiunea de obligaţiuni.

(ii) De asemenea, în contabilitatea britanică nu există posturile de „diferenţe de conversiune" (activ sau pasiv).

Pierderile sau câştigurile din conversiune sunt înscrise direct în contul de profit şi pierdere.

- **Creditorii**

Creditorii sunt prezentaţi în **două rubrici** distincte, corespunzătoare părţii cu scadenţă sub un an şi a celei cu scadenţă mai mare de un an.

Fiecare dintre cele două rubrici regrupează:

- datoriile implicate în ciclul de exploatare al întreprinderii;
- datoriile financiare;
- cheltuielile de plătit şi veniturile constatate în avans.

Datoriile implicate în ciclul de exploatare sunt regăsite în posturile privind aconturile primite de la clienţi, furnizorii, efectele de plătit, pe de o parte, şi alţi creditori (datorii fiscale, sociale etc.), pe de altă parte.

Împrumuturile primite de la întreprinderile grupului sau de la alte întreprinderi în care societatea are o participaţie sunt prezentate în posturi specifice.

Cheltuielile de plătit şi veniturile constatate în avans **pot** să figureze la un post distinct al rubricilor de „creditori". Se cuvine să precizăm că valoarea cheltuielilor de plătit este prezentată într-un cont de regularizare şi nu este implicată în determinarea valorii posturilor de care este legată prin natura lor juridică, aşa cum este cazul în contabilitatea franceză (sau cea românească). În această situaţie se găsesc „furnizorii - facturi de primit", „dobânzile de plătit referitoare la împrumuturile primite" etc.

- **Provizioanele pentru riscuri şi cheltuieli**

Această rubrică incumbă posturi distincte pentru angajamentele privind pensiile şi provizioanele pentru impozite amânate.

Existenţa acestor posturi rezultă din obligaţia de a contabiliza:

- cheltuiala privind impozitul asupra profitului, conform metodei reportului de impozit (impozitului amânat);
- angajamentele implicate de pensionare.

• **Cheltuielile de plătit şi venituri constatate în avans**

Această rubrică poate să nu fie utilizată, dar, atunci, astfel de elemente figurează la un post distinct al rubricilor „creditori".

Capitalurile proprii

(i) **Capitalul**

Mărimea capitalului care figurează în bilanț corespunde capitalului efectiv **apelat** (called up capital).

Statutele societăților de capitaluri fixează mărimea capitalului **autorizat** (authorized capital) în limita căruia administratorii (directors) pot să procedeze, fără autorizarea Adunării acționarilor, la emisiunea de titluri pentru a constitui capitalul **emis** (issued capital).

Capitalul efectiv apelat poate să nu reprezinte decât o parte a capitalului emis. CA dispune ca mărimea capitalului apelat de un PLC să fie superioară sumei de 50.000 £ şi să fie eliberată pentru cel puțin 25%.

Partea neeliberată a capitalului apelat (unpaid capital) figurează în activ, la o rubrică distinctă (înaintea imobilizărilor) sau într-un post al rubricii „debitori".

Schematic, structura capitalului societăților de capitaluri britanice se prezintă astfel:

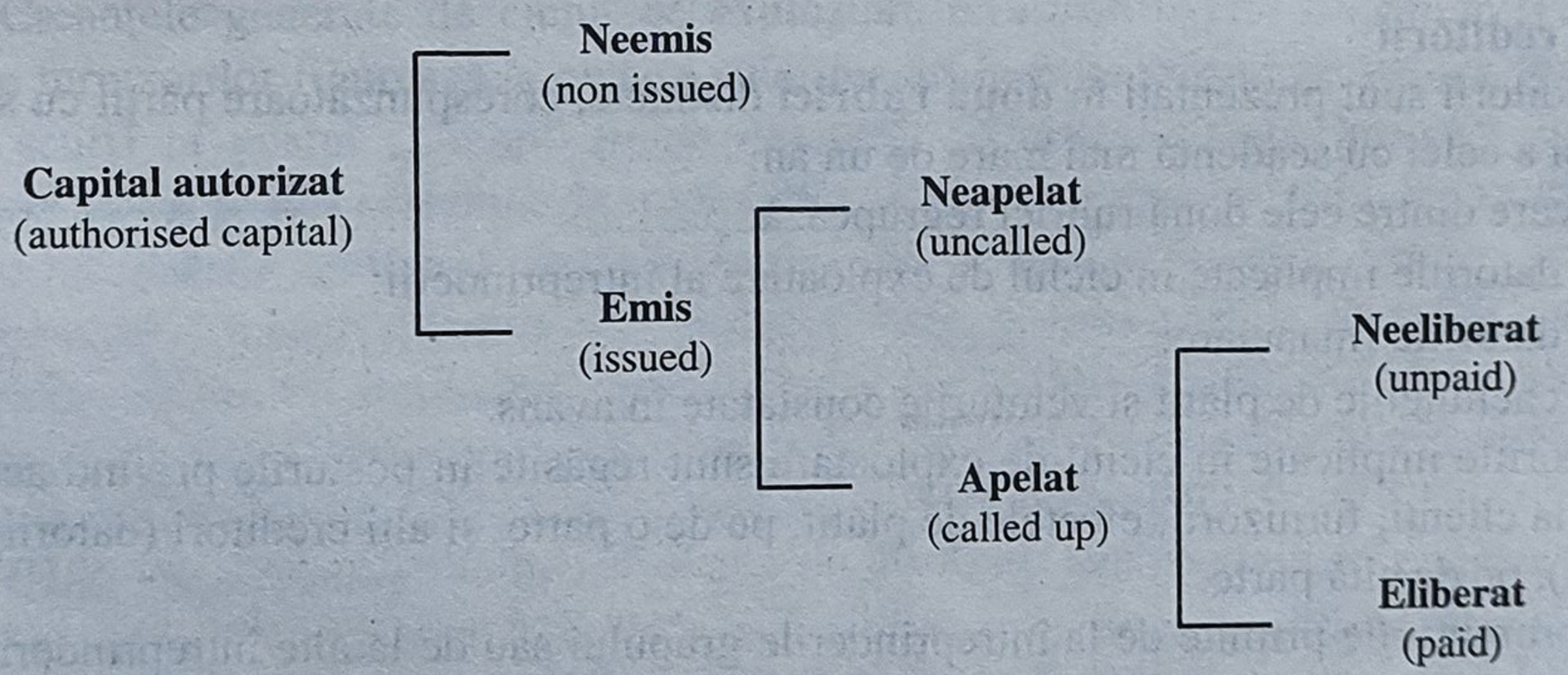

Sursă: coordonator Louis Klee, La comptabilité des sociétés dans la C.E.E., La Villeguérin Editions, 1992, pagina 613.

Similar altor țări europene, în cadrul societăților britanice există multe categorii de acțiuni. Spre deosebire de **acțiunile ordinare** (ordinary shares), **acțiunile privilegiate** (preference shares) beneficiază de drepturi preferențiale asupra dividendelor şi câştigurilor din lichidare. Nu trebuie să se tragă concluzia că acțiunile ordinare beneficiază de drepturi egale: acestea pot să fie clasificate în categorii distincte, în funcție de valoarea lor nominală, de drepturile lor la beneficii sau de drepturile lor de vot.

Cumpărarea de către societate a propriilor sale acțiuni (purchase by a company of its own shares).

Principiul general în Regatul Unit este interzicerea cumpărării de acțiuni proprii, dar acest principiu cunoaşte numeroase excepții. În orice caz, răscumpărarea propriilor acțiuni trebuie să fie autorizată de Adunarea acționarilor şi să conducă la o reducere de capital.

Mai mult, element necunoscut în dreptul altor țări (de exemplu, în cel francez), societatea poate (dacă statutul prevede şi dacă ea respectă o procedură foarte precisă) să emită acțiuni rambursabile (redeemable shares), adică acțiuni pe care ea are posibilitatea să le răscumpere de la acționari, printr-un acord prealabil.

(ii) **Primele de emisiune**

Acest post înregistrează excedentele veniturilor ce rezultă din apelurile la capital, față de valoarea nominală a titlurilor corespunzătoare.

Primele de emisiune nu pot să fie distribuite.

(iii) **Rezerva din reevaluare**

Această rezervă permite să se pună în evidență plusurile de valoare degajate prin aplicarea metodelor ce reprezintă derogări de la principiul costurilor istorice.

Rezerva din reevaluare nu este distribuibilă.

(iv) **Rezerva echivalentă capitalului rambursat**

Această rezervă corespunde valorii nominale a acțiunilor rambursate.

În caz de rambursare a acțiunilor sale, o societate trebuie:

- fie să „doteze“ rezerva echivalentă capitalului rambursat prin prelevare asupra beneficiilor distribuibile;
- fie să procedeze la o creştere concomitentă a capitalului (emisiune de noi acțiuni).

Această rezervă nu este distribuibilă.

(v) **Rezerva pentru acțiuni proprii**

Această rezervă corespunde valorii nominale a acțiunilor proprii răscumpărate de societate. Ea este „dotată“ prin prelevare asupra beneficiilor distribuibile.

Rezerva pentru acțiuni proprii nu poate să fie distribuită.

(vi) **Rezultate reportate**

Acest post se referă la:

- rezultatul net al exercițiului;
- suma ce rezultă din cumularea rezultatelor exercițiilor anterioare, care nu au făcut obiectul distribuirii sau virării în postul de rezerve.

Remarci:

Se constată **absența** postului „**provizioane reglementate**“ (din rațiuni legate de nepoluarea fiscală a conturilor). Ajustările fiscale se efectuează, în mod sistematic, pe cale extracontabilă.

De asemenea, se constată **absența** postului „**subvenții pentru investiții**".

Conform normei SSAP 4 (prelucrarea contabilă a subvențiilor publice) sunt posibile două metode:

- înscrierea subvenţiei într-un cont de regularizare (de pasiv) şi repartizarea sumei în contul de profit şi pierdere pe durată de viaţă economic utilă a imobilizării corespunzătoare;
- imputarea subvenţiei asupra valorii brute a imobilizării corespunzătoare.

Conform Legii societăţilor comerciale (CA) 85, numai prima metodă este aplicabilă, deoarece imobilizările trebuie să figureze în bilanţ la valoarea lor de intrare, diminuată cu amortizările cumulate.

2.6.2. Structura contului de profit şi pierdere

2.6.2.1. Structura generală

Legea societăţilor comerciale propune patru modele de prezentare a contului de profit şi pierdere, rezultate din combinarea celor două moduri de analiză a cheltuielilor, după funcție sau după natură, cu cele două forme de prezentare, în listă sau în cont[30].

În toate cele patru modele (formate) este evidentă clasificarea cheltuielilor şi veniturilor în: cheltuieli şi venituri din activități **ordinare** şi cheltuieli şi venituri din operații **extraordinare**. Totodată, în structura cheltuielilor şi veniturilor ordinare, sunt întâlnite atât elemente ale activităţii de exploatare, cât şi elemente financiare. Totuşi, nu se propune determinarea unui rezultat distinct la nivelul „exploatării", respectiv la cel „financiar".

În toate cazurile, impozitarea profitului activității ordinare se prezintă distinct de impozitare rezultatului din operații extraordinare.

Modelele sub formă de listă prezintă elemente de **atribuire a profitului.**

---

[30] Din motive didactice, cele patru modele (formate) sunt prezentate într-o structură simplificată.

Formatul 1: prezentarea în listă, cu o analiză a cheltuielilor după funcție

Cifra de afaceri
Costul vânzărilor
Marja brută

Cheltuielile de distribuire
Cheltuielile administrative
Alte venituri şi cheltuieli din exploatare

Venituri şi cheltuieli financiare
Rezultatul activității ordinare înaintea impozitării
Impozitul asupra rezultatului activității ordinare

Rezultatul activității ordinare după impozitare

Venituri şi cheltuieli extraordinare
Impozitul asupra rezultatului extraordinar
Rezultatul extraordinar după impozitare

Rezultatul net al exercițiului

Dincolo de caracteristicile generale expuse anterior, foarte semnificativ este faptul că formatul 1 este orientat (şi) spre determinarea marjei brute sau rezultatului brut. În mod evident, sunt determinate şi prezentate celelalte niveluri de rezultat: rezultatul curent, rezultatul extraordinar şi rezultatul net.

Formatul 2: prezentarea în listă, cu o analiză a cheltuielilor după natură

	Cifra de afaceri
±	Producţia stocată
	Producţia imobilizată
	Alte venituri din exploatare
	Consumul de materii prime şi materiale consumabile şi alte cheltuieli externe
	Cheltuieli de personal
	Cheltuieli privind amortizările şi provizioanele imobilizărilor corporale şi necorporale
	Alte cheltuieli de exploatare
	Venituri şi cheltuieli financiare
	Rezultatul activităţii ordinare înaintea impozitării
	Impozitul asupra rezultatului activităţii ordinare
	Rezultatul activităţii ordinare după impozitare
	Venituri şi cheltuieli extraordinare
	Impozitul asupra rezultatului extraordinar
	Rezultatul extraordinar după impozitare
	Rezultatul net al exerciţiului

Acest model este orientat spre determinarea indicatorului pivot „producţia exerciţiului", deşi el nu apare în cadrul structurii formatului.

Formatul 3: prezentarea în cont, cu o analiză a cheltuielilor după funcție

Costul vânzărilor	Cifra de afaceri
Cheltuielile de distribuire	
Cheltuielile administrative	
Alte cheltuieli de exploatare	Alte venituri din exploatare
Cheltuieli financiare	Venituri financiare
Impozitul asupra rezultatului activității ordinare	
Rezultatul activității ordinare după impozitare (beneficiu)	**Rezultatul activității ordinare după impozitare (pierdere)**
Cheltuieli extraordinare	Venituri extraordinare
Impozitul asupra rezultatului extraordinar	
Rezultatul net al exercițiului (beneficiu)	**Rezultatul net al exercițiului (pierdere)**

Teoretic, acest model este orientat spre calculul marjei brute, dar această informație nu apare distinct în structura formatului.

De asemenea, în comparație cu formatul 1, nu sunt prezentate distinct: rezultatul activității ordinare înaintea impozitării şi rezultatul extraordinar[31]. Totuşi, aceste informații pot să fie cu uşurință determinate prin scăderea cheltuielilor din veniturile corespunzătoare.

Formatul 4: prezentarea în cont, cu o analiză a cheltuielilor după natură

Producția stocată (în cazul destocajului)	Cifra de afaceri
Consum de materii prime şi alte cheltuieli externe	Producția stocată (în cazul stocajului)
Cheltuieli de personal	Producția imobilizată
Cheltuieli privind amortizările şi provizioanele imobilizărilor corporale	
Alte cheltuieli de exploatare	Alte venituri din exploatare
Cheltuieli financiare	Venituri financiare
Impozitul asupra rezultatului activității ordinare	
Rezultatul activității ordinare după impozitare (beneficiu)	**Rezultatul activității ordinare după impozitare (pierdere)**
Cheltuieli extraordinare	Venituri extraordinare
Impozitul asupra rezultatului extraordinar	
Rezultatul net al exercițiului (beneficiu)	**Rezultatul net al exercițiului (pierdere)**

Ca şi formatul 2, acest model este orientat spre determinarea indicatorului „producția exercițiului", deşi el nu apare, în mod explicit, în structura formatului.

---

[31] Am amintit anterior, formatele sunt prezentate în mod simplificat. De exemplu, formatul 1 prezintă ca rubrică distinctă rezultatul extraordinar.

Ca şi în formatul 3, acest model nu prezintă în mod distinct: rezultatul activităţii ordinare înaintea impozitării şi rezultatul extraordinar. Totuşi, aceste informaţii pot să fie cu uşurinţă determinate prin scăderea cheltuielilor din veniturile corespunzătoare.

Remarci: În prima ediţie a lucrării noastre, am prezentat cele patru formate propuse de Legea societăţilor comerciale (CA) într-o structură detaliată. Am renunţat la această prezentare în „extenso", pentru a oferi cititorului alternativa unei înţelegeri mai uşoare.

Cele patru modele (formate) sunt „inspirate" din prevederile Directivei a IV-a[32]. În transpunerea directivei în legislaţia naţională, britanicii „au avut grijă" să acorde prioritate analizei cheltuielilor după funcţie (formatele 1 şi 3) şi amenajării modelelor „listă" cu rubrici corespunzătoare afectării (repartizării) rezultatului. Sesizând aceste „nuanţe", nu putem să nu relevăm influenţa germană puternică asupra lucrărilor şi finalizării Directivei a IV-a.

Cum era de aşteptat, în contabilitatea britanică modelul cu prezentare sub formă de listă şi cu analiză a cheltuielilor după funcţie are cea mai mare utilizare.

2.6.2.2. Structura de detaliu

Având în vedere preferinţa societăţilor britanice către formatul 1, redăm, în continuare, următoarea structură de detaliu a contului de profit şi pierdere:

Cifra de afaceri (Turnover)
Costul vânzărilor (Cost of sales)
Marja brută (Gross profit or loss)
Cheltuielile de distribuire (Distribution costs)
Cheltuielile administrative (Administrative expenses)
Alte venituri din exploatare (Other operating income)
Veniturile generate de acţiunile deţinute în întreprinderile grupului (Income from shares in group undertakings)
Venituri din participaţii (Income from participating interests)
Venituri din alte imobilizări financiare (Income from other fixed asset investments)
Alte venituri financiare (Other interest receivable and similar income)
Cheltuieli privind provizioanele pentru deprecierea elementelor financiare (Amounts written off investments)

[32] A se consulta, în acest sens, „Îmblânzirea junglei contabilităţii" (Niculae Feleagă, Editura Economică, 1996, paginile 204-209) sau, de dată mai recentă, „Tratat de contabilitate financiară", vol. I (N. Feleagă şi I. Ionaşcu, Editura Economică, 1998, paginile 139-144).

Dobânzi de plătit şi alte cheltuieli similare (Interest payable and similar charges) **Rezultatul activităţii ordinare înainte de impozitare (Profit or loss on ordinary activities before taxation)**
Impozitul asupra rezultatului activităţilor ordinare (Tax on profit or loss on ordinary activities) **Rezultatul activităţii ordinare după impozitare (Profit or loss on ordinary activities after taxation)**
Venituri extraordinare (Extraordinary income) Cheltuieli extraordinare (Extraordinary charges) **Rezultatul extraordinar (Extraordinary profit or loss)**
Impozitul asupra rezultatului extraordinar (Tax on extraordinary profit or loss) Alte impozite şi taxe neincluse în rubricile precedente (Other taxes not shown under the above items) **Rezultatul net al exerciţiului (Profit or loss for the financial year)**
Dividende (Dividends) Transferări la (reluări din) rezerve (Transfer to (from) reserves) Rezultate reportate (Profit and loss account brought forward) Rezultate de reportat (Profit and loss account carried forward)

2.6.2.3. Analiza unor rubrici ale contului de profit şi pierdere

- **Cifra de afaceri**

Cifra de afaceri este constituită din vânzările de bunuri, de lucrări şi de servicii, legate de activitatea profesională (de bază) a întreprinderii. Ea este prezentată sub forma unor mărimi fără taxa pe valoare adăugată şi din care s-au dedus sconturile şi rabaturile acordate.

- **Costul vânzărilor**

Această cheltuială exprimă costul funcţiei de „cumpărare-vânzare“ (activitatea comercială) sau al funcţiei de producţie (activitatea de producţie). Rezultă că o atare cheltuială corespunde costului de achiziţie şi de producţie al bunurilor, lucrărilor şi serviciilor vândute.

În detaliu, costul vânzărilor (în varianta funcţiei de producţie) cuprinde:

– ansamblul costurilor de producţie, în conformitate cu regulile aplicabile evaluării stocurilor: aprovizionări, prelucrări efectuate de terţi, transporturi privind cumpărările, manopera afectată producţiei, cheltuielile cu chiriile sau cu amortizările imobilizărilor utilizate pentru producţie etc.;

- provizioanele pentru deprecierea stocurilor;
- cheltuielile de cercetare şi de dezvoltare.

● **Cheltuielile de distribuire**[33]

Aceste cheltuieli corespunzătoare funcției de distribuire sunt constituite din cheltuielile angajate pentru promovarea şi distribuirea bunurilor şi serviciilor comercializate de întreprindere.

Această rubrică este menită să cuprindă cheltuielile de publicitate, cheltuielile de personal aferente funcției de distribuire, cheltuielile cu chiriile sau cu amortizările localurilor şi echipamentelor utilizate pentru operațiile de distribuire, comisioanele, provizioanele pentru clienți dubioşi etc.

● **Cheltuielile administrative**

Aceste cheltuieli corespund funcției de administrare la nivelul sediului central sau al unităților descentralizate. În mod esențial, este vorba despre cheltuielile de personal (corespunzătoare personalului administrativ), cheltuielile cu chiriile sau cu amortizările localurilor şi altor mijloace fixe afectate funcției de administrare, onorarii etc.

● **Alte venituri din exploatare**

Veniturile din exploatare rezultă din operații **curente**, care nu sunt conectabile nici la activitatea profesională (de bază) a întreprinderii, nici la funcția financiară.

Această noțiune este mai restrictivă în Regatul Unit decât în Franța (şi România). Se convine să semnalăm că ea nu cuprinde:

- producția stocată, deoarece acesta este un element constitutiv al costului vânzărilor;
- costul imobilizărilor produse de întreprindere pentru sine: un atare cost este imputat direct conturilor de imobilizări;
- reluările de provizioane: acestea sunt imputate ca dotații (cheltuieli) **negative** la rubricile vizate (costul vânzărilor, cheltuielile de distribuire, cheltuielile administrative, rezultatul financiar).

La rubrica „alte venituri din exploatare" sunt cuprinse: redevențele, chiriile referitoare la imobilele neafectate activității profesionale.

● **Veniturile şi cheltuielile financiare**

Corespunzătoare funcției financiare, aceste venituri şi cheltuieli sunt prezentate în structuri distincte ale contului de profit şi pierdere (a se vedea structura de detaliu).

Să precizăm că veniturile generate de titlurile deținute în întreprinderile grupului şi cele aferente altor titluri de participare sunt prezentate în mod distinct. În conformitate cu Legea societăților comerciale (CA) 85, dobânzile relative la împrumuturile primite de la întreprinderile grupului sau acordate întreprinderilor grupului sunt prezentate distinct de celelalte cheltuieli şi venituri financiare.

● **Veniturile şi cheltuielile extraordinare**

Norma FRS 3 aduce, pe această undă, câteva elemente de o mare importanță: (i) ea clasifică elementele constitutive ale rezultatului în trei categorii: **ordinare, excepționale** şi **extraordinare**; ea restrânge sfera de acțiune a categoriei de elemente extraordinare.

---

[33] Sau costurile de distribuire.

Elementele ordinare: sunt considerate ordinare toate elementele întreprinse sau angajate de o întreprindere în cadrul **activității** sale.

Elementele excepționale sunt implicate, şi ele, de activitatea ordinară a întreprinderii, dar ele trebuie să fie menționate în mod distinct datorită mărimii lor, caracterului lor anormal, într-o optică de obținere a unei imagine fidele.

Printre elementele excepționale figurează costurile de restructurare angajate pentru menținerea sectoarelor de activitate, rezultatele din cesiunea imobilizărilor, generate de evenimente excepționale, amortizarea excepțională a cheltuielilor capitalizate sau a imobilizărilor necorporale, pierderile anormale din creanțe dubioase, din stocuri sau din contracte pe termen lung, efectele corectărilor de estimare a rezultatelor exercițiilor anterioare etc. De asemenea, FRS 3 clasifică în elementele excepționale rezultatele degajate de cesiunile sau opririle unor activități.

Elementele extraordinare se caracterizează prin frecvența lor extrem de redusă, motiv pentru care sunt prezentate distinct în contul de profit şi pierdere. Ele sunt consecința unor evenimente care ies din perimetrul puterii decizionale a conducerii întreprinderii.

Norma FRS 3 a redus foarte mult domeniul elementelor extraordinare. Printre elementele extraordinare figurează: pierderile şi profiturile rezultate din exproprieri, naționalizări; efectele schimbărilor de reglementare fiscală; efectele cutremurelor[34]; rezultatele din cesiunile de imobilizări ce rezultă din evenimente extraordinare; amortizările sau provizioanele privind imobilizările ce rezultă din evenimente extraordinare.

Distincția „ordinar - excepțional - extraordinar“ joacă un rol esențial în contabilitatea britanică[35]. Terminologia franceză (din care s-a „împrumutat“ şi contextul contabil românesc) poate să genereze la confuzie. Noțiunea de rezultat excepțional a apărut în Franța o dată cu adoptarea Directivei a IV-a. Ea este traducerea expresiei saxone „extraordinary result“. Dar această traducere poate să conducă pe o pistă greşită, deoarece în contabilitatea britanică există conceptul de „exceptional item“, căruia o interpretare mai corectă ar trebui să-i dea sensul de **operație anormală**.

Anterioară normei FRS 3, norma SSAP 6 a tratat problemele implicate de conceptele de „extraordinary result“ şi de „exceptional item“. Această normă presupune că o atare situație financiară (contul de profit şi pierdere) permite piețelor financiare să facă previziuni asupra performanței viitoare a întreprinderii. În consecință, un eveniment care afectează mult rezultatul exercițiului şi care, probabil, nu se va mai reproduce trebuie să fie comunicat utilizatorului de conturi, pentru ca previziunile stabilite pe baza contului de profit şi pierdere să fie fiabile.

Un eveniment **extraordinar** este unul care se produce rar, întreprinderea necontând să se confrunte cu el în viitor. Un eveniment **excepțional (anormal)** este unul a cărui natură este normală, dar a cărui incidență este anormală (de exemplu, un client care face o comandă de produse care depăşeşte cu mult uzanțele).

Analistul financiar nu trebuie să țină cont de rezultatul extraordinar pentru a evalua societatea. Evaluarea trebuie să fie bazată pe rezultatul ordinar. O întreprindere britanică ar avea tot interesul să impute unele cheltuieli asupra rezultatului extraordinar. Ea ar face astfel

---

[34] Aspect care nu se probează în orice țară.

[35] Ca de altfel în toate contabilitățile anglo-saxone, inclusiv în normele contabile internaționale.

să crească rezultatul ordinar, implicit beneficiul net pe acţiune (care se calculează, de asemenea, plecând de la rezultatul net ordinar).

După cum am relevat anterior, operaţiunile anormale sunt luate în calcul la nivelul rezultatului ordinar şi sunt prezentate distinct în contul de profit şi pierdere sau comentate în anexă.

Aprecierea caracterului extraordinar sau excepţional al unui eveniment este uneori subiectivă. În ipoteza unei întreprinderi agricole şi a unui îngheţ care distruge recolta de fructe, provocând o pierdere importantă, acest rezultat negativ este „opera“ unui eveniment extraordinar sau excepţional (anormal)? Într-o ţară din sudul Europei, un astfel de eveniment, produs în luna mai, este extraordinar. Dar, dacă se au în vedere riscurile pe care şi le asumă în mod normal o întreprindere agricolă, atunci când producţia sa depinde de condiţiile meteorologice, pierderea poate să fie considerată anormală din punct de vedere al mărimii, dar normală din punct de vedere al naturii. Deci ea va fi inclusă, atunci, în categoria elementelor excepţionale.

Această problemă subiectivă (controversa „extraordinar-excepţional“) a fost abuziv speculată prin „mecanismele“ contabilităţii creative. Marile societăţi britanice înregistrau, în mod obişnuit, cheltuieli excepţionale în categoria provizioanelor pentru reorganizare (element extraordinar).

Prin FRS 3, organismul britanic de normalizare (ASB) a redefinit noţiunile de eveniment extraordinar şi de element excepţional. Norma precizează că evenimentele care sunt la originea unei cheltuieli extraordinare sunt extrem de rare şi, deci, nu se reproduc. În schimb, ea prevede că situaţiile de cesiune de imobilizări sau de luare în cont a unor riscuri şi cheltuieli sunt operaţii anormale.

În consecinţă, formatul contului de profit şi pierdere s-a adaptat acestor cerinţe.

Structura pe **coloane** prevede o informaţie distinctă privind elementele anormale (excepţionale):

Contul de profit şi pierdere

Elementul	Total	Elemente excepţionale	Înaintea elementelor excepţionale

Structura pe **linii** pune în valoare informaţii suplimentare pentru unele rubrici, constatându-se: valorile pentru operaţii care continuă (continuing operations), valorile pentru noi activităţi (acquisitions) şi valori pentru operaţii care încetează a se mai realiza (discontinued operations).

Cu alte cuvinte, la nivelul grupurilor, FRS 3 pretinde o dezvoltare a analizei rezultatului în:

- activităţi exercitate de grup la începutul exerciţiului şi care continuă să fie realizate;
- activităţi noi;
- activităţi ale grupului care au fost cedate sau care şi-au atins obiectivele atinse prin statut.

Pentru a înțelege utilitatea unei astfel de analize, să precizăm că marile întreprinderi britanice își reorganizează continuu portofoliul de activități. Este motivul pentru care ASB a elaborat norme astfel încât informațiile financiare difuzate de întreprinderi să satisfacă obiectivele de transparență.

- **Impozitul asupra rezultatului**

Cheltuiala referitoare la impozitul asupra rezultatului este calculată pe baza **metodei reportului de impozit (impozitului amânat)**.

Mărimea ce figurează în contul de profit și pierdere este constituită din impozitul exigibil și din variația impozitelor amânate.

Cheltuiala privind impozitul este repartizată între partea corespunzătoare rezultatului ordinar și cea aferentă rezultatului extraordinar.

2.6.3. Structura anexei

2.6.3.1. Structura generală

Obligațiile referitoare la informarea prin anexă rezultă din Legea societăților comerciale (CA) 85 și din norme.

CA 85 grupează informațiile publicabile de societăți prin anexă în patru părți:

- prezentarea politicilor contabile;
- informații relative la bilanț;
- informații relative la contul de profit și pierdere;
- informații suplimentare.

2.6.3.2. Structura de detaliu

(i) **Prezentarea politicilor contabile (Accounting policies)**:

- Menționarea aplicării convențiilor contabile de bază și a eventualelor derogări (Reference to fundamental accounting concepts and accounting bases for possible departures);
- Indicarea alegerilor efectuate de întreprindere în cadrul regulilor opționale (Disclosure of alternative rules used);
- Informațiile relative la schimbările de politici contabile (Disclosure of changes in accounting policies);
- Modalitățile de amortizare a imobilizărilor (metode și durate) (Depreciation of fixed assets (methods and useful lives));
- Modul de tratare a diferențelor din conversiune (Treatment of exchange differences);
- Modul de tratare a contractelor de locație (Treatement of leases);
- Modul de tratare a cheltuielilor privind impozitul pe profit (Treatement of taxation);

(ii) **Analiza unor posturi din bilanț și din contul de profit și pierdere (Balance sheet and profit and loss account disclosures)**:

- Structura și evoluția activului imobilizat (în valori brute și amortizări) (Analysis of the movements of the year for each category of fixed assets (cost of valuation and depreciation));

- Analiza activului net structurat pe sectoare de activitate şi zone geografice (Analysis of net assets by class business and geographically);
- Informaţiile referitoare la activele reevaluate şi impactul asupra rezultatului (Disclosure of revalued assets and effects on profit and loss account);
- Informaţiile privind cheltuielile financiare capitalizate (Disclosure of financial charges capitalized);
- Analiza fondului comercial şi a modalităţilor de depreciere a acestuia (Analysis of goodwill and depreciation of it);
- Informaţiile referitoare la valoarea contabilă şi valoarea de piaţă a titlurilor cotate (Disclosure of book value and market value of listed investments);
- Informaţiile referitoare la cheltuielile de cercetare şi de dezvoltare (Disclosure of research and development charges);
- Prezentarea şi justificarea metodelor de evaluare reţinute pentru contabilizarea titlurilor imobilizate (Disclosure of the particulars of the valuation method of fixed assets investments by directors);
- Prezentarea şi justificarea cheltuielilor financiare, de cercetare şi de dezvoltare şi de administraţie generală încorporate în costul stocurilor (Disclosure of financial charges, research and development charges and general administrative overhead allocated to the cost of stocks and reasons for such treatment);
- Informaţiile referitoare la valorile contabile şi de piaţă ale stocurilor, în cazul diferenţelor semnificative (Disclosure of book value and replacement cost of stocks if any material difference);
- Analiza provizioanelor (Disclosure of provisions);
- Informaţiile referitoare la datoriile garantate prin asigurări reale (Disclosure of debts in respect of which security has been given);
- Informaţiile referitoare la stuctura capitalului şi a variaţiei capitalurilor proprii (Disclosure of the analysis of share capital and movements of the year on capital and reserves);
- Situaţia scadenţelor creanţelor şi datoriilor la închiderea exerciţiului (Disclosure of maturity dates for each item shown under debtors and creditors);
- Datorii şi creanţe de impozit referitoare la diferenţele temporare între regimul fiscal şi tratamentul contabil (Disclosure of deferred tax provided analysed into its major components);
- Angajamentele financiare (Guaranteed and other financial commitments);
- Analiza cifrei de afaceri pe sectoare de activitate şi zone (pieţe) geografice (Analysis of turnover by class of business and geographically);
- Analiza rezultatului înaintea impozitării pe sectoare de activitate (Analysis of profit tax by class of business);
- Informaţii referitoare la veniturile generate de titlurile cotate (Disclosure of income from listed investments);
- Analiza cheltuielilor referitoare la chiria pentru maşini, utilaje şi instalaţii (Disclosure of charges for hire of plant and machinery);
- Analiza cheltuielilor de personal (Particulars of staff costs);

- Analiza cheltuielilor financiare (Analysis of financial charges);
- Analiza cheltuielilor referitoare la amortizări şi provizioane (Analysis of depreciation and provision charges);
- Analiza cheltuielilor şi veniturilor extraordinare (Particulars of extraordinary profits and charges);

(iii) **Informații suplimentare (Further informations)**:

- Efectivul mediu de salariaţi al exercițiului (Average number of persons employed during the year);
- Informațiile referitoare la remunerarea conducătorilor şi la salariile cele mai mari (Disclosure of directors emoluments and highest employees salaries);
- Onorariile auditorilor (Disclosure of audit fees);
- Informațiile referitoare la operațiile realizate cu conducătorii şi persoanele asociate (Disclosure of transactions with directors and related parties);
- Prezentarea angajamentelor referitoare la pensii (Disclosure of pensions commitments);
- Evenimentele posterioare închiderii exercițiului (Disclosure of post balance sheet events).

2.6.3.3. Comentarii referitoare la unele informații

• Politicile contabile

Societăţile de capitaluri trebuie să prezinte metodele contabile reținute pentru evaluarea şi prezentarea conturilor anuale.

În anexă, trebuie să se facă referire, în mod explicit, la respectarea normelor contabile în vigoare (dispozițiile din CA, SSAPs şi FRSs). Eventualele derogări trebuie să fie menționate şi justificate.

Prezentarea politicilor contabile solicită să se indice alegerile efectuate în cadrul regulilor opționale. Această obligație se aplică în special regulilor de evaluare prin care se derogă de la principiul costurilor istorice.

• Capitalul şi împrumuturile din emisiunea de obligațiuni

Anexa trebuie să menționeze capitalul **autorizat**.

Ea comportă analiza (numerică şi valorică) a acțiunilor atribuite pe clase. Această analiză este completată de cea a acțiunilor rambursabile (redeemable shares).

De asemenea, anexa menționează drepturile condiționale de atribuire (contingent rights to the allotment of shares).

Pe de altă parte, anexa indică emisiunile de obligațiuni realizate în cursul exercițiului. O atare mențiune comportă justificarea şi caracteristicile împrumuturilor obligatare corespondente.

• Imobilizările

Analiza compoziției şi evoluției activului imobilizat prezintă valorile brute, amortizările sau provizioanele şi valorile nete contabile.

Bunurile deținute în cadrul contractelor de locație - finanțare (leasing financiar) trebuie să fie prezentate în mod separat.

Legea prevede informaţii distincte pentru imobilizările evaluate în conformitate cu metodele ce reprezintă derogări de la principiul costurilor istorice. Pentru astfel de bunuri, anexa menţionează exerciţiile în cursul cărora au fost făcute evaluările, precum şi valorile reţinute. În legătură cu evaluările efectuate în cursul ultimului exerciţiu sunt prezentate informaţii complementare: numele şi calităţile persoanelor ce au operat evaluările şi bazele de evaluare.

- **Analiza debitorilor şi creditorilor**

Anexa trebuie să furnizeze o analiză a debitorilor cu scadenţă mai mare decât un an, deoarece, am arătat anterior, astfel de informaţii nu figurează în bilanţ.

Valorile corespunzătoare creditorilor sunt clasificate în funcţie de scadenţele lor:

- datorii cu scadenţă mai mică decât un an;
- datorii cu scadenţă între doi şi cinci ani;
- datorii cu scadenţă în cinci ani sau mai mare decât cinci ani.

Angajamentele referitoare la contractele de locaţie - finanţare trebuie să fie menţionate în mod separat.

- **Impozitele amânate**

Impozitele amânate ce figurează în bilanţ sunt analizate pe baza principalelor diferenţe temporare. De asemenea, se convine să se prezinte sub aceeaşi formă impozitele amânate potenţiale necontabilizate. Astfel de informaţii sunt importante deoarece norma SSAP 15 reţine concepţia restrictivă.

- **Elementele constitutive ale rezultatului ordinar**

Anexa trebuie să furnizeze în detaliu unele cheltuieli şi venituri. În acest sens, se convine să se semnaleze:

- veniturile generate de titlurile cotate;
- chiriile aferente contractelor de locaţie - exploatare;
- onorariile auditorilor;
- cheltuielile de personal (salarii, cotizaţii sociale, planurile de pensionare);
- cheltuielile cu amortizările şi provizioanele;
- dobânzile asupra împrumuturilor (prezentând separat împrumuturile bancare şi contractele de locaţie - finanţare);
- elementele excepţionale (anormale).

- **Elementele constitutive ale rezultatului extraordinar**

Anexa trebuie să ofere detalii referitoare la elementele ce concură la determinarea rezultatului extraordinar.

- **Informaţii sectoriale**

Anexa trebuie să furnizeze analize distincte pe sectoare de activitate (class of business) şi pe sectoare geografice (geographical segment) ale următoarelor posturi: activul net utilizat, cifra de afaceri, rezultatul înaintea impozitării.

Această obligaţie, care rezultă din norma SSAP 25, se aplică tuturor PLC, societăţilor bancare şi de asigurări cât şi Ltd care au printre filialele lor societăţi anonime (PLC) sau care depăşesc criteriile (înmulţite cu 10) ce permit să se recunoască societăţile de mărime medie.

Legea societăţilor comerciale (CA 85), aşa după cum am relevat în subparagraful precedent, prevede o obligaţie mai puţin dezvoltată privind informaţiile sectoriale, şi anume:

analiza pe sectoare de activitate a cifrei de afaceri şi a rezultatului înaintea impozitării; analiza pe sectoare geografice a cifrei de afaceri.

Un sector (de activitate sau geografic) trebuie să fie individualizat atunci când:

– el constituie un subansamblu omogen;
– el depăşeşte **unul** dintre următoarele trei criterii:
  (i) 10% din cifra globală de afaceri;
  (ii) 10% din profitul sau pierderile degajate de ansamblul sectoarelor;
  (iii) 10% din activele nete.

● **Garanţiile şi angajamentele financiare**

În legătură cu aceste elemente, anexa trebuie să menţioneze:

– asigurări reale date ca garanţie a datoriilor;
– angajamentele în materie de investiţii;
– detalii referitoare la angajamentele de pensionare;
– orice angajament financiar necontabilizat, a cărui cunoaştere este necesară în vederea obţinerii imaginii fidele.

● **Conducătorii societăţii (Directors)**

Anexa trebuie să conţină informaţii relative la:

– numele conducătorilor societăţii în funcţie, în timpul exerciţiului;
– acţiunile şi obligaţiunile societăţii, deţinute de conducătorii societăţii;
– remuneraţiile conducătorilor societăţii;
– tranzacţiile directe şi indirecte dintre societate şi conducătorii acesteia.

De asemenea, aceste informaţii pot să fie furnizate în raportul anual al conducătorilor societăţii.

Specialistul român în domeniul contabilităţii poate să constate cu uşurinţă marea deosebire între concepţia anglo-saxonă despre anexă şi cerinţele impuse prin regulamentul şi normele metodologice româneşti. Dincolo de sistemele economice şi financiare diferite, explicaţia de fond rezidă şi în existenţa neformalizată a unei pieţe a informaţiilor contabile în ţările dezvoltate (mai ales în cele anglo-saxone). Presiunea exercitată de diferiţii utilizatori externi (în special a investitorilor) conduce la această abundenţă de informaţii comunicabile prin anexă. Abundenţă care îl determină pe Bernard Colasse să remarce: „nu vedem, oare, în rapoartele anuale ale societăţilor americane[36], anexe (notes) interminabile, însoţite de bilanţuri şi conturi de profit şi pierdere scheletice?“[37]

Totodată, analiza atentă a structurii anexei pune în evidenţă complexul de principii, care determină existenţa acesteia. Aşa, de exemplu, prezentarea politicilor contabile, dincolo de „buna informare“ (full and fair disclosure) validează modul de aplicare a „permanenţei metodelor“ şi, în general, a tuturor principiilor legate de evaluare şi prezentarea conturilor anuale. Toată gama de analize de detaliu ale posturilor primelor două conturi anuale este subordonată obţinerii „imaginii fidele“. Unele informaţii ale anexei „trădează“ grija pe care

---

[36] Remarca este adevărată şi pentru cele britanice.

[37] A se revedea lucrarea „Dincolo de frontierele vagabondajului contabil“ (Niculae Feleagă, Editura Economică, 1997, pagina 215), idei analizate din lectura articolului „Commentaire analytique et critique du projet de cadre conceptuel du CPDC“ (Bernard Colasse, RFC, nr. 282, octombrie 1996).

britanicii o acordă aplicării principiului importanței relative (a se vedea, în acest sens, informațiile referitoare la valorile contabile și de piață, în cazul diferențelor semnificative).

2.6.4. Structura tabloului fluxurilor de trezorerie

Legea societăților comerciale (CA) nu solicită prezentarea unui tablou de finanțare, dar o atare cerință este reglementată prin norma FRS 1 (Cash Flow Statements). Această normă „a venit" să substituie o normă mai veche care viza prezentarea informațiilor financiare pe baza variației „fondurilor" (norma SSAP 10 „Statement of Source and Application of Funds"[38], devenită astfel caducă).

În mod vizibil, abordarea britanică referitoare la tabloul fluxurilor de trezorerie (conform FRS 1) se inspiră din modelul american[39]. Detaliile care exprimă diferențele se referă la prelucrarea dobânzilor, impozitelor și dividendelor.

Să reținem că, în concepția britanică, trezoreria conține: disponibilitățile în casă și în bancă, plasamentele pe termen scurt, creditele bancare curente și împrumuturile cu scadență sub trei luni.

Plasamentele pe termen scurt sunt incluse în trezorerie, dacă ele satisfac următoarele condiții: (i) sunt ușor convertibile în disponibilități, la nivelul unor valori cunoscute; (ii) scadențele lor sunt suficient de apropiate pentru a evita orice risc de variație a valorii lor; (iii) întreprinderea le consideră echivalente de lichidități.

2.6.4.1. Structura generală

Norma FRS 1 impune publicarea tabloului fluxurilor de trezorerie, prin analiza **variației** fluxurilor monetare generate de trei funcții (cicluri de activitate):

- fluxurile implicate de funcția de exploatare;
- fluxurile implicate de funcția de investiții;
- fluxurile implicate de funcția de finanțare.

Trezoreria degajată de activitatea de exploatare poate să fie determinată pe baza metodei directe sau a metodei indirecte. Metoda directă permite punerea în evidență a fluxurilor de încasări (inflows) și de plăți (outflows). Metoda indirectă calculează fluxurile de trezorerie plecând de la rezultatul înaintea impozitării (și operațiile extraordinare).

Norma FRS 1 s-a bazat pe ED 54 „Tabloul fluxurilor de trezorerie", penultimul proiect de normă emis de ASC, dinainte de a fi înlocuit cu ASB, în iulie 1990. În fapt, ceea ce

---

[38] Modelul degajat de conținutul normei SSAP 10 era bazat pe **variația fondului de rulment** (increase/decrease in working capital), care se calcula succesiv:
- de sus în jos, scăzând **utilizările** (application of funds) perioadei din **sursele** corespunzătoare (source of funds);
- de jos în sus, prin variația elementelor de **necesar în fond de rulment** și de **lichidități nete** (net liquid funds).

Există o deosebire de fond între **abordarea franceză**, care integrează conceptul de **capacitate de autofinanțare** și cea **britanică**, abordare care se referea la **„un total al fondurilor generate de operații"** (total generated by operations). În abordarea franceză, capacitatea de autofinanțare este calculată plecând de la rezultatul net (sau de la excedentul brut din exploatare), în timp ce în cea britanică totalul fondurilor era calculat pe baza rezultatului înaintea impozitării. Pentru istorie, modelul de tablou conform normei SSAP 10 a fost prezentat de noi în prima ediție a acestei lucrări (pag. 154-155).

[39] Modelul american (rezultat din norma FAS 95, 1988) a făcut obiectul studiului nostru în lucrarea „Contabilitate aprofundată" (Niculae Feleagă coordonator, Editura Economică, 1996, paginile 107-120).

propunea ED 54 era, în esenţă, un tablou de utilizări şi de resurse (source and application of funds statement) îmbunătăţit, care utiliza o definiţie de tip „cash and cash equivalents" pentru fonduri.

Totuşi, cerinţele normei FRS 1 erau substanţial diferite de cele propuse de proiectul ED 54.

Situaţia solicitată prin FRS 1 era, în multe privinţe, asemănătoare tabloului fluxurilor de trezorerie american. Fluxurile de trezorerie (definite ca fiind creşteri sau diminuări ale „cash and cash equivalents") urmau să fie analizate prin cinci rubrici standard:

- activităţile de exploatare (operating activities);
- venituri din participaţii şi serviciile de finanţare (returns on investments and servicing of finance);
- impozitarea (taxation);
- activităţile de investire;
- activităţile de finanţare.

Fiecare rubrică era însoţită de un total al fluxurilor nete de trezorerie pentru activităţile/ elementele redate mai sus. Mai mult, era solicitată publicarea totalului fluxurilor nete de trezorerie înaintea activităţilor financiare. Ideea era de a pune accentul pe efectele fluxurilor de trezorerie asupra necesităţilor de finanţare ale entităţii în cauză.

Fără îndoială, publicarea normei FRS 1 a fost un pas înainte în procesul de reformă a raportării financiare pe care îl dezvolta ASB. Ea a fost bine primită de practicieni şi a condus la creşterea considerabilă a calităţii comunicării financiare. Cu toate acestea, decizia luată de ASB pentru a invita specialiştii la comentarii privind funcţionarea normei ca parte a politicii „consiliului" de revizuire a principalelor standarde (dintre cele noi), în martie 1994, a fost întâmpinată.

Versiunea revizuită a FRS 1 a fost publicată în octombrie 1996. Noul format prevedea opt rubrici standardizate (standard headings):

- activităţile de exploatare (operating activities);
- venituri din participaţii şi servicii de finanţare (returns on investments and servicing of finance);
- impozitarea (taxation);
- cheltuielile de capital şi investiţiile financiare (capital expenditure and financial investment);
- achiziţiile şi cesiunile de activităţi (acquisitions and disposals);
- dividendele plătite referitoare la capitalul societăţii (equity dividends paid);
- gestiunea lichidităţilor (management of liquid resources);
- activităţile de finanţare (financing).

Primele şase rubrici trebuie să urmeze secvenţa redată mai sus. În privinţa ultimelor două rubrici, fluxurile de trezorerie referitoare la gestiunea lichidităţilor şi la activităţile de finanţare, acestea pot să fie induse sub o singură rubrică, cu subtotaluri separate.

În interiorul fiecărei rubrici standard, FRS identifică unele categorii individuale de încasări şi plăţi care trebuie să fie identificate separat, dacă ele au o importanţă relativă (semnificativă). Această prezentare se poate face fie în tabloul fluxurilor de trezorerie, fie într-o anexă.

2.6.4.2. Structura de detaliu

Nefiind vorba despre o structură standardizată, pentru prezentarea elementelor de detalii, vom reda structurile regăsite în lucrarea „UK GAAP Generally Accepted Accounting Practice in the United Kingdom" (Fifth Edition; Mike Davies, Ron Paterson şi Allister Wilson; Ernst&Young, 1997, paginile 1487-1502). Structurile sunt, în fapt, extrase din tablourile publicate de diferitele întreprinderi sau grupuri britanice.

(i) **Activitățile de exploatare**

- **Metoda indirectă**

Reconcilierea profitului din exploatare cu fluxul de trezorerie al operațiilor de exploatare (Reconciliation of operating profit to cash inflow (outflow) from operating activities)	Activităţi menţinute 1996 £ m	Activităţi cedate 1996 £ m	Total 1996 £ m
Profitul din exploatare (Operating profit)	118,0	11,1	129,1
Cheltuieli cu amortizările (Depreciation charges)	54,7	1,7	56,4
Profitul privind vânzarea de imobilizări corporale (Profit on sale of tangible fixed assets)	(2,5)[40]	-	(2,5)
Descreşterea stocurilor (Decrease in stocks)	1,2	1,0	2,2
Creşterea valorii debitorilor (Increase in debtors)	(13,0)	(1,8)	(14,8)
Descreşterea/creşterea valorii creditorilor (Decrease/increase in creditors)	(26,5)	7,2	(19,3)
Alte elemente nemonetare ce includ mişcarea provizioanelor (Other non-cash items including movements on provision)	88,9	-	88,9
Fluxul de trezorerie din activitățile de exploatare (Cash inflow (outflow) from operating activities)	220,8	19,2	240,0

- **Metoda directă**

ASB încurajează întreprinderile să publice informațiile generate de aplicarea metodei directe, a căror obținere nu este prea costisitoare. Totuşi, informațiile obținute prin metoda indirectă sunt solicitate chiar dacă a fost adoptată metoda directă, de unde rezultă o utilizare destul de mică a acestei din urmă metode.

În sprijinul acestei opțiuni a întreprinderilor vine şi sarcina suplimentară presupusă de colectarea şi analiza tranzacțiilor monetare, motiv pentru care metoda directă este utilizată rar în practică.

---

[40] Este cunoscut faptul că, în țările anglo-saxone, o informație numerică înscrisă între paranteze este o valoare negativă.

(ii) **Venituri din participaţii şi servicii de finanţare**

	1996 £ m	1995 £ m
Dobânzile încasate (Interest received)	7,7	7,3
Dobânzile plătite (Interest paid)	(23,9)	(18,7)
Dobânzile redevenţelor contractelor de locaţie - finanţare (Interest element of finance lease rental payments)	(1,5)	(1,3)
Dividendele încasate de la întreprinderile asociate (Dividends received from associated undertakings)	7,2	4,7
Dividendele încasate din alte participaţii (Dividends received from other investments)	5,4	3,1
Dividendele acţionarilor minoritari (Dividends paid to minority shareholders)	(3,8)	(3,7)
	(8,9)	(8,6)

(iii) **Impozitarea**

Fluxurile de trezorerie incluse la rubrica „impozitare“ se referă la fluxurile care sunt adresate autorităţilor fiscale (plăţi) sau provin de la acestea (încasări), în virtutea rapoartelor privind profiturile din venituri şi capital prezentate de întreprindere. Această abordare este diferită de prelucrarea adoptată de norma contabilă americană FAS 95[41], prin care fluxurile privind impozitarea sunt incluse ca parte a fluxurilor de trezorerie aferente activităţilor de exploatare.

În schimb, fluxurile monetare generate de taxa pe valoarea adăugată, alte taxe din vânzări, impozitele pe proprietate şi orice alte impozite şi taxe, ce nu sunt bazate pe profiturile raportate de întreprindere, nu ar trebui incluse în această rubrică. Totuşi, plăţile referitoare la impozitul anticipat asupra societăţilor (ACT)[42] şi alte taxe asemănătoare sunt incluse la această rubrică deoarece sunt legate mai degrabă de impozitul pe profit decât de alte impozite.

Fluxurile de trezorerie implicate de taxa pe valoarea adăugată şi alte taxe din vânzări ar trebui să apară într-un singur post (ce exprimă fluxul net) la rubrica privind activităţile de exploatare. Cu toate că fluxurile de trezorerie actuale includ pe cele privind taxa pe valoarea adăugată, rubrica privind impozitarea are numai un efect pe termen scurt asupra situaţiei trezoreriei întreprinderii.

(iv) **Cheltuielile de capital şi investiţiile financiare**

Norma FRS 1 revizuită dezvoltă rubrica „activităţile de investire“ din formatul originar al tabloului, în două rubrici: „cheltuielile de capital şi investiţiile financiare“ şi „achiziţiile şi cesiunile de activităţi“.

Rubrica referitoare la „cheltuielile de capital şi investiţiile financiare“ poate include posturi distincte cu privire la: plăţile efectuate pentru cumpărarea de imobilizări corporale, încasările din cesiuni de imobilizări corporale, plăţile generate de plasamentele financiare pe

---

[41] Referitoare la tabloul fluxurilor de trezorerie.
[42] Analizat de noi într-un paragraf anterior.

termen scurt şi termen lung[43], încasările din cesiuni de active financiare pe termen scurt şi termen lung[43], împrumuturi acordate terţilor[43], rambursările efectuate de terţi privind împrumuturile acordate[43].

(v) **Achiziţiile şi cesiunile de activităţi**

Spre deosebire de rubrica precedentă, aceste fluxuri de trezorerie se referă la achiziţiile sau cesiunile de activităţi, sau la investiţii într-o entitate care, ca rezultat al tranzacţiilor, devine sau încetează să mai fie o întreprindere asociată, un „joint-venture" sau o filială.

(vi) **Dividendele plătite referitoare la capitalul societăţii**

Această rubrică include dividendele plătite referitoare la acţiunile capitalului. Suma respectivă trebuie să excludă orice credit de impozit referitor la dividende. Într-o primă fază, ASB a intenţionat să includă în această rubrică toate dividendele plătite atât acţionarilor majoritari cât şi celor minoritari. Totuşi, în urma comentariilor, dividendele plătite minoritarilor apar în cadrul unui post al rubricii „venituri din participaţii şi servicii de finanţare".

(vii) **Gestiunea lichidităţilor** include, de exemplu, fluxuri de trezorerie generate de creşterea depozitelor la termen, reducerea depozitelor la termen, cumpărarea de certificate de depozit, vânzarea de certificate de depozit, cumpărarea de obligaţiuni, vânzarea de obligaţiuni etc.

(viii) **Activităţile de finanţare**

Fluxurile de trezorerie aferente acestei rubrici se referă la încasări şi plăţi generate de finanţarea externă. Trebuie să se facă o delimitare între „principalul" sumelor din finanţare, care apar la această rubrică, şi „serviciile de finanţare", care apar, am văzut anterior, la rubrica „venituri din participaţii şi servicii de finanţare".

Rubrica activităţilor de finanţare include:

- Încasări din emisiunea de acţiuni şi alte instrumente de capital (receipts from the issue of shares and other equity instruments);
- Încasări din emisiunea de obligaţiuni din împrumuturile primite (receipts from the issue of debentures, loans);
- Rambursările de împrumuturi, altele decât cele pe termen scurt (repayments of amounts borrowed, other than overdrafts);
- Plăţile privind redevenţele contractelor de locaţie - finanţare (capital element of finance lease rental repayments);
- Plăţile pentru răscumpărarea acţiunilor societăţii (payments to reacquire or redeem the entity's shares);
- Plăţi privind cheltuielile sau comisioanele generate de emisiunea de acţiuni (payments of expenses or commissions on any issue of equity shares).

Elementele excepţionale şi extraordinare (Exceptional and extraordinary items)

Norma revizuită recunoaşte posibilitatea ca fluxurile de trezorerie să poată fi excepţionale, în virtutea mărimii sau incidenţei lor.

---

[43] Cu condiţia ca astfel de elemente să nu constituie părţi ale rubricii următoare, „achiziţiile şi cesiunile de activităţi".

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

Pentru a permite utilizatorilor să înţeleagă efectele elementelor excepţionale sau extraordinare (prezentate în contul de profit şi pierdere) asupra fluxurilor de trezorerie, se impune identificarea respectivelor fluxuri monetare şi explicarea legăturii lor cu elementele de origine, din contul de profit şi pierdere:

Extras din tabloul fluxurilor de trezorerie al unei întreprinderi britanice

Activităţile de exploatare (Net cash inflow from operating activities)		
	1996 £ m	1995 £ m
Profitul din exploatare (Trading profit)	528	900
Cheltuieli excepţionale incluse în profitul din exploatare (Exceptional charges within trading profit)	137	94
Profitul din exploatare înainte de elementele excepţionale (Trading profit before exceptional items)	665	994
Cheltuieli cu amortizările (Depreciation)	402	391
Descreşterea/creşterea stocurilor (Stocks decrease/increase)	62	(203)
Creşterea debitorilor (Debtors increase)	(86)	(97)
Creşterea creditorilor (Creditors increase)	93	105
Alte mişcări, inclusiv schimbul valutar (Other movements, including exchange)	(7)	87
	1.129	1.277
Plăţile referitoare la elementele excepţionale (Outflow related to exceptional items)	(123)	(86)
	1.006	1.191
Plăţile referitoare la elementele excepţionale includ cheltuielile generate de provizioanele excepţionale implicate de raţionalizarea şi restructurarea întreprinderii şi pentru vânzarea sau închiderea unor activităţi. Cea mai mare parte a plăţilor excepţionale din 1996 se referă la provizioanele apărute în 1995 şi în anii anteriori (Outflow related to exceptional items includes expenditure charged to exceptional provisions relating to business rationalisation and restructuring and for sale or closure of operations. The major part of the 1996 expenditure relates to provisions raised in 1995 and prior years).		

Fluxurile de trezorerie relative la elementele excepţionale trebuie să apară la rubricile care reflectă cel mai bine natura elementului.

Pentru a recunoaşte că unele fluxuri de trezorerie pot fi excepţionale, norma revizuită lasă posibilitatea ca necesarul activităţilor de exploatare să poată include fluxurile de trezorerie nerepetitive semnificative.

Încă de la publicarea normei FRS 3, care proscria elementele extraordinare[44], publicarea fluxurilor de trezorerie extraordinare nu mai reprezintă o cerinţă (the disclosure of extraordinary cash flows has been a non-issue).

[44] În fapt, era vorba despre o reducere substanţială a sferei lor de cuprindere.

2.6.5. Structura tabloului tuturor câştigurilor şi pierderilor contabilizate

Norma FRS 3 a introdus în UK GAAP[45] a patra situaţie financiară principală: tabloul tuturor câştigurilor şi pierderilor (the statement of total recognised gains and losses). Situaţia trebuie să fie prezentată cu aceeaşi importanţă acordată celorlalte situaţii principale. Ea este o situaţie a performanţei sau a rezultatului global (comprehensive income). Ea reprezintă primul pas al ASB spre cerinţa comunicării financiare, referitoare la schimbările în bogăţia societăţii, opozabilă tradiţionalei situaţii - cont de profituri şi pierderi, bazată pe costurile istorice.

În „enunţul de principii" (Draft Statement of Principles: DSOP), ASB declara că „o analiză mai utilă a **calităţii profiturilor**, decât cea privind profiturile realizate şi nerealizate, este o analiză atât a câştigurilor şi pierderilor ce derivă din activităţile de exploatare cât şi a celor ce rezultă din schimbările în valoarea activelor şi datoriilor, în condiţii de continuitate a activităţii"[46]. Aceasta nu înseamnă că aceleaşi câştiguri şi pierderi vor fi recunoscute de două ori; de exemplu, un câştig din deţinere[47] recunoscut în momentul în care o imobilizare este reevaluată nu va fi recunoscut şi o a doua oară, când bunul reevaluat este vândut.

Redăm în continuare un extras din exemplul existent în Anexa normei FRS 3, extras ce ilustrează prezentarea tabloului tuturor câştigurilor şi pierderilor contabilizate:

	1993 £ m	1992 valori restabilite (as restated) £ m
Profitul net al exerciţiului (Profit for the financial year)	29	7
Surplusul nerealizat din reevaluarea terenurilor (Unrealised surplus on revaluation of properties)	4	6
Câştigul/pierderea nerealizat/ă din investiţiile comerciale (unrealised gain/loss on trade investment)	(3)	7
	30	20
Câştigurile/pierderile din conversiunea investiţiilor în monede străine (Currency translation differences on foreign currency net investments)	(2)	5
Totalul câştigurilor şi pierderilor recunoscute (contabilizate) aferente exerciţiului (Total recognised gains and losses relating to the year)	28	25
Ajustările anului precedent (prior year adjustment)	(10)	
Totalul câştigurilor şi pierderilor recunoscute (contabilizate) începând cu data ultimului raport anual (Total gains and losses recognised since last annual report)	18	

Cele 18 milioane de lire sterline reprezintă totalul câştigurilor nete şi creşterea activului net între începutul şi sfârşitul exerciţiului. Suma este efectul tuturor tranzacţiilor pe care entitatea le-a realizat, altele decât cele ce implică acţionarii. Deoarece tabloul conţine totalul câştigurilor şi pierderilor **realizate şi nerealizate**, profitul anual realizat (înaintea prelevării dividendelor) este redat ca primă informaţie (rând) a acestei situaţii financiare. Ceea ce înseamnă că în timp ce contul de profit şi pierdere oferă detalii despre prima informaţie a

---

[45] Mike Davies, Ron Paterson şi Allister Wilson, UK GAAP Generally Accepted Accounting Practice in the United Kingdom, ediţia a 5-a, lucrare anterior citată, paginile 1291-1294.

[46] „A more useful analysis of the quality of profits than that into realised and unrealised profits is an analysis into those gains and losses that derive from operating activities and those that result from changes in the value of those assets and liabilities that are held on a continuing basis for use in the entity's business".

[47] Holding gain.

tabloului, câştigurile şi pierderile nerealizate sunt prezentate într-o structură detaliată, în cadrul acestuia.

Atunci când întreprinderea nu a recunoscut (contabilizat) alte câştiguri şi pierderi decât profitul sau pierderea perioadei, o informare despre acest fapt, imediat sub contul de profit şi pierdere, va fi suficientă.

Pentru a înţelege mai bine legăturile dintre bilanţul activului net, tabloul tuturor câştigurilor şi pierderilor contabilizate şi contul de profit şi pierdere, vom reda următorul model, regăsit în UK GAAP, lucrare anterior citată (pagina 105):

Bilanţul (Balance Sheets)

Activul iniţial, în valori curente (Opening net assets, at current value)	160
Activul net final, în valori curente (Closing net assets, at current value)	660
Creşterea/descreşterea netă a interesului proprietarilor, generată de alte operaţii decât tranzacţiile cu aceştia (net increase/decrease in ownership interest, other than transactions with owners)	500

Tabloul tuturor câştigurilor şi pierderilor contabilizate (Statement of Total Recognised Gains and losses)

Câştigurile şi pierderile din activităţile de exploatare (Gains and losses from operating activities)	400
Câştigurile şi pierderile nerealizate, aferente exerciţiului (Unrealised profits and losses for the year):	
Surplusul nerealizat din evaluarea terenurilor (Unrealised surplus on revaluation of property)	70
Creşterea în surplusul fondului de pensii (Increase in pension fund surplus)	80
Conversia conturilor în devize (Currency translation differences)	(30)
Profit realizat din vânzarea imobilizărilor (Realised profit on sale of fixed assets)	20
Impozitul aferent elementelor de mai sus (Taxation attributable to the above items)	(40)
Totalul câştigurilor şi pierderilor recunoscute (Total recognised gains and losses)	500

Contul de profit şi pierdere (Profit and loss account)

Cifra de afaceri (Turnover)	250.000
Costul vânzărilor (Cost of sales)	(228.400)
Marja brută (Gross profit)	21.600
Cheltuieli de exploatare (Operating expenses)	(20.000)
Profitul din exploatare (Operating profit)	1.600
Pierdere din modificarea valorii juste a investiţiilor (Loss on change in fair value of investments)	(40)
Pierdere din reevaluarea datoriilor (Loss on reval. of debt)	(30)
Interese (dobânzi) (Interest)	(470)
Impozit (Tax)	(660)
Profit net al exerciţiului (Profit for the year)	400

Figura de mai sus ilustrează cum este măsurată performanţa financiară, prin referire la modificările în valoarea activului net (altele decât cele care se referă la operaţiile cu proprietarii). Contul de profit şi pierdere este o analiză subsidiară a câştigurilor şi pierderilor care derivă din activităţile de exploatare.

2.7. Publicarea informațiilor financiare

Societățile britanice de capitaluri trebuie să depună situațiile lor financiare anuale la **Registrul societăților** (Registrar of Companies). Complexul de situații cuprinde:

- conturile anuale (bilanțul, contul de profit și pierdere, anexa);
- tabloul de finanțare (în cvasitotalitatea situațiilor, un tablou al fluxurilor de trezorerie);
- raportul de gestiune;
- raportul auditorului.

Depunerea trebuie să intervină ținând cont de următoarele intervale:

- pentru PLC: 10 luni de la data închiderii exercițiului;
- pentru Ltd: 7 luni de la data închiderii exercițiului.

Societățile care își realizează activitățile lor în străinătate beneficiază de un interval suplimentar de 3 luni.

Facilități în favoarea întreprinderilor mici și mijlocii

Societățile mici și mijlocii sunt autorizate să depună conturile lor sub o formă simplificată (abbreviated accounts). De această facilitate nu pot să beneficieze în nici un caz: societățile anonime (PLC), societățile bancare și de asigurări și societățile care fac parte dintr-un grup ce cuprinde o „PLC", o societate bancară sau o societate de asigurări.

Societatea care se găsește în „capul" grupului (societatea-mamă) poate să beneficieze de facilitățile prevăzute pentru:

(i) o societate mică, dacă grupul este el însuși un grup mic;

(ii) o societate medie, dacă grupul este el însuși un grup mediu.

- **Facilități în favoarea întreprinderilor mici**

Pentru bilanț:

Bilanțul poate să se limiteze la „rubricile" modelului preconizat în Legea societăților comerciale (CA) 85[48] .

Pentru contul de profit și pierdere:

Depunerea contului de profit și pierdere la Registrul societăților nu este obligatorie.

Pentru anexă:

Obligația de depunere se referă numai la următoarele categorii de informații:

- politicile contabile;
- structura capitalului;
- emisiunea de acțiuni;
- analiza mișcărilor de imobilizări (valori brute și amortizări);
- analiza scadențelor debitorilor și creditorilor.

Pentru tabloul de finanțare (în cvasitotalitatea situațiilor, un tablou al fluxurilor de trezorerie):

Depunerea tabloului la Registrul societăților nu este obligatorie.

Pentru raportul de gestiune:

Depunerea raportului de gestiune la Registrul societăților nu este obligatorie.

---

[48] Structura de detaliu prezentată de noi în subparagraful 2.6.1.2.

Pentru raportul auditorului:

Auditorul trebuie să întocmească un raport special în care să ateste că documentele depuse la Registrul societăţilor au fost întocmite plecând de la conturile anuale complete şi conform regulilor legale.

Acest raport trebuie să includă raportul de certificare a conturilor complete şi să fie depus împreună cu situaţiile financiare simplificate.

- **Facilităţi în favoarea întreprinderilor mijlocii**

Pentru contul de profit şi pierdere:

Contul de profit şi pierdere publicat poate să fie simplificat astfel:

(i) În cazul modelului ce analizează cheltuielile după funcţie, se poate prezenta marja brută fără să apară şi elementele constitutive (cifra de afaceri şi costul vânzărilor);

(ii) În cazul modelului ce analizează cheltuielile după natură, pot să fie grupate (cumulate algebric) sub o singură rubrică, **marja brută**, următoarele elemente: cifra de afaceri, variaţia stocurilor de produse finite şi de producţie în curs de execuţie, producţia imobilizată, alte venituri din exploatare, consumul de materii prime, materiale consumabile şi alte cheltuieli externe.

Pentru anexă: poate să nu fie depusă la Registrul societăţilor analiza sectorială a cifrei de afaceri şi a rezultatului.

2.7. Obligaţiile în materie de auditare

Societăţile supuse dispoziţiilor Legii societăţilor comerciale (CA), deci societăţile de capitaluri, trebuie să **numească un auditor** însărcinat cu revizia conturilor lor anuale.

Mandatul de auditor este reînnoibil în fiecare an, de către Adunarea generală a acţionarilor.

Nu există nici o obligaţie legală de numire a doi auditori.

Independenţa auditorului îl obligă la respectarea unor incompatibilităţi. În acest sens, auditorul nu poate să fie:

- mandatar social sau salariat la societatea controlată sau la societatea-mamă sau a vreunei filiale a acesteia;
- asociat al unui mandatar social sau al unui salariat al societăţii controlate.

Auditorul îşi formulează opinia în raportul său asupra conturilor anuale (Auditor's Report). Certificarea vizează imaginea fidelă (care implică respectarea normelor SSAP şi FRS), dată în conturile anuale şi în tabloul fluxurilor de trezorerie, prin respectarea Legii societăţilor comerciale (CA).

Certificarea poate să comporte rezerve introduse prin formulele:

- în caz de incertitudine (subject to ...);
- în caz de dezacord (except for ...).

2.8. Particularități în contabilitatea britanică

2.8.1. Cadrul contabil conceptual[49]

Când, la începutul anilor '70, americanii „investeau" în ideea de elaborare a unui cadru contabil conceptual, britanicii nu cotizau întru totul pentru susținerea lui. Totuși, în 1990[50], o dată cu crearea ASB, normalizatorii britanici au încercat să definească un cadrul conceptual, publicat sub numele de **„prezentare de principii"** (Statement of Principles). Astăzi, el este încă în stare de proiect. Mai întâi, au fost expuse o serie de capitole, în mod individual. În noiembrie 1995, ASB a publicat un proiect de normă care regrupează toate capitolele.

Primele elemente au fost publicate în 1991. El se constituie în: **capitolul 1 „obiectivele situațiilor financiare"**; **capitolul 2 „calitățile informațiilor financiare"**. În cuvântul introductiv, se relevă că ASB a elaborat un cadru conceptual, inspirându-se după modelul IASC: „Conducerea ASB este de părere că este inutil să se reformuleze conceptele IASC, pe care ea le aprobă şi care răspund necesităților Regatului Unit şi ale Republicii Irlanda"[51].

Acest aspect se vede şi din gama de utilizatori, cărora li se adresează situațiile financiare. În timp ce cadrul conceptual american orientează situațiile financiare spre investitorii şi creditorii bursieri, concepția britanică este mai puțin restrictivă, apropiindu-se foarte mult de concepția IASC. Pentru ASB, gama de utilizatori se referă la:

- investitori (investors);
- salariați (employees);
- creditori (lenders);
- furnizori (suppliers and other trade creditors);
- clienți (customers);
- puterea publică şi agențiile guvernamentale (government and their agencies);
- marele public (public).

---

[49] Analiza cadrului conceptual britanic este inspirată de lucrarea lui Peter Walton „La comptabilité anglo-saxonne", anterior citată, paginile 57-61 şi de UK GAAP.

[50] În fapt, aspect **aproape dat uitării**, vechiul organism britanic de normalizare contabilă (**ASC**) a avut o tentativă de elaborare a unui cadru conceptual, în **1975**. În acest sens, el a publicat documentul **„Corporate Report"**. Conceput prin referire la contextul britanic, în plină perioadă de **guvernare laburistă**, „raportul" se baza pe o concepție privind rolul contabilității foarte diferită de cea vehiculată de cadrul american. Informațiile-cheie nu erau destinate cu prioritate actorilor pieței financiare, ci unei game mult mai largi de solicitatori: pe lângă investitori, creditorii (în sensul mai larg al acestei categorii, nu numai cei definiți prin piața financiară şi bancară), salariații, analiştii financiari, furnizorii, clienții, puterea publică şi marele public (reprezentat prin contribuabili, consumatori, partide politice, asociațiile de ecologişti etc.).
Plecând de la diversitatea de utilizatori, raportul preconiza, dincolo de publicarea situațiilor financiare tradiționale, noi situații, precum **un tablou de calcul al valorii adăugate, un bilanț social, un tablou al relațiilor financiare ale întreprinderii cu statul, documente previzionale etc.**
Raportul nu a ajuns la nici o măsură concretă. Pentru alte detalii, a se citi articolul 15 „Cadres comptables conceptuels", în Encyclopédie de gestion, 2e édition (Yves Simon, Patrick Joffre, Economica, Paris, 1997, paginile 245-255). Autorul articolului, Bernard Colasse, mai face şi remarca referitoare la un posibil cadru contabil conceptual francez (de natură explicită): un astfel de cadru, prin conținutul său, ar trebui să fie mai degrabă apropiat de raportul britanic (Corporate Report) decât de cadrul american.

[51] The Board [...] considers that it would be unproductive to add its own form of words in areas in both supports the IASC and finds that the IASC's statement adequately addresses issues relevant to the United Kingdom and the Republic of Ireland.

2.8. Particularități în contabilitatea britanică

2.8.1. Cadrul contabil conceptual[49]

Când, la începutul anilor '70, americanii „investeau" în ideea de elaborare a unui cadru contabil conceptual, britanicii nu cotizau întru totul pentru susținerea lui. Totuși, în 1990[50], o dată cu crearea ASB, normalizatorii britanici au încercat să definească un cadrul conceptual, publicat sub numele de „**prezentare de principii**" (Statement of Principles). Astăzi, el este încă în stare de proiect. Mai întâi, au fost expuse o serie de capitole, în mod individual. În noiembrie 1995, ASB a publicat un proiect de normă care regrupează toate capitolele.

Primele elemente au fost publicate în 1991. El se constituie în: **capitolul 1 „obiectivele situațiilor financiare"**; **capitolul 2 „calitățile informațiilor financiare"**. În cuvântul introductiv, se relevă că ASB a elaborat un cadru conceptual, inspirându-se după modelul IASC: „Conducerea ASB este de părere că este inutil să se reformuleze conceptele IASC, pe care ea le aprobă şi care răspund necesităților Regatului Unit şi ale Republicii Irlanda"[51].

Acest aspect se vede şi din gama de utilizatori, cărora li se adresează situațiile financiare. În timp ce cadrul conceptual american orientează situațiile financiare spre investitorii şi creditorii bursieri, concepția britanică este mai puțin restrictivă, apropiindu-se foarte mult de concepția IASC. Pentru ASB, gama de utilizatori se referă la:

- investitori (investors);
- salariați (employees);
- creditori (lenders);
- furnizori (suppliers and other trade creditors);
- clienți (customers);
- puterea publică şi agențiile guvernamentale (government and their agencies);
- marele public (public).

---

[49] Analiza cadrului conceptual britanic este inspirată de lucrarea lui Peter Walton „La comptabilité anglo-saxonne", anterior citată, paginile 57-61 şi de UK GAAP.

[50] În fapt, aspect **aproape dat uitării**, vechiul organism britanic de normalizare contabilă (**ASC**) a avut o tentativă de elaborare a unui cadru conceptual, în **1975**. În acest sens, el a publicat documentul „**Corporate Report**". Conceput prin referire la contextul britanic, în plină perioadă de **guvernare laburistă**, „raportul" se baza pe o concepție privind rolul contabilității foarte diferită de cea vehiculată de cadrul american. Informațiile-cheie nu erau destinate cu prioritate actorilor pieței financiare, ci unei game mult mai largi de solicitatori: pe lângă investitori, creditorii (în sensul mai larg al acestei categorii, nu numai cei definiți prin piața financiară şi bancară), salariații, analiştii financiari, furnizorii, clienții, puterea publică şi marele public (reprezentat prin contribuabili, consumatori, partide politice, asociațiile de ecologişti etc.).
Plecând de la diversitatea de utilizatori, raportul preconiza, dincolo de publicarea situațiilor financiare tradiționale, noi situații, precum **un tablou de calcul al valorii adăugate, un bilanț social, un tablou al relațiilor financiare ale întreprinderii cu statul, documente previzionale etc.**
Raportul nu a ajuns la nici o măsură concretă. Pentru alte detalii, a se citi articolul 15 „Cadres comptables conceptuels", în Encyclopédie de gestion, 2e édition (Yves Simon, Patrick Joffre, Economica, Paris, 1997, paginile 245-255). Autorul articolului, Bernard Colasse, mai face şi remarca referitoare la un posibil cadru contabil conceptual francez (de natură explicită): un astfel de cadru, prin conținutul său, ar trebui să fie mai degrabă apropiat de raportul britanic (Corporate Report) decât de cadrul american.

[51] The Board [...] considers that it would be unproductive to add its own form of words in areas in both supports the IASC and finds that the IASC's statement adequately addresses issues relevant to the United Kingdom and the Republic of Ireland.

Explicaţia diferenţei se poate găsi în faptul că FASB (organismul american de normalizare) este atent la cerinţele comisiei de valori mobiliare (SEC) şi, deci, ale pieţelor de capitalùri, în timp ce ASB este un organism de reglementare naţională, de unde şi îmbinarea între rolul social al normalizării cu cel economic (prezent la organismul american).

Obiectivul situaţiilor financiare, aşa cum sunt ele formulate de ASB, este, într-o anumită măsură, diferit de cel formulat de cadrul american.

Pentru ASB, obiectivul situaţiilor financiare este „de a furniza informaţii utile privind situaţia financiară, performanţa şi adaptabilitatea financiară a unei întreprinderi, informaţii adresate unei game destul de largi de utilizatori, care trebuie să ia decizii de investire"[52].

Organismul britanic relevă că rezultatele obţinute de întreprindere cât şi utilizarea resurselor[53] puse la dispoziţia sa trebuie să fie prezente în situaţiile financiare, astfel încât utilizatorii să poată evalua realitatea actului de conducere şi să decidă dacă ei cumpără sau vând acţiuni, dacă menţin sau înlocuiesc echipa de conducere. Se poate constata o apreciere mai socială a performanţei întreprinderii. De altfel, pentru ASB, „situaţia financiară a unei întreprinderi depinde de resursele economice, de structura sa financiară, de situaţia lichidităţii şi solvabilităţii sale, cât şi de capacitatea de a reacţiona la schimbările mediului în care ea operează"[54]. Apreciere care este de acord cu teoriile manageriale dezvoltate în anii '80, prin care performanţa depinde, în special, de viteza de reacţie a echipei de conducere, confruntată cu schimbările continue ale mediului politic, economic, financiar, social şi cultural.

În ceea ce priveşte calităţile informaţiilor financiare (capitolul 2), punctele de vedere ale ASB sunt apropiate, în general, de cele ale FASB şi IASC. Totuşi, pentru ca informaţiile să fie utile, ASB consideră că **importanţa relativă (materiality) este o calitate primordială**. Celelalte calităţi principale sunt pertinenţa (relevance) şi fiabilitatea (reliability).

De asemenea, ASB încearcă să determine calităţile secundare, calităţi în absenţa cărora utilitatea informaţiilor este discutabilă: (i) comparabilitatea (comparability) care, la rândul ei, implică (ii) permanenţa metodelor (consistency), (iii) comunicabilitatea (disclosure) şi (iv) respectarea normelor contabile (compliance with accounting standards); (v) inteligibilitatea (understandability), calitate ce implică (vi) o cunoaştere de nivel satisfăcător a contabilităţii de către utilizatori (users' abilities) şi o prezentare adecvată (presentation).

În sfârşit, ASB încearcă să găsească (a) compromisul necesar (trade off) între calităţile greu conciliabile[55] (balance between characteristics). Această conciliere, alături de (b) oportunitate (timeliness) şi (c) raportul cost/beneficiu (benefit/cost) constituie limitele realizării compromisului.

---

[52] „The objective of financial statements is to provide information about the financial position, performance and financial adaptability of an entreprise that is useful to a wide range of users in making economic decisions".

[53] Resurse în sensul de active.

[54] The financial position of an entreprise is affected by the economic resources it controls, its financial stucture, its liquidity and solvency, and its capacity to adapt to changes in the environment in which it operates.

[55] ASB se referă, în special, la pertinenţă şi la respectarea normelor contabile (conformitatea cu regulile).

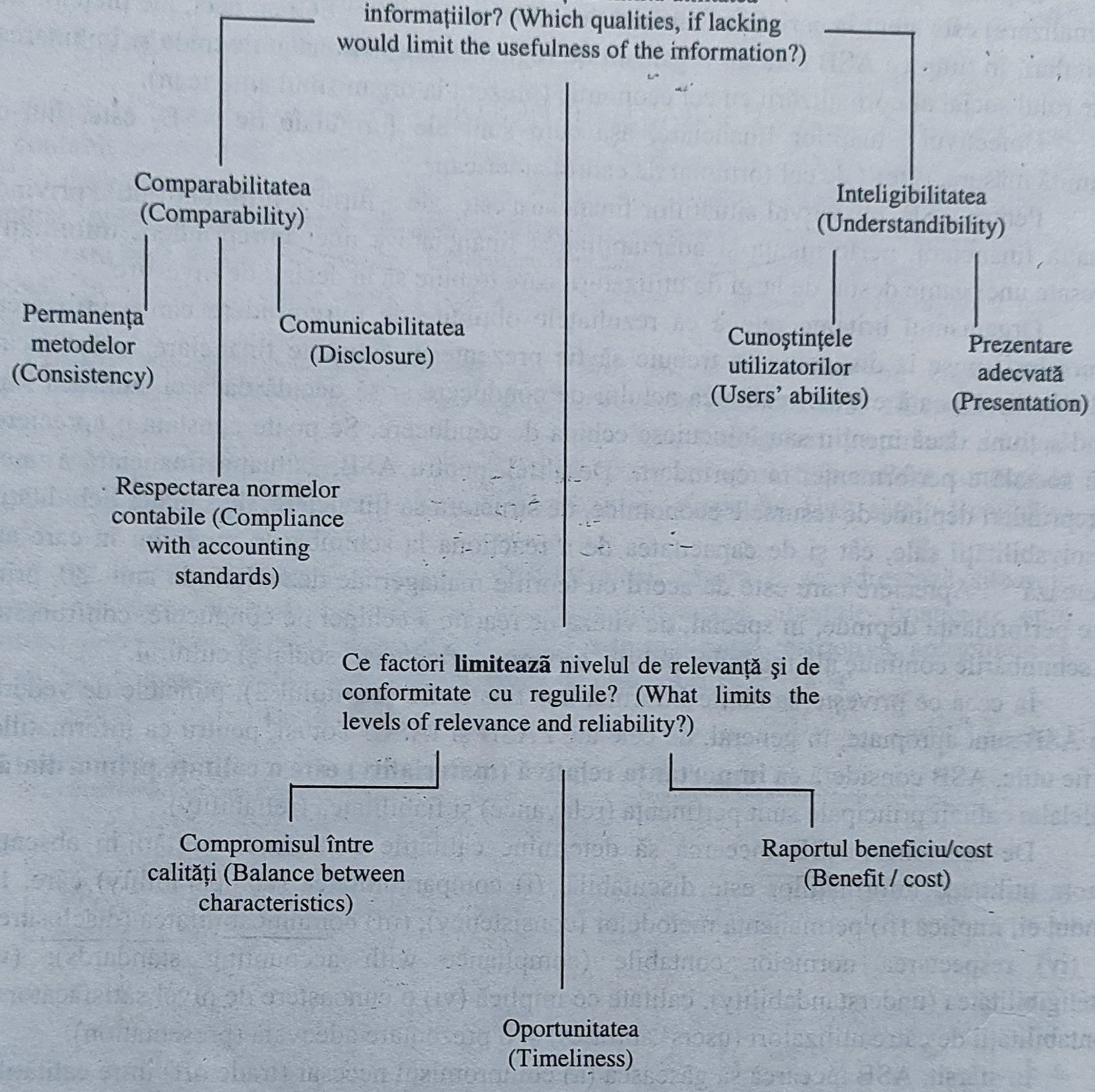

Sursă: Peter Walton, lucrare anterior citată.

Remarci:

1) Surprinzător, dar schema lui Peter Walton nu relevă un loc primordial importanţei relative (materiality).
2) Părerea noastră este că Peter Walton a vrut să înţeleagă prin „reliability" **fiabilitatea sau obiectivitatea** şi nu conformitatea cu regulile care se regăseşte, de altfel, în calităţile secundare sub formula „Respectarea normelor contabile" (Compliance with accounting standards); fiabilitatea şi respectarea normelor contabile sunt calităţi care se pot intersecta, dar, în nici un caz, suprapune.

Căutând sursele originare, constatăm că schema prezentată de Peter Walton nu este decât în parte asemănătoare schemei propuse de ASB în „Statement of Principles“:

CARACTERISTICILE CALITATIVE ALE INFORMAȚIILOR FINANCIARE
(THE QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF FINANCIAL INFORMATION)

* Sau imagine fidelă.

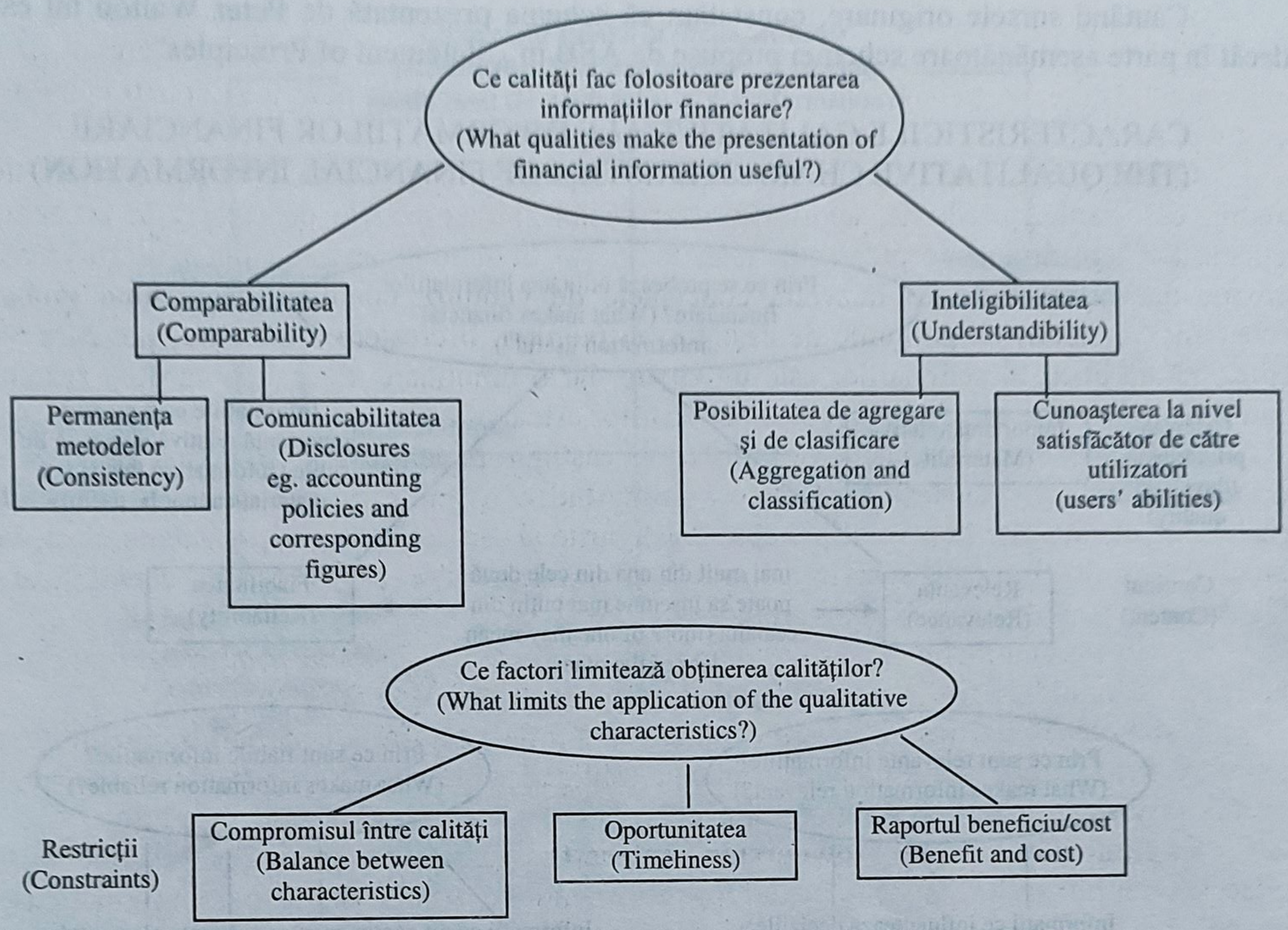

Sursă: UK GAAP Generally Accepted Accounting Practice, lucrare anterior citată, pagina 95.

Capitolul 3 tratează „**definiţiile elementelor ce compun situaţiile financiare**“. Similar cadrului conceptual american, cadrul britanic acordă prioritate bilanţului în raport cu contul de profit şi pierdere. După câte a rezultat şi din prezentarea situaţiilor financiare, ASB agreează, totuşi, două noţiuni de rezultat, din punct de vedere al bazei de calcul: (i) rezultatul ca diferenţă între veniturile şi cheltuielile exerciţiului; (ii) rezultatul ca variaţie a capitalurilor proprii în cursul exerciţiului. Organismul de normalizare apreciază că utilizatorii au nevoie atât de informaţii referitoare la performanţa întreprinderii cât şi la valorile bilanţiere. Indiferent de noţiunea de rezultat, evaluarea situaţiei financiare a societăţii este neschimbată. Cadrul conceptual „raţionează“ în termeni de activ şi de datorii, iar **schimbările de valoare a elementelor bilanţiere reprezintă câştiguri sau pierderi**.

Activele sunt „drepturi sau alte mijloace susceptibile să genereze beneficii, care sunt sub controlul întreprinderii şi care rezultă din operaţii sau din evenimente survenite în trecut“[56].

Se poate remarca faptul că nici ASB[57] nu consideră activul legat de dreptul de proprietate, ci, mai degrabă, de dreptul de utilizare[58].

---

[56] Assets are rights or other access to future economic benefits controlled by an entity as a result of past transactions or events.

[57] Similar FASB şi IASC.

[58] Se ştie că în Franţa şi în ţările de drept scris (inclusiv România), proprietatea şi valoarea reală a bunului sunt primordiale.

Dacă luăm exemplul unei imobilizări, în Regatul Unit interesul acestui activ este dat de **utilitatea** sa pentru producţia viitoare a întreprinderii. Indiferent care este valoarea reală a unei imobilizări, ea ar trebui să genereze venituri suficient de mari pentru a acoperi costurile (costul de achiziţie al acesteia sau al dreptului de exploatare).

Celelalte elemente definite de cadrul conceptual britanic sunt: datoriile, capitalurile proprii, câştigurile, pierderile, aporturile acţionarilor şi distribuirile de capital în favoarea acţionarilor[59]. Cadrul conceptual american defineşte în schimb zece elemente[60]. Diferenţa provine din faptul că ASB dezvoltă conceptele de venituri, cheltuieli şi rezultat global (economic)[61], alături de noţiunile de câştiguri şi pierderi: o creştere a activului net care nu reprezintă un aport al acţionarilor este un **câştig**, iar o diminuare a acestuia care nu rezultă dintr-o distribuire de capital în favoarea acţionarilor este o pierdere.

ASB consideră că există diverse tipuri de câştiguri şi de pierderi ca, de exemplu: cele care provin din activitatea de exploatare a întreprinderii (venituri şi cheltuieli) şi cele care rezultă din schimbările la nivelul pieţelor. Câştigurile şi pierderile vor fi prezentate, deci, în contul de profit şi pierdere şi în tabloul tuturor câştigurilor şi pierderilor contabilizate (Statement of total recognised gains and losses)[62].

Pentru a asigura comparabilitatea cu definiţiile cadrului contabil conceptual american şi cele ale cadrului internaţional, prezentăm, în continuare, celelalte definiţii:

Datoriile (liabilities): obligaţii ale unei entităţi de a transfera beneficii economice, ca rezultat al tranzacţiilor şi evenimentelor trecute (obligations of an entity to transfer economic benefits as a result of past transactions or events).

Capitalurile proprii (ownership interest): suma reziduală determinată prin deducerea tuturor datoriilor din totalul activelor entităţii (the residual amount found by deducting all the entity's liabilities from all the entity's assets).

Câştigurile (gains): creşteri ale capitalurilor proprii, altele decât cele care se referă la contribuţiile proprietarilor (increase in ownership interest, other than those relating to contribution by owners).

În cazul acestui element, ASB a adoptat o abordare mai simplă decât FASB, deoarece utilizează un singur element care acoperă ceea ce cadrul american descrie, în mod separat, prin două elemente: venituri (revenues) şi câştiguri (gains). În optica americană, veniturile sunt câştiguri ce provin din operaţiile de bază, în timp ce câştigurile propriu-zise nu provin din aceste operaţii. Definiţia britanică privind câştigurile este una integratoare.

Pierderile (losses): reduceri ale capitalurilor proprii, altele decât cele referitoare la distribuirile în favoarea proprietarilor (decreases in ownership interest, other than those relating to distributions to owners).

Şi în cazul acestui element, ASB utilizează un singur element - pierderi (losses), în timp ce abordarea cadrului american (SFAC 6)[63] face apel la două elemente: cheltuieli (expenses) şi pierderi (losses). Termenul „losses", în înţelesul britanic, chiar mai mult decât câştigurile, implică un rezultat net (net result), nu doar o cheltuială.

---

[59] Liabilities, ownership interest, gains, losses, contributions from owners, distributions to owners.
[60] Aceasta este singura diferenţă importantă între cadrele conceptuale britanic şi american.
[61] Comprehensive income.
[62] Situaţii ce au fost prezentate şi analizate într-un paragraf anterior.
[63] Deşi apare şi în lucrările noastre anteriore, SFAC 6 va fi prezentat în capitolul afectat contabilităţii americane.

Contribuțiile (aporturile) proprietarilor (contributions from owners): creşteri ale capitalurilor proprii, ce rezultă din investiții făcute de proprietari, în calitate de acționari (increase in ownership interest resulting from investments made by owners in their capacity as owners). Această definiție permite să se excludă „injecțiile de capital" din creşterile de capitaluri care au condus la câştiguri.

Distribuirile în favoarea proprietarilor (Distributions to owners): descreşteri ale capitalurilor proprii, ce rezultă din transferurile făcute proprietarilor, în calitate de acționari[63] (decreases in ownership interest resulting from transfers made to owners in their capacity as owners). O atare definiție previne ca dividendele şi restituirile de capital să fie incluse în categoria pierderilor.

Remarcă: Al zecelea element în cadrul conceptual american este cel de rezultat global (comprehensive income), care ar fi egal cu **diferența dintre câştiguri şi pierderi, în sensul definițiilor britanice**.

În **capitolul 4**, sunt analizate „**condițiile de recunoaştere a unei tranzacții**". În esență, pentru ca o tranzacție sau un eveniment să fie recunoscut/ă, trebuie ca ea/el să fi modificat valoarea activului sau datoriilor şi ca o astfel de schimbare de valoare să poată fi măsurată în mod fiabil. În fapt, se poate constata că un atare principiu de recunoaştere nu aduce mai nimic nou față de cadrul american sau cel internațional, pentru că o modificare a valorii activului sau a datoriilor atrage după sine o realizare de rezultate (pozitive sau negative). Totuşi câteva nuanțe merită să fie relevate.

- **Criteriile propuse pentru o recunoaştere inițială**: un element ar trebui să fie încorporat, pentru prima dată, în situațiile financiare dacă:
  (a) există o probă suficientă că s-a produs o schimbare în valoarea activelor sau datoriilor (inclusiv atunci când este corespunzătoare proba că se va produce o încasare viitoare sau o plată viitoare în legătură cu beneficiile); şi
  (b) aceasta poate să fie măsurată în etalon bănesc, cu o fiabilitate suficientă.
- **O schimbare în valoarea la care este înregistrat/ă un activ sau o datorie (remăsurare ulterioară)** va fi operată dacă:
  (a) există o probă suficientă că valoarea unui activ sau a unei datorii s-a modificat; şi
  (b) noua valoare a activului sau a datoriei poate fi măsurată cu o fiabilitate suficientă.
- **Un activ sau o datorie ar trebui să înceteze să mai fie recunoscut/ă** (derecognition) dacă nu mai există o probă suficientă şi de durată ca entitatea să mai aibă acces la beneficiile economice viitoare sau să mai aibă o obligație să transfere beneficii economice (inclusiv atunci când există o probă corespunzătoare că se va produce o încasare viitoare sau o plată viitoare, în legătură cu beneficiile).

Aceasta înseamnă că atunci când o schimbare în totalul activelor entități nu este contrabalansată de o schimbare egală în totalul datoriilor sau capitalurilor proprii, se va degaja un câştig sau o pierdere.

Capitolul 5 reprezintă, în fapt, o analiză a diferitelor baze conceptuale pentru evaluarea în contabilitate. Rezultă şi de aici că **abordarea fundamentală a contabilității britanice** se bazează pe relația: **activ - datorii = capitaluri proprii**.

Bazele de evaluare agreate de cadrul britanic sunt: costul istoric, valoarea curentă actuală şi valoarea de deposedare (valoarea pentru întreprindere)[64]. De asemenea, capitolul 5

---

[64] Valoarea pentru întreprindere a fost analizată de noi într-un paragraf anterior.

Contribuțiile (aporturile) proprietarilor (contributions from owners): creşteri ale capitalurilor proprii, ce rezultă din investiții făcute de proprietari, în calitate de acționari (increase in ownership interest resulting from investments made by owners in their capacity as owners). Această definiție permite să se excludă „injecțiile de capital" din creşterile de capitaluri care au condus la câştiguri.

Distribuirile în favoarea proprietarilor (Distributions to owners): descreşteri ale capitalurilor proprii, ce rezultă din transferurile făcute proprietarilor, în calitate de acționari[63] (decreases in ownership interest resulting from transfers made to owners in their capacity as owners). O atare definiție previne ca dividendele şi restituirile de capital să fie incluse în categoria pierderilor.

Remarcă: Al zecelea element în cadrul conceptual american este cel de rezultat global (comprehensive income), care ar fi egal cu **diferența dintre câştiguri şi pierderi, în sensul definițiilor britanice**.

În **capitolul 4**, sunt analizate „**condițiile de recunoaştere a unei tranzacții**". În esență, pentru ca o tranzacție sau un eveniment să fie recunoscut/ă, trebuie ca ea/el să fi modificat valoarea activului sau datoriilor şi ca o astfel de schimbare de valoare să poată fi măsurată în mod fiabil. În fapt, se poate constata că un atare principiu de recunoaştere nu aduce mai nimic nou față de cadrul american sau cel internațional, pentru că o modificare a valorii activului sau a datoriilor atrage după sine o realizare de rezultate (pozitive sau negative). Totuşi câteva nuanțe merită să fie relevate.

- **Criteriile propuse pentru o recunoaştere inițială**: un element ar trebui să fie încorporat, pentru prima dată, în situațiile financiare dacă:
  (a) există o probă suficientă că s-a produs o schimbare în valoarea activelor sau datoriilor (inclusiv atunci când este corespunzătoare proba că se va produce o încasare viitoare sau o plată viitoare în legătură cu beneficiile); şi
  (b) aceasta poate să fie măsurată în etalon bănesc, cu o fiabilitate suficientă.
- **O schimbare în valoarea la care este înregistrat/ă un activ sau o datorie (remăsurare ulterioară)** va fi operată dacă:
  (a) există o probă suficientă că valoarea unui activ sau a unei datorii s-a modificat; şi
  (b) noua valoare a activului sau a datoriei poate fi măsurată cu o fiabilitate suficientă.
- **Un activ sau o datorie ar trebui să înceteze să mai fie recunoscut/ă** (derecognition) dacă nu mai există o probă suficientă şi de durată ca entitatea să mai aibă acces la beneficiile economice viitoare sau să mai aibă o obligație să transfere beneficii economice (inclusiv atunci când există o probă corespunzătoare că se va produce o încasare viitoare sau o plată viitoare, în legătură cu beneficiile).

Aceasta înseamnă că atunci când o schimbare în totalul activelor entități nu este contrabalansată de o schimbare egală în totalul datoriilor sau capitalurilor proprii, se va degaja un câştig sau o pierdere.

Capitolul 5 reprezintă, în fapt, o analiză a diferitelor baze conceptuale pentru evaluarea în contabilitate. Rezultă şi de aici că **abordarea fundamentală a contabilității britanice** se bazează pe relația: **activ - datorii = capitaluri proprii**.

Bazele de evaluare agreate de cadrul britanic sunt: costul istoric, valoarea curentă actuală şi valoarea de deposedare (valoarea pentru întreprindere)[64]. De asemenea, capitolul 5

---

[64] Valoarea pentru întreprindere a fost analizată de noi într-un paragraf anterior.

prezintă conceptele de menţinere a capitalului (capital maintenance). Se formulează şi judecata de valoare conform căreia nici un sistem de evaluare nu este satisfăcător pe deplin. Totuşi, ASB se ataşează conceptului de valoare pentru întreprindere, considerat cel mai pertinent şi pasibil de dezvoltări viitoare interesante.

În fapt, sistemul conceptual de evaluare este mai complex.

Capitolul 5 debutează cu o discuţie asupra trăsăturilor sistemului în costuri istorice, comentând modul în care acesta a fost modificat în practică pentru a încorpora reevaluarea activelor.

Apoi, capitolul pune în contrast sistemul în costuri istorice (historical costs) cu sistemele convenţionale bazate pe valoarea curentă sau actuală (conventional current value systems). Aceste sisteme, bazate pe valoarea curentă, se referă la: valoarea de intrare (costul de înlocuire)[65], valoarea de ieşire (valoarea realizabilă netă)[66] şi valoarea de utilitate (valoarea actualizată în momentul prezent a fluxurilor de trezorerie generate de utilizarea elementului şi de ultima vânzare de către proprietarul actual)[67].

Capitolul promovează în permanenţă sistemul de măsurare bazat pe valorile actuale ca fiind superior contabilităţii în costuri istorice.

Totuşi, există mai multe dificultăţi asociate utilizării valorilor actuale: fiabilitate mai redusă, costuri ridicate de producere a informaţiilor, oportunităţi care, prin definiţie, nu sunt realizate, subiectivitate (mai ales în ceea ce priveşte „value in use", datorită problemelor legate de estimarea fluxurilor de trezorerie viitoare).

În pofida dificultăţilor măsurării în valori actuale, capitolul 5 sprijină perspectiva ASB de a fi în acord cu modelul de măsurare bazat pe „valoarea pentru întreprindere" (value to the business), deşi acesta are şi puncte slabe:

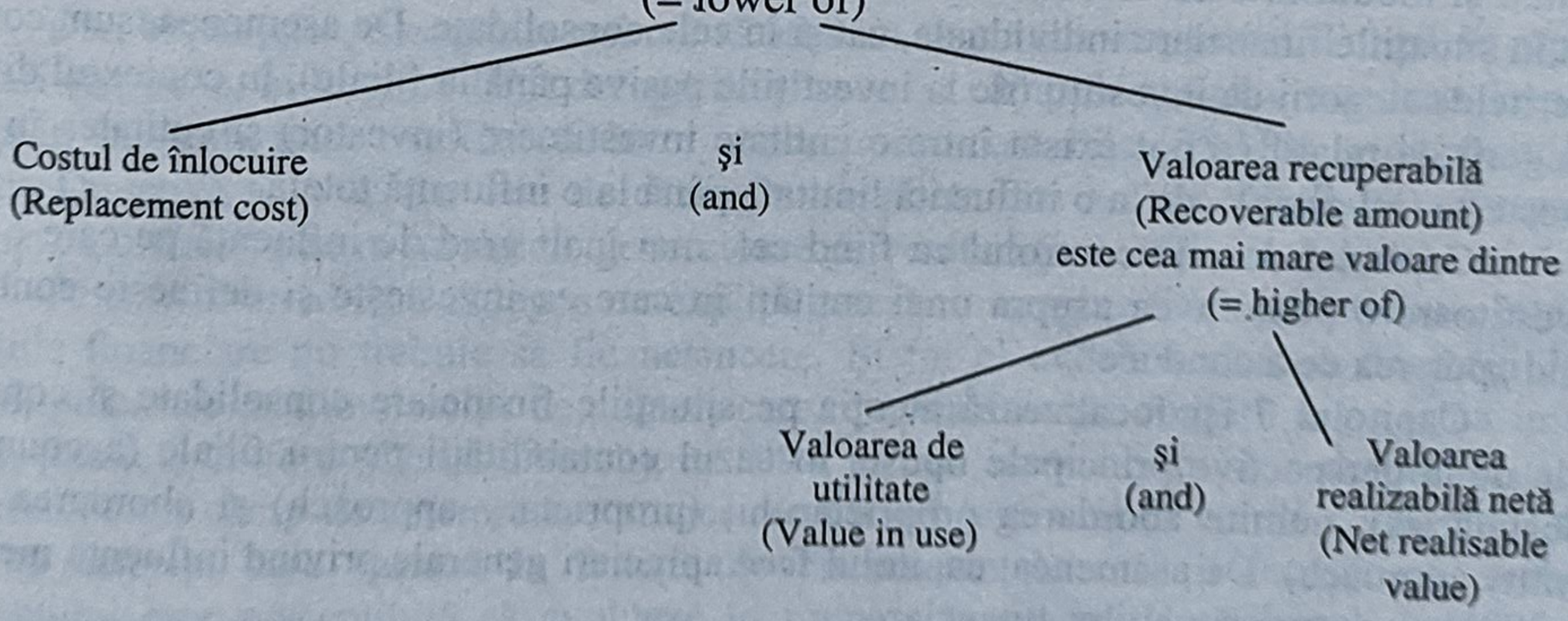

[65] Entry value (replacement cost).
[66] Exit value (net realisable value).
[67] Value in use (discounted present value of the cash flows expected from continuing use and ultimate sale by the present owner).

ASB apreciază că „valoarea pentru întreprindere“ poate fi justificată ca o valoare relevantă în procesul de luare a deciziilor economice.

Este mai probabil ca valoarea pentru întreprindere să fie o premisă fundamentală falsă pentru măsurarea contabilă, motiv pentru care ASB analizează şi punctele nevralgice ale sistemului. În realitate, formula valorii pentru întreprindere măsoară valoarea de deposedare (deprival value), şi nu beneficiile viitoare.

Capitolul 6. „Prezentarea informațiilor financiare“ analizează modul în care informațiile ar trebui să fie prezentate în documentele de sinteză pentru a se oferi o imagine mai obiectivă asupra situației financiare (financial position), performanței (performance) şi adaptabilității financiare (financial adaptability) a întreprinderii, astfel încât să fie utile unei game largi de utilizatori, în vederea evaluării actului de conducere şi a luării deciziilor economice.

Capitolul identifică contul de profit şi pierdere, tabloul tuturor câştigurilor şi pierderilor contabilizate, bilanțul şi tabloul fluxurilor de trezorerie ca fiind primele patru situații financiare. Din această listă nu rezultă dacă ASB consideră tabloul tuturor câştigurilor şi pierderilor contabilizate ca primă situație a performanței sau numai ca o situație de concilieri. Capitolul exprimă şi ideea că în evaluarea performanței financiare generale a unei entități, pe parcursul unei perioade, trebuie să fie luate în considerare toate câştigurile şi pierderile.

ASB nu priveşte distincția între câştiguri şi pierderi **realizate** şi câştiguri şi pierderi **nerealizate** ca fiind relevantă, considerând că o analiză mai utilă a calității profiturilor este o analiză a câştigurilor şi pierderilor ce derivă din activitățile de exploatare şi a celor ce rezultă din schimbările de valoare a activelor şi datoriilor, în condiții de continuitate a activității.

Capitolul 7 defineşte entitatea ce comunică informațiile financiare (reporting entity) ca fiind entitatea ce constituie subiectul setului dat de situații financiare.

Capitolul explorează efectul asupra unei entități realizat de interesele sale în alte entități şi modul în care acesta este reflectat, pentru a oferi informații relevante utilizatorilor, atât în situațiile financiare individuale, cât şi în cele consolidate. De asemenea, sunt comentate diferitele categorii de investiții (de la investițiile pasive până la filiale), în contextul diferitelor categorii de relații ce pot exista între o entitate investitoare (investor) şi entitatea în care ea investeşte (investee) - de la o influență limitată până la o influență totală.

Capitolul descrie controlul ca fiind cel mai înalt grad de influență pe care o entitate investitoare o poate avea asupra unei entități în care ea investeşte şi defineşte controlul ca fiind „puterea de a conduce“.

Capitolul 7 îşi focalizează atenția pe situațiile financiare consolidate şi comentează cele două perspective principale opuse, în cazul contabilității pentru filiale (accounting for subsidiaries); numite abordarea proprietarului (proprietary approach) şi abordarea entității (entity approach). De asemenea, capitolul face aprecieri generale privind influența metodei de consolidare asupra situațiilor financiare.

În concluzie, proiectul britanic de cadru conceptual (Statement of Principles) este o adaptare foarte elaborată a cadrului conceptual al IASC şi se situează în filiație cu cadrul conceptual american. El reprezintă o concepție mai restrânsă decât cea promovată de tentativa din 1975 (Corporate Report).

2.8.2. Principiile contabile fundamentale

2.8.2.1. Imaginea fidelă, între concept, obiectiv şi principiu federator

Am relevat anterior că imaginea fidelă este o practică britanică seculară. Sub sintagma „true and fair view" (imagine adevărată şi corectă - corectă, în sensul de sinceră, loială) ea apare abia în 1947.

Deşi ceea ce interesează este tocmai practica, apele sunt învolburate însă atunci când „imaginea fidelă" este abordată din punct de vedere teoretic": un obiectiv? un concept? un principiu? un principiu federator? Controversa pleacă, poate, de la faptul că această sintagmă nu s-a bucurat şi nu se bucură de o definiţie[68] care să facă lumină. Şi ar fi greu de formulat o definiţie atunci când ea este, de fapt, o practică, la origine „o cutumă" britanică.

Înainte de toate să spunem că nu există o **imagine fidelă europeană**[69]. Pentru fiecare ţară europeană operează reguli diferite şi se identifică moduri de elaborare diferite ale dispoziţiilor contabile.

Micşorând aria semnificaţiilor, putem afirma că imaginea fidelă este un **obiectiv** urmărit cu ocazia întocmirii situaţiilor financiare.

De altfel, Legea societăţilor comerciale (CA) 85, din **dreptul britanic**, dispune că:

- bilanţul trebuie să dea o imagine fidelă a situaţiei financiare a societăţii;
- contul de profit şi pierdere trebuie să dea o imagine fidelă a rezultatului exerciţiului.

Imaginea fidelă rezultă din aplicarea sinceră a regulilor formulate prin **lege** şi prin **normele** contabile în vigoare.

Pe de altă parte, obţinerea imaginii fidele primează asupra tuturor celorlalte obligaţii. Dacă, pentru a obţine o imagine fidelă, informaţiile financiare solicitate prin reglementări se dovedesc a fi insuficiente, se convine să se deroge de la aceste reglementări. Motivele şi efectele prelucrărilor contabile derogatorii trebuie să fie semnalate în anexă.

Dar, bineînţeles, derogările trebuie să aibă un caracter excepţional. Totuşi, în raport cu alte ţări europene, în Regatul Unit derogările găsesc un câmp de aplicare mai larg. Explicaţia rezidă în existenţa unor contradicţii între unele norme contabile (SSAPs) şi dispoziţiile CA 85, via Directiva a IV-a. Cu titlu de exemplu, se poate cita norma SSAP 19, care prevede absenţa amortizării pentru imobilele generatoare de venituri (investiţii imobiliare).

Peter Walton afirmă că legea nu explică ce este o imagine fidelă, dar trebuie înţeles că situaţiile financiare nu trebuie să fie nesincere. Şi tot el evocă declaraţia doamnei Justice Arden, judecător al tribunalului de comerţ care, cu ocazia unei conferinţe pe tema imaginii fidele, ţinută la Oxford (Christ Church), în 1994, afirmă că este normal în dreptul britanic să se deschidă un câmp de interpretare atunci când două legi sunt în conflict. Imaginea fidelă este un concept care variază în funcţie de circumstanţele care îl înconjoară. Aplicarea conceptului este susceptibilă să evolueze în timp şi în spaţiu. Un tribunal, în 1995 şi în Regatul Unit, ar putea să decidă altfel decât un tribunal britanic, cinci ani mai târziu, sau unul francez, la aceeaşi dată (1995). Conceptul de imagine fidelă este un „instrument legal" care să

---

[68] Peter Walton (lucrare anterior citată, pagina 62) afirmă că „faimoasa imagine fidelă britanică are de acum înainte statutul unui mit, fără să se ştie exact despre ce este vorba".

[69] Aşa cum lasă să se înţeleagă unii colegi de breaslă, care acreditează în mod eronat ideea unui sistem contabil continental.

permită judecătorilor să se „opună“ rigidității legilor. Totuși, judecătorii sunt obligați să studieze practicile contabile și, în special, normele, pentru a realiza în ce fel conceptul este în mod normal „tradus“ în situațiile financiare.

Pentru practicienii contabili, prezentarea unei imagini fidele a situației financiare și rezultatelor întreprinderii este circumscrisă aplicării regulilor[70].

Peter Walton lansează ideea unei imagini fidele cu două viteze (dacă nu mai multe): conceptul teoretic (sau mitic), ca principiu-cheie al contabilității britanice, și practicile, care înlocuiesc conceptul cu aplicarea regulilor contabile.

În înțelesul britanic al imaginii fidele, la baza conceptului de imagine fidelă (fundamentele) se găsesc principiile „substance over form“ (primordialitatea realității economice asupra aparenței juridice) și „materiality“ (importanța relativă)[71].

Calea anglo-saxonă din care a ieșit imaginea fidelă a avut drept consecință posibilitatea de a se evita să se ascundă „faptul“ în spatele „regulilor“. Este vorba, totuși, numai despre faptele care merită să aibă o existență contabilă, adică faptele semnificative, aflate în relație cu judecata observatorului.

Sub proiectorul semnificației anglo-saxone, imaginea fidelă are trei caracteristici: (i) traduce o idee de viață și de judecată; (ii) presupune sarcina de bună informare a utilizatorului; (iii) ea este un raport de comunicare.

2.8.2.2. Principiile contabile de bază

Din motive didactice, succinta analiză a principiilor se va face prin referință la sursele dreptului contabil britanic.

(i) **Principii enunțate de norme SSAP 2 și de Legea societăților comerciale (CA)**

- **Continuitatea exploatării (going concern concept)**

Se presupune că societatea își continuă activitatea sa:

- într-un viitor previzibil;
- în absența oricărei intenții sau necesități de încetare a exploatării sau oricărei restricții semnificative.

În ipoteza continuității, regula de bază în materie de evaluare este costul istoric, dar de la regulă apar multe excepții, deoarece, în Regatul Unit, întreprinderile recurg destul de des la reevaluări.

Reevaluarea conduce la evaluarea posturilor bilanțiere prin referință la valoarea de utilitate (value in use) și nu la valoarea netă de realizare (net realisable value).

- **Permanența metodelor (consistency concept)**

Se solicită ca situații identice să fie traduse, din punct de vedere contabil, conform aceloraşi metode de la un exercițiu la altul.

---

[70] Sens pe care îl dă și regulamentul contabil românesc (Ministerul Finanțelor, Sistemul contabil al agenților economici, Editura Economică, 1994, pagina 22).

[71] Despre toate aceste elemente particulare ale semnificației anglo-saxone a conceptului de imagine fidelă, recomandăm lectura lucrărilor „**Dincolo de frontierele vagabondajului contabil**“ (Niculae Feleagă, Editura Economică, 1997, paginile 63-76) și „**Tratat de contabilitate financiară**“ (Niculae Feleagă și Ion Ionașcu, volumul I, paginile 429-439, Editura Economică, 1998).

În plus, SSAP 6 autorizează o schimbare de metodă contabilă, sub rezerva ca noua metodă să concure mai bine la obținerea imaginii fidele.

Această condiție este mai puțin restrictivă decât cea pusă de Pcg francez, care solicită o schimbare excepțională în situația întreprinderii.

- **Independența exercițiilor și conectarea cheltuielilor cu veniturile (Accruals - Matching concept)**

Recunoaşterea veniturilor şi cheltuielilor se face pe măsura realizării şi angajării lor.

SSAP 2 precizează că ansamblul costurilor necesare obținerii de venituri constatate la nivelul exercițiului în cauză trebuie să fie imputate asupra acestui exercițiu, în măsura în care relația între ele poate să fie stabilită sau estimată în mod rezonabil.

Mai mult, în conformitate cu principiul conectării, cheltuielile trebuie să fie repartizate în timp sau imobilizate, în măsura în care ele se raportează la un rezultat viitor. Acest principiu include mecanismul contabilității de angajamente (în creanțe și datorii) și o abordare flexibilă a principiului realizării. Conectarea pune accentul mai degrabă pe rezultatul net decât pe bilanț. Atunci când, în cadrul societăților britanice, între „principiul conectării" și cel al „prudenței" apare o stare „conflictuală", principiul conectării este cel care primează.

Contabilitatea pe bază de creanțe şi datorii (de angajamente) este opozabilă contabilității pe bază de încasări şi plăți. Ea constituie numai o parte a conectării, deoarece nu tratează problema reportului sau cea a capitalizării cheltuielilor[72].

- **Prudența (prudence concept)**

Numai profiturile **realizate** sunt înregistrate în contul de profit şi pierdere.

Un profit este considerat ca realizat atunci când el este materializat în trezorerie sau sub forma oricărui alt activ a cărui transformare în elemente de trezorerie este în mod rațional sigură.

Pierderile şi cheltuielile sunt constatate din momentul în care ele constituie un pasiv cunoscut, indiferent că mărimea lor este sigură sau numai estimată.

În Regatul Unit, prudența este mai mult o **atitudine** decât un principiu, ea nefiind operațională decât după ce principiul conectării cheltuielilor cu veniturile a fost aplicat.

(ii) **Principiu enunțat de Legea societăților comerciale (CA): necompensarea (non-aggregation concept)**

Acest principiu se aplică:

- în prezentarea bilanțului şi contului de profit şi pierdere;
- în evaluarea elementelor acestor documente financiare.

În Regatul Unit, acest principiu se aplică de o manieră mai puțin riguroasă decât în alte țări (de exemplu, Franța).

(iii) **Principiu enunțat în prefața introductivă la normele contabile (SSAPs) şi în Legea societăților comerciale (CA): importanța relativă (materiality concept)**

Conturile anuale trebuie să conțină toate informațiile susceptibile să aibă o influență asupra evaluărilor şi deciziilor generate prin lectura conturilor.

---

[72] Raportul între „independența exercițiilor" şi „conectarea cheltuielilor la venituri" este pentru noi raportul între un postulat şi un principiu. A se (re)vedea lucrarea „Tratat de contabilitate financiară" (anterior citată), paginile 407-416.

Principiul importanței relative solicită să nu se furnizeze informații care nu ar fi judecate drept semnificative pentru evaluări și procesul decizional.

Cu alte cuvinte, prin aplicarea acestui principiu de sorginte anglo-saxonă se evită supraîncărcarea informațională a conturilor principale, ceea ce ar face... să nu se mai vadă pădurea din cauza copacilor.

Reglementarea britanică nu furnizează precizări privind modalitățile de aplicare a acestui principiu: aceasta este o problemă de judecată profesională.

Importanța relativă are un impact mai important asupra practicilor contabile britanice decât asupra celor aferente altor țări. În Regatul Unit, importanța relativă se poate aplica la orice normă contabilă sau orice dispoziție legală[73]. În Franța, de exemplu, câmpul său de aplicare este redus la regruparea conturilor nesemnificative și la informațiile de furnizat în anexă.

(iv) **Principiu de evaluare prevăzut în Legea societăților comerciale (CA) și normele (SSAPs) vizate: nominalismul (historical cost concept)**[74]

Nominalismul este principiul de bază în evaluare.

Reglementarea contabilă britanică oferă derogări importante de la principiul costurilor istorice:

- CA 85 propune metode de evaluare opționale: costul actual (current cost), valoarea de piață (market value) și evaluarea conducătorilor (directors valuation);
- Norma SSAP 19 obligă la o reevaluare permanentă a imobilelor generatoare de venituri.

De asemenea, în anexele societăților britanice, la rubricile corespunzătoare politicilor contabile, se utilizează curent expresia „**costul istoric modificat**" (modified historical cost)[75].

În mod curios, pentru specialiștii din Europa continentală, întreprinderile britanice pot să contabilizeze imobilizările corporale în bilanț **la o valoare mai mare** decât costul istoric, și aceasta, fără incidențe fiscale. Inițial, această permisiune ar fi trebuit să compenseze efectul inflației asupra activelor pe termen lung, dar un atare procedeu a devenit o practică sistematică pentru majoritatea întreprinderilor britanice mari. Norma care tratează amortizările (SSAP 12) solicită ca imobilizările reevaluate să fie amortizate în conformitate cu noua lor valoare, iar „dotația" privind amortizările să facă obiectul contului de profit și pierdere. Ca atare, întreprinderile reevaluează, de obicei, terenurile, dar nu și construcțiile și instalațiile tehnice (cu excepția unor cazuri contestabile, în care întreprinderea nu-și amortizează construcțiile).

În anexă, așa după cum remarcam, societățile desemnează drept principiu de evaluare costul istoric modificat (modified historical cost). Principiile de evaluare și frecvența

---

[73] Referitor la mecanismul aplicării acestui principiu în mediul britanic, a se consulta lucrările „**Dincolo de frontierele vagabondajului contabil**" (paginile 75-76) și „**Tratat de contabilitate financiară**" (volumul I, paginile 399-400), anterior citate.

[74] Deși aparțin aceluiași „filon" de principii, nominalismul și costurile istorice sunt, din punctul nostru de vedere, două principii distincte. A se (re)citi, pe această temă, „**Tratat de contabilitate financiară**", volumul I, paginile 356-368, lucrare anterior citată.

[75] Comentariile privind această „politică" sunt preluate din lucrarea „**La comptabilité anglo-saxonne**" (Peter Walton), paginile 62-63, lucrare anterior citată.

reevaluărilor trebuie să apară şi în partea din anexă care tratează imobilizările. Diferenţa între costul istoric şi valoarea înscrisă în activ este contabilizată în pasivul bilanţier, la rezerve din reevaluare.

În principiu, o imobilizare nu poate să fie contabilizată la o valoare superioară valorii reale, dar, în Regatul Unit, nu este efectuat inventarul anual al acestei categorii de active[76]. Ca atare, o societate britanică poate să păstreze o imobilizare în activ la o valoare mai mare decât valoarea reală, chiar dacă ea se depreciază în cursul exerciţiului, cu condiţia ca această depreciere să fie temporară.

(v) **Principiul enunţat în norma FRS 5: preeminenţa realităţii asupra aparenţei (substance over form concept)**

Acest principiu de sorginte anglo-saxonă are astăzi o recunoaştere internaţională[77]: operaţiile sunt înregistrate şi prezentate conform naturii lor şi realităţii lor financiare, fără să se ţină cont, în mod unic, de aparenţa juridică[78].

Principiul „substance over form" este menţionat, în mod explicit, în norma FRS 5, dar se cuvine să relevăm că el era deja analizat în dispozitivul reglementar britanic anterior: cu titlu de exemplu, se poate cita norma SSAP 21, care obligă prezentarea în activul locatarului a bunurilor luate sub contract de locaţie - finanţare.

(vi) **Principiul reţinut prin norma SSAP 6 şi tratat şi în alte texte: intangibilitatea bilanţului de deschidere (all inclusive concept)**

În conformitate cu acest principiu, cheltuielile şi veniturile exerciţiului trebuie să fie înregistrate la nivelul rezultatului (de aici şi „all inclusive") şi nu în mod direct la rezerve.

În contabilitatea britanică, există un număr mare de derogări de la acest principiu, care conduc la imputarea direct în conturile de capitaluri proprii, fără să se mai tranziteze contul de profit şi pierdere:

- efectele schimbării de politici contabile şi rectificările de erori fundamentale (conform normei SSAP 6);
- înregistrarea reevaluării imobilelor generatoare de venituri;
- imputarea unor diferenţe de curs (conform normei SSAP 20);
- înregistrarea goodwill-ului (supravalorii), conform normei SSAP 22;
- înregistrarea cheltuielilor de constituire, a cheltuielilor referitoare la emisiunea de acţiuni sau de obligaţiuni, a primelor de emisiune sau de rambursare a obligaţiunilor, a primelor legate de rambursarea sau cumpărarea de acţiuni proprii (conform Legii societăţilor comerciale).

---

[76] O practică veche în ţările Europei continentale; în Franţa, inventarul anual este o practică seculară.

[77] În unele ţări (de exemplu, în Franţa) „recunoaşterea" principiului se realizează numai la nivelul conturilor consolidate.

[78] Asupra aspectelor teoretice şi practice privind acest principiu, ca şi asupra traducerii discutabile a expresiei „substace over form", noi am rezervat spaţii largi în lucrările anterioare: „**Dincolo de frontierele vagabondajului contabil**", paginile 57-58 şi 72-73, dar, mai ales, în „**Tratat de contabilitate financiară**", paginile 383-395 (lucrări anterior citate).

2.8.3. Regulile de evaluare

2.8.3.1. Regula de bază: costul istoric

a) **Metode de bază reţinute de Legea societăţilor (CA) 85.**

Costul istoric este metoda de bază reţinută în Legea societăţilor comerciale (CA) 85.

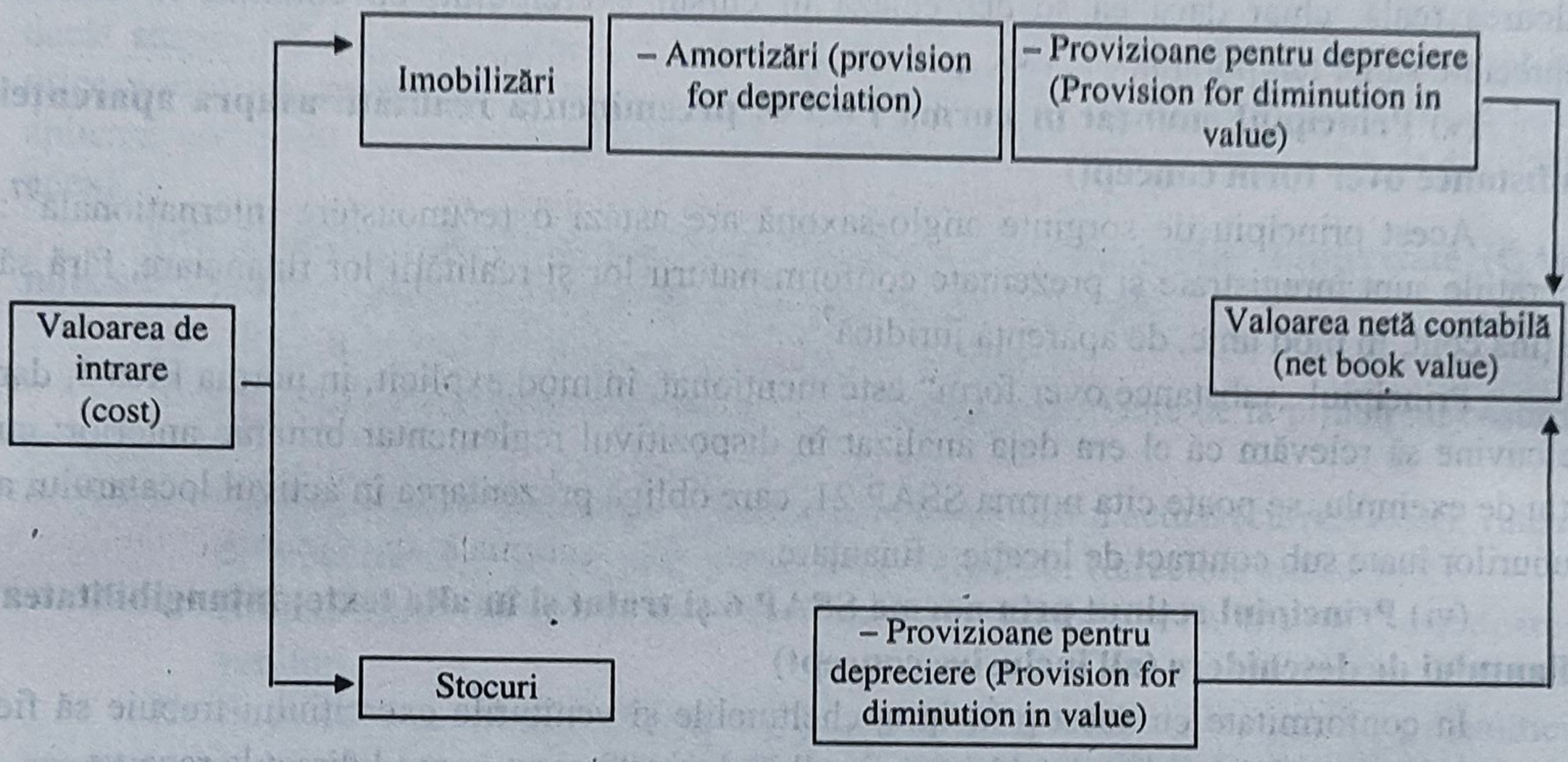

b) **Valoarea de intrare**

(i) **Activele achiziţionate**

Pentru astfel de active, valoarea de intrare este egală cu **costul de achiziţie** (purchase price).

Costul de achiziţie este constituit din: preţul plătit (paid price) şi cheltuielile anexe (expenses incidental to acquisition).

Cheltuielile anexe corespund ansamblului de cheltuieli angajate pentru a aduce bunul în stare de utilizare. Această definiţie înglobează, printre altele, taxele de mutaţie, onorariile, comisioanele şi cheltuielile referitoare la acte[79].

(ii) **Activele produse de întreprindere**

Pentru astfel de active, valoarea de intrare este egală cu **costul de producţie** (production cost).

Conform CA 85, costul de producţie cuprinde: costul materiilor prime şi materialelor consumabile folosite (cost of raw materials and consumables); celelalte costuri directe atribuibile producţiei (costs directly attributable to production).

De asemenea, conform aceleiaşi surse (CA 85), costul de producţie **poate** să mai cuprindă:

---

[79] Pcg francez nu permite încorporarea acestui ultim element în costul de intrare al imobilizărilor.

- **costurile indirecte de producţie** (costs indirectly attributable to production); conform normei SSAP 9, **se impune** includerea în costul de producţie a costurilor indirecte de producţie şi, în măsura în care condiţiile de exploatare o solicită, a părţii cheltuielilor generale centrale, afectabilă producţiei bunului sau serviciului.
- **cheltuielile financiare**, în măsura în care ele corespund dobânzilor:
  - referitoare la capitalurile împrumutate pentru finanţarea producţiei;
  - angajate în timpul perioadei de producţie (Legea societăţilor nu face referire la durata procesului de producţie).

În ceea ce priveşte norma SSAP 9, aceasta respinge, în mod normal, includerea în cost a cheltuielilor financiare, exceptând contractele de lungă durată, în cazul unor finanţări specifice.

Proiectul de normă ED 51[80] (contabilizarea imobilizărilor şi reevaluările) prevede posibilitatea încorporării cheltuielilor financiare, în cadrul proiectelor ce necesită un interval mare de timp înainte de punerea în stare de serviciu; o astfel de posibilitate ar viza nu numai operaţiile de producţie, ci şi operaţiile de achiziţie.

În ceea ce priveşte CA 85, Legea nu stabileşte elemente distinctive pentru diferitele active.

Revenind la norma SSAP 9, trebuie menţionat că ea exclude din costul de producţie: cheltuielile de distribuire şi administrative; cheltuielile anormale de producţie (abnormal conversion costs), constituite din pierderile excepţionale (abnormal scrap costs), şi costurile subactivităţii (cost arising from temporary idle capacity).

c) **Amortizarea imobilizărilor**

(i) **Planul de amortizare**

Orice imobilizare care are o durată de viaţă economic utilă limitată (limited economical useful life) trebuie să facă obiectul înregistrării amortizărilor (provisions for depreciation).

Aceste „dotaţii" (amortizări) trebuie să permită recuperarea valorii de intrare din care s-a dedus valoarea recuperabilă (estimată pentru sfârşitul duratei de viaţă economic utilă), în mod sistematic, pe întreaga durată de viaţă economic utilă.

(ii) **Metodele de amortizare**

Pentru cunoaşterea conţinutului metodelor de amortizare, utilizate de întreprinderile britanice, presupunem următorul exemplu:

Valoarea brută a imobilizării:	29.750 £
Valoarea recuperabilă estimată:	1.400 £
Baza de amortizare:	28.350 £
Durata de viaţă economic utilă:	3 ani
Producţia estimată pentru exerciţiul N1:	800
Producţia estimată pentru exerciţiul N2:	2.700
Producţia estimată pentru exerciţiul N3:	1.500
Total:	5.000

[80] Nu suntem în posesia informaţiilor privind conţinutul normei corespunzătoare.

- **Metoda liniară (straigth line method)**

Exercițiul	Valoarea brută	Baza de amortizare	Cota de amortizare	Amortizarea anuală	Amortizările cumulate	Valoarea netă contabilă
N1	29.750	28.350	1/3	9.450	9.450	20.300
N2	29.750	28.350	1/3	9.450	18.900	10.850
N3	29.750	28.350	1/3	9.450	28.350	1.400

Algoritmii de calcul:
Baza de amortizare = Valoarea brută – Valoarea recuperabilă estimată
Amortizarea anuală = Baza de amortizare x Cota de amortizare
Valoarea netă contabilă = Valoarea brută – Amortizările cumulate

- **Metoda degresivă cu cotă fixă (reducing balance method)**

Exercițiul	Valoarea brută	Baza de amortizare	Cota de amortizare	Amortizarea anuală	Amortizările cumulate	Valoarea netă contabilă
N1	29.750	28.350	50%	14.175	14.175	15.575
N2	29.750	14.175	50%	7.087,5	21.262,5	8.497,5
N3	29.750	7.087,5	sold	7.087,5	28.350	1.400

Remarcă: Se constată că, în primul an, baza de amortizare este dată de valoarea brută diminuată cu valoarea recuperabilă estimată, în timp ce, în al doilea şi al treilea, baza este dată de valoarea netă contabilă diminuată cu valoarea recuperabilă estimată[81].
Valoarea netă contabilă este calculată ca şi în cazul metodei precedente: valoarea brută - amortizările cumulate.

- **Amortizarea proporțională cu ordinea numerică inversă a anilor (Sum of the years digits method)**[82]

Exercițiul	Valoarea brută	Baza de amortizare	Cota de amortizare	Amortizarea anuală	Amortizările cumulate	Valoarea netă contabilă
N1	29.750	28.350	3/6	14.175	14.175	15.575
N2	29.750	28.350	2/6	9.450	23.625	6.125
N3	29.750	28.350	1/6	4.725	28.350	1.400

[81] Este sensul amortizării degresive cu cotă fixă: cota se aplică la o valoare variabilă (descrescătoare), dată de valoarea netă contabilă (corectată cu valoarea recuperabilă estimată).
[82] Metodă analizată de noi în lucrările: „**Contabilitate financiară**“ (N. Feleagă şi I. Ionaşcu, Editura Economică, 1993, vol. 2, paginile 175-176) şi „**Tratat de contabilitate financiară**“ (vol. II, paginile 250-251), anterior citat.

- **Amortizarea funcțională (variabilă) sau metoda unității de producție (Unit of production method)***

Exercițiul	Valoarea brută	Baza de amortizare	Cota de amortizare	Amortizarea anuală	Amortizările cumulate	Valoarea netă contabilă
N1	29.750	28.350	800/5.000	4.536	4.536	23.814
N2	29.750	28.350	2.700/5.000	15.309	19.845	9.905
N3	29.750	28.350	1.500/5.000	8.505	28.350	400

*Metodă este analizată de noi în „Tratat de contabilitate financiară" (vol. II, pagina 243).

Remarcă: Se poate constata că, pentru toate cele patru metode, valoarea netă contabilă finală este egală cu valoarea recuperabilă estimată.

d) **Provizioanele pentru depreciere**

(i) **Pentru imobilizări**

Conform CA 85, orice **diminuare permanentă** a valorii unei imobilizări, în **raport cu valoarea sa netă contabilă**[83], trebuie să facă obiectul unui provizion pentru depreciere.

Norma SSAP 12 preconizează că această diminuare se determină în raport cu valoarea recuperabilă, care este cea mai mare din următoarele două valori:

- valoarea realizabilă netă (net realisable value);
- valoarea de utilitate (value in use), dată de fluxurile de trezorerie viitoare actualizate la nivelul momentului prezent.

Situația provizioanelor pentru deprecierea imobilizărilor este destul de rară, mai ales că în Regatul Unit, spre deosebire de Franța, nu se poate proceda la reluarea provizioanelor (diminuarea lor şi creşterea veniturilor).

(ii) **Pentru activele circulante**

Legea societăților (CA) 85 prevede ca orice activ circulant să figureze pentru cea mai mică dintre următoarele două valori:

- valoarea de intrare (cost value);
- valoarea realizabilă netă (net realisable value).

2.8.3.2. Regulile derogatorii

(i) **Regulă derogatorie obligatorie**

Norma SSAP 19[84] impune utilizarea **valorii de piață** pentru evaluarea **imobilelor generatoare de venituri** (investment properties).

Este cunoscut că în Regatul Unit evaluatorii de imobile reprezintă o ramură prosperă a profesiei.

Definiția imobilelor generatoare de venituri: interes într-un teren şi/sau în construcțiile pentru care:

- lucrările de reconstrucție şi de amenajare sunt terminate;

---

[83] Această regulă „bulversează", într-o oarecare măsură, gândirea specialistului român, obişnuit să considere deprecierile definitive ca fiind amortizări, iar pe cele temporare (nedefinitive), provizioane. În acest caz, este vorba despre diminuarea permanentă, determinată atunci când valoarea recuperabilă < valoarea contabilă.

[84] SSAP 19 - Accounting for investment properties (Contabilizarea imobilelor generatoare de venituri).

- deţinerea imobilelor răspunde unor motivaţii legate de potenţialul lor de randament financiar;
- cesiunea lor nu ar trebui să aibă un impact major asupra operaţiilor productive şi comerciale ale societăţii.

Prelucrarea contabilă

Astfel de imobile sunt înscrise în bilanţ la valoarea de piaţă (market value) de la data închiderii exerciţiului.

Imobilele generatoare de venituri **nu fac obiectul amortizării**. Această prelucrare reprezintă o derogare de la Legea societăţilor (CA) 85 care solicită un plan de amortizare pentru orice imobilizare ce are o durată de viaţă economică limitată.

O atare derogare de la regulile legale trebuie să fie menţionată în anexă.

Dacă valoarea de piaţă creşte de la un an la altul, diferenţa apare în „Rezerva din reevaluare". De exemplu, dacă valoarea creşte de la 100 la 110, corespondentul creşterii de valoare (10) la imobilizările corporale va fi creşterea rezervei din reevaluare.

Remarcă: Diferenţa din reevaluare în acest caz nu este distribuibilă. De asemenea, constituirea sau modificarea ei nu are incidenţe fiscale.

Dacă, în exemplul nostru, în anul următor valoarea de piaţă scade la 105, diferenţa de 5 (110-105) va fi imputată rezervei din reevaluare (aceasta se va diminua). Dacă valoarea de piaţă scade sub valoarea contabilă (iniţială) de 100, şi această scădere are un caracter definitiv, diferenţa, conform Legii societăţilor, se va înregistra la provizioane, cu alte cuvinte, va afecta rezultatul.

Dacă provizionul constituit ca urmare a unei deprecieri definitive se micşorează totuşi, diferenţa va afecta contul de profit şi pierdere.

În cazul unei cesiuni, conform normei FRS3, rezerva din reevaluare va fi virată la un alt post de capitaluri proprii (retained earning) deci nu va face obiectul contului de profit şi pierdere.

(ii) **Regulile derogatorii opţionale**

- **Costul actual (current cost)**

În prezentarea făcută proiectului de cadru conceptual britanic, am putut constata că sistemele bazate pe valuarea actuală sunt în mod curent contrapuse contabilităţii în costuri istorice. De altfel, capitolul 5 al proiectului de cadru promovează în permanenţă sistemul de măsurare bazat pe valorile actuale ca fiind superior celui în costuri istorice.

Câmpul de aplicare:

- imobilizările necorporale, cu excepţia fondului comercial (goodwill);
- imobilizările corporale;
- stocurile;
- titlurile de plasament;

Modalităţile de determinare:

Legea societăţilor (CA) 85 nu furnizează nici o precizare privind modalităţile de determinare a costului actual.

Se cuvine să remarcăm că norma SSAP 16 (contabilizarea în costuri actuale) a fost suprimată în 1986; în fapt, suprimarea se referă la caracterul ei obligatoriu, deoarece sistemul de evaluare propus va avea consecinţe ulterioare.

Norma prevedea următoarea formulă de determinare a costului actual:

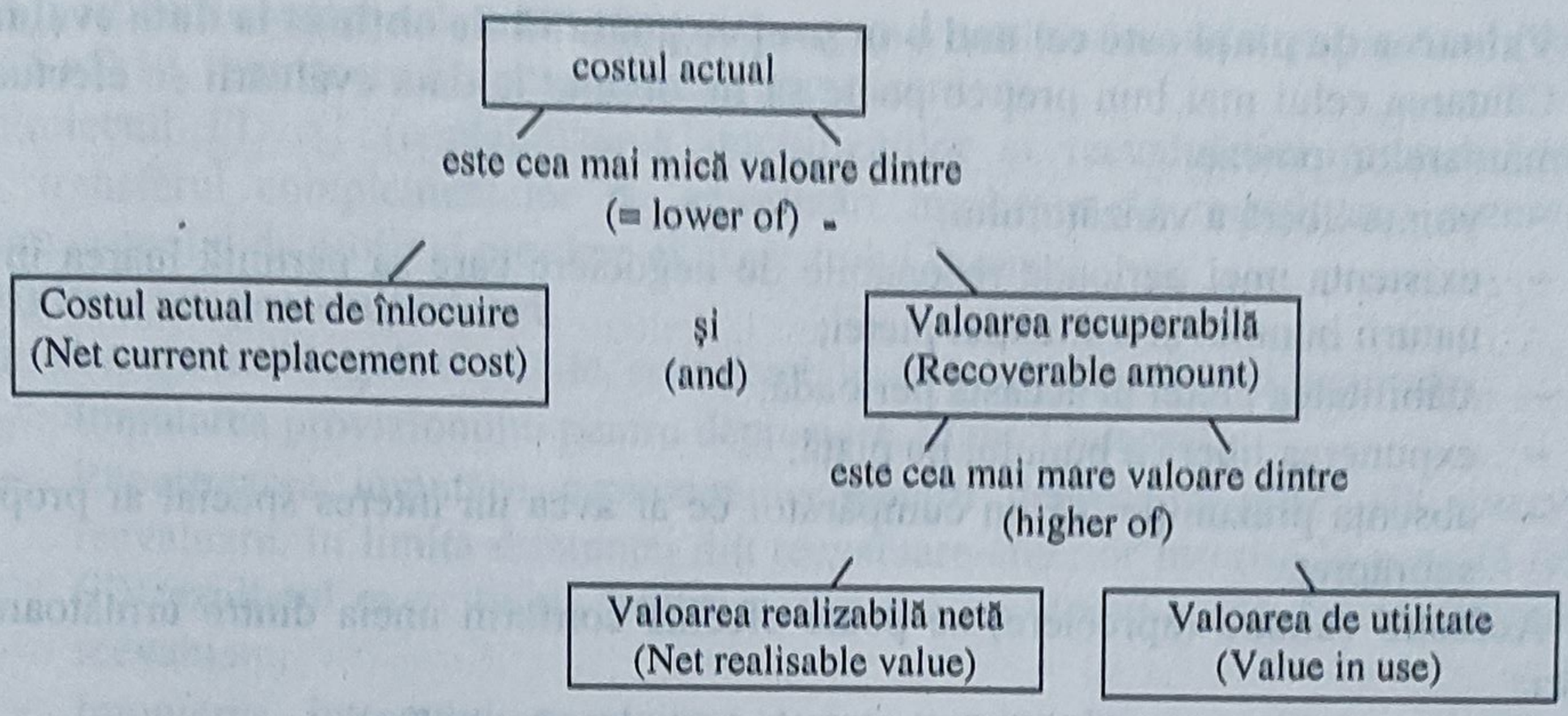

Costul actual net de înlocuire (Net current replacement cost) este costul de intrare normal, estimat la data închiderii exerciţiului, cost din care s-au dedus amortizările corespunzătoare.

Valoarea realizabilă netă (Net realisable value) este venitul pe care l-ar genera vânzarea bunului în condiţii normale, la data închiderii exerciţiului; din venitul respectiv sunt deduse cheltuielile presupuse de cesiunea bunului.

Valoarea de utilitate (value in use) este dată de fluxurile de trezorerie viitoare, actualizate la momentul evaluării, ce ar fi aşteptate din posesia bunului, fluxuri ce măsoară astfel utilitatea lui pentru întreprindere.

Remarca 1: Cititorul lucrării poate să sesizeze cu uşurinţă faptul că sistemul propus de norma SSAP 16 va avea consecinţe mai târziu asupra sistemului de măsurare a valorii pentru întreprindere (value to the business), prezentat de noi într-un paragraf anterior (2.8.1).

Remarca 2: Analiza pe care am făcut-o lucrării UK GAAP, evocată anterior, mă convinge că sistemul conservator britanic nu este vorbă goală: tot ceea ce a produs mintea contabilă este reţinut pentru cunoaştere şi pentru demersuri ulterioare.

- **Valoarea de piaţă (market value)**

Câmpul de aplicare:

– imobilizări corporale;

– imobilizări financiare.

Modalităţile de determinare:

Legea societăţilor (CA) 85 nu face nici o precizare în legătură cu noţiunea de valoare de piaţă.

Un grup de lucru ce a regrupat specialişti ai ICAEW şi RICS (Royal Institution of Chartered Surveyors[85]) a emis recomandări referitoare la determinarea valorii de piaţă a bunurilor imobiliare.

Aceste recomandări definesc condiţiile de determinare a valorii de piaţă: ele sunt reluate în anexa unui proiect de normă, ED 51[86].

---

[85] Instituţia regală a revizorilor.

Valoarea de piață este cel mai bun preț ce poate să fie obținut la data evaluării.

Căutarea celui mai bun preț ce poate să fie obținut la data evaluării se efectuează pe baza următoarelor ipoteze:

- voința liberă a vânzătorului;
- existența unei perioade rezonabile de negociere care să permită luarea în cont a naturii bunului și a situației pieței;
- stabilitatea pieței în această perioadă;
- expunerea liberă a bunului pe piață;
- absența prezumției că un cumpărător ce ar avea un interes special ar propune un suprapreț.

Această căutare (apreciere) se poate efectua conform uneia dintre următoarele trei abordări:

a) **Aprecieri în cadrul utilizării actuale (existing use value)**

O atare abordare este aplicabilă bunurilor a căror deținere este necesară pentru asigurarea continuității exploatării.

b) **Apreciere în perspectiva unei schimbări în utilizarea bunului (alternative use value)**

Această abordare este aplicabilă bunurilor a căror deținere nu este necesară pentru asigurarea continuității exploatării (investiții excedentare sau plasamente).

c) **Apreciere în perspectiva unei vânzări forțate (forced sale value)**

Această abordare este aplicabilă în ipoteza unei opriri a activității.

- **Estimarea conducătorilor (directors valuation)**

Câmpul de aplicare: imobilizări financiare

Modalitățile de determinare:

Modalitățile de determinare sunt lăsate în responsabilitatea conducătorilor care trebuie să aleagă metoda cel mai bine adaptată.

O atare dispoziție permite conducătorilor să evalueze, de exemplu, titlurile de participare pe baza metodei punerii în echivalență.

- **Prelucrări contabile solicitate de regulile derogatorii opționale**:

a) **Impactul asupra posturilor de activ supuse reevaluării**

În cazul metodei costului actual: actualizări ale valorii brute și a amortizărilor cumulate, pentru obținerea unei valori nete contabile egale cu costul actual net.

- **În cazul altor metode de reevaluare**: valoarea aplicată în reevaluare corespunde noii valori brute.

b) **Impactul asupra capitalurilor proprii.**

Diferențele din reevaluare nu afectează contul de profit și pierdere. Dimpotrivă, ele sunt virate direct la postul bilanțier **„rezerva din reevaluare" (revaluation reserve).**

c) **Amortizările ulterioare**

Aceste amortizări sunt determinate pe baza:

– noii valori reevaluate;

– duratei rămase de viață economic utilă.

---

[86] ED 51 vizează contabilizarea imobilizărilor.

Amortizările astfel calculate afectează integral contul de profit şi pierdere (conform normei SSAP 12, referitoare la contabilizarea amortizărilor).

Proiectul ED 51 (contabilizarea imobilizărilor şi reevaluările) prevede, în mod explicit, transferul complementelor de amortizări implicate de reevaluarea rezervei din reevaluare la contul de profit şi pierdere al exercițiului în cauză.

d) **Provizioanele ulterioare**

În absența unei reguli explicite, sunt posibile, în mod teoretic, trei prelucrări:

- Imputarea provizionului pentru depreciere, în mod integral;
- Repartizarea imputării provizionului pentru depreciere între: (i) rezerva din reevaluare, în limita diferenței din reevaluare anterior înscrisă la această rezervă; (ii) rezultatul exercițiului, pentru partea din provizion ce depăşeşte diferența din reevaluare;
- Imputarea întregului provizion asupra rezultatului exercițiului şi transferul diferenței din reevaluare la contul de profit şi pierdere al exercițiului în cauză, în limita mărimii provizionului.

Această din urmă prelucrare este reținută de proiectul ED 51.

e) **Rezultatele generate de cesiunile ulterioare**

Conform FRS 3, rezultatele din cesiuni sunt calculate pe baza valorilor nete contabile înainte de reevaluare.

2.8.3.3. Metodele de evaluare

(i) **Regula de bază**

În cazul majorității imobilizărilor, fiecare bun este evaluat în mod distinct.

Aplicarea principiului necompensării cere:

- determinarea valorii de intrare pentru fiecare element luat în mod izolat;
- ca rezultatul din cesiune să se degaje prin raportare la valoarea de intrare aferentă elementului cedat.

(ii) **Derogări implicate de Legea societăților**

Elementele vizate: stocuri; active confundabile (fungibile), inclusiv participațiile şi titlurile de plasament.

Modalitate de aplicare

Aceeaşi metodă trebuie să fie aplicată la toate activele de aceeaşi natură.

Metodele autorizate:

- primul intrat primul ieşit (FIFO);
- ultimul intrat primul ieşit (LIFO);
- costul mediu ponderat (weighted average price);
- orice altă metodă similară uneia dintre cele trei metode (de exemplu, se poate utiliza un cost standard, ceea ce presupune ancorarea la un sistem de gestiune, deci de conducere prin abateri).

Remarci:

- Orice ajustare valorică făcută numai în scopuri fiscale trebuie să fie comunicată în anexă.

– Spre deosebire de Statele Unite, unde metoda cel mai des utilizată este LIFO, în Regatul Unit se preferă aplicarea metodei FIFO, deoarece britanicii consideră că utilizarea metodei LIFO nu conduce la o „imagine fidelă". Spre o atare concluzie converg textele normei SSAP 9, „Stocuri şi lucrări în curs de execuţie". În orice caz, speţe din textele de drept contabil interzic utilizarea metodei LIFO în scopuri fiscale, ceea ce face ca această metodă să fie extrem de rar folosită.

2.8.4. Imobilizările corporale

Deşi, într-o oarecare măsură, problematica imobilizărilor corporale a fost prezentată în contextul analizei regulilor de evaluare, susţinem consideraţiile făcute în paragraful respectiv cu alte câteva particularităţi.

În ceea ce priveşte terenurile şi construcţiile, în Regatul Unit se distinge **freehold property** de **leasehold property**[87].

Expresia **freehold property** desemnează faptul că întreprinderea este proprietara terenului şi construcţiilor, în timp ce expresia **leasehold property** relevă că aceasta este proprietar al construcţiilor şi locatarul terenului. Durata unui contract de locaţie poate să se plaseze între câteva luni şi 999 de ani. Un contract de lungă durată poate să fie cedat.

După cum am putut vedea, imobilizările corporale, ca regulă generală, sunt contabilizate la costul istoric dar societăţile britanice le pot contabiliza la valoarea lor reală. În general, întreprinderile preferă să nu înscrie decât terenurile la valoarea lor reală, deoarece ele sunt obligate să amortizeze construcţiile pe baza valorii lor contabile. Anexa unei întreprinderi conţine, de cele mai multe ori, informaţii utile privind metodele contabile şi ritmul de reevaluare privind imobilizările corporale. Construcţiile realizate pe terenurile ce aparţin întreprinderii[87] (freehold property) sunt amortizate, în mod normal, pe o durată de viaţă de 40-50 de ani. O primă plătită pentru achiziţionarea unui contract de locaţie[87] este amortizată pe durata de viaţă a contractului. În acest caz, construcţiile care fac obiectul contractului sunt şi ele amortizate pe durata de viaţă a acestuia sau pe o durată de 40-50 de ani, atunci când contractul are o durată de viaţă mai mare.

De asemenea, am văzut anterior că mărimea cotei de amortizare nu are nici o incidenţă asupra mărimii cheltuielilor acceptate de Administraţia fiscală, pentru calculul beneficiului impozabil.

Pentru celelalte imobilizări corporale (maşini, utilaje, instalaţii tehnice, mijloace de transport etc.), amortizarea este calculată pe baza duratei economice de viaţă, durată aplicată la diferenţa între costul de achiziţie şi valoarea reziduală[88]. Deşi norma SSAP 12 „Contabilizarea amortizărilor" admite şi metoda degresivă, majoritatea întreprinderilor britanice preferă metoda lineară.

---

[87] Peter Walton, Comptabilité anglo-saxonne (pagina 68), lucrare anterior citată.

[88] Întreprinderile britanice au tot interesul să deducă valoarea reziduală din costul de achiziţie, pentru a reduce cheltuielile cu amortizările şi a creşte beneficiul.

2.8.5. Contractele de locaţie

2.8.5.1. Consideraţii generale

În Regatul Unit, imobilizarea contractelor de locaţie-finanţare nu a apărut decât la începutul anilor '80. Atunci, vechiul organism britanic de normalizare contabilă (ASC) a emis norma SSAP 21 „Contabilizarea contractelor de locaţie şi de locaţie-vânzare" (Accounting for Leases), inspirată din norma americană SFAS 13. Norma britanică solicită ca acele contracte de locaţie care constituie un mod de finanţare să fie imobilizate la valoarea justă (fair value). Pentru a aprecia adevărata natură a unui contract de locaţie, norma precizează că trebuie judecat dacă întreprinderea ce închiriază bunul îşi asumă cea mai mare parte a riscurilor şi beneficiilor proprietarului (substantially all the risks and rewards of ownership).

2.8.5.2. Clasificarea contractelor de locaţie

- **Contractele de locaţie-finanţare (finance lease)**

Contractele de locaţie - finanţare sunt acele contracte de locaţie care transferă locatarului, în mod substanţial, avantajele şi riscurile[89] legate de dreptul de proprietate.

Acest transfer se apreciază prin intermediul unor criterii precum[90]:

- indemnizaţia prevăzută să fie plătită de locatar, în cazul rezilierii contractului, din cauza sa;
- participarea locatarului la cea mai mare parte din rezultatul („esenţialul" rezultatului) din cesiunea bunului, la sfârşitul contractului;
- durata contractului ce acoperă cea mai mare parte din durata („esenţialul" duratei) de viaţă a bunului;
- natura foarte specifică a bunului ce îl face foarte greu utilizabil de către alte persoane decât locatarul.

În legătură cu aceste contracte există şi prezumţia că, la data contractului, valoarea actualizată a plăţilor minimale este cel puţin egală cu 90% din valoarea justă a bunului (fair value).

Această actualizare se efectuează pe baza ratei implicite a contractului, adică acea rată care, aplicată la plăţile minimale (chiriile la care se adaugă valoarea reziduală garantată şi negarantată), dă o valoare egală cu valoarea bunului.

Prin plăţile minimale ce servesc ca bază de calcul în actualizare se înţeleg:

- în optica **locatarului**, plăţile minimale garantate de acesta;
- în optica **proprietarului**, plăţile minimale care îi sunt garantate.

- **Contractele de locaţie - exploatare (operating lease)**

Contractele de locaţie - exploatare sunt acele contracte de locaţie care nu satisfac condiţiile prevăzute pentru contractele de locaţie - finanţare.

---

[89] În ceea ce priveşte riscurile proprietarului, acesta nu îşi asumă decât riscurile oricărui creditor.
[90] Norma americană echivalentă prevede mai multe criterii.

2.8.5.3. Prelucrarea contabilă

• În cazul contractelor de locație - finanțare[91]

(i) **În contabilitatea locatarului**: înscrierea bunului în activul bilanțier la postul corespunzător de imobilizări[92] și înscrierea unei valori echivalente, în pasivul bilanțier, la datorii.

Această înscriere se efectuează la nivelul valorii actualizate a plăților minimale garantate de locatar, pe baza ratei implicite a contractului.

De asemenea, locatarul amortizează bunul pe baza duratei sale de viață economic utile.

Planul de amortizare ține cont de politicile contabile aplicate bunurilor de aceeași natură, deținute în deplină proprietate.

Totuși, pentru alte contracte decât cele de locație - vânzare (hire purchase contracts), durata planului de amortizare este cea mai scurtă durată între durata contractului și cea de utilizare a bunului.

Repartizarea cheltuielii financiare pe durata contractului

Cheltuiala financiară de repartizat este egală cu diferența între totalul plăților minimale și mărimea datoriei înscrise în pasiv, la începutul contractului.

Repartizarea în timp se efectuează pe baza unei formule ce permite degajarea unei rate a dobânzii constante asupra mărimii capitalului ce a mai rămas de rambursat.

(ii) **În contabilitatea proprietarului**

Înscrierea în activ a capitalului investit

Capitalul investit corespunde prețului plătit de proprietar pentru a cumpăra bunul dat în locație - finanțare, din care s-au dedus eventualele subvenții primite.

Repartizarea venitului financiar pe durata contractului

Venitul financiar de repartizat este egal cu diferența între investiția brută (totalul plăților minimale garantate, la care se adaugă valoarea reziduală negarantată) și capitalul investit.

Repartizarea în timp se efectuează în mod diferit, după cum este vorba despre:

- un contractat de **locație - finanțare**: utilizarea unei formule ce permite să se degaje un randament constant privind investiția monetară netă (soldul net al fluxurilor monetare relative la contract, inclusiv dobânzile și impozitele și exceptând asigurările, întreținerea și alte cheltuieli nefacturabile locatarului);
- un contract de **locație - vânzare**: dincolo de metoda aplicabilă contractului de locație - finanțare, proprietarul poate să utilizeze formula ce permite să se degaje un randament constant privind investiția netă (investiția brută diminuată cu venitul financiar neachiziționat (neobținut)).

• În cazul contractelor de locație - exploatare

Cheltuiala globală privind chiriile este repartizată în mod linear, pe durata contractului. Pot să fie reținute și alte chei de repartizare în timp, dacă acestea se dovedesc a fi

---

[91] Contabilizarea contractelor de locație - finanțare reprezintă un exemplu tipic de aplicare a principiului „substance over form".

[92] Deși nu face obiectul acestei părți din lucrarea noastră, este interesant de știut că, în contabilizarea **spaniolă**, locatarul nu înregistrează bunul închiriat (imobilizarea corporală), ci **dreptul de utilizare** a acestuia.

mai apte de a conecta cheltuiala înscrisă în contul de profit şi pierdere şi venitul ce rezultă din utilizarea bunului închiriat.

4) Operaţia de cesiune a contractului (lease back)

În cazul acestei operaţii, venitul trebuie să fie repartizat în timp pe durata contractului de locaţie.

În acest sens, sunt posibile două metode:

(i) bunul şi datoria legate de contractul de locaţie sunt înscrise la nivelul preţului de cesiune; profitul este repartizat în timp, pe durata contractului;

(ii) în registrele vânzătorului - locatar, bunul este menţinut la valoarea sa iniţială, iar preţul vânzării este înscris la datoria ce reprezintă angajamentul în capital.

2.8.6. Grupările de întreprinderi şi supravaloarea (goodwill)

2.8.6.1. Grupările de întreprinderi

- **Modalităţi de grupare**

Norma FRS 6 recunoaşte două tipuri de operaţii: fuziunile (mergers) şi achiziţiile (acquisitions).

Operaţia de fuziune se efectuează, în mod esenţial, prin cesiunile de titluri între societăţile fuzionate care nu-şi mai continuă activităţile lor sub formă de societăţi individuale, ci sub forma unui grup[93].

Operaţia de achiziţie presupune un transfer de proprietate ce necesită o importantă ieşire de resurse[94] în afara grupului[95].

Recunoaşterea unei operaţii de **fuziune** presupune satisfacerea simultană a următoarelor cinci condiţii:

- nici una dintre părţi nu poate să fie considerată ca o entitate „achiziţionată“ sau ca „achizitor“;
- mecanismul conducerii noii structuri rezultă mai degrabă dintr-un consens decât din repartizarea drepturilor de vot;
- mărimea şi volumul de activitate ale entităţilor vizate sunt omogene (absenţa dominării unei entităţi de către cealaltă entitate);
- partea tranzacţiei care nu se efectuează sub formă de schimb de titluri sau ce corespunde titlurilor cu drept de vot sau drept la beneficii redus reprezintă o parte nesemnificativă a tranzacţiei totale;
- nici un acţionar al uneia sau celeilalte dintre entităţile vizate nu continuă să deţină un interes în beneficiile viitoare numai ale unei părţi din entitatea fuzionată.

- **Prelucrările contabile**[96]

---

[93] Trebuie făcută deosebire între operaţia de fuziune aşa cum este ea înţeleasă în Franţa (şi în România), dominată de abordarea juridic patrimonială, şi fuziunea în înţelesul britanic (ca, de altfel, şi cel american, precum şi al normei contabile internaţionale IAS 22), care este o operaţie **economică**, de punere în comun a mijloacelor şi resurselor pentru a dezvolta activităţi.

[94] Resurse, în sensul de active (în general, lichidităţi).

[95] Spre deosebire de fuziune (merger), achiziţia (acquisition) presupune prelurarea puterii.

[96] Sunt o probă a aplicării principiului substance over form.

(i) **Metoda achiziției**

Activele şi datoriile sunt reevaluate la valoarea lor justă (fair value) care constituie costul lor istoric, în optica achizitorului (entității care achiziționează).

Norma FRS 7 relativă la valoarea justă în contextul operațiilor de achiziție (fair value in acquisition accounting) reține următoarele principii:

- trebuie să fie înregistrate numai activele şi pasivele existente la data achiziției;
- costurile viitoare legate de pierderile previzionale din exploatare, de proiectele achizitorului în materie de restructurare sau de reorganizare a întreprinderii achiziționate trebuie să fie considerate cheltuielile exercițiilor posterioare achiziției;
- elementele nemonetare sunt evaluate la valoarea lor de înlocuire, care nu trebuie să fie mai mare decât valoarea realizabilă;
- stocurile de mărfuri sunt evaluate la valoarea de piață, iar celelalte stocuri, la cea mai mică valoare dintre valoarea de înlocuire sau cea de realizare;
- elementele monetare sunt evaluate la valoarea în momentul încasării sau plății lor, după actualizarea eventuală a mărimilor respective;
- în caz de necesitate cauzată în special de dificultățile de apreciere a riscurilor, valorile juste estimate cu ocazia întocmirii primelor conturi după achiziție pot să facă obiectul unor ajustări asupra goodwill-ului (supravalorii) aferent primului exercițiu complet după achiziție.

Diferența dintre costul achiziției şi mărimea netă a valorilor juste ale activelor şi datoriilor reprezintă supravaloarea (goodwill).

Costul de achiziție corespunde valorii juste a elementelor utilizate de achizitor ca mijloace de plată a achiziției. În costul de achiziție mai sunt incluse cheltuielile de achiziție. Conform dispozițiilor Legii societăților (CA) 85, cheltuielile de emisiune de acțiuni **pot** să fie imputate asupra primelor de emisiune.

Conform normei FRS 7, cheltuielile direct conectabile achiziției ar trebui să fie incluse în costul de achiziție, cu excepția costurilor legate de un împrumut contractat pentru finanțarea achiziției.

Prelucrarea contabilă implicată de supravaloare (goodwill) face obiectul unei norme specifice, SSAP 22.

Rezultatele întreprinderii achiziționate sunt integrate, **în mod unic**, începând cu data achiziției[97].

Metoda achiziției se aplică, în mod obligatoriu, operațiilor de achiziție.

(ii) **Metoda fuziunii**

Conform acestei metode, prelucrarea contabilă prezintă următoarele caracteristici:

- activele şi datoriile sunt reluate în conturile întreprinderii **absorbite, la costul lor istoric**;
- rezultatele societății absorbante şi ale societății absorbite sunt **cumulate, o dată cu începutul exercițiului** în cursul căruia a avut lor fuziunea[98].

Metoda fuziunii se aplică, în mod obligatoriu, operațiilor de fuziune.

---

[97] Se constată că, pentru determinarea rezultatelor, în cazul metodei achiziției **nu există** efect retroactiv.

[98] Dimpotrivă, în cazul metodei fuziunii, pentru determinarea rezultatelor, **există** efect retroactiv.

2.8.6.2. Supravaloarea (goodwill)

Modalităţile de degajare a supravalorii:

(i) Achiziţionarea unui fond de comerţ: se vorbeşte atunci despre o supravaloare achiziţionată degajată la cumpărător, în cadrul conturilor individuale (purchased goodwill - individual company);

(ii) Achiziţionarea de titluri de participare: se vorbeşte, atunci, despre o supravaloare achiziţionată, degajată în contextul consolidării (purchased goodwill - arising on consolidation);

(iii) Creare de către societate: se vorbeşte, atunci, despre supravaloare neachiziţionată (non-purchased goodwill).

- **Prelucrarea contabilă**

Supravaloarea neachiziţionată: supravaloarea creată de întreprindere **nu poate** să fie constatată (înscrisă) în bilanţ.

Supravaloarea achiziţionată:

- prelucrarea **preferenţială**, conform SSAP 22: imputare directă asupra **rezervelor**;
- prelucrarea **opţională**, conform SSAP 22: înscriere în categoria **imobilizărilor necorporale şi amortizare** pe durata de viaţă economic utilă.

Norma SSAP 22 nu fixează nici o limită referitoare la durata amortizării.

O supravaloare negativă (goodwill negativ sau badwill) este imputată direct asupra **rezervelor, în mod obligatoriu**.

În 1993, ASB a publicat un document de lucru referitor la rezivuirea normei SSAP 22: **Supravaloarea şi imobilizările necorporale** (Goodwill and intangible assets). În acest document, sunt reţinute următoarele **opţiuni**:

- imputare imediată asupra capitalurilor proprii;
- înscrierea la imobilizări şi amortizare în maximum 20 de ani;
- înscriere la imobilizări şi reestimare regulată.

Problema diferenţei din consolidare generată de aplicarea metodei achiziţiei a apărut, în Regatul Unit, în anii ’80. Ea nu este nici astăzi rezolvată pe deplin.

Se ştie că mărimea costului de achiziţie al unei societăţi este repartizată între diferitele elemente ale activului şi datoriilor.

Conform normei FRS 7 „Valoarea justă în contabilizarea operaţiilor de achiziţie“ (Fair Values Acquisition Accounting), în momentul achiziţiei, calculul unei noi valori contabile se face la nivelul **valorii juste**. Determinarea acestei valori urmează linia de raţionament privind calculul „valorii pentru întreprindere“ sau „valorii de deposedare“ (deprival value), prezentată de noi anterior. Cu ocazia primei consolidări, societăţile sunt obligate să prezinte în anexă detalii despre această reevaluare (în special, valorile de origine pentru aceste noi valori).

În 1947, când contabilitatea britanică scotea la rampă, pentru prima dată, problema conturilor consolidate, diferenţa de consolidare era considerată o imobilizare permanentă, eventual depreciată, dar niciodată amortizată.

O dată cu adoptarea Directivei a IV-a, societăţile britanice sunt obligate să amortizeze acest post bilanţier. Prin emiterea normei SSAP 22, sunt propuse opţiunile redate anterior. Totodată, norma recomandă prima dintre opţiuni - imputarea imediată a diferenţei din consolidare asupra capitalurilor proprii, în speţă asupra rezervelor.

În anii '80, această rezolvare părea a fi una elegantă, deoarece răspundea dispozițiilor Directivei a IV-a dar şi predilecției contabilității britanice de a nu merge pe linia soluțiilor care penalizează rezultatul (predilecție ale cărei origini se găsesc în dominația sistemului de finanțare bursier).

Dar valul de oferte publice de cumpărare care a urmat a bulversat raționamentele tradiționale. Societățile multinaționale erau dispuse să ofere sume mari pentru a cumpăra mărcile celebre. Este, de exemplu, cazul societății Nestlé, care a achiziționat societatea Rowntree Mackintosh cu 2,3 miliarde de lire, în timp ce valoarea bursieră a acestei prime nu era decât de un miliard de lire, înaintea lansării ofertei publice de cumpărare[99]. Prima medie oferită de societatea care achiziționează o altă societate va creşte de la 5% la 50% din valoarea contabilă achiziționată.

Problema era aproape de nesoluționat: dacă achizitorul imobiliza diferența din consolidare, cheltuielile cu amortizările ar fi diminuat rentabilitatea aparentă a achiziției, în exercițiile următoare; în caz contrar, suportarea din rezerve ar fi condus la creşterea dramatică a ratei îndatoririi.

Se ofereau atunci două soluții:

- întreprinderile care achiziționaseră mărci importante au recurs la imobilizarea acestora, pentru a reduce diferența din consolidare de suportat din rezerve; de altfel, aceste societăți au decis, de asemenea, să nu amortizeze mărcile, motivând că publicitatea menținea valoarea mărcilor;
- întreprinderile să contabilizeze diferența din consolidare la capitaluri proprii, dar prin crearea unei noi rezerve negative (dangling debit) care ar fi apărut în mod distinct în bilanț; o atare soluție invita băncile sau orice alt creditor care judeca întreprinderea pe bază de rată a îndatoririi să nu țină cont de acest post.

Contabilizarea diferenței din consolidare a reprezentat o adevărată piatră de încercare pentru normalizatorii britanici. În 1990, fostul organism de normalizare, ASC, printr-un proiect de normă, propusese interzicerea imobilizării mărcilor. În schimb, proiectul solicita imobilizarea diferenței de consolidare. Propunerea a fost aspru criticată şi, ca atare, respinsă.

Noul organism, ASB, a lăsat să se înțeleagă că el este gata să ofere soluții noi, dar că, asupra prelucrării contabile a diferenței din consolidare, membrii săi nu reuşesc să se înțeleagă. Întreprinderile britanice se opuneau oricărei soluții care viza amortizarea diferenței.

În 1995, într-un material de lucru, ASB oferea întreprinderilor varianta de a recunoaşte în bilanț valori necorporale, pe lângă diferența din consolidare. Această facilitate era condiționată de suprimarea dreptului de contabilizare a diferenței la rezerve (în sensul substractiv). Diferența de consolidare şi celelalte valori necorporale constatate trebuiau să fie imobilizate şi amortizate pe o perioadă de maximum 20 de ani. Totuşi, întreprinderile puteau să mențină astfel de elemente la valoarea lor inițială, cu condiția să justifice absența deprecierilor şi să procedeze la un control anual al imobilizărilor. Această soluție reprezintă, în sine, un compromis satisfăcător între cele două soluții extreme, deşi ea nu satisface exigențele Directivei a IV-a în materie de amortizare a imobilizărilor necorporale. Fapt ce ne face să înțelegem că soluția britanică este departe de a fi definitivă.

[99] Peter Walton, La comptabilité anglo-saxonne, lucrare anterior citată, paginile 65-67.

2.8.7. Impozitele amânate

2.8.7.1. Consideraţii generale

Am relevat anterior că, în anii '70, întreprinderile britanice beneficiau de o amortizare fiscală de 100%, pentru unele categorii de imobilizări corporale. Acest avantaj fiscal conducea la o diferenţă mare între amortizarea fiscală şi amortizarea din conturile sociale. Ca atare, provizionul pentru impozite amânate era şi el foarte mare. Acest avantaj fiscal a fost apoi suprimat de către guvernarea conservatoare, iar diferenţele între beneficiul fiscal şi cel contabil au devenit mai puţin importante.

Norma SSAP 15 „Contabilizarea impozitelor amânate" (Accounting for Differed Taxation) impune ca suma cheltuielilor privind impozitul pe profit să fie contabilizată pe baza **metodei reportului de impozit**.

Acum câţiva ani, ASB a trecut la revizuirea acestei norme, mai ales că unele ţări considerau regulile britanice, în materie, lipsite de soliditate. Noua versiune prevede ca să fie creat un provizion când se constată **diferenţe temporare** între beneficiul fiscal şi cel contabil.

În opinia lui Peter Walton (lucrare anterior citată, pagina 72), această abordare este discutabilă. Până la un anumit punct, dispoziţia de a constitui provizioane numai pentru diferenţele temporare face cvasifacultativă crearea de provizioane pentru impozite amânate, deoarece, reînnoind sistematic parcul lor de imobilizări, întreprinderile stabilizează diferenţa între beneficiul fiscal şi cel contabil. Efectul acestei abordări apare mai clar în cazul întreprinderilor britanice cotate pe pieţele americane, obligate deci să-şi calculeze rezultatul şi capitalurile proprii, conform regulilor americane. De altfel, provizioanele pentru impozite amânate constituie **una dintre diferenţele majore** între conturile întocmite conform normelor britanice şi cele întocmite conform normelor americane.

2.8.7.2. Mecanismul şi aplicarea metodei solicitate de SSAP 15 revizuit

Obiectivul metodei reportului de impozit este de a conecta cheltuiala cu impozitul pe profit la exerciţiul ce a înregistrat, în mod efectiv, veniturile impozabile, datorită naturii lor, şi a cheltuielilor deductibile, de asemenea datorită naturii lor. Metoda conduce la anularea efectelor decalajelor temporare (temporary differences) asupra cheltuielii contabilizate privind impozitul, prin mecanismul contabilizării impozitelor amânate (differed taxation).

Concepţia restrictivă (partial approach)

Conform acestei abordări, sunt luate în considerare numai decalajele temporare ce trebuie să se producă într-un viitor apropiat. Norma SSAP 15 nu furnizează informaţii privind durata termenului corespunzător unui viitor apropiat; în schimb, norma internaţională echivalentă (IAS 12) face referire la un termen de 3 ani.

Metoda reportului variabil (liability method)

Impozitele amânate sunt calculate pe baza ultimei cote cunoscute (este vorba despre cota privind impozitul pe profit).

Un activ de impozite amânate poate să fie înscris în bilanţ (în activ), atunci când este prevăzut că el va fi recuperat în viitorul previzibil.

Constatarea unui activ de impozite amânate nu are influenţă asupra mărimii maxime distribuibile din beneficiu.

Un pasiv de impozite amânate poate să fie provizionat, în măsura în care este probabil ca datoria legată de aceasta să se cristalizeze.

Contabilizarea impozitelor amânate de activ

Impozitele amânate de activ, pentru mărimea lor din care s-au dedus impozitele amânate de pasiv ce pot să fie imputate, nu sunt contabilizate decât dacă:

- **pentru impozitele amânate aferente pierderilor reportabile**: realizarea lor este probabilă (deficit ce rezultă dintr-o cauză identificabilă şi nerepetitivă; pe o perioadă lungă; dincolo de orice dubiu rezonabil, asigurarea că profiturile viitoare vor compensa pierderile);
- **pentru impozitele amânate aferente altor diferenţe temporare**: realizarea lor este probabilă fără ca să existe o înlocuire prin solduri debitoare echivalente.

Remarcă: Mecanismul aplicării impozitelor amânate solicită câteva subtilităţi de înţelegere. Să reţinem, totuşi, că el este **singurul care conduce la o imagine fidelă în conturi**, ceea ce ne face să credem că el va fi aplicat, mai devreme sau mai târziu, şi în contabilitatea românească[100].

2.8.8. Provizioanele pentru riscuri şi cheltuieli

Cazurile cele mai întâlnite privind constituirea de provizioane pentru riscuri şi cheltuieli sunt provizioanele pentru reorganizare şi provizioanele pentru pensii.

2.8.8.1. Provizioanele pentru reorganizare

Cazul provizioanelor pentru reorganizare este cel mai contestat de către specialişti. În mod teoretic, o întreprindere mare trebuie să deţină un portofoliu de „proiecte“[101] (sau de produse şi servicii), fiecare dintre ele înscriindu-se pe următoarea curbă de viaţă: (i) o perioadă de pierderi (dezvoltarea); (ii) o perioadă de rentabilitate ridicată, deoarece produsul nu este concurat (creşterea); (iii) o perioadă de rentabilitate medie (însă, eventual, lungă) în care concurenţa ridicată diminuează marjele, dar în care întreprinderea mizează pe economiile de scară (maturitatea); (iv) o perioadă de declin şi de dispariţie. Încă din momentul în care un proiect intră în faza de creştere, întreprinderea este în căutare de noi produse. Ca atare, portofoliul său de proiecte evoluează continuu, ea fiind în postura de a avea un sector de activitate sau o filială într-un proces de reorganizare.

În anii ’80, consideraţi ani de puternică relansare (creştere) economică, artificiile[101] utilizate de întreprinderi pentru a acţiona pe pedala politicilor de provizioane le permiteau: (i) să evite catalogarea cheltuielilor cu provizioanele pentru reorganizare ca un element al rezultatului ordinar; (ii) să crească rentabilitatea lor viitoare. În consecinţă, întreprinderile includeau astfel de provizioane în cheltuielile extraordinare. Ca atare, ele nu intrau în calculul

---

[100] Acest mecanism a făcut obiectul preocupărilor noastre încă din 1993 (N. Feleagă şi I. Ionaşcu, Contabilitate financiară, volumul 3, paginile 99-106, Editura Economică). O analiză mai completă şi actuală, prin prisma normei internaţionale IAS 12, a făcut obiectul studiului aceloraşi autori în „Tratat de contabilitate financiară“, lucrare anterior citată, paginile 192-202.

[101] Idei inspirate din lucrarea „Comptabilité anglo-saxonne“ (paginile 70-71), anterior citată.

beneficiului pe acţiune şi nici nu erau luate în calculul valorii societăţii. În cazul unei reorganizări, ca urmare a cumpărării unei noi filiale, cheltuiala cu provizionul putea să fie luată în calculul valorii contabile la data achiziţiei (fair value). Crearea provizionului conducea la creşterea diferenţei din consolidare, imputată atunci asupra rezervelor.

Prin FRS 6 „Contabilizarea achiziţiilor şi fuziunilor de societăţi" (Acquisitions and Mergers), ASB a încercat să pună capăt acestor practici, excluzând cheltuielile de reorganizare din calculul valorii contabile a filialei achiziţionate. Cât priveşte norma FRS 3 „Prezentarea contului de profit şi pierdere" (Reporting Financial Performance), aceasta a redefinit rezultatul extraordinar şi a exclus din el provizioanele pentru reorganizare.

Remarcă: Provizioanele pentru pensii vor fi analizate succint în cadrul paragrafului rezervat angajamentelor referitoare la pensionare (paragraful următor).

2.8.8.2. Angajamentele referitoare la pensionare

2.8.8.2.1. Consideraţii generale

Asigurările sociale britanice garantează o pensie minimală.

Cea mai mare parte dintre britanici cotizează la casele de pensii private. În mod tradiţional, iniţiativa subscrierilor aparţine întreprinderilor care au în sarcină o mare parte din prime. În general, întreprinderile varsă fondurile la o casă independentă, iar participarea salariaţilor este dedusă, în mod automat, din salarii. Indiferent că este vorba despre o casă creată pentru întreprindere sau despre un fond gestionat de o instituţie de asigurări sau de o bancă, casa independentă investeşte fondurile colectate mai ales în acţiuni cotate pe piaţa financiară.

Norma SSAP 24, „Contabilizarea cheltuielilor de pensionare" (Accounting for Pension Costs), solicită ca întreprinderea să determine mărimea pensiilor, pe care ea s-a angajat să le plătească, şi o compară cu fondul disponibil în casa de pensii. Cum acest fond este investit, în mod esenţial, în acţiuni, rentabilitatea lui depinde de performanţa pieţelor de capitaluri. În anii '70, rezultatele mediocre ale bursei londoneze[102] au obligat întreprinderile să constituie (să contabilizeze) fonduri suplimentare. Dar, în ultimii ani, situaţia s-a inversat: valoarea fondurilor gestionate de majoritatea caselor de pensii depăşeşte mărimea pensiilor pe care întreprinderile ar trebui să le plătească. Ceea ce face ca unele întreprinderi să solicite o rambursare din partea caselor. Ca atare, în aceşti ani, cazul provizioanelor pentru pensii apare destul de rar în bilanţul întreprinderilor britanice[103].

---

[102] Peter Walton, „La comptabilité anglo-saxonne", lucrare anterior citată, pagina 71.

[103] Cititorii noştri cu spirit mai analitic s-au întrebat, poate, de ce în schiţa imperfectă a arhitecturii sistemului contabil românesc la orizontul anului 2000, printre normele tehnice (pagina 821), nu am propus şi o normă referitoare la costurile prestaţiilor implicate de pensionare (eventual şi al altor avantaje sociale). Este limpede că înfiinţarea unor case de pensii private care să colecteze fondurile vărsate de întreprinderi (şi de salariaţi, prin intermediul întreprinderilor) şi să le investească (şi) în folosul salariaţilor ar fi varianta ideală a salvării multor pensionari români din starea de mizerie în care trăiesc. Dacă nu am acordat credit acestei soluţii, de altfel încurajată de unii politicieni, este că în multe dintre fondurile constituite la noi în ţară, elementul corectitudine lasă mult de dorit. Scandalurile financiare care au avut loc în ultimii ani, pe această temă, ne determină să fim precauţi cu o atare soluţie. Chiar dacă noi, contabilii, nu am purta răspunderea decât printr-o contabilizare în spiritul unei norme care s-ar vrea o cale de salvare a acestei categorii sociale sărăcite sub o limită imposibil de acceptat.

2.8.8.2.2. Spiritul normei SSAP 24 şi mecanismul ei de aplicare

În legătură cu angajamentele de pensionare, trebuie făcută o distincţie fundamentală între:

- grija pentru o gestiune prudentă şi controlată a trezoreriei afectată execuţiei (plăţii) angajamentelor (funding objective);
- obiectivul contabil de repartizare a costului de constituire a drepturilor la pensii, pentru perioada de activitate a beneficiarilor (accounting objective).

Prelucrarea contabilă se diferenţiază în funcţie de natura **planurilor de pensionare (pension schemes)**:

- **Plan cu contribuţie (cotizaţie) definită** (defined contribution pension PLAN): angajamentul întreprinderii se referă la mărimea contribuţiei; în consecinţă, se convine ca mărimea contribuţiei datorate în numele exerciţiului să fie înscrisă în contul de profit şi pierdere.
- **Plan cu prestaţie definită** (defined benefit pension PLAN): angajamentul întreprinderii se referă la prestaţia de furnizat a cărei mărime reală nu poate să fie estimată decât atâta timp cât prestaţia nu este integral furnizată şi, ca atare, la închiderea exerciţiului se convine să se constituie o datorie estimată pe baza unui calcul actuarial.

Rezultă, deci, că planurile de pensionare sunt constituite, în mod normal, prin intermediul unui fond distinct din punct de vedere juridic, fond care nu figurează în bilanţ. Prestaţiile sunt acoperite prin fondul de pensionare; în consecinţă, în mod normal, nu este cerută constituirea de provizioane, exceptând pentru cazul vărsămintelor de efectuat la fondul de pensionare.

În timp ce în **planurile cu contribuţie (cotizaţie) definită** prestaţiile sunt determinate prin referire la cotizaţiile vărsate, iar patronul trebuie să verse pur şi simplu nivelul predefinit al cotizaţiilor, în **planurile cu prestaţie definită,** prestaţiile sunt garantate salariatului, în general prin referire la ultimul salariu şi la vechime, iar vărsămintele efectuate de patron sunt dictate de evaluarea actuarială a finanţării necesare, pentru a asigura costul prestaţiilor de vărsat[104].

Excedentul sau deficitul ce rezultă din modificările în prestaţiile de pensionare şi/sau din schimbarea ipotezelor actuariale este repartizat, în general, asupra duratei medii restante de serviciu, prevăzută pentru grupul de salariaţi în activitate.

În Regatul Unit, ipotezele actuariale nu sunt prescrise legal. SSAP 24 stabileşte lista ipotezelor pe care actuarul le va folosi. Cele mai importante ipoteze sunt:

- creşterile viitoare de salarii;
- veniturile viitoare ce rezultă din investirea fondului (numite, în general, „randament de dividend“);
- toţi salariaţii care participă la fond; fluctuaţiile prevăzute ale efectivului sunt luate (în general) în cont, pentru algoritmul calculului;

---

[104] Pentru a realiza o comparaţie cu litera şi spiritul normelor internaţionale în materie (IAS 19 şi IAS 26), ca şi pentru a înţelege problemele practice ale ingineriei costurilor prestaţiilor implicate de pensionare, cititorul lucrării noastre poate consulta „Tratat de contabilitate financiară“ (N. Feleagă şi I. Ionaşcu), sursă anterior citată, volumul II, paginile 172-185.

– datoriile viitoare sunt actualizate, în general, prin referire la nivelul actual al ratei dobânzii pe piaţa obligaţiunilor.

2.8.9. Contractele pe termen lung

Subiectul este tratat de SSAP 9 „Stocuri şi lucrări în curs".

Definiţie

Un contract pe termen lung este un contract:

– al cărui obiectiv constă în construirea sau fabricarea unui bun sau în prestarea unui serviciu;
– a cărui durată de realizare se întinde pe mai multe exerciţii.

Prelucrarea contabilă[105]

SSAP 9 impune **metoda avansării** (percentage of completion method) ce constă în a afecta fiecărui exerciţiu cota sa parte din cifra de afaceri, din costul vânzărilor şi din rezultat.

Această prelucrare se efectuează în condiţiile următoare:

– înscrierea la **debitori** (debtors) a excedentului cifrei de afaceri contabilizate, faţă de aconturile primite;
– înscrierea la **stocuri** (stocks) a „**valorii contractului**", egală cu **suma costurilor angajate**, din care s-au dedus costurile vânzărilor corespunzătoare cifrei de afaceri contabilizate, cât şi eventualul excedent al aconturilor primite faţă de cifra de afaceri realizată şi de pierderile previzibile;
– înscrierea la **provizioane pentru riscuri şi cheltuieli** (provisions for liabilities and charges) a pierderilor previzibile, ce nu pot să fie imputate asupra valorii contractului;
– înscrierea la **creditori** (creditors) a excedentului aconturilor primite faţă de cifra de afaceri contabilizată, ce nu poate să fie imputată asupra valorii contractului.

2.8.10. Conversiunea operaţiilor exprimate în monede străine

Această problemă este reglementată prin SSAP 20 „Conversiunea monedelor străine"[106].

---

[105] Pentru o înţelegere mai analitică a problematicii contabilizării contractelor pe termen lung, invităm cititorul lucrării noastre să **compare** prevederile normei SSAP 9 cu litera şi spiritul normei internaţionale IAS 11, prezentate în „Tratat de contabilitate financiară" (N. Feleagă şi I. Ionaşcu, volumul II, paginile 300-311). În plus, în tratat, subiectul contractelor de construcţii este însoţit de o baterie de exemple practice.

[106] Pentru o comparaţie cu referenţialul contabil internaţional şi cu cel francez, a se consulta „Tratat de contabilitate financiară", volumul II (N. Feleagă şi I. Ionaşcu), lucrare anterior citată:

– norma IAS 21, în contextul capitolului „Gestiunea şi contabilitatea trezoreriei" (paginile 476-479);
– normele şi practicile franceze, referitoare la conversiunea conturilor societăţilor (filialelor) străine, în cadrul capitolului „Conturile de grup" (paginile 699-706).

2.8.10.1. Regulile de bază

● **Evaluarea cu ocazia înregistrării inițiale**: se utilizează cursul în vigoare la **data operației**: dacă nu există fluctuații mari ale cursului perioadei exercițiului în cauză, este posibil să se utilizeze cursul mediu al perioadei.

● **Evaluarea la închiderea exercițiului**:

– Activele şi pasivele **monetare** (monetary items) sunt convertite prin aplicarea **cursului de închidere** (closing rate);

Remarcă: Înțelegem prin active şi pasive monetare lichiditățile, debitorii şi creditorii.

– Activele şi pasivele **nemonetare** (non-monetary items) sunt menținute la nivelul **cursului de înregistrare inițial**.

Remarcă: Înțelegem prin active şi pasive nemonetare imobilizările, stocurile, capitalurile proprii şi provizioanele pentru riscuri şi cheltuieli.

● **Contabilizarea profiturilor şi pierderilor latente**: profiturile şi pierderile latente sunt înscrise în contul de profit şi pierdere[107]; profiturile latente urmează aceeaşi prelucrare contabilă ca şi pierderile latente.

Soluția înregistrării la câştiguri a diferențelor de conversiune nerealizate (unrealised exchange gains) este unul dintre cazurile rare în care un beneficiu nerealizat este înscris în contul de profit şi pierdere.

2.8.10.2. Prelucrări derogatorii

● **O prelucrare derogatorie obligatorie**: vizează activele şi pasivele monetare pe termen lung. În caz de dubiu asupra convertibilității şi negociabilității, câştigurile latente din conversiune **nu trebuie** să fie înscrise **în contul de profit şi pierdere**.

● **Prelucrări derogatorii facultative**:

– Acoperirea riscului de schimb şi de curs contractual:

Operațiile însoțite de o acoperire a riscului de schimb (matching forward contract) sau a celui privind cursul contractual (contracted rate) pot să fie:

– înregistrate la nivelul cursului contractual sau de acoperire;

– evaluate la sfârşitul exercițiului, la cursul contractual sau al celui de acoperire.

– Titlurile străine finanțate prin împrumuturi exprimate în moneda țării vizate:

Aceste titluri pot să fie evaluate la nivelul **cursului** de închidere a exercițiului.

Mărimea netă a diferențelor de conversiune constatate la titlurile şi împrumuturile asociate este înscrisă direct în **rezerve.**

---

[107] Tratament opus celui practicat în Franța (şi în țara noastră), unde diferențele de conversiune latente fac obiectul bilanțului (diferențe de conversiune - activ şi diferențele de conversiune - pasiv).

2.8.10.3. Conversiunea conturilor unor ansambluri /filiale străine

● **Consideraţii generale**[108]

Norma SSAP 20 referitoare la această problemă a fost dezvoltată în cooperare cu FASB (Statele Unite). Pentru conversiunea conturilor filialelor străine, societăţile britanice pot să utilizeze **metoda temporală şi metoda cursului de închidere**. Cu toate acestea, SSAP 20 nu defineşte conceptul de **monedă străină funcţională** (functional currency), introdus prin norma americană SFAS 52. Norma britanică încearcă să caracterizeze natura relaţiilor între societatea-mamă şi filială. Dacă filiala este o **prelungire a activităţilor** societăţii-mamă în străinătate (de exemplu, o societate de distribuire a bunurilor fabricate de societatea-mamă), conturile filialei trebuie să fie convertite pe baza **metodei temporale**. Dimpotrivă, dacă filiala este o societate autonomă, se aplică **metoda cursului de închidere**.

Normalizatorii britanici precizează că majoritatea întreprinderilor trebuie să utilizeze metoda cursului de închidere.

● **Definiţii şi metodele utilizate**

(i) **Definiţii**

Ansamblul străin constituie:

- fie o întreprindere constituită şi situată în străinătate, în mod legal;
- fie un ansamblu de active şi de pasive contabilizate în monede străine.

SSAP 20 recunoaşte, aşa cum relevam anterior, două tipuri de filiale străine:

- **filiale autonome**: deviza funcţională este cea a ţării unde este situată filiala, iar conversiunea conturilor se face pe baza metodei cursului de închidere;
- **filiale** care reprezintă o **simplă prelungire a activităţii** societăţii de care depinde: deviza funcţională este cea a ţării în care este situată societatea-mamă, iar conversiunea se efectuează pe baza metodei cursului istoric.

(ii) **Metoda cursului de închidere (closing rate: net investment method)**

Cursuri de conversiune utilizate:

în bilanţ:

- pentru capitalurile proprii: **cursurile istorice**;
- pentru active, provizioane pentru riscuri şi cheltuieli şi datorii: **cursul de închidere**;

în contul de profit şi pierdere : cursul mediu.

Modul de imputare a diferenţelor din conversiune: asupra **rezervelor**.

(iii) **Metoda cursului istoric sau metoda temporală (temporal method)**

Cursuri de conversiune utilizate:

în bilanţ:

- pentru capitalurile proprii: **cursurile istorice**;
- pentru elementele nemonetare: **cursul istoric**;
- pentru elementele monetare: **cursul de închidere**;

în contul de profit şi pierdere:

- pentru fluxurile legate de elementele nemonetare: **cursurile istorice** corespunzătoare;

---

[108] Idei inspirate din lucrarea „La comptabilité anglo-saxonne" (pagina 69), anterior citată.

– pentru alte fluxuri: **cursul mediu al perioadei**.

Modul de imputare a diferențelor din conversiune: înscriere în **contul de profit și pierdere**.

2.8.11. Corectarea conturilor şi schimbarea de metodă contabilă

În Regatul Unit, ajustările asupra exercițiilor anterioare nu pot să fie efectuate decât dacă ele rezultă: (i) dintr-o schimbare de metodă contabilă; (ii) din corectarea unei erori fundamentale. Ele sunt înregistrate prin modificarea capitalurilor proprii de deschidere.

Norma SSAP 6 „Elementele extraordinare şi ajustările asupra exercițiilor anterioare" face distincție între:

– schimbările de metode contabile (changes in accounting policy) şi
– schimbările de metode de estimare (changes in estimate).

● **Schimbarea de metodă contabilă**

Definiri:

O schimbare de metodă contabilă rezultă din modificarea regulilor contabile de bază utilizate. De exemplu, capitalizarea cheltuielilor de dezvoltare, care, până în acel exercițiu, fuseseră înscrise direct în contul de profit şi pierdere.

O schimbare de metodă contabilă nu este autorizată decât dacă se poate justifica faptul că noua metodă este preferabilă celei vechi, deoarece ea dă o imagine mai fidelă asupra rezultatelor şi situației financiare a societății.

Prelucrarea contabilă:

Schimbarea de metodă contabilă impune modificarea capitalurilor proprii de deschidere.

● **Schimbarea de metodă de estimare**

Definiri:

O schimbare de metodă de estimare **nu** repune în cauză regulile contabile utilizate. Ea corespunde, **în mod unic**, unei modificări în modalitățile de aplicare a acestor reguli contabile de bază. De exemplu, cota forfetară de estimare a provizioanelor pentru clienți dubioşi se schimbă de la 3% la 5%.

Prelucrarea contabilă:

Schimbarea de metodă de estimare se impută asupra **rezultatului** (afectează contul de profit şi pierdere).

● În conformitate cu norma SSAP 12 „Contabilizarea amortizărilor", modificarea planului de amortizare **nu** constituie o schimbare de metodă contabilă.

În consecință, valoarea netă contabilă a imobilizării, la data schimbării planului de amortizare, este amortizată asupra duratei rămase de viață economic utilă.

În cazul schimbării duratei, este **posibil** să se recurgă la o prelucrare opțională ce constă în înscrierea în contul de profit şi pierdere a efectului schimbării asupra amortizărilor cumulate, la data schimbării.

2.8.12. Conturile consolidate

2.8.12.1. Considerații generale

Consolidarea conturilor, în Regatul Unit, se dezvoltă o dată cu Legea societăților (CA) din 1947[109]. Inițial, în perimetrul de consolidare erau cuprinse societățile în care societatea-mamă deținea mai mult de 50% din drepturile de vot. Societatea-mamă putea să excludă din perimetrul de consolidare filialele a căror activitate principală era radical deosebită de a celorlalți membri ai grupului.

În anii '80, multe dintre societăți au utilizat aceste reguli pentru a proceda la **finanțări în afara bilanțului**. Era vorba, în special, despre unele întreprinderi mari de distribuție, pentru că, astfel, ele făceau să dispară finanțarea marilor magazine din situațiile financiare.

Exemplu:

Actorii principali:

Societatea MEGA	Societatea ALFA	Societatea BETA

Operații şi constatări:

1. Societatea MEGA achiziționează o participație de 50% în societatea ALFA.
2. Banca BETA deține cealaltă jumătate din capitalul societății ALFA.
3. Banca BETA acordă un împrumut societății ALFA pentru a-i permite să cumpere o imobilizare de la societatea MEGA.
4. Societatea MEGA utilizează banii primiți de la societatea ALFA pentru a-şi achita datoriile față de creditori.
5. Dar societatea MEGA continuă să utilizeze imobilizarea, printr-un contract de locație.
6. Societatea MEGA îşi achită chiriile cuvenite societății ALFA, care, la rândul ei, îşi plăteşte, astfel, dobânzile pentru împrumutul primit de la banca BETA.
7. Societatea MEGA are un acord special cu banca BETA, care îi garantează răscumpărarea imobilizării.
8. În felul acesta, societatea MEGA şi-a „curățat" bilanțul[110], îmbunătățind imaginea față de terți, utilizând încă imobilizarea şi finanțarea.
9. Participarea în societatea ALFA este **pusă în echivalență**, în conturile consolidate ale grupului MEGA, dar ea nu degajă nici un fel de rezultat.

În mod natural, guvernul şi normalizatorii au reacționat la astfel de practici. Aşa se face că guvernul a profitat de adoptarea Directivei a VII-a (prin Legea societăților din 1989), pentru a modifica regulile de determinare a perimetrului de consolidare. Începând cu această adoptare, **controlul** filialei a devenit **criteriul de bază**. O societate care exercită o influență dominantă (dominant influence) asupra unei alte societăți trebuie să consolideze conturile acestei societății, indiferent care este mărimea participației.

---

[109] Idei inspirate din lucrarea „La comptabilité anglo-saxonne" (Peter Walton), anterior citată, paginile 63-65.

[110] Este vorba despre tehnica de sulemeneală a bilanțului (habillage du bilan, în franceză; dressing windows, în engleză).

De asemenea, excluderea unei filiale din perimetrul de consolidare, filială a cărei activitate principală este diferită de a celorlalţi membri ai grupului, este posibilă în anumite condiţii. Conturile unei filiale care exercită o activitate financiară, în mod normal, trebuie să fie consolidate.

Organismul de normalizare (ASB), la rândul lui, a emis două norme ale căror consecinţe asupra finanţărilor în afara bilanţului sunt foarte mari:

- Norma FRS 2 „**Contabilizarea societăţilor controlate în mod exclusiv**“ (Accounting for Subsidiary Undertakings) comentează şi extinde conceptul de influenţă dominantă introdus prin Legea societăţilor (CA) 1989.
- Norma FRS 5 „**Constatarea realităţii operaţiilor**“ (Reporting the Substance of Transactions) vizează, în mod direct, operaţiile în afara bilanţului. Ea solicită ca rezultatul unei serii de tranzacţii să fie contabilizat ca şi când ele ar forma o singură operaţie. Altfel spus, operaţiile nu trebuie să fie analizate în mod separat. Deşi nu capătă decât o formă implicită, norma întăreşte principiul primordialităţii realităţii economice asupra formei juridice.

Preconizată prin Directiva a VII-a, metoda achiziţiei devine metoda principală de consolidare. Ea este cea care generează o diferenţă din consolidare, subiect pe care l-am analizat anterior.

2.8.12.2. Obligaţiile referitoare la întocmirea conturilor consolidate

a) **Societăţile** supuse obligaţiei de întocmire a conturilor consolidate.

- **Regula de bază**: orice societate-mamă (parent company) trebuie să procedeze la întocmirea de conturi consolidate (group accounts).

Definiţie: O societate-mamă (parent company) este o societate care exercită direct sau indirect un control exclusiv asupra unei întreprinderi sau asupra mai multor întreprinderi.

- **Excepţii**: Fac excepţie:

(i) societatea-mamă aflată la conducerea unui grup mic sau mijlociu, ce satisface două dintre următoarele criterii, pe parcursul ultimelor două exerciţii (în milioane lire sterline):

	Grupurile mici		Grupurile mijlocii	
Criteriile	Baza netă	Baza brută	Baza netă	Baza brută
Totalul activului net	1,4	1,68	5,6	6,72
Cifra de afaceri	2,8	3,36	11,2	13,44
Numărul de salariaţi	50	50	250	250

(ii) societatea-mamă inclusă în conturile consolidate ale unei societăţi-mamă de nivel superior, care deţine mai mult de 50% din drepturile sale de vot; această a doua exonerare este supusă unor condiţii:

- societăţile cotate nu pot uza de această excepţie;
- absenţa unei cereri contrare a altor acţionari decât întreprinderile grupului de nivel superior;

- conturile consolidate de nivel superior sunt întocmite de o societate a unui stat membru al Uniunii Europene, conform dispoziţiilor Directivei a VII-a;
- conturile consolidate de nivel superior sunt întocmite la aceeaşi dată sau la o dată anterioară, în cadrul aceluiaşi exerciţiu.

b) **Documentele ce compun conturile consolidate**

Conturile consolidate cuprind, în mod obligatoriu: bilanţul, contul de profit şi pierdere, anexa şi tabloul fluxurilor de trezorerie.

Societatea care publică documentele (conturile) consolidate poate să se dispenseze de publicarea contului său de profit şi pierdere şi anexei sale, ca situaţii financiare individuale.

2.8.12.3. Perimetrul de consolidare

- **Regula de bază**

Perimetrul de consolidare include:

(i) societatea-mamă (parent company);

(ii) întreprinderile aflate sub control exclusiv (subsidiary undertakings); **controlul exclusiv** rezultă din una dintre următoarele situaţii:
- deţinerea majorităţii drepturilor de vot;
- posibilitatea de a numi sau de a demite majoritatea membrilor consiliului;
- controlul majorităţii drepturilor de vot prin intermediul unei convenţii de vot;
- dispoziţii statutare sau contractuale;
- exercitarea efectivă a unei influenţe dominante sau conducerea pe o bază unificată;

(iii) întreprinderile aflate sub control conjugat (joint ventures); **controlul conjugat** rezultă din:
- o întreprindere creată de participanţii săi, în scopul realizării unui obiectiv sau unui profit comun;
- un acord referitor la realizarea controlului în comun;

(iv) întreprinderile sub influenţă notabilă (associated undertakings):
- influenţa notabilă rezultă din implicarea deciziilor financiare şi operaţionale, fără a avea controlul asupra acestor decizii;
- conform Legii societăţilor (CA) 89, se stabileşte prezumţia de influenţă notabilă, pentru cel puţin 20% din drepturile în capital sau drepturile de vot.

- **Excluderile din perimetrul de consolidare**

Legea societăţilor (CA) 89 şi norma FRS 2 prevăd excluderile obligatorii (O) şi/sau facultative (F):

	CA 89	FRS 2
Restricţii severe şi durabile care împiedică exercitarea controlului asupra bunurilor sau conducerea filialei	F	O
Titluri deţinute cu intenţia de a le revinde ulterior	F	O
Activitate diferită a filialei	F	O

Recursul la excluderea pentru o activitate diferită trebuie să fie justificată prin obiectivul de a obține o imagine fidelă a situației grupului. Pentru a curma utilizarea excesivă a acestei excluderi, Legea societăților (CA) precizează că o coexistență în cadrul grupului, de activități industriale, comerciale sau de servicii cât şi de produse sau de servicii diferite, nu este suficientă pentru a justifica aplicarea acestei excluderi. Rezultă că o atare procedură nu s-ar aplica decât întreprinderilor supuse obligațiilor de informare financiară specifică (bănci şi instituții de asigurare). De altfel, FRS 2 se referă la activități **foarte** diferite.

2.8.12.4. Metodele de consolidare[111]

- Consolidarea prin integrare globală (global consolidation): această metodă se aplică întreprinderilor aflate sub control exclusiv.
- Consolidarea prin integrare proporțională (proportional consolidation): puțin utilizată în Regatul Unit, această metodă a fost introdusă prin Legea societăților (CA) 89 şi permite integrarea proporțională a întreprinderilor aflate sub control conjugat (joint ventures), în măsura în care ele nu sunt dotate cu personalitate juridică.
- Consolidarea prin punerea în echivalență (equity accounting): această metodă este aplicată întreprinderilor aflate sub influență notabilă şi celor aflate sub control conjugat.

2.8.13. Imobilizările necorporale (altele decât mărcile şi supravaloarea)

● Cheltuielile de cercetare şi de dezvoltare

În Regatul Unit, elaborarea unei norme privind contabilizarea cheltuielilor de cercetare şi de dezvoltare a suscitat numeroase controverse. Vechiul organism de normalizare (ASC) a dorit, într-o primă fază, să interzică imobilizarea cheltuielilor de cercetare şi de dezvoltare. Dar unii specialişti au sugerat că o atare poziție ar putea să creeze un obstacol major în calea cercetării, pentru majoritatea întreprinderilor (mai ales pentru cele care nu dispuneau de resursele necesare susținerii financiare a acestei activități). Aşa se face că, finalmente, ASC a emis norma SSAP 13 „**Contabilizarea cheltuielilor de cercetare şi de dezvoltare**“ (Accounting for Research and Development), în conformitate cu care **cheltuielile de cercetare**, indiferent că este vorba de cercetarea pură (fundamentală) sau de cea orientată spre un produs specific (aplicativă), sunt înscrise, în mod direct, în **contul de profit şi pierdere** (la cheltuieli), în timp ce **cheltuielile de dezvoltare pot**, totuşi, **să fie capitalizate** (înscrise la imobilizări), cu condiția ca produsul rezultat să fie rentabil şi ca întreprinderea să dispună de mijloacele necesare pentru a-l dezvolta şi a-l lansa pe piață. În practică, puține întreprinderi britanice procedează la capitalizarea cheltuielilor de dezvoltare şi în orice caz nu cele care au o activitate importantă de cercetare.

---

[111] Pentru a realiza o comparație cu problematica generată de consolidarea conturilor, în lumina normelor contabile internaționale, cititorul este invitat să facă apel la lucrarea „Tratat de contabilitate financiară“ (volumul II, paginile 729-775), anterior citată.

- **Cheltuielile de constituire**

Acest post figurează foarte rar în bilanţurile societăţilor britanice. Ele preferă să înscrie în contul de profit şi pierdere (la cheltuieli) aceste valori „fictive", atunci când este vorba despre cheltuielile de constituire propriu-zise, sau să le impute asupra primelor de emisiune, în cazul cheltuielilor de creştere de capital.

2.8.14. Rezultatul pe acțiune

În lumea anglo-saxonă, cerinţă a investitorilor, informaţia referitoare la rezultatul pe acţiune (earnings per share) face obiectul prezentării şi publicării contului de profit şi pierdere. Este şi normal de moment ce situaţiile financiare sunt adresate cu prioritate, în mod explicit (Statele Unite) sau în mod implicit (Regatul Unit), investitorilor.

Ca atare, rezultatul (beneficiul) pe acţiune este un indicator a cărui semnificaţie merita să i se consacre o normă. Ceea ce organismul normalizator britanic (ASC) a făcut prin norma SSAP 3 „Rezultatul pe acţiune" (Earnings per Share).

Se cunoaşte că analiştii financiari, pentru evaluarea unei societăți, au fost înclinați să utilizeze beneficiul înaintea elementelor extraordinare. Pe frontul bătăliei implicate de regândirea statutului rezultatului extraordinar, noul organism (ASB) a combătut această practică, solicitând ca rezultatul (beneficiul) pe acţiune să fie calculat plecând de la rezultatul net, deci de la un rezultat care ține cont de elementele extraordinare.

Desigur că analiştii financiari, la rândul lor, au vrut să tranşeze punctul lor de vedere[112]. Organizați în „Institutul pentru gestiunea investițiilor şi pentru cercetare" (Institute of Investment Management and Research: IIMR), ei au apreciat eforturile ASB pentru ameliorarea calității informațiilor financiare, dar au estimat că pentru calculul rezultatului pe acțiune este necesar să se ia în considerare rezultatul din exploatare (deci, fără elementele extraordinare). De altfel, IIMR a elaborat propria sa normă „Practica de investiții nr. 1: Definirea rubricii rezultatul pe acțiune" (Statement Practice no. 1: The Definition of Headline Earnings), normă ce prevede că beneficiul de referință este cel după impozit dar înaintea rezultatului cesiunilor de filiale şi altor imobilizări. O atare abordare a primit unda verde din partea lumii afacerilor. Astfel încât, în mediul britanic, există două serii de calcule ale rezultatului pe acțiune ce figurează în conturile marilor întreprinderi:

- un calcul conform normei SSAP 3 (după revizuirea ei);
- un calcul conform recomandării IIMR (rubrică intitulată „Rubrica IIMR privind rezultatul pe acțiune" (IIMR Headline Earnings per Share)).

Acest dualism probează că întreprinderile îşi manifestă un interes major pentru publicarea de informații utile piețelor.

Rezultatul pe acţiune publicat este un rezultat pe acțiune ordinară, după ce s-a acordat acţiunilor privilegiate dividendul fix, la care ele au dreptul în mod sistematic. Publicarea acestei informații răspunde grijii primordiale într-o țară anglo-saxonă, de a pune la îndemâna investitorilor mijloacele necesare luării celor mai bune decizii.

Calculul rezultatului pe acțiune este efectuat pe baza unor metodologii precise, care depind de complexitatea structurii capitalului societății.

---

[112] Peter Walton, „La comptabilité anglo-saxonne" (pagina 75), lucrare citată anterior.

Într-o structură simplă, constituită, în mod esențial, din acțiuni ordinare, rezultatul pe acțiune este obținut prin raportarea rezultatului din care s-a dedus impozitul, la media ponderată a acțiunilor ordinare în circulație (weighted average common stocks outstanding).

Scopul urmărit prin publicarea rezultatului pe acțiune este de a se cunoaşte puterea de câştig pe acțiunea ordinară, permițând astfel investitorilor să relativizeze prețul pieței privind o acțiune. Pe această undă se calculează raportul între cursul acțiunii şi rezultatul aferent unei acțiuni, numit indicele câştigului (price earning ratio: PER)[113].

2.8.15. Informarea sectorială

Înainte de dispariția sa, vechiul organism britanic de normalizare a emis norma SSAP 25 „Informarea sectorială“ (Segmental Reporting). Reluând, în general, dispozițiile normei americane FAS 14, norma SSAP 25 solicită publicarea (1) cifrei de afaceri, (2) beneficiului ordinar şi (3) activului (investiției nete) pentru fiecare **sector de activitate** şi fiecare **zonă geografică** important/ă. Cât priveşte sectoarele de activitate, ele sunt definite de conducerea entității, în funcție de nivelul de risc şi de rentabilitate.

Norma SSAP 25 a continuat până în prezent să regizeze problema informării sectoriale fără să suporte amendamente. Totuşi, ASB consideră că este posibilă revizuirea ei, pe linia noilor standarde dezvoltate de FASB, în Statele Unite, şi de IASC. Se aşteaptă cât de curând înlocuirea normei SSAP 25 cu o normă FRS, care să urmeze modelul normei internaționale IAS 14.

Norma SSAP 25 se bazează pe principiul că, atâta timp cât situațiile financiare ale unei entități nu conțin informații sectoriale, ele nu vor permite utilizatorilor să-şi formeze judecăți asupra naturii diferitelor activități sau a contribuției acestora la rezultatul financiar general.

Norma conține două niveluri de cerințe privind informarea sectorială:

- cerințe în acord cu prevederile legale, aplicabile tuturor societăților de capitaluri (şi altor entități la care standardul face referire);
- cerințe adiționale, care nu sunt prevăzute prin legislația referitoare la societățile de capitaluri.

În stabilirea segmentelor aferente sectoarelor de activitate şi zonelor geografice, nu operează un singur set de factori, universal aplicabil, la fel cum nu există un factor predominant pentru toate cazurile. Totuşi, norma sugerează că, în scopul determinării dacă o societate operează sau nu în diferite sectoare de activitate, conducătorii acesteia ar trebui să țină cont de următoarele:

(a) natura produselor sau serviciilor;
(b) natura procesului de producție;
(c) piețele în care sunt vândute produsele sau serviciile;
(d) canalele de distribuție pentru produse;
(e) maniera în care sunt organizate activitățile entității;
(f) orice cadru legislativ specific referitor la sectorul de activitate.

---

[113] A se consulta, în acest sens, lucrarea „Tratat de contabilitate financiară“ (volumul II, pagina 358), lucrare anterior citată.

În mod similar, în scopul determinării dacă o societate operează sau nu în diferite zone geografice, conducătorii acesteia ar trebui să țină cont de următoarele:

(a) climatul expansionist sau restrictiv al fiecărei zone;
(b) regimul politic stabil sau instabil al fiecărei zone;
(c) reglementările privind controlul schimburilor;
(d) fluctuațiile cursurilor.

Un segment este considerat semnificativ, deci pasibil de a fi publicat în mod distinct, atunci când el reprezintă cel puțin 10% din cifra de afaceri, din beneficiu sau din activul net.

SSAP 25 specifică faptul că definirea segmentelor trebuie să fie făcută de către conducătorii societății.

2.8.16. Instrumentele financiare

Organismul normalizator britanic (ASB) a emis o normă - FRS 4 „Contabilizarea instrumentelor financiare" (Accounting for Capital Instruments), a cărei abordare diferă de cele ale FASB şi IASC. Pentru normalizatorii americani (FASB) şi cei internaționali (IASC), un titlu hibrid ca, de exemplu, o obligațiune convertibilă trebuie să fie contabilizat parțial la **capitalurile proprii** (dreptul de cumpărare a acțiunilor) şi parțial la **datorii**.

Norma britanică adoptă o poziție contrară: aceste instrumente trebuie să fie contabilizate, în totalitate, **la una din cele două categorii**.

Dacă un titlu îi conferă deținătorului dreptul la o încasare viitoare (rambursare, dobânzi sau dividende), şi aceasta independent de o decizie a Adunării generale, un atare titlu nu aparține (şi, deci, nu va fi contabilizat) capitalurilor proprii. O astfel de accepție generează o serie de dificultăți, în special pentru acțiunile privilegiate. În conformitate cu Legea societăților (CA), acțiunile privilegiate fac parte din capitalurile proprii, cu toate că, printre ele, există acțiuni ce dau, în mod automat, dreptul la un dividend (de exemplu, acțiunile Auction Market Preferred Stocks, disponibile pe piețele financiare ale Americii de Nord). În conformitate cu FRS 4, aceste acțiuni sunt contabilizate la datorii.

Capitolul III

CONTABILITATEA AMERICANĂ

În zilele noastre, nu s-ar putea elabora o lucrare serioasă pe temele sistemelor contabile comparate şi contabilităţii internaţionale, fără să se ia ca punct de reper contabilitatea americană. Dincolo de marile deosebiri între gândirea şi practicile în contabilitatea americană, pe de o parte, şi cele din Europa continentală, pe de altă parte, deosebiri născute din influenţa factorilor de mediu, experienţa americană în materie de normalizare contabilă reprezintă, explicit sau implicit, baza de reflecţie pentru orice organism de normalizare, naţional, regional sau internaţional. Alocarea unui spaţiu mare contabilităţii americane în lucrarea noastră este o formă de recunoaştere a performanţelor la care a ajuns această lume contabilă. Pentru orice specialist în domeniul contabilităţii, este limpede că, de mai bine de o jumătate de secol, polul de interes privind dezvoltarea tehnicii, artei, limbajului sau ştiinţei pe care o slujim s-a mutat pe malul celălalt al Atlanticului (sau, pentru a fi mai exacţi, între Atlantic şi Pacific). Formulând aceste judecăţi de valoare, nu înseamnă că plătesc vreo cotizaţie la complexul faţă de „mitul american". Din punct de vedere cultural vorbind, nu mă pot regăsi, în nici un fel, în acest mediu. Studentul român în contabilitate va trebui să cunoască însă ceea ce înseamnă performanţa (fie ea şi contabilă)[1].

Contabilităţile anglo-saxone îşi găsesc originile în revoluţia industială britanică, dar, incontestabil, Statele Unite ale Americii reprezintă astăzi motorul dezvoltării sistemelor contabile. Încă mai există în spiritul nostru ideea că sistemele contabile american şi britanic sunt similare. Nimic mai fals. Este drept, ele fac parte din aceeaşi familie, dar paginile acestei lucrări vă vor oferi posibilitatea să constataţi **diferenţe semnificative** între cele două sisteme, multe dintre acestea având un efect important asupra situaţiilor financiare ale întreprinderilor confruntate cu publicarea informaţiilor financiare către utilizatorii din ambele ţări. **Volumul textelor contabile** americane este mult **mai mare** decât în Regatul Unit, iar prevederile în aceste texte sunt **mai restrictive**.

În fond, prin ce captează americanii interesul privind dezvoltarea contabilităţii şi care sunt vectorii prin care reuşesc să domine (şi din acest punct de vedere) lumea?

Americanii au devenit „maeştrii" conceptualizării contabilităţii. Ei sunt primii care au creat un cadru contabil conceptual, rod al unui efort prelungit de reflecţie. Principiile contabile au ajuns la un înalt grad de rafinament, atât sub aspectul teoretic, cât şi al aplicabilităţii lor practice. Dezvoltarea standardelor contabile se face prin referinţă la „principiile contabile general acceptate" (generally accepted accounting principles: GAAP)[2].

Teoria contabilităţii se perfecţionează după o curbă exponenţială, în laboratoarele de cercetare ale universităţilor americane. Conform acestei teorii, discursul şi cercetarea contabilă îmbracă două expresii: pe de o parte, ea este **normativă**, căutând să **uniformizeze** practicile; pe de altă parte, ea este **pozitivistă**, pentru că încearcă să explice, prin forţa

---

[1] Dacă tot nu putem să-l învăţăm cum să ajungă la ea.

[2] Exceptând problema elaborării unui cadru contabil conceptual, în care au acuzat o anumită întârziere, nu s-ar spune că britanicii nu sunt şi ei în avanposturi.

cercetării de tip empiric, de ce contabilitatea este ceea ce este, de ce contabilii fac ceea ce fac şi care sunt efectele acestor fenomene asupra oamenilor şi asupra resurselor[3].

Prezenţa societăţilor americane în vârful ierarhiei întreprinderilor multinaţionale, din ce în ce mai expansive şi din ce în ce mai puternice, face ca standardele americane să reprezinte un vector principal al influenţei acestui sistem contabil, în întreaga lume. Cum cele mai multe întreprinderi multinaţionale de dimensiune mare sunt, de fapt, americane şi pentru că pieţele americane de capitaluri deţin aproximativ 40% din resursele financiare disponibile pentru societăţile comerciale, este limpede că dominaţia americană nu este vorbă de cabinet ci se bazează pe elemente tangibile.

Deşi normalizarea contabilă internaţională este rodul unei concertări a mai multor culturi, atât prin influenţa pe care comisia bursieră americană o joacă asupra IOSCO cât şi prin prezenţa organismului american de normalizare contabilă (FASB), în calitate de observator la reuniunile Consiliului IASC, produsele acestui proces, am numit normele internaţionale (IASs), sunt puternic marcate de spiritul american[4].

3.1. Factorii de mediu şi influenţa lor asupra contabilităţii americane

Dacă procedăm la o analiză istorică a sistemului contabil american, constatăm că evoluţia sa cuprinde patru perioade relativ distincte:

- de la sfârşitul secolului al XIX-lea până la marea criză a anilor ’30;
- de la sfârşitul marii crize până la începutul anilor ’70;
- de la crearea actualului organism de normalizare contabilă (1972) până la sfârşitul anilor ’80;
- perioada anilor ’90.

Intenţia noastră este de a căuta, pe cale documentară, care a fost **contextul** politic, economic, financiar şi social al acestor perioade şi cum a influenţat el evoluţia contabilităţii americane.

3.1.1. De la sfârşitul secolului al XIX-lea până la marea criză a anilor ’30

Deşi economia americană este calificată, astăzi, ca o economie a serviciilor, forţa sa şi poziţia ei de lider îşi găsesc sursa într-un **model industrial**, model care s-a constituit încă de la sfârşitul secolului trecut, a fost renovat, mai întâi, ca răspuns la marea criză a anilor ’30 şi după dificultăţile întâmpinate în anii ’70, s-a transformat a doua oară, în profunzime, în zilele noastre. De altfel, capitalismul american este în serviciul industriei, iar industria rămâne nucleul forţei americane. Este bine să constatăm că marile pusee ale dezvoltării economice sunt consecinţa traversării unor perioade de criză. Dar transformările economiei americane nu au rămas în spaţiul, totuşi limitat, al Statelor Unite. Ele au fost propagate şi impuse restului lumii.

---

[3] Se vizează, astfel, satisfacerea variatelor cerinţe informaţionale ale utilizatorilor.

[4] Marile grupuri de societăţi din Europa, în vederea apelului la economisirea publică pe diversele pieţe financiare ale lumii îşi prezintă conturile conform normelor internaţionale (IASs) sau internaţional recunoscute (FASs). Direct sau indirect, standardele americane sunt segmentele unificatoare, în limbajul contabil mondial.

Şi, totuşi, modelul industrial american are o **decolare** întârziată. El se situează înaintea sau imediat după războiul de secesiune (1861-1865). Ţara beneficiază de câteva atuuri inegalabile: un spaţiu care pare inepuizabil, imense bogăţii energetice şi minerale, o populaţie care creşte numeric mereu (ca urmare a combinării a doi factori: soldul natural ridicat şi fluxurile masive de emigranţi).

Piaţa internă, din ce în ce mai vastă, este pusă la adăpost prin politicile de protecţionism, începând cu 1860. Capitalurile sunt furnizate de europeni, în special de britanici. Ele conduc la o accelerare a decolării până la nivelul la care America îşi permite să investească propriile capitaluri şi să devină, încă înainte de 1914, al patrulea exportator mondial de capitaluri.

Deci, la sfârşitul secolului trecut, americanii pun bazele unui model industrial nou, diferit de cel european. Modelul lor se caracterizează prin căutarea continuă a formelor de inovare, printr-o atenţie deosebită acordată organizării muncii, prin utilizarea mai bună a capitalurilor şi forţei de muncă, prin standardizarea pieselor şi prin producţia de masă, pentru a genera scăderea costurilor.

Printr-o concentrare rapidă a întreprinderilor, atât orizontală cât şi verticală, se ajunge la constituirea de oligopoluri şi de monopoluri.

Industria petrolieră este simbolul acestui capitalism.

În 1913, Statele Unite furnizau 35,8% din producţia industrială mondială. Cu toate că întreprinderile americane erau orientate spre piaţa internă, ele exportau din ce în ce mai mult, iar Statele Unite încep să degaje, încă din 1895, un excedent structural. Ele rămân debitoare în relaţia cu Europa, dar exportă capitaluri mai ales sub formă de investiţii directe (trei pătrimi din investiţiile în străinătate).

Această forţă productivă şi această abundenţă de capitaluri permit Statelor Unite să joace un rol decisiv în primul război mondial, acordând aliaţilor împrumuturi, pe care aceştia le transformă în cumpărări de bunuri americane. După care, americanii intervin direct în conflict, în 1917.

Anii ’20 sunt cei ai prosperităţii. După o criză pasageră, Statele Unite investesc în industriile motrice, industria automobilului, în chimie şi în produsele electrice. Industia americană este pionier în materie de organizare a muncii, prin practicile tayloriste. Henry Ford introduce în uzinele sale organizarea ştiinţifică a muncii. El inventează producţia şi lucrul în/la bandă.

Capitalismul american manifestă aceleaşi dezechilibre ca şi cel european: un raport de forţe favorabil capitalului, creşteri de salarii inferioare, în general, creşterii de productivitate. Şi, totuşi, cum productivitatea americană este cea mai ridicată din lume, salariile americane sunt net superioare salariilor europene.

În urma crahului bursier care începe în octombrie 1929, Statele Unite traversează cea mai mare criză economică, pe care o va cunoaşte vreodată. În intervalul 1929-1933 (durata marii crize), producţia industrială se reduce la jumătate, şomajul urcă galopant până la 24%, în 1933 (12-14 milioane de şomeri), criza agricolă se agravează, preţurile se prăbuşesc, politicile de combatere a inflaţiei agravează şi mai mult situaţia.

Sub preşedinţia democratului Franklin D. Roosevelt (ales în noiembrie 1932), sfidând dogmele liberalismului, statul federal intervine pentru a pune în mişcare maşinăria capitalismului (New Deal). Astfel, una dintre primele legi ale politicii „New Deal“, în fapt şi una dintre cele mai controversate (pentru că ea va fi invalidată de Curtea Supremă, în mai

1935), este National Industrial Recovery Act (NIRA), din iunie 1933. Prin această lege, statul suspendă, în mod oficial, legile antitrust, încurajează concertarea între industriaşi, inspirând elaborarea de coduri privind concurenţa loială, în materie de preţuri, salarii (introducerea unui salariu minim), durata zilei de lucru, cotele de producţie. De asemenea, legea preconiza semnarea unor convenţii colective între patronat şi sindicate şi garanta realizarea drepturilor sindicale (de exemplu, săptămâna de lucru este adusă la 36 de ore, iar lucrul copiilor a fost interzis). Aceste prime măsuri sociale vor fi amplificate prin Social Security Act, în 1935, prin crearea unei indemnizaţii de şomaj şi a unui sistem federal de pensionare.

Întregul ansamblu de reglementări votate prin politica New Deal şi, în consecinţă, intervenţia crescătoare a statului au favorizat geneza unui neocapitalism mai intervenţionist şi mai echilibrat, în cadrul căruia industria va cunoaşte un nou avânt.

Primele forme de normalizare contabilă în Statele Unite, este drept, timide, apar după 1887, o dată cu crearea „**Institutului american al experţilor contabili autorizaţi**“ (American Institute of Certified Public Accountants: AICPA)[5], organismul profesiei contabile americane. El a fost şi este instanţa profesională reprezentativă a experţilor contabili în Statele Unite şi constituie sursa esenţială a doctrinei contabile. Pe planul publicisticii, AICPA emite lunar revista „The Journal of Accountancy“.

Totuşi, până în 1929, el a emis foarte puţine reguli care să vizeze comunicarea informaţiilor financiare. Se poate afirma că, înainte de marea criză, în Statele Unite nu exista nici o obligaţie contabilă reală. Practici contabile contestabile dar tolerate aveau ca efect mascarea situaţiei reale a anumitor întreprinderi. Devenise o practică relativ curentă reevaluarea unor active imobiliare şi înregistrarea la profituri a plusurilor de valoare nerealizate.

De altfel, pentru întocmirea situaţiilor financiare, societăţile utilizau o multitudine de metode contabile. Pentru că, trebuie ştiut, în Statele Unite, societăţile sunt supuse legislaţiei statului în cauză şi nu legislaţiei federale. Or, în acea epocă, nu exista o reglementare naţională asupra informaţiilor financiare. Fiecare stat avea propria legislaţie, iar confuzia care se crease nu era de natură să permită o bună informare a investitorilor.

Deci, criza din 1929-1933 a fost nu numai o criză economică şi financiar-bursieră, ci şi o criză care a atins zona calităţii informaţiilor financiare. Investitorii se găseau în postura neplăcută de a fi foarte puţin informaţi. Pe planul contabil, efectul pozitiv al marii crize a fost apariţia necesităţii unor informaţii financiare fiabile. La începutul anilor ’30, întreprinderilor le-au fost impuse câteva norme financiare, în special celor ce emiteau titluri negociabile.

În acest context, în 1934, în urma a numeroase scandaluri financiare, puterea publică a reacţionat prompt. Astfel, legiuitorul american (Congresul) creează „**Comisia valorilor mobiliare**“ (Securities and Exchange Commission: SEC). Acest organism guvernamental are puterea să reglementeze şi să controleze tot ceea ce se leagă de operaţiile bursiere. În materie contabilă, comisia:

- este abilitată să reprime practicile ilicite, în special delictele începătorilor (Insiders);
- este autorizată să prescrie forma şi conţinutul situaţiilor financiare inserate în notele de informare destinate publicului (prospectus), cu ocazia introducerii în bursă sau a unei emisiuni de titluri;

[5] În fapt, vom vedea ulterior, istoria creării acestui organism este ceva mai lungă.

- este abilitată să definească rapoarte care să-i fie prezentate, periodic, de către societăţile cotate;
- solicită ca situaţiile financiare care îi sunt remise să fi făcut obiectul unei revizii şi să fi fost întocmite în conformitate cu principiile definite de profesia contabilă; SEC întăreşte, astfel, rolul şi prestigiul experţilor contabili (Certified Public Accountants: CPA).

O dată cu „Legea referitoare la titluri" (Securities Act), promulgată în 1933, şi cu „Legea referitoare la comercializarea titlurilor" (Securities Exchange Act)[6], din 1934, politica roosveltiană New Deal permite să se afirme rolul preponderent al guvernului federal în întregul sistem de reglementare. Cele două legi reprezintă o manifestare concretă a intervenţionismului statului american şi a influenţei sale asupra activităţii întreprinderilor. Printre alte dispoziţii, aceste legi noi au fixat principiul conform căruia informaţiile financiare deveneau obiect al reglementării federale.

3.1.2. De la sfârşitul marii crize până la începutul anilor '70

Dominaţia economică

Statele Unite vor trece cu succes trei provocări ale unei economii de război: producţia, forţa de muncă şi finanţarea. Pentru a produce arme capabile să învingă forţele Axei, americanii investesc din ce în ce mai mult în cercetarea ştiinţifică: valoarea creditelor de cercetare-dezvoltare creşte de la 900 milioane $ la 1,5 miliarde $, concomitent cu o creştere a numărului de cercetători, de la 87.000, în 1941, la 120.000, în 1945. Producţia de armament progresează cu o viteză ameţitoare: încă de la sfârşitul lui 1942, ea este egală cu suma producţiilor Germaniei, Italiei şi Japoniei. Deşi este vremea celui de-al doilea război mondial, produsul naţional brut (PNB) al Statelor Unite creşte de la 91 miliarde $, în 1939, la 213 miliarde $, în 1945, ceea ce corespunde unei dublări, în dolari constanţi.

La sfârşitul războiului, industria americană ocupă fotoliul de onoare. Un raport al Institutului de Tehnologie din Massachussets, publicat în 1989, într-un moment în care America se îngrijora de declinul său, enumera cinci axe ale superiorităţii americane, la sfârşitul războiului: (i) piaţa internă era de opt ori mai mare decât a celei mai mari dintre celelalte ţări; (ii) americanii dominau pe plan tehnologic; (iii) în medie, muncitorii americani erau mai calificaţi decât omologii lor din celelalte ţări dezvoltate; (iv) americanii deţineau cel mai mare capital pe persoană angajată; (v) managerii americani erau cei mai buni din lume.

Modelul american din anii '40 până în anii '60 continuă să domine economia mondială. Se vorbea despre triumful fordismului. În anii 1945-1970, investiţii de volum mare permit creşterea producţiei şi ameliorarea productivităţii. Această eficacitate a efortului productiv permite creşterea salariilor şi, implicit, a puterii de cumpărare. Ca atare, consumul creşte, iar clasa medie şi muncitorii au acces la societatea de consum. Profiturile sunt ridicate, ceea ce permite continuarea efortului de investire şi, ca atare, de modernizare a aparatului productiv. Se intră în **cercul virtuos al fordismului**: o ofertă în continuă creştere care satisface o cerere mereu crescătoare.

---

[6] Securities Exchange Act impunea întreprinderilor cotate la bursele organizate, sau celor ale căror titluri erau comercializate pe pieţele „în afara cotei", publicarea de rapoarte financiare periodice.
În fapt, cele două legi au completat, apoi au înlocuit reglementările corespondente emise de fiecare stat.

În cursul acestor ani, piaţa americană se simte apărată de ameninţările concurenţilor străini: întreprinderile americane dispun de o dublă competitivitate: la nivel de inovare şi la nivel de preţuri. Statele Unite sunt primul exportator mondial. Productivitatea industriei este cea mai ridicată din lume. Pe această piaţă bine protejată, înţelegerea între marile întreprinderi – big business, sindicate – big labor, şi un guvern intervenţionist şi keynesian – big government este aproape perfectă.

De asemenea, în aceşti ani, întreprinderile americane multiplică investiţiile lor în străinătate. Doldora de capitaluri şi de tehnologii, dispunând de o monedă internaţională, ele îşi plasează afacerile pe pieţe promiţătoare, în Europa, Japonia sau America latină. Aceste investiţii directe în străinătate constituie treptat o „America-bis“, formată din filialele firmelor americane. O parte din creşterea comerţului exterior al Statelor Unite este un comerţ **intrafirmă**, între societatea-mamă şi filialele sale.

Dar, spre mijlocul anilor ’60, apar primele semne ale îmbătrânirii modelului american. Statele Unite încep să suporte crize sectoriale succesive. La 20 de ani de la terminarea războiului, unele întreprinderi americane se văd concurate nu numai pe pieţele străine, dar chiar pe piaţa internă. Primele seisme apar în industria textilă şi celelalte industrii producătoare de bunuri de consum. Ca urmare a primului şoc petrolier, care reduce creşterea la nivel mondial, este rândul seismelor industriilor de bază, începând cu siderurgia şi construcţiile navale. Oţelul japonez sau european devine mai ieftin decât cel american. Industria de automobile intră şi ea într-o perioadă de dificultăţi, un deceniu mai târziu (1979). Şi, ca urmare, pierde locul I în lume, în favoarea constructorilor japonezi.

În mediul american începe să se vorbească despre declin, despre dezindustrializare, despre economie de servicii, despre societate postindustrială. Firmele străine încep să realizeze investiţii directe în Statele Unite.

Problemele industriale, crizele sectoriale succesive antrenează crize regionale. Conducătorii firmelor americane, obişnuiţi să fie cei mai buni, încep să incrimineze lipsa de loialitate a concurenţilor. În mod special, firmele japoneze sunt acuzate că închid porţile pieţei interne şi că practică politicile de dumping (vânzări în străinătate la preţuri mai mici decât cele practicate pe piaţa internă). Industriaşii sectoarelor ameninţate obţin de la autorităţile politice măsuri protecţioniste din ce în ce mai numeroase.

Dar criticile sunt adresate şi actorilor vieţii economice americane. Industriaşii şi profesiile liberale reproşează guvernului liberal că plasează industria americană într-un cadru defavorabil, caracterizat prin impozite ridicate, reglementări prea restrictive, un deficit bugetar excesiv ce atrage după sine rate ale dobânzii ridicate şi penalizează industria.

Într-o primă secvenţă, se caută explicaţii exterioare pentru starea de criză. Dar, începând cu anii ’80, experţii americani analizează în profunzime dificultăţile industriale, chiar dacă multe întreprinderi sunt deja angajate într-un proces de renovare.

Dominaţia monetară şi financiară

Ponderea economică crescătoare şi excedentele comerciale au generat, în mod logic, ascensiunea dolarului la rangul de primă monedă internaţională, înlocuind lira sterlină, cât şi promovarea Statelor Unite – statul federal, băncile şi întreprinderile, în „fotoliul“ de primă putere financiară a lumii, înlocuind Regatul Unit.

Se ştie că între 1 şi 22 iulie 1944, la Bretton Woods, Statele Unite au organizat o conferință pentru reconstrucția sistemului monetar internațional. Conferința a adoptat un sistem de schimburi fixe dar ajustabile, centrat pe etalonul de schimb-aur (gold exchange standard): aurul şi monedele convertibile în aur puteau să servească drept instrumente de plată, la nivel internațional, şi de constituire de rezerve. În fapt, deciziile dădeau dolarului, singura mare monedă, pe atunci convertibilă în aur, rolul de monedă internațională, deoarece Statele Unite, care deținеau două treimi din stocul monetar mondial de aur (în 1944), se angajau să ofere dolarii contra aur (o uncie de aur pentru 35 de dolari). Astfel, a fost creat Fondul monetar internațional (FMI) pentru a ajuta la funcționarea sistemului: împrumutarea de devize țărilor a căror monedă era atacată. În cadrul FMI, țările membre au un număr de voturi proporțional cu participarea lor financiară. Altfel spus, „Fondul" este dominat de americani.

Pentru François Perroux, deontologia acordului de la Bretton Woods era una enunțată de cel mai puternic pentru cel mai puternic; etalonul-dolar era în serviciul structurii ofensive a economiei dominante.

Deci, sistemul monetar internațional se baza pe Statele Unite. Dacă schimburile lor cu exteriorul erau excedentare, restul lumii era „privat" de monedă. Este ceea ce s-a întâmplat cu „dollar gap", între 1945-1949, perioadă care a determinat Statele Unite să multiplice ajutoarele şi împrumuturile, pentru a face să funcționeze maşinăria mondială. Dacă schimburile americane cu exteriorul erau deficitare, dolarii se „difuzau" şi stimulau redemararea economiei mondiale. Este ceea ce s-a întâmplat după 1950: balanța comercială şi balanța serviciilor rămăseseră excedentare, în timp ce cheltuielile militare şi, apoi, investițiile firmelor americane antrenau un deficit al balanței de plăți, ceea ce constituia un privilegiu american.

Totuşi, în anii '60, deficitele externe ale Statelor Unite se adâncesc, numărul de dolari creşte şi el, încrederea în această monedă se erodează, deținătorii de dolari solicită aur Statelor Unite sau vând dolarii pe mărci germane, florini sau yeni. În mod evident, dolarul era supraevaluat.

Statele Unite vor uza de statutul lor de putere dominantă şi protectoare (împotriva amenințării sovietice) pentru a obține „concesii" de la partenerii lor, în loc să-şi rezolve problemele de deficit sau să devalorizeze dolarul. În 1960, este creat un „pool" de aur pentru a alimenta piața aurului. În martie 1969, se creează o dublă piață a aurului, dolarul nerămânând convertibil la prețul de 35 $/uncie decât pentru băncile centrale (rugate să se abțină de la folosirea acestei posibilități). În 1969, FMI creează „drepturi speciale de tragere" pentru a furniza statelor membre noi mijloace de plată.

În mai 1971, se anunță că balanța comercială a Statelor Unite, excedentară încă din 1895, a devenit deficitară. O astfel de ştire antrenează o criză a dolarului, piețele de schimb valutar se închid, monedele încep să evolueze dezordonat.

Fără nici o concertare prealabilă, la 15 august 1971, preşedintele Nixon anunța suprimarea convertibilității în aur a dolarului şi o suprataxă de 10% asupra importurilor americane. După mai multe săptămâni de anarhie monetară, prin acordurile de la Washington (decembrie 1971), numite şi acordurile lui Smithsonian, se încearcă salvarea sistemului de schimburi fixe: dolarul este devalorizat în raport cu aurul, convertibilitatea sa în aur nefiind restabilită, în timp ce marca germană, florinul şi yenul sunt reevaluate. Se realizează o

întoarcere la parităţile fixe, dar marjele de fluctuaţie autorizate cresc de la 1% la 2,25%, în raport cu dolarul. Aceste măsuri nu vor servi la nimic: în 1973, deficitele americane rămăseseră ridicate, ceea ce permite speculaţii asupra dolarului, iar partenerii americanilor refuză să cumpere dolari. La 13 februarie 1973, din nou în mod unilateral, Statele Unite devalorizează moneda naţională (42,22 dolari/uncia de aur). Dar partenerii americanilor vor lăsa monedele lor să fluctueze. Astfel, sistemul de la Bretton Woods încetează să mai funcţioneze. Explicaţia se găseşte, deci, în deficitele americane excesive şi în refuzul preşedintelui Nixon de a devaloriza suficient dolarul.

Încă din anii '60, ieşirile masive de dolari din Statele Unite, legate de deficitul balanţei de plăţi, au antrenat crearea de eurodolari[7] şi de eurobănci (mai ales londoneze) care acordau împrumuturi în dolari fără nici un control.

Aşa s-a născut o europiaţă. De aici a rezultat o dezvoltare a creditelor bancare internaţionale, mai ales în anii '70, atunci când băncile occidentale (adesea americane) au reciclat dolarii ţărilor petroliere cele mai bogate (petrodolarii, variantă a eurodolarilor), acordând împrumuturi ţărilor în curs de dezvoltare.

Cu toate că SEC a avut puterea legală de a elabora norme contabile, politica sa constantă, încă de la sfârşitul anilor '30, a fost să lase sectorului privat elaborarea „principiilor contabile general admise" (GAAP). Această politică nu a fost însă oficial afirmată decât în 1973, în „Accounting Series Release" no. 150, care stipulează că principiile, normele şi practicile întocmite de Financial Accounting Standards Board (FASB)[8] vor fi considerate de „Comisie" ca având forţă de lege.

În 1936, ca urmare a delegării pe care SEC o anunţase, profesia contabilă a creat „**Comitetul privind procedurile contabile**" (Committee on Accounting Procedures: CAP) constituit din 21 de specialişti ai profesiei şi învăţământului superior, numiţi de AICPA, specialişti ce îşi exercitau funcţiile lor în mod permanent.

CAP a publicat 51 de „buletine de cercetare" (Accounting Research Bulletins: ARB)[9], care se refereau atât la probleme tehnice specifice, cât şi la principii generale sau teoretice. Totuşi, ele stabileau, de o manieră mult mai puţin explicită, câteva principii generale, printre care:

- costul istoric, recunoscut ca bază de evaluare utilizabilă în contabilitate;
- contabilizarea veniturilor în momentul vânzării, care devenea principiul de bază în materie de contabilizare a veniturilor;
- înregistrarea cheltuielilor în acelaşi exerciţiu ca şi veniturile de care acestea sunt legate (conectate).

De asemenea, CAP s-a străduit să regleze numeroasele abuzuri, frecvente în acea epocă. Dar, mai ales, el a reuşit să probeze că sectorul privat putea să fie responsabil cu normalizarea contabilă.

Primele lucrări comune AICPA (prin CAP) – SEC s-au referit la o formulă standard de certificare a situaţiilor financiare de către utilizatori şi la definirea unei serii de principii contabile la care trebuiau să adere toate societăţile admise la cota oficială. Una dintre

---

[7] Dolari deţinuţi în afara Statelor Unite.

[8] Organismul american actual de normalizare contabilă.

[9] În fapt, ARB au fost emise, în comun, de CAP şi de Comitetul de terminologie (Committee of Terminology) al AICPA.

carenţele acestor principii este aceea că ele nu au fixat reguli destul de precise pentru prezentarea situaţiilor financiare.

În 1959, devenise evident că acest „comitet", emanat din profesia contabilă, nu mai putea face faţă schimbărilor din mediul contabil, schimbări care, la rândul lor, erau determinate de influenţa factorilor de mediu. El va fi înlocuit, în acest an, cu un „**Consiliu al principiilor contabile**" (Accounting Principles Board: APB), produs şi el al profesiei (AICPA). Consiliul (APB) va fi dotat cu capacităţi materiale, tehnice şi academice mult mai performante. Pe de altă parte, reprezentarea în cadrul acestui consiliu era mult mai diversă. Membrii săi (între 18 şi 21) proveneau atât din rândurile profesiei, dar şi din mediul industriilor, cel al comunităţii financiare şi, nu în ultimul rând, din universităţi şi guvern. Exerciţiul funcţiei lor nu era asigurat în mod permanent.

Consiliul principiilor contabile şi-a fixat de la început o serie de obiective ambiţioase:

- să asigure redactarea de principii contabile generale şi reguli contabile;
- să elaboreze un cadru conceptual care să permită mai degrabă o abordare „proactivă" a problemelor decât o gestiune a rezolvărilor urgente;
- să reducă sau să elimine regulile incoerente.

De asemenea, APB a avut ca obiectiv şi reducerea numărului de prelucrări contabile alternative, pentru tranzacţii identice.

În timpul existenţei sale, „Consiliul" a emis şi publicat 31 de „**opinii**" (Opinions) şi 4 „**interpretări neoficiale**" (Statements). Opiniile constituiau veritabile **norme**, având forţă obligatorie; ele au condus la rezolvarea unor cazuri de contabilizări specifice pentru anumite tipuri particulare de tranzacţii. Cât priveşte interpretările, ele nu au avut decât o valoare de **recomandare**.

Multe dintre opinii (norme) au înlocuit buletinele de cercetare (ARBs) existente şi au condus la schimbarea practicilor curente.

Practic însă, APB a fost criticat încă de la crearea sa. Deşi unul dintre obiective era stabilirea de principii contabile generale, multe dintre deciziile sale nu aveau fundament teoretic şi, similar abordării predecesorului său (CAP), erau limitate la probleme particulare. Este motivul pentru care APB întâmpină dificultăţi în producerea de „Opinii" coerente şi compatibile între ele. De asemenea, i s-a reproşat lipsa de productivitate şi o incapacitate de a reacţiona rapid contra abuzurilor constatate. Pe alt plan, structura sa se dovedea a fi ineficace. Numărul de membri era prea mare. Ei erau puţin productivi, deoarece nu erau angajaţi permanent şi nu erau plătiţi pentru sarcinile pe care le rezolvau. Mai mult, ei nu se întâlneau decât câteva zile pe lună.

Nelipsit de importanţă este şi faptul că APB a fost acuzat de a fi avut legături prea strânse cu AICPA şi că era dominat de experţii contabili care, prin poziţiile lor, puteau să apere interesele particulare ale clienţilor lor. În fine, APB era destul de puţin diferit de CAP şi funcţiona aproximativ de aceeaşi manieră.

În esenţă, la începutul anilor '70, puteau fi formulate două mari critici vizavi de activitatea APB:

1) consiliul era dominat de marile cabinete americane de audit, ceea ce făcea ca el să nu fie independent;
2) alegerile care conduceau la „Opinii" nu făceau referinţă la un cadru conceptual coerent (conceptual framework).

3.1.3. De la crearea actualului organism de normalizare contabilă (1972) până la sfârşitul anilor '80

Situaţia economică: repunerea în cauză a modelului de dezvoltare

Americanii erau conştienţi că modelul lor devenise desuet. O anchetă dezvoltată de experţii Institutului de Tehnologie din Massachussets (publicată sub titlul „Made in America") avansa şase probleme:

(i) **Învechirea modelului de producţie**, caracterizat prin creditul acordat taylorismului şi producţiei de masă, în timp ce concurenţii japonezi se convertiseră la toyotism şi la producţia pe baza metodei de gestiune „just in time" (la timp). Conducătorii întreprinderilor americane erau acuzaţi că nu au investit suficient în modernizarea aparatului de producţie.

(ii) **Viziunea pe termen scurt** a industriaşilor americani, acuzaţi că preferă speculaţiile financiare, în locul investiţiilor productive, indubitabil investiţii pe termen lung. Critica experţilor americani era pe aceeaşi undă cu a unui prim-ministru japonez, care, în anii '80, trata economia americană ca o „economie de cazino".

(iii) În ţara care investea sumele cele mai mari din lume în cercetare apăruseră dificultăţi în **transformarea investiţiilor în produse**. Alte anchete vorbeau despre „capcana tehnologică", gustul excesiv al imaginilor pentru tehnologiile cele mai sofisticate, gust încurajat de cercetarea în scopuri militare.

(iv) **O formare defectuoasă a muncitorilor**, şcolile şi întreprinderile împărţind răspunderea pentru această rămânere în urmă pe linia formării iniţiale şi continue, în contrast cu realitatea din Japonia şi Germania. Unele studii afirmau că 20% din muncitorii americani sunt, **funcţional, analfabeţi**.

(v) Stadiul de subdezvoltare a raporturilor de cooperare **între indivizi şi între organizaţii**.

(vi) **Lipsa de înţelegere între industrie şi puterea publică**.

Repunerea în cauză a modelului american se baza pe acuzele de a fi privilegiat concurenţa în detrimentul cooperării, interesul acţionarilor, în detrimentul interesului salariaţilor, flexibilitatea externă (întreprinderii), în detrimentul celei interne, care necesita o formare permanentă a forţei de muncă.

Rolul pozitiv al cercetării-dezvoltării realizate în scopuri militare a făcut şi el obiectul contestărilor.

Cum „repunerea în cauză" este primul pas real spre schimbare, la sfârşitul anilor '80, Statele Unite pregăteau a doua mare mutaţie a industriei şi capitalismului american. Ameninţate de concurenţa străină, întreprinderile americane s-au lansat într-un proces de transformare, pentru a recâştiga supremaţia. Unele dintre întreprinderile mari au dispărut, altele au fost cumpărate de străini, ceea ce afecta enorm orgoliul naţional. Cum se întâmplă totdeauna, marile întreprinderi (dar şi cele mici) au găsit un aliat indestructibil în **statul federal**, care nu a ezitat să pună întreaga sa forţă diplomatică în serviciul acestora, în timp ce statele federale şi municipalităţile se mobilizau, şi ele, în serviciul recuceririi superiorităţii industriale.

Situația monetară şi financiară: fluctuațiile dolarului şi liberalizarea sistemului financiar internațional

După patru ani de negocieri dificile, acordurile din Jamaica (1976) transformă sistemul monetar internațional în mod radical: este adoptat sistemul de schimburi flotante, preconizat, de altfel, de mulți ani, de economistul american Milton Friedman. Aurul este demonetizat, altfel spus, monedele nu mai sunt definite în raport cu aurul, rezervele de aur ale FMI sunt parțial restituite țărilor membre, parțial vândute. Băncile centrale pot să estimeze rezervele lor în aur, la prețul pieței. Drepturile speciale de tragere (DTS), emise de FMI din 1969 şi devenite un coş de monede în 1974, vor fi instrumentul oficial de rezervă şi de plată.

Acest nou sistem va corespunde intereselor americane, deoarece aurul era demonetizat, cunoscut fiind că rezervele în aur ale Statele Unite se reduseseră şi pentru că DTS erau emise de FMI, unde ele (Statele Unite) aveau o pondere însemnată. În felul acesta, dolarul îşi va conserva rolul său internațional. Fluctuațiile lui vor continua să aibă o importanță de prim ordin în economia mondială. Fluctuații devenite foarte marcante în perioada 1973-1985.

În anii care au urmat celei de a doua devalorizări a dolarului (după 13 februarie 1973), acesta se va deprecia fără ca autoritățile americane să reacționeze. Perioada de scădere a dolarului va fi privită pozitiv de exportatorii americani[10]. Prezintă mai puțină importanță pentru americani faptul că scăderea monedei lor va perturba economia mondială, că deficitele lor vor alimenta inflația mondială. Şi, pentru exemplificare, un responsabil american spunea partenerilor Statelor Unite: „dolarul este moneda noastră, dar el este problema voastră". Această situație va dura până în 1979, anul în care dolarul este la cel mai mic nivel şi în care inflația va depăşi 10%[11].

În perioada 1979-1985, politica monetară americană se va schimba total, inspirându-se din ideile monetariste, cu scopul declarat de a pune capăt spiralei inflaționiste. Pentru realizarea acestui scop, creşterea masei monetare va trebui să fie redusă. Ratele dobânzii vor creşte. Replica acestei politici de luptă contra inflației va fi grava recesiune a anilor 1981 şi 1982[12].

Începând cu noiembrie 1982, creşterea redemarează, stimulată de un buget deficitar. Ratele ridicate ale dobânzii vor atrage capitalurile străine de care Statele Unite au nevoie. Ele vor funcționa ca o pompă de aspirat capitalurile mondiale, tocmai în momentul în care se produce liberalizarea mişcărilor de capitaluri dorită de ei. Dolarul va creşte, deficitul comercial va scădea.

În timp ce, încă din primii ani ai secolului al XX-lea, datorită unui excedent structural al balanței de plăți curente, Statele Unite aveau o balanță a capitalurilor deficitară, plasându-şi capitalurile peste tot în lume sub formă de ajutoare, de împrumuturi sau de investiții, în jurul anului 1985 situația se inversează: balanța comercială devine atât de deficitară încât

---

[10] Benign neglet = neglijența amuzantă.

[11] În lucrările noastre anterioare, referindu-ne la prelucrarea conturilor în condiții inflaționiste şi hiperinflaționiste, amintim în mod constant despre „laboratorul de cercetare contabilă", născut în deceniul inflaționist (1970-1980).

[12] Noua politică americană va fi sursă de dificultăți pentru țările în curs de dezvoltare îndatorate.

excedentul de servicii nu mai permite să o echilibreze, iar America devine astfel cel mai mare debitor al lumii[13].

Alarmându-se de deficitul comercial, în septembrie 1985 autoritățile americane semnează cu țările G5 un acord ce prevedea scăderea concertată a dolarului (care atinsese, între timp, nivelul cel mai ridicat în raport cu celelalte monede importante). După 18 luni, timp în care dolarul se depreciază cu mai mult de 40% față de marca germană, în februarie 1987 este semnat acordul de la Louvre ce prevedea stabilizarea monedelor.

Totuşi, dolarul va coborî sub valoarea sa de echilibru, concertarea fiind dată uitării. Americanii vor adopta o politică de dumping monetar pentru a stimula exporturile lor. Cu toate acestea, începând cu 1987, fluctuațiile dolarului au devenit mult mai moderate.

Pe fondul nemulțumirilor față de activitatea organismului de normalizare, la începutul anilor '70, AICPA a creat două comitete care au purtat numele preşedinților lor: WHEAT Committee şi TRUEBLOOD Committee.

Creat în 1971, grupul de lucru WHEAT a fost însărcinat cu reforma organismului şi mecanismului de normalizare. În 1972, raportul său recomanda dizolvarea APB şi invita profesia să creeze un organism de normalizare total independent. Cât priveşte comitetul TRUEBLOOD, prin raportul său, acesta a pus problema obiectivelor situațiilor financiare.

Concluziile celor două rapoarte au condus la crearea, în 1973, a unui nou organism de normalizare, independent atât față de profesia contabilă (AICPA) cât şi de Comisia de valori mobiliare (SEC). Este vorba despre „**Comitetul normelor de contabilitate financiară**" (Financial Accounting Standards Board: FASB). Începând cu această dată, FASB va fi responsabil cu promulgarea normelor contabile americane (faimoasele US GAAP sau FASs)[14].

Activitățile FASB sunt supravegheate de „Fundația contabilității financiare" (Financial Accounting Foundation: FAF), ai cărei administratori-mandatari provin din mai multe organizații, şi în special: Financial Executives Institute (Institutul execuțiilor financiare); Institute of Management Accountants (Institutul contabililor de gestiune); American Accounting Association: AAA (Asociația profesorilor universitari de contabilitate din Statele Unite); Financial Analysts Federation (Federația analiştilor financiari); Governmental Accounting Standard Board (organismul însărcinat cu fixarea regulilor contabile specifice instituțiilor publice) şi, bineînțeles, AICPA.

De asemenea, FAF are sarcina să găsească resurse, să gestioneze finanțarea activităților FASB şi să numească cei 7 membrii ai organismului de normalizare. Totodată, ea numeşte membrii „**Consiliului de sprijin al normalizării contabilității financiare**" (Financial Accounting Standards Advisory Council: FASAC), care reprezintă producătorii, revizorii şi utilizatorii informațiilor financiare. FASAC consiliază FASB asupra ordinii sale de zi, priorităților sale şi asupra unor probleme tehnice.

---

[13] Într-adevăr, în cursul anilor '80, acumulând deficite bugetare şi comerciale, Statele Unite deveneau primul debitor al lumii. Se vorbea atunci de twin deficits (deficitele gemene), deoarece deficitul bugetar şi cel comercial se apropiaseră, cumulat, de 150 de miliarde de dolari.

[14] Deşi, vom vedea imediat, categoriile de texte sunt mai numeroase.

FASB are în structura sa un „**comitet de urgență**“ (Emerging Issues Task Force: EITF) al cărui rol este să identifice noile probleme şi să soluţioneze rapid unele probleme de importanță şi cu implicaţii limitate[15].

Câteva diferențe fundamentale fac din FASB un organism mult mai eficace şi mai acceptat decât APB:

(i) O mărime mai redusă: FASB numără 7 membri, în timp ce APB ajunsese la 18 membri.

(ii) Membrii FASB sunt permanenți şi remunerați; ei rup orice legătură cu „patronii“ lor, sunt angajați permanent şi sunt foarte bine plătiți. Membrii FASB sunt numiți pentru cinci ani, iar mandatul poate fi reînnoit. Or, membrii APB nu erau angajați permanenți şi nu erau plătiți deoarece ei conservau postul lor de origine.

(iii) O independență financiară şi o mai mare autonomie: FASB este finanțat de mai multe organizații, dar nici una nu contribuie în proporţii ridicate, la bugetul său. Comitetul (FASB) nu trebuie să prezinte dare de seamă decât în fața FAF. În schimb, APB nu dispunea de o finanțare proprie şi nu era decât un comitet al AICPA.

(iv) O mai largă reprezentare: membrii FASB nu trebuie să fie experți contabili, în timp ce membrii APB trebuiau să fie membri ai AICPA. Mai mult, FASB este asistat de o echipă de aproximativ 40 de specialişti, fără a include în acest număr personalul administrativ. De asemenea, el beneficiază de consilierea FASAC şi EITF.

FASB emite două categorii de texte:

- **Enunțuri ale conceptelor de contabilitate financiară** (Statements of financial accounting concepts: SFAS)[16], care prezintă conceptele fundamentale pe care se bazează normele de întocmire şi de prezentare a conturilor, dar care nu constituie GAAP;
- **Enunțuri ale standardelor de contabilitate financiară** (Statements of Financial Accounting Standards: SFAS sau FASs), care definesc regulile contabile aplicabile întocmirii şi prezentării situațiilor financiare şi care sunt considerate GAAP.

Remarcă: Merită să semnalăm că „buletinele de cercetare“ (ARBs) ale CAP şi „Opiniile“ APB rămân în vigoare (ele sunt, de asemenea, GAAP) până când sunt îmbunătățite sau înlocuite de FASB.

FASB a devenit, astfel, sursa şi autoritatea principală de doctrină contabilă în Statele Unite. El primeşte o recunoaştere deplină din partea SEC: „principiile, normele şi modalitățile practice de aplicare, promulgate de FASB în dispozițiile şi interpretările sale, vor fi considerate de comisia de valori mobiliare ca dispunând de un suport autorizat suficient, iar textele care vor fi contrare celor emise de FASB vor fi considerate că nu dispun de acelaşi suport“[17].

---

[15] Omologul comitetului de urgență britanic (UITF), cu o remarcă: prima experiență privind organizarea unui comitet de urgență aparţine americanilor.

[16] Vom vedea ulterior, SFAC sunt componentele cadrului contabil conceptual american.

[17] Este punctul oficial al SEC.

Făcând un inventar, putem releva că FASB este „autorul“ unui **cadru conceptual** şi al unui număr de aproximativ **130 de norme** sau dispoziţii referitoare la contabilitatea financiară (SFAS)[18]. De asemenea, el a publicat **numeroase „interpretări“** care completează şi comentează SFAS.

Bugetul FASB depăşeşte suma de 10 milioane de dolari.

Procesul actual de întocmire a normelor de către FASB (Due Process)

Elaborarea unui SFAS (FAS) este supusă unui proces de lungă durată, destinat să permită luarea în cont a necesităţilor publicului.

În momentul în care un subiect este înscris la ordinea de zi a FASB, este numită o echipă de specialişti (un **grup de lucru**: working party) şi sunt întreprinse analize şi studii privind subiectul[19].

La sfârşitul lucrărilor de cercetare, grupul de lucru emite un **raport**: raportul este transformat de FASB într-un „Discussion Memorandum“ sau alt document de discuţii, care să prezinte problemele şi soluţiile posibile.

Acest document de discuţii este difuzat publicului pentru a se primi comentarii din partea acestuia. În acest sens, pot avea loc şi audiţii publice. Comentariile scrise şi orale sunt analizate cu multă grijă.

Deliberările FASB sunt publice. Organismul de normalizare (FASB) emite un expozeu-sondaj (Exposure Draft), care cuprinde **proiectul de normă** şi un **expozeu de motive**. Pentru a fi făcut public, expozeul-sondaj trebuie să fie aprobat de cel puţin cinci membri.

Proiectul care a făcut obiectul publicării este supus comentariilor. Pe baza comentariilor primite, FASB poate să modifice expozeul-sondaj, înaintea unei noi publicări.

După ce au fost luate în considerare toate „alternativele“ raţionale, este întocmit un document final.

Acesta este supus votului pentru a deveni un SFAS. Un SFAS trebuie să fie aprobat de cinci din cei şapte membri.

Afirmasem anterior că normele britanice sunt rodul unui proces social, în timp ce normele americane, rezultatul unui proces economic[20]. Realitatea arată că, în cadrul FASB, elaborarea normelor este atât un proces politic cât şi o problemă tehnică. Se constată că elaborarea noilor norme este supusă la numeroase presiuni, astfel încât, adesea, sunt necesare compromisurile. Caracterul public al procesului oferă asigurarea că FASB ţine cont de consecinţele economice ale deciziilor sale.

Textele contabile americane sunt, deci, foarte numeroase şi foarte detaliate. Conform opiniei lui Zeff[21], volumul şi natura restrictivă a normelor americane se explică prin caracterul litigios al societăţii americane, cât şi prin intensitatea concurenţei între societăţile de audit. În

---

[18] Dintre care, aproximativ o treime sunt amendamente sau completări ale unor norme anterioare.

[19] FASB poate să facă apel şi la persoane din afara „comitetului“ pentru a conduce cercetările, dacă acest fapt se dovedeşte a fi necesar.

[20] Era vorba despre punctul de vedere al unui britanic (Peter Walton).

[21] Zeff S.A. A Perspective on the U.S. Public/Private Approach to the Regulation of Financial Reporting, Accounting Horizons, martie 1995, paginile 52-70.

caz de proces, auditorii doresc să-şi poată baza apărarea pe unele dispoziţii exprese ale GAAP. Competiţia între cabinetele şi societăţile de audit permite întreprinderilor să facă un „**comerţ al opiniei**“ (opinion shoping), adică să „sugereze“ auditorilor lor că alte societăţi de audit ar fi mai suple în privinţa anumitor prelucrări contabile. Regulile mai detaliate micşorează responsabilitatea auditorilor, pentru că ele asigură o bază obiectivă judecăţilor acestora.

Situaţiile financiare sunt presupuse că **descriu cu onestitate** (present fairly) situaţia financiară a societăţii şi rezultatele sale, conform „principiilor contabile general admise“ (GAAP). **Conformitatea cu GAAP** este **considerată criteriul hotărâtor în asigurarea onestităţii reprezentării**. Dincolo de conformitatea cu GAAP nu există o cerinţă superioară, de tipul conceptului „true and fair view“, din contabilitatea britanică.

În „**Codul eticii profesionale**“ (Code of Professional Ethics) – Regula 203[22], AICPA stipulează că auditorii nu ar trebui să se pronunţe asupra conformităţii cu GAAP atunci când situaţii financiare se îndepărtează de la acestea, în mod semnificativ. Totuşi, sunt autorizate devieri de la GAAP, dar numai atunci când se poate demonstra că aplicarea lor ar conduce la obţinerea de informaţii înşelătoare. Într-un astfel de caz, va trebui să se indice devierile de la GAAP şi motivele acestor devieri. Totodată, sunt descrise diferenţele, cu explicaţiile corespunzătoare. În ceea ce priveşte SEC, Comisia pretinde, de asemenea, conformitatea cu GAAP şi nu acceptă rapoarte de audit ce poartă concluzii de neconformitate cu aceste principii.

Referitor la **profesia contabilă**, principala responsabilitate a AICPA a rămas independenţa experţilor contabili (CPA).

Cadrul conceptual al reviziei conturilor este constituit din **zece principii de audit general admise** (General Accepted Auditing Standards: GAAS). Aceste principii tratează problemele legate de calităţile personale pe care auditorul trebuie să le posede în legătură cu derularea misiunii sale (înţelegerea controalelor interne şi colectarea informaţiilor) şi de raportul de audit (conformitatea situaţiilor financiare cu GAAP). Prin intermediul unui comitet al AICPA, am numit Consiliul standardelor de audit (Auditing Standards Board), sunt publicate avize specifice de audit, recunoscute sub numele de „**Enunţuri privind standardele de audit**“ (Statements on Auditing Standards: SAS).

GAAS şi SAS sunt directivele oficiale pe care auditorii trebuie să le urmeze.

O altă funcţie majoră a AICPA este organizarea examenului care conduce la obţinerea diplomei de CPA.

Există două niveluri de organizare a profesiei[23]: (i) nivelul federal, sub tutela organismului American Institute of Certified Public Accountants (AICPA); (ii) nivelul provincial, cu existenţa în fiecare stat a unei comisii ce eliberează permisele de creare a unui cabinet de CPA şi a unei asociaţii (de exemplu, New York State Society of CPAs), responsabilă cu examenele profesionale, cu comportamentul profesional al membrilor săi, cu formarea continuă etc.

Relaţiile între profesia contabilă şi învăţământul universitar sunt destul de strânse. Un student care pregăteşte o licenţă în gestiunea întreprinderilor (timp de patru ani), care se

---

[22] O altă regulă, 101, se referă la independenţa auditorilor.

[23] Ideile despre organizarea, rolul şi activitatea profesiei americane sunt inspirate din lucrarea lui Peter Walton (Comptabilité anglo-saxonne), anterior citată, paginile 19-21.

înscrie la toate cursurile de contabilitate[24] şi efectuează un stagiu într-un cabinet, la terminarea studiilor şi stagiului poate să participe la examenul de CPA. În acest mod, el îşi încheie studiile cu două diplome: una universitară şi cealaltă de expertiză contabilă.

O dată ce a devenit membru al unei asociaţii profesionale, un CPA, dacă doreşte, poate deveni membru al AICPA, organizaţia federală.

Alte roluri ale AICPA sunt de a menţine un nivel de competenţă uniform, la nivelul ţării, precum şi de a controla cabinetele abilitate să efectueze auditul legal al societăţilor cotate.

Cabinetele care vor să fie autorizate să-şi propună serviciile de audit întreprinderilor cotate în Bursă trebuie să se înscrie în „Divizia firmelor" (Division of Firms), un registru ţinut de AICPA. De asemenea, cabinetele trebuie să accepte un control periodic al dosarelor de audit, realizat de un alt cabinet (peer review).

O relaţie caracteristică între profesia contabilă şi public este ceea ce se înţelege prin „expectation gap", adică diferenţa între ceea ce publicul îşi imaginează despre munca auditorului, pe de o parte, şi nivelul de fiabilitate a prestaţiei, pe de altă parte. Nemulţumirile publicului sunt astăzi din ce în ce mai numeroase, mai ales din cauza falimentelor caselor de economii (savings and loan banks), pe care auditul nu are dreptul să le prevadă.

International Revenue Service

Legea federală privind impozitarea veniturilor datează din 1913. După această dată, ea a fost revizuită, amendată şi schimbată de mai multe ori.

Legea actuală în vigoare este Internal Revenue Code din 1986 (modificată între timp), un document de aproximativ 1000 de pagini. Internal Revenue Service (IRS) este ramura Departamentului trezoreriei, responsabilă cu interpretarea şi aplicarea reglementării fiscale. Departamentul a publicat un ghid de interpretare a „codului" şi o serie de „revenue rulings", „revenue procedures" şi de interpretări referitoare la execuţia responsabilităţilor sale administrative.

În interpretarea reglementării fiscale, deciziile justiţiei se constituie în jurisprudenţă.

Similar celorlalte ţări anglo-saxone, contabilitatea este independentă de fiscalitate. Totuşi, numeroase reguli de determinare a venitului sunt identice, iar calculul beneficiului impozabil se efectuează plecând de la rezultatul contabil. Oricum, regulile fiscale nu sunt sursă pentru GAAP. Principala excepţie de la deconectare este utilizarea metodei LIFO, în evaluarea stocurilor. Într-adevăr, IRS solicită ca o societate ce doreşte să utilizeze această metodă pentru calculul beneficiului său impozabil să o folosească, de asemenea, şi în întocmirea conturilor. Diferenţa cea mai importantă dintre rezultatul contabil şi cel fiscal provine, în general, din amortizări.

---

[24] În articolul „Recent Trends in Accounting Education and Research in the USA: Some Implications for UK Academics", British Accounting Review, vol. 21, no. 2, p. 159-176, S.A. Zeff estimează că învăţământul american în contabilitate s-a degradat, deoarece el a devenit o listă de norme contabile: manualele de contabilitate conţin numeroase referiri la această multitudine de norme, procesul de învăţământ fiind privat de discuţii şi comentarii.
În schimb, într-un mediu economic competitiv şi care pune accent pe proceduri, auditorii americani preferă ca normele să fie numeroase şi detaliate. Cunoscut fiind faptul că managerii societăţilor cotate în Bursă sunt adesea remuneraţi în funcţie de beneficiile realizate de întreprinderi, ei sunt tentaţi să facă presiuni asupra auditorilor pentru ca aceştia să consimtă o interpretare a regulilor, care să conducă la creşterea beneficiilor. Dimpotrivă, auditorii preferă normele care limitează marja de interpretare.

3.1.4. Perioada anilor '90

Situaţia economică: reorganizarea întreprinderilor şi mondializarea

Astfel, după ani de repunere în cauză, maşina americană era unsă din nou. Întreprinderile au obţinut din partea statului federal măsuri protecţioniste care le-au permis să se restructureze. Ele au fost ajutate şi de scăderea dolarului începând cu 1985, precum şi de subevaluarea voită a acestuia, în anii '90.

Dar, mândrie a Americii, marile întreprinderi au căutat şi o altă ieşire, exceptând scara de serviciu (statul). Ele s-au străduit să-şi regăsească avansul pierdut, pentru a câştiga avantaj într-o economie din ce în ce mai deschisă. Statele Unite au aprins flacăra mondializării, convinse că acest proces nu poate să le fie decât favorabil. În acest proces, întreprinderile americane au consimţit un efort de modernizare. Căci mondializarea este un proces provocator. Or, cultura americană ştie să valorifice o provocare: America is process.

Marile întreprinderi americane, internaţionalizate încă din secolul trecut, au astăzi, mai mult decât oricând, un spectru planetar. Ele sunt obligate să se mişte într-un univers concurenţial, în care cercetarea costă din ce în ce mai mult, în timp ce progresele tehnologice se transmit din ce în ce mai repede. Se vorbeşte în zilele noastre despre întreprinderi „triadiene", constrânse să fie simultan pe trei mari pieţe: Statele Unite, Europa comunitară şi Orientul Îndepărtat.

Încercând să degajăm câteva linii de forţă ale procesului de mondializare, se constată, mai întâi, o reorganizare a întreprinderilor, cu o tendinţă de centralizare în marile conglomerate, cu progrese rapide pe linia concentrării, cu apariţia firmelor-reţea, cu fenomene de globalizare.

Evoluţia cea mai spectaculoasă este continuarea concentrării prin fuziuni, achiziţii, oferte publice de cumpărare amicale şi ostile, constituirea de „joint-ventures", până la nivelul formării de grupuri gigantice în toate sectoarele de activitate.

De asemenea, întreprinderile americane realizează consorţii, inclusiv cu firmele străine, pentru efectuarea de cercetări şi pentru a produce în comun, pentru a proceda la schimburi de tehnologie, de reţele de comercializare. Se manifestă o evoluţie spre firma-reţea, în legătură cu continuarea şi accelerarea multinaţionalizării. De aici rezultă o mare complexitate a peisajului economic.

În materie de reorganizare a întreprinderilor, se aplică noi concepte: reorganizarea muncii sau reinginerie; creşterea flexibilităţii organigramelor (downsizing); externalizarea a numeroase servicii (outsourcing). Printre noile concepte propuse de specialişti în management, merită să reţinem: „reinventing" – care constă în a regândi totul în funcţie de client; „regenerating" – care acordă prioritate termenului lung, creativităţii, deschiderii spre internaţional. În termeni mai puţin eleganţi, marile întreprinderi concediază masiv „gulerele albastre" (muncitorii) şi, fenomen mai nou, „gulerele albe" (salariaţii şi cadrele cu calificare superioară). Altfel spus, ele se supun unei cure de „slăbire".

În acelaşi timp, apar noi locuri de muncă, adesea cu un grad de calificare foarte ridicat şi bine plătite.

Începând cu anii '90, locurile de muncă sunt generate, mai ales, de întreprinderile mici. Uneori, micile întreprinderi dispar în câteva luni sau câţiva ani, dar multe dintre ele

prosperă. Mai mult, ele reprezintă un eleşteu al inovării în care vin la vânătoare marile întreprinderi. Piaţa financiară NASDAQ, creată în 1971 pentru a permite micilor întreprinderi să aibă acces la capitaluri, este bursa cea mai dinamică din Statele Unite.

Statul federal aduce întreprinderilor un aport esenţial. În anii '80, sub preşedinţiile lui Reagan şi Bush, puterea publică realizează combinaţii de măsuri protecţioniste, în favoarea sectoarelor ameninţate de concurenţa străină, cu **presiuni** asupra partenerilor Statelor Unite (în special Japonia), pentru ca aceştia să-şi deschidă pieţele pentru produsele americane. Administraţia Clinton continuă pe aceeaşi linie (deşi reprezintă partidul rival), preşedintele intervenind personal pentru a ajuta întreprinderile să exporte.

De asemenea, statul acordă susţinerea sa financiară modernizării în sectoare considerate strategice.

Rezultatele noilor politici sunt surprinzătoare prin rapiditatea şi amploarea lor: între 1980 şi 1995, producţia industrială creşte cu 50%, cu o accelerare în ultimii ani; exporturile progresează continuu (Statele Unite redevin primul exportator mondial şi al doilea exportator de produse industriale, după Germania); industriile de înaltă tehnologie redevin excedentare; profiturile ridicate permit întreprinderilor să-şi continue strategiile lor de concentrare, de modernizare, de multinaţionalizare.

Situaţia monetară şi financiară: o politică a unei rate a dobânzii foarte scăzute şi o economie internaţională de speculaţie

America străbate o scurtă perioadă de recesiune în 1991-1992. Ea va fi atenuată de o politică a unei rate a dobânzii foarte scăzute, promovată de Banca centrală (Fed). Astfel, băncile americane surmontează dificultăţile, restabilesc profituri înalte şi se transformă pentru a se adapta noului context. Context în care europenii caută să depăşească dominaţia dolarului, strângând legăturile lor monetare. La ora când scriu aceste rânduri, ei se pregătesc să lanseze moneda unică, Euro. Viitorul apropiat va confirma sau infirma dorinţa Uniunii Europene de a contrabalansa, prin Euro, puterea dolarului. Deocamdată, acesta din urmă rămâne moneda internaţională cea mai utilizată în rezervele de schimb şi în comerţul internaţional.

Pe de altă parte, economia americană şi prin ea economia mondială, se financiarizează[25]. Pentru aceste evoluţii, se combină mai mulţi factori:

- În mod logic, Statele Unite deţin masa cea mai mare de capital din lume;
- Americanii economisesc pentru a-şi constitui o pensie (sistem de capitalizare). Ei încredinţează această economisire **fondurilor de pensii** (sau caselor de pensii), care au obligaţia să o fructifice. Activele gestionate de aceste fonduri de pensii cresc foarte rapid, din cauza îmbătrânirii generaţiei baby-boom, care capitalizează la maximum[26].
- Americanii încredinţează din ce în ce mai mult economiile lor **fondurilor de plasament financiar** (mutual funds) şi **fondurilor de arbitraj** (hedge funds), care realizează operaţii speculative la nivel naţional şi mondial.

---

[25] Termen introdus de noi cu ocazia elaborării şi publicării lucrărilor „Dincolo de frontierele vagabondajului contabil" (1997, pagina 269) şi „Tratat de contabilitate financiară" (1998, volumul I, pagina 262): el desemnează întrepătrunderea tot mai evidentă a economiilor cu noile fenomene şi tehnici financiare.

[26] Aceste active se ridicau, în 1994, la 4570 miliarde de dolari.

- **Noi produse financiare** au fost create fără încetare: mai întâi, pentru acoperirea riscurilor legate de fluctuaţiile cursului dolarului şi ratei dobânzii, iar astăzi, din raţiuni pur speculative.

Deci, investitorii instituţionali americani, băncile, companiile de asigurări, fondurile de pensii, fondurile de plasament, fondurile de arbitraj speculează pe pieţele internaţionale toate produsele, de la acţiuni, obligaţiuni şi devize până la noile instrumente financiare.

Speculaţiile permit obţinerea de profituri imense, dar ele conduc la o fragilitate a economiei mondiale. Una peste alta, speculaţiile mobilizează sume crescătoare. Tranzacţiile cotidiene pe pieţele de schimb valutar depăşesc 1000 miliarde de dolari, ele fiind, de obicei, operaţii speculative[27].

În pofida delegării prerogativelor sale în materie de normalizare contabilă, Comisia americană de valori mobiliare (SEC) joacă astăzi un rol de primă importanţă în evoluţia contabilităţii americane şi chiar în „destinul" normalizării contabile internaţionale.

Societăţile care vor să fie cotate pe marile pieţe financiare americane (în special „New York Stock Exchange" şi „American Stock Exchange", adică aproximativ 11.000 de societăţi)[28], cât şi cele ale căror acţiuni sunt negociate pe „Unlisted Security Market" sau „Over the Counter" trebuie să fie înscrise la SEC.

„Comisia" (SEC) este condusă de un Consiliu de administraţie (Board), format din 5 membri, numiţi de preşedintele Statelor Unite,[29] şi îşi exercită prerogativele prin controlul metodelor de prezentare a documentelor financiare şi al regulilor de audit al societăţilor înscrise de ea.

Obligaţiile care rezultă din înscriere sunt foarte restrictive. Astfel, societăţile înscrise trebuie:

- Să publice documentele anuale de sinteză. Prin intermediul SEC, aceste documente devin publice. Eventuala necomunicare a documentelor este sancţionată prin anularea înscrierii.
- Să se supună auditului realizat de un CPA (expert contabil autorizat) independent. Este important să se noteze că, în Statele Unite, societăţile necotate nu sunt supuse, în mod obligatoriu, la un control al conturilor de către un CPA.
- Să întocmească un imprimat anual, cunoscut sub numele de „Form 10-K", care permite să se ofere anumite informaţii suplimentare precum:
  - remuneraţiile directorilor şi numărul de acţiuni pe care aceştia le posedă;
  - numele principalilor acţionari;
  - numărul de acţionari;
  - interesele personale pe care conducătorii pot să le aibă în anumite operaţii ale societăţii etc.
- În fiecare trimestru, să întocmească un imprimat (Form-10-Q), care să indice cifra de afaceri şi rezultatul (elemente neauditate).

---

[27] Deşi aceste pieţe au fost create pentru a asigura finanţarea comerţului internaţional.

[28] În fapt, sub autoritatea SEC sunt plasate 12.000 de societăţi, din totalul de 3.700.000 de societăţi existente în Statele Unite.

[29] În realitate, SEC este mai degrabă o agenţie guvernamentală independentă decât un „departament" al guvernului american, pentru că nici Casa Albă (preşedinţia), nici Congresul nu au o influenţă directă asupra ei (cel puţin, în teorie).
Cei cinci membrii sunt numiţi pentru o perioadă de cinci ani şi sunt confirmaţi de Senat. Congresul exercită o anumită influenţă asupra SEC, deoarece el îi controlează bugetul.

- Să publice informaţii care vizează evenimentele „excepţionale“ (unusual events), precum schimbarea auditorilor, creşterile de capital etc.
- Să urmărească cu strictețe regulile ce vizează conţinutul şi prezentarea documentelor financiare (Regulations).
- Să aplice „principiile contabile general admise“ (Generally Accepted Accounting Principles: GAAP) în elaborarea documentelor financiare. În fapt, pentru că SEC nu doreşte să elaboreze aceste principii, ea lasă altor organisme grija de a le stabili, cu o singură excepţie totuşi: SEC publică documente ce vizează modalitățile de prezentare şi de auditare privind informaţiile financiare („**Financial Reporting Releases**“, numite odinioară, aşa după cum am precizat anterior, „Accounting Series Releases“). Astfel, SEC impune numai respectarea regulilor de publicare şi de auditare de către anumite societăţi, dar ea nu le stabileşte.

SEC este constituită din patru divizii principale. Divizia „finanţele întreprinderii“ este cea mai importantă. Această divizie este însărcinată cu controlul documentelor financiare emise de societăţi.

În cadrul SEC lucrează 2600 de persoane angajate în mod permanent.

Cu toate că SEC colaborează cu sectorul privat pentru întocmirea normelor contabile, ea nu a renunţat în totalitate la autoritatea sa. Într-adevăr, ea lasă în permanenţă să planeze asupra instanţei de normalizare (FASB) nesiguranța unei posibile intervenţii din partea sa (sau a guvernului). De fiecare dată când SEC estimează că normalizatorii sunt prea „lenţi“ sau acţionează într-o direcţie greşită, ea nu ezită să-şi impună propriile exigenţe: să întârzie sau chiar să anuleze o dispoziţie a sectorului privat.

În mai multe reprize, SEC a exercitat o presiune considerabilă asupra FASB şi predecesorilor săi, printr-o supraveghere „strânsă“. Totuşi, după 1970, ea se interesează mai mult asupra divulgării informaţiilor decât asupra problemelor de evaluare.

Exigenţele SEC în materie de publicare sunt conţinute în Regulation S-X, „Form and Content of Financial Statements“ şi în Regulation S-K, „Integrated Disclosure Rules“.

În concluzie, acţiunile SEC vizează protejarea investitorilor individuali şi asigurarea integrităţii tranzacţiilor de titluri. Obiectivul de protejare a investitorilor este realizat prin grija pentru publicarea oricărei informaţii necesare luării unei decizii de investire. Pretenţiile ei extrem de numeroase, în materie de informare, sunt judecate necesare pentru a permite investitorului individual să realizeze comparaţii între diferitele oportunităţi de investire. Altfel spus, comparabilitatea informaţiilor financiare a fost, totdeauna, o grijă primordială a SEC.

Sediul SEC este plasat în acelaşi loc cu al consiliului „Fundaţiei contabilităţii financiare“ (Financial Accounting Foundation), căruia îi revine, printre alte sarcini, numirea membrilor consiliului (Board) FASB. Rolul de supervizare al SEC o autorizează să decidă în toate problemele controversate. Mai mult, ea joacă un rol important în decizia pentru stabilirea ordinii de zi a adunărilor FASB, legată, în special, de noile interpretări şi de noile norme.

Cunoştinţele tehnice ale personalului SEC sunt calificate a fi de cel mai înalt nivel şi de cea mai bună calitate, în lumea afacerilor şi cea a profesiei contabile. SEC este înconjurat de un sentiment general de respect, cu toate că i se apreciază, uneori, „palma prea grea“, în exerciţiul prerogativelor sale.

Este posibil ca SEC să fi dat un semnal nuanţat organizaţiei internaţionale a comisiilor de valori mobiliare (IOSCO), indicând intenţiile sale de armonizare a normelor IASC cu

principiile US GAAP, în folosul pieţelor americane de capitaluri. Diferenţele şi conflictele potenţiale sunt numeroase, unele sunt evidente, altele sunt mai subtile. FASB pare a fi plasat în centrul favorabil al controverselor viitoare.

La prima vedere, se pare că SEC refuză abordarea prin care s-ar reduce numărul normelor contabile americane. De asemenea, se pare că SEC nu poate şi nu vrea să priveze FASB de susţinerea sa.

Cât priveşte FASB, el şi-a reiterat recent susţinerea sa activă şi fermă în favoarea unei internaţionalizări a normelor contabile. În legătură cu obiectivele care le-a fixat pentru misiunile sale, FASB a declarat fără nici un fel de ambiguitate că el are ca scop susţinerea promovării şi a ameliorării simultane a normelor referitoare la prezentarea informaţiilor financiare. În acest scop, în luna noiembrie 1996, FASB a publicat un raport intitulat „The IASC-US Comparison Project: A Report on the Similarities and Differences between IASC Standards and US GAAP". Personalul FASB întreprinsese acest studiu în perspectiva unei armonizări, cunoscând că, înainte de şi pentru a putea armoniza, trebuia mai întâi să se recenzeze diferenţele ce există între normele oficial publicate de IASC şi US GAAP, după care să sensibilizeze publicul asupra diferenţelor.

FASB estimează că acest proiect va servi ca bază pentru lucrările de întreprins ulterior, în vederea realizării obiectivului său: promovarea elaborării şi adeziunea la norme contabile internaţionale de o calitate înaltă.

Acest raport a permis relevarea a numeroase diferenţe între US GAAP (sau FASs) şi IASs, dintre care multe au fost şi sunt tratate actualmente de IASC, în cadrul lucrărilor sale pentru revizuirea unui corp de norme, iar o altă parte dintre ele nu va fi cu adevărat modificată, deoarece este foarte probabil ca normele existente să fie considerate convenabile sub forma lor actuală.

De la începutul până la sfârşitul raportului, FASB lasă să se înţeleagă, prin mai multe expresii, că normele publicate de IASC nu sunt chemate să înlocuiască principiile aplicabile în cadrul naţional – şi în special principiile americane, fără ca, totuşi, să se limiteze la acestea.

În diferitele publicaţii de specialitate[30], FASB confirmă că el este gata să se angajeze în studierea proiectului de armonizare şi să participe la acesta. Textele revistelor relevă că FASB are, de altfel, propriile dispute la nivel naţional, dispute care nu vor comporta nici o consecinţă asupra abordărilor internaţionale. Este evident că FASB nu ştie cui să acorde întâietate, între fenomenele complexe manifestate în mediul american al afacerilor şi aspectele sofisticate legate de normele contabile americane, pentru care el are sarcina să furnizeze modalităţi de aplicare. Într-o lume perfectă, s-ar spune că ceea ce este bun pentru principiile americane de prezentare a informaţiilor (US GAAP) este la fel de bun şi pentru normele internaţionale. Dar nimeni nu ar îndrăzni să facă această generalizare grosieră şi rudimentară.

În proiectul (studiul) său comparativ, FASB relevă că o eventuală utilizare a normelor IASC ridică numeroase întrebări, printre care:

„Dacă normele IASC ar fi utilizate de emitenţii străini (N.A.: investitorii străini), în ce măsură, în Statele Unite, prezentarea informaţiilor financiare ar fi diferită de cea care este solicitată, în prezent, pe pieţele de capitaluri americane? Informaţiile financiare furnizate vor fi mai bune sau mai rele, mai complete sau mai puţin complete, sau, în mod sensibil, aceleaşi cu cele pe care investitorii le primesc şi le cunosc actualmente? Dacă normele IASC ar fi acceptate pentru societăţile străine înscrise pe pieţele americane, care ar fi incidenţele privind informaţiile publicate de societăţile americane? Oare unele societăţi străine nu vor face presiuni pentru ca normele IASC să fie acceptate şi de societăţile americane înscrise la cotă? Dacă o normă IASC diferă de o normă

---

[30] Financial Accounting Series – Status Report, pe care FASB îl emite, de regulă, lunar.

FASB, este oare de dorit ca FASB să studieze cum să adapteze norma sa în cauză la norma IASC corespondentă?".

3.2. Diferențele între normele IASC şi US GAAP

(i) **Natura şi numărul diferențelor între normele IASC şi US GAAP**

Proiectul de comparare elaborat de FASB a permis să se degaje mai multe diferențe, unele de ordin major, altele de ordin minor[31]. Aceste diferențe țin cont de metoda contabilă generală, adoptată pentru fiecare rubrică, şi de natura ghidurilor furnizate pentru aplicarea metodei generale. Ele au fost împărțite în următoarele categorii:

A. **Metodă şi modalități similare de aplicare**: aici, FASB insistă asupra faptului că „similar nu înseamnă identic".
B. **Metodă similară dar modalități diferite de aplicare**: şi aici, FASB insistă asupra faptului că „similar nu înseamnă identic" şi semnalează, dacă este cazul, absența ghidurilor prescrise pentru aplicarea normelor.
C. **Metodă diferită**: categorie care va fi comentată ulterior.
D. **Mai multe metode alternative permise.**
E. **Diferență de existență**: când unul dintre organismele de normalizare a tratat problema respectivă, iar celălalt nu a tratat-o.
F. **Diferență de existență – activități speciale**: corespunde unui sector sau unei ramuri speciale, pentru care unul dintre organismele de normalizare a fixat norme, iar celălalt nu le-a fixat.

Proiectul a recenzat 255 de diferențe, repartizate în cinci din cele şase categorii (în categoria F nu au fost recenzate diferențe). Cele mai multe diferențe sunt afectate categoriei B (79), urmate de diferențele categoriilor A şi C (câte 56).

(ii) **Exemple precise de diferențe între IASs şi US GAAP, semnalate în proiectul de comparare al FASB**[32]:

- **Capitalizarea cheltuielilor de dezvoltare**: aceasta nu este permisă, conform US GAAP, dar ea este permisă, uneori chiar obligatoriu, în normele IASC. Conform US GAAP, cheltuielile de cercetare şi de dezvoltare trebuie să fie înscrise la cheltuieli, din momentul în care acestea au fost angajate.
- **Contabilizarea pensiilor**: contabilizarea pensiilor şi prezentarea informațiilor care le vizează ridică mai multe probleme. US GAAP au fost adesea criticate în acest domeniu, deoarece textele americane aferente sunt considerate prea complexe din punct de vedere informațional şi aplicarea lor pare foarte costisitoare.
- **Schimbările contabile şi corectarea de erori**: este vorba, în mod esențial, de definiția dată pentru „semnificativ şi important", cât şi de modalitățile de aplicare şi de prezentare a informațiilor.

---

[31] Sursă FASB, The IASC-US Comparison Project: A Report on the Similarities and Differences between IASC Standards and US GAAP.

[32] Unele diferențe au fost deja anulate, pe măsura revizuirii normelor IASC. Noi nu facem altceva aici decât să redăm prevederile proiectului de comparare realizat de FASB (noiembrie 1996), referirile noastre ulterioare urmând să precizeze „starea de lucruri", la nivelul sfârşitului anului 1998.

- **Eventualităţi şi evenimente posterioare închiderii exerciţiului**: în mod esenţial, este vorba despre metodologia utilizată pentru estimarea provizioanelor necesare cât şi despre diferenţele referitoare la informaţii.
- **Contractele de construcţie pe termen lung**: este vorba, în mod esenţial, de metoda de calcul al veniturilor şi despre recunoaşterea acestora, cât şi despre problemele legate de informaţii.
- **Contabilizarea impozitelor pe beneficii**: repertoriem doar diferenţa, la nivelul anului 1996 (octombrie); între timp, IASC şi-a revizuit norma.
- **Imobilizările corporale**: diferenţele vizează mai ales reevaluările activelor care, în anumite cazuri, sunt permise conform normelor internaţionale şi interzise, în viziunea US GAAP, independent de sistemul de informare bazat pe valoarea justă.
- **Veniturile**: ele fac obiectul unei norme separate (IAS 18), dar acest subiect este conţinut în tot ţesutul care formează astăzi US GAAP. Totuşi, numărul de diferenţe şi de variante care ar trebui să fie compatibilizate nu este mare. FASB studia o nouă normă privind rezultatul global[33], care nu a fost abordată în „studiul său comparativ" şi aceasta (norma) va conduce, fără îndoială, la alte diferenţe, în raport cu normele contabile internaţionale.
- **Contabilizarea subvenţiilor publice**: în timp ce IASC a elaborat o normă în materie (IAS 20), acest subiect nu face obiectul unei norme în Statele Unite. Dar tema în cauză ar trebui să facă obiectul normalizării americane, deoarece practica subvenţiilor există deja pentru întreprinderile americane cotate, întreprinderi ce utilizează pentru contabilizare orientările IASC. Este probabil ca diferenţele legate de prezentarea informaţiilor să fie foarte mari[34].
- **Costurile împrumuturilor şi capitalizarea cheltuielilor cu dobânzile**: în mod esenţial, diferenţele se referă la data la care aceste cheltuieli trebuie decalate (capitalizate) şi la metoda adoptată. De asemenea, se pune problema legată de modalităţile de aplicare urmărite, referitoare la prezentarea informaţiilor şi la aplicarea principiilor.
- **Grupările de întreprinderi şi activele necorporale**: în mod esenţial, aceste probleme vizează utilizarea metodelor de punere în comun a intereselor, fundamentarea unei atare utilizări şi criteriile de observat pentru departajarea aplicării metodei achiziţiei de cea de punere în comun a intereselor. Mai mult, IASC a fixat în mod arbitrar pentru amortizarea goodwill-ului o durată de 20 de ani, în timp ce FASB a fixat o durată de 40 de ani. Se speră ca această diferenţă să fie „aplanată", cu toate că, poate, norma americană fiind de două ori mai prudentă, pare să fie o candidată naturală la o modificare[35].

---

[33] Între timp, în iunie 1997, FASB a aprobat norma FAS 130 „Reporting Comprehensive Income", care tratează problematica „rezultatului global".

[34] În momentul în care FASB şi-ar elabora propria normă.

[35] La ora când redactez aceste rânduri (9 noiembrie 1998), în calitate de reprezentant al CECAR (România), în grupul de lucru (working party) „contabilitate", în cadrul Federaţiei europene de experţi contabili (grup ce studiază compatibilităţile şi incompatibilităţile între directivele europene şi normele internaţionale, sunt deja în posesia normei IAS 22 revizuită (privind grupările de întreprinderi) şi norma IAS 38 (referitoare la imobilizările necorporale). Aceste norme internaţionale vor modifica, desigur, conţinutul diferenţei pe care o comentăm.

- **Contabilizarea investiţiilor minoritare în filiale**: cel mai adesea, diferenţele se referă la problematica determinării goodwill-ului şi a metodelor de amortizare a acestuia. De altfel, este de notat că FASB este pe punctul de a publica o nouă normă de consolidare şi, ca urmare, şi alte diferenţe ar putea să apară. Să mai precizăm că prezentarea informaţiilor prin referenţialul IASC este actualmente mai puţin exhaustivă şi completă decât cea prevăzută prin US GAAP.
- **Instrumentele financiare şi produsele derivate**: actualmente, acesta este un subiect foarte sensibil în Statele Unite, deoarece o nouă normă era în curs de publicare, normă prin care băncile şi instituţiile financiare erau defavorizate. Deşi FASB nu a repertoriat încă diferenţele pe această temă, aplicarea normei sale va antrena un număr considerabil[36].
- **Participaţiile financiare în întreprinderile de tip „joint-venture“**: este vorba despre un subiect destul de vechi, asupra căruia FASB a avut multe probleme de analizat, subiect care este în general bine definit şi prezentat de IASC. Până la sfârşitul anului trecut (1997), FASB nu emisese o normă pe această temă.

Remarcam anterior că proiectul de comparare al FASB (realizat în 1996) este repus parţial în cauză de noile realizări ale IASC în materie de normalizare. Pe de altă parte, în anul în care FASB a elaborat acest proiect, el a abandonat provizoriu o serie de măsuri proiectate pe termen scurt, revizuiri şi expozee-sondaj, care erau înscrise la ordinea de zi. FASB a procedat în acest mod concentrându-şi eforturile pentru perspectiva evidentă a terminării proiectului de comparare cât se poate de repede, şi aceasta pentru a comunica o estimare preliminară a numărului şi naturii diferenţelor, în folosul comunităţii financiare americane şi organismelor naţionale de normalizare.

Concluzii:

- SEC şi FASB şi-au exprimat adeziunea lor la un spirit de cooperare, ca răspuns la efortul de armonizare întreprins de IASC.
- Poziţia FASB în urma elaborării proiectului de comparare: există un număr relativ mare de diferenţe între US GAAP şi normele IASC (în vigoare la acea dată).
- Poziţia americană comună (SEC şi FASB) este că normele IASC nu vor înlocui US GAAP.
- Sentimentul general împărţit de SEC şi FASB este că data limită privind perfecţionarea referenţialului IASC, primăvara anului 1998, este ambiţioasă[37].
- Acceptarea normelor IASC de către SEC este departe de a fi asigurată. Eventuala lor acceptare ar putea crea o „dualitate de norme“ pe pieţele americane de capitaluri[38].

Atunci când referenţialul contabil internaţional va fi fost pus la punct şi recunoscut, la nivel mondial – inclusiv în Statele Unite, organismele americane în materie de contabilitate vor fi supuse la o probă de foc: măsura în care ele vor realmente să susţină normele internaţionale.

---

[36] Cu ocazia reuniunii din noiembrie 1997 a consiliului IASC, Secretarul general al organismului internaţional a recomandat acestuia să adopte cu titlu tranzitoriu normele americane privind instrumentele financiare, inclusiv proiectul privind produsele derivate. Norma IASC privind evaluarea şi contabilizarea instrumentelor financiare a fost aprobată de „Consiliu“ doi ani mai târziu (decembrie 1998).

[37] O evaluare pe care autorul acestei lucrări şi-o permite, deci o evaluare insuficient argumentată şi subiectivă, este că ambiţiile IASC au acoperire: anul 1998 este un an plin de realizări pe linia normalizării contabile internaţionale.

[38] Dualitate care ar aduce o serie de inconveniente din punctul de vedere american.

Anexă

Tabloul echivalenţelor IASx şi FASx

Normele contabile internaţionale	Normele contabile americane echivalente (sau cele mai aproape norme echivalente)
IAS 1 Publicarea metodelor contabile **Remarcă**: Noua normă IAS 1 se referă la „Prezentarea situaţiilor financiare“	APB no.22 Publicarea metodelor contabile (Disclosure of Accounting Policies) şi FAS no. 130 Rezultatul global (Reporting comprehensive income)
IAS 2 Stocurile	ARB no. 43 Capitolul 4 Evaluarea stocurilor (Inventory Pricing)
IAS 4 Contabilitatea amortizărilor şi IAS 16 Imobilizările corporabile	FAS 121 Contabilitatea deprecierii activelor cu durată lungă de viaţă şi contabilitatea activelor cu durată lungă de viaţă cedate (vândute). (Accounting for the Impairement of Long-Lived Assets and for Long-Lived Assets to be Disposed of)
IAS 5 Informaţiile pe care întreprinderea trebuie să le furnizeze în situaţiile financiare **Remarcă**: Această normă a fost înlocuită cu noua normă IAS 1	ARB no. 43 Capitolul 2 Formatul situaţiilor (Form of statements)
IAS 7 Tabloul fluxurilor de trezorerie	FAS no. 95 Tabloul fluxurilor de trezorerie (Statement of Cash Flows), modificată prin FAS no. 102 şi FAS no. 104.
IAS 8 Beneficiul sau pierderea net/ă aferent/ă perioadei, erorile fundamentale şi schimbările de metodă contabilă	APB no. 20 Schimbări contabile (Accounting Changes) şi APB no. 30 Comunicarea efectelor cesiunii unui segment din activitatea întreprinderii şi evenimentele şi tranzacţiile extraordinare, neobişnuite şi nefrecvente (Reporting the Effects of Disposal of a Segment of a Business and Extraordinary, Unusual and Infrequently Occuring Events and Transactions), FAS no. 16 Ajustări asupra exerciţiilor anterioare (Prior Period Adjustments)
IAS 9 Costurile activităţilor de cercetare şi de dezvoltare	FAS no. 2 Contabilizarea cheltuielilor de cercetare şi de dezvoltare (Accounting for Research and Development)
IAS 10 Eventualităţi şi evenimente posterioare închiderii exerciţiului. **Remarcă**: Norma a fost reformată în ianuarie 1995	FAS no. 5 Contabilizarea eventualităţilor (Accounting for contingencies)
IAS 11 Contractele de construcţii	ARB no. 45 Contractele de construcţii pe termen lung (Long Term Construction-Type Contracts) şi AICPA no. 81-1 Contabilizarea performanţelor contractelor tip de construcţii şi ale unor contracte tip de producţie (Accounting for Performance of Construction – Type and Certain Production – Type Contracts)
IAS 12 Contabilizarea impozitului asupra beneficiului	FAS no. 109 Contabilizarea impozitului asupra beneficiului (Accounting for Income Taxes)
IAS 13 Prezentarea activului pe termen scurt şi a pasivului pe termen scurt. **Remarcă**: Această normă a fost înlocuită cu noua normă IAS 1	ARB no. 43 Chapter 3A Fondul de rulment – Activele curente şi Datoriile curente (Working Capital – Current Assets and Current Liabilities)
IAS 14 Prezentarea informaţiilor sectoriale	FAS no. 14 Prezentarea informaţiilor sectoriale ale unei întreprinderi (Financial Reporting for Segments of a Business Entreprise) şi FAS no. 131 Informaţiile de prezentat referitoare la sectoarele unei întreprinderi şi la elementele contabile conectabile acestora (Disclosures about segments of an Entreprise and Related Information)

IAS 15 Informația care reflectă efectele variațiilor de prețuri **Remarcă**: Norma a fost reformată în ianuarie 1995	Nu există normă echivalentă (No equivalent)
IAS 16 Imobilizări corporale	Există numeroase texte în legătură cu această problemă (Numerous pronouncements)
IAS 17 Contabilizarea contractelor de locație	FAS no. 13 Contabilizarea contractelor de locație (Accounting for Leases)
IAS 18 Contabilitatea veniturilor	Nu există o normă echivalentă (No equivalent)
IAS 19 Costurile prestațiilor implicate de pensionare. **Remarcă**: În ianuarie 1998, Consiliul IASC a aprobat IAS 19 revizuită „Avantaje sociale", care tratează ansamblul avantajelor sociale ce pot să fie acordate salariaților, chiar dacă dispozițiile referitoare la pensii focalizează atenția	FAS no. 87 Contabilizarea pensiilor (Employers' Accounting for Pensions); FAS no. 88 Contabilizarea pensiilor și indemnizațiilor de pensionare (Employers' Accounting for Settlements and Curtailments of Defined Benefit Pension Plans and for Termination); FAS no. 106 Contabilizarea altor avantaje implicate de pensionare (exceptând pensiile)
IAS 20 Contabilizarea subvențiilor publice și informațiile de furnizat privind ajutorul public **Remarcă**: Norma a fost reformată în ianuarie 1995	Nu există o normă echivalentă (No equivalent)
IAS 21 Efectele variațiilor privind cursurile monedelor străine	FAS no. 52 Contabilizarea tranzacțiilor exprimate în monede străine (Foreign Currency)
IAS 22 Grupările de întreprinderi **Remarcă**: Norma a fost din nou revizuită în 1998	APB no. 16 Grupările de întreprinderi (Business Combinations) și APB no. 17 Imobilizări necorporale (Intangible Assets)
IAS 23 Costurile împrumuturilor	FAS no. 34 Capitalizarea cheltuielilor cu împrumuturile (Capitalization of Interest Cost)
IAS 24 Informațiile care vizează părțile legate **Remarcă**: Norma a fost reformată în ianuarie 1995	FAS no. 57 Informațiile de furnizat referitoare la întreprinderile legate (Related Party Disclosures)
IAS 25 Contabilizarea plasamentelor **Remarcă**: Norma a fost reformată în ianuarie 1995	Nu există o normă echivalentă (No equivalent)
IAS 27 Situațiile financiare consolidate și contabilizarea participațiilor în societățile controlate **Remarcă**: Norma a fost reformată în ianuarie 1995	ARB no. 51 Situațiile financiare consolidate (Consolidated Financial Statements) și FAS no. 94 Consolidarea oricărei filiale controlate majoritar (Consolidation of All Majority-Owned Subsidiaries)
IAS 28 Contabilizarea participațiilor în întreprinderile asociate **Remarcă**: Norma a fost reformată în ianuarie 1995	APB no. 18 Punerea în echivalență în contabilitatea investițiilor (The Equity Method of Accounting for Investments in Common Stock)
IAS 29 Informarea financiară în economiile hiperinflaționiste **Remarcă**: Norma a fost reformată în ianuarie 1995	Nu există o normă echivalentă (No equivalent)
IAS 31 Informarea financiară relativă la participațiile în întreprinderile de tip joint-venture **Remarcă**: Norma a fost reformată în ianuarie 1995	APB no. 18 Punerea în echivalență și contabilitatea investițiilor (The Equity Method of Accounting for Investments in Common Stock)
IAS 32 Instrumentele financiare: prezentare și informațiile de furnizat	Nu există o normă echivalentă (No equivalent)
IAS 33 Rezultatul pe acțiune	APB no. 15 Rezultatul pe acțiune (Earning per Share) și FAS no. 128 Rezultatul pe acțiune (Earnings per share)
IAS 35 Încetarea activităților	APB Opinion no. 30 Opririle de activități (Discontinued operations)
IAS 37 Provizioane, pasive și active eventuale	FAS no. 121 Contabilizarea pierderii de valoare a activelor de durată lungă (Impairment of long-life assets)
IAS 39 Evaluarea și contabilizarea instrumentelor financiare	FAS no. 115 Contabilizarea unor instrumente financiare (Accounting for Certain Investments in Debt and Equity Securities)

3.3. Modul de utilizare a normelor contabile americane

3.3.1. Ierarhia principiilor contabile general admise (US GAAP)

(i) Consideraţii de ordin general

Analiza istorică prezentată anterior ne-a permis să înţelegem cum s-au născut principiile contabile general admise în Statele Unite. Am văzut că există mai multe surse ale acestor principii, dar cele care au cea mai mare autoritate sunt cele care emană din procesul de normalizare dezvoltat de FASB – standardele (statements) şi interpretările, precum şi cele care provin din activităţile organismelor care au precedat FASB (CAP şi APB).

În general, aceste serii de reguli – ARB, APB, FAS şi interpretările sunt coerente între ele.

Schema de mai jos ne permite să prezentăm şi să analizăm ierarhia principiilor contabile general admise[39]:

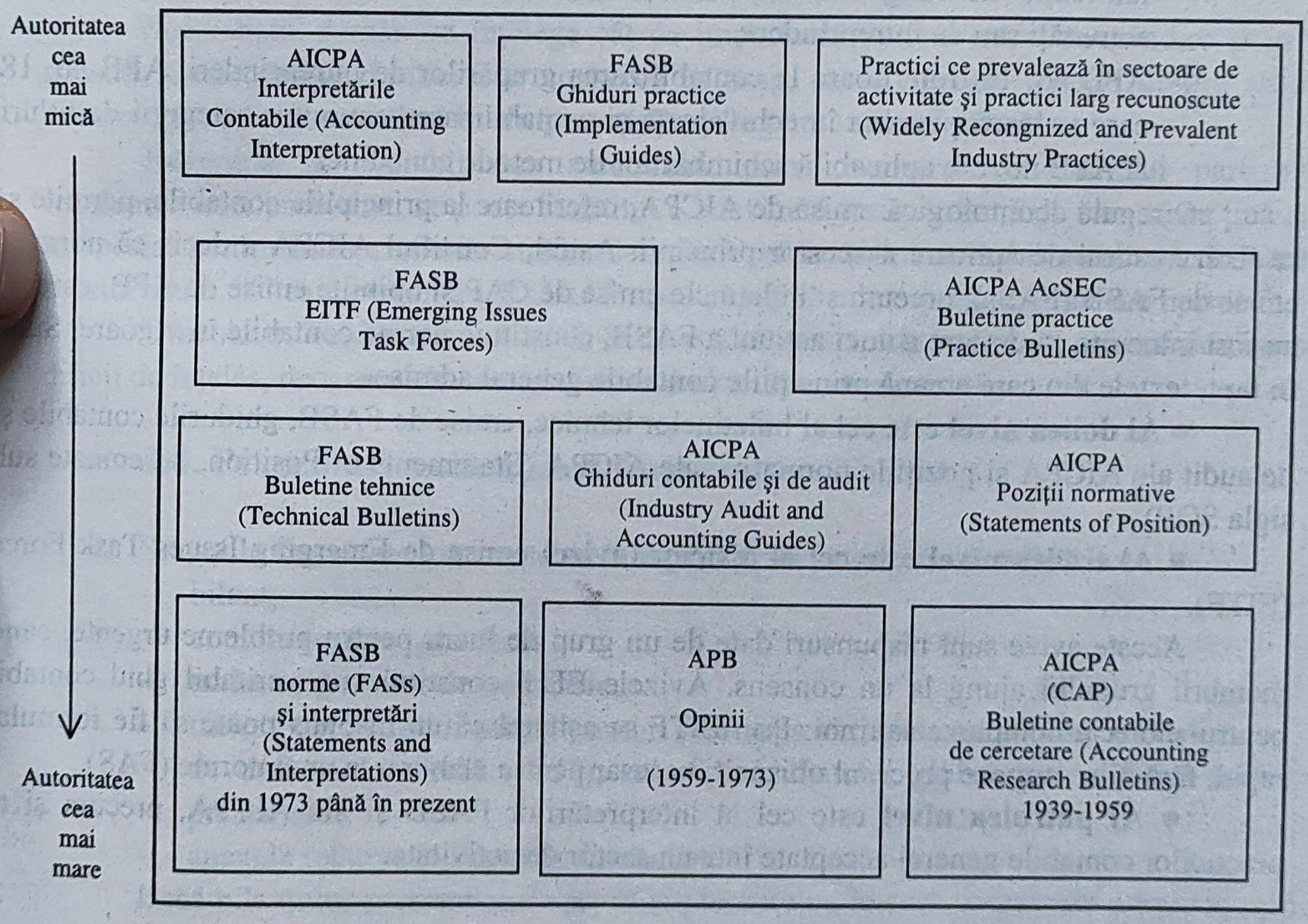

Astfel prezentată, ierarhia US GAAP este un concept care pune în evidenţă sursa unică de fundamentare a principiilor.

---

[39] Schemă şi consideraţii inspirate din lucrarea „The Essentials of US GAAP The American Set of Accounting Standards and the Stakes in International Harmonization", paginile 47-49.

Dincolo de unicitatea sursei, schema de mai sus este construită în funcție de autoritatea crescătoare a textelor: textele care implică cea mai puțină autoritate sunt plasate în partea de sus, iar cele care implică cea mai mare autoritate, în partea de jos. Dacă există o contradicție între texte, cel ce are cea mai mare autoritate, conform schemei anterioare, este cel care se impune celorlalte texte.

(ii) **Nivelurile GAAP**

● **Primul nivel** este cel al textelor enunțate de FASB şi de organismele normalizatoare care l-au precedat: APB şi CAP. Este vorba, deci, aşa după cum am văzut anterior: despre buletinele contabile de cercetare (ARB); despre opiniile (APB), emise de APB; despre normele (FAS), emise de FASB.

În practică, buletinele contabile de cercetare şi opiniile care nu au fost îmbunătățite sau înlocuite cu norme noi sunt:

– ARB 43, referitor la evaluarea stocurilor, ARB 45, referitor la contractele de fabricație de lungă durată, ARB 51, referitor la contabilizarea grupărilor de activități sau de întreprinderi;
– APB no. 16, referitoare la contabilizarea grupărilor de întreprinderi, APB no. 18, care tratează punerea în echivalență şi contabilizarea anumitor categorii de titluri, şi APB no. 20, aplicabilă schimbărilor de metode contabile.

O regulă deontologică emisă de AICPA, referitoare la principiile contabile, permite să se fixeze cadrul de aplicare a acestor principii. Astfel, Consiliul AICPA a decis că normele emise de FASB (FASs), precum şi buletinele emise de CAP şi opiniile emise de APB, care nu au fost înlocuite ca urmare a unei acțiuni a FASB, constituie norme contabile în vigoare. Sunt, în fapt, textele din care emană principiile contabile general admise.

● **Al doilea nivel** este cel al buletinelor tehnice, emise de FASB, ghidurile contabile şi de audit ale AICPA şi pozițiile normative ale AICPA (Statements of Position, desemnate sub sigla SOP).

● **Al treilea nivel** este cel al textelor (**avize**) emise de Emerging Issues Task Force (EITF).

Aceste avize sunt răspunsuri date de un grup de lucru pentru probleme urgente, când membrii grupului ajung la un consens. Avizele EITF constituie un veritabil ghid contabil pentru subiecte complexe sau noi. Prin EITF se asigură că un răspuns poate să fie formulat rapid, fără să se urmeze procesul obişnuit, necesar pentru elaborarea unei norme (FAS).

● **Al patrulea nivel** este cel al interpretărilor FASB şi ale AICPA, precum şi al practicilor contabile general acceptate într-un sector de activitate.

3.3.2. Recursul practic la normele contabile (Practical GAAP Research)

Întreprinderile, specialiştii profesiei sau orice altă persoană ce doreşte să cunoască norma contabilă ce se aplică pentru o anume problemă trebuie, din punct de vedere practic:

– să caute principiul (GAAP) în ghidul de reguli contabile, actualizat anual, ghid care comportă un index tematic (Topical Index), ce permite să se găsească referirea la text.
– să consulte textul curent (Current Text) în care vor fi găsite referirile la sursele de origine (Original Pronouncements), pentru a clarifica interpretările potențiale ale textului curent.
– dacă este imposibil să identifice principiile care se referă la respectiva problemă, în textul curent (Current Text), utilizatorul va căuta în al doilea nivel, în al treilea nivel şi, în sfârşit, în al patrulea nivel al GAAP.

În „textul curent", normele sunt clasificate după tipul subiectului (by topic), utilizând un sistem de organizare alfanumerică. Recursul la sursele de origine prezintă interesul de a putea înțelege drumul care a condus la enunțul de normă, cât şi mențiunile explicite ale punctelor de vedere ale fiecărui membru al grupului ce a participat la elaborarea normei şi care a avut o părere contrară sau cu rezerve.

Specialistul român va înțelege cât de importantă ar fi o astfel de gândire şi în țara noastră. Câtă bogăție de idei s-ar conserva în timp, ca să nu mai vorbim despre aspectul deontologic: **s-ar reconstitui în timp contribuțiile personale şi colective**.

Revenind la contabilitatea americană, prin „memorarea" drumului parcurs de rezolvarea unei probleme, se poate constitui o adevărată jurisprudență de care să se țină cont, în special pentru întreprinderile străine ce aplică referențialul contabil american. În absența acestui drum, cel care consultă US GAAP riscă să rețină o interpretare eronată a normei[40].

Dincolo de valoarea lor imensă, deducem că principiile contabile general admise sunt dificil de înțeles, deoarece ele emană dintr-o multitudine de surse.

3.4. Prezentarea situațiilor financiare

Situațiile financiare întocmite de întreprinderile americane se referă la:
– bilanț;
– cont de profit şi pierdere;
– tabloul fluxurilor de trezorerie;
– tabloul capitalurilor proprii, numit şi situația variației capitalurilor proprii;
– de dată mai recentă (1997), situația rezultatului global (sub diferite forme de prezentare);
– anexele relative la situațiile financiare.

Dacă bilanțului şi contului de profit şi pierdere nu le sunt consacrate norme specifice, în referențialul contabil american, în schimb tabloului fluxurilor de trezorerie îi sunt destinate trei norme: FAS 95, modificată prin FAS 102 şi FAS 104.

---

[40] În fapt, utilizarea UK GAAP ca sursă de documentare pentru înțelegerea contabilității britanice şi conceperea acestei lucrări m-a convins că un atare mod de a consulta textele normative este o practică anglo-saxonă ce merită să fie reținută şi de alte țări.

Conturile unei societăţi americane, care dispune de filiale, sunt în mod obligatoriu conturi consolidate. Atunci când sunt întocmite conturi consolidate, conturile individuale nu sunt publicate şi auditate. În absenţa filialelor, metodele de evaluare utilizate în conturile individuale ale unei societăţi sunt aceleaşi cu cele la care ea ar face apel dacă ar trebui să întocmească conturi consolidate.

Pentru un specialist contabil din Europa continentală, obişnuit cu formate normalizate privind situaţiile financiare, dificultatea lecturii conturilor societăţilor americane provine din faptul că nu există modele standard, nici măcar pentru bilanţ şi contul de profit şi pierdere. De asemenea, denumirea situaţiilor financiare nu este nici ea standardizată. Normele contabile americane referitoare la prezentarea conturilor fixează regulile generale (de exemplu: prezentarea efectelor schimbărilor de metodă în contul de profit şi pierdere), fără să impună denumiri de documente contabile şi formate precise. Important este ca termenii utilizaţi să fie expliciţi. De exemplu, contul de profit şi pierdere poate fi intitulat: (i) Statement of Income; (ii) Statement of Earning; (iii) Statement of Operations. Ultima denumire este utilizată atunci când este vorba despre un cont de profit şi pierdere care relevă pierderi. Nici bilanţul nu este scutit de mai multe denumiri. Deşi denumirea cea mai întâlnită este cea de „Balance sheet", se mai utilizează şi denumirile de „Statement of Financial Position" şi de „Statement of Financial Condition".

Atunci când este vorba despre conturi consolidate, denumirea situaţiilor financiare este precedată de cuvântul „consolidat" (consolidated).

În ciuda unei terminologii diverse, în interiorul aceleiaşi întreprinderi se aplică principiul permanenţei metodelor. Altfel spus, utilizatorul situaţiilor este asigurat că dispune de informaţii financiare stabilizate pe o lungă perioadă.

3.4.1. Prezentarea bilanţului (balance sheet)

3.4.1.1. Consideraţii cu caracter general

Bilanţul întreprinderilor americane cuprinde activele (assets), pasivele sau datoriile (liabilities) şi capitalurile proprii (equity).

Directiva a 3-a a cadrului contabil conceptual (SFAC 3) defineşte elementele bilanţului:

- activele sunt elementele care generează beneficii sau avantaje economice viitoare ce rezultă din tranzacţii sau din evenimente trecute;
- pasivele sau datoriile sunt sacrificii viitoare probabile privind beneficiile, sacrificii ce vor emana din obligaţiile actuale;
- capitalurile proprii corespund diferenţei între active şi pasive (datorii), deci:

$$\text{EQUITY} = \text{ASSETS} - \text{LIABILITIES}$$

Remarcă:

În Statele Unite, capitalurile proprii sunt desemnate prin expresia „owners' equity", dacă este vorba despre o întreprindere individuală, sau prin expresia „stockholders' equity", dacă este vorba despre o societate.

Similar contabilităţilor din alte ţări (de exemplu: Franţa, România etc.), valorile bilanţului figurează la costurile istorice şi nu la valorile actuale.

Formatul bilanţului (şi, în general, al situaţiilor financiare) este mai puţin rigid decât în ţările Europei continentale. De o manieră generală, bilanţul întreprinderilor americane se prezintă sub formă de tabel (cont)[41], ca în Franţa (România etc.) şi nu sub formă de listă (prezentare preferată de întreprinderile britanice). Ordinea rubricilor şi posturilor bilanţiere este inversă decât cea cunoscută îndeobşte: activul începe cu activele curente şi se termină cu imobilizările, pasivul începe cu datoriile sau pasivele curente şi se termină cu capitalurile proprii. Această „ordine inversă" trădează un element al culturii contabile americane: de a înscrie lichidităţile şi datoriile cu scadenţă imediată „în prima linie". Acest element de cultură explică pulsul rapid al economiei americane: de a se acţiona pe termen scurt.

Bilanţul pune în evidenţă, printre altele, activele curente sau circulante şi pasivele curente. Noţiunea de curent se aplică:

- Activelor care se vor realiza sub formă de lichidităţi, care vor fi vândute sau consumate într-un termen de sub un an, în cursul ciclului de producţie (dacă acesta este mai mare de un an). Ciclul operaţional este definit de intervalul de timp ce se scurge între momentul plăţii bunurilor şi serviciilor primite şi momentul încasării contravalorii bunurilor şi serviciilor vândute (prestate): în general, el este mai mic de un an.
- Pasivelor care vor fi rambursate prin utilizarea activelor curente sau prin crearea altor datorii cu scadenţă sub un an (sau în cursul ciclului de producţie, dacă acesta este mai mare de un an).

Noţiunea de pasiv curent se aplică şi datoriilor care, în funcţie de condiţiile contractuale, sunt achitabile la vedere sau la cerere, la o scadenţă sub un an (sau în cursul ciclului de producţie), după închiderea exerciţiului, chiar dacă lichidarea lor efectivă nu este prevăzută în cursul acestei perioade. De asemenea, noţiunea de pasiv curent se aplică obligaţiilor pe termen lung, care sunt sau vor fi „apelabile" (exigibile) de către creditor, fie datorită nerespectării unei clauze contractuale de către debitor, fie pentru că, dacă clauza nu este din nou respectată în cursul perioadei de graţie specificată, nerespectarea face ca obligaţia să devină exigibilă.

Datoriile pe termen scurt a căror refinanţare este prevăzută sub formă de datorii pe termen lung sunt excluse din pasivele curente, în măsura în care întreprinderea are efectiv intenţia de a le refinanţa pe termen lung şi ea a demonstrat capacitatea financiară de a o face.

---

[41] Totuşi, în cadrul conturilor consolidate se preferă bilanţul sub formă de listă (a se consulta în acest sens şi lucrarea „Tratat de contabilitate financiară", volumul I, paginile 81-82), anterior citată.

Prezentarea separată a activelor şi pasivelor curente trebuie să permită determinarea **fondului de rulment**. Întreprinderile nu sunt autorizate să compenseze activele şi pasivele (netting), exceptând situaţia în care ele dispun de un drept legal de a proceda la compensare.

Activele circulante cuprind disponibilităţile, plasamentele financiare, clienţii şi efectele de primit, stocurile şi lucrările în curs şi cheltuielile plătite în avans. Posturile de regularizare (dobânzi angajate (de primit), venituri de primit etc.) sunt conectate posturilor principale de care aparţin[42].

Activele imobilizate cuprind imobilizările financiare, imobilizările corporale, imobilizările necorporale, alte active imobilizate şi cheltuielile amânate, precum şi cheltuielile de emisiune a împrumuturilor.

Pasivele sau datoriile se împart în datorii pe termen scurt şi datorii pe termen lung. Datoriile pe termen scurt sunt implicate de ciclul de exploatare şi cuprind furnizorii şi efectele de plătit, datoriile şi cheltuielile de plătit, referitoare la salarii şi impozite, dividendele de plătit, avansurile primite de la clienţi şi alte datorii pe termen scurt.

Datoriile sau pasivele pe termen lung cuprind împrumuturile pe termen lung, alte datorii pe termen lung, venituri constatate în avans şi impozitele amânate.

Capitalurile proprii includ următoarele categorii principale: capital; primele de emisiune; rezervele; pierderile latente asupra investiţiilor pe termen lung şi diferenţele din conversiune; acţiunile proprii deţinute.

Posturile bilanţiere sunt exprimate, de obicei, la valoarea lor netă (prin deducerea provizioanelor pentru depreciere şi a amortizărilor). Mărimea provizioanelor este indicată între paranteze, după denumirea postului, sau în anexe. Amortizările relative la un post de imobilizări sunt prezentate (şi deduse) sub forma lor cumulată.

3.4.1.2. Exemplu de prezentare a bilanţului contabil

În lumina consideraţiilor generale prezentate anterior, redăm în continuare bilanţul societăţii Westmon[43].

---

[42] Aspect care se reîntâlneşte în contabilitatea franceză, românească etc., dar nu şi în cea britanică.

[43] Exemplul este inspirat din lucrarea „Comptabilité anglo-saxonne. Normes, Mécanismes et Documents financiers", 3e édition (Jacqueline Langot, Economica, Paris, 1997, paginile 63-68).

Westmon company balance sheet
December 31 – year n + 1 (dollars)

	n + 1	n		n + 1	n
I. ACTIVE CURENTE (CURRENT ASSETS)			**DATORII CURENTE (CURRENT LIABILITIES)**		
Disponibilităţi (Cash)	264.100	228.000	Furnizori (Accounts payable)	843.500	900.000
Plasamentele financiare pe termen scurt (Short term investments)	250.000	200.600	Efecte de plătit (Notes payable)	1.130.000	828.000
Prime de asigurare de primit (Insurance claim receivable)	300.000	240.000	Impozite pe profit de plătit (Income taxes payable)	92.600	75.300
Clienţi şi efecte de primit (Accounts and notes receivable)	1.080.000	975.000	Dividende de plătit (Dividends payable)	270.500	150.600
minus provizioane pentru creanţe dubioase (less; allowances for doubtful accounts) (40.000)			Datorii sub un an pentru contractele de leasing (Liability under capital lease)	220.000	242.000
Stocuri (Inventories)	1.246.000	1.065.000			
Total I	**3.140.100**	**2.708.600**	Total I	**2.556.600**	**2.195.900**
II. IMOBILIZĂRI (FIXED ASSETS)			**DATORII PE TERMEN LUNG (LONG TERM DEBTS)**		
Imobilizări financiare (investments)	175.000	203.000	Datorii pe termen lung pentru contractele de leasing (Liability under capital lease)	1.030.000	1.172.000
Imobilizări corporale (tangible assets)			Total II	**1.030.000**	**1.172.000**
Terenuri (Lands)	1.000.000	800.000	**CAPITALURI PROPRII (STOCKHOLDERS' EQUITY)**		
Clădiri (Buildings) 4.151.800			Acţiuni preferenţiale (Preferred stock 7% $100 per authorised 10.000 shares)	650.000	650.000
minus: amortizările cumulate ale clădirilor (less: accumulated depreciation of buildings) (1.104.000)	3.047.800	2.749.100	Acţiuni ordinare (Common stock $50 per authorised 50.000 shares)	2.500.000	2.500.000
Echipamente luate în leasing (leased equipment) 1.400.000			Prime de emisiune (Additional paid-in-capital)	495.000	495.000
minus: amortizări cumulate (less: accumulated depreciation) (220.000)	1.180.000	1.104.000	Rezerve (Retained earnings)	1.742.300	1.081.700
Imobilizări necorporale (Intangible assets)			Total III	**5.387.300**	**4.726.700**
Fond comercial (Goodwill)	112.400	112.400			
Brevete (Patents)	118.500	118.500			
Alte active necurente (Other non current assets)	200.000	196.000			
Total II	**5.833.700**	**5.283.000**			
Total activ	8.973.900	8.094.600	Total datorii şi capitaluri proprii	8.973.900	8.094.600

3.4.1.3. Detalii referitoare la structurile bilanțiere

(i) **Activele curente sau circulante (Current assets)**

Legate de activitatea de exploatare, activele curente includ cinci tipuri de rubrici:

- disponibilităţile (cash): toate lichidităţile existente la bănci şi în casă;
- plasamentele financiare pe termen scurt (short term investments): sunt echivalente, în general, titlurilor de plasament;
- clienţii şi efectele de primit (accounts and notes receivable): creanţele generate de ciclul de exploatare; elementul cel mai important este cel al creanţelor clienți, pasibil pentru constituirea provizioanelor;
- stocurile (inventories): această rubrică poate cuprinde, la rândul ei:
  - stocuri de materii prime (raw material);
  - stocuri de producție neterminată (work in process);
  - stocuri de produse finite (finished goods);
  - stocuri de mărfuri (merchandises).
- cheltuielile plătite în avans (short term prepayments).

(ii) **Activele imobilizate (fixed assets)**

Aceste active regrupează:

- imobilizările financiare (investments), adică participațiile, împrumuturile acordate pe termen lung cât şi imobilizările corporale achiziționate în scop speculativ (plasamente imobiliare);
- imobilizările corporale (tangible assets), adică activele imobilizate destinate activității de exploatare a întreprinderii: terenuri (lands), resurse naturale epuizabile (natural resources), construcții (buildings), echipamente (equipment or plant), active achiziționate prin contracte de locație-finanțare (leased assets), imobilizări în curs (plant assets under construction);
- imobilizări necorporale (intangible assets), în care sunt incluse: brevetele (patents), mărcile (trade marks), fondul comercial sau supravaloarea (goodwill), adică elemente ce figurează în activ sub rezerva unui vărsământ în contrapartidă (elemente achiziționate); activele imobilizate necorporale mai includ: alte active imobilizate (other non current assets), cheltuielile amânate (deferred charges), cheltuielile de emisiune a împrumuturilor (cost incured in the issuance of long term debt).

(iii) **Datoriile (liabilities)**: sunt clasificate şi prezentate sub formă de datorii pe termen scurt sau curente şi datorii pe termen lung.

Datoriile pe termen scurt (current liabilities)

Aceste datorii sunt generate de ciclul de exploatare şi conţin:

- furnizorii şi efectele de plătit (accounts and notes payable);
- cheltuielile de plătit referitoare la salarii şi impozite (wages, commissions, income tax payable);
- dividende de plătit (dividends payable);
- avansuri primite de la clienţi (deferred revenue-progress payments);
- alte datorii pe termen scurt (other debts), adică efectele de plătit cu caracter financiar şi partea din împrumuturile pe termen lung ajunsă la o scadenţă sub un an

(notes payable to bank and current maturity portions of long term debts – amounts falling due within one year), precum şi datoriile cu scadenţă sub un an, relative la bunurile achiziţionate prin contracte de locaţie – finanţare (liabilities under capital lease – borrowings).

Datoriile pe termen lung (long term debts), adică:

- împrumuturi pe termen lung (notes and bonds borrowings), după cum este vorba despre un împrumut indivis sau de un împrumut din emisiunea de obligaţiuni;
- alte datorii pe termen lung (other non current liabilities), care se referă la: partea pe termen lung a datoriilor privind bunurile achiziţionate prin contracte de locaţie-finanţare (liabilities under capital lease), fondurile datorate pe termen lung referitoare la planurile de pensionare, veniturile constatate în avans, impozitele amânate (deferred taxes) etc.

(iv) **Capitalurile proprii (Stockholders' equity or owners' equity)**

Prezentarea lor este mai mult sau mai puţin detaliată, în funcţie de statutul juridic al întreprinderii. Pentru societăţi, capitalurile proprii includ:

- capitalul social (stated capital), compus la rândul lui din acţiuni privilegiate şi acţiuni ordinare (preferred and common stocks); în Statele Unite, pentru fiecare tip de acţiune sunt indicate: valoarea nominală a titlului (par value), numărul de titluri a căror emisiune este autorizată (authorized) şi numărul de titluri emise şi în circulaţie (issued and outstanding);
- primele de emisiune (additional paid-in-capital), post ce înregistrează variaţii pozitive şi negative; în ipoteza în care acţiunea este emisă la o valoare inferioară valorii nominale, diferenţa negativă între valoarea de emisiune şi valoarea nominală este înregistrată într-un contracont (contra-account) al contului „stockholders' equity": discount on common stock; o situaţie identică este întâlnită în cazul răscumpărării de acţiuni;
- rezervele (retained earnings): ele sunt constituite din fracţiunea nedistribuită a profiturilor anuale; în Statele Unite, înainte de repartizare, rezultatele fac parte din retained earnings[44].

Remarcă:

Atât în contabilitatea americană cât şi în cea britanică, este acordat un loc important determinării şi utilizării indicatorului fond de rulment (working capital). Acest indicator este un criteriu fiabil de măsurare a **solvabilităţii**, cu condiţia ca el să fie determinat în acord cu principiile contabile general admise.

3.4.2. Prezentarea contului de profit şi pierdere (Statement of Income)

3.4.2.1. Consideraţii cu caracter general

Fiind o situaţie financiară destinată cu predilecţie utilizării externe şi mult mai puţin pentru gestiunea internă a întreprinderii, contul de profit şi pierdere presupune o prezentare mai condensată în Statele Unite decât în ţările Europei continentale.

---

[44] În fiecare an, se întocmeşte un tablou al evoluţiei rezervelor.

El este întocmit sub formă de listă. Prin structura lui, sunt distinse operaţiile continue de activităţile abandonate sau necontinuate (discontinued operations). Aceste din urmă activităţi includ rezultatele extraordinare şi efectul cumulat al schimbărilor de metodă.

Ca şi în cazul britanic, rezultatele din operaţii necontinuate sau abandonate, inclusiv pierderile şi profiturile generate de cesiunea sau abandonarea acestor activităţi trebuie să facă obiectul unei prezentări separate, distinctă şi de elementele extraordinare.

Spre deosebire de sisteme contabile precum cel francez, românesc etc., cheltuielile de exploatare sunt analizate după **funcţia** lor. Astfel, funcţia de „**cumpărare**“ conduce la regruparea sub aceeaşi rubrică, am numit „costul mărfurilor, produselor sau serviciilor vândute sau prestate“, costul acestei funcţii, cost care, dedus din veniturile nete generate de vânzări, permite să se releve, în mod explicit, marja brută (gross margin). Funcţia „**comercială**“ regrupează costurile generate de vânzarea şi promovarea produselor: salarii şi alte cheltuieli de personal, cheltuieli de publicitate, marketing, cheltuieli de distribuire. Funcţia „**administrativă**“ include cheltuielile generale: cheltuieli de personal, anumite impozite şi taxe, anumite onorarii etc. Cât priveşte **amortizările**, acestea pot să fie analizate pe funcţiile prezentate anterior sau pot să fie cumulate, uneori, într-o linie specifică a „cheltuielilor operaţionale“.

Cheltuielile cu provizioanele referitoare la **creanţele dubioase** sunt deduse, uneori, în mod direct din veniturile din exploatare.

Rezultatele financiare sunt menţionate, în general, în mod distinct: venituri şi cheltuieli financiare, dividende încasate, rezultatele societăţilor puse în echivalenţă etc.

În mod **separat** este prezentat şi **impozitul asupra rezultatului din activităţi curente**, astfel încât să se pună în evidenţă rezultatul net al operaţiilor curente.

Distincţia între rezultatele operaţiilor curente şi cele ale **activităţilor abandonate** (discontinued) are în special rolul de a separa activităţile pentru care principiul continuităţii nu mai operează, de celelalte activităţi. În cadrul rezultatului activităţilor abandonate sau necontinuate, trebuie să se distingă partea ce provine din **încetarea exploatării** de cea care este legată de **eventuala cesiune**.

Noţiunea de **rezultat al elementelor extraordinare** trebuie înţeleasă de o manieră restrictivă: elementul extraordinar trebuie să fie neobişnuit prin natura sa, adică anormal în raport cu activităţile curente şi nefrecvent în raport cu apariţia sa. Aşa se face că plusurile sau minusurile de valoare din cesiunea de elemente de activ nu sunt calificate în general ca fiind elemente extraordinare, deoarece probabilitatea lor de efectuare este extrem de mică. Dincolo de definiţia de mai sus, unele tranzacţii trebuie să fie prezentate la rezultate extraordinare, dacă ele sunt semnificative. Ele includ cesiunile de sectoare de activitate achiziţionate recent (regizate prin norma APB 16), profiturile legate de restructurările de datorii (tratate prin norma FAS 15), majoritatea pierderilor şi profiturilor ce provin din stingerea de datorii (înregistrate pe baza normei FAS 4) şi majoritatea exproprierilor de active (contabilizate în conformitate cu norma APB 30).

Incidența adoptării de noi reguli contabile asupra bilanțului de deschidere trebuie să fie prezentată în mărimea ei netă de impozit, după elementele extraordinare.

De asemenea, este solicitată publicarea **rezultatului pe acțiune**. Este vorba despre rezultatul pe o acțiune ordinară, determinat, după cum este şi normal, după remunerarea acțiunilor privilegiate, care, se ştie, dau dreptul, în general, la un dividend fix. Calculul rezultatului pe acțiune este regizat de aplicarea unor reguli precise, dezvoltate în normele APB 15 modificată, FAS 55 şi FAS 85[45].

În Statele Unite, formarea rezultatului net a făcut obiectul unor abordări conceptuale diferite: (i) abordarea extensivă şi (ii) abordarea bazată pe performanța operațională curentă.

Conform **abordării extensive**, rezultatul net trebuie să cuprindă toate elementele care au contribuit la variația netă a capitalurilor proprii, cu excepția dividendelor vărsate şi a operațiilor ce afectează capitalul.

Conform **abordării bazate pe performanța operațională curentă**, elementele extraordinare (adică elementele ce nu rezultă din tranzacțiile operaționale curente) trebuie să fie excluse din formarea rezultatului, deoarece ele nu rezultă din tranzacțiile operaționale curente ale întreprinderii. O dată cu agrearea prezentării rezultatului global[46], inclusiv a părții constatate direct prin capitalurile proprii, cea de a doua abordare va avea întâietate.

Rezultatul net trebuie să includă toate elementele de cheltuieli şi de venituri, de câştiguri şi de pierderi ale perioadei, cu excepția ajustărilor asupra exercițiilor anterioare, dividendele şi operațiile ce afectează capitalul, adică: (i) cheltuielile şi veniturile ce provin din tranzacții asupra capitalului propriu al întreprinderii; (ii) transferurile la rezerve şi mişcările între rezerve; (iii) ajustările ce rezultă din reorganizare (de exemplu, prime de fuziune).

Remarcă: Se cuvine să amintim că Directiva a IV-a europeană distinge rezultatul ce provine din operații ordinare şi care include elemente excepționale (anormale în privința mărimii şi incidenței lor şi care survin rar), de rezultatele ce nu provin din activități ordinare şi care se caracterizează prin natura lor neobişnuită sau printr-o cauză ce scapă controlului întreprinderii.

3.4.2.2. Exemple de prezentare a contului de profit şi pierdere

În Statele Unite, prezentarea contului de profit şi pierderi poate să se facă de o manieră **simplă** (single step) sau de o manieră **evoluată** (multiple step).

Contul de profit şi pierdere simplu nu pune în evidență decât un singur rezultat, fără să distingă partea din rezultat ce revine activității de exploatare de cea aferentă elementelor în afara exploatării.

---

[45] Referențialul american posedă o nouă normă referitoare la rezultatul pe acțiune (FAS 128) pe care o vom analiza într-un paragraf ulterior.

[46] Comprehensive income.

Contul de profit şi pierdere al întreprinderii Caldera (single step), pentru un exercițiu care se încheie la 31 august: anul n + 1 (în mii de dolari)[47]

	n + 1	n
VENITURI (REVENUES)		
– Vânzări nete (Net sales)	362.000	318.200
– Venituri din dobânzi (Interest revenue)	1.000	500
– Venituri din dividende (Dividend revenue)	4.000	3.200
– Schimbări în metodele contabile (Changes in accounting principles)	960	–
TOTAL VENITURI (TOTAL REVENUES)	367.960	321.900
COSTURI ŞI CHELTUIELI (COSTS AND EXPENSES)		
– Costul bunurilor vândute (Costs of goods sold)	239.760	205.100
– Cheltuieli de distribuție (Selling expenses)	52.800	48.300
– Cheltuieli generale şi administrative (General and administrative expenses)	32.400	25.800
– Cheltuieli cu dobânzile (Interest expenses)	1.000	700
– Cheltuieli cu impozitul pe profit (Income taxes expense)	22.000	18.000
TOTAL CHELTUIELI (TOTAL EXPENSES)	347.960	297.900
PROFITUL NET (NET INCOME)	20.000	24.000

Contul de profit şi pierdere evoluat distinge rezultatul generat de activitatea curentă, adică rezultatul din exploatare (operating income), de rezultatele necurente. Această distincție este conformă cu norma internațională IAS 8, care prevede o separare a rezultatului imputabil activităților ordinare de elementele neobişnuite. Constituie obiectul elementelor neobişnuite rezultatul activităților abandonate (effects of disposal of a segment of a business), rezultatul privind elementele extraordinare (extraordinary events) şi schimbările în metodele contabile (accounting changes)[48].

[47] Exemplul ne este sugerat de lucrarea „Comptabilité Anglo-Saxonne. Normes, Mécanismes et Documents Financiers“ (3e édition, pagina 53), anterior citată.
[48] Reglementate prin APB opinion no. 20, Accounting changes.

Contul de profit şi pierdere al întreprinderii STMPID (multiple step), pentru un exercițiu care se încheie la 31 decembrie, anul n + 1 (în mii de dolari)[49]

	n + 1	n
VÂNZĂRI (SALES)	32.650	29.100
Minus: Restituiri de bunuri vândute şi reduceri comerciale (Less: Sales returns and allowances)	(200)	
Reduceri financiare (Sales discounts)		(150)
Lipsuri constatate de clienți (Customer defaults)	(400)	
Vânzări nete (Net sales)	32.050	28.725
COSTUL BUNURILOR VÂNDUTE (COST OF GOODS SOLD)	15.180	14.060
Stocuri la 1/01/n+1 (Inventories)	2.500	1.500
Plus: Cumpărări (Add: Purchases)	16.300	14.900
Cheltuieli cu transportul (Freight in)	1.200	1.010
	20.000	17.410
Minus: Stocuri la 31/12/n+1 (Less: Inventories)	3.000	2.500
Sconturi privind cumpărările (Purchases discounts)	620	250
Restituiri de bunuri cumpărate (Purchases returns)	1.200	600
	4.820	3.350
MARJA BRUTĂ (GROSS MARGIN)	16.870	14.665
Minus: cheltuielile de exploatare (Less: operating expenses):		
– Cheltuieli cu distribuția, generale şi administrative (Selling, general and administrative expenses)	(11.100)	(10.915)
– Cheltuieli de cercetare şi de dezvoltare (Research and development expenses)	(2.400)	(2.300)
PROFITUL EXPLOATĂRII (OPERATING INCOME)	3.370	1.450
– Alte venituri (Other incomes)	334	400
– Cheltuieli cu dobânzile (Interest expenses)	(600)	(590)
Profitul înaintea impozitării (Income before income taxes)	3.104	1.260
Provizioane pentru impozitul pe profit (Provision for income taxes)	(1.086)	(441)
PROFITUL NET AL ACTIVITĂȚILOR ORDINARE SAU DIN ACTIVITĂȚI MENȚINUTE (NET INCOME ON ORDINARY ACTIVITIES OR FROM CONTINUING ACTIVITIES)	2.018	819
ACTIVITĂȚI CEDATE SAU ABANDONATE (DISCONTINUING OPERATIONS)		
– Pierderi din activități cedate (abandonate) din care s-a dedus efectul fiscal (Loss from operation of discontinued business segment net of income tax effect)	(110)	

(continuare în pagina următoare)

[49] Aceeaşi sursă (pagina 54), ca în cazul formei simple (single step). Exemplul a fost utilizat drept sursă de inspirație şi în lucrarea „Tratat de contabilitate financiară" (volumul I, paginile 153-154), dar ediția a 3-a a lucrării citate prezintă un caz actualizat.

– Câştiguri din cesiunea activităţilor abandonate diminuate cu efectul fiscal (Gain on disposal of discontinued business segment net of income tax)	500	–
PROFITUL NET înaintea elementelor extraordinare şi efectul cumulativ al schimbărilor de metode contabile (NET INCOME before extraordinary items and cumulative effect of changes in accounting principles)	2.408	819
Elementele extraordinare din care s-a dedus efectul fiscal (Extraordinary items (loss) net of income tax effect)	(95)	(83)
Profitul net înaintea efectului cumulativ al schimbărilor de metode contabile (Net income before cumulative effect of accounting changes)	2.313	736
Efectul cumulativ al schimbărilor în metodele contabile (Cumulative effect of changes in accounting principles)	–	–
PROFITUL NET (NET INCOME)	2.313	736
Dividende privind acţiunile preferenţiale (Dividends on preferred shares)	(25)	(33)
Numărul mediu de acţiuni ordinare în circulaţie (în mii) (Weighted average common shares outstanding)	1.010	995
Câştigul pe acţiune stabilit la nivelul activităţilor ordinare, după acordarea dividendelor prioritare (Earnings per share on ordinary activities after preferred dividends)	$ 1,97	$ 0,79
Câştigul pe acţiune stabilit pentru activităţile discontinue (Earnings per share on discontinuing activities)	$ 0,38	–
Pierderea pe acţiune privind elementele extraordinare (Loss per share on extraordinary items)	$ (0,10)	$ (0,09)
Câştigul pe acţiune (Earnings per share)	$ 2,25	$ 0,70

3.4.2.3. Detalii referitoare la structurile contului de profit şi pierdere

Conturile de profit şi pierdere prezentate de societăţile americane pot să fie repartizate în trei categorii, în funcţie de faptul dacă ele relevă:

- numai rezultatul exploatării (operating income);
- marja brută (gross margin) şi rezultatul exploatării;
- un singur rezultat intermediar înaintea rezultatului net: rezultatul înaintea impozitării.

Atunci când o întreprindere individuală are şi activităţi bancare sau de asigurări, contul de profit şi pierdere va conţine câteva posturi specifice de venituri şi de cheltuieli, fapt ce va complica lectura şi analiza acestuia.

Remarcă: Cititorul prezentei lucrări este sfătuit să nu încerce regăsirea soldurilor intermediare de gestiune în structurile modelelor americane ale contului de profit şi pierdere.

a) **Veniturile**

Cifra de afaceri corespunde următoarelor denumiri posibile: sales, net sales, revenues.

În Statele Unite, noţiunile de producţie stocată şi de producţie imobilizată nu sunt utilizate, deoarece costul de producţie pentru produsele **nevândute** sunt transferate direct în stocuri sau în imobilizări (dacă întreprinderea le foloseşte pentru nevoi proprii).

De asemenea, în contabilitatea americană nu există noţiunea de venituri (reluări) din/de provizioane. Un provizion pentru riscuri şi cheltuieli este tratat ca o **datorie**: la rezultate se înregistrează numai partea neutilizată dintr-un provizion sau insuficienţa în provizionare, aceste operaţii realizându-se prin **ajustarea postului corespunzător de cheltuieli**.

Specific unor ţări din Europa continentală (inclusiv România), postul venituri din subvenţii de exploatare este foarte rar utilizat în Statele Unite[50].

Dincolo de cifra de afaceri, posturile de venituri cele mai întâlnite sunt:

- veniturile financiare;
- plusurile de valoare (minusurile de valoare) din cesiunile de active;
- rezultatele din participaţii puse în echivalenţă;
- dividende primite din participaţii.

b) **Cheltuielile**

Costul vânzărilor

Sub denumirea de „**costul vânzărilor**“ (cost of sales) sau de „**costul bunurilor vândute**“ (cost of goods sold) sau de „**costul produselor vândute**“ (cost of products sold), întreprinderile americane desemnează, **într-o singură rubrică**, ansamblul costurilor de producţie sau de cumpărare (întreprindere de comerţ, fără transformare) ale produselor şi mărfurilor vândute.

Această rubrică globală conţine cheltuieli de personal privind producţia, amortizări, materii prime şi toate celelalte costuri directe şi indirecte implicate de producţie.

Contrar practicii franceze privind inventarul intermitent, întreprinderile americane înregistrează costurile de producţie mai întâi în activ. Acestea sunt transferate în rezultat, în momentul vânzării (principiul conectării cheltuielilor: **matching**)

Cheltuielile comerciale şi administrative

Cheltuielile de vânzare şi cele administrative cuprind toate cheltuielile ce corespund celor două funcţii şi sunt indicate, în majoritatea cazurilor, într-o singură rubrică, intitulată, de obicei, „Selling, general and administrative“.

Alte posturi de cheltuieli

Printre celelalte posturi de cheltuieli, cele mai utilizate sunt:

- cheltuielile financiare ce corespund dobânzilor plătite privind datoriile (interest);
- cheltuielile de cercetare şi de dezvoltare, indiferent de natura lor (research, development);
- cheltuielile de reparaţii;
- ale impozite decât impozitul pe profit.

De asemenea, mai pot fi întâlnite ca posturi distincte:

- costurile de restructurare (restructuring);

[50] Se poate afirma că postul reprezintă o necunoscută.

- amortizarea imobilizărilor necorporale (intangible assets amortization);
- pierderile din diferenţe de curs valutar (foreign currency transactions);
- deprecierile de active (write-down of assets).

Cheltuielile cu amortizările

În mod normal, cheltuielile cu amortizările referitoare la imobilizările corporale sunt repartizate între costul vânzărilor şi cheltuielile comerciale şi administrative. De aceea, în contul de profit şi pierdere, ele apar foarte rar ca un post de cheltuieli după natură. Cu toate acestea, norma relativă la amortizare solicită ca mărimea acestor cheltuieli să figureze în situaţiile financiare, indiferent de locul în care ele ar apărea. În tabloul fluxurilor de trezorerie, prezentat conform metodei indirecte, regăsim, oricum, cheltuielile cu amortizările (determinarea marjei brute de autofinanţare (MBA), plecând de la rezultatul net). În schimb, atunci când pentru întocmirea acestui tablou se utilizează metoda directă, cheltuielile cu amortizările pot face obiectul unei anexe[51].

Impozitul asupra profitului

Impozitul asupra profiturilor este una dintre rarele rubrici obligatorii (norma FAS 109). Totuşi, rubrica poate să figureze în diferite locuri ale contului de profit şi pierdere. Locul cel mai frecvent utilizat de întreprinderile americane este înaintea rezultatului net.

c) **Interesele minoritare**

Această rubrică poate să nu apară nici în conturile consolidate. Absenţa ei marchează o tendinţă în Statele Unite, şi anume aceea ca o întreprindere să achiziţioneze totalitatea capitalului filialelor, fără să mai păstreze acţionari minoritari. Atunci când există, partea acţionarilor minoritari (interesele minoritare) nu trebuie, în mod obligatoriu, să fie prezentată la baza (partea de jos) contului de profit şi pierdere consolidat. Ea poate să figureze ca un post oarecare de venituri sau de cheltuieli.

d) **Elementele neobişnuite şi extraordinare**

Elementele neobişnuite pot să figureze sau nu sub denumirea de „**unusual items**“. De altfel, întreprinderile americane preferă, mai degrabă, să utilizeze o denumire care desemnează natura specifică a elementului.

Un element neobişnuit este prezentat la nivelul valorii sale brute, înaintea efectului fiscal, contrar elementelor extraordinare care figurează la mărimea lor netă, după efectul fiscal.

În orice caz, ca şi în contabilitatea britanică, noţiunea de rezultat excepţional, în sensul francez (şi românesc) al termenului, nu are echivalent în Statele Unite. Conform regulilor americane, rubricile de cheltuieli şi venituri excepţionale, de tipul celor care apar în contabilitatea franceză sau românească, corespund operaţiilor rezultatului curent (ordinar).

Remarcă: Cu toate că nu există o normă generală de prezentare a contului de profit şi pierdere, organismul american de normalizare contabilă a prevăzut trei serii de reguli de prezentare în legătură cu următoarele elemente:

- prezentarea elementelor extraordinare;
- incidenţa schimbărilor de metodă;
- cesiunile de ramuri de activitate.

---

[51] Vrem să relevăm prin aceste fraze că utilizatorul trebuie să dispună de informaţia „cheltuieli cu amortizările“, indiferent că aceasta se regăseşte în contul de profit şi pierdere, în tabloul fluxurilor de trezorerie sau în anexă.

În concluzie:

Spre deosebire de concepţia multor ţări din Europa continentală, contul de profit şi pierdere american **nu** relevă **„valoarea adăugată“** şi nici **„producţia exerciţiului“**.

Noţiunea fundamentală este aceea de **„cost al bunurilor vândute“** (cost of goods sold), noţiune prin care se face distincţie între mărfurile vândute şi producţia vândută. În mod corespondent, postul „vânzări nete“ (net sales) nu precizează dacă este vorba despre venituri din vânzarea mărfurilor sau din producţia vândută.

Spre deosebire de viziunea european-continentală, în Statele Unite numai producţia vândută este considerată ca o măsură a produsului creat de o întreprindere prelucrătoare. Este şi motivul pentru care valoarea adăugată lipseşte din structura contului. Pentru clarificare, redăm în continuare următorul exemplu:

Statele Unite		**Franţa**	
Vânzări nete	1.000	Producţia vândută	1.000
– Costul bunurilor vândute	(400)	+ Producţia stocată	100
– Cheltuielile de vânzare	(100)	+ Producţia imobilizată	150
– Cheltuielile administrative	(150)	= Producţia exerciţiului	1.250
= Profitul exploatării	350	– Cheltuieli externe	–300
		= Valoarea adăugată	950
		– Impozite, taxe, vărsăminte	–200
		– Cheltuieli de personal	–250
		= Excedent brut din exploatare	500
		– Amortizări	–150
		= Profitul exploatării	350

Din punct de vedere procedural, în timp ce contabilii francezi fac apel la informaţiile contabilităţii financiare pentru a întocmi un cont de profit şi pierdere, cei americani se servesc de informaţiile generate de contabilitatea analitică, adică de modul de identificare şi calcul al cheltuielilor directe şi indirecte care permit determinarea (în întreprinderile producătoare) „costului bunurilor vândute“.

Deşi cheltuielile de exploatare sunt clasificate în mod analitic după funcţiile întreprinderii, contabilitatea americană permite identificarea celor trei categorii de cheltuieli şi venituri:

- veniturile şi cheltuielile din exploatare (net sales; cost of goods sold; operating expenses);
- veniturile şi cheltuielile financiare (other incomes and expenses);
- veniturile şi cheltuielile extraordinare (extraordinary items).

Vânzările nete (net sales) sunt obţinute prin deducerea elementelor de reduceri comerciale din vânzările brute.

Costul bunurilor vândute se calculează în mod diferit, după cum este vorba despre o întreprindere comercială sau una industrială:

- **În cazul activității comerciale:**

Costul mărfurilor vândute (cost of goods sold)	=	**Stocul inițial de mărfuri** (beginning merchandise inventory)	+	**Cumpărările perioadei** (purchases of merchandise)	–	**Stocul final de mărfuri** (ending merchandise inventory)

Ciclul de exploatare al întreprinderii comerciale presupune doar stocajul mărfurilor între „cumpărare" şi „vânzare".

- **În cazul activității industriale:**

Corespunzător celor trei faze ale ciclului de exploatare (aprovizionare, producție, comercializare), care definesc activitatea între „cumpărare" şi „vânzare", vor fi identificate trei procese de stocaj: stocajul materiilor prime şi materialelor, stocajul producției neterminate şi stocajul produselor finite.

În aceste condiții, costul produselor vândute se va determina astfel:

Costul produselor vândute (cost of goods sold)	=	**Stocul inițial de produse finite** (beginning finished goods inventory)	+	**Costul de producție** (cost of goods manufactured)	–	**Stocul final de produse finite** (ending finished goods inventory)

ceea ce denotă că, mai întâi, trebuie determinat costul de producție (prin metodele şi procedeele contabilității analitice).

Pentru calculul şi înregistrarea „**amortizărilor**", contabilitatea apelează la doi termeni:

- „**amortizare**" (depreciation), corespunzător constatării contabile a unei diminuări de valoare, în cazul unei imobilizări corporale;
- „**amortizare**" (amortization), corespunzător constatării pierderii de valoare, în cazul unor active necorporale.

În întreprinderile industriale, amortizările **pot** să fie incluse în costul indirect al producției, în cheltuielile de vânzare şi în cheltuielile generale, caz în care nu mai apar în mod distinct în structura contului de profit şi pierdere.

3.4.3. Tabloul fluxurilor de trezorerie (statement of cash flows)

3.4.3.1. Considerații cu caracter general

Dispozițiile prevăzute în norma FAS 95, modificată prin norma FAS 102, înlocuiesc şi anulează opinia APB no. 19 „**Publicarea variațiilor în situația financiară**" (Reporting Changes in Financial Position). Ele obligă întreprinderea să furnizeze un tablou al fluxurilor de trezorerie şi solicită ca informațiile specifice referitoare la operațiile de finanțare şi de

investiții, altele decât cele de simplă trezorerie, cât şi alte evenimente să facă obiectul unor publicări separate.

APB 19 permitea, dar nu solicita, ca întreprinderile să prezinte fluxurile de lichidităţi în tabloul de variaţii ale situaţiei financiare.

În cadrul conceptual american, SFAC 5 prevede că „un ansamblu complet de situaţii financiare, la nivelul unui exerciţiu, trebuie să prezinte... fluxurile de lichidităţi ale perioadei".

Practica a identificat o serie de probleme implicate de utilizarea tabloului de variaţii ale situaţiei financiare: ambiguitatea unor termeni utilizaţi precum cel de „fonduri"; lipsa de comparabilitate ce rezultă din diversitatea obiectivelor tablourilor prezentate (trezoreria, trezoreria şi investiţiile pe termen scurt, activele cu rotaţie rapidă (quick assets) sau fondul de rulment; diferenţele care rezultă în definirea fluxurilor de fonduri ce îşi au originea în operaţiile de exploatare (trezoreria sau fondul de rulment); diferenţele în modurile de concepere a tablourilor (prezentare sub formă de resurse şi utilizări ale fondurilor sau prezentare legată de ciclul de exploatare); variantele în clasificarea posturilor specifice în modelul legat de exploatare etc.).

Lipsa unor obiective clare, referitoare la variaţiile situaţiei financiare era cauza principală a acestei diversităţi.

Tabloul fluxurilor de trezorerie este o situaţie a variaţiilor de lichidităţi intervenite în cursul perioadei. Deşi aparent simplă, această definire comportă o serie de clarificări, referitoare la: definirea lichidităţilor; clasificarea de manieră logică a numeroaselor tranzacţii ce afectează lichiditățile; legătura dintre fluxurile de lichidităţi şi fluxurile de rezultate; prelucrarea tranzacţiilor nemonetare şi prelucrarea fluxurilor în monede străine.

Definirea lichidităţilor

Tabloul fluxurilor de trezorerie trebuie să explice variaţiile, în cursul exerciţiului, a lichidităţilor sau a echivalentelor lor. Tabloul trebuie să utilizeze mai degrabă termeni precum lichidităţi sau cvasilichidităţi, decât termenii ambigui de tipul fondurilor.

Valorile totale ale lichidităţilor şi cvasilichidităţilor, care apar în tabloul fluxurilor de trezorerie la începutul şi la sfârşitul perioadei, trebuie să corespundă totalurilor sau subtotalurilor aferente rubricilor similare din bilanţ, la aceleaşi date.

În conformitate cu norma FAS 95, cvasilichiditățile corespund investiţiilor pe termen scurt, foarte lichide, care sunt în acelaşi timp:

- imediat convertibile în sume băneşti perfect determinate;
- data exigibilităţii lor este atât de apropiată, astfel încât ele sunt confruntate cu un risc nesemnificativ de schimbare a valorii, datorat unei schimbări a ratelor dobânzii.

De o manieră generală, numai investiţiile ce au o dată de exigibilitate originară de cel mult trei luni corespund acestei definiţii.

De exemplu, sunt considerate cvasilichidități: bonurile de tezaur, hârtiile comerciale, fondurile pieței monetare și fondurile federale vândute (pentru o întreprindere ce are activități bancare).

Cumpărarea și vânzarea acestor elemente fac parte, în general, din operațiile de trezorerie ale întreprinderii și nu din operațiile de exploatare, de investire sau de finanțare. Din acest motiv ele nu trebuie să fie menționate în tabloul fluxurilor de trezorerie.

Nu orice investiție calificată mai sus ca o cvasilichiditate trebuie să fie în mod obligatoriu considerată astfel în tabloul fluxurilor de trezorerie. Politica referitoare la investițiile ce corespund definiției este stabilită de întreprindere. Spre exemplu, o întreprindere ce realizează operații bancare poate să decidă ca toate investițiile sale să fie calificate drept cvasilichidități, exceptând cele care se referă la contul său curent. În schimb, o întreprindere ale căror operații constau, în general, în investiții pe termen scurt în active foarte lichide poate să decidă prelucrarea acestor operații ca investiții și nu ca elemente de cvasilichidități.

Pentru asigurarea transparenței necesare, o întreprindere trebuie să informeze terții asupra politicii sale în materie de cvasilichidități. Orice schimbare a acestei politici atrage după sine o schimbare de reguli contabile, fapt ce presupune retratarea documentelor anterioare.

3.4.3.2. Clasificarea fluxurilor

Clasificarea fluxurilor urmează linia deja cunoscută: încasări și plăți implicate de operațiile de investire, de finanțare și de exploatare.

a) **Fluxurile de trezorerie ce provin din operații de investire**

Operațiile de investire se referă la acordarea de împrumuturi și încasarea sumelor în urma rambursării acestor împrumuturi, cumpărarea sau vânzarea de titluri de împrumut sau de proprietate, cumpărarea sau vânzarea de uzine, de echipamente sau de alte active productive (active deținute sau utilizate de întreprindere pentru/în producția de bunuri sau prestarea de servicii).

Fluxurile pozitive de lichidități ce provin din operații de investire se referă la:

- încasările generate de împrumuturi sau alte instrumente de credit acordate anterior și rambursate de terți sau de cesiunea de împrumuturi sau instrumente de credit acordate;
- încasările generate de vânzarea de titluri de proprietate emise de alte întreprinderi și încasarea veniturilor implicate de aceste investiții;
- încasările generate de vânzarea terenurilor uzinelor, a echipamentelor și a altor active productive.

Fluxurile negative de lichidități ce provin din operații de investire se referă la:

- plățile presupuse de acordarea de împrumuturi, precum și plățile efectuate pentru cumpărarea de titluri de creanță emise de alte întreprinderi (altele decât cvasilichiditățile și anumite titluri de datorii achiziționate în scopul revânzării);

- plățile efectuate pentru cumpărarea de titluri de proprietate emise de alte întreprinderi (altele decât anumite acțiuni înregistrate ca titluri de plasament);
- plățile efectuate în momentul cumpărării, sau la scurt timp înainte sau după cumpărare, pentru cumpărarea de terenuri, uzine, echipamente şi alte active productive.

b) **Fluxurile de trezorerie ce provin din operații de finanțare**

Operațiile de finanțare se referă la procurarea de resurse de la proprietari (finanțatori) şi la remunerarea aporturilor lor, la contractarea de împrumuturi şi rambursarea acestora[52], la obținerea şi rambursarea altor resurse pe termen lung.

Fluxurile pozitive de lichidități ce provin din operații de finanțare se referă la:

- încasările generate de emisiunea de titluri de proprietate;
- încasările generate de emisiunea de obligațiuni, de împrumuturile ipotecare acordate, de efecte şi alte împrumuturi pe termen scurt sau lung.

Fluxurile negative de lichidități ce provin din operații de finanțare se referă la:

- plățile de dividende sau alte distribuiri în favoarea proprietarilor, inclusiv plățile efectuate de întreprindere pentru răscumpărarea de acțiuni proprii;
- rambursările de împrumuturi;
- alte rambursări ale „principalului", în favoarea creditorilor pe termen lung.

c) **Fluxurile de trezorerie ce provin din operații de exploatare**

Operațiile de exploatare se referă la toate tranzacțiile şi la alte evenimente care nu au fost definite anterior ca fiind operații de investire sau de finanțare. În general, aceste operații cuprind producția, cumpărarea şi vânzarea de bunuri, primirea sau prestarea de servicii. Se poate afirma că fluxurile de lichidități implicate de activitățile de exploatare reprezintă contrapartida în trezorerie a operațiilor şi a altor evenimente reținute pentru determinarea rezultatului net.

Încasările ce provin din operații de exploatare se referă la:

- încasările generate de vânzarea de bunuri şi de servicii, inclusiv încasarea vânzărilor pe credit cât şi a efectelor pe termen scurt sau lung trase asupra clienților şi implicate de vânzări;
- încasările generate de veniturile implicate de împrumuturi şi de alte instrumente de credit acordate terților sau de titlurile de capital (dobânzi şi dividende);
- toate celelalte forme de încasări ce nu provin din operații definite ca fiind investiții sau finanțări, precum cele implicate de finalizarea favorabilă a unui proces, sau de indemnizațiile vărsate de o companie de asigurări (exceptând pe cele legate direct de o operație de investire sau de finanțare, cum ar fi, de exemplu, cazul distrugerii unui imobil), încasările corespunzătoare rambursărilor efectuate de furnizori.

Plățile ce provin din operații de exploatare se referă la:

---

[52] Sau alte mijloace de a face față obligațiilor.

- plăţile generate de cumpărarea de materii prime sau de mărfuri, inclusiv rambursările de cumpărări pe credit şi plăţile la scadenţă ale efectelor pe termen scurt sau lung trase de aceşti furnizori;
- plăţile efectuate în favoarea altor furnizori şi salariaţilor, în contrapartida bunurilor sau serviciilor;
- plăţile efectuate în favoarea guvernului, reprezentând impozite, taxe, amenzi, penalităţi etc.
- toate celelalte plăţi ce nu provin din operaţii de investire sau de finanţare, precum cele implicate de un proces, vărsămintele pentru acţiuni caritabile, plăţile corespunzătoare rambursărilor efectuate în favoarea clienţilor.

Anumite încasări sau plăţi pot să posede caracteristicile mai multor categorii de fluxuri de trezorerie. De exemplu, încadrarea unei plăţi corespunzătoare unui bun ce poate fi catalogat fie ca un stoc, fie ca o imobilizare productivă depinde de activitatea considerată ca fiind sursa predominantă a fluxului de lichidităţi. Astfel, achiziţia şi vânzarea de echipamente destinate să fie utilizate de întreprindere sau să fie închiriate altor întreprinderi constituie, de obicei, o operaţie de investire. Atunci când însă un echipament este achiziţionat sau produs pentru a fi utilizat de întreprindere sau închiriat altor întreprinderi pentru o scurtă perioadă de timp, după care acesta este vândut, achiziţionarea sau producţia şi vânzarea trebuie să fie considerate operaţii de exploatare.

3.4.3.3. Prezentarea fluxurilor de trezorerie

Un tablou al fluxurilor de trezorerie trebuie să prezinte fluxurile **nete** de lichidităţi presupuse de operaţiile de exploatare, de investire sau de finanţare şi efectul **net** al acestor fluxuri asupra lichidităţilor şi cvasilichidităţilor perioadei, astfel încât să se poată compara lichidităţile şi cvasilichidităţile de la sfârşitul perioadei cu cele de la începutul perioadei.

Atunci când îşi prezintă prin tablou fluxurile generate de activităţile lor de exploatare, întreprinderile sunt încurajate să releve categoriile principale de încasări brute şi de plăţi brute, precum şi suma lor aritmetică (fluxul net de lichidităţi ce provine din operaţiile de exploatare), ceea ce corespunde utilizării **metodei directe**[53].

Întreprinderile care decid să nu furnizeze informaţii referitoare la diversele categorii de încasări şi de plăţi prin metoda directă sunt obligate să determine fluxul net de lichidităţi generat de operaţiile de exploatare pe baza metodei indirecte, prin ajustarea rezultatului net (the indirect or reconciliation method).

Aplicarea metodei indirecte presupune:

- **eliminarea** efectelor oricărei operaţii ce a decalat în timp încasările şi plăţile operaţiilor de exploatare trecute ca, de exemplu, variaţiile stocurilor în cursul

[53] Dacă este utilizată metoda directă de prezentare a fluxurilor de exploatare, **se impune** prezentarea într-un document distinct a situaţiei de legătură între rezultatul net şi fluxul net de lichidităţi, generat de operaţiile de exploatare.

perioadei, rezultatul amânat şi alte operaţii similare, precum şi **ajustarea** încasărilor şi plăţilor viitoare corespunzătoare operaţiilor de exploatare ca, de exemplu, variaţiile în cursul exerciţiului a creanţelor şi datoriilor;

- **eliminarea** efectelor presupuse de fluxurile de lichidităţi aferente operaţiilor de investire şi de finanţare precum amortizările pentru depreciere, plusurile sau minusurile de valoare constatate la vânzarea terenurilor, clădirilor şi echipamentelor, cesiunile de activităţi (operaţii de investire), câştigurile sau pierderile legate de stingerea datoriilor (operaţii de finanţare).

3.4.3.4. Informaţiile referitoare la operaţiile de investire şi de finanţare, fără contrapartidă monetară

Atunci când operaţiile de investire şi de finanţare realizate de o întreprindere în cursul unui exerciţiu au un efect asupra activelor sau pasivelor sale, fără ca ele să antreneze totuşi încasări sau plăţi, trebuie să se procedeze la o informare distinctă. O astfel de informare poate să capete fie o formă descriptivă, fie forma unui tablou. Pot să fie citate, în acest sens: conversiunea de datorii în titluri de capital, achiziţionarea de active cu condiţia de a prelua şi datoriile corespunzătoare (de exemplu, achiziţionarea unei clădiri prin preluarea împrumutului ipotecar al vânzătorului), obţinerea unei imobilizări pe cale de leasing, schimbul de active sau pasive contra altor active sau pasive, fără contrapartidă monetară.

Remarcă: În cazul în care unele tranzacţii sunt efectuate numai parţial contra plată, numai partea ce generează fluxuri de lichidităţi trebuie să facă obiectul tabloului fluxurilor de trezorerie.

3.4.3.5. Fluxurile de lichidităţi în monede străine

Tabloul fluxurilor de trezorerie al unei întreprinderi ce realizează operaţii în monede străine sau operaţii externe trebuie să prezinte fluxurile de lichidităţi în monede străine, prin utilizarea cursului la data apariţiei fluxului. Dacă rezultatul ce se poate obţine este sensibil egal cu cel ce s-ar fi obţinut prin utilizarea cursului în vigoare la data apariţiei fluxului, se poate proceda la folosirea unui curs mediu ponderat aferent perioadei.

Tabloul trebuie să prezinte într-o rubrică separată efectul modificărilor cursurilor asupra soldurilor deţinute în monede străine. Aceste informaţii sunt distincte de cele care pun în evidenţă raportul soldurilor de lichidităţi sau cvasilichidităţi la sfârşitul şi începutul perioadei.

3.4.3.6. Exemplu de prezentare a tabloului fluxurilor de trezorerie

Tabloul fluxurilor de trezorerie consolidat al societăţii M, la 31 decembrie / n+1.
Variaţiile de trezorerie referitoare la operaţiile de exploatare ale exerciţiului
(Company M, Consolidated statement of cash flows, December 31 n+1,
Net cash flow provided operating activities)[54]

Metoda directă	în dolari
Fluxurile de trezorerie referitoare la operaţiile de exploatare (cash flows from operating activities):	
Încasări de la clienţi (cash received from customers)	13.850
Plăţi în favoarea furnizorilor şi salariaţilor (cash paid to suppliers and employees)	(12.030)
Dividende încasate de la filiale (dividend received from affiliate)	20
Dobânzi încasate (interest received)	55
Dobânzi plătite (interest paid)	(220)
Impozite plătite (income taxes paid)	(325)
Încasări de prime de asigurare (insurance proceeds received)	15
Fluxul net generat de operaţiile de exploatare (net cash provided by operating activities)	1.365

Metoda indirectă	în dolari
Profitul net (net income)	760
Ajustări ale profitului pentru a obţine variaţia trezoreriei legată de exploatare (adjustments to reconcile net income to net cash provided by operating activities):	
Provizioane şi amortizări (depreciation and amortization)	445
Provizioane privind pierderile din creanţele clienţi (Provision for losses on accounts receivable)	200
Câştiguri din vânzarea terenurilor (gain on sale of land)	(80)
Câştiguri nedistribuite ale filialelor (undistributed earning of affiliate)	(25)
Variaţiile fondului de rulment (change in assets and liabilities):	
Creşterea creanţelor clienţi (increase in accounts receivable)	(215)
Descreşterea stocurilor (decrease in inventory)	305
Creşterea cheltuielilor constatate în avans (increase in prepaid expenses)	(25)
Descreşterea datoriilor faţă de furnizori şi a cheltuielilor de plătit (decrease in accounts payable and accrued expenses)	(250)
Creşterea dobânzilor şi impozitelor plătite (increase in interest and income taxes payable)	50
Creşterea impozitelor amânate (increase in differed taxes)	150
Creşterea altor datorii (increase in other liabilities)	50
Ajustări totale (total adjustments)	605
Fluxul net generat de operaţiile de exploatare (net cash provided by operating activities)	1.365

[54] „Comptabilité Anglo-Saxonne. Normes, Mécanismes et Documents Financiers", sursă anterior citată: paginile 74, 77, 79. Sursa primară: FAS 95.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

Variaţiile de trezorerie referitoare la operaţiile de investire şi de finanţare
(Net cash flow from investing and financing activities)

	în dolari
Fluxurile de trezorerie referitoare la operaţiile de investire (cash flows from investing activities)	
Investiţii în imobilizări corporale (investment in property, plant & equipment)	(800)
Cesiuni de imobilizări corporale (disposition of property, plant & equipment)	600
Achiziţii de titluri de plasament (purchase of short term investments)	(200)
Cesiuni de titluri de plasament (Maturities of short term investments)	150
Împrumuturi acordate de întreprindere (disbursements for loans made by the entreprises)	(175)
Plăţi pentru cumpărarea companiei S, după scăderea disponibilităţilor acesteia (payment for purchase of company S, net of cash acquired)	(750)
Fluxul net generat de operaţiile de investire (net cash used in investing activities)	(1.175)
Fluxurile de trezorerie referitoare la operaţiile de finanţare (cash flows from financing activities)	
Creşterea datoriilor şi altor împrumuturi pe termen scurt (Increase in notes payable and short term borrowings)	300
Emisiunea de împrumuturi pe termen lung (issuance of long term debt)	800
Rambursarea fracţiunii exigibile din datoriile pe termen lung (payment of current maturities of long term debt)	(80)
Emisiunea de acţiuni în favoarea salariaţilor (issuance of common stock under employee stock plans)	145
Răscumpărare de acţiuni (repurchase of common stock)	(50)
Dividende plătite (dividends paid)	(240)
Fluxul net generat de operaţiile de finanţare (net cash provided by financing activities)	875

Tabloul fluxurilor de trezorerie consolidat al societății M, la 31 decembrie / n+1
(Company M, Consolidated statements of cash flows, December 31 n+1)
(tabloul integrator)

	în dolari
Fluxurile de trezorerie referitoare la operațiile de exploatare (cash flows from operating activities):	
Încasări de la clienți (cash received from customers)	13.850
Plăți în favoarea furnizorilor şi salariaților (cash paid to suppliers and employees)	(12.030)
Dividende încasate de la filiale (dividend received from affiliate)	20
Dobânzi încasate (interest received)	55
Dobânzi plătite (interest paid)	(220)
Impozite plătite (income taxes paid)	(325)
Încasări de prime de asigurare (insurance proceeds received)	15
Fluxul net generat de operațiile de exploatare (net cash provided by operating activities)	1.365
Fluxurile de trezorerie referitoare la operațiile de investire (cash flows from investing activities)	
Investiții în imobilizări corporale (investment in property, plant & equipment)	(800)
Cesiuni de imobilizări corporale (disposition of property, plant & equipment)	600
Achiziții de titluri de plasament (purchase of short term investments)	(200)
Cesiuni de titluri de plasament (Maturities of short term investments)	150
Împrumuturi acordate de întreprindere (disbursements for loans made by the entreprises)	(175)
Plăți pentru cumpărarea companiei S, după scăderea disponibilităților acesteia (payment for purchase of company S, net of cash acquired)	(750)
Fluxul net generat de operațiile de investire (net cash used in investing activities)	(1.175)
Fluxurile de trezorerie referitoare la operațiile de finanțare (cash flows from financing activities)	
Creşterea datoriilor şi altor împrumuturi pe termen scurt (Increase in notes payable and short term borrowings)	300
Emisiunea de împrumuturi pe termen lung (issuance of long term debt)	800
Rambursarea fracțiunii exigibile din datoriile pe termen lung (payment of current maturities of long term debt)	(80)
Emisiunea de acțiuni în favoarea salariaților (issuance of common stock under employee stock plans)	145
Răscumpărare de acțiuni (repurchase of common stock)	(50)
Dividende plătite (dividends paid)	(240)
Fluxul net generat de operațiile de finanțare (net cash provided by financing activities)	875
Creşterea netă a disponibilităților (net increase in cash and cash equivalents)	1.065
Disponibilități la începutul exercițiului (cash and cash equivalents at beginning of year)	600
Disponibilități la sfârşitul exercițiului (cash and cash equivalents at end of year)	1.665

3.4.4. Tabloul capitalurilor proprii (statement of changes in equity)

Situațiile financiare publicate comportă un tablou al variațiilor capitalurilor proprii, ce analizează, după natura lor, următoarele posturi:

(i) elementele ce compun capitalurile proprii:

- capital: acțiuni ordinare,
- prime de emisiune,
- rezerve,
- alte elemente;

(ii) mişcările (variațiile) intervenite în cursul exercițiului:

- creşterea de capital,
- alte emisiuni de acțiuni (dintre care, emisiunile în favoarea personalului);

(iii) rezultatul perioadei;

(iv) dividendele distribuite.

Acest tablou este conceput astfel încât să se facă legătura între capitalurile proprii la începutul exercițiului şi cele la închiderea exercițiului. În general, el este prezentat sub forma unei anexe.

3.4.5. Rezultatul global sau economic (comprehensive income)

În literatura de specialitate, acest tip de rezultat mai este numit **rezultatul extins** (resultat étendu, în franceză) sau **rezultatul de ansamblu**.

În iunie 1997, FASB a emis norma FAS 130 „Raportarea rezultatului global" (Reporting Comprehensive Income), normă care este consacrată prezentării şi comunicării rezultatului economic.

Conform acestei norme, elementele ce nu tranzitează prin contul de profit şi pierdere şi care afectează în mod direct fondurile proprii trebuie să fie detaliate într-o situație financiară de aceeaşi importanță ca şi celelalte situații financiare, iar soldul cumulat al acestor elemente trebuie să figureze într-o linie distinctă a fondurilor proprii prezentate în bilanț, în scopul ameliorării informării financiare, facilitând astfel o mai bună comparabilitate printr-o prezentare mai omogenă.

Remarcă:

- După cum am văzut în capitolul anterior, în 1992, în Marea Britanie, ASB emitea norma FRS no. 3 „Prezentarea contului de profit şi pierdere" (Reporting Financial Performance)[55]. Această normă introducea „situația totalului câştigurilor şi pierderilor înregistrate" (total recognized gains and losses), în calitate de complement la contul de profit şi pierdere. Mărimea totală a „recognized gains and losses relating to the year" este analoagă celei privind rezultatul global (comprehensive income).
- În norma sa IAS 1 revizuită „Prezentarea situațiilor financiare" (Presentation of Financial Statements), publicată în august 1997 şi aplicabilă exercițiilor deschise

[55] În fapt, este vorba despre prezentarea performanțelor financiare.

începând cu 1 iulie 1998, IASC solicită, de asemenea, o prezentare distinctă a elementelor care afectează şi sunt înscrise direct la un post de fonduri proprii.

a) **Câmpul de aplicare a normei FAS 130**

Această normă se aplică tuturor întreprinderilor americane care prezintă situaţii financiare, exceptând cele care nu au elemente ce fac parte din categoria „other comprehensive income" (elemente ce nu tranzitează contul de profit şi pierdere şi care afectează direct fondurile proprii).

b) **Definiţie**

Rezultatul global este definit, în cadrul conceptual american (SFAC no. 6), ca variaţie a fondurilor proprii (activului net) al unei întreprinderi comerciale, pe parcursul unei perioade, ca urmare a operaţiilor şi altor evenimente şi circumstanţe ce nu provin de la proprietari (nonowner sources). Rezultatul global cuprinde toate variaţiile de fonduri proprii în cursul perioadei, exceptând pe cele care provin din investiţii sau din distribuiri ce vizează proprietarii (acţionarii) întreprinderii.

Remarcă: Norma FAS 130 utilizează termenul „comprehensive income", pentru a descrie suma tuturor elementelor ce compun rezultatul global, inclusiv rezultatul net. Termenul de „other comprehensive income" se referă la venituri, cheltuieli, câştiguri şi pierderi care, în conformitate cu principiile contabile, fac parte din rezultatul global, dar sunt excluse din rezultatul net. Norma **nu impune** utilizarea termenului de „other comprehensive income" (alte rezultate economice). În acest sens, pot fi utilizate şi alte denumiri precum „variaţia totală a fondurilor proprii", cu excepţia mişcărilor relative la proprietari (total nonowner changes in equity).

c) **Componentele rezultatului global**

Toate componentele rezultatului global trebuie să fie prezentate în situaţiile financiare ale exerciţiului în cursul căruia au fost înregistrate. Mărimea totală a rezultatului global trebuie să fie reliefată în situaţia financiară ce comportă detalii.

- **Repartizarea rezultatului global**

Norma FAS 130 divizează rezultatul global în:

- rezultatul net (net income);
- celelalte elemente ale rezultatului global (other comprehensive income).

Orice întreprindere este obligată să prezinte rezultatul net. O întreprindere ce nu are nici o componentă a „altor elemente ale rezultatului global", pentru oricare dintre exerciţiile prezentate, nu este obligată să prezinte rezultatul global (comprehensive income).

Elementele cuprinse în „alte elemente ale rezultatului global" sunt clasificabile, după natura lor, în:

- elemente relative la monedele străine (foreign currency items)[56];
- ajustările referitoare la valoarea minimă a datoriei privind pensiile (minimum pension liability adjustments)[57];
- câştigurile şi pierderile latente privind anumite titluri (unrealized gains and losses on certain investments in debt and equity securities)[58].

---

[56] Conform FAS 52 „Contabilizarea tranzacţiilor în monede străine".
[57] Conform FAS 87 „Contabilizarea pensiilor".
[58] Conform FAS 115 „Contabilizarea unor instrumente financiare".

Este de aşteptat ca normele viitoare să aducă elemente sau categorii noi.

● **Ajustări şi reclasificări**

Pentru a se evita contabilizarea de două ori a elementelor „rezultatului global" care sunt prezentate ca fiind componente ale „rezultatului net" (net income) al exercițiului şi care au fost considerate, de asemenea, ca făcând parte din componentele „celorlalte elemente ale rezultatului global" (other comprehensive income), referitoare la acelaşi exercițiu sau un exercițiu precedent, trebuie să se efectueze o serie de ajustări. Aceste ajustări sunt numite ajustări de reclasificare (reclassification adjustments).

Exemplu:

Câştigurile realizate din alte titluri de plasament (available-for-sale securities), care sunt incluse în rezultatul net al ultimului exercițiu, N, şi care au fost incluse în „celelalte elemente ale venitului global" sub formă de câştiguri latente în cursul exercițiului în care au fost constatate, trebuie să fie deduse din „celelalte elemente ale venitului global" referitoare la exercițiul N, pentru a se evita o dublă contabilizare.

O întreprindere trebuie să determine ajustările de reclasificare pentru fiecare categorie a „celorlalte elemente ale rezultatului global", cu excepția ajustărilor valorii minime a datoriei pentru pensii (minimum pension liability adjustments).

Ajustările de reclasificare pot să figureze:

- fie în corpul situației financiare ce comportă „rezultatul global";
- fie în anexe.

● **Incidența impozitului**: componentele celorlalte elemente ale venitului global pot să fie prezentate:

- fie la nivelul valorilor diminuate cu impozitul aferent,
- fie înaintea incidenței impozitului, înscriindu-se totodată pe o linie distinctă totalul cheltuielii sau venitului privind impozitul referitor la suma elementelor ce compun „celelalte elemente ale rezultatului global" (other comprehensive income).

Mai mult, suma cheltuielii privind impozitul sau venitului privind impozitul, referitoare la fiecare componentă a „celorlalte elemente ale rezultatului global", inclusiv a ajustărilor de reclasificare, trebuie să fie comunicată, fie în corpul situației în care figurează aceste componente, fie în anexe.

d) Modalitățile de prezentare a venitului global

● **Situație financiară distinctă**

Rezultatul global şi componentele sale trebuie să fie prezentate într-o situație financiară de aceeaşi importanță ca şi celelalte situații financiare.

Norma FAS 130 nu solicită un model special pentru această situație, dar pretinde ca întreprinderea să prezinte în această situație rezultatul net (net income) ca o componentă a rezultatului global. Totuşi, FASB recomandă întreprinderilor să prezinte componentele „celorlalte elemente ale rezultatului global" şi „Totalul rezultatului global" (total comprehensive income) sub rezultatul net (net income):

- fie într-o situație ce prezintă rezultatul operațiilor întreprinderii (a se vedea formatul A: abordarea „o singură situație" (One-Statement Approach))
- fie într-o situație specială consacrată rezultatului global şi a cărei primă componentă este rezultatul net (a se vedea formatul B: abordarea „două situații" (Two-Statement Approach)).

în dolari

Formatul A: One – Statement Approach

Situaţia rezultatului[59] şi rezultatului global aferente exerciţiului N
(Statement of Income and Comprehensive Income)

Venituri (Revenus)		140.000
Cheltuieli (Expenses)		(25.000)
Alte câştiguri şi pierderi (Other gains and losses)		8.000
Câştiguri din vânzarea titlurilor (Gain on sale of securities)		2.000
Profitul din operaţii înaintea impozitării (Income from operations before tax)		125.000
Cheltuieli privind impozitul pe profit (Income tax expense)		(31.250)
Profitul înaintea elementelor extraordinare şi efectului cumulativ al schimbărilor de metode (Income before extraordinary item and cumulative effect of accounting change)		93.750
Elementele extraordinare minus impozitul aferent (Extraordinary item, net of tax)		(28.000)
Profitul înaintea efectului cumulativ al schimbărilor de metode contabile (Income before cumulative effect of accounting change)		65.750
Efectul cumulativ al schimbărilor de metode contabile (Cumulative effect of accounting change, net of tax)		(2.500)
Profitul net (Net income)		63.250
Celelalte elemente ale rezultatului global, minus impozitul aferent (Other comprehensive income, net of tax):		
Ajustări privind conversiunea în monede străine (Foreign currency translation adjustments)		8.000
Câştiguri latente din titluri (Unrealized gains on securities):		
Câştiguri latente din deţinere ce apar în cursul perioadei (Unrealized holding gains arising during period)	13.000	
Minus: ajustări de reclasificare pentru câştiguri incluse în profitul net (Less: reclassification adjustment for gains included in net income)	(1.500)	11.500
Ajustarea referitoare la valoarea minimă a datoriei privind pensiile (minimum pension liability adjustment)		(2.500)
Alte elemente ale rezultatului global – total (Other comprehensive income)		17.000
Profitul global (Comprehensive income)		80.250

Sursă: Financial Accounting Series no. 174-D, iunie 1997 „Reporting Comprehensive Income“, Appendix B (FASB)

[59] În fapt, Statement of income (situaţia rezultatului) reprezintă contul de profit şi pierdere.

Alternativă: componentele „celorlalte elemente ale rezultatului global" ar putea să fie prezentate înaintea impozitării, cu incidența totală a cheltuielii sau venitului privind impozitul, așa după cum urmează:

	în dolari
Celelalte elemente ale rezultatului global, înaintea impozitării (other comprehensive income, before tax):	
Ajustări privind conversiunea monedelor străine (foreign currency translation adjustments)	10.666
Câştiguri latente din titluri (Unrealized gains on securities):	
Câştiguri latente din deținere ce apar în cursul perioadei (unrealized holding gains arising during period) 17.333	
Minus: ajustări de reclasificare pentru câştiguri incluse în profitul net (Less: reclassification adjustment for gains included in net income).....(2.000)	15.333
Ajustarea referitoare la valoarea minimă a datoriei privind pensiile (minimum pension liability adjustment)	(3.333)
Alte elemente ale rezultatului global înaintea impozitării (other comprehensive income, before tax):	22.666
Cheltuieli cu impozitul referitoare la celelalte elemente ale rezultatului global (Income tax expense related to items of other comprehensive income).....	(5.666)
Celelalte elemente ale rezultatului global minus impozitul (Other comprehensive income, net of tax).....	17.000

Sursă: Idem sursa tabelului anterior.

Formatul B: Two Statement Approach

Prezentarea **contului de profit şi pierdere** (Statement of Income), care conduce la profitul (net income) de 63.250 $, este identică primei părți a tabelului precedent (Statement of Income and Comprehensive Income – One Statement Approach).

Prezentarea **strategiei rezultatului global** (Statement of Comprehensive Income), care pleacă de la rezultatul net (net income) de 63.250 $ pentru a ajunge la rezultatul global (comprehensive income) de 80.250 $, este analoagă celei de a doua părți din tabelul precedent (Statement of Income and Comprehensive income: situația rezultatului[60] şi rezultatul global). Şi în cazul acestui format există alternativa prezentării înaintea impozitării.

Sursă: Idem sursa tablelor anterioare.

[60] În fapt, Situația rezultatului (Statement of Income) reprezintă contul de profit şi pierdere.

Remarcă: Norma FAS 130 permite, de asemenea, să se prezinte rezultatul global şi componentele sale, prin amenajarea situației variației capitalurilor proprii (Statement of changes in equity). În aces sens, ea propune două alternative de modele pentru această situație: cu derularea rubricilor pe o singură coloană sau cu o coloană pentru fiecare rubrică. Norma nu încurajează, totuşi, acest tip de prezentare a componentelor rezultatului global (Statement of changes in equity approach). În această alternativă, situația variației capitalurilor proprii trebuie să fie prezentată ca o componentă distinctă a situațiilor financiare şi nu în cadrul anexei.

Ca atare, FASB privilegiază **prezentarea rezultatului global** sub forma unei singure situații sau sub forma a doua situații (contul de profit şi pierdere şi rezultatul global) (One or two statements of financial performance approach), dar, în acest scop, poate să fie amenajată situația variației capitalurilor proprii.

- O altă formă de prezentare este **crearea unei linii distincte în bilanț, în cadrul capitalurilor proprii**. În această alternativă, totalul celorlalte elemente ale rezultatului global al exercițiului (Other comprehensive income) trebuie să fie reportat în bilanț, ca o componentă a capitalurilor proprii (Equity), în mod distinct față de rezultatele nedistribuite (Retained earnings) şi de primele de emisiune (Additional paid – in capital). Pentru această componentă a capitalurilor proprii, trebuie să fie utilizată o denumire descriptivă, precum **valoarea cumulată a celorlalte elemente ale rezultatului global (accumulated other comprehensive income)**, valoare din care nu face parte, în mod evident, rezultatul net.

Soldurile cumulate (Accumulated balances) prezentate pentru fiecare dintre categoriile „celorlalte elemente ale rezultatului global“ trebuie să fie prezentate:

– fie în corpul bilanțului,
– fie în situația variației capitalurilor proprii,
– fie în anexă.

- **Situațiile intermediare** (Interim-period reporting): întreprinderea trebuie să prezinte mărimea totală a rezultatului global în situațiile financiare intermediare comunicate acționarilor.

Remarcă: Norma internațională IAS 1 revizuită „Prezentarea situațiilor financiare“ solicită prezentarea distinctă, în fondurile proprii, a elementelor de cheltuieli şi de venituri ce nu au tranzitat prin contul de profit şi pierdere. Cum proiectul conținut în expozeul-sondaj E 53 (emis în iulie 1996) privind crearea unei situații financiare specifice „Statement of nonowner movements in equity“ nu a fost reținut, norma IAS 1 solicită completarea situației variației fondurilor proprii (Statement of changes in equity):

– fie direct prin liniile intermediare ce permit să se urmărească evoluțiile elementelor de câştiguri, pierderi, cheltuieli sau venituri direct afectate fondurilor proprii;
– fie prin efectuarea unei prezentări divizate a informațiilor conținute în tabloul variației fondurilor proprii, a cărei primă parte, intitulată „Situația câştigurilor şi pierderilor înregistrate în contul exercițiului“ (Statement of recognized gains

and losses for the year...), relevă, dincolo de rezultatul net, detalii ale elementelor direct afectate fondurilor proprii.

Norma IAS 1 nu a vizat prelucrarea contabilă a elementelor direct afectate fondurilor proprii. Pentru această prelucrare, IASC a lansat în aprilie 1997 un nou proiect „Raportarea performanței financiare" (Reporting Financial Performance).

3.5. Obligațiile de revizie şi de publicare a situațiilor financiare

Statele Unite, spre deosebire de Regatul Unit, nu au o legislație națională privind revizia conturilor. După cum s-a putut remarca anterior, Comisia de valori mobiliare (SEC) a fost creată şi pentru faptul că legile diferitelor state s-au dovedit a fi ineficace pentru a controla informațiile destinate investitorilor şi altor utilizatori. De altfel, legislația celor cincizeci de state americane nu conține dispoziții importante relative la întocmirea şi la revizia situațiilor financiare. Numai cele aproximativ 12.000 de societăți cotate supuse jurisdicției SEC, precum şi alte câteva mari întreprinderi (cele care au mai mult de 500 de acționari şi un activ bilanțier mai mare de 5.000.000 $) au obligația să ceară auditarea situațiilor lor financiare anuale. În măsura în care acționarii sau creditorii lor nu o cer, celelalte societăți de capitaluri nu sunt supuse acestei obligații.

Situațiile financiare auditate şi anexele sunt incluse în raportul anual trimis acționarilor şi piețelor financiare pe care acțiunile respectivelor societăți sunt cotate. Raportul anual este înregistrat, de asemenea, la SEC, ca element al „Form 10-K", în maximum 90 de zile de la sfârşitul anului fiscal. Un ansamblu de informații nesupuse auditului este înregistrat, de asemenea, ca element al „Form 10-Q", în maximum 45 de zile după primele trei trimestre fiscale.

Cadrul misiunii de audit este dat de **zece principii de revizie general admise**. Adoptate de AICPA, spre sfârşitul anilor '40, aceste principii au suportat câteva modificări minore.

Principiile de audit general admise[61]

Principii generale:

1. Auditul trebuie să fie efectuat de una sau mai multe persoane a căror formare tehnică şi competență profesională sunt suficiente.
2. În toate domeniile misiunii, auditorul sau auditorii trebuie să conserve independența sa/lor de opinie.
3. În exercitarea auditului cât şi în elaborarea raportului trebuie să se probeze cel mai înalt profesionalism.

Principii de exercitare:

1. Activitatea trebuie să fie planificată de o manieră convertibilă, iar asistența tehnică trebuie să fie corect supervizată.

[61] Lista acestor principii şi considerațiile privind obligațiile de revizie şi de publicare a situațiilor financiare sunt inspirate din lucrarea „Comptabilité internationale" (sub conducerea lui Bernard Raffournier, Axel Haller şi Peter Walton), Edition Vuibert, 1997 (paginile 80-83).

2. Pentru a fi în măsură să se planifice auditul şi să se determine natura, perioada şi importanța testelor de executat, este necesar să se posede o cunoaştere suficientă a structurii controlului intern.
3. Pentru a da pe o bază rațională un aviz referitor la situațiile financiare în curs de auditare, obținerea de probe materiale suficiente trebuie şi poate să se facă prin intermediul observațiilor, verificărilor, anchetelor şi confirmărilor.

Raportul de audit:

1. Raportul de audit trebuie să precizeze dacă situațiile financiare sunt întocmite pe baza principiilor contabile general admise.
2. Raportul trebuie să indice motivele pentru care aceste principii nu au fost observate (respectate) în acelaşi mod cu perioada precedentă.
3. Situațiile financiare trebuie să prezinte informații al căror conținut trebuie să fie suficient de pertinent, exceptând situația în care acestea nu au fost prezentate sub o altă formă în raport.
4. Raportul trebuie să menționeze opinia auditorilor privind situațiile financiare în ansamblul lor sau, în lipsa acestora, imposibilitatea de a exprima o opinie referitoare la aceste documente. În acest ultim caz, sunt necesare justificări. De fiecare dată când numele auditorului este asociat situațiilor financiare, raportul trebuie să conțină indicații precise privind calitatea activității auditorului cât şi gradul lui de responsabilitate.

Exigențele în materie de audit sunt definite de patru norme referitoare la prezentarea situațiilor financiare. De asemenea, jumătate dintre SAS[62] conțin dispoziții relative la prezentarea situațiilor financiare. Numit şi „**opinia auditorilor**“, raportul de audit indică dacă principiile de revizie general admise au fost respectate. De asemenea, el indică dacă situațiile financiare (inclusiv anexele) „**prezintă în mod fidel**“ (present fairly) situația financiară a întreprinderii, rezultatele activităților sale şi fluxurile de trezorerie, **în conformitate cu GAAP**. În 90% din situații, raportul de audit se prezintă sub forma unui **raport normal fără rezerve** (standard unqualified report). În anumite situații, raportul este însoțit de **observații** (unqualified report with explanatory paragraph), în special în cazul nerespectării principiului permanenței metodelor sau atunci când există incertitudini importante sau un dubiu cert referitor la continuitatea exploatării. Atunci când auditorul estimează că situațiile financiare sunt fidele, în ansamblul lor, în pofida unor îndepărtări de la GAAP, **sunt emise rezerve** (qualified opinion). Dacă diferențele față de GAAP sunt suficient de importante pentru a pune la îndoială fidelitatea situațiilor financiare, raportul conchide printr-un aviz defavorabil (adverse opinion).

Auditorii sunt responsabili vizavi de clienți pentru neglijențe şi nerespectarea contractelor. De asemenea, ei sunt responsabili vizavi de terți, care se bazează pe rezultatele misiunii lor. Securities Act, din 1933, şi Securities and Exchange Act, din 1934, care au instituit o responsabilitate civilă față de terți, la nivel federal, sunt la originea creşterii puternice a acțiunilor de responsabilitate angajate împotriva contabililor.

---

[62] Standarde de audit.

AICPA şi profesiunea în ansamblul său au întreprins un anumit număr de acţiuni pentru a diminua acest contencios. În 1988, una dintre acţiuni consta în modificarea raportului de audit, prin clarificarea naturii auditului. Acţiunea reamintea că managerii întreprinderii sunt principalii responsabili ai situaţiilor financiare. Au fost publicate noi SAS, care solicită controale suplimentare în scopul protejării auditorilor. A fost pus în funcţiune un control al revizorilor de către revizori. În sfârşit, AICPA a întreprins un lobbying activ pe lângă Congres, pentru a modifica legislaţia federală privind greşelile profesionale şi fraudele referitoare la titluri. În 1992, cele şase mari cabinete internaţionale de audit (Big Six) şi aproximativ 200 de întreprinderi au creat „**Coaliţia pentru eliminarea acţiunilor abuzive în justiţie în materie de titluri**“ (Coalition to Eliminate Abusive Securities Suits) ale cărei ţinte principale sunt responsabilitatea solidară şi modul de remunerare a avocaţilor[63].

3.6. Repere istorice privind conceptualizarea contabilităţii americane

3.6.1. Geneza principiilor şi postulatelor contabile

Dacă demersul instituţional şi funcţional legat de procesul normalizării contabile în perioada „**ante 1972**“ pare destul de limpede, greutatea apare în momentul enunţării naturii şi funcţiei principiilor şi postulatelor.

Destul de abundentă, literatura de specialitate „reuşeşte“ să deruteze pe lectorul dornic să capteze „totul“ la prima vedere.

Pentru sistematizare, ne vom folosi de ideile lucrării de cercetare[64], efectuată de Géraldine Schmidt, studentă la Universitatea din Nancy, sub bagheta profesorului Bernard Colasse. **Sinteza** acestei cercetări se regăseşte şi în lucrările noastre anterioare „Pledoarie pentru o doctrină contabilă“[65] şi „Sisteme contabile comparate“ (ediţia întâi).

Principiile contabile

În 1952, Eric Kohler publică un dicţionar de contabilitate[66], în care defineşte principiile contabile ca „ansamblul doctrinei legate de teoria contabilă şi de procedurile contabile, având ca scop explicarea practicilor în vigoare şi ghidarea practicii curente în alegerea diferitelor convenţii şi proceduri“. În definiţia dată de Kohler sunt identificate două aspecte care reprezintă un punct de acord între autorii anilor 1930-1970:

- prezentarea principiilor contabile ca un **element fundamental al structurii teoriilor contabile**, prin care este furnizat suportul necesar înţelegerii practicilor;
- funcţia principiilor contabile este de a servi drept ghid de bază în **evaluarea** practicilor contabile, deci în **alegerea** între diferitele metode sau proceduri contabile.

---

[63] Un text susţinut de „Coaliţie“, emis în 1995, limitează onorariile avocaţilor şi prevede sancţiuni pentru terţii şi avocaţii care au întreprins procese nefundamentate.
[64] Géraldine Schmidt, Les principes comptables, octombrie, 1989.
[65] Niculae Feleagă, Pledoarie pentru o doctrină contabilă, Editura Academiei Universitare „Athenaeum“, Bucureşti, 1992.
[66] Eric Kohler „A Dictionary For Accountants“, New York, Prentice Hall.

O analiză mai profundă a principiilor contabile scoate în relief punctele de vedere ale două mari şcoli:

- grupul celor care consideră principiile contabile ca fiind **enunțuri foarte generale** şi de **natură conceptuală**;
- grupul celor care, în schimb, leagă principiile contabile de **tehnici specifice** şi de **reguli precise ale practicii contabile**.

Cei mai de seamă reprezentanți ai primei şcoli au fost:

- **Moonitz, Sprouse, Peloubet şi Tietjen**, care consideră că principiile contabile sunt **fundamentale prin natură şi sunt derivate**, pe de o parte, dintr-un anumit număr de **postulate**, iar pe de altă parte, din **studiul logic şi teoretic al mediului**. Altfel spus, principiile contabile sunt puțin numeroase şi au un anumit grad de fixitate şi perenitate, caracteristici care le fac „remanente" la schimbările de mediu.
- **Chambers, Catlett, Anthony şi Queenan**, care dezvoltă punctul de vedere precedent, afirmând că principiile contabile îşi găsesc locul într-o structură teoretică a contabilității între, **pe de o parte**, postulate, concepte şi ipoteze de bază, şi, **pe de altă parte**, practici, reguli, proceduri şi metode contabile. Pentru ei, postulatele au, deci, prin natura lor, un caracter mai fundamental şi mai general decât principiile, fiind derivate din mediul economic şi politic în care se dezvoltă contabilitatea.
- **Cowan**, care consideră că teoria contabilă este formată, în conformitate cu punctul de vedere anterior, din trei niveluri, această schemă corespunzând unui sistem **DEDUCTIV**:
  Prima etapă: POSTULATELE (derivate dintr-un studiu logic al mediului);
  A doua etapă: PRINCIPIILE (de natură generală, continuă şi permanentă);
  A treia etapă: REGULILE (care au rolul de a ghida problemele practicii).

Printre adepții celei de a doua şcoli pot fi citați:

- **Blough**, care afirmă că principiile contabile nu sunt decât nişte proceduri contabile.
- **Kester**, care aderă la aceeaşi idee şi defineşte principiile contabile ca fiind reguli de conduită, produse ale legii sau profesiunii contabile, recunoscute şi apoi aplicate în practicile cotidiene.
- **Grady**, care vede principiile contabile ca fiind reguli generate prin observare sau pe cale experimentală, obiectivul lor fiind satisfacerea necesităților şi motivațiilor celor care le aplică.
- **Luper şi Rosenfield**, pentru care principiile contabile nu sunt deduse nici din legile naturii, nici pe calea raționamentului teoretic, ci, mai degrabă, bazate pe utilitate, nevoi practice, observare şi experiență.

Această a doua şcoală adoptă un punct de vedere care acordă contabilității o trăsătură de tip **utilitar**: principiile contabile sunt judecate a fi **acceptabile** numai dacă ele sunt **utile** şi nu dacă sunt coerente cu postulatele şi conceptele de bază.

Principiile sunt deci incluse din practicile existente, iar întregul sistem este elaborat după o schemă **inductivă**.

Ca reacţie la contradicţiile şi confuziile privind natura şi funcţia principiilor contabile, generate de cercetările celor două şcoli, unii autori propun o a treia concepţie care ar fi tocmai soluţia ce rezolvă lipsa de consens privind tema abordată:

- **Skinner şi Tietjen** invită la realizarea unei **distincţii nete între principii şi practici**, principiile corespunzând regulilor generale, iar practicile, metodelor urmărite şi aplicate de contabili în întreprinderi. Termenul de „principii contabile general acceptate" fiind vag, ar trebui să fie abandonat şi înlocuit cu doi termeni: „principii" şi „practici" contabile.
- **Gordon** reţine termenul unic de „principii contabile", pe care îl descompune în două categorii: principii foarte generale şi principii mai precise.

De altfel, A.P.B., printr-o recomandare (Statement 4), reluând această ultimă clasificare, distinge trei categorii de principii:

- principii generale (pervasive principles);
- principii generale operaţionale (broad operating principles);
- principii contabile de detaliu (detailed accounting principles).

Postulate contabile

Şi în cazul lor au apărut multe situaţii de consens, dar şi de controverse.

Consensul se manifestă în privinţa naturii şi funcţiilor generale:

- **Mautz** afirmă că postulatele contabile sunt ipoteze fundamentale, propoziţii largi şi foarte generale care constituie baza unei structuri teoretice a contabilităţii;
- **Moonitz** consideră că postulatele contabile provin direct dintr-o observare, dintr-o generalizare a mediului în care operează contabilitatea, mediu care, pentru **Queenan**, este contextul economic şi politic al întreprinderilor.
- Pentru **Comitetul special de cercetare al AICPA**, postulatele sunt rodul observării şi generalizării diverselor moduri de gândire şi obiceiurilor lumii afacerilor.
- În sfârşit, pe aceeaşi linie de consens, **Chambers** afirmă că „orice ipoteză care descrie mediul şi care este în mod fundamental necesară pentru a se baza pe o concluzie, pe un principiu sau pe o practică de natură contabilă, este un postulat contabil"[67].

Controversele apar în trei puncte esenţiale: caracterul mai mult sau mai puţin arbitrar al postulatelor contabile; terminologia folosită; relaţia între principii şi postulate.

Astfel:

- **Privind caracterul mai mult sau mai puţin arbitrar al postulatelor contabile:**
  - **Chambers distinge** tezele prezentând postulatele contabile ca ipoteză pur arbitrară de cele care refuză să le considere „aberaţii teoretice fără fundamentare".
  - **Kohler şi „Comitetul special de cercetare al A.I.C.P.A."** consideră că, susţinând caracterul arbitrar al postulatelor, afirmăm, implicit, că nu căutăm să le probăm, deci, că ele sunt acceptate, în acest fel, ca evidente şi adevărate, fără a se aduce probe privind autenticitatea lor.

[67] R.J. Chambers „Why Bother With Postulates?", în The Journal of Accounting Research, 1963.

- **Mautz şi Givens** se opun, în schimb, acestor concepţii, accentuând că postulatele contabile nu sunt „arbitrare şi capricioase“, ci „necesare şi rezonabile“.
- Pe unda lui Mautz şi Givens se situează **Moonitz şi Sprouse** care acordă postulatelor contabile o existenţă obiectivă şi un caracter plauzibil deoarece, dacă postulatele nu sunt decât ipoteze total arbitrare, atunci principiile şi regulile care decurg din ele riscă să nu aparţină realităţii contabile.

– Privind terminologia folosită:

Termenul de „postulate contabile“ nu a fost satisfăcător pentru toţi specialiştii care au abordat acest subiect. În acest sens, „sinonimele“ cel mai adesea invocate au fost: „concepte“, „axiome“, „ipoteze“, „obiective“, „standarde“ etc.

– Privind relaţia dintre principiile şi postulatele contabile:

Relaţia principii-postulate înseamnă în esenţă confruntarea între cele două mari demersuri ştiinţifice: deducţia şi inducţia. Cu alte cuvinte, dezbaterile privind teoria contabilă fac să transpară fie faptul că principiile decurg din postulate conform unui sistem pur deductiv, fie că postulatele nu servesc decât la evaluarea şi alegerea între diferitele principii judecate a fi acceptabile.

În mod evident, tot acest demers american din perioada 1936-1972 privind conceptualizarea teoriei contabile nu ar putea fi înţeles fără o scurtă prezentare a principiilor şi postulatelor, în variantele terminologice în care ele au apărut. Ea este sistematizată după principalii autori, astfel:

1) Asociaţia contabilă americană (American Accounting Association: A.A.A.), asociaţie a profesorilor universitari de contabilitate, a publicat în iunie 1941 în paginile propriei reviste de specialitate „Accounting Review“, un studiu intitulat „Principiile contabile referitoare la situaţiile financiare ale întreprinderilor“ (Accounting Principles Underlying Corporate Financial Statements). Deşi nu sunt enunţate în mod explicit „principii contabile“, studiul implică o ipoteză de bază şi patru concepte cărora le sunt afectate aplicaţii posibile în cazuri reale:

– **Ipoteza de bază**: Situaţiile financiare ale unei întreprinderi au ca scop furnizarea informaţiilor necesare formulării de judecăţi asupra acestei întreprinderi. Pentru a răspunde intereselor acţionarilor şi creditorilor, este esenţial să se cunoască bine proveniența şi utilizarea resurselor economice ale întreprinderii, cât şi schimbările intervenite în masa acestora.

Aceste aspecte trebuie să fie raportate de aşa manieră încât situaţiile financiare să fie în acelaşi timp inteligibile şi, pe cât posibil, comparabile cu situaţiile financiare ale altor exerciţii şi altor întreprinderi. Utilizatorul situaţiilor financiare trebuie să poată presupune că, exceptând indicaţiile contrare, principiile contabile de bază au fost respectate.

– Cele patru concepte (principii):

- **Principiul costului** (Cost principle): factorii de producţie şi celelalte resurse ale unei întreprinderi sunt evaluaţi/evaluate la data achiziţionării lor, pe baza costurilor stabilite sau a sumelor investite. De asemenea, drepturile creditorilor şi acţionarilor sunt evaluate, iniţial, la nivelul valorilor investite, pe bază de echivalent monetar; ele reflectă, apoi, rezultatele cumulate ale operaţiilor, distribuirilor şi altor activităţi ale întreprinderii.

- **Principiul veniturilor** (revenue principle): veniturile sunt măsurate la nivelul valorii realizabile a produselor, mărfurilor sau serviciilor întreprinderii, pe baza echivalentului monetar.

Se poate afirma că veniturile cresc pe măsură ce procesul de producţie avansează, dar ele nu sunt înregistrate în conturi decât atunci când sunt validate de livrarea mărfurilor sau prestarea serviciilor, având în contrapartidă disponibilităţi sau alte elemente echivalente.

- **Principiul rezultatului** (income principle): beneficiul este măsurat prin compararea veniturilor obţinute cu cheltuielile absorbite, conform principiului costului. Toate veniturile şi toate cheltuielile trebuie să facă obiectul contului de profit şi pierdere deoarece numai astfel acest cont poate să exprime în mod complet întreaga evoluţie a rezultatului pe o perioadă de mai mulţi ani. Pentru orice exerciţiu, contul de profit şi pierdere trebuie să reflecte toate veniturile realizate şi toate cheltuielile înregistrate pe durata respectivei perioade, indiferent că provin sau nu din operaţii curente.

- **Principiul capitalului** (capital principle): capitalul social constituie o garanţie a acţionarilor de toate categoriile şi este format din două componente principale: capitalurile proprii ale actualilor şi vechilor acţionari şi rezervele. Cele două categorii trebuie distinse în mod clar în bilanţ. Nici un transfer direct sau indirect nu poate fi operat de la prima categorie la cea de a doua. Când statutul întreprinderii autorizează plata dividendelor prin prelevare asupra capitalurilor proprii, partea din capitalurile proprii disponibilă în acest scop trebuie să fie indicată în rapoartele financiare.

2) **Moonitz** a publicat în 1961 (pe atunci, director al A.P.B.) lucrarea „Postulatele fundamentale ale contabilităţii", în primul număr al revistei „Studiu de cercetare contabilă" (Accounting Research Study).

Lucrarea se compune din 6 părţi denumite:

- Introducere,
- Mediul (cadrul) contabilităţii,
- Postulatele contabile definite în acest mediu,
- Ipotezele suplimentare privind domeniul contabilităţii,
- Un al treilea ansamblu de ipoteze: Imperativele,
- Rezumate, concluzii şi recomandări.

În sinteză, Moonitz propune trei grupe de postulate (A, B, C), în care sunt cuprinse 14 postulate:

– **Postulatele A**: Mediul contabilităţii:

- **Datele numerice** (quantification): datele numerice sunt utile pentru luarea deciziilor economico-raţionale, adică pentru a face posibilă alegerea între mai multe variante, astfel încât acţiunile să corespundă bine consecinţelor scontate.
- **Schimbul** (exchange): cea mai mare parte din mărfuri şi servicii sunt produse şi distribuite printr-un proces de schimb, nefiind deci consumate direct de producător.

- **Entitatea sau separarea patrimoniilor** (entities): activitatea economică se exercită în unități şi entități specifice. Orice raport privind această activitate trebuie să precizeze, în mod clar, despre ce entitate este vorba.
- **Specializarea exercițiilor** (time period): activitatea economică se exercită pe o perioadă de timp definibilă. Orice raport privind această activitate trebuie să specifice, în mod clar, perioada corespunzătoare.
- **Nominalismul monetar** (unit of measure): moneda este numitorul comun de măsură pentru toate mărfurile şi serviciile, forța de muncă, resursele naturale şi capitaluri. Orice raport trebuie să specifice în mod clar care este moneda utilizată.

– **Postulatele B**: Domeniul contabilității:

- **Situațiile financiare**: rezultatele ciclului contabil de prelucrare a datelor sunt exprimate într-o serie de situații financiare care se articulează într-un ansamblu şi se bazează pe aceleaşi date fundamentale.
- **Cursul pieței** (market price): datele contabile sunt bazate pe prețurile generate de schimburile care au avut loc, actuale şi viitoare (a se vedea în acest sens şi postulatul „schimbul“).
- **Entitățile**: rezultatele procesului contabil sunt exprimate la nivelul fiecărei unități sau entități specifice (a se vedea în acest sens şi postulatul „entitatea sau separarea patrimoniilor“).
- **Caracterul provizoriu** (tentativeness): rezultatele din operații referitoare la perioade de timp scurte au un caracter provizoriu atunci când se solicită repartizări între perioadele trecute, actuale şi viitoare (a se vedea în acest sens şi postulatul „specializarea exercițiilor“).

– **Postulatele C**: Postulate universale (imperatives):

- **Continuitatea exploatării** (continuity): cu excepția probei contrare, este de presupus că întreprinderea exercită o activitate pe o perioadă nelimitată. În prezența probelor contrare, întreprinderea nu trebuie să fie presupusă a avea o durată de viață nelimitată.
- **Realitatea informațiilor** (objectivity): modificările de activ şi de pasiv, precum şi efectele acestora asupra beneficiilor, cheltuielilor, rezervelor etc. nu trebuie să fie în mod formal înregistrate în conturi înaintea momentului precis în care ele vor putea fi evaluate obiectiv.

  Remarcă: Este evident că Moonitz vizează aici utilizarea costului istoric care corespunde condițiilor de obiectivitate. Un cost de înlocuire, de exemplu, este subiectiv, deoarece o întreprindere nu va plăti niciodată un astfel de cost.
- **Coerența şi permanența metodelor** (consistency): metodele utilizate în contabilitate de către o întreprindere dată trebuie să fie adaptate evaluării situației sale financiare şi activităților sale; ele trebuie să fie folosite de o manieră permanentă de la un exercițiu la altul.
- **Stabilitatea monetară** (stable unit): situațiile financiare trebuie să fie întocmite pe baza unei unități monetare de măsură care să fie stabilă.
- **Comunicarea corectă a informațiilor** (disclosure): situațiile financiare trebuie să comunice informațiile necesare unei corecte inteligibilități.

3) **„Moonitz şi Sprouse** au dezvoltat studiul anterior în lucrarea „Un set provizoriu de principii contabile fundamentale pentru societăţile comerciale“ (A Tentative Set of Broad Accounting Principles for Business Enterprises) care a făcut obiectul numărului 3 al revistei „Accounting Research Study“ (1962). Ei propun 8 principii generale, codificate de la A la H:

A: Beneficiul se referă la întregul proces de activitate a întreprinderii. Orice regulă sau procedură care impută beneficiul numai unei părţi a acestui proces trebuie, în consecinţă, să fie în mod constant revizuită pentru a determina în ce măsură aceasta modifică mărimea beneficiului fiecărui exerciţiu.

Remarcă: Reiese clar că dacă se doreşte un beneficiu exact trebuie să se aştepte dizolvarea întreprinderii. Pentru stabilirea unui beneficiu la nivel de exerciţiu, trebuie aplicate anumite principii şi reguli care relativează exactitatea acestuia.

B: Modificările în masa resurselor trebuie să fie clasificate în 4 categorii de cauze posibile:

- o modificare a cursului dolarului, care nu conduce la reevaluarea veniturilor şi a cheltuielilor, ci numai a capitalului;
- o modificare a costurilor de înlocuire, care conduce la câştiguri sau la pierderi;
- o vânzare sau un alt transfer, sau validarea valorii realizabile nete, care conduc toate la un venit sau un câştig;
- alte cauze posibile ca, de exemplu, o reevaluare sau descoperire de resurse naturale până atunci ignorate.

C: Toate activele (assets) întreprinderii, indiferent că ele au fost obţinute prin investiţiile proprietarilor, creditorilor sau prin alte mijloace, trebuie să apară în conturi şi în situaţii financiare. Existenţa unui activ nu depinde de mijlocul prin care el a fost achiziţionat.

D: Problema evaluării unui activ revine la problema evaluării serviciilor viitoare procurate prin acest activ. Ea implică trei etape:

- precizarea dacă serviciile viitoare vor exista efectiv;
- estimarea cantităţii acestor servicii;
- alegerea unei metode, unei baze sau unei formule pentru evaluarea cantităţii de servicii.

E: Toate datoriile (liabilities) întreprinderii trebuie să fie înregistrate în conturi şi să apară în situaţiile financiare. Datoriile care solicită o decontare contabilă (settlement in cash) trebuie să fie evaluate la valoarea actuală a plăţilor viitoare sau echivalentul acestora.

F: Datoriile care solicită o decontare în mărfuri sau în servicii (orice tip de decontare cu excepţia decontării prin plata de disponibilităţi) trebuie să fie evaluate la preţul lor de vânzare. Beneficiul creşte, în acest caz, atunci când serviciile prevăzute în contract sunt prestate sau când mărfurile sau produsele sunt livrate.

G: Într-o societate pe acţiuni (corporation), capitalurile proprii (stockholders equity) trebuie să fie clasificate în capitaluri permanente (invested capital) şi rezerve (retained earnings). Capitalurile permanente trebuie să fie la rândul lor clasificate în funcţie de origine, adică în funcţie de natura operaţiilor care au permis constituirea lor. Rezervele trebuie să conţină mărimea cumulată (algebric) a

beneficiilor şi deficitelor nete, din care sunt deduse distribuirile de dividende şi sumele imputate capitalurilor permanente (reduceri de capital).

Remarcă: Dacă în Statele Unite se poate proceda la creşteri şi reduceri de capital, în mod continuu, în alte ţări (de exemplu, Franţa) deciziile acestor operaţii sunt luate de Consiliul de Administraţie, cu aprobarea Adunării Generale a Acţionarilor.

În alte societăţi decât cele pe acţiuni (unincorporated business), poate fi adoptat acelaşi principiu, dar este mai uşor să se accepte alegerea alternativei care constă în raportarea interesului total al fiecărui proprietar, sau grupului de proprietari, la data bilanţului.

H: Enunţarea rezultatelor operaţiilor trebuie să permită structurarea beneficiului, în mod detaliat, şi aceasta pentru a permite comparaţii şi interpretări. În acest sens, datele trebuie să fie clasificate în cel puţin 3 categorii:

- venituri (revenues);
- cheltuieli (expenses);
- câştiguri şi pierderi (gains and losses).

De remarcat este faptul că studiile realizate de Moonitz şi Sprouse au fost publicate fără acordul majorităţii membrilor A.P.B. Criticile care au urmat au fost foarte virulente deoarece principiile şi postulatele propuse se îndepărtau mult de la practicile existente. În aceeaşi ordine de idei, se impune precizarea că demersul deductiv folosit era încă prea nou pentru a fi acceptat. De altfel, Moonitz părăseşte postul de director al A.P.B., în 1963. Cu toate acestea, cele două studii constituie o etapă importantă în edificarea unei veritabile structuri fundamentale şi teoretice a contabilităţii.

4) **Grady**, succesorul lui Moonitz la conducerea A.P.B., realizează o analiză a faimosului studiu „Generally Accepted Accounting Principles: G.A.A.P.“, adoptând un demers pragmatic, prin publicarea în 1965 a lucrării „Inventar al principiilor contabile general acceptate pentru societăţile comerciale“ (Inventory of Generally Accepted Accounting Principles for Business Enteprises).

În fapt, lucrarea sa este un inventar pur al practicilor în vigoare. El propune **10 concepte de bază** către care sunt orientate către G.A.A.P., **5 obiective** şi **32 de principii** care depind de aceste obiective:

– Cele 10 concepte de bază:

- O societate sau o structură guvernamentală recunoaşte drepturile proprietăţii private (society and government structure honoring private property, rights);
- Separarea patrimoniilor (specific business entities);
- Continuitatea exploatării (going concern);
- Nominalismul monetar (monetary expression in accounts);
- Permanenţa metodelor (consistency between periods for the same entity);
- Diversitatea metodelor aplicate de unităţi independente (diversity in accounting among independent entities);
- Prudenţa (conservatism);

- Fiabilitatea datelor asigurată prin controlul intern (dependability of data through internal control);
- Importanța relativă (materiality);
- Oportunitatea prezentării situațiilor financiare solicită recurgerea la estimări (timeliness in financial reporting requires estimates).

– **Cele 5 obiective** (codificate de la A la E):

A. Contabilizarea vânzărilor, celorlalte venituri, cheltuielilor, câştigurilor şi pierderilor trebuie să ofere obținerea unei **imagini fidele a rezultatelor** operațiilor aferente respectivului(lor) exercițiu(ii).
Obiectivului A îi corespund 9 principii.

B. Capitalurile proprii aportate de acționari trebuie să fie contabilizate în mod semnificativ, pe o bază cumulată şi ținând cont de modificările intervenite în timpul exercițiului sau exercițiilor considerate. Structura conturilor şi prezentarea situațiilor financiare ale unei întreprinderi trebuie să îndeplinească exigențele statutare şi să reflecte corect situația financiară. Obiectivului B îi corespund 7 principii.

C. Contabilizarea activelor investite de acționari şi creditori trebuie să se facă de o aşa manieră încât, împreună cu datoriile şi capitalurile proprii ale acționarilor, să se obțină o **imagine fidelă a situației financiare a întreprinderii**, atât la începutul cât şi la sfârşitul exercițiului.
Obiectivului C îi corespund 6 principii.

D. Contabilizarea datoriilor trebuie să se facă astfel încât, prin sinteza lor şi în relație cu prezentarea activelor şi capitalurilor proprii, să se obțină **o imagine fidelă a situației financiare a întreprinderii**, la începutul şi sfârşitul exercițiului.
Obiectivului D îi corespund 6 principii.

E. Situațiile financiare trebuie să fie conforme cu standardele aplicabile, inclusiv cu standardele de audit recunoscute.
Obiectivului E îi corespund 4 principii.

5) În anul 1965, A.I.C.P.A. a creat un subcomitet a cărui sarcină era stabilirea unui ansamblu de principii contabile. După 5 ani apare studiul „Concepte de bază şi principii contabile care fundamentează situațiile financiare ale societăților comerciale“ (Basic Concept and Accounting Principles Underlying Financial Statements of Business Enteprises). El este cel mai complet produs al profesiei contabile şi marchează începutul unui demers mai global care tinde să armonizeze practicile cu teoriile contabile.
Studiul expune, mai întâi, **3 concepte de bază**, după care **clasifică principiile în 3 grupe**, plecând de la enunțuri foarte generale şi ajungând la principii detaliate şi numeroase.
– Cele 3 concepte de bază:

- **Mediul (cadrul) contabilității**: contabilitatea financiară vizează reflectarea aspectelor mediului economic în care ea operează.
- **Obiectivele contabilității financiare şi situațiile financiare**: enunțarea scopurilor şi obiectivelor contabilității şi situațiilor financiare poate să contribuie la

rezolvarea anumitor probleme particulare şi la evaluarea principiilor generale, actuale sau propuse.

- **Caracteristicile şi elementele de bază ale contabilităţii financiare**: caracteristicile şi elementele de bază ale contabilităţii constituie legătura dintre mediul şi obiectivele contabilităţii financiare şi situaţiilor financiare, pe de o parte, şi principiile contabile, pe de altă parte.

– **Principiile (G.A.A.P.)**

- Grupa 1: **Principiile universale** (pervasive principles): formează baza procesului contabil şi sunt divizate în două categorii:
  a) **6** principii generale de **măsurare** (broad measurement principles):
     – Principiul **primei înregistrări** (the initial recording principle) care defineşte informaţiile (elementele) ce trebuie incluse în contabilitate, data intrării acestor elemente şi mărimea înregistrată în structurile de activ, datorii, venituri şi cheltuieli.
     – Principiul **realizării unui venit** (realization principle).
     – **Trei** principii privind **recunoaşterea cheltuielilor** (recognition of expenses).
     – **Principiul care defineşte** unitatea de măsură **de utilizat.**
  b) Câteva convenţii de **modificare** a acestor principii ca, de exemplu: principiul permanenţei metodelor, prudenţa şi primordialitatea rezultatului (the emphasis placed on income).
- Grupa 2: **Principii generale operaţionale** (broad operating principles) determină maniera în care sunt efectuate operaţiile contabile. Ele sunt clasificate **în două categorii**:
  – principii **de alegere şi de măsurare** (selecting and measurement principles);
  – principii de **prezentare** a situaţiilor financiare.
- Grupa 3: **Principii detaliate** (detailed principles) formează un mare ansamblu de practici şi proceduri care determină, în cele din urmă, maniera de înregistrare, de clasificare şi de sintetizare a operaţiilor şi evenimentelor.

Din prezentarea principiilor şi postulatelor care au făcut obiectul studiilor „ante 1972", rezultă câteva note definitorii:

– lucrările A.A.A. sunt **extrem** de conceptualizate, fapt ce va avea repercusiuni negative asupra aplicabilităţii lor practice;
– lucrările lui Moonitz şi Sprouse sunt „partizane" ale metodei deducţiei;
– lucrările lui Grady adoptă o viziune pragmatică.

Dincolo de meritele incontestabile ale diverşilor autori, cele prezentate anterior permit să se concluzioneze că în perioada organismelor C.A.P. şi A.P.B., create de profesia contabilă, termenii de obiective, concepte, principii şi postulate au fost utilizaţi cu o relativă lipsă de coerenţă, unii numind obiective ceea ce alţii consideră a fi principii etc. Aşa se face că în 1971 profesia contabilă în Statele Unite devenise ţinta privilegiată a criticilor acerbe, în special pe tema principiilor contabile.

În cadrul seminarului său ştiinţific, profesorul Bernard Colasse[68] analiza în mod critic lucrările întreprinse de C.A.P. şi A.P.B. afirmând că „astfel de concepţii de normalizare au limitele lor; mulţimea de norme acumulate păstrează multe incoerenţe; ansamblul normativ este eterogen". A doua critică este adresată cadrului instituţional: „La urma urmelor, normalizarea contabilităţii este socialmente prea importantă pentru a fi încredinţată numai contabililor. În acest efort uriaş se înscriu pe o poziţie privilegiată investitorii şi statul, dar şi alţi utilizatori ai informaţiilor contabile precum partenerii comerciali, sistemul financiar bancar, sindicatele etc.".

3.6.2. Cadrul contabil conceptual american

3.6.2.1. Geneza cadrului conceptual

Fiind vorba despre prima experienţă mondială în materie de elaborare a unui cadru conceptual, se cuvine să prezentăm câteva consideraţii preliminare[69].

Geneza unui cadru conceptual a suscitat, mai întâi, problema fundamentelor teoretice. În cadrul acestora, un prim pas îl reprezintă definirea instrumentelor conceptuale.

Deşi contabilitatea este determinată de elementele de tehnică a înregistrării şi prelucrării datelor, de drept şi de economie, în ultimii zeci de ani ea a cunoscut o reînnoire a fundamentelor sale, plecând de la regândirea obiectivelor, ca urmare a dezvoltării pieţelor financiare. În acest sens, s-a constatat o creştere a cercetărilor privind rolul informaţiilor contabile în cadrul eficienţei pieţelor, teoriei semnalelor şi/sau teoriei agenţiei. Totodată, aceste cercetări au constituit căi noi şi constructive, ele îmbogăţind corpul de paradigme la care se conectează contabilitatea. Aportul acestor paradigme este esenţial pentru consolidarea logicii **deductive** presupuse de un cadru conceptual. De asemenea, ele facilitează punerea la punct a ipotezelor care permit să se testeze cadrul conceptual pe pieţele financiare, făcându-se astfel legătura cu abordarea de tip **inductiv**. Se poate afirma, totuşi, că un cadru conceptual, născut din aceste modele, nu este aplicabil, în mod uniform, în orice tip de economie şi de o manieră atemporală[70]. Pe de altă parte, geneza unui cadru contabil conceptual trebuie să ţină cont de **factorul uman**, susceptibil să influenţeze concluziile logice ale unei reflecţii de tip conceptual. În luarea în calcul a factorului uman, trebuie să se plece de la premisa că elementele de comportament uman nu sunt simple variabile aleatoare.

---

[68] Bernard Colasse, L'offre et la demande d'informations comptables, seminar de iniţiere în cercetarea contabilă, Universitatea Paris-Dauphine, 1991/1992.

[69] În fapt, primele noastre cercetări, referitoare la rolul şi arhitectura unui cadru conceptual (în speţă, cel american), le-am prezentat cititorilor noştri încă din martie 1992 (Niculae Feleagă, Pledoarie pentru o doctrină contabilă, Editura Academiei Universitare „Athenaeum"), în postura de student parizian. De atunci, subiectul a continuat să constituie pentru noi o preocupare preferenţială. Cât priveşte cadrul conceptual american, el este analizat **în detaliu** în lucrarea „Îmblânzirea junglei contabilităţii – concept şi normalizare în contabilitate" (Niculae Feleagă, Editura Economică 1996, paginile 14-32; 245-259; 277-283).

[70] Cadrul contabil conceptual internaţional (care, la rândul lui, a constituit obiectul preocupărilor noastre – ultima dată în lucrarea „Tratat de contabilitate financiară", volumul I, paginile 284-309) s-ar dori să fie o „construcţie" rezultată din spiritul tranzacţional şi de cooperare, care domină normalizarea internaţională, altfel spus, un produs care încearcă să elimine la maximum influenţele unui anume mediu; în fapt, adresându-se cu pedilecţie marilor firme, este limpede că şi acest cadru este dominat de logica pieţelor financiare.

Revenind la contextul american al anilor ’70 şi ’80, se poate afirma că multe dintre propunerile comitetului Trueblood au bulversat complet gândirea contabilă tradiţională, deoarece au legat informaţia contabilă de **procesul decizional**, specificând, totodată, că interesul prioritar al utilizatorului se găseşte, mai degrabă, în **fluxurile monetare viitoare** decât în beneficiul contabil.

De asemenea, raportul Trueblood precizează că informaţia contabilă poate să fie atât **cantitativă** cât şi **calitativă**, că ea poate să fie atât **istorică** şi **actuală**, cât şi **previzională**. În mod implicit, în raport se recunoaşte ipoteza eficienţei pieţelor de capitaluri, conform căreia preţurile bursiere încorporează orice informaţie disponibilă, de o manieră instantanee.

În raport este prezent şi modelul de luare a deciziei de către investitor, model care, pentru evaluarea întreprinderii, utilizează în mod prioritar fluxurile de trezorerie. Dacă se doreşte ca informaţia contabilă să fie relevantă, atunci informaţia previzională referitoare la rentabilitatea economică a întreprinderii trebuie să fie prioritară şi comunicată pe cale contabilă.

În raportul Trueblood se găsesc enumerate caracteristicile informaţiei contabile, calitatea fundamentală fiind relevanţa, după care sunt expuse: semnificaţia (sensul), forma şi fondul, fiabilitatea, absenţa elementelor care să ducă la interpretări eronate, coerenţa şi inteligibilitatea.

Deşi concluziile raportului Trueblood au fost considerate prea radicale, motiv pentru care acestea au fost abandonate pe moment, ele vor inspira, între 1978 şi 1985, lucrările FASB referitoare la elaborarea cadrului contabil conceptual american.

Deşi gama de avantaje privind elaborarea şi utilizarea unui cadru conceptual este destul de mare,[71] să ne oprim numai la cele pe care le întrevedea raportul Trueblood:

- dotarea contabilităţii cu obiective care să permită elaborarea de norme coerente;
- punerea la dispoziţia normalizatorilor a unui ghid, atunci când ei sunt confruntaţi cu o operaţie pentru care nu există reglementare.

FASB îşi defineşte cadrul său „un sistem coerent de obiective şi de principii fundamentale, legate între ele, susceptibil să conducă la formularea de norme solide şi să indice natura, rolul şi limitele contabilităţii financiare şi ale situaţiilor financiare“[72].

Funcţia principală a cadrului conceptual rezultă chiar din definiţia sa. Astfel, cadrul conceptual este un instrument intelectual care serveşte ca ghid, pentru a produce, **prin deducere**, norme.

Remarcă: Spre deosebire de această concepţie, într-o ţară de drept scris precum Franţa, normele nu sunt deduse din obiectivele ataşate a priori contabilităţii şi situaţiilor financiare.

Bernard Colasse (în Encyclopédie de gestion, article 15; sursă anterior citată) remarcă alte câteva **funcţii derivate** ale cadrului conceptual: funcţia explicativă, funcţia de evaluare şi

---

[71] Ahmed Naciri, în articolul „Le cadre conceptuel américain et ses conséquences sur le modèle comptable traditionnel“, Revue française de Comptabilité nr. 173/1986, paginile 44/52, relevă că studii ale lui Bublitz şi Ree (1985), Shuze (1985), Murray şi Johnson (1985) au identificat 6 avantaje ale existenţei unui cadru contabil conceptual (vezi „Îmblânzirea junglei contabilităţii“, lucrare anterior citată, paginile 248-249).

[72] „A coherent system of interrelated objectives and fundamentals that can lead to consistent standards and that prescribes the nature, function, and limits of financial accounting and financial statements“ (FASB, în „Scope and Implications of Conceptual Framework Project“, 1976).

funcţia predictivă. În măsura în care cadrul conceptual este **matricea normelor** (metanormă, norma normelor) care regizează practicile contabile, el va permite, a posteriori, să se dea **interpetare** acestor practici şi să fie **evaluate**. De altfel, dacă apare o nouă problemă, care nu a făcut obiectul unei norme de prelucrare, cadrul conceptual permite soluţionarea acesteia. Cadrul conceptual este util nu numai pentru normalizatori, ci şi pentru utilizatori (înţelegerea soluţiilor), auditori (formularea unei opinii mai complexe şi mai fundamentate), producătorii de conturi (pentru aplicarea corectă a normelor) şi chiar pentru mediul academic (funcţia pedagogică de învăţare a contabilităţii, prin studiul fundamentelor teoretice). În sfârşit, nu poate fi neglijată nici funcţia implicită de apărare a instanţei de normalizare contra fenomenelor de lobby. Dotat cu un cadru conceptual, FASB dispune de un instrument de legitimare a alegerilor sale din punct de vedere ştiinţific. Rezistând presiunilor, el nu va produce norme incompatibile cu acest cadru. Astfel, cadrul conceptual nu este numai un instrument pur tehnic, ci şi unul cu o dimensiune instituţională şi cvasipolitică.

Principiile fundamentale sunt conceptele prealabile ale contabilităţii, concepte ce ne ghidează: (i) în selectarea evenimentelor care trebuie să fie contabilizate, (ii) asupra modului în care aceste evenimente trebuie să fie măsurate şi (iii) în alegerea mijloacelor prin care ele pot să fie rezumate şi comunicate persoanelor interesate.

În pofida obiectivelor fixate cadrului conceptual, în momentul elaborării lui, el nu şi-a atins întru totul menirea decât în primul deceniu al existenţei sale. Actualmente, el exercită o influenţă minoră în elaborarea normelor. În anii ’90, se poate afirma că avizele emise de FASB au suportat o influenţă a consideraţiilor conceptuale, dar şi influenţe pragmatice şi politice. Această apreciere rezultă din creşterea complexităţii subiectelor de tratat şi din mecanismul de elaborare a normelor.

În Statele Unite, ca de altfel în toate ţările cu sisteme contabile evoluate, contabilitatea şi elaborarea de situaţii financiare ale întreprinderilor se bazează pe câteva principii numite fundamentale.

Într-o ţară de drept scris, precum Franţa, principiile sunt enunţate în Codul de comerţ şi reluate în Planul contabil general (Pcg).

În Statele Unite, în 1978, FASB a publicat un document intitulat „Enunţ al conceptelor de contabilitate financiară“ (Statement of Financial Accounting Concepts: SFAC), în introducerea căruia sunt definite obiectivele sale: fixarea principiilor fundamentale pe care sunt bazate normele (standardele) de contabilitate şi de publicare a conturilor întreprinderilor.

Conceptele tratează în special:

- obiectivele informării contabile realizate de întreprinderi;
- caracteristicile calitative ale informaţiilor contabile;
- modul de înscriere (recunoaştere) a elementelor în contabilitate şi modul lor de evaluare.

3.6.2.2. Arhitectura cadrului contabil conceptual american

FASB şi-a gândit cadrul conceptual într-o structură piramidală, redată de noi în mai multe lucrări anterioare:

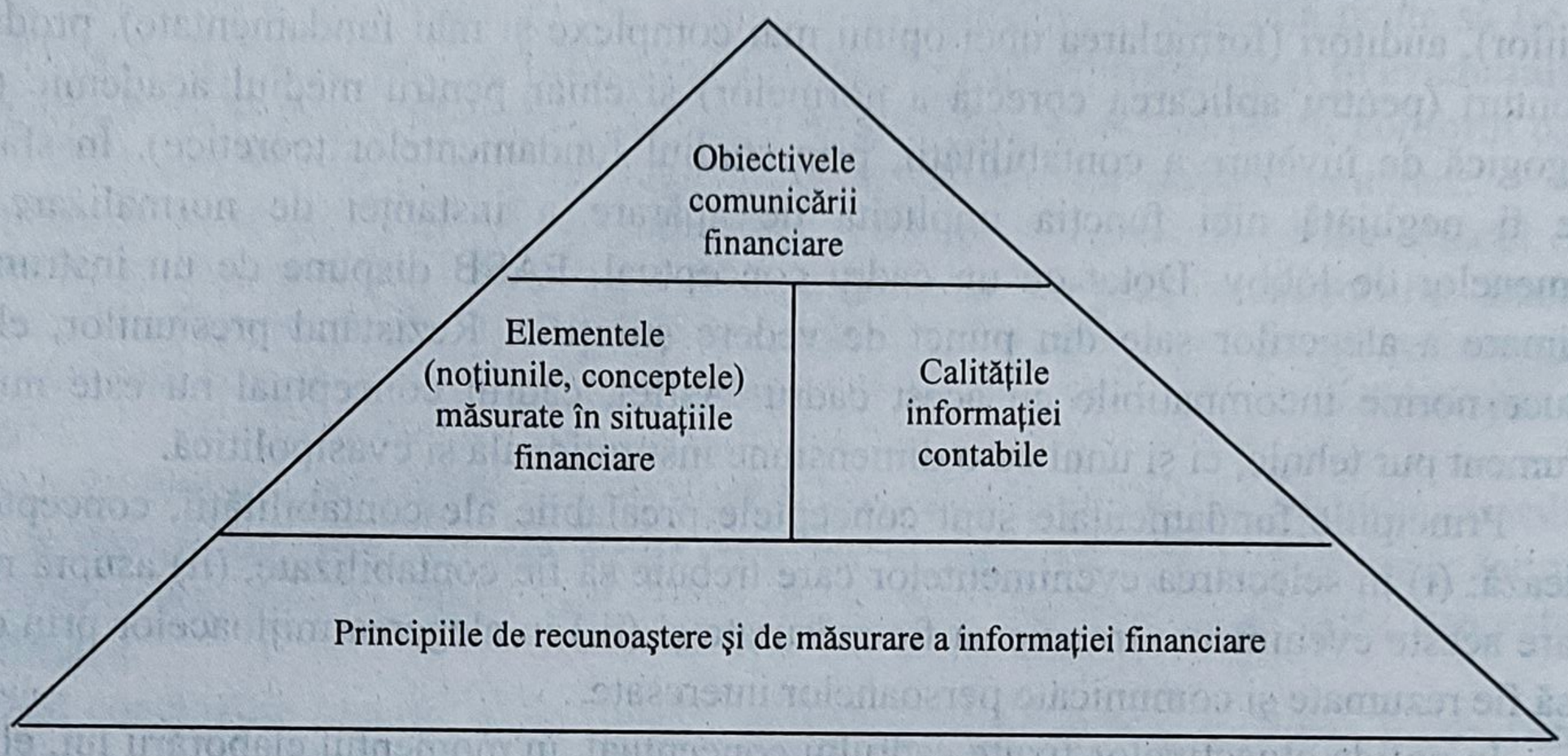

Primul „enunţ“ (SFAC 1), publicat în noiembrie 1978, este intitulat „**Obiectivele comunicării financiare, publicate de întreprinderi**“ (Objectives of Financial Reporting by Business Entreprises) şi tratează obiectivele informaţiilor financiare publicate de întreprinderi.

Primul obiectiv ataşat informării financiare este de a permite luarea de decizii: este vorba despre **conceptul de utilitate** (pentru utilizatorii situaţiilor financiare).

În timp ce, tradiţional, contabilitatea este un **mijloc** cu ajutorul căruia **conducerea raportează proprietarilor**, prin intermediul informaţiilor agregate în conturi, FASB pune, înainte de toate, rolul contabilităţii de **ajutor (asistare) în luarea deciziilor economice**.

„ESTE PRIMA INOVAŢIE IMPORTANTĂ CARE ANTRENEAZĂ O DEPLASARE A DISCIPLINEI CONTABILE DE LA DREPT SPRE ECONOMIE“ (Bernard Colasse, Encyclopédie de gestion, articolul 15, sursă anterior citată).

Dacă încercăm să facem o comparaţie cu contabilitatea franceză, vom vedea că un atare obiectiv coincide cu unul dintre principiile contabile fundamentale ale dreptului francez, recunoscut sub denumirea de „principiul bunei informări“ (le principe de bonne information), principiu care relevă că, pentru a satisface obligaţia de sinceritate, informaţiile contabile trebuie să ofere utilizatorilor o descriere adecvată, loială, clară, precisă şi completă a operaţiilor, evenimentelor şi situaţiilor.

Reluând ideea, SFAC 1 recunoaşte că informaţiile trebuie să ajute utilizatorii în luarea deciziilor de investiţii (decision-useful). Totodată, enunţul (directiva) 1 adaugă că informaţiile trebuie să fie inteligibile pentru cei ce au suficiente cunoştinţe în domeniul afacerilor economice şi comerciale şi că acestea trebuie să fie susceptibile de a ajuta investitorul în evaluarea fluxurilor monetare viitoare. Rezultă că utilizatorii privilegiaţi sunt acţionarii (actuali sau potenţiali) şi creditorii (investors and creditors) şi că informaţiile de care aceştia au nevoie vizează, în mod esenţial, fluxurile viitoare de trezorerie ale întreprinderii (future

cash flows). Enunţul 1 subliniază, totuşi, că informaţiile cele mai fiabile pentru luarea deciziilor sunt furnizate de contabilitatea în costuri istorice (historical cost accounting). Utilizatorii informaţiilor contabile sunt cei chemaţi să-şi facă previziunile necesare, iar producătorii trebuie să le furnizeze datele istorice, utile acestei finalităţi.

SFAC 1 precizează, de asemenea, că situaţiile financiare trebuie să furnizeze informaţii referitoare la resursele economice ale întreprinderii şi la angajamentele luate în contrapartida acestor resurse (economic resources of an entreprise and claims to those resources), cât şi la orice schimbare în valoarea acestora. În general, se consideră că activul net (capitalurile proprii: owners equity) este o valoare reziduală măsurată ca diferenţă între activele utilizate şi drepturile terţilor asupra acestor active.

SFAC 1 se situează pe poziţia raportului Trueblood referitoare la obiectivele informării financiare a întreprinderilor, mai ales în ceea ce priveşte dimensiunea previzională a informaţiilor.

Recunoscând relevanţa raportului Trueblood, FASB recunoaşte, implicit, ipoteza eficienţei pieţelor şi aderă la modelul de luare a deciziei de către investitor. Totuşi, trebuie menţionat că raportul Trueblood recunoaşte şi utilizatorii secundari ai informaţiilor contabile, precum puterea publică (guvernul), salariaţii etc. SFAC 1 este mai restrictiv decât raportul Trueblood în privinţa limitelor rapoartelor financiare. În speţă, acest enunţ (directivă) previne asupra faptului că informaţia contabilă nu este destinată să fie utilizată direct în evaluarea întreprinderilor, ci, mai degrabă, să ajute pe cei ce ar vrea să procedeze la aceste evaluări.

Al doilea „enunţ" (SFAC 2), publicat în mai 1980, se referă la „**Caracteristicile calitative ale informaţiei contabile**" (Qualitative Characteristics of Accounting Information). El furnizează o ierarhie a calităţilor informaţiilor contabile (schemă pagina următoare).

SFAC 2 relevă că „**utilitatea informaţiilor pentru luarea deciziilor**" (decision-usefulness) este prima calitate. Ea este asigurată de **pertinenţa** (relevance) şi **fiabilitatea** (reliability) informaţiilor furnizate, considerate calităţi primare.

SFAC 2 consideră că aceste calităţi sunt esenţiale, dar admite că ele sunt, uneori, contradictorii. De exemplu, previziunile conducerii întreprinderii constituie informaţii pertinente pentru evaluarea fluxurilor economice, dar ele nu sunt fiabile. În schimb, conturile anuale ale exerciţiilor precedente sunt fiabile, dar mai puţin pertinente[71] . Nu trebuie să se înţeleagă că există totdeauna un conflict între pertinenţa şi fiabilitatea informaţiilor.

Atât pertinenţa cât şi fiabilitatea sunt susţinute de calităţi ierarhic inferioare (ingrediente). Astfel, pertinenţa este asigurată prin calităţile de **valoare predictivă** (predictive value), de **valoare retrospectivă** (feed-back value) şi de **oportunitate** (timeliness)[72]. La rândul ei, fiabilitatea este asigurată prin calităţile de **fidelitate** (representational faithfulness), de **verificabilitate** (verifiability) şi de **neutralitate** (neutrality)[73].

---

[71] Ball şi Brown au demonstrat că 80% din informaţiile contabile ale exerciţiului sunt deja cunoscute în momentul publicării situaţiilor financiare. Cu alte cuvinte, numai 20% din aceste informaţii sunt pertinente.

[72] Informaţiile trebuie să fie utilizate la momentul oportun (timely), să aibă o valoare retrospectivă (feed-back value) şi una predictivă (predictive value) – cunoscând că pe baza rezultatelor deciziilor luate în trecut, conducătorii pot să „afineze" previziunile lor şi să amelioreze astfel calitatea deciziilor lor.

[73] Am putea afirma că aceste ingrediente ale fiabilităţii sunt echivalente **obiectivităţii** şi **absenţei elementelor** care să conducă la **interpretări eronate**. Caracterul **neutru** al informaţiilor surprinde însă: el este în conflict cu modelul tradiţional care recomandă **prudenţă** şi implică deci subevaluarea resurselor economice (activelor) şi supraevaluarea angajamentelor (datoriilor). În realitate, normele elaborate de FASB recomandă prudenţă (fără să facă din prudenţă un mit, precum în unele ţări ale Europei continentale), deşi această calitate nu apare în cadrul conceptual.

Celelalte caracteristici menţionate de SFAC conduc şi ele la acelaşi obiectiv: **luarea unei decizii raţionale**. E: .e vorba despre: **comparabilitate** (comparability), **coerenţă** (consistency) şi **importanţa relativă sau pragul de semnificaţie** (materiality).

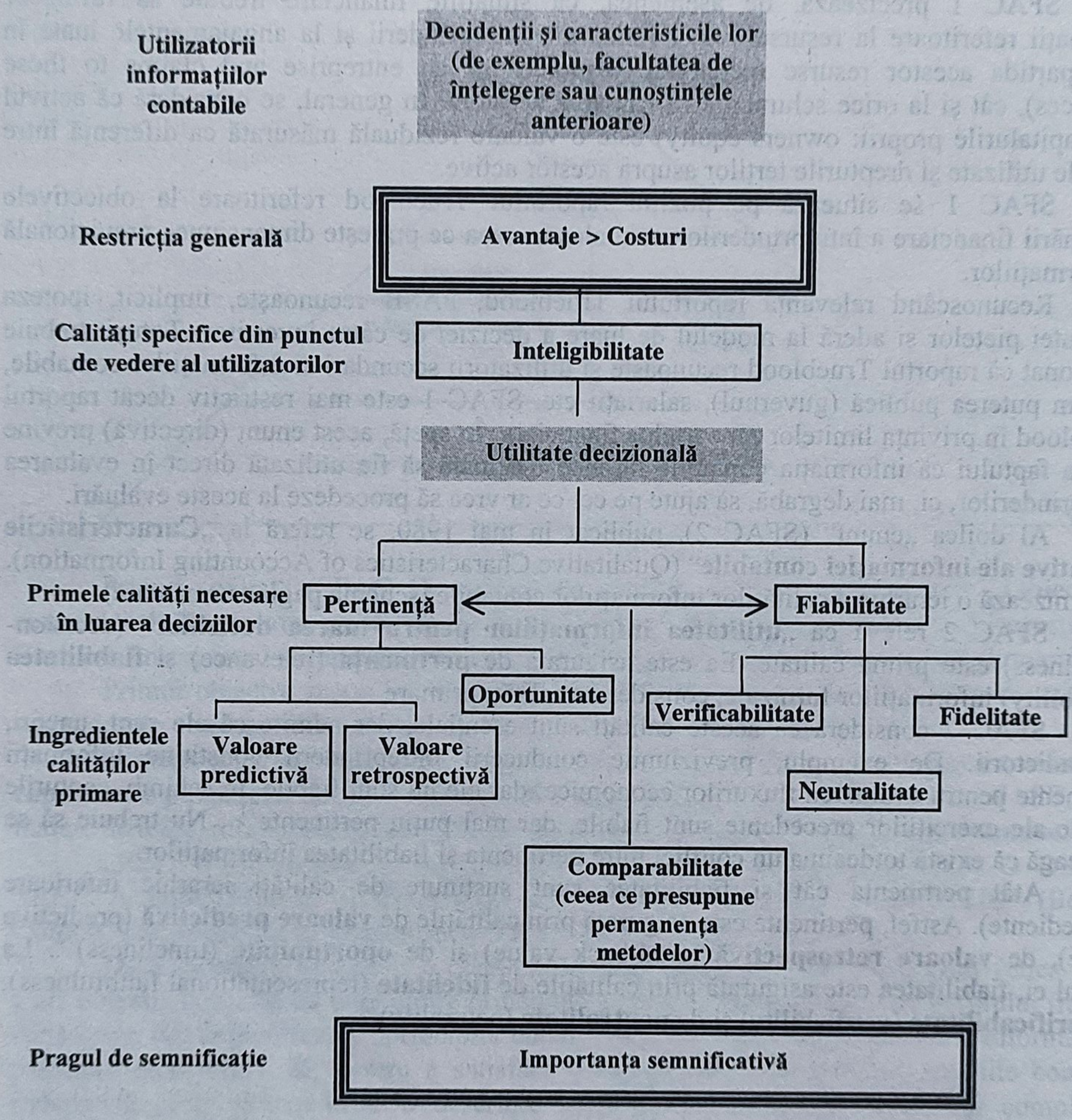

Sursă: FASB, SFAC 2,
schemă regăsită, de asemenea, în lucrarea lui Bernard Colasse,
Comptabilité générale, 5e édition, paginile 385-388, Edition Economica[74]

[74] Se poate constata asemănarea între schema privind ierarhizarea calităţilor informaţiilor contabile propusă de FASB şi cea referitoare la cadrul conceptual al IASC (Raymond Bethoux şi François Kremper în „Le cadre conceptuel de l'IASC – contexte et contenu", RFC 191 – iunie 1988), preluată de noi în volumul I al lucrării „Tratat de contabilitate financiară" (pagina 294), anterior citată.

O informaţie este **comparabilă** dacă metoda care a servit la elaborarea ei este aceeaşi, de la un exerciţiu la altul. Ea este **coerentă**, dacă implică utilizarea aceloraşi principii sau principii echivalente, de la un exerciţiu la altul. În sfârşit, o informaţie are **importanţă relativă** atunci când ea este în măsură să afecteze deciziile[75].

Deşi comparabilitatea, coerenţa şi importanţa relativă sunt calităţi secundare în raport cu pertinenţa şi fiabilitatea, ele pot, totuşi, să amelioreze procesul de luare a deciziilor.

Conform unui studiu realizat de Léo-Paul Lauzon[76], FASB recunoaşte, prin cadrul său, următoarele caracteristici calitative: pertinenţa (relevanţa), fiabilitatea (obiectivitatea), oportunitatea (respectarea termenelor), fidelitatea (izomorfismul), verificabilitatea, neutralitatea (imparţialitatea), comparabilitatea, continuitatea (coerenţa), importanţa relativă, echilibrul între avantaje şi costuri, prudenţa (conservatorismul), caracterul complet (integralitatea, exhaustivitatea), inteligibilitatea (claritatea), absenţa elementelor care să ducă la interpretări eronate, valoarea predictivă şi valoarea retrospectivă. Este interesant de observat că, spre deosebire de cadrul conceptual al IASC, cadrul american nu a prevăzut, în mod explicit, caracteristica de primordialitate a conţinutului economic asupra formei juridice (deşi această calitate este implicită, prin esenţa contabilităţii americane) şi căutarea echilibrului între caracteristicile calitative (cu toate că, şi în astfel de „căutări", americanii sunt pionieri).

Plecând de la concluziile lui Lauzon, putem afirma că principalele obiective care ghidează proiectarea caracteristicilor calitative ale informaţiilor financiare sunt:

- informaţiile financiare se adresează, în principal, utilizatorilor externi ai întreprinderii;
- ele se adresează, cu predilecţie, investitorilor şi creditorilor;
- ele vizează utilizatorul avizat (problemă de inteligibilitate (understandability));
- ele privilegiază utilizatorii care nu au nici resursele şi nici mijloacele pentru a obţine informaţii financiare adiţionale, utilizatori care se mulţumesc cu situaţiile financiare, ca sursă documentară de informare;
- ele privilegiază luarea deciziilor economice şi, în special, a celor care vizează investirea şi creditul.

În privinţa caracteristicilor calitative ale informaţiilor financiare, SFAC 2 este foarte aproape de concluziile raportului Trueblood. În plus, enunţul (directiva) cadrului conceptual american consideră că trebuie să se ţină cont de raportul dintre costul informaţiei şi avantajele pe care aceasta le procură.

Al treilea „enunţ" (SFAC 3), publicat în decembrie 1980, se referă la „**Elementele situaţiilor financiare ale întreprinderilor**" (Elements of Financial Statements of Business Entreprises). Enunţul defineşte elementele care compun situaţiile financiare. Este vorba despre **10 elemente** considerate primordiale pentru proiectarea documentelor contabile: **activele** (assets); **datoriile** (liabilities); **capitalurile proprii** (owners' equity); **veniturile** (revenues); **cheltuielile** (expenses); **câştigurile** (gains); **pierderile** (losses); **rezultatul**

---

[75] Am văzut anterior că, în lumea anglo-saxonă, importanţa relativă se apreciază pe baza analizei criteriilor de rentabilitate, solvabilitate şi lichiditate.

[76] Léo-Paul Lauzon, Fondements conceptuels de la comptabilité financière, Exposé critique, Gaëtan Morin Editeur, 1990. Analiza studiului lui Léo-Paul Lauzon face obiectul consideraţiilor noastre în lucrarea „Îmblânzirea junglei contabilităţii – concept şi normalizare în contabilitate" (Niculae Feleagă, Editura Economică, 1996, paginile 28-30).

economic[77] (comprehensive income); **investiţiile proprietarilor** (investments by owners) şi **distribuirile în favoarea proprietarilor** (distributions to owners).

De la publicarea enunţului, aceste definiţii s-au dovedit foarte utile în dezbaterile tehnice. În decembrie 1995, acest enunţ a fost înlocuit cu un altul (SFAC 6) „**Elementele situaţiilor financiare**" (Elements of Financial Statements), care îi reia conţinutul şi îl extinde la organizaţiile cu scop nelucrativ.

- **Activele** sunt avantaje economice viitoare probabile, obţinute sau controlate de o entitate, în urma unor tranzacţii sau evenimente trecute[78].

Pentru comparaţie, să reţinem că, în Franţa, Planul contabil general (Pcg) defineşte activele ca elementele patrimoniului ce au o valoare economică pozitivă pentru întreprindere. În schimb, Pcg nu defineşte noţiunea de patrimoniu. Aparent secundar, acest punct are consecinţe deloc neglijabile în practică, mai ales asupra condiţiilor de intrare şi de ieşire a elementelor de activ şi de datorii, din bilanţ. Aşa se face că în conturile individuale ale întreprinderilor franceze, imobilizările primite prin contract de locaţie-finanţare (crédit bail) nu sunt înscrise în activul bilanţului locatarului.

Se poate constata că, în conformitate cu enunţul cadrului conceptual (american), **nu se face nicăieri referinţă la proprietate** ca mijloc de control; un activ poate să facă obiectul unui simplu control de fapt. Dimpotrivă, în definiţia Pcg francez ne confruntăm cu o interpretare strictă: activul este un bun pentru care întreprinderea este proprietară.

Definiţia cadrului conceptual (american) este foarte importantă în dezbaterile relative la capitalizarea (imobilizarea) elementelor necorporale precum mărcile, părţile de piaţă, cheltuielile de cercetare etc. Dar dificultăţile de recunoaştere, de măsurare (evaluare) aferente acestui concept îi diminuează valoarea operatorie.

Este de notat că un grup de normalizatori (americani, britanici, canadieni, irlandezi, din Noua Zeelandă şi din IASC) au propus, într-un studiu recent, să se considere imobilizările achiziţionate sub formă **de contracte de locaţie nereziliabile** ca fiind active. În raţionamentele lor, membrii grupului se bazează pe definiţia activelor, în contextul diferitelor cadre conceptuale (**avantaje economice viitoare probabile**). Într-adevăr, ei consideră că dacă nu există risc de reziliere, un contract de locaţie simplă aduce aceleaşi avantaje locatarului ca şi un contract de locaţie-finanţare.

- **Datoriile sau pasivele externe** sunt diminuări probabile de avantaje economice viitoare, ce rezultă din obligaţia pe care o entitate o are de a transfera active sau de a presta servicii la/pentru alte entităţi, ca urmare a operaţiilor sau evenimentelor trecute[79].

În opoziţie cu definiţia activelor, Pcg francez defineşte datoriile (pasivele) ca fiind elemente ale patrimoniului ce au o valoare negativă pentru întreprindere. Pornind de la această definiţie, se poate pune întrebarea dacă provizioanele (pentru riscuri şi cheltuieli) sau conturile de regularizare pot să fie contabilizate în pasiv?

Din definiţia organismului normalizator american rezultă că datoriile decurg din operaţii trecute şi că acestea vor trebui să fie stinse în viitor prin cesiunea de bunuri sau

---

[77] Numit, de asemenea, **rezultatul global**, în alte lucrări ale noastre.

[78] Assets are probable future economic benefits obtained or controlled by a particular entity as a result of post transactions or events.

[79] Liabilities are probable future sacrifices of economic benefits arising from present obligations of a particular entity to transfer assets or provide services to other entities in the future as a result of past transactions or events.

prestarea de servicii. Prezenţa termenului de „probabil“ în definiţie probează, ca şi în cazul definiţiei activelor, că entitatea acţionează într-un mediu nesigur. Se poate deduce că această definiţie nu înglobează numai obligaţiile legale sau juridice, ci şi pe cele de ordin social sau moral. Ea incumbă şi prezenţa responsabilităţii entităţii care a contractat datoria de a o plăti la o dată precisă sau la cererea partenerului, sub formă de disponibilităţi, de a cesiona bunuri sau de a presta servicii.

● **Activul net sau capitalurile proprii** constituie interesul rezidual care subzistă în activele unei entităţi, după ce au fost deduse datoriile. Termenul mai este cunoscut sub numele de „avere a acţionarilor“ sau „avere a proprietarilor“. La baza capitalurilor proprii se găseşte numai un drept de proprietate rezidual asupra ansamblului activelor entităţii şi nu asupra unor active specifice. Din definiţia de mai sus şi, în special, din formula „interes rezidual“ decurge că datoriile au un drept privilegiat asupra activelor entităţii şi, ca atare, ele trebuie să fie plasate înaintea capitalurilor proprii atunci când este vorba despre „interesul“ sau de dreptul lor asupra aceloraşi active.

Structura capitalurilor proprii este complexă. Elementul de bază al acestora este **capitalul social**, regăsit, în general, prin diferitele categorii de acţiuni ordinare şi de acţiuni privilegiate. Fiecare categorie comportă riscuri şi drepturi diferite, atunci când avem în vedere probabilitatea de a primi dividende în viitor sau mărimea care urmează să fie primită în cazul lichidării entităţii. Spre deosebire de datorii, capitalurile proprii nu sunt definite de o scadenţă. În acest sens, trebuie precizat că entitatea nu este obligată să verse dividende decât în momentul declarării acestora. Un astfel de vărsământ este discreţionar din punct de vedere al datei, în timp ce vărsământul ce reprezintă dobânzile şi rambursarea datoriilor trebuie să fie în mod obligatoriu efectuat la o dată precisă sau la cererea terţilor. Totuşi, practica demonstrează că nu se poate trage întotdeauna o linie de demarcaţie precisă între o datorie şi un element de capitaluri proprii.

Asupra capitalurilor proprii ale unei entităţi exercită o influenţă, într-un sens sau altul, activităţile generatoare de venituri, câştiguri, cheltuieli, pierderi, investiţii ale proprietarilor şi distribuiri în favoarea proprietarilor.

Definiţia capitalurilor proprii, dată de cadrul conceptual american, este comparabilă cu cea reţinută de Pcg francez, dar FASB, în enunţul din 1985 (SFAC 6), a dezvoltat mai multe paragrafe consacrate **distincţiei între datorii şi capitaluri proprii**. După această dată, ţinând cont de crearea şi de multiplicarea **instrumentelor financiare** calificate drept **hibride**, adică instrumente ce prezintă atât caracteristici specifice instrumentelor de fonduri proprii cât şi caracteristici specifice datoriilor, **în august 1990, FASB a publicat un document (discussion memorandum)**, ce tratează din nou problema distincţiei între datorii şi capitaluri proprii.

În ceea ce priveşte Franţa, la începutul anului 1995, Ordinul experţilor contabili a publicat un aviz referitor la distincţia între fonduri proprii, alte fonduri proprii şi datorii. Totuşi, element al doctrinei contabile, un astfel de aviz nu este o sursă contabilă oficială.

● **Investiţiile proprietarilor** constituie o creştere a activului net al unei întreprinderi, creştere care rezultă din aporturile de bunuri efectuate de entităţi sau de indivizi, în vederea obţinerii unei participaţii în întreprindere sau a creşterii acestei participaţii.

Principalele investiții ale proprietarilor constau în: (i) cumpărarea de acțiuni fie în contrapartida disponibilităților, fie în cea a serviciilor prestate întreprinderii; (ii) conversia de datorii în capitaluri proprii.

Investițiile proprietarilor conduc la creşterea capitalurilor proprii.

- **Distribuirile în favoarea proprietarilor** constituie diminuări ale activului net al unei întreprinderi, care rezultă din cesiunea de bunuri, prestări de servicii, în favoarea proprietarilor, sau din datorii contractate față de aceştia.

Principala formă de distribuire în folosul proprietarilor este constituită din dividende. În acest sens, diminuarea capitalurilor proprii trebuie să se facă în momentul declarării dividendelor şi nu al plății acestora.

- **Veniturile** sunt fie intrări sau creşteri ale activelor unei entități, fie diminuări ale datoriilor sale, fie, în sfârşit, o combinație a celor două categorii de operații survenite în cursul exercițiului şi generate de livrarea sau producția de bunuri, de prestarea de servicii sau de alte activități, care decurg din exploatarea normală sau principală.

Diferența între un venit şi un câştig este dată de faptul dacă ele decurg sau nu din exploatarea normală sau principală a întreprinderii. Astfel, în timp ce venitul decurge din exploatarea principală, câştigul nu face obiectul principal al acestei exploatări.

- **Câştigurile** sunt creşteri de capitaluri proprii (de activ net), provenite din operații accesorii sau neobişnuite şi din orice altă operație, activitate, circumstanță şi eveniment, care au un efect asupra entității, în cursul exercițiului, cu excepția operațiilor ce se referă la venituri sau la investiții efectuate de proprietari.
- **Cheltuielile** sunt fie ieşiri sau diminuări ale activelor unei entități, fie creşteri ale datoriilor sale, fie, în sfârşit, o combinație a celor două categorii de operații, survenite în cursul exercițiului şi generate de livrarea de bunuri, prestarea de servicii sau de alte activități care decurg din exploatarea normală sau principală.

Dimpotrivă, pierderile nu decurg din exploatarea normală sau principală a întreprinderii.

- **Pierderile** sunt diminuări ale capitalurilor proprii (de activ net), provenite din operații accesorii sau neobişnuite şi din orice altă operație, activitate, circumstanță şi eveniment, care au un efect asupra entității, în cursul exercițiului, cu excepția operațiilor ce dau naştere la cheltuieli sau la distribuiri în folosul proprietarilor.

În fapt, FASB constată că distincțiile între venituri şi câştiguri sau între cheltuieli şi pierderi țin de natura întreprinderii, de activitățile sale principale şi de cele accesorii. Câştigurile şi pierderile decurg din exploatarea întreprinderii, dar nu şi din exploatarea ei normală. Altfel spus, câştigurile şi pierderile rezultă din evenimente şi din circumstanțe care țin de mediul exterior şi care, de obicei, nu cad sub incidența controlului întreprinderii.

Este important să se remarce că **SFAC 3 (apoi 6), pentru a determina rezultatul operațiilor întreprinderii, face mai degrabă recurs la elementele bilanțului, decât la cele ale contului de profit şi pierdere**. Dintre cele 10 elemente esențiale ale situațiilor financiare, numai unul se referă efectiv la rezultat: este vorba despre rezultatul economic (global).

- **Rezultatul economic** este variația capitalurilor proprii ale întreprinderii, în cursul exercițiului, variație ce provine din alte operații, evenimente şi circumstanțe decât cele presupuse de operațiile cu acționarii. El se referă, deci, la orice variație a capitalurilor proprii,

cu excepția celor care rezultă din subscrierile proprietarilor sau din distribuirile în favoarea acestora[80].

Pentru FASB, **acest nou concept este mai larg decât conceptul de beneficiu conform principiului costurilor istorice**. El poate cuprinde **plusurile de valoare economice nerealizate** (unrealised capital gains) şi **alte schimbări ale valorii reale a întreprinderii**. Indiscutabil, introducerea acestui nou element a deschis calea spre alte criterii de evaluare decât costul istoric. Deşi, la vremea elaborării cadrului conceptual, acest concept nu a suscitat mult interes în Statele Unite, el a căpătat de curând dimensiuni pragmatice şi dezvoltări noi. Am văzut anterior că „rezultatul economic" a făcut, de asemenea, obiectul preocupărilor normalizatorilor britanici[81].

Definițiile enunțurilor 3 şi 6, în special cele referitoare la active şi la datorii, sunt cele mai utilizate în normalizarea contabilă americană. Ele au fost reluate[82] în cadrele conceptuale dezvoltate de celelalte țări anglofone, inclusiv în cadrul conceptual al IASC. Abordarea americană pare să privilegieze bilanțul, în cadrul situațiilor financiare. O astfel de abordare nu este tocmai bine acceptată în țările în care analiştii financiari se bazează, în mod esențial, pe rezultatul după impozitare şi privilegiază contul pe profit şi pierdere pentru a studia performanțele întreprinderii[83].

Al patrulea „enunț" (SFAC 4), publicat în decembrie 1980, se referă la „**Obiectivele situațiilor financiare ale organizațiilor cu scop lucrativ**" (Objectives of Financial Reporting by Non-Business Corporations). Analizând aceste obiective, FASB constata că performanțele acestor organizații nu pot să fie măsurate în termeni de profit şi de fluxuri monetare.

Enunțul (directiva) precizează, printre altele, următoarele obiective:

- informațiile contabile trebuie să fie utile în procesul decizional;
- în ceea ce priveşte alocarea resurselor, informațiile contabile trebuie să fie utile în determinarea volumului şi a valorii serviciilor, precum şi a capacității întreprinderilor cu scop nelucrativ de a furniza aceste servicii;
- informațiile contabile trebuie să fie utile în aprecierea performanței conducătorilor acestor entități.

Al cincilea „enunț" (SFAC 5), publicat în decembrie 1984, se referă la „**Principiile (criteriile) de recunoaştere şi de măsurare în situațiile financiare ale întreprinderilor**" (Recognition and Measurement in Financial Statements of Business Entreprises).

La sfârşitul anilor '70, FASB era gata să îşi asume riscuri[84], mai ales în privința principiilor de măsurare (evaluare) – altele decât cel al costurilor istorice. Acest fapt a condus la introducerea conceptului de rezultat economic (comprehensive income). Dar SFAC 5 urma să fie conceput de o nouă echipă a conducerii FASB, al cărei spirit era mai conservator şi care avea un mai mic apetit pentru concepte noi. Lipsa de consens între membrii echipei s-a

---

[80] The comprehensive income is the change in equity of an entity during a period from transactions and other events and circumstances from non-owner sources. It includes all changes in equity during a period except those resulting from investments by owners and distributions to owners.

[81] Reamintim că rezultatul economic (global) a făcut obiectul analizei noastre în lucrarea „Tratat de contabilitate financiară", volumul II (paginile 801-803), lucrare anterior citată.

[82] În expresii asemănătoare.

[83] Idee susținută de Peter Walton în „La comptabilité anglo-saxonne", paginile 24 şi 25.

[84] Idei inspirate din lucrarea „La comptabilité anglo-saxonne" (pagina 25), anterior citată.

constituit într-o frână în elaborarea enunțului. În final, enunțul se „mulțumea" să reia ceea ce deja exista. Pentru a răspunde necesităților informaționale ale utilizatorilor, enunțul recunoștea următoarele situații financiare:

- **un document al situației financiare – bilanțul** (statement of financial position), pe baza definiției tradiționale;
- **contul de profit și pierdere** (statement of earnings), în general conform definiției tradiționale;
- **contul rezultatului economic** (statement of comprehensive income): situație care nu exista anterior[85];
- **tabloul de finanțare** (statement of changes in financial position): situație care a fost înlocuită în 1987, conform normei FAS 95, cu un **tablou al fluxurilor de trezorerie** (statement of cash flows), tablou perfecționat, ulterior, pe baza normelor FAS 102 și FAS 104;
- **situația aporturilor proprietarilor și a distribuirilor în favoarea acestora** (statement of investments by and distributions to owners): situația nu există sub această denumire, dar ea corespunde situației variației capitalurilor proprii (changes in owners' equity).

În ceea ce privește **recunoașterea** (constatarea) elementelor situațiilor financiare (implicit a tranzacțiilor), FASB consideră că, pentru a fi recunoscut (recognised), un element trebuie să îndeplinească **patru criterii**:

- **definiția**: el trebuie să corespundă definiției unui element din situațiile financiare (SFAC 3; SFAC 6);
- **evaluarea**: el trebuie să fie evaluat în mod fiabil;
- **pertinența**: informația corespunzătoare trebuie să fie utilă pentru luarea deciziilor de către utilizatori;
- **fiabilitatea**: informația referitoare la element trebuie să fie sinceră (fidelă), verificabilă și neutră.

Referitor la **regulile de evaluare**, FASB recunoaște existența a mai multor metode de evaluare posibile și **nu consideră** deci **ca regulă unică pe cea a costurilor istorice**.

În cadrul regulilor de evaluare recunoscute figurează:

- **costul istoric**, aplicabil imobilizărilor, majorității categoriilor de stocuri și datoriilor;
- **costul actual sau valoarea de înlocuire**, aplicabil(ă) unor categorii de stocuri;
- **valoarea de piață**, aplicabilă titlurilor negociabile;
- **valoarea netă de realizare**, aplicabilă unor categorii de stocuri și creanțelor pe termen scurt;
- **valoarea actuală a fluxurilor viitoare de trezorerie**, aplicabilă creanțelor pe termen lung.

Alegerea unei reguli depinde, deci, de natura elementelor, dar și de pertinență și de fiabilitatea evaluării sale.

---

[85] Se cuvine să remarcăm că, în iunie 1996, FASB a publicat un proiect de normă referitor la „comprehensive income", care dorește să impună publicarea a două informații privind rezultatul: una generată prin structurile contului de profit și pierdere și cea de a doua, prin elementele de câștiguri și pierderi înscrise direct în capitalurile proprii. Suma celor două rezultate conduce la noțiunea de rezultat economic (global). Proiectul de normă va deveni în iunie 1997 norma FAS 130 „Reporting Comprehensive Income".

În practicile curente, evaluările sunt făcute **în unități monetare curente**, fără ajustări implicate de evoluția în timp a puterii de cumpărare a monedei. Totuşi, se face precizarea că informațiile în prețuri curente sunt utilizate dacă ele sunt suficient de pertinente şi de fiabile şi, mai ales, dacă ele sunt mai pertinente decât orice alte informații.

Conducerea FASB indică, în mod explicit, că este de aşteptat să se utilizeze metode de evaluare diferite; ea a reamintit de mai multe ori că, în viitor, sunt susceptibile să intervină schimbări de orientare. Astfel de remarci într-un text oficial pun accentul pe abordarea pragmatică a contabilității: este vorba despre linia logică fixată de la bun început în legătură cu obiectivele sale: utilitatea pentru luarea deciziilor de către cei interesați.

În SFAC 5 se regăsesc şi considerații referitoare la **recunoaşterea veniturilor şi a rezultatelor**. FASB menționează că, în general, veniturile şi profiturile nu sunt recunoscute din punct de vedere contabil la rezultate, atâta timp cât ele nu sunt **realizate sau realizabile** (realized or realisable). De asemenea, veniturile nu sunt recunoscute, atâta timp cât ele nu sunt „**câştigate**“ (earned). Veniturile sunt considerate „câştigate“ când întreprinderea a realizat, în mod substanțial, ceea ce ea trebuia să facă pentru a avea dreptul la beneficiile generate de venituri. În ceea ce priveşte profiturile, „a fi câştigate“ are adesea mai puțin sens decât „a fi realizate sau realizabile“.

Principiul „realizării“ constă în a nu constata un venit, implicit un profit, decât atunci când întreprinderea a efectuat o operație cu un terț, ceea ce antrenează un schimb de bunuri sau de servicii.

A realiza înseamnă a transforma un bun în bani sau într-un activ lichid, prin vânzarea acestuia la un terț. În acest sens, „**realizat**“ înseamnă transformat efectiv în bani sau într-un activ lichid, iar „**realizabil**“, transformat într-un activ destinat să fie el însuşi transformat în bani sau într-un activ lichid (este cazul creanței comerciale).

Cât priveşte **cheltuielile şi pierderile**, criteriile de recunoaştere (constatare) se referă la:

- cheltuielile sunt, în general, constatate atunci când o întreprindere, prin activitățile sale, obține avantaje economice de pe urma efectuării acestora sau
- cheltuielile şi pierderile sunt constatate atunci când este evident că avantajele viitoare aşteptate anterior s-au redus sau au dispărut sau că datoriile au crescut sau au luat naştere fără avantaje în contrapartidă.

Ținând cont de absența principiului intangibilității bilanțului de deschidere în dreptul contabil american, FASB relevă că, în unele cazuri limitate, consecințele financiare ale operațiilor sau evenimentelor pot să fie constatate direct în variația capitalurilor proprii, fără să tranziteze prin contul de profit şi pierdere[86].

Al şaselea „enunț“ (SFAC 6), publicat în decembrie 1985, aşa după cum am remarcat anterior, se referă la „**Elementele situațiilor financiare**“ (Elements of Financial Statemets). El reia definițiile analizate de SFAC 3, le completează şi le extinde la organizațiile cu scop nelucrativ.

---

[86] Exemple tipice în acest sens sunt date de norma FAS 52, care tratează diferențele din conversiunea devizelor, şi de norma FAS 115 în ceea ce priveşte câştigurile şi pierderile latente degajate de titlurile disponibile, pentru vânzare (echivalente titlurilor de plasament, existente în stucturile contabilității româneşti).

3.6.2.3. Consecinţele utilizării cadrului conceptual american asupra modelului contabil tradiţional

Dincolo de rolul normalizator al cadrului conceptual american, utilizarea acestuia a generat o serie de **consecinţe fundamentale** pentru contabilitatea tradiţională.

a) Pe primul loc se situează **obiectivul informaţiei contabile** care, înainte de toate, trebuie să permită **luarea deciziei**.

b) Apoi, pentru ca o informaţie să fie utilă în procesul decizional, trebuie ca ea să fie **relevantă**. Aceasta este **caracteristica fundamentală a informaţiei contabile**. O informaţie relevantă antrenează o modificare în decizia utilizatorului şi, prin aceasta, cadrul conceptual îşi dovedeşte coerenţa sa.

c) În lista de utilizatori ai informaţiei contabile, locul preferenţial îl ocupă investitorii. Această ipoteză este probată de faptul că, în mediul american, mai mult de 80% din activitatea economică tranzitează financiar bursa de valori. Spre aceeaşi poziţie preferenţială converg şi numeroase cercetări. Ged şi Naciri au demonstrat că este dificil să se testeze relevanţa informaţiei contabile dintr-un punct de vedere integrator, al ansamblului partenerilor externi întreprinderii. Dimpotrivă, este preferabil ca această testare să se facă asupra unui grup omogen de parteneri. Şi dacă FASB a ales investitorii, aceasta îşi are explicaţia în faptul că, pe de o parte, investitorii sunt singurii utilizatori care dispun de un model de decizie care a fost verificat şi validat, iar, pe de altă parte, datele referitoare la reacţia investitorilor, în momentul publicării informaţiilor contabile, sunt uşor accesibile.

d) Încă de multă vreme, cercetători precum Kaplan şi Roll, sau Sunder au demonstrat că investitorii utilizează, în modelele lor de luare a deciziei, mai degrabă informaţia de tip cash-flow decât beneficiul contabil. De aici, FASB nu a ezitat să recunoască „virtuţile" acestui tip de informaţii. Conform organismului normalizator, informaţia trebuie „să ajute investitorii actuali şi potenţiali, creditorii şi alţi utilizatori, în evaluarea mărimii, în eşalonarea şi determinarea incertitudinii referitoare la fluxurile monetare" (SFAC 1).

e) Pentru a avea date relevante, întreprinderea trebuie să comunice informaţii actuale cât se poate de repede, adică în timp oportun.

Deşi situaţiile financiare reprezintă o formă de bază în publicarea informaţiei contabile, pentru a fi relevantă, comunicarea trebuie să aibă în vedere şi informaţia previzională, mai ales cea referitoare la fluxurile monetare, la eşalonarea „cash-flow"-urilor şi la probabilitatea lor de apariţie. Pledoaria pentru informaţia previzională este prezentată, printre alte directive, şi în SFAC 3, acolo unde sunt definite activele şi pasivele[87]. Deşi licitează informaţiile de tip previzional, FASB nu se erijează în utilizator, deci nu procedează la evaluarea fluxurilor monetare. El preferă să furnizeze utilizatorilor date susceptibile să-i ajute în această operă.

f) Cadrul conceptual american privilegiază modelul contabil bazat pe costul actual, chiar dacă această soluţie nu a fost oficializată. Preferinţa pentru acest cost este

[87] Să nu uităm că FASB defineşte activele ca fiind avantajele economice probabile pe care le va obţine întreprinderea, iar pasivele, ca sacrificii economice probabile pe care întreprinderea le va consimţi în viitor.

dată de necesitatea reflectării realităţii economice în întreprindere. Directorul de cercetare al FASB afirma, în acest sens: „Contabilitatea nu poate continua să furnizeze rezultate absurde“ (referirile sale vizând informaţiile istorice). Lipsa de oficializare a modelului contabil bazat pe costurile actuale nu trebuie privită ca o partidă pierdută, ci ca o amânare a scadenţei. Pe aceeaşi „listă de aşteptare“ se situează şi rezolvarea problemei unităţii de măsură (unitate monetară curentă sau unitate monetară istorică).

g) FASB nu consideră informaţia contabilă ca fiind sursă unică de informare disponibilă pentru utilizator. El invită utilizatorul să consulte şi alte surse disponibile: jurnale specializate, declaraţii ale întreprinderilor, statisticile guvernamentale etc.

3.6.2.4. Analiza critică a cadrului conceptual american

Naciri[88] conchide că, prin dezvoltarea cadrului conceptual, FASB a vrut, mai întâi, să consolideze poziţia sa de normalizator şi să întărească independenţa profesiei. El afirmă că, prin acest cadru, funcţia contabilă în mediul american a fost bulversată: „dintr-o disciplină de înregistrare, ea devine o disciplină de luare a deciziei, având ca principiu de bază relevanţa. De altfel, în numele relevanţei, cadrul conceptual a sacrificat noţiunea de beneficiu contabil pentru fluxurile monetare, deoarece s-a demonstrat că investitorii preferă să se bazeze pe fluxuri monetare, atunci când procedează la evaluarea întreprinderii“.

Naciri apreciază, de asemenea, că acest cadru conceptual se caracterizează prin trei elemente:

- prioritatea pe care o acordă aspectului economic al informaţiei contabile;
- importanţa pe care o acordă investitorului, în calitate de utilizator al acestei informaţii;
- accentul pe care îl pune pe informaţia previzională.

În talerul „plusurilor“ cadrului conceptual american, trebuie pusă şi influenţa sa asupra altor tentative şi, eventual, realizări în acest sens[89]:

a) Tentativa britanică a constat în publicarea de către „Accounting Standards Steering Committee“, în 1976, a unui raport intitulat „Corporate Report“ care subliniază necesitatea ca informaţia contabilă să fie utilă în procesul decizional şi care respinge modelul contabil bazat pe costurile istorice. Acestor costuri le sunt preferate costurile curente (actuale) indexate.

Tentativa în sine nu a avut prea mulţi sorţi de izbândă[90], dar, dacă luăm în consideraţie influenţa exercitată de cadrul conceptual american asupra cadrului IASC, şi a acestuia din urmă asupra normalizării britanice, se poate dimensiona mai bine această influenţă. Astfel, proiectul britanic, intitulat „Ghid normativ privind întocmirea situaţiilor financiare“ (Guidelines for financial reporting

---

[88] Sursă anterior citată.

[89] Naciri, sursă anterior citată, şi Jacqueline Langot, „Comptabilité Anglo-Saxonne Normes, Mécanismes et Documents Financiers“, Economica, Paris, 1997.

[90] Consideraţii privind această tentativă se regăsesc în prima parte a lucrării noastre, atunci când analizăm tentativele britanice de proiectare a unui cadru conceptual.

standard), a fost primit cu entuziasm de cei interesaţi. În 1989, ASC a recunoscut cadrul conceptual al IASC ca referinţă pentru dezvoltarea normelor naţionale viitoare.

b) Tentativa canadiană, reprezentată de organismul normalizator „Institutul canadian al contabililor agreaţi", a constat în a acorda credit unui studiu publicat, în 1980, sub numele de „Stamp Report" (cunoscut mai mult sub numele de „Corporate Reporting and its Future Evolution"). El nu reprezintă decât o simplă analiză a proiectului american, concluziile sale nefiind, de altfel, de nici o utilitate (?!) (NA: aceste consideraţii aparţin lui Naciri, profesor la Universitatea din Montréal), deoarece acestea se limitează la afirmarea diferenţelor dintre mediul american şi cel canadian, în virtutea cărora cadrul conceptual american are puţine şanse de a fi acceptat de către profesia contabilă canadiană. ICCA nu-şi propusese însă o soluţie alternativă la cadrul american.
c) Trebuie, în schimb, reliefat că, în pofida criticilor formulate la adresa cadrului conceptual american, IASC nu a ezitat să-şi definească propriul cadru (inspirat, evident, după cel american), finalizat în 1989.

Dar, pe lângă „luminile" proiectate asupra cadrului american, fresca lui, care a constat în şase directive publicate şi 3.000 de pagini de discuţii, şi care a impus 12 ani de lucrări (1973-1985), solicitând cheltuieli de 22 milioane de dolari, a prezentat şi „zone umbroase", o serie de inconveniente. Directivele nu au convins întru totul utilizatorii potenţiali. Definiţiile sale au rămas prea generale, abstracte, dându-se impresia că nu se abordează adevăratele probleme. Rezultatele obţinute au făcut obiectul unor critici severe[91]: (i) deşi FASB îşi manifestă, prin această operă, ambiţiile sale normalizatoare, nu a reuşit decât un recensământ al „principiilor general admise"; (ii) diferitele recomandări comportă ambiguităţi şi contradicţii, explicabile, parţial, prin durata procesului; (iii) normele FASB, emise după publicarea recomandărilor conceptuale, nu ţin cont, în mod necesar, de cadrul conceptual.

În faţa acestui val de critici, FASB şi-a construit defensiva din următoarele argumente[90]:

- abundenţa de principii deja în vigoare;
- necesitatea raţionalizării şi uniformizării conţinutului informaţiei financiare, în interesul utilizatorilor;
- principiile contabile nu pot fi cu adevărat definitive, decât în măsura în care obiectivele lor sunt precizate printr-un ghid de referinţă;
- posibilitatea de a rezolva probleme contabile punctuale, prin referinţă la un cadru general, astfel încât să se evite interpretări prea divergente între ele.

La rândul lui, Bernard Colasse semnalează că „Se zice despre cadrul conceptual american că este puţin novator şi că el nu este decât substratul teoretic al practicilor de moment. S-a pus la îndoială capacitatea sa de a genera norme pentru probleme viitoare. I se reproşează că nu a răspuns complet la anumite întrebări fundamentale. Au fost relevate incoerenţe interne şi s-a subliniat caracterul puţin operatoriu al unor noţiuni pe care el le avansează.

[91] Robert Obert, Pratique internationale de la comptabilité et de l'audit, Dunod, Paris, 1994.

Dar, dincolo de aceste slăbiciuni, cadrul conceptual american este un document ce are meritul de a fi perfect în acord cu contextul economic şi financiar al Statelor Unite şi de a furniza fundamente teoretice“[92].

În concluzie, un cadru contabil conceptual este osatura sau coloana vertebrală a ansamblului unui dispozitiv contabil. Cercetări şi practici contabile semnalate în ultimii ani demonstrează că nu există o incompatibilitate între un cadru contabil conceptual şi un plan contabil general. Ele pot exista în cadrul aceluiaşi sistem contabil. Este ceea ce noi am relevat în ultimul capitol al lucrării „Tratat de contabilitate financiară“. Mai mult, contabilitatea românească din primul deceniu al secolului următor ar putea să probeze perfecta convieţuire a celor două produse normalizatoare.

3.7. Practicile contabile americane în lumina principiilor contabile general admise

3.7.1. Schimbările contabile

Texte de referinţă: APB 20; FAS 3; FAS 16; FAS 32; FAS 56; FAS 73; FAS 83; FASB interpretation 1; FASB interpretation 20.

3.7.1.1. Delimitări şi definiţii

Această problemă este acoperită, în general, prin următoarele tipuri de schimbări contabile:

- schimbări de metode (principii) contabile,
- schimbări de estimare,
- corectări de erori,
- schimbări ce afectează perimetrul de consolidare.

Înainte de întocmirea situaţiilor financiare există următoarea prezumţie: o dată ce un principiu a fost adoptat de întreprindere, el nu trebuie să fie modificat pentru evenimente sau tranzacţii de aceeaşi natură. Este vorba despre aplicarea principiului permanenţei metodelor.

În aceste condiţii, **o schimbare de principiu contabil** nu poate să fie efectuată decât dacă este preferat un principiu alternativ, fapt ce permite conturilor să furnizeze o imagine mai fidelă asupra situaţiei.

Totodată, o schimbare de metode (principii) contabile nu trebuie să fie efectuată decât dacă ea este obligatorie prin efectul aplicării unei legi sau a textelor unei instanţe de normalizare.

Exemple de schimbare de metode: trecerea de la o metodă de evaluare a stocurilor la o altă metodă, trecerea de la metoda terminării la metoda avansării, în cadrul contractelor de lungă durată, trecerea de la o metodă la alta de amortizare, schimbarea structurii costurilor stocurilor.

---

[92] Bernard Colasse, Cadres comptables conceptuels, articolul 15 (pagina 249) din „Encyclopédie de gestion“, 2e édition, lucrare anterior citată.

În schimb, trecerea de la amortizarea degresivă la cea lineară, la o dată planificată în avans, nu constituie o schimbare de metodă, dacă aceasta este aplicată de manieră permanentă pentru bunurile de aceeaşi natură.

De asemenea, nu constituie schimbări de metode adoptarea unei noi reguli, a unei noi practici sau modificarea ei, în cazul evenimentelor sau tranzacţiilor care nu sunt clar definite în substanţă.

O schimbare de estimare contabilă este definită ca rezultând, în mod obişnuit, din condiţii sau din evenimente noi, dintr-o mai mare experienţă a întreprinderii sau din obţinerea de informaţii complementare, care, toate fac necesară revizuirea estimărilor anterioare.

Exemple de elemente susceptibile să facă obiectul unei schimbări de estimări: creanţele dubioase, stocurile vechi, durata de viaţă şi valoarea la sfârşitul utilizării imobilizărilor amortizabile, perioada de afectare a cheltuielilor amânate.

Unele schimbări pot avea o natură mixtă. De exemplu, faptul de a înceta capitalizarea costurilor în activ, pentru că avantajele viitoare aferente devin nesigure sau dubioase, corespunde unei schimbări de estimare şi unei schimbări de metodă, inseparabile. Ele trebuie să fie tratate în conturi ca o schimbare de estimare.

Corectările de erori nu sunt asimilate propriu-zis schimbărilor contabile. Erorile în situaţiile financiare rezultă din erori matematice, din erori în aplicarea regulilor contabile sau dintr-o defectuoasă utilizare sau interpretare a faptelor sau a informaţiilor, la data la care situaţiile financiare au fost întocmite. Există deci o diferenţă de natură între schimbarea de estimare şi corectarea de erori: prima rezultă din informaţii obţinute ulterior şi care nu puteau să fie cunoscute în momentul întocmirii situaţiilor financiare, în timp ce, în conformitate cu cealaltă operaţie (corectarea de erori), situaţiile financiare ar fi trebuit încă de la origine să fi fost prezentate diferit. De **exemplu**, schimbarea legată de utilizarea unui principiu contabil neadmis ca o regulă acceptabilă este o corectare de eroare.

În cazul **schimbărilor de metode ce afectează perimetrul de consolidare** este vorba despre:

- prezentarea de conturi consolidate în locul conturilor individuale;
- schimbarea întreprinderilor ce compun perimetrul de consolidare;
- o grupare de întreprinderi contabilizată conform metodei asociaţiei de interese (pooling of interest).

3.7.1.2. Măsurarea şi contabilizarea schimbărilor contabile

a) **Măsurarea schimbărilor de metodă**

Principiul general definit prin normă este că efectul cumulat al unei schimbări contabile trebuie să fie constatat în contul de profit şi pierdere al perioadei în cursul căreia aceasta este efectuată şi nu sub forma unei ajustări a situaţiilor financiare anterior prezentate. Acest efect cumulat nu trebuie să conţină efectul referitor la perioada în curs (exerciţiul recent încheiat), al cărui rezultat trebuie să fie determinat prin recurgerea la noua metodă sau la noua estimare.

Efectul cumulat al unei schimbări contabile este egal cu efectele totale directe, diminuate cu efectele fiscale corespondente, referitoare la exerciţiile anterioare. De exemplu, dacă trecerea de la modul de depreciere degresiv la modul linear are ca efect creşterea

rezultatelor exercițiilor anterioare cu 100.000 $ şi dacă mărimea cotei de impozit este de 38%, efectul cumulat al schimbării este de 62.000 $. Cu toate că efectul cumulat al schimbării nu constituie un element extraordinar, el trebuie să fie prezentat în contul de profit şi pierdere, diminuat cu impozitul corespunzător, între elementele extraordinare şi rezultatul net, de maniera următoare:

Rezultatul înaintea elementelor extraordinare (inclusiv efectul unei schimbări de metodă) asupra perioadei	xxxx $
Rezultatele extraordinare diminuate cu impozitele aferente	xxx $
Efectul cumulat al unei schimbări de metode relative la perioadele anterioare, minus impozitul aferent	xxxx $
Rezultatul net	xxxxx $

O schimbare de metodă de evaluare a stocurilor, de exemplu, trecerea de la metoda FIFO la metoda LIFO, poate să nu permită determinarea efectului cumulat al schimbării. În astfel de situații, efectul cumulat nu este indicat; în schimb, efectul asupra exercițiului în curs trebuie ă fie menționat în anexă.

Dacă o schimbare este considerată ca nesemnificativă pentru perioada schimbării, dar va deveni semnificativă în exercițiile viitoare, această schimbare trebuie să facă obiectul unei informări în situațiile financiare ale perioadei.

Informațiile relative la rezultatele pe acțiune trebuie să includă efectul cumulat pe acțiune al schimbării şi trebuie să fie furnizate pentru toate perioadele prezentate.

b) **Efectul cumulat şi retratarea retroactivă a situațiilor financiare**

Norma APB 20 impune două tipuri de retratare a schimbărilor de metodă contabilă: primul este cel al efectului cumulat, cel de-al doilea este cel al retratării retroactive a situațiilor financiare. În ambele cazuri, elementul cel mai important este de a furniza informații satisfăcătoare utilizatorilor de situații financiare, atât în privința naturii cât şi asupra efectelor schimbării.

În cazul **retratării retroactive** a conturilor, efectul total al schimbării **afectează variația capitalurilor proprii** la deschiderea exercițiului, în timp ce, prin aplicarea **metodei efectului cumulat**, acesta afectează **contul de profit şi pierdere al perioadei**. În ambele cazuri, noua metodă este utilizată pentru determinarea rezultatului net al perioadei.

Pentru unele schimbări de metode, avantajele procurate de retratarea conturilor anterioare depăşesc cu mult inconvenientele. Aşa este, de exemplu, cazul schimbării modului de evaluare a stocurilor de la metoda LIFO la o altă metodă, sau trecerea de la metoda „la terminare“ la „metoda avansării“, în cazul contractelor pe termen lung.

c) **Schimbările de estimare**

Estimările sunt necesare pentru determinarea provizioanelor pentru creanțe dubioase, a duratelor de viață ale imobilizărilor, a provizioanelor pentru garanții etc.

O schimbare de estimare este, de obicei, consecința unor evenimente noi, a schimbărilor de condiții, a unei experiențe mai mari, a obținerii unor informații mai bune şi/sau mai detaliate.

O schimbare de estimare nu trebuie să fie efectuată sub forma unei retratări a conturilor anterioare.

Efectul unei schimbări de estimare trebuie să fie contabilizat la rezultatul perioadei schimbării, dacă el nu afectează decât această schimbare, sau în perioada schimbării şi în perioadele viitoare, dacă el afectează ambele categorii de perioade.

O schimbare de estimare cauzată parţial sau în totalitate de o schimbare de metodă trebuie să fie contabilizată ca o schimbare de estimare.

Informaţiile referitoare la o schimbare de estimare trebuie să fie date pentru perioada în curs şi să afecteze efectele schimbărilor asupra rezultatului înaintea elementelor extraordinare, rezultatului net şi rezultatelor pe acţiune.

d) **Schimbarea entităţii ce întocmeşte conturile**

Retratarea exerciţiilor anterioare este necesară atunci când apare o schimbare contabilă în situaţiile financiare ale unei entităţi diferite de cea care le-a întocmit. Într-un atare caz, situaţiile financiare ale perioadelor anterioare şi ale exerciţiului în curs trebuie să fie retratate astfel încât să reflecte informaţiile relative la noua entitate care întocmeşte conturile.

e) **Corectările de erori**

Erorile în situaţiile financiare ce au fost descoperite ulterior trebuie să fie tratate ca ajustări ale perioadelor anterioare.

Norma FAS 16 limitează ajustările perioadelor anterioare la următoarele cazuri:

- corectări de erori în situaţiile financiare anterioare;
- ajustări referitoare la recuperarea de impozite legate de pierderi reportabile înainte de achiziţionarea de filiale.

Natura erorii şi efectul corectării sale asupra rezultatului înaintea elementelor extraordinare, asupra rezultatului net şi asupra rezultatelor pe acţiune trebuie să facă obiectul unei informări în exerciţiul în cursul căruia eroarea este descoperită şi corectată.

3.7.2. Imobilizările necorporale

Norme contabile implicate: ARB 43 (capitolul 5), APB 6; APB 17; FAS 44; FAS 72; FAS 96; FAS 109; FAS 121; FASB Interpretation 9; FASB Technical Bulletin 85-6.

Textul principal ce vizează contabilizarea activelor necorporale este APB 17, publicat în 1970.

Este interesant de observat că, spre deosebire de ceea ce se întâmplă în Europa, unde regulile contabile relative la activele necorporale şi mai ales la supravaloare (goodwill) au evoluat în cursul ultimilor ani, în Statele Unite, APB 17 este aplicabilă fără amendamente încă din 1970. Abia în martie 1995, o dată cu publicarea normei FAS 121 referitoare la prelucrarea contabilă a deprecierilor de active pe termen lung, un alt text se aplică parţial pentru activele necorporale şi diferenţele din achiziţie.

Există cel puţin două structuri ale imobilizărilor necorporale care îşi pun amprenta asupra modului de contabilizare. Din punct de vedere al demarării lor, imobilizările necorporale pot să fie **identificate** sau **neidentificate**. Din punct de vedere al modului de intrare, ele pot să fie **dezvoltate de întreprindere** sau **achiziţionate**.

Printre imobilizările necorporale identificate pot să fie citate: brevetele, mărcile, concesiunile etc. În cadrul celor neidentificate, sunt cuprinse fondul comercial şi diferenţa din achiziţie.

Înainte de a detalia problemele contabilizării imobilizărilor necorporale, este bine să fie ştiut că normele americane, în diferite cazuri, impun includerea în cheltuieli, în altele, capitalizarea (imobilizarea) şi, în sfârşit, pentru o anumită structură operează ambele rezolvări:

Soluţiile contabile

Imobilizări necorporale		Imobilizări necorporale	
		Identificate	Neidentificate
	Dezvoltate de întreprinderi	Includere în cheltuieli sau imobilizare	Includere în cheltuieli
	Achiziţionate	Imobilizare	Imobilizare

Evaluarea imobilizărilor necorporale la data intrării în bilanţ

Întreprinderile trebuie să constate, în principiu, în activ costul imobilizărilor necorporale achiziţionate. Preţul de revenire (costul de producţie) al imobilizărilor necorporale dezvoltate de întreprindere sau cheltuielile angajate în vederea menţinerii lor trebuie să fie estimate (apreciate) în funcţie de veniturile pe care aceste active le generează.

Metodele utilizabile pentru determinarea costului sunt: preţul de achiziţie, valoarea justă, valoarea actuală a cheltuielilor angajate pentru achiziţionarea imobilizărilor necorporale şi valoarea justă a bunurilor oferite în schimbul activelor primite.

În ceea ce priveşte goodwill-ul sau diferenţa din achiziţie, acesta corespunde diferenţei dintre valoarea întreprinderii achiziţionate în ansamblul său şi valoarea contabilă a bunurilor active identificate, diminuată cu valoarea pasivelor (externe).

Sistemul de amortizare a imobilizărilor necorporale

Durata de amortizare: perioada în cursul căreia întreprinderea va obţine câştiguri din utilizarea imobilizării.

Limite:

- interdicţia de a înscrie în cheltuieli o imobilizare achiziţionată, din momentul achiziţionării ei;
- durata maximă de amortizare: 40 de ani[93].

Metode: în principiu, metoda lineară, exceptând situaţia în care o altă metodă este judecată mai adecvată.

Cât priveşte Comisia de valori mobiliare (SEC) ea s-a pronunţat asupra duratei maximale, sugerând un fel de grilă pe sectoare de activitate. Ea consideră că durata maximală de 40 de ani trebuie demonstrată[94].

În orice caz, norma APB 17, care tratează problematica imobilizărilor necorporale şi a amortizării acestora, solicită o amortizare pe durata lor de viaţă economică, cu un maxim de

---

[93] Este, de asemenea, durata aplicată fondului comercial (goodwill).

[94] Organismul internaţional de normalizare, în norma sa (IAS 38), s-a pronunţat pentru o durată maximală de 20 de ani. O eventuală durată mai mare de 20 de ani trebuie să fie demonstrată, bunul fiind supus la un test de depreciere (impairment test) în fiecare an.

40 de ani. Este motivul pentru care unele întreprinderi franceze (este vorba despre întreprinderi mari) amortizează diferența din prima consolidare în 40 de ani, în loc de 5, durata recomandată de Directiva a IV-a, sau de 20, durata prescrisă de IASC.

Ne putem întreba de ce normele americane au prevăzut o durată de amortizare a imobilizărilor necorporale, de 40 de ani? Peter Walton, în lucrarea sa, anterior citată, explica faptul că AICPA, prin organismul său APB, propusese 50 de ani, în timp ce comisia de valori mobiliare (SEC), 33 de ani. Cele două „puteri" au căzut atunci de acord asupra unei durate între cele două valori (40 de ani).

Să nu uităm că decizia de amortizare a imobilizărilor necorporale datează din 1970, perioadă caracterizată prin evoluția către o politică mai prudentă.

Pentru a calcula diferența din prima consolidare, se procedează, în general, la deducerea valorii juste a activului şi datoriilor din prețul de achiziție al acțiunilor.

Deprecierea

FAS 121 tratează problema contabilizării deprecierii activelor pe termen lung şi pasivelor pe termen lung ce trebuie să fie cedate. Norma vizează cu predilecție unele active necorporale identificabile şi goodwill-ul, destinate să fie conservate sau să fie cedate.

Prin normă se dispune revizuirea evaluării acestor active, dacă apar evenimente sau circumstanțe ce indică faptul că valoarea netă contabilă poate să nu fie recuperată integral.

Cu titlu de exemplu, printre factorii ce pot să contribuie la această situație pot să fie citați:

- scăderea semnificativă a prețului de piață;
- o schimbare semnificativă în condițiile de utilizare a activului vizat;
- modificări de ordin reglementar;
- evoluția previzibilă a fluxurilor de trezorerie ce vor fi generate de activul în cauză.

Dacă astfel de elemente conduc la situația în care apare un risc de nerecuperare integrală a valorii nete contabile a activului, se convine să se procedeze la un test ce constă în compararea valorii nete contabile a activului cu valoarea fluxurilor de trezorerie viitoare aşteptate, neactualizate (fără cheltuielile cu dobânzile).

Dacă testul este pozitiv, deci dacă valoarea contabilă a activului necorporal în cauză este mai mare decât mărimea fluxurilor de trezorerie aşteptate, se convine atunci să se procedeze la o depreciere a bunului.

Provizionul trebuie să conducă la aducerea activului necorporal la valoarea sa justă, corespunzătoare valorii la care poate să fie vândut în cadrul unei tranzacții normale[95]. Dacă nu se poate dispune de o valoare de piață sau de o valoare apropiată, se poate proceda la utilizarea valorii actuale a fluxurilor de trezorerie viitoare, determinată pe baza unei rate de actualizare, în conformitate cu riscurile contextului respectiv.

În cazul în care există un goodwill asociat activelor achiziționate ce face obiectul unei deprecieri, valoarea netă a acestui goodwill trebuie să fie eliminată cu prioritate, înainte de a proceda la reducerea valorii activelor corporale şi necorporale de care acesta este legat.

---

[95] Deci nu în cadrul unei vânzări forțate sau lichidării.

Diferența negativă din achiziție

În cazul în care suma activelor diminuată cu pasivele (externe) identificabile este mai mare decât prețul de achiziție a întreprinderii, va rezulta o diferență negativă de achiziție.

În astfel de circumstanțe, valoarea contabilă atribuită activelor necurente, altfel spus, activelor imobilizate (cu excepția investițiilor pe termen lung în valori mobiliare) trebuie să fie redusă proporțional, astfel încât diferența negativă să fie absorbită în totalitate. Soldul creditor (diferență negativă din achiziție) nu poate să fie menținut în bilanț decât dacă valoarea activelor necurente a fost adusă la zero.

După ce valoarea acestor active necurente a fost adusă la zero, dacă rămâne un sold creditor, acesta trebuie să fie înregistrat ca un „credit amânat" (sau „venit amânat") și amortizat sistematic prin contul de profit și pierdere pe o durată considerată ca fiind reprezentativă din punct de vedere economic și, în orice caz, care să nu depășească 40 de ani. În nici un caz, această diferență creditoare din achiziție nu trebuie să fie înscrisă direct în capitalurile proprii.

Repunerea în cauză a diferenței din achiziție

EITF 95-3 prevede că atunci când a fost constituit un provizion pentru restructurare în conturile întreprinderii achiziționate și când el apare ulterior ca fiind excedentar, indiferent de data la care acest excedent a fost constatat, prețul de achiziție a întreprinderii este corectat prin scădere și, ca urmare, mărimea diferenței din achiziție face obiectul unei ajustări.

Dimpotrivă, atunci când provizionul se dovedește insuficient, diferența este considerată ca un complement de preț, în măsura în care ea este pusă în evidență într-un termen de maximum un an de la data achiziției; în acest caz, diferența din achiziție este corectată până la nivelul necesar. Dincolo de acest termen, prețul (implicit diferența din achiziție) nu poate să fie corectat(/ă); insuficiența în provizionare afectează în mod direct rezultatul perioadei.

Spre deosebire de societățile britanice (și cele franceze), imobilizări necorporale de tipul **mărcilor și părților de piață** apar destul de rar în bilanțul societăților americane. Explicația rezidă în faptul că astfel de imobilizări trebuie să fie amortizate pe baza aceleiași cote ca și diferențele din consolidare. În această situație, identificarea lor distinctă în bilanț nu mai prezintă nici un interes.

Cheltuielile de cercetare și de dezvoltare

- **Norme și alte texte contabile implicate**: FAS 2, FAS 68, FAS 86; FASB interpretation 4; FASB interpretation 6.
- **Definiții**

Cercetarea: activități ce vizează achiziționarea de cunoștințe noi în domenii particulare, **cu speranța** că ele vor putea să fie utilizate pentru punerea la punct de produse, servicii, procedee sau tehnici noi sau pentru ameliorarea produselor existente.

Dezvoltarea: punerea la punct de produse, servicii, procedee sau tehnici noi sau ameliorarea produselor existente.

Activități ce **nu constituie** cercetare sau dezvoltare:

– readaptări periodice ale produselor, benzilor de producţie, procedeelor de fabricaţie;
– studiile de piaţă.

● **Imobilizările utilizate în activităţile de cercetare şi de dezvoltare**

O întrebare care se pune este: dacă o imobilizare achiziţionată sau creată în vederea utilizării într-un program de cercetare şi de dezvoltare este susceptibilă să aibă o altă utilizare în viitor? Dacă răspunsul este da, bunul va fi înscris în activ la postul de imobilizări adecvat. Dacă răspunsul este nu, valoarea bunului va fi înscrisă la cheltuielile exerciţiului.

● **Prelucrarea contabilă a cheltuielilor de cercetare şi de dezvoltare**

Norma FAS 2 prevede înregistrarea acestora în **cheltuieli**, **fără posibilitatea de capitalizare**.

Mărimea cheltuielilor de cercetare şi de dezvoltare angajate în cursul exerciţiului trebuie să facă obiectul prezentării în situaţiile financiare: fie o rubrică specială în contul de profit şi pierdere, fie o menţiune în anexă.

● **Evaluarea costurilor de cercetare şi de dezvoltare**:

Costurile de cercetare şi de dezvoltare includ:
– costul imobilizărilor specifice înscrise la cheltuieli;
– amortizarea imobilizărilor nespecifice înscrise în activ;
– cheltuielile ce vizează personalul afectat activităţilor de cercetare şi de dezvoltare;
– cota-parte din cheltuielile indirecte, excluzând cheltuielile generale de administraţie, care nu sunt direct **utile** activităţilor de cercetare şi de dezvoltare.

Practica includerii în integralitate a costurilor de cercetare şi de dezvoltare în cheltuielile exerciţiului (şi norma aferentă: FAS 2) a suscitat numeroase controverse[96]. FASB a întreprins un studiu care demonstra că majoritatea cheltuielilor de cercetare şi de dezvoltare nu conduceau la nici un rezultat şi a adoptat, în consecinţă, norma sus-menţionată. Dar această decizie a generat o dispută cu comisia de valori mobiliare (SEC). Comisia propunea o prelucrare diferită în cazul cheltuielilor de exploatare minieră. Societăţile petroliere au făcut presiune asupra politicienilor (şi politicienii asupra SEC) pentru a fi scutite de a înscrie toate cheltuielile lor de explorare direct în cheltuieli. Ele estimau, în acest sens, că descoperirea unei rezerve este rezultatul mai multor explorări. Costul rezervei este constituit, în consecinţă, din totalitatea cheltuielilor de explorare suportate de întreprindere.

FASB a optat pentru metoda numită „**a eforturilor ce au reuşit**“ (successful efforts accounting) în cazul rezervelor miniere. Altfel spus, toate cheltuielile de explorare care conduc la o exploatare fiabilă sunt capitalizate şi sunt amortizate pe măsura utilizării rezervelor descoperite. Celelalte costuri sunt înregistrate direct la cheltuieli (norma FAS 19, emisă în 1977).

Unele societăţi petroliere au continuat să facă presiune pentru acceptarea metodei costurilor complete (full costing), care permite capitalizarea tuturor cheltuielilor de explorare şi amortizarea lor pe măsura exploatării zăcămintelor. În 1978, SEC a cedat şi a autorizat utilizarea metodei costurilor complete. În consecinţă, FASB a emis o nouă normă, FAS 25, pentru a recunoaşte această metodă. Peter Walton afirmă că este unul dintre cazurile rare în

[96] Idei inspirate din lucrarea „La comptabilité anglo-saxonne“ (pagina 29), anterior citată.

care SEC a intervenit direct în definirea GAAP. Caz care demonstra autoritatea Comisiei asupra organismului normalizator.

Cât priveşte drepturile intelectuale (intellectual property), aceste elemente necorporale pot să fie imobilizate şi amortizate pe perioada vieţii lor economice (de maximum 40 de ani). Totuşi, durata de viaţă economică este în mod normal mai mică de 40 de ani, deoarece schimbările tehnologice sunt rapide[97].

Produsele program (informatice) destinate să fie comercializate

- **Norma contabilă implicată**: FAS 86.

Obiectul normei: costurile produselor program (informatice) destinate să fie vândute, închiriate sau comercializate de o altă manieră.

- **Prelucrarea contabilă a costurilor**:

Norma FAS 86 prevede că toate costurile angajate pentru a studia fezabilitatea tehnologică a unui produs program destinat comercializării trebuie incluse în cheltuielile de cercetare şi de dezvoltare şi, deci, în structurile de cheltuieli ale contului de profit şi pierdere.

Distincţia costurilor angajate înainte ca şi după ce fezabilitatea produsului să fi fost demonstrată:

înainte: includerea costului în **cheltuieli**;
după: **capitalizarea** costului.

FASB precizează condiţiile necesare pentru ca fezabilitatea tehnică să poată fi stabilită: planificare, proiectare, codificare şi parametraj, teste…

- **Amortizare**:

Amortizarea costurilor capitalizate în contul produsului program trebuie să demareze din momentul în care acesta este disponibil pentru comercializare.

În acest sens, va fi înregistrată cea mai mare amortizare care rezultă din aplicarea următoarelor metode:

(i) metoda lineară, ţinând cont de durata de viaţă estimată;
(ii) costurile capitalizate x C.A.*) a anului / C.A. total estimată.

*) CA = cifra de afaceri

- **Depreciere**:

Trebuie să se procedeze periodic la evaluarea produselor program la nivelul fiecărui produs astfel încât să se verifice dacă valoarea netă contabilă nu este superioară valorii estimate a veniturilor viitoare diminuate cu cheltuielile corespunzătoare referitoare la cheltuielile de menţinere şi de asigurare a serviciilor după vânzare. În cazul în care valoarea netă contabilă este mai mare, trebuie să se constituie un provizion pentru depreciere. Cum acest provizion are un caracter ireversibil, el nu poate să fie reluat (la venituri).

- **Remarcă privind produsele program de utilizare internă**:

Nu există o normă contabilă specifică, FASB nedorind să extindă norma FAS 86 la produsele de utilizare internă.

Practica dominantă considerată de FASB ca fiind adecvată: înscrierea la **cheltuieli** a costurilor de dezvoltare a produselor de utilizare internă.

---

[97] În cazul brevetelor, de exemplu, durata de viaţă legală este de 17 ani.

● **Informaţii de furnizat în anexă:**

Anexa trebuie să indice valoarea produselor program ce a rămas de amortizat, cât şi cea a costurilor înscrise la cheltuielile perioadei, inclusiv mărimea cheltuielilor cu amortizările şi provizioanele.

3.7.3. Imobilizările corporale şi deprecierea acestora

Norme şi alte texte contabile implicate: ARB 43; ARB 44; APB 1; APB 6; APB 12; APB 29; FAS 92; FAS 93; FAS 109; FAS 121; FAS 66.

3.7.3.1. Consideraţii preliminare

Deşi mai multe texte fac referire la problematica imobilizărilor corporale, nu există nici o normă americană dedicată în mod special contabilizării acestui element bilanţier. Ca atare, se convine să se facă apel la cadrul conceptual, la principiile contabile fundamentale şi la textele citate mai sus.

Examinarea practicilor americane permite să se pună în evidenţă o concepţie diferită faţă de noţiunea de patrimoniu imobiliar, specifică sistemului contabil francez. În timp ce, în Franţa, conceptul de patrimonialitate se bazează pe proprietatea juridică a bunurilor, în Statele Unite, contabilii se ataşează, cu predilecţie, conceptului de control economic al imobilizării. Ceea ce face ca bunurile imobiliare intrate printr-un contract de locaţie-finanţare să figureze în activul întreprinderii.

3.7.3.2. Metode de evaluare

Costul de intrare

Metoda de evaluare general aplicată este cea a costurilor istorice; toate cheltuielile angajate cu ocazia intrării pentru a pune imobilizarea în stare de funcţiune sunt încorporabile în costul acesteia. În schimb, cheltuielile care nu contribuie la adăugarea de valoare sau la creşterea utilităţii bunului trebuie să fie înscrise în cheltuielile de exploatare. De asemenea, cheltuielile cu reparaţia bunului constituie o cheltuială a perioadei.

Costurile de demolare şi de demenajare a structurilor plasate pe un teren cumpărat pentru a executa construcţii fac parte din costul terenului.

Terenurile nu fac obiectul amortizării.

Imobilizările corporale produse de întreprindere pentru nevoi proprii

Când o întreprindere produce imobilizări corporale pentru sine, se vor aplica următoarele reguli de evaluare:

- toate costurile directe angajate sunt încorporate în costul de producţie al bunului;
- cheltuielile generale (cheltuielile fixe) nu trebuie să fie încorporate în costul bunului, exceptând situaţia în care producerea bunului a generat cheltuieli suplimentare în raport cu cele care au fost suportate anterior;
- în principiu, cheltuielile financiare trebuie să fie încorporate în costul construcţiei.

În concluzie: imobilizările corporale (property, plant and equipment) nu pot avea o valoare contabilă mai mare decât costul lor istoric. Excepţie fac imobilizările ce rezultă din cumpărarea unei filiale sau din alte cazuri specifice destul de rare. Imobilizările ce rezultă din cumpărarea unei filiale sunt evaluate la valoarea lor justă (valoarea de utilitate).

Dacă imobilizarea a fost construită de întreprindere, costul istoric trebuie să cuprindă, în principiu, dobânzile împrumuturilor eventual contractate. Operaţia de reevaluare a imobilizărilor este interzisă.

3.7.3.3. Amortizarea şi deprecierea activelor cu durată lungă de viaţă

Amortizarea

Amortizarea pe baza costului istoric este un principiu contabil general admis.

Inflaţia mare care a caracterizat, în unele perioade, economia americană nu a avut incidenţe asupra metodelor de amortizare preconizate.

Reamintind principiul evaluării la costuri istorice şi interzicând reevaluările, ARB 43 precizează că, **în trecut**, unele imobilizări au putut face obiectul reevaluărilor sau „reaprecierilor“: în astfel de circumstanţe, baza de amortizare trebuie să fie valoarea reevaluată şi nu costul istoric.

În vederea amortizării[98], costul activului este repartizat asupra duratei de viaţă estimată (durata de viaţă economică sau utilă), de o manieră sistematică şi raţională.

Nici un principiu nu fixează durate precise de viaţă pentru diferitele naturi de imobilizări, deoarece acestea sunt strâns legate de politica de întreţinere şi de menţinere a activelor fixe corporale aplicată de întreprindere.

Calculul amortizării se face în două etape:

- mai întâi, se calculează valoarea de amortizat, care corespunde costului istoric (în cele mai dese cazuri, de achiziţie) diminuat cu valoarea recuperabilă cu ocazia cesiunii imobilizării (salvage value);
- apoi, se repartizează această valoare asupra duratei de viaţă economică.

În vederea amortizării, sunt acceptate mai multe metode:

(i) **Metoda de amortizare lineară** (straight line depreciation) este utilizată mai ales în conturile sociale. Presupunând un cost istoric de 3.000 şi o valoare reziduală de 600, la o durată de viaţă economică de 3 ani corespunde o amortizare lineară anuală de:

$$\frac{3.000 - 600}{3} = 800$$

(ii) **Metoda de amortizare degresivă** (decreasing balance method) se fundamentează pe următoarea relaţie de calcul:

---

[98] Vocabularul anglo-saxon referitor la amortizare poate să creeze confuzii pentru noi, cei din Europa continentală. Ei utilizează termenii de **depreciation** şi **amortisation** pentru a desemna contabilizarea în cheltuieli a costului unei imobilizări, pe durata de viaţă economică a acesteia. Pentru noi, ambii termeni au sensul de amortizare. În schimb, pentru noţiunea de depreciere, se utilizează expresiile în limba engleză **writing down** (înregistrarea unei formule contabile pentru a diminua valoarea) sau **make a provision against** (a crea un provizion pentru o pierdere de valoare). A se consulta, în acest sens, şi „La comptabilité anglo-saxonne“ (Peter Walton), pagina 31, lucrare anterior citată.

$$Ca = 1 - \sqrt[n]{\frac{S}{C}}, \quad \text{unde:}$$

Ca = cota de amortizare,
n = durata de viață,
S = valoarea reziduală,
C = costul istoric.

În exemplul de mai sus

$$Ca = 1 - \sqrt[3]{\frac{600}{3.000}} = 41,52\%$$

Aplicată la valorile nete contabile, cota de amortizare degresivă va conduce la următoarele mărimi ale amortizării:

Anul	Valoarea contabilă nouă	Cheltuiala cu amortizarea	Valoarea netă contabilă
1	3.000	3.000 x 41,52% = 1246	1.754
2	1.754	1.754 x 41,52% = 728	1.026
3	1.026	1.026 x 41,52% = 426	600

(iii) **Metoda soldului degresiv înmulțit cu 2** (double declining balance) apare mai **apropiată** de sensul pe care contabilitatea franceză şi cea românească (varianta AD 1) îl dau metodei degresive. Cota de amortizare lineară este înmulțită cu 2 în vederea determinării cotei degresive. Aceasta se aplică inițial la costul istoric diminuat cu valoarea reziduală, iar apoi, la valoarea netă contabilă.

(iv) **Metoda sumei numerelor anilor** (sum of years' digits: SOFTY)[99] este şi ea o metodă degresivă, conform căreia amortizările descresc proporțional cu ordinea numerică inversă a anilor. În exemplul de mai sus:

Suma numerelor anilor = 3 + 2 + 1 = 6

Anul	Cheltuiala cu amortizarea
1	$\frac{3}{6}$ x (3.000 – 600) = 1.200
2	$\frac{2}{6}$ x (3.000 – 600) = 800
3	$\frac{1}{6}$ x (3.000 – 600) = 400

[99] Această metodă a făcut obiectul prezentării şi în cazul contabilității britanice.

valoarea reziduală = 3000 – (1200+800+400) = 600

(v) **Metoda bazată pe activitatea** realizată cu ajutorul imobilizării în cauză. Activitatea realizată este exprimată în ore-maşină, kilometri parcurşi, producţie obţinută etc. Ea mai poartă numele de metoda amortizării funcţionale sau metoda unităţii de producţie (unit of production method)[100].

În cadrul conturilor anuale trebuie să figureze informaţii precum: cheltuiala anuală cu amortizările; amortizările cumulate totale sau pentru fiecare rubrică, la închiderea exerciţiului; soldurile imobilizărilor corporale amortizabile, prezentate după natură sau după funcţie; descrierea metodelor de amortizare utilizate pentru fiecare rubrică.

În plus, pentru imobilizările corporale, dincolo de informaţiile privind costurile istorice ale existentului, trebuie să mai fie furnizate informaţii referitoare la achiziţii şi cesiuni.

Întreprinderile americane au obiceiul să furnizeze toate aceste informaţii în anexă. În general, ele preferă ca bilanţul să rămână cât mai simplu posibil.

b) **Deprecierea activelor cu durată lungă de viaţă**

Întreprinderile americane trebuie să revadă în mod regulat valoarea activelor imobilizate pentru a se asigura că nu au intervenit evenimente sau schimbări, care să aibă drept consecinţă imposibilitatea de a recupera valoarea netă contabilă.

Evenimentele care pot să antreneze o astfel de scădere a valorii activelor imobilizate se referă la:

- modificări în utilizarea activului sau/şi în starea sa fizică;
- factori de ordin reglementar ce afectează utilizarea activului;
- costuri de exploatare mult mai mari în raport cu condiţiile iniţial prevăzute;
- uzura morală a acestor active.

Lista acestor evenimente nu este decât indicativă.

Valoarea contabilă a imobilizărilor trebuie să fie egală sau mai mică decât fluxurile de trezorerie generate de utilizarea lor viitoare în întreprindere (recoverable in use), indiferent de valoarea lor reală. În acest sens, FASB a emis o nouă normă[101], care precizează că întreprinderea trebuie să revadă valorile contabile ale imobilizărilor sale, dacă evenimente sau circumstanţe lasă să se întrevadă că valoarea contabilă a imobilizărilor nu mai este recuperabilă. Pentru a efectua acest control, întreprinderea trebuie să estimeze fluxurile viitoare de trezorerie legate de utilizarea imobilizării şi să le compare cu valoarea contabilă a imobilizării. Dacă fluxurile de trezorerie sunt mai mici decât valoarea contabilă a imobilizării, aceasta trebuie să fie redusă până la nivelul valorii sale reale (printr-un provizion pentru depreciere).

În fapt, conţinutul normei este ceva mai complex. Ea regizează tot ceea ce este depreciere excepţională a imobilizărilor.

Analiza se poartă asupra a două categorii de imobilizări: cele destinate să fie cedate şi cele destinate să fie conservate.

---

[100] Această metodă a făcut obiectul prezentării şi în cazul contabilităţii britanice.

[101] Este vorba despre norma FAS 121 legată de deprecierea activelor cu durată lungă de viaţă (impairment of long-life assets). Ea se aplică atât activelor corporale imobilizate (long lived assets) cât şi a activelor necorporale. În schimb, norma nu vizează instrumentele financiare (în înţelesul larg al termenului) şi creditele pe termen lung consimţite clientelei de către instituţiile financiare.

În cazul imobilizărilor destinate să fie cedate, acestea trebuie să fie contabilizate la cea mai mică valoare dintre valoarea netă contabilă şi valoarea justă (fair value)[102]. Valoarea justă poate să fie asimilată cu valoarea de piaţă (în nici un caz nu poate să fie vorba despre o valoare în condiţii de vânzare forţată). Valoarea justă poate să fie aproximată pe baza valorii actualizate a fluxurilor de trezorerie viitoare.

Norma prevede mecanisme corectoare care nu permit o evaluare pe bază de cash-flows de mărime aberantă.

Valoarea justă este aproximativ egală cu valoarea de utilitate.

De asemenea, norma prevede că bunul nu mai trebuie să fie amortizat în cursul perioadei care precede cesiunea. Altfel spus, dacă asupra unei imobilizări, utilizate şi amortizate până la un anumit moment, se ia decizia de cesiune peste un anumit timp, înregistrarea amortizării trebuie sistată.

În cazul imobilizărilor destinate să fie conservate, se declanşează testul de depreciere (impairment test). În acest sens, se compară valoarea netă contabilă cu suma neactualizată a fluxurilor de trezorerie.

Dacă valoarea netă contabilă este mai mică, nu se va înregistra nici o depreciere suplimentară.

Dacă, dimpotrivă, valoarea netă contabilă este mai mare, va avea loc o reducere de valoare (an impairment), pentru a aduce valoarea netă contabilă la nivelul valorii juste (determinate pe baza fluxurilor de trezorerie).

În legătură cu problema deprecierii activelor cu durată lungă de viaţă, se impun două precizări:

- Norma FAS 121 distinge metoda utilizată pentru efectuarea testului de apreciere a valorii nete contabile a bunului de metoda de evaluare a provizionului pentru depreciere: prima metodă operează ţinând cont de fluxuri neactualizate, în timp ce a doua metodă **poate** să recurgă la actualizare.
- În martie 1995, FASB a publicat această normă plecând de la considerentul că textele existente şi principiile general admise cereau numai compararea la inventar a valorii contabile a bunurilor cu valoarea lor justă pentru a verifica dacă există sau nu o supraevaluare.

Remarcă: Noua normă internaţională, IAS 37 „Deprecierea activelor" (Impairment of Assets), este elaborată **aproximativ** în acelaşi spirit.

3.7.3.4. Schimbul de bunuri imobiliare

În Franţa, Planul contabil general prevede că imobilizările achiziţionate pe cale de schimb sunt contabilizate la valoarea de utilitate a lotului (dintre cele două presupuse de operaţie) pentru care estimarea este cea mai sigură. În cursul ultimilor ani, caracterizaţi printr-o criză imobiliară, numărul de tranzacţii de schimburi de bunuri imobiliare a crescut foarte mult. Aceste practici au condus întreprinderile la degajarea de plusuri de valoare din schimb şi la reevaluarea activului lor. Aceasta reprezintă o derogare de la regula de evaluare a

[102] Valoarea justă este preţul la care un bun ar putea să fie schimbat, sau o datorie achitată, între un vânzător şi un cumpărător în mod normal informaţi şi care consimt asupra efectuării unei tranzacţii echilibrate.

activelor la costul istoric, chiar dacă, în realitate, nu avusese loc o schimbare reală în compoziţia patrimoniului economic al întreprinderilor ce procedaseră la astfel de schimburi.

Conform normei APB 29 (şi al avizului EITF 87-29 al comitetului de urgenţă), principiul fundamental adoptat de FASB este următorul: un schimb **trebuie** să fie contabilizat pe baza valorii juste a bunurilor schimbate, ceea ce înseamnă că tranzacţia este asimilată unei vânzări şi unei cumpărări.

Dincolo de acest principiu, au fost introduse câteva excepţii:

(i) se convine ca valoarea justă a activelor transferate să fie **determinabilă**;

(ii) cazul în care schimbul nu este realizat în cadrul procesului de formare a rezultatelor (earning process): FASB dă ca exemplu schimburile care nu îndeplinesc condiţiile pentru a fi ataşabile procesului de realizare a profitului (schimbul de bunuri destinate să fie vândute (produse în stoc), în contrapartida unor bunuri similare din aceeaşi ramură de activitate sau linie de produse; schimbul unui bun nedeţinut pentru a fi vândut, în contrapartida unui bun similar, la rândul lui nedeţinut pentru a fi vândut).

3.7.4. Contractele de locaţie (Leases)

Texte de referinţă: FAS 13; FAS 22; FAS 23; FAS 29; FAS 76; FAS 77; FAS 91; FAS 94; FAS 98; FAS 109; interpretări ale FASB: no. 19, 21, 23, 24, 26, 27.

3.7.4.1. Consideraţii preliminare

Un contract de locaţie este un contract care conferă dreptul de a utiliza un bun, în mod obişnuit pentru o perioadă determinată. El implică două părţi: proprietarul bunului (the lessor) şi partea ce contractează dreptul de utilizare a bunului, numită locatar (the lessee).

Contractele de locaţie acoperă şi contractele care, deşi nu se referă în mod special la o locaţie, prezintă caracteristica de a transfera unui terţ dreptul de utilizare a unui bun.

Contractele de locaţie reglementate prin textele enunţate mai sus nu includ contractele privind serviciile care nu transferă dreptul de utilizare a unui bun şi nici contractele ce vizează dreptul de explorare sau de exploatare a resurselor naturale sau pe cele relative la licenţele de exploatare ca, de exemplu, filmele, manuscrisele, drepturile de copiere (copyrights) etc.

Înscrierea în bilanţ a bunurilor deţinute (închiriate) de o întreprindere, în virtutea încheierii unui contract de locaţie-finanţare, este, în mod evident, o idee americană. Încă din anii '40, normalizatorii s-au preocupat de validitatea unui bilanţ care să reflecte **imaginea economică**[103] a situaţiei financiare a întreprinderii, atunci când un element important de imobilizări era finanţat printr-un contract de leasing (financiar) şi rămânea în afara bilanţului.

În intervalul de timp 1949-1973 au fost avansate mai multe propuneri, dar acestea permiteau numai furnizarea unor informaţii suplimentare în anexă, referitoare la plăţile de efectuat.

În 1976, FASB a publicat norma **FAS 13**, normă care ducea raţionamentele mai departe. Ea solicita ca imobilizările care fac obiectul unui contract de locaţie-finanţare să

[103] Comptabilité anglo-saxonne, lucrare anterior citată (pagina 32).

figureze în activul bilanţier al locatarului, contrabalansate de o datorie de aceeaşi mărime. Norma distingea locaţiile de exploatare (operating leases) de locaţiile financiare (capital leases).

Contractele de locaţie au în comun faptul că proprietatea bunurilor închiriate rămâne apanajul persoanei care a dat bunul în locaţie.

Totuşi, în unele contracte de locaţie, caracteristica esenţială a dreptului de proprietate este transferată locatarului. Este vorba despre **riscul inerent utilizării bunului** (speranţa de a obţine profituri, eventualitatea de a pierde).

Ca atare, se disting două familii de contracte:

- **contractele de locaţie-finanţare** (capital leases): au ca efect transferarea în mod substanţial la locatar a avantajelor şi riscurilor inerente proprietăţii bunului;
- celelalte contracte, numite de **locaţie simplă** (operating leases).

3.7.4.2. Contractele de locaţie-finanţare (capital leases)

Este deja cunoscut că astfel de contracte constituie, în fapt, o modalitate particulară de finanţare a imobilizărilor.

Tratamentul contabil:

- **La locatar**:
  - la semnarea contractului: înscrierea imobilizării, în activ, şi a unei datorii, în pasiv;
  - ulterior: înregistrarea chiriilor asimilate unor rambursări de datorii la anumite scadenţe (partea de capital şi dobânda); activul este amortizat în conformitate cu regulile aplicabile imobilizărilor din aceeaşi categorie.
- **La proprietar**:
  - o prelucrare simetrică: proprietarul este considerat un creditor.

Pentru ca un contract de locaţie să poată fi considerat de **locatar** ca fiind un contract de natură financiară, este suficient să fie îndeplinită **una dintre următoarele patru condiţii**:

(i) la sfârşitul contractului, proprietatea bunului este automat transferată locatarului (contractul prevede că bunul va fi vândut locatarului la scadenţă);

(ii) locatarul are posibilitatea să achiziţioneze bunul în cursul contractului, la un preţ suficient de avantajos pentru ca, la data semnării contractului, el să fie aproape sigur că va beneficia de această opţiune;

(iii) durata contractului este cel puţin egală cu trei pătrimi din durata de viaţă estimată a bunului (durata de viaţă economică); în această durată sunt incluşi şi anii de utilizare ce au precedat locaţia: excepţie: acest criteriu nu poate să fie utilizat pentru un contract care începe în ultima perioadă de viaţă a bunului (ultimul sfert din durată: 25%);

Exemplu: Un avion care are o durată de viaţă estimată la 25 de ani este închiriat pentru cinci perioade succesive, fiecare de câte 5 ani. Dacă prima perioadă (5 ani) a corespuns unui contract de locaţie simplă, ultima perioadă (5 ani) nu poate corespunde unui contract de locaţie-finanţare pentru că acesta ar începe în ultimul sfert din durata totală de viaţă a bunului.

(iv) valoarea actualizată a plăţilor de efectuat în virtutea contractului (chirii şi alte elemente) este cel puţin egală cu 90% din valoarea de piaţă a bunului (valoarea

reală), diminuată cu suma cheltuielilor accesorii (asigurări, întreţinere etc.) care cad în sarcina proprietarului şi cu suma creditelor de impozit, deduse şi susceptibile să fie recuperate de către proprietar (excepţie: acest ultim criteriu nu poate să fie utilizat pentru o locaţie care începe în ultimul sfert din durata de viaţă estimată a bunului).

Din punct de vedere al **proprietarului**, în plus trebuie ca locatarul să fie în mod normal solvabil şi să nu existe incertitudini importante referitoare, în special, la conformitatea bunului închiriat cu caracteristicile prevăzute în contract.

Durata de amortizare a bunului de către locatar: ea este durata de viaţă estimată a bunului:

- dacă această durată este mai mică decât durata contractului sau
- dacă locatarul este solicitat să devină proprietarul bunului la sfârşitul sau pe parcursul contractului.

În caz contrar, durata de amortizare este durata contractului.

Locaţia financiară însoţită de o vânzare

Proprietarul trebuie să aplice următoarele reguli:

Valori	Afectare contabilă
Plăţile de efectuat în virtutea contractului + valoarea reziduală negarantată	Valoarea brută a investiţiei („împrumutul" acordat, inclusiv dobânzile împrumutului)
Diferenţa între valoarea anterioară şi mărimea ei actualizată	Venit constatat în avans, de repartizat pe durata contractului (dobânzile împrumutului)
Valoarea actualizată a plăţilor de efectuat, în virtutea contractului	Preţul de vânzare al bunului de înscris la venituri
Costul bunului diminuat cu valoarea actualizată a valorii reziduale negarantate	Imputat (inclus) în costul vânzărilor

3.7.4.3. Contractele de locaţie simplă (ordinară)

În cazul acestor contracte, chiriile sunt înregistrate la cheltuieli, pe perioadele corespunzătoare închirierii.

Totuşi, dacă aceste chirii nu sunt facturate de o manieră lineară, cheltuiala trebuie repartizată linear, exceptând situaţia în care o altă metodă de repartizare ar fi justificată, deoarece ar ţine cont de veniturile generate de bunul în cauză.

3.7.4.4. Locaţii de ansambluri imobiliare

Dacă astfel de contracte prevăd transferul de proprietate – este vorba, evident, despre locaţiile financiare, valoarea ansamblului imobiliar este repartizată asupra posturilor „terenuri" şi „construcţii".

În situaţia în care contractele nu prevăd transferul de proprietate, sunt vizate două cazuri, după cum valoarea terenului este mai mică sau mai mare de 25% din valoarea ansamblului imobiliar:

- Dacă valoarea este mai mică de 25%: ansamblul imobiliar este considerat, în mod global, ca fiind o „construcţie".
- Dacă valoarea este mai mare de 25%: contractul este separat în două subcontracte: locaţia terenului şi locaţia construcţiei:
  - subcontractul relativ la teren este tratat ca o locaţie simplă;
  - subcontractul relativ la construcţie este o locaţie financiară sau o locaţie simplă, după cum el răspunde sau nu la cel puţin una din ultimele două condiţii ((iii)/(iv)) ce caracterizează contractele de natură financiară.

3.7.4.5. Informaţiile de furnizat în conturile locatarului

- În cazul locaţiilor de natură **financiară**:
  - valoarea brută a imobilizărilor achiziţionate;
  - plăţile minimale ce rămân de efectuat, în virtutea contractului la data închiderii exerciţiului (totalul şi sumele scadente pentru următoarele cinci exerciţii), cât şi diferenţa între această sumă şi valoarea sa actualizată;
  - cheltuiala cu amortizările şi amortizările cumulate etc.
- În cazul locaţiilor **simple** (ordinare): chiriile ce au rămas datorate la închiderea exerciţiului, pe scadenţe (locaţie de lungă durată nerevizuibilă).

3.7.4.6. Operaţia de cesiune a contractelor (lease-back)

- **Reguli generale**:

Un astfel de contract de locaţie este tratat fie ca o finanţare, fie ca o locaţie simplă, în funcţie de faptul dacă el îndeplineşte sau nu una dintre condiţiile ce definesc acest tip de contract.

În caz de locaţie de natură financiară, locatarul înregistrează imobilizarea cedată la noua sa valoare.

Profitul ce rezultă din vânzarea imobilizării cedate este înscris în contul de venituri de repartizat pe mai multe exerciţii şi este constatat, deci, la rezultate:

- pe măsura amortizării bunului închiriat (locaţie de natură financiară);
- proporţional cu cheltuielile cu chiriile (locaţie simplă).

În anumite cazuri, este posibil să se recunoască profitul sau o parte a acestuia încă de la semnarea contractului.

- **Reguli particulare atunci când contractul se referă la bunuri imobiliare**:

De exemplu: uzine, imobile de birou, centrale electrice.

Contractul poate în mod efectiv să fie analizat ca o cesiune urmată de un contract de închiriere: se aplică regulile generale referitoare la lease-back.

Termenii contractului „mărturisesc" de ce vânzătorul nu a transferat cumpărătorului, în mod real, proprietatea bunului.

În acest caz, metoda contabilă adecvată constă **în** menţinerea imobilizării în bilanţul vânzătorului, la nivelul valorii sale de origine, **în** amortizarea ei în continuare, conform aceleeaşi metode, şi **în** constatarea unui împrumut, în pasiv.

Norma FAS 13 a fost modificată în mai multe reprize. Ea a constituit model de inspiraţie şi pentru alte ţări anglo-saxone. Metoda pe care o prescrie este utilizată, de asemenea, în conturile consolidate ale grupurilor franceze.

Fiind considerată foarte novatoare, a fost o vreme când instituţiile financiare s-au opus cu vehemenţă spiritului ei. Totuşi, efectele ei au fost mult mai puţin importante decât se presupunea. Principalul „punct contestabil" al normei este dat de precizia criteriilor pe care le promova. Ca totdeauna, practicienii au găsit soluţia pentru a scăpa de exigenţele normei: era suficient să se încheie contracte pe termen scurt şi reînnoibile. Se prefera să se modifice scadenţa contractelor de locaţie-finanţare decât bilanţurile.

De dată relativ recentă, un consilier tehnic al organismului australian de normalizare a propus, în consecinţă, anularea distincţiei între locaţiile de finanţare şi cele de exploatare. El aprecia că ar trebui să se solicite imobilizarea oricărui contract de locaţie, chiar şi în situaţia în care durata sa nu depăşeşte o zi. Preşedintele organismului britanic de normalizare şi-a exprimat şi el unele dezacorduri cu această normă. El se mira că nici un avion nu apărea în bilanţurile marilor societăţi de transport aerian[104].

3.7.5. Capitalizarea cheltuielilor cu dobânzile (Interest cost capitalization)

Normele contabile implicate: FAS 34; FAS 42; FAS 58; FAS 62; FAS 87.

3.7.5.1. Reguli generale

Cheltuielile cu dobânzile legate de achiziţia sau de producţia anumitor active **trebuie** să fie **capitalizate**, ca parte integrantă a costului istoric al acestor active.

Cheltuielile totale cu dobânzile aferente exerciţiului şi partea din aceste cheltuieli care a fost capitalizată sunt menţionate în situaţiile financiare (contul de profit şi pierdere şi/sau anexă).

Activele vizate şi nevizate

- Activele vizate: sunt activele ce solicită un anumit timp înainte de a putea fi utilizabile. Este vorba, în special, despre:
  - activele produse de întreprindere,
  - activele produse în afara întreprinderii, pentru care au fost vărsate avansuri,
  - activele destinate să fie vândute sau închiriate şi care fac parte din proiecte individualizate.
- Activele nevizate:
  - stocurile produse în cantitate mare şi pe o bază repetitivă,
  - activele în stare de utilizare,
  - activele încă neutilizate, fără ca nefolosirea lor să provină din executarea de lucrări.

[104] Idei culese din lucrarea lui Peter Walton, Comptabilité anglo-saxonne, paginile 32-33 (anterior citată).

Calculul cheltuielilor cu dobânzile

- **Principiu**: dobânzi care n-ar fi luate în cont dacă investiția sau producția activului vizat nu ar avea loc.
- **Rata dobânzii**: rata medie de îndatorire a întreprinderii sau grupului, sau rata împrumutului specific contractat.
- **Baza de calcul**: mărimea costurilor înscrise în activ, cu condiția ca ele să fi fost plătite.
- **Limită**: totalul cheltuielilor cu dobânzile angajate în cursul exercițiului (pe o bază consolidată).

Perioada de capitalizare

Capitalizarea dobânzilor se declaşează atunci când sunt reunite următoarele trei condiții:

- plățile au avut loc,
- lucrările şi demersurile ce vizează ca bunul să fie utilizabil sunt în curs de desfăşurare,
- cheltuielile financiare sunt angajate.

Capitalizarea se încheie atunci când activul este gata să fie utilizat.

3.7.5.2. Capitalizarea cheltuielilor financiare în cazul imobilizărilor corporale

Norma FAS 34 tratează problema capitalizării cheltuielilor financiare, referitoare la unele active produse de întreprindere şi angajate pentru ca astfel de bunuri să fie pregătite pentru a fi utilizate.

Norma FAS 42 precizează pragurile semnificative referitoare la capitalizarea dobânzilor.

Principiul fundamental care justifică operația de capitalizare a dobânzilor este că toate cheltuielile angajate începând cu demararea producției şi până la data posibilă de utilizare a unui bun imobilizabil trebuie să fie luate în considerare pentru a fi incluse în prețul de revenire[105].

În ceea ce priveşte cheltuielile financiare, sunt capitalizate numai acele cheltuieli ce se referă la perioada de producție a bunului până în momentul în care acesta este pregătit pentru a fi utilizat. Prin utilizare, trebuie să se înțeleagă fie folosirea pentru nevoile proprii ale întreprinderii, fie vânzarea.

Cheltuielile financiare **sunt capitalizabile** în cazul tuturor activelor pentru care se solicită o perioadă – numită de achiziție, definită ca perioada ce începe o dată cu primele cheltuieli relative la bunul în cauză şi se termină atunci când bunul este pregătit pentru utilizarea prevăzută.

Cheltuielile financiare nu pot să fie încorporate în prețul de revenire al bunurilor a căror producție este terminată sau care au fost puse în funcțiune, sau al bunurilor ce nu vor viza activități continuate de întreprindere.

---

[105] Noțiunea de preț de revenire (devenită desuetă în limbajul contabil românesc) se referă la o mărime echivalentă costului complet. În teoria şi practica franceză, noțiunea de preț de revenire a fost înlocuită cu cea de **cost de revenire**. Acesta din urmă desemnează costul produsului distribuit.

Mărimea cheltuielilor financiare capitalizate nu poate să depăşească pe cea a dobânzilor efectiv suportate de întreprindere în cursul perioadei, ceea ce este echivalent cu faptul că operaţia de capitalizare nu trebuie să conducă la un sold creditor al postului (în fapt, al contului) „cheltuieli financiare".

În principiu, sunt capitalizate cheltuielile financiare referitoare la **finanţarea afectată în mod special** bunului imobilizat vizat. Totuşi, dacă **nu există** un împrumut sau o finanţare în mod special afectat(/ă) bunului vizat, mărimea cheltuielilor financiare încorporabile în costul de producţie imobilizat poate să fie determinată prin recursul la metoda **ratei medii ponderate a dobânzii**.

Trebuie să se ţină cont de avansurile primite pe linie de împrumut, astfel încât acestea să fie deduse din finanţarea bunului, deoarece, pentru această parte, cheltuielile cu dobânzile au fost luate în considerare.

Determinarea mărimii cheltuielilor financiare face apel la judecata profesională: obiectivul este de a obţine un cost de finanţare raţional, care ar fi putut să fie evitat dacă bunul nu ar fi fost produs sau achiziţionat.

Capitalizarea cheltuielilor financiare poate să conducă la **un cost al imobilizării mai mare decât valoarea sa netă de realizare**. În aceste circumstanţe, principiile contabile general admise solicită constituirea **unui provizion pentru depreciere**.

Remarcă: În Statele Unite, indiferent care este destinaţia bunului – vânzare sau utilizare internă, costul trebuie, la inventar, să fie supus unui test de comparaţie cu valoarea netă de realizare. Dacă valoarea netă de realizare este mai mică, trebuie să se constate (să se înregistreze) o depreciere.

3.7.5.3. Capitalizarea cheltuielilor financiare în cazul stocurilor

La modul general, în anumite condiţii, FASB consideră că elementul în discuţie (cheltuielile financiare) constituie o componentă a costului de achiziţie sau de producţie al unui activ.

Norma FAS 34 prevede că sunt stocabile numai cheltuielile financiare care au fost suportate în cursul perioadei de producţie a bunului, până în momentul în care acesta este disponibil pentru utilizarea care i-a fost destinată: vânzare sau utilizare internă. Din punct de vedere practic, regula se aplică bunurilor care necesită o „lungă" perioadă de achiziţie sau de producţie. Organismul de normalizare exclude bunurile produse în cantităţi mari şi în mod repetitiv. De asemenea, practica relevă că numai bunurile sau/şi lucrările în curs al căror ciclu de producţie depăşeşte un exerciţiu sunt susceptibile să genereze capitalizarea cheltuielilor financiare aferente.

Cheltuielile financiare capitalizate aferente unei perioade nu pot să depăşească mărimea cheltuielilor financiare referitoare la acea perioadă. Altfel spus, ele nu pot să genereze un sold creditor al postului (contului)[106] în cauză.

În absenţa unei finanţări specifice bunului vizat, cheltuielile financiare capitalizabile sunt determinate pe baza ratei medii ponderate a dobânzii referitoare la împrumuturile în curs,

---

[106] Postul „cheltuieli financiare".

pe perioada de producţie a bunului. Rata medie ponderată se aplică la mărimea cheltuielilor angajate în cursul perioadei pentru producerea bunului respectiv.

În cazul unui împrumut specific[107], rata dobânzii aferentă împrumutului este aplicată la cheltuielile angajate pentru producţie, în limita mărimii împrumutului afectat. Pentru sold, se recurge la metoda ratei medii ponderate a celorlalte împrumuturi, nespecifice.

Capitalizarea cheltuielilor financiare demarează o dată cu primele cheltuieli angajate pentru aprovizionări şi se termină la data la care bunul este disponibil pentru utilizare. În cazul unor întreruperi lungi ale perioadei de fabricaţie, capitalizarea cheltuielilor financiare trebuie să înceteze pentru intervalele de timp respective.

Capitalizarea cheltuielilor financiare poate să conducă la un cost de producţie mai mare decât valoarea netă de realizare sau decât valoarea de piaţă. Prin aplicarea regulii „celei mai mici valori dintre cost şi preţul pieţei", **trebuie să se constituie un provizion**, pentru a aduce valoarea stocului la cea mai mică dintre cele două valori.

3.7.6. Valorile de exploatare: stocuri şi lucrări în curs (Inventory and work in process)

Texte de referinţă: ARB 43; interpretările FASB no. 1 şi 17.

3.7.6.1. Consideraţii preliminare

- **Definirea stocurilor**: termenul „stocuri" este utilizat pentru a desemna elemente de activ:
  - fie deţinute pentru a fi vândute în cursul normal al exploatării;
  - fie aflate în curs de producţie, în vederea vânzării lor în perioada normală de exploatare;
  - fie conservate pentru a fi consumate în mod direct sau indirect în procesul de producţie a bunurilor sau cel de prestare de servicii, bunurile şi serviciile fiind destinate vânzării.

Materiile prime sau furniturile cumpărate pentru producţie pot să fie utilizate sau consumate pentru necesităţile construcţiei de active imobilizate sau pentru alte scopuri, în afara procesului de producţie; în astfel de cazuri, ele nu necesită o clasificare specifică.

- **Obiectivul contabil**

Obiectivul esenţial este de a conecta, de o manieră satisfăcătoare, cheltuielile la venituri, pentru a determina rezultatul realizat. Astfel, valoarea stocurilor la un moment dat reprezintă soldul costurilor relative la bunurile deţinute, după conectarea cheltuielilor absorbite de bunurile vândute.

Plecând de la acest obiectiv general, dar în mod clar exprimat, dezvoltările consacrate evaluării stocurilor în textele contabile americane sunt destul de limitate (aceste texte oferă puţine indicaţii referitoare la determinarea costurilor de producţie, alocarea/repartizarea cheltuielilor indirecte şi a cheltuielilor generale).

---

[107] Aferent bunului în cauză.

3.7.6.2. Metodele de evaluare a stocurilor

- **Costul de intrare al stocurilor**

Principiul general de determinare a costului de intrare este costul de achiziţie sau costul de producţie.

Costul de achiziţie al unui element de stoc este preţul plătit pentru cumpărarea sa sau mărimea avantajelor consimţite de cumpărător; costul include cheltuielile directe şi indirecte angajate pentru a aduce bunul în stare şi în locul în care se găseşte.

Cu toate că principiul de bază este clar, în practică, evaluarea lucrărilor în curs şi a produselor finite se confruntă cu dificultăţi legate de alocarea costurilor şi cheltuielilor. Astfel, în anumite circumstanţe, cheltuielile legate de deşeurile de fabricaţie sau rezultate din deteriorare, recondiţionare sau alte cheltuieli de producţie pot să fie anormal de mari. În aceste condiţii, încorporarea lor în costul de producţie al stocurilor nu este acceptabilă deoarece ele nu contribuie la o valoare adăugată efectivă. Ele trebuie să fie considerate cheltuieli ale perioadei, neîncorporabile în valoarea stocurilor. De asemenea, cheltuielile generale constituie, de obicei, o cheltuială a perioadei, excepţie făcând situaţia în care o parte a acestor cheltuieli poate să fie în mod clar conectată la o producţie: în acest din urmă caz, ele constituie un element al costului de producţie „stocabil". Excluderea tuturor cheltuielilor generale din evaluarea stocurilor nu constituie o procedură contabilă acceptabilă.

În ceea ce priveşte cheltuielile financiare, chiar dacă în principiu nu este exclus ca ele să fie încorporate în cost[108], în practică, o atare încorporare constituie un caz rar întâlnit.

Cheltuielile comerciale suportate pentru vânzarea bunurilor nu fac parte din costul de achiziţie sau de producţie.

- **Determinarea costului**

Evaluarea stocurilor de bunuri perfect identificabile, adică ale căror costuri specifice pot să fie imputate în mod individual, trebuie să se facă pe baza costurilor individuale.

Evaluarea stocurilor de bunuri confundabile (fungibile), adică a bunurilor cumpărate şi vândute în cantităţi mari şi care nu permit o identificare a costurilor specifice pentru articolul vândut, se face prin recursul la diverse metode autorizate. Aceste metode sunt legate de fluxul factorilor costurilor; de exemplu: metoda primul intrat, primul ieşit (FIFO), metoda costului mediu ponderat, metoda ultimul intrat, primul ieşit (LIFO).

Textele nu precizează condiţiile de utilizare a acestor diferite metode autorizate. Ele indică numai faptul că metoda de reţinut este cea care permite să se reflecte cel mai bine venitul perioadei.

Totuşi, la acest nivel, consideraţiile de ordin fiscal nu sunt neutre. Astfel, pentru administraţia fiscală americană, dacă o întreprindere recurge, în contabilitate, la metoda LIFO, ea este obligată să o utilizeze şi din punct de vedere fiscal. Într-o perioadă de creştere a preţurilor şi de stocuri care nu se micşorează, se va obţine un rezultat mai mic, ceea ce conduce la o reducere a impozitului.

---

[108] Capitalizarea acestor cheltuieli a făcut deja obiectul lucrării noastre, în paragraful 3.7.5.3.

Totodată, se poate menţiona că numeroase întreprinderi ce aplică metoda LIFO furnizează în raportul anual o informare privind diferenţele rezultate ca urmare a folosirii metodelor FIFO şi LIFO[109], ceea ce permite analiştilor, dacă este cazul, să retrateze rezultatul.

- **Evaluarea stocurilor la inventar**

La inventar, stocurile trebuie să fie evaluate la cea mai mică valoare dintre cost şi valoarea de piaţă, cu excepţia unor cazuri în care ele pot să fie evaluate la un preţ mai mare.

Când este evident că valoarea de utilitate a unui bun în cadrul operaţiilor curente ale întreprinderii a devenit mai mică decât costul lui (de achiziţie sau de producţie) ca urmare a demodării, deteriorării, schimbărilor de preţuri sau a oricărei alte cauze, diferenţa trebuie să fie înregistrată la pierderile perioadei. În aceste cazuri, este practicată estimarea la cea mai mică valoare dintre cost şi preţul pieţei.

În cadrul expresiei „cea mai mică valoare dintre cost şi preţul pieţei“, noţiunea „preţul pieţei“ este echivalentă cu cea de **preţ curent de înlocuire**, cu condiţia ca să fie respectate următoarele două condiţii:

- valoarea de piaţă nu trebuie să fie mai mare decât valoarea netă de realizare (adică preţul de vânzare estimat din care au fost deduse costurile previzibile pentru terminarea produsului şi punerea lui la dispoziţia cumpărătorului);
- valoarea de piaţă nu trebuie să fie mai mică decât valoarea netă de realizare, diminuată cu un provizion referitor la o marjă normală.

În funcţie de natura şi compoziţia stocurilor, regula celei mai mici valori dintre cost şi preţul pieţei poate să fie aplicată în mod direct, la nivel de articol, pe categorii de stocuri sau pentru totalitatea stocului. Într-o operaţie de alegere a unei metode, obiectivul rămâne opţiunea pentru metoda care reflectă cel mai bine venitul perioadei.

- **Evaluarea la o valoare mai mare decât costul**

În circumstanţe excepţionale, stocurile pot să fie evaluate la o mărime superioară costului de achiziţie sau de producţie. De exemplu, metalele preţioase ce au o valoare monetară fixată fără un cost de comercializare semnificativ pot să fie evaluate la valoarea lor monetară la data inventarului. Alte excepţii se referă la cazul când este practic imposibil să se determine un cost aproximativ mic şi când este posibil să se vândă imediat bunul la o valoare (cotată) de piaţă, iar bunul este neidentificabil (fungibil).

Atunci când stocurile sunt evaluate la o valoare mai mare decât preţul de vânzare, acest fapt trebuie să fie menţionat în anexă.

- **Informaţiile de furnizat**

În anexă trebuie să fie descrise metodele de evaluare a diferitelor categorii de stocuri. Aceste metode trebuie să fie aplicate de o manieră permanentă şi, în cazul schimbării metodei de evaluare, în capitolul „Schimbări de metode“ al anexei trebuie să se menţioneze incidenţa schimbării asupra rezultatului perioadei.

---

[109] În practică există o varietate de tehnici contabile utilizate pentru a simplifica aplicarea metodei LIFO: de exemplu, tehnica „dollar value LIFO“.

3.7.6.3. Evaluarea lucrărilor în curs pe termen lung (contractele de construcţie pe termen lung)

Texte de referinţă: ARB 45; FAS 32; FAS 56.

Regulile de evaluare referitoare la lucrările în curs pe termen lung sunt definite, cu predilecţie, de norma ARB 45 „Contractele de construcţie pe termen lung". Aceste reguli se referă, în special, la problema recunoaşterii veniturilor generate de astfel de contracte. În acest sens, sunt utilizate două metode: metoda „la terminare" şi metoda „pe măsura avansării".

- **Metoda „la terminare" (the completed contract method)**

Un contract este considerat în mod substanţial terminat atunci când costurile reziduale nu sunt semnificative. Într-un astfel de moment, costurile acumulate ce depăşesc facturările efectuate constituie un **activ circulant**. În caz contrar, facturările ce depăşesc costurile acumulate constituie **o datorie curentă**.

La modul general, costurile acestor contracte trebuie să includă o cotă din cheltuielile generale. Astfel, pentru exerciţiile pe parcursul cărora nici un contract în curs nu este terminat, cheltuielile generale vor face parte din costul contractului(elor) în curs, parţial sau total. În cazul în care apar multe contracte terminate în cursul exerciţiului, este preferabil ca suma cheltuielilor generale să fie menţinută în cheltuielile perioadei (în contul de profit şi pierdere).

În toate cazurile, trebuie să se constituie un provizion pentru pierderi la terminarea lucrărilor, constituit iniţial sau atunci când devine evident că un contract va degaja o pierdere. Pierderea la terminarea lucrărilor este determinată ca diferenţă între costurile angajate, la care s-au adăugat costurile estimate pentru terminarea contractului, **şi** veniturile din avansurile sau aconturile primite la care s-au adăugat venituri „adiţionale" viitoare, aşteptate până la finalizarea contractului.

În rezumat, metoda „la terminare" este definită de următoarele reguli:

- veniturile şi costurile corespunzătoare sunt contabilizate la rezultate la sfârşitul contractului;
- nici un element de venituri şi de cheltuieli nu este constatat la rezultate în cursul contractului, excepţie făcând provizioanele pentru pierderea previzională;
- cheltuielile generale sunt tratate după cum urmează:
  - (i) în cazul unui număr mic de contracte: ele sunt considerate costuri **afectabile** contractelor;
  - (ii) în cazul unui număr mare de contracte: ele sunt considerate costuri **neafectabile** şantierelor;
- pentru prezentarea în bilanţ: se procedează la compensarea la nivel de şantier între costuri şi aconturile facturate: excedentele de costuri sunt prezentate în activ, iar cele de aconturi sunt prezentate în pasiv; denumirile celor două posturi trebuie să fie explicite.

- **Metoda „pe măsura avansării" (the percentage complete method)**

Contabilizarea contractelor de construcţii pe termen lung pe baza metodei „pe măsura avansării" este o excepţie în aplicarea principiului „realizării", în conformitate cu care veniturile sunt constatate atunci când procesul este terminat sau virtual terminat şi atunci când părţile contractante şi-au dat consimţământul asupra finalizării lucrărilor.

Excepţia în cauză este **acceptabilă** în măsura în care ea permite să se măsoare mai bine rezultatul perioadei, printr-o conectare mai bună a cheltuielilor şi veniturilor corespunzătoare. Ea se bazează în mod obligatoriu pe estimarea costurilor finale.

În cadrul acestei metode, **tehnica recomandată** este cea a determinării procentajului veniturilor totale estimate, şi nu cea a măsurării raportului între costurile angajate şi costurile totale estimate[110].

Recursul la metoda „pe măsura avansării" este subordonat posibilităţii determinării **raţionale** a costurilor estimate la terminarea lucrărilor şi a procentajului de avansare.

În rezumat, metoda „pe măsura avansării" presupune utilizarea următorilor algoritmi:

(i) cifra de afaceri contabilizată pe măsura avansării:
fie: procentajul veniturilor totale estimate;
fie: cifra totală de afaceri x costurile angajate/costurile totale previzionale;
fie: cifra totală de afaceri x alte rate de natură să măsoare avansarea;

(ii) activul pe termen scurt = cifra de afaceri contabilizată – cifra de afaceri facturată;

(iii) pasivul pe termen scurt = cifra de afaceri facturată – cifra de afaceri contabilizată;

(iv) pierderea previzională referitoare la un contract trebuie să fie provizionată în totalitate, în momentul în care aceasta este cunoscută.

Textele americane **recomandă metoda „pe măsura avansării"**, atunci când datele previzionale relative la contract sunt sigure. Chiar dacă nu se dispune de astfel de date şi în cazul în care nu este prevăzută nici o pierdere, metoda „pe măsura avansării" poate să fie utilizată cu condiţia ca, pe parcursul contractului, să nu fie constatat nici un impozit.

Exemplu:

În 1998, societatea ALFA a încheiat un contract de construire a unui tunel. Costurile totale la terminare sunt estimate la 35.000 $, iar preţul de vânzare total al lucrărilor este estimat la 42.000 $. La sfârşitul anului 1998, costurile de construcţie angajate sunt de 7.000 $, iar beneficiarul construcţiei a fost facturat pentru suma de 3.500 $. În această perioadă, nu a fost efectuată nici o decontare. Costurile finale rămân estimate la 35.000 $. Constructorul a obţinut din partea beneficiarului o garanţie în conformitate cu care acesta din urmă va efectua toate plăţile.

Efectele tranzacţiilor sunt prezentate în tabelele de mai jos. Sunt prevăzute în acest sens două cazuri:

Cazul 1 : În 1999: nu apare nici un eveniment special, iar costurile totale sunt de 38.500 $,

Cazul 2 : În 1999: nu apare nici un eveniment special, iar costurile totale sunt de 43.750 $.

---

[110] Şi nici cea a oricărei alte măsurări a avansării lucrărilor, adecvată tipului de lucrări realizate.

în dolari

		1998	1998
		Conform metodei „la terminare“	Conform metodei „pe măsura avansării lucrărilor“
CONTUL PE PROFIT ŞI PIERDERE			
	VENITURI	7.000	8.400*)
	CHELTUIELI	7.000	7.000
	REZULTATE	0	1.400
BILANŢ			
A C T I V	CLIENŢI	3.500	3.500
	LUCRĂRI ÎN CURS	7.000	8.400
	– FACTURĂRI	–3.500	–3.500
	NET	3.500	4.900
	TOTAL ACTIV	7.000	8.400
P A S I V	FURNIZORI	7.000	7.000
	REZERVE	0	1.400
	TOTAL PASIV	7.000	8.400

*) Rata de avansare = 20%.

CAZUL 1

în dolari

		1999	1999
		Conform metodei „la terminare“	Conform metodei „pe măsura avansării lucrărilor“
CONTUL DE PROFIT ŞI PIERDERE			
	VENITURI	0	0
	CHELTUIELI	0	700
	REZULTATE	0	–700
BILANŢ			
A C T I V	CLIENŢI	3.500	3.500
	LUCRĂRI ÎN CURS	7.000	7.700
	– FACTURĂRI	–3.500	–3.500
	NET	3.500	4.200
	TOTAL ACTIV	7.000	7.700
P A S I V	FURNIZORI	7.000	7.000
	REZERVE	0	700
	TOTAL PASIV	7.000	7.700

CAZUL 2

în dolari

		1999	1999
		Conform metodei „la terminare“	Conform metodei „pe măsura avansării lucrărilor“
CONTUL DE PROFIT ŞI PIERDERE			
	VENITURI	0	0
	CHELTUIELI	1.750	3.150
	REZULTATE	–1.750	–3.150
BILANŢ			
A C T I V	CLIENŢI	3.500	3.500
	LUCRĂRI ÎN CURS	5.250	5.250
	– FACTURĂRI	–3.500	–3.500
	NET	1.750	1.750
	TOTAL ACTIV	5.250	5.250
P A S I V	FURNIZORI	7.000	7.000
	REZERVE	–1.750	–1.750
	TOTAL PASIV	5.250	5.250

Remarcă: Pierderea de 3.150 $, din 1999, rezultată prin aplicarea metodei „pe măsura avansării lucrărilor“ se justifică prin faptul că, în 1998, a fost recunoscut un rezultat excedentar de 1.400$.

3.7.7. Activele circulante şi pasivele pe termen scurt

Textele de referinţă:

- **pentru clasificare în bilanţ**: ARB 43; APB 6; FAS 6; FAS 77; FAS 78; FAS 114; FAS 115; FAS 118; FAS 125; FASB Intrpretation 8; FASB Technical Bulletin 79-3.
- **pentru evaluarea şi deprecierea creanţelor**: APB 21; FAS 114; FAS 115.

3.7.7.1. Consideraţii preliminare

Este cunoscut că, în ţara noastră, viziunea generală asupra bilanţului este una funcţională, ceea ce presupune ca elementele patrimoniului întreprinderii să fie clasificate în activ şi în pasiv conform destinaţiei economice, respectiv după proveniența (natură juridică), criteriile de lichiditate-exigibilitate fiind numai criterii secundare de clasificare. O atare structură este de inspiraţie franceză. Astfel, conform Planului contabil general (francez), principiul de clasificare a activelor şi pasivelor; mai ales a creanţelor şi datoriilor, în ordinea de lichiditate sau de exigibilitate crescătoare, a dispărut la nivel bilanţier. Dimpotrivă, regulile americane prevăd separarea în bilanţ a activelor şi pasivelor curente, ceea ce permite să se

pună în evidenţă, sau cel puţin să se determine în mod direct, fondul de rulment (working capital) al întreprinderii.

În mod normal, noţiunile de active şi de pasive curente sunt asociate duratei ciclului de exploatare. În mod convenţional, pentru clasificare, **durata unui an** este utilizată ca durată de referinţă, chiar dacă, în general, ciclul de exploatare este mai scurt.

Există însă activităţi în care ciclul de exploatare depăşeşte un an. În acest caz, drept criteriu de clasificare este reţinută **durata efectivă a ciclului**.

Activele curente sunt acele elemente pentru care realizarea în bani, consumul sau vânzarea pot să se producă, în mod raţional, în cursul duratei ciclului de exploatare. Aceste active se referă la: disponibilităţi, titluri de plasament, creanţe, avansuri şi aconturi vărsate referitoare la comenzile din exploatare, stocurile şi lucrările în curs, precum şi conturile de regularizare.

Pasivele curente sau datoriile din exploatare sunt angajamente ale întreprinderii, a căror plată sau lichidare se va face prin recurs la activele curente sau prin crearea altor pasive curente. Ele cuprind datoriile din exploatare, partea curentă a datoriilor pe termen lung, avansurile şi aconturile primite referitoare la comenzile din exploatare, conturile de regularizare.

Unele **datorii pe termen scurt** trebuie să facă obiectul unei **refinanţări pe termen lung**. Ca atare, ele nu sunt destinate să afecteze fondul de rulment al întreprinderii. În această categorie sunt incluse hârtiile comerciale, împrumuturile pentru construirea unui bun şi partea împrumuturilor pe termen lung ajunsă la scadenţă.

3.7.7.2. Evaluarea creanţelor

În conformitate cu principiul general de contabilizare a activelor la cost de achiziţie, creanţele din exploatare trebuie să fie contabilizate la **valoarea lor nominală**. Se convine să se precizeze că înscrierea unei creanţe, în activ, la valoarea ei nominală, nu înseamnă că şi tranzacţia care a generat creanţa trebuie să fie evaluată la valoarea nominală sau contractuală. Să reamintim, de exemplu, că vânzarea de bunuri imobiliare este considerată realizată decât numai un număr de condiţii sunt îndeplinite.

Deprecierea creanţelor

După intrarea în bilanţ, creanţele trebuie să figureze la **valoarea lor netă de realizare**. În principiu, această valoare corespunde valorii nominale a creanţei din care s-a scăzut un provizion pentru depreciere, dacă există un risc de neîncasare.

O creanţă (loan) este definită ca fiind un drept contractual de a primi bani la vedere sau la datele fixate sau determinabile. Conform normei FAS 114, creanţele clienţi cu o durată mai mare de un an şi efectele de primit sunt exemple de creanţe de tip „loan".

Atunci când un creditor consideră că nu va fi în măsură să recupereze, în mod integral, sumele care îi sunt prin contract datorate, **creanţa este considerată dubioasă (impaired)**.

În conformitate cu norma FAS 114, creanţele dubioase trebuie să fie evaluate, în principiu, pe baza **metodei valorii actuale a fluxurilor de trezorerie viitoare**, reţinând o rată de actualizare egală cu rata dobânzii efective a contractului. Totuşi, dacă împrumutul acordat este garantat sau dacă valoarea sa este dependentă de cea a unui activ preliminar, poate să fie

utilizată **o metodă alternativă**, constituită din **valoarea de piață** a creanței sau a activului respectiv.

FAS 114 introduce, astfel, în mod explicit, constatarea timpului în evaluarea contabilă. Într-adevăr, valoarea actuală a fluxurilor de trezorerie viitoare implicate de o creanță variază la fiecare sfârşit de perioada contabilă şi afectează rezultatul acesteia, prin scurgerea timpului. De asemenea, ea poate să evolueze datorită schimbărilor de estimare în mărimile sau/şi în scadențarul fluxurilor de trezorerie ale întreprinderii.

În urma reacțiilor suscitate de această normă, FASB a publicat norma FAS 118 care aduce modificări în norma FAS 114.

3.7.7.3. Provizioanele pentru deprecierea creanțelor

Determinarea provizioanelor pentru creanțe dubioase face obiectul normei FAS 114, aplicabilă din 1994. Această normă vizează toate creanțele, garantate sau negarantate, indiferent de întreprinderea creditoare, bancă sau întreprindere nebancară. Totuşi, ea nu se aplică următoarelor creanțe:

- grupele de creanțe de mărimi mici, care fac obiectul evaluărilor globale (cărțile de credit);
- creanțele referitoare la contractele de locație;
- titlurile de creanțe negociabile (obligațiunile, în general).

a) **Identificarea creanțelor dubioase**

Pentru a şti dacă o creanță trebuie să fie provizionată, se convine să se examineze probabilitatea ca încasările de primit să fie efectiv primite. Întârzierile la plăți nu sunt suficiente pentru a demonstra necesitatea unei deprecieri, în special dacă aceste întârzieri generează încasări de dobânzi la nivelul ratei contractuale. Un provizion trebuie să fie constatat din momentul în care este probabil că o creanță devine dubioasă şi când mărimea deprecierii poate să fie determinată în mod rațional.

Provizioanele pentru depreciere pot să fie determinate pentru fiecare creanță în parte sau pentru grupe de creanțe ce prezintă riscuri similare. În caz de grupare, întreprinderea poate să utilizeze date istorice pe perioadele medii de încasare şi ratele medii de încasare, cât şi o rată medie a dobânzii.

b) **Determinarea provizionului**

Provizionul este determinat pe baza încasărilor viitoare aşteptate, actualizate la o rată obiectivă a dobânzii referitoare la creanță. Din punct de vedere practic, el poate să fie determinat, de asemenea, bazându-ne pe:

- valoarea de piață a creanței, dacă o astfel de valoare există;
- valoarea justă a garanției obținute.

Atunci când este sigur că debitorul nu va plăti, provizionul este în mod necesar bazat pe valoarea justă a garanției, dacă o astfel de valoare există.

Provizionul este egal cu diferența între valoarea contabilă a creanței şi încasările viitoare actualizate la nivelul ratei efective a creanței. Valoarea contabilă a creanței cuprinde valoarea sa nominală, dobânzile angajate, elementele repartizabile în timp (comisioane primite etalate, costuri inițiale etalate, prime sau devalorizări neamortizate încă). Rata efectivă

a creanței este rata implicită a dobânzii, care corespunde ratei contractuale a dobânzii, ajustată pentru a ține cont de elementele repartizabile în timp.

Exemplul 1

Fie o creanță ce reprezintă un împrumut acordat, cu valoare nominală de 1.000, purtător al unei dobânzi de 7%. Creditorul a încasat un comision de 100, cu ocazia acordării împrumutului. În momentul acordării, împrumutul avea o durată de trei ani. După un an, se prevede că debitorul nu va onora decât rata privind capitalul (împrumutul) şi nu va plăti nici una dintre cele două tranşe de dobânzi restante.

Rata efectivă a împrumutului acordat, t, are o valoare astfel încât

$1000 - 100 = 7(1+t)^{-1} + 7(1+t)^{-2} + 107(1+t)^{-3}$.

Rata t este aproximativ 11,1%. După un an, împrumutul acordat apare în bilanțul creditorului la o valoare de 930 adică 900 majorat cu veniturile financiare de 100*) şi diminuat cu plata primită de 70. Valoarea actualizată a plăților ce au rămas de efectuat este de 810, adică $1000\ (1,111)^{-2}$. Provizionul pentru depreciere va fi de $930 - 810 = 120$.

*) adică 900 x 0,111

În cazul unei rate variabile a dobânzii (rată bazată pe o rată de referință precum rata de bază LIBOR, rata bonurilor americane de tezaur), rata de actualizare poate să fie fixată definitiv pe baza ratei în vigoare în momentul calculului deprecierii sau poate să fie revizuită pe măsura evoluției ratei de referință. Metoda aleasă trebuie să fie aplicată pentru ansamblul creanțelor cu rată variabilă. Întreprinderea nu este autorizată să efectueze anticipări ale evoluției ratei de referință, pentru a evalua rata efectivă a dobânzii şi încasările viitoare.

Provizionul pentru depreciere este ajustat de fiecare dată când estimările de încasări viitoare şi de tranşe sunt ajustate. Dacă provizionul este bazat pe valoarea de piață a creanței sau pe valoarea justă a garanției, schimbările în aceste referințe trebuie să se traducă într-o ajustare a acestuia (provizionului).

c) **Prezentarea în contul de profit şi pierdere**

Provizionul pentru depreciere este constatat în contul de profit şi pierdere printr-o cheltuială privind creanțele dubioase. Modificările ulterioare, favorabile sau defavorabile, ale provizionului sunt înscrise la aceeaşi rubrică ce vizează valoarea cheltuielii cu provizionul. Totuşi, partea din reluarea provizionului, ce corespunde unui venit financiar, poate să fie înregistrată ca atare. Această parte este dată de creşterea valorii actualizate a încasărilor viitoare ce provin din trecerea timpului. În mod logic, metoda adoptată trebuie să fie reținută în mod permanent.

Exemplul 2

Fie o creanță cu valoare nominală de 1000, purtătoare a unei dobânzi – rată efectivă, de 10%. Plățile aşteptate sunt de 300, în următorii doi ani, şi de 300, în următorii trei ani. Plățile aşteptate actualizate se ridică astfel la 473, adică $300(1,1)^{-2} + 300(1,1)^{-3}$. Provizionul va fi atunci de $1000 - 473 = 527$.

La scadența exercițiului următor, plățile actualizate se ridică la suma de 520, adică $300(1,1)^{-1} + 300(1,1)^{-2}$ sau, altfel spus, 473 x 1,1. Provizionul necesar nu mai reprezintă decât 480. Diferența față de provizionul aferent începutului exercițiului este de 47, adică 527 – 480 sau, altfel spus, 473 x 10%. Reluarea provizionului se analizează ca un venit financiar, care poate să fie prezentat în contul de profit şi pierdere, la venituri financiare, sau poate să fie considerată ca o reducere a cheltuielilor referitoare la creanțele dubioase.

3.7.7.4. Contabilitatea dobânzilor referitoare la creanţe şi la datorii comerciale

Textul de referinţă: APB 21.

Norma APB 21 reglementează evaluarea creanţelor şi datoriilor comerciale atunci când valoarea lor actuală este diferită de valoarea nominală.

În general, dacă data scadenţei este sub 3 luni, diferenţa între valoarea actuală şi valoarea nominală va fi neglijată, în contabilitate reţinându-se valoarea nominală.

Dacă perioada care se scurge între data de emisiune a creanţei sau datoriei şi data scadenţei este mai mare de 3 luni, diferenţa între valoarea actuală şi valoarea nominală trebuie să fie constatată şi amortizată prin rezultat, pe durata de viaţă a creanţei sau a datoriei. Rata de actualizare aplicată fluxurilor de trezorerie este rata efectivă de piaţă.

Exemplu:

Se emite o datorie de 2.000 u.m., la o rată a dobânzii de 8%, în schimbul unor mărfuri al căror preţ nominal este de 1.964 u.m., rata dobânzii pieţei fiind de 10%.

Valoarea datoriei va fi de 1.964 adică 2.000 x 1,08 / 1,10. Mărfurile achiziţionate în schimb vor fi contabilizate la o valoare de 1.964 u.m., datoria, pentru 2.000 u.m., recunoscându-se astfel o diferenţă de 36 u.m. care va fi amortizată pe durata datoriei.

3.7.8. Riscurile şi eventualităţile (Contingencies)

Normele contabile implicate: FAS 5; FAS 16; FAS 38; FAS 87; FAS 96; FAS 106.

- **Reguli generale**:

Norma FAS 5 tratează la modul general provizioanele pentru riscuri şi cheltuieli. Ea a introdus noţiunea de contingencies (eventualităţi) şi solicită ca producătorul de conturi să estimeze eventualitatea unei cheltuieli, afectând-o la una din următoarele categorii: (i) foarte probabilă; (ii) destul de probabilă; (iii) puţin probabilă.

Dacă o eventualitate este foarte probabilă, ea va fi provizionată, iar dacă este destul de probabilă, aceasta va fi menţionată în anexă. În schimb, dacă o eventualitate este puţin probabilă, ea nu face obiectul publicării.

O pierdere potenţială (loss contingency) trebuie să fie înregistrată dacă următoarele condiţii sunt reunite:

– pierderea sau cheltuiala are şanse mari de a surveni;
– ea poate să fie evaluată cu o precizie suficientă.

În cazul în care estimarea unei pierderi este cuprinsă într-un interval de valori, va fi contabilizat provizionul ce exprimă valoarea minimă.

Un câştig potenţial (gain contingency) nu este contabilizat. În schimb, în anexă trebuie să apară informaţii referitoare la eventualitatea câştigului.

- **Evenimente petrecute după închiderea exerciţiului**:

Contabilizarea unui provizion nu poate să vizeze decât elemente ce există la data bilanţului: activul de depreciat; datoria de constatat.

Dimpotrivă, aprecierea potenţialităţii pierderii şi estimarea sa trebuie să fie efectuate pe baza tuturor informaţiilor disponibile înainte de data publicării conturilor.

Nu trebuie să dea naştere la provizioane:

- activele pentru care faptul ce justifică deprecierea este posterior închiderii exercițiului;
- datoriile potențiale ce rezultă din evenimente posterioare închiderii exercițiului.

În schimb, pot să fie necesare menționări în anexă.

- **Garanții**

Garanțiile date trebuie să fie indicate în anexă, chiar dacă riscul de pierdere legat de existența garanției este mic. Informațiile menționate în anexă se referă la natura garanțiilor şi mărimea acestora.

Exemple:

Natura garanției	**Constatarea unui provizion**
– Garanții relative la produsele vândute	da/nu
– Absența de asigurări pentru riscurile de incendiu, explozie sau alte riscuri generate de cauze de forță majoră	nu
– Absența de asigurări în cazul pagubelor produse terților	nu
– Riscul de expropriere	da/nu
– Reclamații, litigii	da/nu

- **Provizioanele pentru pensionare:**

(i) **Considerații generale**[111]**:**

FASB a emis o normă – FAS 87, specifică pentru pensii şi alte plăți efectuate vechilor salariați (de exemplu, acoperirea cheltuielilor medicale). În Statele Unite, spre deosebire de multe țări europene, nu există un organism al asigurărilor sociale. Americanii iau asupra lor cheltuielile de ordin medical şi pensiile. În acest sens, în general, ei contractează o asigurare sau cotizează la o casă de pensii. O întreprindere **poate**, totuşi, să prevadă rambursarea cheltuielilor medicale şi pensiile salariaților săi. În acest caz, ea se angajează să procure (să asigure) avantaje viitoare salariaților săi, în schimbul serviciilor pe care aceştia le prestează în prezent. Întreprinderea varsă, în fiecare an, o primă la un fond de pensii, care gestionează fondurile primite. Desigur că responsabilitatea finală a acoperirii cheltuielilor viitoare aparține întreprinderii. Cum astfel de cheltuieli sunt de dimensiune mare, în numele acțiunii principiului independenței exercițiilor, trebuie să se constituie un provizion, cu condiția ca obligațiile aferente să fie deja acoperite prin primele vărsate la fondul de pensii.

Deci norma FAS 87 vizează provizioanele pentru pensii. Ea a fost contestată în perioada de elaborare (1981-1985). La modul general, norma solicită ca patronul să calculeze: mărimea pensiilor de plătit, valoarea activului fondului de pensii şi provizionul necesar. Norma propune o metodă prin care să se calculeze angajamentul întreprinderii față de salariați şi să se repartizeze cheltuiala pe perioada de activitate a salariaților. Sub aspect informațional, întreprinderea mai trebuie să furnizeze date în anexă, referitoare la metoda utilizată, inclusiv ipotezele actuariale şi ratele de actualizare utilizate în calcule.

---

[111] O parte dintre considerațiile generale sunt inspirate din lucrarea „La comptabilité anglo-saxonne", anterior citată (paginile 35-36).

În 1990, FASB a extins sfera cheltuielilor la cheltuielile medicale ale pensionarilor. În conformitate cu norma FAS 106, întreprinderea trebuie să creeze un provizion pentru rambursarea cheltuielilor medicale ale viitorilor pensionari. Acordarea de astfel de avantaje este apanajul unor întreprinderi mari. Norma FAS 106 le-a obligat să determine mărimea datoriilor şi a convins şi alte întreprinderi să adopte această politică.

Dacă am proceda la o comparaţie între regimul de pensionare din Statele Unite cu cel din Franţa, am ajunge la următoarele elemente dominante:

În Statele Unite operează regimurile de pensii cu **prestaţii** definite (mărimile pensiilor garantate ce corespund, de exemplu, unui procentaj din ultimul salariu).

Aşa după cum am relevat anterior, este vorba despre regimuri plasate sub responsabilitatea întreprinderilor.

În Statele Unite se practică sistemul de „**capitalizare**".

În **Franţa** operează regimurile de pensii cu **cotizaţii** definite (nu este vorba despre un angajament al întreprinderilor privind prestaţiile).

În cazul plecării salariatului înainte de vârsta de pensionare, întreprinderea nu datorează indemnizaţii de plecare.

În Franţa se practică sistemul de „**repartizare**".

(ii) **Detalii referitoare la provizioanele pentru pensionare**:

a) **Formula de calcul al angajamentelor**:

Angajamentul = Drepturile achiziţionate de personal x Probabilitatea ca aceste drepturi să fie vărsate de întreprindere x Rata de actualizare

Determinarea drepturilor achiziţionate

Drepturile achiziţionate = Cantitatea de drept înmulţită cu salariul de referinţă

Metode posibile: cantitatea de drepturi şi salariul de referinţă pot să fie:

- elemente cunoscute la data evaluării;
- mărimi proiectate pentru data plecării;
- o combinaţie între celelalte două metode.

Norma americană este adepta unei metode unice pentru toate întreprinderile. Conform normei, cantitatea de drepturi achiziţionate este cea existentă la data închiderii exerciţiului, iar salariul de referinţă, salariul proiectat pentru data plecării.

Determinarea cantităţii de drepturi achiziţionate

Pensia reprezentând un procentaj din salariile de la sfârşitul carierei se determină astfel:

1% pe an, pentru primii 20 de ani de prezenţă;

1,5% pe an, după aceea.

Drepturile iremediabil achiziţionate la data estimării (vested): pentru aceste drepturi, nu există o anticipare a salturilor în achiziţionarea drepturilor.

Drepturile care nu sunt iremediabil achiziţionate: anticiparea efectelor salturilor este luată în cont, în mod linear, din anul intrării salariatului în întreprindere.

Cantitatea de drepturi achiziţionate este egală cu suma celor două elemente prezentate mai sus (drepturile iremediabil achiziţionate + drepturile care nu sunt iremediabil achiziţionate).

Drepturile altor parametri

Salariul estimat pentru sfârşitul carierei:

baza: ultimul salariu cunoscut;

anticiparea numărului anilor viitori de serviciu;
rata de revalorizare este în funcţie de previziunea unor creşteri (ţinând cont de puterea de cumpărare a monedei, de promovare).

Probabilitatea ca aceste drepturi să fie vărsate depinde de rata previzională privind rotaţia personalului.

Rata de actualizare este dată de rata nominală corectată (în sensul deducerii) cu rata inflaţiei.

b) **Activele afectate acoperirii angajamentelor de pensionare** (Plan assets):

Importanţa angajamentelor luate de întreprinderile americane, în materie de pensionare, a justificat afectarea de active pentru acoperirea angajamentelor.

Aceste active sunt transferate, în mod irevocabil, la fondurile de pensii gestionate chiar de întreprinderi. Fondurile de pensii servesc pentru realizarea de prestaţii de pensionare în favoarea beneficiarilor. Întreprinderile varsă acestora, în mod regulat, cotizaţiile.

În cazul recursului la societăţile de asigurare, sunt prevăzute două tipuri de contracte:

- responsabilitatea angajamentului este încredinţată în întregime societăţii (annuity contract);
- angajamentul rămâne în sarcina întreprinderii, societatea neavând nici o obligaţie privind mijloacele.

c) **Costul serviciilor prestate:**

Costul serviciilor prestate în cursul exerciţiului comportă trei elemente:
- valoarea drepturilor achiziţionate în cursul exerciţiului;
- cheltuiala reprezentată de actualizarea angajamentului, la deschiderea exerciţiului;
- economia probată de randamentul activelor afectate pentru acoperirea angajamentului.

d) **Cheltuielile cu pensionarea aferente unui exerciţiu:**

Aceste cheltuieli sunt compuse din următoarele elemente:
- costul serviciilor prestate[112] în cursul exerciţiului;
- repartizarea creşterii cheltuielilor relative la serviciile trecute ce provin din crearea de planuri de pensionare sau din modificarea planurilor existente;
- o ajustare pentru a ţine cont de diferenţa între randamentul efectiv al activelor de acoperire şi randamentul lor aşteptat, atât în numele exerciţiului curent cât şi al anilor precedenţi (amortizare);
- repartizarea pe durata de viaţă reziduală medie a salariilor a diferenţei, determinată la data primei aplicări a normei, între mărimea angajamentului, pe de o parte, şi valoarea justă a activelor de acoperire şi provizioanele deja contabilizate, pe de altă parte.

e) **Comparaţie cu angajamentul minim:**

Din cauza sistemelor obligatorii de repartizare (costurile serviciilor trecute datorate schimbărilor planului de pensionare, repartizarea diferenţei de provizioane, la data primei aplicări), o parte a angajamentului întreprinderii nu este provizionat.

---

[112] Este vorba despre serviciile prestate de salariaţi.

Norma prescrie calculul unui angajament minim din care se scade valoarea justă a activelor de acoperire. Dacă acest angajament minim este mai mare decât pasivul constatat în bilanț, va fi înregistrat un provizion complementar.

Contrapartida acestui provizion este constituită dintr-un activ necorporal, care nu este amortizat, dar a cărui mărime este revizuită în fiecare an.

f) **Modalități de calcul al angajamentului minim:**

Drepturile achiziționate sunt determinate pe baza salariului de la sfârșitul exercițiului și nu a salariului prospectiv.

Angajamentul include toate valorile ce rămân de repartizat:

- costul serviciilor trecute ce provin din amenajarea planurilor de pensii;
- diferența de provizioane, cu ocazia primei aplicări a metodei;
- pierderile sau câștigurile referitoare la activele de acoperire.

Angajamentul global este diminuat cu valoarea justă a activelor de acoperire.

g) **Conținutul conturilor de bilanț**

Provizionul sau cheltuielile constatate în avans:

- **cumularea** cheltuielilor cu pensionarea aferente exercițiului cu cele aferente exercițiilor precedente;
- **de dedus**: vărsămintele cumulate la fondul de pensii;
- eventual: provizionul complementar, în cazul unui pasiv net mai mic decât angajamentul minim.

Activul:

- activul necorporal: contrapartida provizionului complementar.

h) **Informații de furnizat în anexă:**

- caracteristicile angajamentului (prestații definite);
- componentele cheltuielilor cu pensionarea aferente exercițiului;
- confruntarea între situația fondului și bilanțul întreprinderii, confruntare ce relevă:
  - valoarea justă a activelor de acoperire;
  - mărimea angajamentului de pensionare (ce comportă diverse detalii);
  - valorile încă necontabilizate referitoare la angajamentele trecute;
  - provizionul complementar constatat pentru a aduce provizionul total la nivelul angajamentului minim;
- ipotezele reținute, referitoare la rata de actualizare, la rata de creștere a salariilor, la rata de randament a activelor de acoperire;
- valorile (pe categorii) ale valorilor mobiliare emise de întreprindere sau ale părților legate și incluse în activele de acoperire.

i) **Exemplu de informații furnizate în anexă:**

Valoarea actuală a angajamentelor de pensionare determinată pe baza serviciilor prestate și a nivelului salariului actual:

– iremediabil achiziționate (vested)	27,4
– curățenie (vested)	2,9
Mărimea globală (accumulated benefit obligation)	30,3
Complementul ce rezultă din luarea în cont a proiectărilor de salariu	1,4
Angajamentul global (projected benefit obligation)	31,7

Valoarea justă a activelor de acoperire (plan assets at fair value)	38,5
Excedentul de activ	6,8

Remarcă: vested = drepturi achiziţionate.

3.7.9. Impozitul asupra beneficiilor (income taxes)

3.7.9.1. Consideraţii generale

Ca şi în cazul contabilităţii britanice, în Statele Unite regulile de determinare a beneficiului contabil şi a beneficiului fiscal sunt diferite. Pentru a pune în stare de coerenţă recunoaşterea cheltuielilor privind impozitul pe profit cu rezultatul contabil este necesară efectuarea unei ajustări numite **impozit amânat**. Exemplul cel mai tipic este acela legat de amortizare. O întreprindere poate să utilizeze metoda amortizării lineare în contabilitate, dar metoda amortizării degresive, pentru calculul beneficiului fiscal. În mod evident, beneficiul fiscal este mai mic decât beneficiul contabil, în primele exerciţii, situaţia inversându-se în următoarele exerciţii.

Contabilităţile anglo-saxone solicită ca, în mod normal, acest decalaj să fie compensat printr-un provizion pentru impozite amânate (deferred taxes), numit şi provizion pentru impozite latente. În felul acesta este contabilizată nu numai mărimea impozitului plătibil pe termen scurt, dar şi cheltuiala fiscală amânată datorată amortizării degresive. Provizionul va fi reluat (diminuat) când efectul amortizării degresive se schimbă. Fapt ce se întâmplă în ultimii ani de viaţă ai unei imobilizări.

3.7.9.2. Norme aplicate şi metode utilizate în contabilitatea americană pentru contabilizarea impozitului pe profit

Texte de referinţă: APB 11; FAS 96; FAS 109; FAS 115; FASB Technical Bulletin 82-1.

În Statele Unite, metoda contabilizării impozitelor amânate a fost introdusă în anii '60, ca urmare a aplicării **normei APB 11**. Prin această metodă, se propunea **metoda reportului fix** (defferal method). În cazul acestei metode, provizionul era calculat plecând de la **contul de profit şi pierdere**: cheltuiala fiscală se determina pe baza beneficiului contabil, iar mărimea impozitului, pe baza beneficiului fiscal; diferenţa era înregistrată la impozite amânate. Pentru aplicarea metodei, se utiliza cota de impozit în vigoare.

Am văzut anterior că, în conformitate cu **cadrul conceptual american** (1973-1985), rezultatul este calculat prin variaţia capitalurilor proprii, iar raţionamentele se fac pe bază de **bilanţ**. Ca atare, FASB s-a decis să înlocuiască norma APB 11 cu o prelucrare (implicit normă) nouă, care promova **metoda reportului variabil** (liability method). Această decizie a declanşat o lungă perioadă de discuţii şi de dezacorduri[113]. Proiectul, emis în 1983, va deveni normă în 1987 (FAS 96). Din cauza a numeroase obiecţii, această normă nu va fi aplicată. Ea va fi înlocuită în 1992 cu norma FAS 109.

---

[113] Peter Walton, La comptabilité anglo-saxonne, lucrare anterior citată, paginile 36-37.

Conform metodei reportului variabil, calculul se efectuează deci plecând de la bilanț. Întreprinderea trebuie să determine[112] mărimea impozitului plătibil pe termen scurt şi mărimea impozitului plătibil pe termen lung, după care să înregistreze în cheltuieli un provizion[114] suficient. În contul de profit şi pierdere se înregistrează cheltuiala reprezentând o valoare reziduală derivată din bilanț. Provizioanele sunt calculate în raport cu mărimea cotelor viitoare de impozit, ceea ce presupune că o schimbare a cotei de impozit antrenează o modificare a provizioanelor.

3.7.9.3. Detalii privind prevederile normei FAS 109[115]

- **Reguli generale**:

Impozitul amânat este înregistrat în numele tuturor efectelor fiscale viitoare generate de evenimente constatate în conturi (**concepția extensivă**).

Impozitul amânat este evaluat pe baza regulilor fiscale care sunt aplicabile în momentul în care impozitul va fi efectiv plătit sau recuperat (reportul variabil).

Consecințele fiscale ale previziunilor de rezultate viitoare sau ale previziunilor de schimbări de legislație fiscală trebuie să rămână fără incidență asupra calculului impozitelor amânate ale exercițiului.

- **Diferențele temporare:**
  - venituri impozabile, după ce ele au fost contabilizate;
  - cheltuieli deductibile din punct de vedere fiscal, după ce ele au fost contabilizate;
  - venituri impozabile, înainte ca ele să fi fost contabilizate;
  - cheltuieli deductibile, din punct de vedere fiscal, înainte ca ele să fi fost înregistrate;
  - alte circumstanțe care stau la originea diferențelor temporare:
    - reducerea bazei amortizabile fiscale, ca urmare a creditului de impozit;
    - creditul de impozit a cărui constatare este amânată (decalată);
    - operații convertite la cursurile istorice;
    - creşterea amortizării fiscale, ca urmare a reevaluării;
    - gruparea de întreprinderi contabilizată pe baza metodei achiziției.
- **Procesul de calcul**:

(a) identificarea: diferențelor temporare şi a mărimii acestora; naturii mărimii şi datei scadenței deficitelor „reportabile" „înainte" cât şi a creditelor de impozit;

(b) evaluarea mărimii impozitelor amânate pasive relative la diferențele temporare impozabile, prin utilizarea cotei de impozit aplicabile;

(c) evaluarea impozitelor amânate active relative la diferențele temporare deductibile şi la reporturile deficitare, prin utilizarea cotei de impozit aplicabile;

(d) evaluarea impozitelor amânate active relative la creditele de impozit reportabile „înainte";

---

[114] Provizionarea datoriilor.

[115] Norma americană privind contabilizarea impozitului asupra beneficiului (FAS 109) s-a constituit în bază de reflecție şi de inspirație pentru norma internațională corespunzătoare (IAS 12). Cât priveşte norma internațională, ea a făcut obiectul analizei noastre în lucrarea „Tratat de contabilitate financiară" (Niculae Feleagă, Ion Ionaşcu), volumul II, paginile 192-202.

(e) reducerea mărimii activelor de impozite amânate printr-un provizion, dacă, în funcţie de elementele probante, este mai probabil decât improbabil (probabilitate mai mare de 50%) ca, parţial sau total, creanţa de impozite amânate să nu fie recuperată; mărimea provizionului trebuie să fie suficientă pentru a reduce valoarea creanţei de impozite la nivelul unei mărimi, astfel încât să fie mai probabil decât improbabil de recuperat.

- **Metoda de calcul**:

Utilizarea posibilităţilor oferite de regulile fiscale pentru previziunea anilor în cursul cărora diferenţele temporare vor influenţa asupra impozitului de plătit (tax-planning strategies).

Determinarea efectului schimbării de legislaţie fiscală asupra rezultatului perioadei în cursul căreia a fost decisă schimbarea (perioada în care a fost publicată legea).

- **Prezentarea în bilanţ**:

Impozitul amânat pe termen scurt provine din diferenţele temporare care:

- vor genera un efect de impozit în cursul anului următor;
- vizează un activ sau un pasiv clasificat în categoriile elementelor pe termen scurt (cazul în care ciclul de exploatare este mai mare de un an).

În legătură cu compensarea impozitelor amânate trebuie precizat că această operaţie este interzisă pentru impozitele amânate ce corespund impozitelor datorate sau de primit altor/de la alte state[116].

- **Informaţiile din contul de profit şi pierdere privind cheltuiala sau venitul referitoare/referitor la impozit**:

Componentele cheltuielilor sau veniturilor referitoare la impozit trebuie să fie indicate în contul de profit şi pierdere sau în anexă:

- impozitul de plătit sau de primit (carry back);
- impozitul amânat (cheltuială sau venit);
- creditele de impozit;
- subvenţiile statului, în măsura în care ele au fost constatate ca o reducere a cheltuielilor cu impozitul;
- economiile de impozit ce provin de la imputarea deficitelor anterioare;
- ajustările de impozite amânate, ce provin din schimbările de legislaţie fiscală.

Această analiză nu este furnizată decât pentru impozitul asupra beneficiilor ce provin din activităţile ce se menţin.

- **Alte informaţii de furnizat**:

Anexa trebuie să menţioneze:

- motivele pentru care cheltuiala cu impozitul aferent exerciţiului este diferită de cheltuiala teoretică privind impozitul (aplicarea la rezultatul contabil înaintea impozitării a cotei de impozit în vigoare);
- valorile şi datele scadenţelor aferente pierderilor şi creditelor de impozit reportabile.

---

[116] Este vorba despre statele americane. În Statele Unite operează un sistem de credit de impozit: în cadrul unui stat, se deduce ceea ce s-a vărsat în alte state, pentru a se evita dubla impunere.

3.7.10. Informarea sectorială

Texte de referință: FAS 14; FAS 18; FAS 21; FAS 24; FAS 30; FAS 69; FAS 95; FAS 131.

3.7.10.1. Considerații preliminare de ordin general

Obiectivul informării sectoriale este de a descompune unele informații-cheie ale conturilor unei societăți ce operează în sectoare de activitate şi zone geografice distincte şi de a publica informațiile semnificative rezultate din această descompunere. În mod evident, sunt vizate pentru o astfel de informare marile societăți cotate la bursă.

În mod normal, în contabilitatea americană acționează principiul libertății în determinarea sectoarelor.

Punctul de plecare în determinarea sectoarelor este analiza informațiilor centrelor de profit.

Pragul de semnificație este determinat prin aplicarea procentului de (cel puțin) 10% asupra mărimii rezultatelor.

Presupunând următoarele performanțe ale sectoarelor unei întreprinderi:

Sectoare	Profituri (+) pierderi (–)	
A	100	
B	500	
C	400	
		1.000
D	(295)	
E	(600)	
F	(100)	
G	(105)	
		(1.100)
		(100)

pragul de semnificaţie va fi de: 1.100 X 10% = 110[117], iar sectoarele semnificative: B, C, D şi E.

Informaţiile recomandate să fie publicate sunt:

- cifra de afaceri (totalul cifrei de afaceri a sectorului sau contribuția sectorului la cifra de afaceri consolidată);
- rentabilitatea (marja operațională a sectorului sau rentabilitatea sectorului măsurată pe baza unui rezultat intermediar ce se situează între marja operațională şi rezultatul net);
- activele identificabile;

[117] Este vorba de (cel puțin) 10% din cea mai mare valoare absolută dintre profitul cumulat al tuturor sectoarelor beneficiare sau pierderea cumulată a tuturor sectoarelor deficitare.

- diverse (amortizările exercițiului, investițiile, partea în rezultatele societăților puse în echivalență)

Informațiile sectoriale fac parte integrantă din situațiile financiare şi sunt supuse verificării auditorilor. Ele trebuie să fie prezentate fie ca un element al conturilor principale ce face obiectul unor date explicative în anexă, fie ca un element al anexei, fie ca un tabel în afara situațiilor financiare, cu condiția să se indice că el face parte integrantă din situațiile financiare.

3.7.10.2. Conținutul normei FAS 14 „Informarea sectorială a unei întreprinderi" (Financial Reporting for Segments of a Business Entreprise)

În 1976, FASB a emis norma care prescrie o analiză a conturilor societății pe sectoare de activitate (segmental reporting). Norma este orientată către evaluarea riscurilor. Ea propune nu numai o analiză pe sectoare economice, ci şi pe sectoare geografice. Totodată, ea solicită publicarea informațiilor privind importanța relativă a clienților.

Pentru a identifica sectoarele de activitate, întreprinderea trebuie să procedeze la o analiză a produselor şi serviciilor. Trebuie să facă obiectul prezentării în situațiile financiare fiecare sector de activitate care îndeplineşte **unul dintre următoarele trei criterii** (reportable segment): (i) produsele corespunzătoare acestui sector ce depăşesc 10% din cifra de afaceri a grupului; (ii) rezultatul din exploatare al sectorului ce depăşeşte 10% din rezultatul din exploatare al grupului; (iii) elementele de activ utilizate de sector ce depăşesc 10% din activele grupului.

Pentru fiecare sector de activitate analiza prezentată în anexă trebuie să comporte produsele şi rezultatul din exploatare (rezultatul înaintea cheltuielilor şi veniturilor financiare şi înaintea părții din rezultat obținută din operațiile efectuate în comun). De asemenea, întreprinderea trebuie să furnizeze informații referitoare la activele care aparțin sectorului de activitate, amortizările şi investițiile noi.

În ceea ce priveşte sectoarele geografice, acestea sunt identificate prin cifra de afaceri şi active. Dacă o societate realizează cel puțin 10% din cifra sa de afaceri cu un singur client, ea trebuie să menționeze informația respectivă.

3.7.10.3. Conținutul normei FAS 131 „Informațiile de prezentat referitoare la sectoarele unei întreprinderi şi la elementele contabile conectabile acestora" (Disclosures about Segments of an Entreprise and Related Information)

În iunie 1997, FASB a publicat norma 131[118], cu obiectivul de a ajuta utilizatorii de situații financiare:

- să înțeleagă mai bine performanțele întreprinderii;
- să aprecieze mai bine perspectivele referitoare la fluxurile de trezorerie viitoare;
- să poată judeca mai bine întreprinderea luată ca ansamblu.

[118] Lucrările au fost realizate concomitent cu organismul canadian Accounting Standards Board (AcSB) of the Canadian Institute of Chartered Accountants (CICA). Cele două organisme au ajuns la aceleaşi concluzii, ceea ce a permis, astfel, o armonizare a informării sectoriale în America de Nord.

Norma FAS 131 înlocuieşte norma FAS 14 şi este aplicabilă situaţiilor financiare ale întreprinderilor, al căror exerciţiu este deschis după 15 decembrie 1997. În primul exerciţiu de aplicare a normei, a fost solicitată prelucrarea informaţiilor pentru anii anteriori. În schimb, în primul exerciţiu nu a fost solicitată aplicarea normei pentru situaţiile financiare intermediare.

Remarcă: La lucrările FASB a colaborat şi un reprezentant al IASC. După cum se ştie, în august 1997 IASC a publicat norma IAS 14 revizuită „Prezentarea informaţiilor sectoriale" (Reporting Financial Information by Segment). Între textele celor două norme există câteva divergenţe.

- **Principiile normei FAS 131**:

Norma FAS 131 solicită ca situaţiile financiare să cuprindă prezentarea de informaţii sectoriale, determinate în conformitate cu un singur tip de structurare, corespunzător celui utilizat pentru raportarea internă a întreprinderii (management approach).

Abordarea managerială este bazată pe organizarea întreprinderii în **sectoare de exploatare** (operating segments), pentru a se putea lua decizii şi pentru a judeca performanţele acesteia. Abordarea managerială permite o omogenitate în prezentarea de către întreprindere a raportului său anual şi a altor informaţii publicate.

Întreprinderea trebuie să prezinte o **evaluare a rezultatului** şi a anumitor elemente ale fiecărui segment. Mai mult, din motive de comparabilitate, ea trebuie să publice **cifra de afaceri** ce provine de la **fiecare dintre produsele sau serviciile sale** (sau de la grupele de produse sau de servicii similare) şi **ţările** în care ea deţine active şi realizează venituri.

Remarca 1: Norma internaţională IAS 14 prevede două tipuri de structurare (segmentare), una primară şi o a doua secundară, informaţia sectorială secundară fiind simplificată. Segmentarea de prezentat este determinată, în principiu, de structura întreprinderii şi de cea a raportării interne. În conformitate cu originea şi natura riscurilor cu care se confruntă întreprinderea şi ţinând cont de natura şi cauzele rentabilităţii sale, segmentele privilegiate sunt sectoarele de activitate şi zonele geografice. Dacă raportarea internă nu este bazată nici pe sectoarele de activitate, nici pe zonele geografice, norma IAS 14 solicită căutarea nivelului inferior de segmentare astfel încât sectoarele să fie prezentate pe baza produselor şi serviciilor legate de acestea sau pe o bază geografică.

Remarca 2: Norma americană anterioară, FAS 14, prin cele două tipuri ale sale de segmentare, primară şi secundară, se apropia mai mult de norma IAS 14 revizuită.

- **Câmpul de aplicare**:

Norma FAS 131 se aplică societăţilor ce fac apel public la economisire (public business entreprises) şi care au emis acţiuni sau obligaţiuni cotate, care trebuie să depună situaţiile la Comisia de valori mobiliare (SEC) sau care întocmesc situaţii financiare în vederea emisiunii de titluri pe piaţă.

Remarcă: Norma FAS 131 nu se aplică societăţilor-mamă (parent entreprises), filialelor (subsidiaries), întreprinderilor de tip joint-venture şi participaţiilor contabilizate pe baza metodei de punere în echivalenţă (equity method), dacă situaţiile (conturile) lor individuale sunt consolidate sau combinate printr-un singur joc de situaţii financiare şi dacă, totodată, conturile sociale individuale şi conturile consolidate sau combinate sunt incluse în acelaşi raport financiar. Norma se aplică acestor întreprinderi,

dacă ele fac apel public la economisire şi dacă emit situaţii financiare individuale.

Totuşi, FASB încurajează întreprinderile care nu fac apel public la economisire să producă informaţiile prevăzute prin norma FAS 131.

- **Definirea unui sector de exploatare (operating segment)**:

Un sector de exploatare este o componentă a întreprinderii:

(i) care realizează activităţi economice ce îi permit să degaje venituri şi să angajeze cheltuieli (inclusiv cele referitoare la tranzacţiile interne);

Remarcă: nu orice componentă a întreprinderii este în mod necesar un sector de exploatare (de exemplu, conducerea acesteia sau unele servicii funcţionale); un sector de exploatare se poate angaja în activităţi economice pentu care veniturile nu au fost încă realizate: este cazul operaţiilor de lansare (start-up operations);

(ii) ale cărei rezultate din exploatare sunt controlate în mod regulat de către responsabilul deciziilor operaţionale al întreprinderii (chief operating decision maker)[119], pentru a stabili care sunt resursele de atribuit sectorului şi a aprecia performanţa acestuia;

(iii) şi pentru care este disponibilă o informare financiară distinctă.

Remarcă: norma internaţională IAS 14 nu pune în relief conceptul de „operating segments" care, conform normei americane, corespunde oricărui tip de segmentare ce există în raportarea internă (sectoare de activitate, zone geografice, entităţi juridice etc.), deoarece cele două niveluri de segmentare, primar şi secundar, solicitate de norma internaţională, sunt **sectoarele de activitate** (business segments) şi zonele geografice (geographical segments).

- **Segmentele de prezentat (reportable segments)**:

O întreprindere trebuie să prezinte, în mod distinct, informaţiile relative la fiecare sector:

- identificat pe baza criteriilor prezentate anterior sau care rezultă din gruparea a două sau a mai multor sectoare;
- şi care depăşeşte anumite praguri.

Criteriile de grupare

Două sau mai multe sectoare de exploatare pot să fie grupate într-un sector simplu, dacă ele posedă caracteristici economice comparabile şi dacă ele sunt similare pentru fiecare dintre următoarele puncte:

- natura produselor şi serviciilor;
- natura procedeelor de fabricaţie;
- tipurile sau categoriile de clienţi pentru produsele sau serviciile lor;
- metodele de distribuţie a produselor sau de prestare a serviciilor;
- natura cadrului reglementar eventual (bănci, asigurări, servicii publice etc.).

---

[119] De exemplu, directorul general sau directorul exploatării.

Nivelul pragurilor

O întreprindere trebuie să prezinte, în mod separat, informaţii referitoare la un sector care a atins unul dintre pragurile cantitative (quantitative thresholds) următoare:

- veniturile sale, inclusiv vânzările la clienţii externi şi vânzările sau transferurile între sectoare, reprezintă cel puţin 10% din totalul veniturilor interne şi externe ale tuturor sectoarelor de exploatare;
- mărimea absolută a profitului său sau pierderii sale reprezintă cel puţin 10% din cea mai mare valoare absolută dintre profitul cumulat al tuturor sectoarelor cu beneficii sau pierderea cumulată a tuturor sectoarelor deficitare;
- activele sale reprezintă cel puţin 10% din activele cumulate ale tuturor sectoarelor de exploatare.

Remarcă: Informaţiile referitoare la sectoarele care nu ating nici unul dintre aceste praguri **pot** să fie prezentate în mod distinct; totuşi, întreprinderea poate să grupeze informaţiile referitoare la sectoarele de exploatare ce nu ating pragurile, cu condiţia ca aceste sectoare să vizeze majoritatea criteriilor de grupare prezentate anterior.

Dacă totalul veniturilor realizate cu terţii (external revenues) corespunzătoare sectoarelor de exploatare reprezintă mai puţin de 75% din totalul veniturilor consolidate, sectoarele de exploatare **complementare** trebuie să fie identificate ca segment de prezentat, chiar dacă ele nu ating nici unul dintre pragurile cantitative (de 10%) citate anterior, până ce minimum 75% din totalul veniturilor consolidate au fost incluse în segmentele prezentate.

Informaţiile referitoare la alte activităţi economice ale întreprinderii şi la alte sectoare de exploatare neizolabile trebuie să fie grupate şi prezentate în categoria „**toate celelalte**“ (all other), separat de celelalte elemente. Originea veniturilor incluse în această categorie trebuie să facă obiectul unei informări.

Remarcă: În măsura în care conducerea estimează că un sector de exploatare ce a fost identificat ca izolabil cu ocazia exerciţiului precedent continuă să fie semnificativ, informaţiile referitoare la acest sector trebuie să fie prezentate separat în continuare, chiar dacă el nu mai răspunde pragurilor cantitative (de 10%) în exerciţiul curent; atunci când un sector este identificat că trebuie să fie izolabil în exerciţiul curent, pentru că el a atins unul dintre pragurile citate mai sus, informaţiile sectoriale prezentate anterior trebuie să fie retratate pentru a reflecta existenţa unui nou segment de prezentat, exceptând situaţia când este imposibil sau prea costisitor ca să se prezinte aceste informaţii.

Norma FAS 131 nu specifică limita numărului de segmente de prezentat, dincolo de care prezentarea informaţiilor sectoriale ar deveni prea detaliată.

Remarcă: Norma internaţională prevede că segmentele de reţinut pentru informarea externă sunt cele ale căror venituri provin, în majoritate, din vânzările externe.

- **Informaţiile de publicat referitoare la sectoarele de activitate**:

Întreprinderile în cauză trebuie să prezinte:

- o informare cu caracter general;
- o informare referitoare la profitul sau la pierderea realizat(ă) de segment (inclusiv unele venituri şi cheltuieli incluse în rezultatul segmentului), la activele segmentului şi la baza de evaluare;

- o comparaţie între mărimile totale ale veniturilor, rezultatelor, activelor şi altor elemente semnificative referitoare la segmentele prezentate şi mărimile consolidate corespunzătoare;
- o informare în cursul exerciţiului (interim period information).

Informarea cu caracter general

O întreprindere trebuie să publice următoarele informaţii cu caracter general:

- factorii ce au permis să se identifice segmentele de prezentat (reportable segments); de exemplu: **dacă** organele de conducere au ales să organizeze întreprinderea printr-o distincţie a produselor şi serviciilor, a zonelor geografice, a cadrului reglementar sau printr-o combinare a diverşilor factori, şi **dacă** sectoarele de exploatare au fost grupate;
- tipurile de produse şi de servicii din care segmentele de prezentat îşi obţin veniturile lor.

Informarea referitoare la rezultate şi activele segmentelor

Întreprinderea trebuie să prezinte o evaluare a profitului sau a pierderii şi a totalului activelor, pentru fiecare segment de prezentat.

De asemenea, ea trebuie să furnizeze următoarele informaţii pentru fiecare segment, dacă aceste elemente sunt cuprinse în evaluarea rezultatului segmentului controlat de responsabilul deciziilor operaţionale:

- veniturile externe;
- veniturile ce provin din tranzacţii cu alte sectoare de exploatare ale aceleiaşi întreprinderi;
- veniturile din dobânzi;
- cheltuielile privind dobânzile;
- cheltuielile cu amortizările (depreciation, depletion and amortization expense);
- elementele neobişnuite (unusual items);
- cota-parte din rezultatul net al societăţilor ale căror titluri sunt contabilizate pe baza metodei punerii în echivalenţă (equity method);
- elementele extraordinare;
- alte elemente semnificative fără incidenţă asupra trezoreriei cu excepţia cheltuielilor cu amortizările.

Remarcă: pentru fiecare segment, veniturile din dobânzi trebuie să fie prezentate separat de cheltuielile privind dobânzile, cu condiţia ca majoritatea veniturilor segmentului să provină din dobânzi şi ca responsabilul deciziilor operaţionale să nu se bazeze, în mod esenţial, pe veniturile nete din dobânzi (venituri diminuate cu cheltuielile privind dobânzile) pentru a evalua performanţele segmentului şi a decide resursele ce trebuie să-i fie atribuite; în acest caz, întreprinderea poate să prezinte veniturile nete cu dobânzile şi să indice această modalitate specială.

De asemenea, întreprinderea trebuie să furnizeze pentru fiecare segment următoarele informaţii, dacă aceste elemente participă la determinarea activelor segmentului controlat de responsabilul deciziilor operaţionale:

- valoarea investiţiilor societăţilor în care titlurile sunt contabilizate conform metodei punerii în echivalenţă;

– totalul investiţiilor în active pe termen lung (altele decât instrumentele financiare şi activele de impozite amânate).

Evaluarea

Fiecare element al informării sectoriale trebuie să corespundă mărimii comunicate de responsabilul deciziilor operaţionale[120], pentru a se putea decide asupra resurselor atribuite segmentului în cauză şi pentru a se analiza performanţele acestuia.

Remarcă: ajustările şi eliminările efectuate cu ocazia întocmirii situaţiilor financiare clasice, precum şi repartizările de venituri, cheltuieli, câştiguri şi pierderi nu trebuie să participe la determinarea rezultatului segmentat decât dacă aceste operaţii sunt incluse în evaluarea profitului sau pierderii segmentat(e) utilizat(ă) de responsabilul de decizii operaţionale; de asemenea, trebuie să fie prezentate numai activele utilizate de acest responsabil în evaluarea activelor segmentate.

Întreprinderea este obligată să explice evaluarea rezultatului şi activelor segmentate, ţinând cont cel puţin de:

– metoda de contabilizare a operaţiilor dintre segmente;
– natura oricărei diferenţe între evaluările rezultatelor segmentate comunicate şi ale rezultatului consolidat înaintea impozitării, elementelor extraordinare, opririlor de activităţi şi efectelor cumulate ale schimbării metodelor (principiilor) contabile, dacă această natură nu rezultă din comparaţiile ce vor fi prezentate mai jos;

Remarcă: aceste diferenţe pot să includă regulile şi metodele contabile, precum şi metodele de repartizare a costurilor angajate la nivel centralizat, ce sunt necesare înţelegerii informării sectoriale;

– natura oricărei diferenţe între evaluările activelor segmentate comunicate şi activele nete consolidate, dacă aceasta rezultă din comparaţiile ce vor fi prezentate mai jos;

Remarcă: aceste diferenţe pot să includă regulile şi metodele contabile şi metodele de repartizare a activelor utilizate conjunctiv, care sunt necesare înţelegerii informării sectoriale;

– natura oricărei modificări, în raport cu exerciţiile anterioare, a metodelor de evaluare utilizate pentru determinarea profitului sau pierderii segmentat(e), precum şi incidenţei lui(ei) eventuale;
– natura şi incidenţa oricărei afectări asimetrice la un segment.

Remarcă: de exemplu, o întreprindere ar putea să afecteze unui segment o cheltuială cu amortizările, fără să-i afecteze şi activul amortizabil corespunzător.

Comparaţiile

O întreprindere trebuie să furnizeze următoarele comparaţii (reconciliations):

– totalul veniturilor segmentate şi veniturile consolidate;

---

[120] Dacă acest responsabil utilizează mai multe moduri de evaluare a rezultatului şi activelor segmentate, evaluările de comunicat vor fi cele pe care conducerea le judecă a fi cele mai coerente cu metodele de evaluare utilizate pentru determinarea mărimilor corespunzătoare în situaţiile financiare consolidate ale grupului.

- totalul rezultatelor segmentate prezentate şi rezultatul consolidat înaintea impozitării, elementele extraordinare, opririle de activităţi şi efectele cumulate ale schimbărilor de metode (principii) contabile[121];
- totalul activelor segmentate prezentate şi activele consolidate;
- totalul oricărei alte valori având o importanţă semnificativă prezentată pentru segmente şi valoarea corespunzătoare consolidată.

Toate elementele care au o valoare semnificativă ce figurează în situaţia comparativă trebuie să fie prezentate prin identificare şi o descriere distincte. Este vorba, în special, de fiecare element semnificativ, ce permite o comparaţie între metodele contabile utilizate pentru determinarea profitului sau pierderii segmentat(ă) şi mărimile consolidate.

Informaţiile referitoare la situaţiile intermediare

Cu ocazia prezentării situaţiilor financiare intermediare pentru acţionari (interim period information), pentru fiecare segment trebuie să fie comunicate următoarele informaţii:

- veniturile externe;
- veniturile intersegmente;
- evaluarea profitului sau pierderii segmentat(e);
- totalul activelor pentru care s-a constatat o variaţie semnificativă faţă de mărimea prezentată în ultimul raport anual;
- descrierea modificărilor bazei de segmentare sau a bazei de evaluare a rezultatului segmentat, modificări intervenite de la ultimul raport anual;
- comparaţia totalului rezultatelor segmentate prezentate cu rezultatul consolidat înaintea impozitării, elementele extraordinare, opririle de activităţi şi efectele cumulate ale schimbărilor de metode (principii) contabile.

Valorile semnificative ce figurează în situaţia comparativă trebuie să fie prezentate în mod distinct şi să fie descrise.

Prelucrarea informaţiilor anterioare

Dacă o întreprindere modifică structura organizării sale interne astfel încât să se schimbe compoziţia segmentelor de prezentat informaţiile corespondente relative la perioadele anterioare, inclusiv pentru perioadele intermediare, trebuie să fie retratate (restatement of previously reported information), exceptând situaţia în care reprelucrarea este imposibilă în practică[122].

Remarcă: prezentăm mai jos următoarele puncte de divergenţă cu norma internaţională:

- conform normei IAS 14, informarea sectorială trebuie să fie întocmită în conformitate cu metodele contabile adoptate de întreprindere pentru elaborarea situaţiilor financiare, în timp ce, conform normei americane, evaluările trebuie să fie efectuate pe baza metodelor utilizate la nivel intern pentru a decide resursele

---

[121] Dacă o întreprindere alege să afecteze segmentelor elemente precum impozitele sau câştigurile sau pierderile extraordinare, comparaţia poate să fie efectuată între totalul rezultatelor segmentate şi mărimea rezultatului consolidat calculat după aceste elemente.

[122] Dacă întreprinderea nu retratează informaţiile sectoriale anterioare, ea trebuie să prezinte, în anul în care intervine modificarea, informaţiile sectoriale pentru perioada în curs, atât conform bazei vechi cât şi bazei noi de segmentare, exceptând situaţia în care aceasta este nerealizabilă. În orice caz, întreprinderea trebuie să indice dacă ea a retratat informaţiile sectoriale anterioare corespondente.

atribuite segmentului şi a analiza performanţa acestuia, astfel de metode putând să difere parţial sau total faţă de metodele şi regulile contabile;
- norma IAS 14 (paragrafele 47 şi 48) solicită o simetrie în evaluarea activelor şi rezultatului segmentului; de exemplu, un activ va fi inclus în activele segmentului numai dacă amortizarea sau provizionul care îl vizează este dedus(ă) din rezultatul segmentat; în schimb, conform normei americane (FAS 131), afectările asimetrice la un segment sunt autorizate, cu condiţia să se indice natura şi incidenţa acestora;
- dacă norma IAS 14 defineşte de manieră uniformă veniturile segmentului, cheltuielile segmentului şi rezultatul segmentat, norma FAS 131 solicită comunicarea valorilor utilizate la nivel intern de către responsabilul deciziilor operaţionale;
- norma IAS 14 solicită informaţii referitoare la mărimea datoriilor la nivelul segmentului, informaţii nesolicitate de norma americană; norma FAS 131 solicită să se comunice, atunci când aceste elemente fac parte din raportarea internă, dincolo de elementele furnizate conform normei internaţionale în cadrul informării sectoriale primare (şi cu excepţia datoriilor segmentate), veniturile din dobânzi, cheltuielile cu dobânzile, cheltuiala sau venitul cu impozitul, elementele neobişnuite şi elementele extraordinare.

Informaţiile complementare

Organizarea internă a unor întreprinderi nu este bazată pe o diferenţiere a produselor şi serviciilor sau a zonelor geografice[123]. Într-un atare caz, aceste întreprinderi trebuie să furnizeze un anumit număr de informaţii complementare, atunci când ele nu sunt comunicate, ca informaţii obligatorii relative la aceste segmente[124]. Informaţiile vizează grupele de produse sau de servicii similare, zonele geografice şi clienţii cei mai importanţi.

(i) **Informaţiile referitoare la produse şi servicii**

O întreprindere trebuie să comunice cifra de afaceri realizată cu clienţii săi externi pentru fiecare produs şi serviciu sau pentru fiecare grupă de produse şi servicii similare, exceptând cazul în care această comunicare este imposibil de realizat. Valorile cifrelor de afaceri comunicate trebuie să fie bazate pe informaţiile financiare utilizate pentru întocmirea situaţiilor financiare. Dacă prezentarea informaţiilor este nerealizabilă, acest fapt trebuie să fie precizat.

(ii) **Informaţiile referitoare la zonele geografice**

O întreprindere trebuie să prezinte următoarele informaţii geografice, exceptând cazul în care această prezentare este imposibil de realizat:

- **veniturile** ce provin din cifra de afaceri realizată cu clienţii externi:
  - afectate ţării de origine (country of domicile) a întreprinderii;

---

[123] Segmentele unei întreprinderi pot să prezinte veniturile ce provin dintr-o gamă vastă de produse şi servicii fundamental diferite, sau mai multe segmente pot să furnizeze aceleaşi produse şi servicii. De asemenea, segmentele unei întreprinderi pot să deţină active în diferite zone geografice şi să realizeze cifra lor de afaceri cu clienţi situaţi în diferite zone geografice sau mai multe segmente pot să-şi exercite activitatea lor în aceeaşi zonă geografică.

[124] Sunt vizate toate întreprinderile ce intră în câmpul de aplicare a normei FAS 131, inclusiv cele ce nu au de prezentat decât un singur segment.

– afectate tuturor ţărilor străine în care întreprinderea îşi obţine veniturile, la nivelul mărimii lor totale; dacă cifra de afaceri realizată cu o ţară străină este semnificativă, ea trebuie să fie prezentată în mod distinct;

Remarcă: întreprinderea trebuie să publice baza de afectare a veniturilor externe (revenues from external customers) diferitelor ţări;

• **activele pe termen lung** (altele decât instrumentele financiare şi activele privind impozitele amânate):

– situate în ţara de origine;
– situate în toate ţările străine în care întreprinderea deţine active, la nivelul mărimii lor totale; dacă activele deţinute într-o ţară au o valoare semnificativă, aceste active trebuie să fie prezentate în mod distinct.

Informaţiile referitoare la zonele geografice trebuie să corespundă celor furnizate în situaţiile financiare. Dacă prezentarea informaţiilor geografice este nerealizabilă, acest fapt trebuie menţionat.

(iii) **Informaţiile referitoare la clienţii cei mai importanţi**

Întreprinderea trebuie să informeze asupra gradului său de dependenţă faţă de clienţii cei mai importanţi (major customers). Dacă cifra de afaceri realizată cu **un** client extern reprezintă cel puţin 10% din veniturile întreprinderii, ea va trebui să comunice această situaţie precum şi totalul cifrei de afaceri aferent clienţilor din această categorie şi denumirea sectorului sau sectoarelor care prezintă astfel de valori pentru cifra de afaceri.

Remarca 1: În schimb, nu este solicitat întreprinderii să indice identitatea unui client important sau mărimea cifrei de afaceri pe care fiecare segment o realizează cu acest client.

În cadrul normei, un grup de entităţi despre care întreprinderea ştie că acestea se află sub un control comun este considerat **un singur client**. Administraţia publică federală a Statelor Unite şi cea a unui stat american, a unei regiuni, a unei municipalităţi sau a unei ţări străine trebuie să fie tratată fiecare ca un singur client.

Remarca 2: Conform normei internaţionale IAS 14 (paragraful 81), întreprinderea trebuie să indice natura bunurilor şi serviciilor produse de fiecare sector de activitate, precum şi compoziţia fiecărei zone geografice, atât pentru segmentarea primară cât şi pentru cea secundară, dacă aceste informaţii nu sunt furnizate deja în situaţiile financiare sau în alte componente ale raportului anual.

3.7.11. Rezultatul pe acţiune

Norme contabile implicate: APB 15; APB 30; FAS 128.

3.7.11.1. Consideraţii preliminare

Existenţa unor norme contabile care să trateze problematica unei rate de analiză financiară poate să surprindă într-o oarecare măsură. Dar o atare preocupare a normalizatorilor este consecinţa orientării situaţiilor financiare ale întreprinderilor americane către satisfacerea nevoilor informaţionale ale investitorilor şi interesul manifestat de aceştia pentru rezultatul net după impozitare (**earning per share** sau, conform unei expresii populare,

the bottom line). De altfel, cei mai mulţi investitori nu urmăresc decât rezultatul net pe acţiune şi evoluţia sa în fiecare trimestru.

În vederea protejării investiţiilor contra eventualelor manipulări ale conducerii întreprinderii, normalizatorii s-au străduit să definească de o manieră suficient de precisă acest indicator[125].

Beneficiul după impozitare este calculat înainte şi după rezultatul extraordinar. Numărul de acţiuni este egal cu numărul mediu ponderat de acţiuni deţinute în cursul exerciţiului. Dacă întreprinderea a emis obligaţiuni convertibile, dacă există opţiuni sau drepturi care permit achiziţionarea de acţiuni, ea trebuie să efectueze acest calcul pentru a doua oară, cu condiţia ca astfel de drepturi să fie exercitate (fully diluted). O astfel de procedură reprezintă o particularitate a contabilităţii americane. În conformitate cu **metoda acţiunilor răscumpărate** (treasury stock method), întreprinderea presupune că toate opţiunile sunt exercitate, că toate conversiunile sunt efectuate şi că ea încasează subscrierile prevăzute.

3.7.11.2. Conţinutul normei FAS 128 „Rezultatul pe acţiune“ (Earning per share)

În februarie 1997, FASB a emis norma FAS 128 „Rezultatul pe acţiune“ (Earnings per share), aplicabilă situaţiilor financiare ale societăţilor cotate. Această normă simplifică şi înlocuieşte norma APB Opinion no. 15 „Rezultatul pe acţiune“, emisă în 1969.

Remarcă: Cele mai multe dintre recomandările conţinute în norma FAS 128 sunt identice cu cele conţinute în norma internaţională IAS 33 „Rezultatul pe acţiune“, aprobată de IASC în ianuarie 1997 şi aplicabilă situaţiilor financiare pentru exerciţiile deschise începând cu 1 ianuarie 1998. În vederea creării a două norme compatibile, IASC şi FASB au realizat o concertare a lucrărilor lor. Cea mai importantă diferenţă între cele două norme este că norma americană solicită atât pentru calculul rezultatului **de bază** pe acţiune (basic EPS), cât şi pentru cel al rezultatului **diluat** (diluted EPS), să fie publicate mărimile relative la diferitele componente ale rezultatului, în timp ce norma internaţională nu solicită decât publicarea rezultatului pe acţiune (EPS) pentru rezultatul net (net profit or loss).

Dacă, într-o primă etapă, IASC şi FASB şi-au concentrat eforturile mai ales pentru armonizarea numitorului indicatorului, adică numărul de acţiuni de luat în cont, pentru viitor rămâne să se urmărească normalizarea numărătorului (determinarea rezultatului/rezultatelor).

a) **Principii**

Norma americană FAS 128 se aplică tuturor societăţilor cotate sau care sunt angajate într-un proces de cotare şi care au emis acţiuni ordinare (common stock) sau acţiuni ordinare potenţiale, precum opţiunile de cumpărare, bonurile de subscriere, titlurile convertibile (potential common stock).

Pentru societăţile ce au o **structură simplă de capital**, neavând decât acţiuni ordinare în circulaţie, norma FAS 128 solicită ca rezultatul de bază pe acţiune să fie prezentat la nivelul contului de profit şi pierdere:

---

[125] Idei inspirate din lucrarea „Comptabilité anglo-saxonne“, anterior citată, pagina 39.

- pentru rezultatul activităţilor de exploatare (basic EPS for income from continuing operations);
- pentru rezultatul net (basic EPS for net income).

Toate **celelalte societăţi** trebuie să prezinte la nivelul contului de profit şi pierdere rezultatul de bază pe acţiune şi rezultatul diluat pe acţiune pentru cele două niveluri de rezultat citate anterior (rezultatul activităţilor de exploatare şi rezultatul net).

Dacă o societate prezintă **oprirea unei activităţi** (discontinued operation), un **element extraordinar** (extraordinary item) sau **efectul cumulat al unei schimbări de metode (principii) contabile** (cumulative effect of an accounting change), rezultatul de bază pe acţiune şi rezultatul diluat pe acţiune calculate pentru fiecare dintre aceste rubrici trebuie să fie prezentate fie în contul de profit şi pierdere, fie în anexă.

O societate care nu este în situaţia de a prezenta o oprire a unei activităţi, dar al cărei cont de profit şi pierdere comportă un element extraordinar sau efectul cumulat al unei schimbări de metode (principii) contabile, va utiliza nivelul „rezultatul înaintea elementelor extraordinare" (income before extraordinary items) sau „rezultatul înaintea schimbărilor de metode" (income before accounting change) în locul „rezultatului din activităţile de exploatare" (income from continuing operations).

Exemplu de prezentare a calculelor privind rezultatele pe acţiune trimestriale şi anuale, pentru societatea ALFA (suma rezultatelor pe acţiune trimestriale nefiind în mod obligatoriu egală cu rezultatul pe acţiune anual):

în dolari

Indicatori	Trimestrul I	Trimestrul II	Trimestrul III	Trimestrul IV	Întregul an
Rezultatul de bază pe acţiune					
Profitul (pierderea) înaintea elementelor extraordinare şi schimbărilor de metode	0,89	1,19	0,12	(0,11)	1,87
Elementele extraordinare	–	–	(0,47)	–	(0,50)
Schimbările de metodă	–	–	–	0,92	1,06
Rezultatul net pe acţiune	0,89	1,19	(0,35)	0,81	2,43
Rezultatul diluat pe acţiune					
Profitul (pierderea) înaintea elementelor extraordinare şi schimbărilor de metode	0,74	1,05	0,11	(0,11)	1,73
Elementele extraordinare	–	–	(0,45)	–	(0,46)
Schimbările de metode	–	–	–	0,92	0,97
Rezultatul net pe acţiune	0,74	1,05	(0,34)	0,81	2,24

Sursa: Financial Accounting Series no. 170-A, februarie 1997
SFAS 128 „Earnings per share", Illustration 1, Appendix C (FASB)

Remarcă: Valorile rezultatelor pe acţiune nesolicitate de norma FAS 128, dar pe care o întreprindere ar dori să le comunice, trebuie să fie calculate în conformitate cu această normă şi prezentate în anexă, indicând dacă mărimile sunt date înainte sau după incidenţa impozitului.

Întreprinderile care nu intră în câmpul de aplicare a normei FAS 128 (de exemplu, cazul unei societăţi necotate), dar care doresc să prezinte în situaţiile lor financiare valorile rezultatelor pe acţiune, trebuie să procedeze la această prezentare în conformitate cu regulile prezentate în norma FAS 128.

De asemenea, trebuie precizat că în norma FAS 128 se reaminteşte faptul că norma FAS 95 „Tabloul fluxurilor de trezorerie" (statement of cash flows) interzice prezentarea ratei fluxului de trezorerie pe acţiune (cash flow per share).

b) **Rezultatul de bază pe acţiune (basic earnings per share)**

Este vorba despre rezultatul aferent fiecărei acţiuni ordinare în circulaţie (common stock outstanding).

Remarcă: Denumirea **„basic EPS"** înlocuieşte pe cea de **„simple EPS"**, care era utilizată în norma APB no. 15; basic EPS acoperă noţiunea de rezultat nediluat pe acţiune.

Rezultatul de bază pe acţiune, al cărui scop este să măsoare performanţa unei întreprinderi, este calculat prin raportarea rezultatului atribuibil titularilor de acţiuni ordinare la numărul mediu ponderat de acţiuni în circulaţie (weighted average number of share outstanding) în cursul exerciţiului.

Valorile dividendelor declarate (vărsate sau nu), referitoare la acţiunile privilegiate (preferred stock) şi valorile dividendelor cumulate la nivelul exerciţiului, relative la acţiunile cu caracter prioritar (cumulative preferred stock) trebuie să fie scăzute din fiecare nivel de rezultat.

Exemplu:

$$\text{Rezultatul de bază net pe acţiune} = \frac{\text{Rezultatul net – Dividendele prioritare}}{\text{Numărul mediu ponderat de acţiuni în circulaţie}}$$

Remarcă: În cadrul referenţialului internaţional, calculele referitoare la numărul mediu ponderat de acţiuni ordinare şi la incidenţa emisiunii de drepturi de subscriere asupra calculului rezultatului pe acţiune, degajate de norma IAS 33, sunt similare celor efectuate prin aplicarea normei FAS 128.

c) **Rezultatul diluat pe acţiune (diluted earnings per share)**

Scopul prezentării rezultatului diluat pe acţiune este analog celui privind rezultatul de bază pe acţiune, adică de a măsura performanţa întreprinderii pe o perioadă, ţinând cont de diluarea datorată acţiunilor ordinare potenţiale.

Elementele de calcul

Determinarea rezultatului diluat pe acţiune este comparabilă cu cea a rezultatului de bază pe acţiune.

Diferenţele se referă la:

- **numitorul** este majorat datorită creşterii de acţiuni ordinare care ar fi puse în circulaţie, dacă instrumentele de diluare ar fi convertite;
- cu ocazia calculului efectului de diluare a titlurilor convertibile, **numărătorul** este ajustat pentru a adăuga dividendele pe acţiuni privilegiate convertibile cât şi dobânzile (diminuate cu impozitele) înregistrate în cursul perioadei, dobânzi referitoare la datoriile convertibile; de asemenea, numărătorul este ajustat, pentru a ţine cont de modificările rezultatului (cheltuielilor şi veniturilor) care ar fi putut interveni datorită conversiunii.

Metodele utilizate

Calculul rezultatului diluat pe acţiune utilizează metoda **„dacă sunt convertite"** (if converted method) pentru titlurile convertibile, presupunând deci conversiunea în acţiuni ordinare a acestor titluri, la deschiderea exerciţiului contabil sau la data emisiunii lor, dacă aceasta este posterioară, sau **metoda răscumpărării de acţiuni (treasury stock method)**, pentru titlurile şi valorile de tip stock options, stock rights, stock warrants (opţiuni, drepturi de subscriere, bonuri de subscriere), plecând de la ipoteza că veniturile exerciţiului opţiunilor sau drepturilor de subscriere sunt utilizate de întreprindere pentru a răscumpăra acţiuni ordinare.

Cum norma FAS 128 recomandă alegerea diluării maximale, titlurile de tip Options şi Warrants nu vor avea un efect de diluare şi, ca atare, nu vor fi incluse în calculul rezultatului diluat pe acţiune decât atunci când preţul exerciţiului (exercise price) al opţiunii sau bonului va fi mai mic decât cursul mediu al acţiunii (average market price).

În concluzie, conform metodei răscumpărării de acţiuni (treasury stock method):

Numărul de acţiuni suplimentare (incremental shares) de inclus la numitorul rezultatului diluat pe acţiune	=	Numărul de acţiuni de emis în cazul exercitării titlurilor – Options şi Warrants Numărul de acţiuni de emis în cazul exercitării titlurilor Options şi Warrants x Preţul exerciţiului / Preţul mediu de piaţă
sau	=	Numărul de acţiuni de emis în cazul exercitării titlurilor × Options şi Warrants Preţul mediu de piaţă – Preţul exerciţiului / Preţul mediu de piaţă

Exemplu:

Presupunem că în N-2 au fost emise 100.000 options ce dau titularului unei opţiuni dreptul de a subscrie o acţiune ordinară la preţul de 15 $. În cursul exerciţiului N nu a fost exercitată nici o opţiune. În condiţiile în care cursul mediu al acţiunii este de 20 $, numărul de acţiuni cu efect de diluare de inclus la numitorul calculului rezultatului diluat pe acţiune va fi de:

$$100.000 - \frac{100.000x15}{20} = 100.000x\frac{20-15}{20} = 25.000$$

Sursă: La revue fiduciaire, Rf comptable, No. 235, decembrie 1997, pagina 45.

Remarcă: Norma internaţională IAS 33 solicită, fără să o numească, utilizarea **metodei „if converted method"** şi adoptă o metodă de calcul similară cu cea aferentă metodei **„treasury stock"**.

Rezultatul diluat pe acţiune trebuie să se bazeze pe rata de conversie sau preţul ridicării opţiunii cel mai avantajos din punct de vedere al deţinătorului de titluri.

Valorile rezultatului diluat pe acţiune anterior prezentate nu trebuie să fie ajustate în mod retroactiv, în caz de conversiune ulterioară sau de modificare posterioară a cursului acţiunii ordinare.

Aprecierea criteriului de diluare

Alegerea reţinută este cea de diluare potenţială maximală, titlurile ce se opun diluării (adică acele titluri a căror includere în calcul ar conduce la creşterea rezultatului pe acţiune sau la diminuarea pierderii pe acţiune) nefiind reţinute.

Titlurile convertibile pot să contribuie la diluare, în calitatea lor normală, sau să se opună diluării, atunci când sunt incluse împreună cu alte acţiuni ordinare potenţiale, în calculul rezultatului diluat pe acţiune. Pentru a reflecta o diluare maximală, fiecare emisiune sau serie de emisiuni de acţiuni ordinare potenţiale trebuie să fie studiată într-o ordine ce merge de la cele mai „diluante" până la cele mai puţin „diluante". Acţiunile ordinare „diluante" potenţiale cu cel mai mic rezultat pe acţiune suplimentară vor fi incluse în calculul rezultatului diluat pe acţiune înaintea celor ce prezintă un rezultat mai mare pe acţiune suplimentară. Opţiunile şi bonurile de subscriere vor fi incluse, în general, primele, deoarece utilizarea metodei de răscumpărare a acţiunilor (treasury stock method) nu are impact asupra numărătorului.

Întreprinderile ce prezintă o oprire a unei activităţi, un element extraordinar sau efectul cumulat al unei schimbări de metode (principii) contabile trebuie să se servească de rezultatul activităţilor de exploatare (income from continuing operations), corectat cu dividendele prioritare (preferred dividends), în calitate de număr de control (control number) pentru a determina dacă acţiunile potenţiale ordinare sunt diluante sau antidiluante. În consecinţă, acelaşi număr de acţiuni potenţiale ordinare, utilizat pentru calculul diluării pe acţiune pentru rezultatul activităţilor de exploatare (diluted per share amount for income from continuing operations) va trebui să fie utilizat pentru calculul tuturor celorlalte valori ale rezultatului diluat pe acţiune, chiar dacă aceste valori sunt antidiluante în raport cu valorile lor referitoare la rezultatul de bază pe acţiune.

Remarcă: Norma internaţională IAS 33 (paragraful 38) reţine şi ea rezultatul activităţilor de exploatare drept număr de control (control number), pentru a judeca efectul diluant sau nu al acţiunilor potenţiale ordinare.

Includerea de acţiuni ordinare potenţiale la numitor, în calculul rezultatului diluat pe acţiune pentru activităţile de exploatare va conduce totdeauna la o valoare antidiluantă a rezultatului pe acţiune, atunci când o societate realizează o pierdere din activităţile de exploatare (loss from continuing operations) sau o pierdere atribuibilă acţionarilor ordinari, după deducerea dividendelor prioritare (loss from continuing operations available to common stockholders). Deşi includerea acestor acţiuni ordinare potenţiale în celelalte niveluri de calcul al rezultatului diluat pe acţiune poate să fie diluantă în raport cu mărimile specifice rezultatului de bază pe acţiune, nici o acţiune ordinară potenţială nu va trebui să fie inclusă în calculul valorilor rezultatului diluat pe acţiune, atunci când există o pierdere a activităţilor de exploatare (loss from continuing operations), chiar dacă societatea prezintă un rezultat net pozitiv (beneficiu).

Remarcă: Norma internaţională IAS 33 solicită ca rezultatele pe acţiune, de bază şi diluat, să fie menţionate, chiar dacă ele sunt negative (loss per share), fără a se intra în consideraţiile expuse în cadrul normei americane corespondente (FAS 128).

d) Retratarea datelor referitoare la rezultatul pe acţiune

Se convine să se retrateze rezultatul de bază pe acţiune şi rezultatul diluat pe acţiune ale perioadei curente şi perioadelor anterioare, prezentate în cazul unei emisiuni gratuite de

acţiuni (stock dividend) sau unei fracţionări a capitalului (stock split) chiar şi atunci când aceste operaţii intervin după data de întocmire a conturilor, dar înainte de punerea în circulaţie a situaţiilor financiare.

e) Informaţiile de comunicat

Valorile rezultatelor pe acţiune trebuie să fie publicate pentru fiecare dintre exerciţiile (sau perioadele) pentru care este prezentat un cont de profit şi pierdere.

Dacă pentru un exerciţiu sunt comunicate rezultatele diluate pe acţiune, aceste informaţii trebuie să fie publicate pentru toate exerciţiile prezentate, chiar dacă valorile lor sunt identice cu cele ale rezultatelor de bază pe acţiune.

Remarcă: Dacă valorile rezultatelor de bază şi diluate pe acţiune sunt identice, prezentarea lor poate să fie făcută pe aceeaşi linie a contului de profit şi pierdere.

Pentru fiecare exerciţiu (sau perioadă) în care este prezentat un cont de profit şi pierdere, o societate trebuie să furnizeze următoarele informaţii:

- comparaţia între numărătorii şi numitorii ce au servit la calculul indicatorilor „Basic EPS for income from continuing operations" şi „Diluted EPS for income from continuing operations": comparaţia trebuie să cuprindă **incidenţa** tuturor titlurilor care afectează rezultatul pe acţiune **asupra rezultatului şi valorii acţiunilor**;
- incidenţa dividendelor prioritare (preferred dividends) în determinarea rezultatului atribuibil acţionarilor ordinari, pentru calculul rezultatului de bază pe acţiune;
- titlurile care ar putea să aibă, în viitor, un efect diluant asupra rezultatului de bază pe acţiune şi care nu au fost incluse în calculul rezultatului diluat pe acţiune, deoarece au un efect antidiluant asupra informaţiilor exerciţiului prezentat.

Mai mult, în numele ultimei perioade pentru care este prezentat un cont de profit şi pierdere, societatea trebuie să descrie orice operaţie intervenită după data închiderii, dar înaintea punerii în circulaţie a situaţiilor financiare, şi care ar avea un efect semnificativ asupra numărului de acţiuni ordinare sau de acţiuni ordinare potenţiale, în circulaţie la data închiderii.

Remarcă: Exceptând faptul că norma internaţională IAS 33 impune numai prezentarea rezultatului pe acţiune la nivelul rezultatului net (EPS for net profit or loss), regulile de prezentare, de retratare şi de publicare ale referenţialului IASC sunt comparabile cu cele prevăzute în norma americană FAS 128.

Exemplu:

Societatea ALFA, cu o structură complexă de capital, prezintă calculul său privind rezultatul de bază şi cel diluat pe acţiune, pentru exerciţiul N. Rezultatul utilizat este rezultatul înaintea elementelor extraordinare şi schimbărilor de metode (principii) contabile (income before extraordinary item and accounting change), ştiut fiind că societatea nu a avut opriri de activităţi (discontinued operations).

Vor fi comunicate următoarele informații*):

în dolari

	Pentru exercițiul N		
	Rezultat (numărător)	Acțiuni (numitor)	Valoarea rezultatului pe acțiune
Rezultatul înaintea elementelor extraordinare şi schimbărilor de metode	7.500.000		
Minus: dividendele pentru acțiunile preferențiale	(45.000)		
Rezultatul de bază pe acțiune			
Rezultatul disponibil pentru acționarii ordinari (common stockholders)	7.455.000	3.991.666	1,87
Efectul titlurilor diluante			
Warrants		30.768	
Acțiuni preferențiale convertibile (convertible preferred stock)	45.000	308.333	
4% din obligațiunile convertibile (convertible debentures)	60.000	50.000	
Rezultatul diluat pe acțiune			
Rezultatul disponibil pentru acționarii ordinari + conversiunile asumate	7.560.000	4.380.767	1,73

*) Sursă: Financial Accounting Series no. 170-A, februarie 1997, SFAS 128 „Earning per share", Illustration 2, Appendix C (FASB)

Opțiunile de cumpărare a 1.000.000 de acțiuni ordinare la un preț de 85 $/acțiune au fost în circulație în cursul celui de-al doilea semestru al exercițiului N şi nu au fost incluse în calculul rezultatului diluat pe acțiune, prețul de exercitare a opțiunilor fiind mai mare decât cursul mediu al acțiunilor ordinare. Opțiunile ce expiră la 30 iunie/exercițiul N+1 erau încă în circulație la sfârşitul exercițiului N.

3.7.12. Opririle de activități (Discontinued operations)

Normă de referință: APB Opinion no. 30

Norma americană relativă la opririle de activități vizează, cu predilecție, definirea unei opriri de activităţi, datele cheie reținute şi prezentarea rezultatelor inerente exploatării sectorului respectiv şi opririi sale, în structurile contului de profit şi pierdere.

3.7.12.1. Definirea opririi de activitate

Termenul de **opriri de activități** (discontinued operations) este legat de cel de **oprire a unui sector de activitate** (disposal of a segment of a business).

- **Un sector de activitate** (Segment of a business) este definit ca o componentă a întreprinderii ale cărei activităţi reprezintă o importantă linie distinctă de produse sau o importantă categorie distinctă de clienţi.

Un sector poate îmbrăca forma unei filiale, unei diviziuni sau unui departament, cât şi, în unele cazuri, a unei întreprinderi de tip „joint venture“, cu condiţia ca activele sale, rezultatele operaţiilor sale şi activităţile sale să poată fi distinse, în mod clar, din punct de vedere fizic şi operaţional, în scopul unei informări financiare, de celelalte active, rezultate ale operaţiilor şi activităţi ale întreprinderii.

Dacă rezultatele operaţiilor sectorului în curs de vânzare sau de abandonare nu pot să fie identificate în mod separat, se presupune că există şanse ca tranzacţia să nu fie tratată ca o oprire a unui sector de activitate.

Conform normei APB 30, se convine să se facă distincţie între o oprire a unui sector de activitate (disposal of a segment) şi ieşirea de active din patrimoniu (disposal of assets), operaţia din urmă fiind inerentă evoluţiei activităţilor unei întreprinderi.

În cazul în care operaţia nu este considerată ca o oprire de activitate, se convine să se studieze dacă ea trebuie clasificată în categoria elementelor extraordinare (extraordinary item), analizând dacă răspunde celor două criterii: „neobişnuită“ (Unusual nature) şi „nefrecventă“ (Infrequency of occurrence).

Exemplu de oprire a unui sector de activitate[126]: vânzarea de către o întreprindere diversificată a unei divizii importante ce reprezintă singura ei activitate în domeniul electronicii.

- **Cazuri care nu constituie opriri de sectoare de activităţi**[125)]:

(i) vânzarea unei părţi dintr-o ramură de activitate; un exemplu este cesiunea unei importante filiale reprezentând o mină de argint situată în străinătate, de către o întreprindere minieră: chiar dacă activitatea filialei în această ţară reprezintă un procent important al veniturilor brute consolidate în totalul veniturilor realizate în respectiva ţară, grupul va continua să exploateze mine de argint în alte ţări;

(ii) oprirea unei linii de produse sau de servicii ce nu reprezintă o oprire a unui sector de activitate, ci, mai degrabă, o oprire parţială de activitate; un exemplu este vânzarea tuturor activelor (inclusiv fabrica) referitoare la producerea de costume de lână pentru bărbaţi, de către un industriaş de îmbrăcăminte ce doreşte să concentreze activităţile sale în fabricarea de costume de fibre sintetice, o atare operaţie reprezentând oprirea unei linii de produse (Disposal of a product line), contrar prelucrării contabile pentru cazul opririi unui sector de activitate (Disposal of a major line of business);

(iii) modificări datorate progresului tehnic.

---

[126] AICPA, Accounting Interpretation of APB Opinion no. 30 (1973).

3.7.12.2. Datele-cheie de reținut

- **Data constatării opririi unui sector de activitate** (Measurement date of disposal of a segment) este data la care conducerea se angajează într-un plan oficial de oprire a unei activități fie prin vânzare, fie prin abandon.
  Planul de oprire trebuie să cuprindă minimum:
  - identificarea principalelor active vizate de oprire;
  - metoda de oprire vizată;
  - perioada prevăzută pentru finalizarea opririi;
  - un program activ de căutare a unui cumpărător dacă oprirea se realizează printr-o vânzare;
  - mărimea estimată a rezultatelor din exploatare aferente sectorului, estimarea datei de constatare a opririi (Measurement date) la data încetării (Disposal date);
  - mărimea estimată a veniturilor sau recuperările relative la oprire.
- **Data de încetare** (Disposal date) este data de încheiere (contractare) a unei vânzări, dacă oprirea se efectuează printr-o vânzare sau data la care activitățile încetează, dacă oprirea constă într-un abandon.
- **Perioada de oprire progresivă a activității** (Phase-out period) este perioada între data de constatare a opririi unui sector de activitate (Measurement date) şi data de încetare (Disposal date).

  Remarcă: Norma internațională IAS 35 „Încetarea activităților" (Discontinuing operations)[127] propune, în special, ca oprirea de activitate să vizeze o ramură de activitate, un sector geografic sau o categorie de clienți care să poată fi distinctă de celelalte activități, pe plan operațional sau contabil. În principiu, sunt vizate segmentele determinate în conformitate cu norma IAS 14, în cadrul informării sectoriale şi, eventual, o componentă a acestor segmente. Pentru întreprinderile care nu ar opera decât într-o singură activitate sau un singur sector geografic, ar putea să fie vorba despre o linie importantă de produse sau de servicii.

  Norma IAS 35 reține două evenimente critice, referitoare la oprirea de activități, şi anume:
  - **initial disclosure event**, data la care planul de oprire a activității a fost aprobat de către consiliul de administrație şi a fost anunțat în mod public;
  - **segregation event**, data angajării clare şi ferme a întreprinderii în procesul de oprire a activității (semnarea unui contract de vânzare, angajarea într-un proces irevocabil de restructurare).

  Cele două evenimente pot fi comparate cu cele două date (measurement date şi disposal date) prevăzute prin norma americană APB 30.

---

[127] „Încetarea activităților" este o formulă românească mai adevată pentru „Discontinuing operations" decât cea pe care am utilizat-o în „Tratat de contabilitate financiară" (volumul I, pagina 485), lucrare anterior citată, în care denumirea proiectului E 58 ce a precedat norma IAS 35 a fost tradusă prin „Operațiile întrerupte".

3.7.12.3. Prezentarea contului de profit şi pierdere şi informaţiile de comunicat

- **Principii**:

Se convine să se prezinte în mod separat rezultatul activităţilor de exploatare de cel al sectorului a cărui activitate a fost sau este în curs de încetare. Mai mult, câştigul sau pierderea privind oprirea sectorului de activitate (Gain or loss from disposal of a segment of a business) trebuie să fie prezentat(ă) conjunctiv cu rezultatul exploatării sectorului (Results of discontinued operations), distinct de elementele extraordinare.

În consecinţă, eventuala **rubrică specială „opririle de activităţi"** (discontinued operations), relativă la încetarea activităţilor unui sector, trebuie să figureze în contul de profit şi pierdere, ca o componentă a rezultatului, înaintea eventualelor elemente extraordinare şi înaintea efectelor cumulate ale schimbărilor de principii contabile; această rubrică conţine două linii:

– rezultatul exploatării sectorului de activitate înainte de a fi oprit (income or loss from operations of discontinued segment X), de la începutul exerciţiului până la data constatării opririi (measurement date);

Remarcă: În această linie specială sunt prezentate, pentru situaţiile financiare ale perioadei şi perioadelor precedente, rezultatele exploatării sectorului ce trebuie să fie oprit, înaintea datei de constatare a opririi activităţii (Prior to the measurement date).

– câştigul sau pierderea privind oprirea sectorului (gain or loss on disposal of a segment) ce conţine, dincolo de plusul sau de minusul de valoare din cesiune sau din abandon, rezultatul exploatării sectorului în timpul opririi progresive de activitate (Phase-out period), adică pentru perioada cuprinsă între „measurement date" şi „disposal date".

- **Exemplu de prezentare**:

în dolari

Rezultatul activităţilor de exploatare		
(Income from continuing operations)		$ xxxx
Oprirele de activităţi (discontinued operations):		
Profitul (pierderea) din oprirea activităţilor		
Diviziei A (minus impozitul aferent $ xxx)		
(Income (loss) from operations of discontinued		
Division A (less applicable income taxes of $ xxx)).	$xxxx	
[Profitul (pierderea) din exploatare a Diviziei A		
(minus impozitul aferent $ xxx)]		
Pierderea din încetarea activităţilor Diviziei A, inclusiv provizionul de $xxx pentru pierderi din exploatare în timpul opririi progresive de activitate (minus impozitul aferent de $xxx)		
(Loss on disposal of Division A, including provision of $ xxx for operating losses during phase-out period (less aplicable income taxes of $ xxx))	$xxxx	$xxxx
Rezultatul net (Net income)		$xxxx

Sursă: APB Opinion no. 30.

● **Informaţii de comunicat**:

Mărimea impozitelor referitoare la rezultatele sectorului şi la câştigul sau la pierderea privind oprirea sectorului trebuie să fie indicate în contul de profit şi pierdere sau în anexe. Veniturile referitoare la activităţile oprite (Revenues applicable to the discontinued operations) trebuie să facă obiectul unor informaţii speciale în anexă.

În legătură cu exerciţiul (sau perioada) ce cuprinde data constatării opririi sectorului de activitate (Measurement date), în anexă trebuie să figureze următoarele informaţii:

- identificarea sectorului a cărui activitate a fost sau va fi oprită;
- data prevăzută pentru oprire, dacă aceasta este cunoscută;
- metoda de oprire vizată;
- descrierea activelor şi datoriilor sectorului de activitate ce au rămas la data bilanţului;
- rezultatul (beneficiul sau pierderea) exploatării sectorului cât şi orice venit relativ la oprirea sectorului (Proceeds from disposal of the segment) în timpul exerciţiului, de la data constatării opririi (Measurement date) până la data bilanţului.

Pentru exerciţiile posterioare datei de constatare a opririi, exerciţii ce cuprind încetarea activităţii (Period of disposal), anexele situaţiilor financiare vor trebui să cuprindă informaţiile prezentate mai sus şi o comparaţie cu estimările care au fost realizate anterior, comparaţie relativă la ultima informaţie.

Dacă pierderile privind oprirea (Loss on disposal) nu pot să fie estimate în limite rezonabile, va trebui să se procedeze la furnizarea de informaţii în anexă.

Remarcă: Prezentarea rezultatelor pe acţiune referitoare la oprirea unui sector de activitate face obiectul normei FAS 128, analizată de noi într-un paragraf distinct al prezentei lucrări.

3.7.12.4. Determinarea câştigului sau a pierderii privind oprirea unui sector de activitate (Gain or loss on disposal of a segment of a business)

● **Data constatării**:

Dacă se anticipează o pierdere din vânzarea sau din abandonul unui sector, această pierdere estimată trebuie să fie înregistrată la data constatării opririi sectorului de activitate (Measurement date).

Dacă se anticipează un câştig, acesta va trebui să fie înregistrat la data lui de realizare, adică, în principiu, la data opririi (Disposal date).

● **Modul de evaluare**:

Determinarea pierderii sau a câştigului trebuie să fie efectuată la data constatării opririi (Measurement date), pe baza estimărilor disponibile la această dată, estimări ce vizează valoarea netă de realizare a sectorului, ţinând cont de:

- estimarea costurilor şi cheltuielilor direct legate de oprire;
- veniturile sau pierderile din exploatare, dacă planul de oprire se întinde pe o anumită perioadă în timpul căreia vor fi menţinute activităţile sectorului.

Remarcă: Costurile şi cheltuielile direct legate de decizia de oprire se referă la elemente precum indemnizaţiile de încetare a lucrului (Severance pay), costurile adiţionale de pensionare, cheltuielile de relocalizare a salariaţilor.

● **Orizontul de previziune:**

În principiu, planul de oprire a activității sectorului nu depășește un an, începând cu data de constatare a încetării (Measurement date), iar proiectările de venituri sau de pierderi din exploatare în timpul perioadei sunt realizate pentru perioada cuprinsă între Measurement date şi Disposal date, perioadă ce nu depăşeşte 12 luni.

Remarcă: Atunci când o încetare a cărei estimare privind realizarea nu depăşeşte un an este prevăzută ulterior pentru o perioadă mai lungă, orice modificare a valorii nete de realizare a sectorului trebuie să fie tratată ca o **modificare de estimare** (change in estimate).

● **Calculul câştigului sau pierderii privind oprirea sectorului:**

Dacă se estimează că vor fi realizate pierderi nete din exploatare între data constatării opririi (Measurement date) şi data prevăzută pentru oprire (Expected disposal date), adică în timpul perioadei de oprire progresivă a sectorului de activitate (Phase-out period), acestea trebuie să fie luate în calculul câştigului sau al pierderii privind oprirea sectorului (Gain or loss on disposal).

Dacă se estimează că în timpul acestei perioade de oprire progresivă a activității (Phase-out period) exploatarea va genera un beneficiu, calculul câştigului sau al pierderii privind oprirea sectorului va trebui să includă acest beneficiu în limita, totuşi, a pierderii care ar putea să fie înregistrată în legătură cu încetarea activității. Soldul va fi contabilizat la venituri, dacă acestea vor fi realizate. Consecințele practice ale acestor principii se referă la:

(i) Dacă data constatării opririi sectorului (Measurement date) corespunde datei cesiunii sau abandonului acestui sector (Disposal date), altfel spus, dacă oprirea sectorului de activitate este imediată (No phase-out period), câştigul sau pierderea privind oprirea sectorului (gain or loss on disposal) va cuprinde numai plusul sau minusul de valoare din cesiune sau din abandon, al activelor nete ale sectorului de activitate oprit.

Remarcă: Rezultatul exploatării sectorului până la data constatării opririi (Measurement date) va fi înscris în prima linie specială a rubricii „**opririle de activități**“ (discontinued operations).

(ii) Dacă „Measurement date“ şi „Disposal date“ se situează la nivelul aceluiaşi exercițiu, câştigul sau pierderea privind oprirea sectorului de activitate (gain or loss on disposal) va fi compus(/ă) din:

– rezultatul exploatării sectorului pe durata perioadei de oprire progresivă a activității (Phase-out period), ce este cuprinsă între Measurement date şi Disposal date;

Remarcă: Rezultatul exploatării sectorului până la data constatării opririi (Measurement date) va fi înscris la prima linie specială a rubricii „**opririle de activități**“ (discontinued operations);

– plusul sau minusul de valoare din cesiunea sau din abandonul activelor nete ale sectorului oprit.

(iii) Dacă „Measurement date“ şi „Disposal date“ se situează în exerciții diferite, se convine să se efectueze următorul raționament:

– dacă rezultatul din exploatarea sectorului, prevăzut între Measurement date şi Disposal date (Phase-out period), combinat cu plusul sau minusul de

valoare din cesiunea sau din abandonul estimat(ă), relativ(ă) la activele nete ale sectorului oprit; este o **pierdere netă**, această pierdere netă estimată trebuie să fie înregistrată la data constatării opririi (Measurement date);

– dacă rezultatul din exploatare şi plusul sau minusul de valoare relevat anterior formează împreună un **beneficiu net**, principiul este că un atare câştig nu va fi contabilizat decât atunci când el va fi realizat, adică, în principiu, la Disposal date.

Excepţia prevăzută de APB Opinion no. 30 vizează constatarea la Measurement date a beneficiilor realizate la închiderea exerciţiului, în măsura în care ele au o valoare mai mare decât pierderile realizate şi prevăzute.

Remarcă: Similar celor două cazuri precedente (oprirea imediată de activitate şi oprirea progresivă a activităţii, la nivelul aceluiaşi exerciţiu), rezultatul exploatării sectorului se va prezenta distinct, până la data de constatare a opririi (Measurement date), în prima linie specială a rubricii **„opririle de activităţi"** (Discontinued operations).

în dolari

Exemplu:

Să presupunem un exerciţiu care se încheie o dată cu anul civil. Measurement date se situează la 1 iulie/N, iar Disposal date, la data de 31 mai/N+1[127].

Ipoteza 1: rezultatul exploatării sectorului, de la 1 iulie/N la 31 decembrie/N, relevă o pierdere de 200.000; de asemenea, este prezentată o pierdere de 300.000 din exploatarea sectorului, între 1 ianuarie/N+1 şi 31 mai/N+1; plusul de valoare net din cesiune este estimat la 400.000.

Pierderea realizată în perioada
1 iulie/N – 31 decembrie/N .....(200.000)
Pierderea estimată pentru perioada
1 ianuarie/N+1 – 31 mai/N+1 .....(300.000)
Plusul de valoare estimat din cesiune, la 31 mai/N+1 ..... 400.000
Pierderea netă privind oprirea sectorului de activitate
(Loss on disposal) .....(100.000)

Această pierdere (diminuată cu impozitul) va fi înregistrată la nivelul exerciţiului N (Measurement date).

Ipoteza a 2-a: presupunem aceleaşi date ca în ipoteza 1, dar plusul de valoare net din cesiune este estimat la 800.000.

Pierderea realizată în perioada 1 iulie/N – 31 decembrie/N .....(200.000)
Pierderea estimată pentru perioada 1 ianuarie/N+1 – 31 mai/N+1 .....(300.000)
Plusul de valoare estimat din cesiune, la 31 mai/N+1 ..... 800.000
Câştigul net privind oprirea sectorului de activitate (Gain on disposal).... 300.000

Acest câştig (diminuat cu impozitul) nu este realizat în exerciţiul N şi va fi înregistrat în exerciţiul N+1 (Disposal date)

[127] Presupunem că se face abstracţie de calculele privind incidenţa impozitului.

Ipoteza a 3-a: rezultatul exploatării sectorului, de la 1 iulie/N la 31 decembrie/N, relevă un beneficiu de 500.000; pentru exploatarea de la 1 ianuarie/N+1 la 31 mai/N+1 este prevăzută o pierdere de 100.000; plusul de valoare net din cesiune este estimat la 200.000.

Beneficiul realizat în perioada 1 iulie/N – 31 decembrie/N 500.000
Pierderea estimată pentru perioada 1 ianuarie/N+1 – 31 mai/N+1 .....(100.000)
Plusul de valoare din cesiune estimat la 31 mai/N+1 ..... 200.000
Câştigul net din oprirea sectorului de activitate (Gain on disposal) 600.000

Acest câştig (diminuat cu impozitul) va fi înregistrat în numele exerciţiului N, la nivelul mărimii beneficiului realizat privind acest exerciţiu (adică 500.000). Soldul (100.000) reprezintă diferenţa între plusul de valoare din cesiune, de 200.000, şi pierderea prevăzută din exploatare, de 100.000, şi va fi înregistrat la nivelul exerciţiului N+1.

Sursă: Rf comptable, la revue fiduciaire, no. 235, decembrie 1997, paginile 35-42.

- **Distincţia cu rezultatul exploatării sectorului înaintea constatării opririi de activitate**:

Câştigul sau pierderea privind oprirea unui sector de activitate (Gain or loss on disposal) nu trebuie să conţină ajustări, costuri şi cheltuieli legate de activitata normală a unei întreprinderi şi care ar fi trebuit să fie înregistrate în cadrul aplicării principiului continuităţii exploatării, până la data constatării opririi (Up to measurement date).

Exemple: Ajustările veniturilor de primit privind contractele pe termen lung, diminuările sau anulările de creanţe, de stocuri, de imobilizări corporale sau necorporale.

Totuşi, dacă astfel de ajustări, costuri sau cheltuieli ar fi fost în mod clar rezultanta directă a deciziei de oprire a sectorului de activitate şi nu ar reprezenta ajustări ale valorii nete contabile, costuri sau cheltuieli ce ar fi trebuit să fie contabilizate anterior datei de constatare a opririi (Prior to measurement date), ele ar trebui să fie incluse în „Gain or loss on disposal".

3.7.12.5. Evaluarea activelor sectorului oprit

Norma FAS 121 „Contabilizarea pierderii de valoare a imobilizărilor de durată lungă" (Accounting of the Impairment of Long-Lived Assets and for Long-Lived Assets to Be Disposed of), publicată în 1995, **care solicită pentru activele imobilizate destinate să fie realizate** (Long-lived assets to be disposed of) o contabilizare la cea mai mică valoare între valoarea netă contabilă şi valoarea justă, după deducerea costurilor vânzărilor, **nu se aplică activelor sectoarelor de activitate ce trebuie să fie oprite**. Ca atare, aceste active continuă să fie evaluate la valoarea cea mai mică dintre valoarea netă contabilă şi valoarea netă de realizare (Lower of carrying amount or net realizable value).

3.7.13. Operațiile în monede străine

Texte de referință: FAS 52; FAS 95; FAS 104; FAS 109; FASB interpretation 37.

3.7.13.1. Conversiunea situațiilor financiare în monede străine

Conversiunea situaţiilor financiare ale unei entităţi, în care conturile sunt ţinute în monede străine, parcurge trei etape:

- determinarea monedei de funcţionare a entităţii;
- conversiunea, dacă este cazul, a situaţiilor financiare ale entităţii din moneda în care ele sunt întocmite în moneda de funcţionare şi constatarea câştigurilor sau pierderilor relative la această conversiune;
- conversiunea situaţiilor financiare ale entităţii din moneda de funcţionare în moneda de contabilizare a societăţii-mamă.

Norma FAS 52 permite, în principal, două metode alternative pentru conversiunea situaţiilor financiare din moneda locală (moneda ţării în care este situată entitatea) în moneda de raportare a societăţii-mamă. Alegerea depinde de moneda de funcţionare a entităţii vizate. Conceptul de „monedă de funcționare“ este determinant, motiv pentru care trebuie definit.

a) **Definiții**

(i) **Definirea monedei de funcționare**

Moneda de funcționare a unei entități este moneda mediului economic în care aceasta operează; la modul general, moneda de funcționare este moneda în care entitatea își generează trezoreria sa și cheltuielile (plățile) sale.

Dacă moneda de funcționare a filialei nu este moneda locală, este necesar să se reestimeze situațiile financiare ale entității în moneda de funcţionare, fapt ce va da naştere la un câştig sau la o pierdere din reestimare.

(ii) **Diferența din reestimare**

Diferența din reestimare este câştigul sau pierderea care rezultă din reestimarea situațiilor financiare din moneda locală în moneda de funcţionare. În măsura în care se presupune că situațiile financiare ale filialei au fost evaluate în moneda lor de funcționare, acest câştig sau această pierdere este inclus(ă) în rezultatul perioadei.

O dată ce această reestimare a fost efectuată, trebuie să se convertească situațiile financiare ale filialei din moneda de funcționare în moneda utilizată pentru întocmirea conturilor (moneda de raportare) societății-mamă. Dacă moneda de funcționare a filialei diferă de moneda de raportare, acest fapt generează diferențe din conversiune.

(iii) **Diferențele (sau ajustările) din conversiune**

Ajustările din conversiune rezultă din conversiunea situaţiilor financiare ale unei entităţi din moneda sa de funcţionare în moneda sa de contabilizare. Cele trei etape enunțate anterior pot să se reducă la următoarele două alegeri:

- Dacă moneda locală este monedă de funcţionare, toate activele şi pasivele trebuie să se convertească la **cursul de schimb în vigoare la data închiderii conturilor**. Toate diferențele ce rezultă din această operație sunt diferențe din conversiune înscrise direct la capitaluri proprii.
- Dacă moneda de raportare este moneda de funcționare, trebuie:

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

- să se convertească toate activele monetare şi datoriile la **cursul de schimb în vigoare la data închiderii conturilor;**
- să se convertească toate activele nemonetare şi datoriile la **cursurile de schimb istorice,** altfel spus, cursurile în vigoare în momentul în care activul sau datoria a fost constatat(ă).

Orice diferenţă de schimb ce rezultă din acest proces de reestimare este un câştig sau o pierdere ce face parte din rezultatul perioadei.

În consecinţă, **în procesul de conversiune este determinantă moneda de funcţionare.**

b) **Determinarea monedei de funcţionare**

Activele, pasivele şi operaţiile unei entităţi străine trebuie să fie evaluate în moneda sa de funcţionare, aşa cum a fost definită anterior, dacă moneda locală în care ele sunt întocmite nu corespunde, a priori, monedei de funcţionare.

Dacă determinarea monedei de funcţionare este o problemă de fapt, care poate să solicite judecata conducerii, pentru a permite determinarea monedei de funcţionare sunt date un anumit număr de criterii:

(i) **Preţul de vânzare**: Moneda de funcţionare este moneda locală când preţurile de vânzare în moneda locală ale produselor şi prestaţiilor sunt influenţate în mod esenţial de factori locali: reglementare naţională, concurenţă. Cursurile de schimb nu influenţează, deci, asupra preţurilor de vânzare exprimate în monedă locală. Dimpotrivă, moneda de funcţionare este cea a societăţii-mamă atunci când preţurile de vânzare ale tranzacţiilor în devize sunt influenţate, în principal, de evoluţia cursurilor de schimb pe termen scurt şi când ele rezultă din influenţa factorilor internaţionali precum concurenţa internaţională.

(ii) **Piaţa**: Moneda de funcţionare este moneda locală, atunci când întreprinderea beneficiază pentru produsele sau serviciile sale de o piaţă locală solidă, chiar dacă există un volum semnificativ de exporturi. Dimpotrivă, moneda de funcţionare este cea a societăţii-mamă atunci când piaţa (de vânzare a produselor şi serviciilor entităţii) este, în principal, cea a ţării societăţii-mamă.

(iii) **Fluxurile de trezorerie**: Moneda de funcţionare este moneda locală când fluxurile de trezorerie derivate din operaţii sunt realizate, în principal, în moneda locală şi când ele nu afectează în mod direct fluxurile de trezorerie ale societăţii mamă. Dimpotrivă, moneda de funcţionare este cea a societăţii-mamă când fluxurile de trezorerie derivate din operaţiile entităţii afectează în mod direct pe cele ale societăţii-mamă. Ele sunt în mod obişnuit disponibile pentru societatea mamă, prin intermediul conturilor curente interne.

(iv) **Finanţarea**: Moneda de funcţionare este moneda locală dacă finanţarea (resursele) entităţii se face în moneda locală şi dacă fondurile obţinute din activitatea entităţii sunt suficiente pentru a face faţă datoriilor sale. Dimpotrivă, moneda de funcţionare este cea a societăţii-mamă, atunci când resursele financiare sunt procurate de către societatea mamă.

(v) **Cheltuielile**: Moneda de funcţionare este moneda locală, în situaţia în care costurile de producţie şi serviciile entităţii sunt, de obicei, angajate pe plan local. Dimpotrivă, moneda de funcţionare este cea a societăţii-mamă, atunci

când costurile de producţie şi serviciile provin, în mod esenţial, de la societatea-mamă.

(vi) **Tranzacţiile între societăţi**: Dacă există un număr limitat de tranzacţii între societăţi, moneda de funcţionare este moneda locală. Dacă, dimpotrivă, există numeroase tranzacţii între societăţi, moneda de funcţionare este cea a societăţii-mamă.

Din aceste diferite criterii, reiese că moneda de funcţionare este cea a societăţii-mamă, atunci când entitatea străină nu este autonomă în raport cu societatea-mamă, fie în privinţa finanţării sale, fie în privinţa politicii sale comerciale (piaţă, preţ de vânzare), fie în privinţa cheltuielilor sale.

Cu toate că aceste criterii sunt utilizate în mod obişnuit pentru a determina moneda de funcţionare, există, totuşi, o excepţie: o entitate stabilită într-o economie hiperinflaţionistă[128] nu are monedă de funcţionare; în acest caz trebuie să fie utilizată moneda de funcţionare a societăţii-mamă.

Din punct de vedere practic, aceasta înseamnă că diferenţa din conversiune care rezultă din procesul de întocmire a situaţiilor financiare ale entităţii aflate într-o economie hiperinflaţionistă, în moneda de funcţionare a societăţii-mamă, este o componentă a rezultatului său net şi nu a capitalurilor proprii ale societăţii-mamă.

c) **Conversiunea situaţiilor financiare din moneda locală în moneda de funcţionare**

Conversiunea situaţiilor financiare ale unei entităţi exprimate în moneda locală, în moneda de funcţionare, trebuie să conducă la acelaşi rezultat (la aceeaşi prezentare) ca şi când conturile ar fi fost ţinute, de la început, în moneda de funcţionare.

(i) **Modalităţile de conversiune din moneda locală în moneda de funcţionare**

Pentru conversiunea situaţiilor financiare din moneda locală în moneda de funcţionare, se pot utiliza două tipuri de cursuri:

- **cursul curent**: este cursul în vigoare la data la care se realizează conversiunea;
- **cursul istoric**: este cursul zilei tranzacţiei.

Conversiunea se efectuează astfel:

- activele şi pasivele monetare sunt reevaluate la cursul curent;
- celelalte active, celelalte pasive şi capitalurile proprii sunt convertite la cursul preţului banilor (money price exchange) care depinde, în practică, de modul de evaluare a elementului bilanţier vizat şi de data de realizare a tranzacţiei care a generat acest element bilanţier; sunt reţinute, în acest sens, 4 tipuri de preţuri:
  1) preţul de cumpărare istoric (past purchase exchange): este preţul istoric sau preţul la data achiziţiei, în măsura în care elementul de activ sau de pasiv corespondent este evaluat pe această bază;
  2) preţul de cumpărare curent (current purchase exchange): corespunde preţului de înlocuire pentru elementele evaluate pe baza acestei metode;
  3) preţul de vânzare curent (current sale exchange): este preţul de piaţă pentru elementele evaluate la preţul lor de piaţă;

---

[128] Ţările hiperinflaţioniste sunt acelea în care rata inflaţiei cumulată pe 3 ani consecutivi atinge sau depăşeşte 100% (conform normei FAS 52 „Contabilizarea tranzacţiilor exprimate în monede străine").

4) preţul viitor (future exchange): este preţul utilizat pentru elementele estimate la valoarea actuală a fluxurilor de trezorerie viitoare.

Ca atare:

- posturile referitoare la celelalte active, la celelalte pasive şi la capitalurile proprii sunt convertite la cursul istoric, atunci când ele sunt evaluate pe baza preţului de cumpărare istoric;
- posturile referitoare la celelalte active, la celelalte pasive şi la capitalurile proprii sunt convertite la cursul curent, atunci când ele sunt evaluate pe baza preţului de cumpărare curent, preţului de vânzare curent şi preţurilor viitoare.

• veniturile şi cheltuielile sunt convertite la cursul mediu al perioadei, cu excepţia celor ce se referă la activele sau la pasivele evaluate la cursul istoric (de exemplu, amortizarea imobilizărilor).

Pe baza celor prezentate anterior, în funcţie de natura elementelor bilanţiere, se vor utiliza următoarele cursuri:

Elementul bilanţier	Cursul curent	Cursul istoric
Trezoreria	x	
Titlurile negociabile evaluate la costul de revenire		x
Titlurile negociabile evaluate la preţul de piaţă	x	
Creantele comerciale	x	
Provizioanele pentru deprecierea creanţelor comerciale	x	
Stocurile evaluate la costul de revenire		x
Stocurile evaluate la preţul de piaţă, la valoarea netă de realizare, la preţul de vânzare	x	
Stocurile evaluate la preţul contractual	x	
Cheltuielile plătite în avans		x
Depozitele rambursabile	x	
Avansurile acordate filialelor	x	
Imobilizările corporale		x
Amortizarea imobilizărilor		x
Imobilizările necorporale		x
Furnizori, efecte de plătit	x	
Cheltuielile de plătit	x	
Pierderile provizionate privind angajamentele ferme	x	
Impozitele de plătit	x	
Datoriile pe termen lung	x	
Prime şi reduceri neamortizate pe o perioadă lungă	x	
Veniturile amânate		x
Capital		x
Rezerve		x
Interesele minoritare		x

(ii) **Alte elemente de luat în considerare**

● **Cursul mediu pentru posturile contului de profit şi pierdere**

În ceea ce priveşte veniturile şi cheltuielile nelegate de active şi de pasive, cursul mediu al perioadei este calculat pe o bază zilnică, săptămânală, lunară sau trimestrială sau un curs mediu ponderat al perioadei.

Veniturile şi cheltuielile legate de active (de exemplu, amortizările) şi de pasive sunt convertite pe aceleaşi baze ca şi activele şi pasivele corespunzătoare.

● **Cea mai mică valoare între cost şi preţul pieţei**

Pentru evaluarea activelor la cea mai mică valoare între costul de revenire şi valoarea de piaţă, comparaţia trebuie să fie făcută în moneda de funcţionare, fapt ce poate fi la originea unei deprecieri ce nu era necesară în moneda locală. Dimpotrivă, dacă valoarea de piaţă în moneda de funcţionare este mai mare decât costul de revenire exprimat în aceeaşi monedă, şi dacă exista o depreciere în moneda locală, această depreciere trebuie să fie reluată.

Dacă un stoc a fost depreciat pe baza valorii sale de piaţă în moneda de funcţionare, valoarea netă contabilă este menţinută până la vânzarea bunului sau până ce o depreciere complementară va fi necesară.

Acest principiu este valabil şi pentru celelalte active depreciate.

Preţul de piaţă exprimat în moneda de funcţionare nu poate să fie mai mare decât valoarea netă de realizare în monedă locală şi convertită la cursul curent.

● **Diferenţa de conversiune din moneda locală în moneda de funcţionare**

Orice diferenţă care rezultă din conversiunea situaţiilor financiare exprimate în monedă locală, în moneda de funcţionare este cuprinsă în măsurarea rezultatului net în moneda de funcţionare.

O dată ce situaţiile financiare ale entităţii au fost convertite în moneda de funcţionare, ele sunt pregătite pentru conversiunea lor în moneda de contabilizare (de funcţionare) a societăţii-mamă. Dacă este vorba de aceeaşi monedă, nu se efectuează nici o conversiune. Dacă este vorba de o altă monedă de funcţionare, se vor aplica regulile redate la punctul d).

d) **Conversiunea situaţiilor financiare din moneda lor de funcţionare în moneda de funcţionare a societăţii-mamă**

Conversiunea situaţiilor financiare ale unei entităţi din moneda sa de funcţionare în cea a societăţii mamă nu trebuie să genereze nici câştig, nici pierdere constatabil(ă) în rezultat. Câştigurile şi pierderile din conversiune sunt constatate într-un post special de capitaluri proprii.

Cu ocazia primei aplicări a normei FAS 52 (şi a conversiunii în monedă de funcţionare), diferenţa din conversiune ce figurează la capitaluri proprii este egală cu diferenţa între activul net iniţial convertit pe baza regulilor precizate mai jos şi activul net convertit pe baza cursului de închidere.

Se vor aplica în acest sens următoarele reguli:

- toate activele şi pasivele, cu excepţia capitalului şi a rezervelor, sunt convertite la cursul curent (din punct de vedere practic, cursul de închidere), iar posturile contului de profit şi pierdere, la cursul mediu ponderat al perioadei;
- contul de capital este convertit la cursul istoric în vigoare la data emisiunii acţiunilor;

- rezervele sunt reluate la nivelul valorii lor la deschiderea exercițiului, majorată cu conversiunea rezultatului perioadei şi diminuată cu cea a dividendelor;
- câştigurile sau profiturile din conversiune sunt considerate ca nerealizate şi sunt înregistrate la un post distinct de capitaluri proprii.

e) **Cesiunea (sau lichidarea) parțială sau totală a unei entități străine**

În cazul cesiunii (sau lichidării) totale sau parțiale a unei investiții într-o entitate străină, diferența din conversiune care figurează într-un post de capitaluri proprii trebuie să fie raportată la rezultate din cesiune, în funcție de prorata părții cedate.

Astfel, de exemplu, dacă societatea-mamă cedează 50% din participarea sa într-o entitate străină pe care o deține în proporție de 100%, profitul sau pierderea ce rezultă din cesiune trebuie să fie corectat(ă) prin integrarea în valoarea acestuia/acesteia a diferenței din conversiune care era constatată în capitalurile proprii ale societății-mamă deținute în această filială.

Capitalurile proprii ale societății-mamă pot să includă în diferitele sale componente următoarele elemente referitoare la investiția sa într-o întreprindere străină:

- o diferență din conversiune;
- impozitele amânate referitoare la diferitele componente ale capitalurilor proprii;
- profiturile sau pierderile referitoare la o acoperire economică a investiției în întreprinderea străină;
- pierderile sau profiturile din schimb privind tranzacțiile reciproce referitoare la capital sau la datoriile pe termen lung;
- în anumite condiții, valorile amânate privind un contract de schimb la termen care acoperă un angajament identificabil în monedă străină privind un activ nemonetar.

3.7.13.2. Conversiunea tranzacțiilor în monede străine

Tranzacțiile în monede străine sunt cele care dau naştere la creanțe sau la datorii a căror mărime este fixată în moneda străină de încasat sau de plătit. Ele implică, deci, o decontare într-o altă monedă decât moneda de contabilizare.

a) **Conversiunea tranzacțiilor**

În principiu, schimbarea valorii tranzacției exprimată în moneda de contabilizare, între data de înregistrare şi data de decontare constituie un câştig sau o pierdere din schimb de înregistrat la rezultate. De la această regulă generală, există două excepții:

- tranzacțiile în monedă străină calificate ca fiind o acoperire a investiției nete într-o entitate străină;
- tranzacțiile intra-grup în monede străine, ce au o natură de investiție pe termen lung (adică a căror decontare nu este aşteptată într-un viitor previzibil) când entitățile vizate prin aceste tranzacții sunt consolidate, combinate sau puse în echivalență.

Câştigurile sau pierderile din schimb referitoare la contractele la termen sau la alte tranzacții în monede străine, care sunt destinate să acopere un angajament identificabil în monedă străină (de exemplu, angajamentul de a achiziționa sau de a vinde o imobilizare), trebuie să fie amânate şi incluse în evaluarea tranzacției care reprezintă angajamentul. Totuşi,

pierderile privind aceste acoperiri de angajamente nu trebuie să fie amânate, dacă a le amâna înseamnă pierderi privind perioadele ulterioare.

Pentru ca o tranzacţie în monedă străină să poată fi calificată drept tranzacţie de acoperire, trebuie să fie satisfăcute două criterii:

- tranzacţia să fi fost efectiv desemnată de la început ca fiind o acoperire a unui angajament în monedă străină;
- angajamentul să fie ferm (necondiţional).

b) **Conversiunea la data realizării operaţiei**

La data înscrierii în bilanţ sau/şi în contul de profit şi pierdere, orice tranzacţie efectuată în monedă străină este convertită în moneda de contabilizare la cursul de schimb în vigoare la data la care este efectuată operaţia.

c) **Conversiunea la data închiderii**

La data închiderii, elementele monetare (trezorerie, creanţe şi datorii) din bilanţ sunt convertite în moneda de funcţionare prin utilizarea cursului de închidere.

Câştigurile sau pierderile din schimb, ce rezultă din această conversiune, trebuie să fie înregistrate la rezultatele perioadei. La data închiderii, elementele nemonetare sunt convertite la costul istoric, pentru a ajunge la un rezultat identic situaţiei în care elementul vizat ar fi fost iniţial convertit în moneda de funcţionare.

d) **Contabilizarea contractelor de schimb la termen**

Un contract de schimb la termen este un contract de schimb între una sau mai multe devize, la o dată viitoare determinată şi la un curs determinat.

Câştigurile sau pierderile relative la contractele de schimb la termen care nu răspund condiţiilor prezentate mai jos sunt înregistrate la rezultatele perioadei.

Câştigul sau pierderea ce rezultă dintr-un contract de schimb la termen, cu excepţia unui contract speculativ, este determinat(ă) ca diferenţă între cursul la data închiderii şi cursul la data încheierii contractului.

Prima sau reducerea (discount) referitoare la un contract de schimb la termen (diferenţa între cursul la termen şi cursul la data încheierii contractului) trebuie să fie amortizată pe toată durata de viaţă a contractului, astfel încât remunerarea sa efectivă să fie constatată la rezultate.

Pentru contractele de schimb la termen cu caracter speculativ (altfel spus, cele ce nu sunt de acoperire), câştigurile sau pierderile de schimb sunt constatate la rezultatele perioadei; ele corespund diferenţei dintre cursul la termen şi cursul contractual.

3.7.14. Conturile consolidate

3.7.14.1. Consideraţii de ordin general

Una dintre caracteristicile esenţiale ale contabilităţilor anglo-saxone este prioritatea conturilor consolidate asupra conturilor individuale. Acestea din urmă sunt considerate utile în special pentru scopuri fiscale. Când interesul rezidă în informarea financiară, conturile în cauză sunt cele consolidate. Acesta este o consecinţă a modelului anglo-saxon de gestiune, în

special al celui american: în mod permanent, societăţile americane vând şi cumpără filiale (subsidiary companies) sau creează filiale, pentru a dezvolta activităţi noi[129].

Normele contabile implicate sunt: ARB 43 capitolul 12; ARB 51; FAS 13; FAS 58; FAS 94 şi FAS 96.

Perimetrul de consolidare este determinat prin deţinerea directă sau indirectă a majorităţii drepturilor de vot (majority voting rights) în filială. Excepţiile obligatorii sunt: societăţile pentru care controlul nu este decât temporar; controlul nu mai există: este cazul lichidării şi redresării judiciare, controlului schimburilor, controlului exercitat de stat etc. Spre deosebire de ţările europene, unde o filială poate să fie exclusă din conturile consolidate, dacă activităţile sale sunt diferite de cele ale altor membri ai grupului (de exemplu, un grup agroalimentar cu o filială de asigurări [129]), o dată cu elaborarea normei FAS 94, în 1987, FASB solicită ca orice filială să fie cuprinsă în perimetrul de consolidare, indiferent de natura activităţii (industrială, comercială, bancară, de asigurare etc.) şi indiferent de localizarea geografică (în spaţiul american sau în străinătate)[130].

3.7.14.2. Metodele de consolidare

În general, metoda utilizată pentru întocmirea conturilor consolidate este **metoda achiziţiei (purchase method)**, implantată în Europa o dată cu aplicarea Directivei a VII-a Costul de achiziţie al unei filiale este înlocuită de partea coréspunzătoare a capitalurilor proprii ale acesteia, iar diferenţa este contabilizată la „diferenţe din consolidare“. Această diferenţă trebuie să fie amortizată.

Ajustările cerute de consolidarea prin integrare globală se referă la:

(i) eliminări:

- ale valorilor contabile intragrup;
- ale profiturilor intragrup;
- ale dividendelor.

(ii) luarea în cont a impozitelor amânate corespunzătoare.

Rezervele (beneficiile nedistribuite, pierderile acumulate) ale unei filiale, create anterior achiziţiei acestei filiale, nu sunt incluse în rezervele consolidate (conform normei ARB 51, paragraful 9).

Dividendele ce provin din rezervele unei filiale (rezerve constatate de aceasta înainte de achiziţia sa) nu pot să fie incluse în contul de profit şi pierdere al societăţii-mamă (conform normei ARB 43, capitolul 1A, paragraful 3).

Achiziţiile şi cesiunile în cursul anului: luarea în cont a rezultatelor:

În cazul achiziţiei, sunt vizate două metode posibile:

- luarea în cont a rezultatelor totale ale anului;
- luarea în cont a rezultatelor numai începând cu data achiziţiei.

---

[129] La comptabilité anglo-saxonne (pagina 27), lucrare anterior citată.

[130] Această regulă a generat o serie de proteste din partea marilor întreprinderi industriale precum General Motors şi General Electric, ale căror activităţi financiare anexe erau importante. De altfel, General Electric difuzează anual un raport care conţine două serii de conturi consolidate: o serie conformă normelor FASB şi o alta în care datele proprii ale activităţilor anexe sunt prezentate separat. Sursă: La comptabilité anglo-saxonne (pagina 27), lucrare anterior citată.

În cazul cesiunii, există preferința pentru excluderea totală a rezultatelor anului cesiunii (deci excluderea rezultatelor aferente perioadei între începutul exercițiului și momentul cesiunii).

Cazul achiziției unei întreprinderi în mai multe etape

Exemplu: achiziționarea a 45%, la 1 octombrie, exercițiul N și a 30%, la 1 aprilie, exercițiul N+1.

Atunci, contul de rezultate al exercițiului N+1 va conține:

- 45% din rezultatul constatat până la 31 aprilie;
- 75% (adică, 45% + 30%) din rezultatul constatat de la 1 aprilie până la 31 decembrie, exercițiul N+1.

De asemenea, se impune integrarea în rezervele consolidate a 45% din rezultatele constatate de la 1 octombrie la 31 decembrie, exercițiul N.

În ceea ce privește „**punerea în comun a intereselor**" (pooling of interests), aceasta este o procedură asemănătoare fuziunii. O atare procedură poate să fie utilizată, în principiu, când două întreprinderi (ALFA și BETA) decid să fuzioneze operațiile lor. Prin această procedură, nu este necesar ca una dintre societăți să dispară. Acționarii societății ALFA trebuie să schimbe acțiunile lor contra acțiunilor societății BETA, ALFA devenind o filială a întreprinderii BETA.

Acțiunile emise de societatea BETA sunt contabilizate la valoarea lor nominală (și nu la valoarea reală). Diferența de consolidare este contabilizată la rezerve. Bilanțul de deschidere al noii entități este suma bilanțurilor societăților ALFA și BETA.

Cum această procedură a interesat multe întreprinderi, norma APB 16 solicită ca: (i) minimum 90% din acțiunile societății absorbite să fie schimbate contra acțiunilor societății absorbante (excluzând orice alt mijloc de plată); (ii) schimbul să rezulte dintr-o singură operație.

3.7.14.3. Punerea în echivalență (Equity method)

Normele contabile implicate: APB 18; FAS 58; FAS 94; FAS 96.

- **Considerații generale**:

Dacă o societate ALFA deține o participație de cel puțin 50%, dar exercită o influență notabilă (significant influence) asupra unei societăți BETA, conturile societății BETA sunt consolidate prin punere în echivalență. Norma APB 18 sugerează că o participație mai mare de 20% este suficientă pentru a exercita această influență. Metoda de punere în echivalență trebuie să fie aplicată, de asemenea, și întreprinderilor de tip „joint venture". În alte țări (de exemplu, Franța), astfel de întreprinderi sunt consolidate prin integrare proporțională. În Statele Unite, **integrarea proporțională** nu se aplică întreprinderilor de tip „joint venture" doar dacă ele nu constituie o societate separată și dacă asociații posedă un drept direct asupra activelor acestora. Se deduce că, în Statele Unite, **ideea de bază** a conturilor consolidate este să permită reflectarea activelor și pasivelor sub controlul societății consolidante. A adăuga conturilor societății consolidante un procentaj din activul și pasivul unei societăți care nu este sub autoritatea sa este echivalent cu a accepta o procedură care dăunează acestui principiu (ideea de bază).

Punerea în echivalenţă este considerată, mai degrabă, ca o metodă de evaluare.

- **Câmpul de aplicare a metodei**:

Participaţia în întreprinderile de tip „joint venture".
Participaţia în care este exercitată o influenţă notabilă.
Elementele ce pot caracteriza influenţa notabilă:

- reprezentarea în consiliul de administraţie;
- participarea la decizii;
- ponderea vânzărilor între cele două societăţi;
- schimbul de personal de conducere;
- dependenţa tehnologică;
- diluarea capitalului.

Prezumţia de influenţă notabilă: în caz de deţinere a cel puţin 20% din drepturile de vot.
Cazurile în care nu există influenţă notabilă (în pofida deţinerii unui procent de 20%):

- măsuri luate prin participaţie pentru a împiedica societatea-mamă de a-şi exercita drepturile sale (litigii, reclamaţii etc.);
- acord între societatea-mamă şi filială, conform căruia mama abandonează drepturile sau o parte semnificativă din drepturi pe care i le conferă calitatea sa de acţionar;
- acţionarii majoritari sunt puţin numeroşi şi gerează societatea prin neglijarea avizului societăţii-mamă;
- eşuarea tentativelor societăţii-mamă ce vizau obţinerea informaţiilor necesare pentru aplicarea metodei punerii în echivalenţă;
- societatea-mamă caută fără succes să obţină un loc în consiliul de administraţie.

- **Prezentarea conturilor**

În bilanţ: o singură rubrică implicată: diferenţa din achiziţie este inclusă în valoarea titlurilor puse în echivalenţă.

În contul de profit şi pierdere: o singură rubrică implicată.

Totuşi, în cazul în care filiala se confruntă cu elemente extraordinare sau cu efecte ale schimbărilor de metode, aceste elemente trebuie să fie prezentate separat, dacă ele sunt semnificative.

Reguli specifice: astfel de reguli apar pentru:

- eliminarea pierderilor şi profiturilor intragrup;
- cesiunea de titluri puse în echivalenţă;
- deprecierea titlurilor puse în echivalenţă pentru rentabilitate insuficientă;
- limitare în constatarea de pierderi;
- pierderea influenţei notabile;
- participaţii ce pot să fie contabilizate pe baza metodei de punere în echivalenţă.

- **Informaţii de furnizat în conturi** (dacă aceste informaţii sunt semnificative):

- numele participaţiilor, procentajul de deţinere, metoda de contabilizare reţinută, diferenţa reziduală din achiziţie şi prelucrarea sa;
- în cazul titlurilor cotate, valoarea de piaţă a acestor titluri;
- conturi simplificate ale societăţilor puse în echivalenţă, individual sau combinate;

– eventualele efecte ale operațiilor ce afectează capitalul participației: conversiunea de obligațiuni, exercitarea drepturilor atașate titlurilor de tip „options“, bonurilor de subscriere etc.

3.7.15. Grupările de întreprinderi

Texte de referință: APB 16, revizuită prin FAS 10; FAS 38; FAS 72; FAS 79; ARB 43; ARB 51; FASB interpretation 4; FASB interpretation 9; FASB Technical Bulletin 85-5.

3.7.15.1. Considerații preliminare

Regulile contabile relative la grupările de întreprinderi permit să se determine dacă astfel de grupări corespund achizițiilor sau asociațiilor de interese.

În Statele Unite, orice diferență din achiziție (goodwill) ce provine dintr-o grupare de întreprinderi trebuie să fie amortizată. Orice imputare directă asupra capitalurilor proprii este interzisă. De aceea, numeroase întreprinderi caută să se grupeze prin metoda asociațiilor de interese, ceea ce le permite să evite recunoaşterea şi, deci, amortizarea unei diferențe din achiziție.

Norma APB 16 se aplică următoarelor grupări:

(i) gruparea unei societăți cu una sau mai multe întreprinderi ce au sau nu forma de societate;

(ii) operațiile în care una sau mai multe întreprinderi devin filiale, o întreprindere transferând activele sale nete la o altă întreprindere, şi fiecare întreprindere transferând activele sale nete la o întreprindere nou constituită.

Achiziția integrală sau parțială a acțiunilor minoritarilor dintr-o filială nu constituie o operație de „regrupare“.

Unele grupări de întreprinderi trebuie să fie contabilizate prin recurgerea la „metoda achiziției (cumpărării)“, altele, la „metoda asociațiilor de interese“.

Pentru o aceeaşi operație de grupare nu există o alternativă posibilă de alegere. Altfel spus, pentru ansamblul unei operații de grupare trebuie să fie utilizată o singură metodă.

Achiziția totală sau parțială a acțiunilor deținute de acționarii minoritari ai unei filiale (de către societatea-mamă, de filiala însăşi sau de către o altă filială) trebuie să dea naştere mai degrabă la utilizarea metodei achiziției decât la cea a asociației de interese.

Metoda asociației de interese se aplică grupărilor de întreprinderi în care acționarii entităților grupate devin acționari ai unei entități comune. Esența unei asociații este că acționarii nu acționează nici pentru a retrage, nici pentru a investi active. Ei schimbă acțiuni într-un raport care prezervă interesele lor într-o entitate grupată.

Pentru ca o grupare să fie contabilizată conform **metodei asociației de interese** sunt impuse **12 condiții**. Dacă una dintre aceste condiții nu este îndeplinită, gruparea trebuie să fie contabilizată pe baza metodei cumpărării (achiziției).

3.7.15.2. Asociațiile de interese

(i) **Condițiile solicitate pentru calificarea asociațiilor de interese**

Aceste condiții pot să fie grupate în trei categorii:

- caracteristicile entității grupate;
- maniera de punere în comun a intereselor;
- absența proiectului de tranzacții.

Caracteristicile entității grupate:

- **Criteriul 1**: fiecare dintre entități trebuie să fie autonomă şi nu trebuie să fi fost o filială sau o diviziune a celeilalte, în cei doi ani care preced inițierea planului de grupare.
- **Criteriul 2**: la data inițierii planului şi la data realizării sale, fiecare entitate este independentă una față de cealaltă. Este acceptabilă existența unei participații de 10% sau mai puțin, din totalul drepturilor de vot, a unei entități în cealaltă entitate. Mai mult, termenul de grupare de întreprinderi nu se aplică transferului de active nete sau schimbului de acțiuni între entitățile sub control comun. Cu alte cuvinte, schimbarea de către o entitate parțial deținută a acțiunilor sale contra acțiunilor societății-mamă nu poate să fie contabilizată pe baza metodei asociației de interese. Achiziționarea totală sau parțială a acțiunilor deținute de interesele minoritare ale unei filiale, indiferent că operația este efectuată de societatea-mamă, de filiala însăşi sau de o altă societate afiliată, trebuie să fie contabilizată pe baza metodei achiziției.

Maniera de punere în comun a intereselor:

- **Criteriul 3**: după inițierea planului, el trebuie să fie realizat cel târziu într-un an, fie sub forma unui plan special, fie sub forma unei tranzacții.
- **Criteriul 4**: la data realizării planului, societatea cumpărătoare oferă şi emite acțiuni ordinare cu drept de vot, pentru mai mult de 90% din interesele în acțiunile cu drept de vot ale entității grupate achiziționate.
- **Criteriul 5**: nici o schimbare în interesele în capital ale oricărei entități din grupare nu trebuie să intervină în intervalul de doi ani ce preced planul de inițiere a operației sau în perioada ce se scurge între inițiere şi realizare.

  Sunt permise distribuiri de dividende normale bazate pe rezultate şi/sau pe practicile anterioare.
- **Criteriul 6**: este permisă reachiziționarea de acțiuni de către una dintre societățile grupate, pentru alte motive decât gruparea; reachiziționarea de acțiuni între data de inițiere şi data de realizare trebuie să fie limitată la un număr normal.

  După ce un plan a fost inițiat, achiziționarea de acțiuni ale societății emitente de către una dintre societățile grupate este considerată echivalentă cumpărării de către societatea emitentă a propriilor sale acțiuni.
- **Criteriul 7**: fiecare acționar ordinar în cadrul unui plan de grupare trebuie să primească o parte din interes, în proporție exactă cu cea pe care el o avea înaintea operației. Dacă emitentul reține un drept de a refuza răscumpărarea acțiunilor

emise în anumite circumstanțe, o grupare nu poate să fie contabilizată ca o asociație de interese.

- **Criteriul 8**: acționarii ordinari, în cadrul unui plan de grupare, trebuie să primească „drepturile de vot" la care ei au dreptul și nu trebuie să fie privați sau limitați, de o manieră sau alta, să exerseze aceste drepturi.
- **Criteriul 9**: planul de grupare trebuie să fie efectuat în totalitate la data realizării. Acest fapt exclude acțiunile de emis eventual la o dată tardivă, exceptând pe cele care ar fi emise pentru ajustarea diferențelor între mărimile prezentate la data realizării. Aceste diferențe sunt contabilizate ca o ajustare a activului net grupat și se regăsesc în rezultatul net al perioadei sau ca ajustare a perioadelor anterioare.

Absența proiectului de tranzacție:

- **Criteriul 10**: entitatea rezultată din grupare nu trebuie să accepte retragerea sau cumpărarea totală sau parțială a acțiunilor emise pentru a realiza gruparea.
- **Criteriul 11**: entitatea rezultată din grupare nu trebuie să contracteze acorduri financiare în folosul vechilor acționari ai societăților grupate, precum garantarea împrumuturilor acordate, prin intermediul acțiunilor emise pentru grupare.
- **Criteriul 12**: entitatea rezultată din grupare nu trebuie să prevadă cedarea unei părți importante a activelor entităților grupate, în primii doi ani care succed grupării, exceptând tranzacțiile ce intră în cadrul operațiilor curente de exploatare sau a celor de eliminare a capacităților excedentare.

(ii) **Metoda asociației de interese (punerii în comun a intereselor)**

Modalitățile de aplicare a metodei asociației de interese sunt următoarele:

a) La data realizării grupării, activele și pasivele entității emitente și entităților grupate sunt înregistrate la costul lor istoric. Capitalul entității emitente este înregistrat la valoarea contabilă reunită, iar rezervele întreprinderilor grupate sunt cumulate pentru constituirea rezervelor noii entități. Dacă gruparea este efectuată în cadrul unei achiziții de acțiuni, investiția este înregistrată la valoarea contabilă reunită.

b) Dacă entitatea care realizează gruparea emite acțiuni proprii pentru a realiza total sau parțial planul de grupare, acțiunile proprii trebuie să fie tratate, mai întâi, ca și când ele ar fi fost anulate (constatând un profit sau o pierdere), apoi se procedează ca și când ar fi vorba despre o emisiune de acțiuni primare.

c) Investițiile reciproce în entitatea care realizează gruparea sunt tratate ca acțiuni proprii în conturile reunite. Celelalte investiții decât cele în entitatea ce realizează gruparea sunt tratate ca acțiuni anulate ale grupării.

d) Situațiile financiare ale perioadei în cursul căreia este realizată gruparea sunt prezentate ca și când gruparea ar fi intervenit la începutul perioadei.

e) Situațiile financiare ale perioadelor anterioare trebuie să fie retratate pe bază de cumulare a valorilor.

f) Cheltuielile referitoare la grupare sunt cheltuieli ale grupului reunit și trebuie să fie deduse din rezultatul său net. Aceste cheltuieli se referă, de exemplu, la onorarii de înregistrare, de intermediere, de consultanță și la costurile și pierderile legate de gruparea entităților separate.

g) Dacă în doi ani de la grupare, un profit sau o pierdere semnificativ(ă) provine din cesiunea unei părți importante a activelor entității anterior separate, o mențiune (ca element excepțional) trebuie să fie făcută în situațiile financiare ale grupării.
h) Anterior datei de realizare a unui plan de grupare, investiția trebuie să fie contabilizată în registrele societății cumpărătoare: conform metodei de punere în echivalență, dacă achiziția a fost efectuată prin emisiunea de acțiuni; la prețul său de revenire (la nivelul costului), dacă achiziția a fost decontată în numerar.

(iii) **Informațiile de furnizat pentru grupările contabilizate în conformitate cu metoda asociației de interese**

În situațiile financiare ale perioadei în cursul căreia a intervenit gruparea trebuie să fie furnizate următoarele informații:

- o scurtă descriere a entităților grupate;
- utilizarea metodei asociației de interese;
- descrierea şi mărimea acțiunilor emise pentru a realiza gruparea;
- detaliile rezultatelor operațiilor fiecăreia dintre entități, înainte de data grupării, care sunt incluse în rezultatul net al grupării;
- descrierea naturii ajustărilor activului net al entităților grupate, în vederea armonizării regulilor lor contabile;
- dacă una dintre entități a modificat data exercițiului său fiscal, ca urmare a grupării, trebuie să se furnizeze o mențiune completă a schimbărilor în capitalurile proprii care au fost excluse din rezultatul prezentat;
- veniturile şi rezultatele anterior prezentate de entitatea cumpărătoare trebuie să fie comparate cu mărimile prezentate în situațiile financiare grupate.

(iv) **Metoda achiziției**

O grupare contabilizată pe baza metodei achiziției poate să fie realizată de maniere diferite:

- societatea cumpărătoare poate să achiziționeze activele societății-țintă, societate care dispare, subzistând numai o entitate;
- achiziționarea a mai mult de 50% din drepturile de vot ale societății-țintă. În acest caz, situațiile financiare ale celor două entități sunt consolidate prin integrare globală.

Grupările de întreprinderi contabilizate pe baza metodei achiziției sunt înregistrate la **costul** lor. Costul este determinat prin referință, fie la valoarea justă a activelor nete achiziționate, fie la valoarea justă a contrapartidei date în schimb. Alegerea ține cont de valoarea care este cel mai obiectiv determinabilă.

- Schimburile contra lichidităților sunt înregistrate la nivelul valorii lichidităților plătite.

  Pentru schimburile ce implică emisiunea de titluri, se poate face apel, în mod normal, la valoarea de piață a titlurilor. Dacă titlurile remise sunt titluri de creanță, valoarea lor poate să fie determinată pe baza valorii actuale a creanței; rata de actualizare este rata de piață a categoriei de creanță vizată. Diferența dintre valoarea scripturală şi valoarea justă a creanței este tratată ca o primă sau un „discount", prin aplicarea normei APB 21.

- Valoarea de piaţă a titlurilor negociabile este reprezentată, în principiu, de valoarea justă. Totuşi, valoarea de piaţă a unui titlu negociabil emis cu ocazia unei grupări trebuie să fie ajustată în funcţie de numărul de titluri emise, de fluctuaţiile de preţuri şi de costurile de emisiune. Un mijloc de a lua în consideraţie aceste elemente este de a utiliza valoarea de piaţă medie, înainte şi după grupare.
- O evaluare independentă a activelor identificabile achiziţionate poate să fie necesară, de asemenea, pentru a determina dacă trebuie sau nu să se constate o diferenţă din achiziţie.
- Costul de înregistrat al unei achiziţii este egal cu mărimea determinabilă a lichidităţilor şi a celorlalte active nete remise la data achiziţiei. Orice altă contrapartidă adiţională eventuală trebuie să facă obiectul unei menţiuni în anexă, dar nu este constatată ca o datorie.
- Orice instrument de datorii sau de capitaluri proprii de emis eventual nu trebuie constatat atâta timp cât condiţia care subordonează realizarea evenimentului nu este îndeplinită.
- Contrapartidele eventuale pot să fie bazate:
  - pe menţinerea sau realizarea nivelurilor de rezultate, în perioadele viitoare, sau
  - pe valorile de piaţă.

Când condiţia care subordonează vărsarea contrapartidei eventuale este realizată, întreprinderea cumpărătoare înregistrează valoarea justă a acestei contrapartide complementare. Într-un atare moment, este mai mult decât probabil că acest cost complementar va constitui o diferenţă din achiziţie (amortizabilă pe durata reziduală).

Când contrapartida complementară se materializează în emisiunea de titluri, aceasta trebuie să fie realizată la valoarea justă a momentului, dar ea nu trebuie să contribuie la modificarea costului global al achiziţiei, deoarece mărimea înregistrată pentru primele titluri emise este redusă în mod corespunzător. Singurul element care se schimbă este numărul total de titluri emise pentru achiziţie.

În cazul în care titluri de creanţă (obligaţiuni) sunt emise pentru decontarea achiziţiei şi când este necesar să se emită titluri complementare legate de realizarea de evenimente eventuale, se convine să se reducă valoarea titlurilor iniţial emise, prin constatarea unui discount, amortizabil pe durata de viaţă reziduală a acestor titluri.

3.7.15.3. Alocarea costului de achiziţie

(i) **Diferenţa din achiziţie**

Achiziţia unui ansamblu de active presupune nu numai determinarea costului acestui ansamblu, ci şi repartizarea lui între respectivele active. Această afectare se operează pe baza valorii juste a fiecăruia dintre active. **Diferenţa între costul global şi suma costurilor individuale aribuite fiecăruia dintre active constituie o diferenţă din achiziţie.**

În nici un caz această diferenţă din achiziţie nu trebuie să fie amortizată direct, prin imputare asupra capitalurilor proprii, cu ocazia achiziţionării sau imediat după achiziţionare.

(ii) **Diferența negativă din achiziție**

În cazul în care suma costurilor atribuite diferitelor active depășește costul global (ceea ce se poate numi o „bună afacere“ sau o diferență negativă din achiziție), costul activelor (necurente) imobilizate achiziționate trebuie să fie redus în mod proporțional.

Atâta timp cât toate activele (necurente) imobilizate nu au fost reduse la zero, nu trebuie să se constate o diferență negativă din achiziție.

Dacă o astfel de situație se prezintă, „buna afacere“ este constatată ca un credit amânat și amortizat asupra rezultatului, în perioada profiturilor scontate, perioadă care nu poate să depășească 40 de ani.

Această abordare solicită ca activele purtătoare de interes să fie contabilizate la valoarea lor actuală, utilizând rate curente adecvate de dobândă, valoare diminuată cu provizioanele pentru depreciere. De asemenea, datoriile sunt contabilizate și ele la valoarea actuală.

Celelalte elemente sunt contabilizate astfel:

- stocurile trebuie să fie constatate la valoarea lor netă de realizare, diminuată cu un profit rezonabil, cu excepția materiilor prime, care trebuie să fie evaluate la valoarea lor curentă de înlocuire;
- titlurile negociabile sunt evaluate la valoarea lor netă de realizare;
- imobilizările corporale și imobilizările necorporale identificabile trebuie să fie evaluate la valoarea estimată de expert;
- cheltuielile de înregistrare și cheltuielile de emisiune a titlurilor date în contrapartida unei achiziții sunt deduse din valoarea justă a acestor titluri;
- costurile directe ale operației fac parte din costul de achiziție;
- datoriile și angajamentele legate de închiderea unei uzine achiziționate sunt costuri directe ale achiziției și sunt înregistrate la valoarea justă a plăților de efectuat;
- diferențele între activele și angajamentele referitoare la pensii și alte angajamente asimilate trebuie să fie recunoscute cu ocazia achiziției (conform normelor FAS 87 „Contabilizarea pensiilor“ și FAS 106 „Contabilizarea altor avantaje implicate de pensionare (exceptând pensiile)“).

(iii) **Activele și pasivele eventuale (FAS 38 „Modificarea normei APB 16, referitoare la contabilizarea pasivelor potențiale degajate în contextul achiziției de întreprinderi“)**

O parte din prețul de achiziție al întreprinderii este afectat activelor eventuale, pasivelor eventuale și deprecierilor eventuale de active, dacă următoarele condiții sunt îndeplinite:

- este probabil ca elementul eventual să fi existat la data realizării grupării;
- după data grupării, dar înainte de sfârșitul perioadei de alocare, elementul eventual menționat anterior este confirmat;
- mărimea activului, pasivului sau deprecierii poate să fie estimată în mod rezonabil;
- perioada de alocare este perioada necesară cumpărătorului pentru a identifica și a cuantifica activele și pasivele și pentru a aloca partea din costul global ce revine fiecăruia dintre ele;
- această perioadă nu va depăși, în mod obișnuit, un an, începând cu data de încheiere juridică definitivă a tranzacției;

– după perioada de alocare, orice ajustare legată de eventualităţi este constatată în rezultatul perioadei.

(iv) **Exemplificarea unei achiziţii pe loturi**

O societate GAMA achiziţionează o parte dintr-o societate-ţintă, în 2 etape: 20% din capital, la un preţ de 600.000 $ şi, în exerciţiul următor, 55% din capital, la un preţ de 1.700.000 $. Activul net aferent fiecărei date este de 2.600.000 $ şi 3.800.000 $:

Primul lot:

Preţul de achiziţie: 600.000 $
Cota-parte achiziţionată: 20% x 2.600.000 $ = 520.000 $
Diferenţa din achiziţie: 600.000 $ – 520.000 $ = 80.000 $

Al doilea lot:

Preţul de achiziţie: 1.700.000 $
Cota-parte achiziţionată: 55% x 3.800.000 $ = 2.090.000 $
Diferenţa din achiziţie: 1.700.000 $ – 2.090.000 $ = (390.000 $)

Ajustarea de contabilizat cu ocazia luării controlului
(partea în creşterea activului net):

- creşterea activului net: 3.800.000$ – 2.600.000$ = 1.20.000 $;
- partea în creşterea activului net: 1.200.000$ x 20% = 240.000$.

Titluri de participare (puse în echivalenţă)	=	Rezerve	240.000

(v) **Informaţii de furnizat în cazul aplicării metodei achiziţiei**

La terminarea perioadei în cursul căreia a intervenit gruparea, trebuie să fie furnizate următoarele informaţii:

– denumirea întreprinderii, descrierea şi preţul de achiziţie total;
– metoda de contabilizare (metoda achiziţiei);
– perioada pentru care rezultatele operaţiilor societăţii achiziţionate sunt incluse în contul de profit şi pierdere al societăţii cumpărătoare (în general, plecând de la data achiziţiei);
– dacă este cazul, numărul şi mărimea acţiunilor emise sau de emis, în numele achiziţiei;
– modalităţile de amortizare a diferenţei din achiziţie;
– alte informaţii relevante, precum plăţile eventuale, opţiunile, alte angajamente;
– gruparea diverselor achiziţii minore (dacă este acceptată publicarea acestei informaţii).

3.7.16. Restructurarea datoriilor

Norme de referinţă: FAS 15; FAS 114.

3.7.16.1. Definiri şi delimitări

Regulile americane relative la restructurarea datoriilor se aplică atunci când dificultăţile financiare ale debitorilor îi constrâng pe creditori să consimtă eforturi speciale în favoarea lor. Ele nu vizează renegocierile de datorii nelegate de dificultăţile debitorilor.

Regulile privind restructurarea datoriilor sunt conținute, în principal, în norma FAS 15 și disting **două moduri** de restructurare a datoriei:

(i) Un transfer de activ în profitul creditorului, în contrapartida căruia debitorul este complet descărcat de datoria sa; acest transfer de activ poate să fie constituit, de exemplu, printr-o încorporare a creanței deținute de creditor în capitalul debitorului, creditorul devenind acționar al debitorului.

(ii) O modificare a datelor privind creanța care poate să fie: o reducere a ratei dobânzii; o amânare a scadenței, însoțită de o reducere a ratei dobânzii; o reducere a mărimii creanței; o diminuare a dobânzilor angajate (datorate). Aceste modificări pot să fie definitive sau supuse unor condiții.

Astfel de reguli nu vizează modificarea contractelor de locație, nici pe cele relative la angajamentele cu salariații, precum regimurile de pensionare. De asemenea, ele nu vizează dificultățile clienților legate de plata facturilor datorate, nici întârzierile implicate de angajarea procedurilor judiciare de către creditori, necesare pentru reasigurarea principalului sau dobânzilor creanței, cu condiția ca astfel de circumstanțe să nu dea naștere la un acord de reamenajare a datoriei.

3.7.16.2. Regulile contabile aplicate debitorului

a) **Transferul de activ ce pune capăt datoriei**

Atunci când debitorul este descărcat de datoria sa printr-un transfer de activ (de exemplu, o creanță sau un activ imobiliar), el trebuie să înregistreze un profit a cărui mărime se determină ca diferență între următoarele două elemente:

- valoarea contabilă a datoriei de care el este descărcat;
- valoarea justă a activului abandonat în profitul creditorului;

Valoarea justă a activului abandonat este suma pe care debitorul ar fi obținut-o dacă el ar fi cedat activul. Valoarea justă se determină prin referire la piața pe care bunul ar fi negociat sau, în lipsa acesteia, o piață ce există pentru active similare. Dacă nu există nici o referință de piață, valoarea justă poate să fie determinată prin actualizarea fluxurilor de trezorerie viitoare estimate.

Diferența dintre valoarea justă a activului transferat și valoarea sa contabilă constituie un plus sau un minus de valoare de înregistrat în contul de profit și pierdere, în același moment cu profitul ce rezultă din restructurarea datoriei.

Exemplul 1

Valoarea nominală a creanței restructurate este de 1.000. Creditorul acceptă să primească un activ imobiliar ce are o valoare justă de 650, pentru plata acestei creanțe. În conturile debitorului, acest activ imobiliar are o valoare de 400.

Debitorul constată dispariția datoriei de 1.000 și a activului imobiliar de 400. În contul de profit și pierdere, el înregistrează separat:

- profitul de 350, legat de restructurarea datoriei (1.000 – 650);
- plusul de valoare legat de transferul imobilului, adică 650 – 400 = 250

Creditorul înregistrează imobilul în activul său, la o valoare de 650. El anulează datoria[131] de 1.000 și constată o pierdere de 350.

---

[131] Pentru el, creanță.

Atunci când debitorul efectuează o creştere de capital rezervată creditorului, pe care acesta îl eliberează prin compensare cu creanţa sa, creşterea de capital este evaluată la valoarea justă a acţiunilor emise. Pentru debitor, profitul legat de restructurare este diferenţa între valoarea justă a acţiunilor emise şi valoarea datoriei bilanţiere.

b) **Modificarea datoriei**

În acest caz, nu se anulează datoria, ci se modifică plăţile de capital (datorie) şi de dobânzi efectuate de debitor. Restructurarea datoriei dă naştere la înregistrarea unui câştig imediat, dacă aceste plăţi totale, neactualizate, sunt mai mici decât valoarea nominală a datoriei din bilanţul debitorului. Plăţile ulterioare se impută asupra datoriei, pe măsură ce ele sunt efectuate, şi, după renegocierea datoriei, debitorul nu mai constată nici o cheltuială cu dobânzile.

Exemplul 2

Valoarea nominală a unei creanţe restructurate este de 1.000. Renegocierea datoriei pune în sarcina debitorului două tranşe anuale privind dobânzile, de 80 (fiecare), şi o rambursare a capitalului (datoriei) „**in fine**"[132] de 600.

Sumele care exprimă dobânzile şi capitalul reprezintă un total neactualizat de 760. Debitorul înregistrează un profit imediat de 1.000 – 760 = 240. Apoi, atât plăţile privind dobânzile cât şi capitalul vor fi imputate asupra soldului rezidual al datoriei (de 760). Debitorul nu va mai constata nici o cheltuială cu dobânzile. Regula americană interzice debitorului să constate un profit de 1.000 – 600 = 400.

Atunci când plăţile de efectuat de către debitor, referitoare la capital (datorie) şi la dobânzi, sunt mai mari decât valoarea nominală a datoriei, debitorul menţine datoria la valoarea sa nominală.

Excedentul plăţilor de efectuat ulterior, faţă de valoarea nominală a datoriei, constituie o cheltuială cu dobânzile de repartizat asupra duratei reziduale a datoriei, astfel încât cheltuiala cu dobânzile atribuită fiecărei perioade să reprezinte o dobândă constantă în raport cu capitalul datorat la începutul perioadei.

Exemplul 3

Valoarea nominală a unei datorii este de 1.000. Acordul de restructurare a datoriei prevede că mărimea capitalului (datoriei) va fi adusă la 800 şi că debitorul va achita trei tranşe anuale de dobândă, de 100, capitalul (datoria) de 800 fiind rambursat la sfârşitul unei perioade de trei ani.

Debitorul menţine datoria sa la valoarea nominală de 1.000 şi nu constată un profit de 1.000 – 800 = 200. El înregistrează plăţile pe care le efectuează pe baza următorului tablou de amortizare.

Perioada	Capitalul datorat la începutul perioadei	Dobânda la o rată de 3,55%	Plăţi efectuate	Capitalul datorat la sfârşitul perioadei
1	1.000	36	(100)	936
2	936	33	(100)	869
3	869	31	(900)	–

[132] In fine = la sfârşitul contractului.

c) **Restructurările de datorii ce presupun atât transferul unui activ cât şi modificarea datoriei**

Atunci când reamenajarea unei datorii comportă atât abandonul unui activ de către debitor cât şi o modificare a condiţiilor datoriei, acesta (debitorul) impută asupra valorii nominale a datoriei totalul valorii juste a activului transferat. După aceea, soldul datoriei este comparat cu plăţile de efectuat, pentru a şti dacă trebuie să se înregistreze un câştig neaşteptat sau dacă aceste plăţi generează cheltuieli financiare.

d) **Prezentarea contului de profit şi pierdere**

Pentru prezentarea contului de profit şi pierdere, debitorul face suma tuturor câştigurilor ce rezultă din renegocierile de datorii. Dacă suma reprezintă o mărime semnificativă, aceste câştiguri sunt menţionate ca elemente extraordinare (la o valoare diminuată cu efectul lor fiscal).

3.7.16.3. Reguli contabile aplicate creditorului

Atunci când creditorul abandonează întreaga valoare a creanţei sale în contrapartida unui activ, el constată în bilanţ activul primit, la valoarea sa justă. Diferenţa între valoarea contabilă a creanţei şi valoarea justă a activului este o **pierdere**.

Activele primite pot să fie constituite din creanţe asupra terţilor, active imobiliare, eventual o participaţie în capitalul debitorului.

Atunci când creditorul acceptă să modifice caracteristicile datoriei, în favoarea debitorului său, regulile contabile de aplicat sunt cele relative la deprecierile de creanţă. Aceste reguli vizează atât deprecierile ce intervin ca urmare a restructurărilor formale de datorii cât şi cele ce apar în absenţa unor astfel de restructurări (norma FAS 114).

Atunci când creditorul acceptă un activ pentru anularea parţială a datoriei debitorului şi când sunt prevăzute plăţi ulterioare efectuabile de către debitor, valoarea justă a activului este imputată asupra creanţei. Aceasta din urmă face apoi obiectul unei deprecieri determinate conform regulilor aplicabile deprecierilor de creanţă.

3.7.17. Clasificarea şi evaluarea titlurilor

Normă de referinţă: FAS 115.

3.7.17.1. Consideraţii preliminare

Norma FAS 115 „Contabilizarea unor instrumente financiare“ (Accounting for Certain Investments in Debt and Equity Securities), emisă în 1993, prevede trei categorii de titluri (securities) şi extinde modul de evaluare a titlurilor la **valoarea justă** (fair value), cu excepţia titlurilor ce exprimă datorii (obligaţiuni, bilete etc.) pe care întreprinderea s-a angajat să le deţină până la data scadenţei pentru care este menţinută evaluarea la cost de achiziţie, ţinând cont de amortizarea primei sau de depreciere (amortized cost, în engleză; décote, în franceză).

Remarcă: Norma FAS 115 înlocuieşte, în special, norma FAS 12 „Metodele de contabilizare pentru titlurile lichide“ (Accounting for Certain Marketable Securities) din 1975, care solicita o evaluare a titlurilor de plasament la valoarea cea mai mică dintre costul de achiziţie al titlurilor şi valoarea de piaţă (lower of cost or market method).

Norma FAS 115 se aplică tuturor titlurilor ce exprimă **datorii** (Debt securities) şi a celor ce exprimă **capitaluri proprii** ale societăților (Equity securities) a căror valoare justă este uşor determinabilă (Readily determinable fair value), adică:

- tuturor titlurilor cotate pe o piață bursieră controlată de SEC sau negociate pe Over-the-counter market pentru care cursurile sunt înregistrate de NASDAQ (National Association of Securities Dealers Automated Quotations Systems) sau de NQB (National Quotation Bureau);
- titlurilor cotate pe o piață străină ce răspund criteriilor prezentate anterior, relative la piețele americane;
- titlurilor fondurilor de plasament (Mutual funds) pentru care valoarea justă a unui titlu este determinată, publicată şi serveşte drept bază în cadrul tranzacțiilor curente.

Remarcă: Norma nu se aplică:

- titlurilor de participare, care sunt înregistrate din momentul în care societatea deținătoare exercită o influență notabilă (significant influence) pe baza metodei punerii în echivalență (equity method);
- societăților care contabilizează deja portofoliul lor la valoarea de piață, pe baza regulilor proprii sectorului lor de activitate (curtieri de valori mobiliare, fonduri de pensii etc.);
- plasamentelor ce reprezintă capitaluri proprii pentru care valoarea titlurilor nu este uşor determinabilă[133].

3.7.17.2. Alegerea categoriei de titluri

Norma FAS 115 defineşte trei categorii de titluri:

- titluri ce reprezintă datorii pe care întreprinderea are intenția fermă şi capacitatea de a le conserva până la data scadenței lor (obligațiuni, bilete etc.) (Held-to-maturity securities);
- titluri de tranzacție (trading securities), adică titluri ce vizează **atât** plasamente ce reprezintă capitaluri proprii (Equity securities), precum acțiunile, opțiunile de cumpărare, bonurile de subscriere, dar excluzând obligațiunile convertibile sau acțiunile privilegiate răscumpărabile, **cât** şi titlurile ce reprezintă datorii (debt securities);
- alte titluri de plasament (Available-for-sale securities), adică titlurile (Equity securities and debt securities), care nu sunt clasificate în nici una din categoriile precedente.

Cu ocazia achiziției, clasificarea plasamentelor trebuie să fie efectuată în una dintre cele trei categorii citate anterior. Această clasificare trebuie revizuită la fiecare moment de închidere a conturilor.

- **Clasificarea unui titlu ce reprezintă o datorie în categoria Held-to maturity** nu trebuie să fie efectuată decât dacă întreprinderea are intenția efectivă şi capacitatea de a conserva acest titlu până la scadența sa. Intenția de a conserva titlul pe o durată nedefinită nu permite să se aleagă acest tip de categorie.

---

[133] Atunci când prețurile de negociere nu sunt disponibile (non marketable equity securities), se aplică metoda costului de achiziție (cost method). Dividendele încasate sunt înscrise la venituri.

În consecință, conform FASB, vânzarea sau transferul acestor titluri la o altă categorie ar trebui să fie rare, exceptând, în special, următoarele cazuri:

- proba unei deteriorări semnificative a solvabilității emitentului titlului;
- modificarea reglementării fiscale care elimină sau reduce regimul de exonerare a dobânzilor privind titlurile ce exprimă datorii;
- gruparea de întreprinderi sau o decizie importantă (precum cesiunea unui sector) care ar antrena vânzarea sau transferul acestor titluri, pentru a menține o poziție privind rata sau riscul de credit.

Să subliniem că SEC este împotriva vânzărilor sau schimbărilor abuzive de clasificare a titlurilor considerate inițial ca „deținute obligatoriu până la scadență". Credibilitatea întreprinderii în privința declarațiilor sale de intenție riscă să fie alterată și SEC poate să repună în discuție clasificarea totalității portofoliului societății ce a contravenit dispozițiilor FASB sau să-i interzică utilizarea categoriei de titluri „deținute obligatoriu până la scadență", în cursul unei anumite perioade.

Întreprinderile vor trebui, deci, să fie extrem de prudente în alegerea categoriei Held-to-maturity.

- **Titlurile de tranzacție** (Trading securities) sunt titluri cumpărate și deținute o perioadă scurtă, în vederea revânzării. Termenul de „trading" presupune cumpărări și vânzări active și frecvente, pentru a obține profituri prin diferența de curs pe termen scurt.
- **Available-for-sale securities** sunt alte titluri de plasament decât cele ce aparțin celor două categorii precedente.

3.7.17.3. Debt securities held-to-maturity

Aceste titluri figurează în bilanț la costul lor amortizat (Amortized cost)[134], adică la costul lor de achiziție, ținând cont de amortizarea primei (Premium) sau a deprecierii (Discount) calculată pe baza metodei dobânzii reale (Effective interest method).

Reamintim că prețul de piață al obligațiunii, deci costul său de achiziție, este egal cu valoarea actuală (present value) la rata dobânzii reale a pieței (Effective interest)[135] a mărimii nominale a obligațiunii (Principal amount), care reprezintă valoarea de rambursare (Maturity value), și a dobânzilor periodice.

Rata dobânzii reale a pieței este aplicată, mai întâi, la costul de achiziție al obligațiunii, pentru perioada acoperită de prima dobândă periodică. Rezultatul determinat este comparat cu mărimea dobânzii periodice, pentru a obține prin diferență amortizarea primei sau a reducerii. Pentru calculul următor, rata dobânzii reale a pieței este aplicată la noua valoare contabilă a obligațiunii (costul de achiziție ± amortizarea primei sau a reducerii) (carrying amount or book value) ș.a.m.d.

---

[134] Norma FAS 115 nu a modificat regulile de calcul al costului amortizat, dar a determinat împărțirea de efectuat, pe baza intențiilor și capacității întreprinderii, între „Held-to-maturity securities" și „Available-for-sale debt securities", prin aplicarea de reguli de evaluare și de contabilizare diferite pentru fiecare categorie.

[135] Este vorba despre rata de randament a pieței obligatare care este diferită în cazul primei (Premium) sau reducerii (Discount), de rata stipulată pentru obligațiune.

Exemplu

La 1 ianuarie, exercițiul N, o societate a cumpărat, la un preț de 91.889, obligațiuni cu o valoare nominală totală de 100.000 și o rată a dobânzii de 6%. Scadența obligațiunilor este la 1 ianuarie, exercițiul N + 5. Dobânda este plătibilă, în fiecare an, la 1 iulie și 1 ianuarie. Reducerea (100.000 – 91.889 = 8.111) provine dintr-o rată a dobânzii efective de 8%[1)]. Societatea decide să conserve aceste obligațiuni până la scadența lor.

Tabloul de amortizare a reducerii
(obligațiuni cu rata dobânzii de 6%, rata randamentului real fiind de 8%)
(Schedule of bond discount amortization 6% bonds purchased to yield 8%)

Data	Încasarea dobânzii	Venitul financiar	Amortizarea reducerii	Valoarea netă contabilă
1 ianuarie/N	–	–	–	91.889
1 iulie/N	3.000(a)	3.676(b)	676(c)	92.565(d)
1 ianuarie/N+1	3.000	3.703	703	93.268
1 iulie/N+1	3.000	3.731	731	93.999
1 ianuarie/N+2	3.000	3.760	760	94.759
1 iulie/N+2	3.000	3.790	790	95.549
1 ianuarie/N+3	3.000	3.822	822	96.371
1 iulie/N+3	3.000	3.855	855	97.226
1 ianuarie/N+4	3.000	3.889	889	98.115
1 iulie/N+4	3.000	3.924	924	99.039
1 ianuarie/N+5	3.000	3.961	961	100.000
	30.000	38.111	8.111	

(a) 3000 = 100.000 x 0,06 x 6/12 (c) 676 = 3.676 – 3.000
(b) 3676 = 91.889 x 0,08 x 6/12 (d) 92.565 = 91.889 + 676

[1)]Valoarea actuală a sumei de 100.000, achitabilă în 5 ani, cu o dobândă semestrială de 8%, este de a x $(1+i)^{-n}$, unde i = 4% și n = 10, adică 100.000 x $(1,04)^{-10}$ = 67.556

Valoarea actuală a dobânzilor semestriale de 3.000, pe o perioadă de 5 ani, la o rată anuală de 8%, este de:

$a\frac{1-(1+i)^{-n}}{i}$, unde i = 4% și n = 10, adică:

3.000 x 8,11090 = 24.833

Prețul pe piața obligațiunilor = 67.556 + 24.333 = 91.889
Reducerea = valoarea nominală – prețul pieței = 8.111

Sursă: Analiza normei FAS 115 și exemplul de mai sus sunt inspirate din Rf comptable, la revue fiduciaire, no. 235, decembrie 1997, paginile 30-35.

Exemplu

La 1 ianuarie, exercițiul N, o societate a cumpărat, la un preț de 91.889, obligațiuni cu o valoare nominală totală de 100.000 și o rată a dobânzii de 6%. Scadența obligațiunilor este la 1 ianuarie, exercițiul N + 5. Dobânda este plătibilă, în fiecare an, la 1 iulie și 1 ianuarie. Reducerea (100.000 – 91.889 = 8.111) provine dintr-o rată a dobânzii efective de 8%[1)]. Societatea decide să conserve aceste obligațiuni până la scadența lor.

Tabloul de amortizare a reducerii
(obligațiuni cu rata dobânzii de 6%, rata randamentului real fiind de 8%)
(Schedule of bond discount amortization 6% bonds purchased to yield 8%)

Data	Încasarea dobânzii	Venitul financiar	Amortizarea reducerii	Valoarea netă contabilă
1 ianuarie/N	–	–	–	91.889
1 iulie/N	3.000(a)	3.676(b)	676(c)	92.565(d)
1 ianuarie/N+1	3.000	3.703	703	93.268
1 iulie/N+1	3.000	3.731	731	93.999
1 ianuarie/N+2	3.000	3.760	760	94.759
1 iulie/N+2	3.000	3.790	790	95.549
1 ianuarie/N+3	3.000	3.822	822	96.371
1 iulie/N+3	3.000	3.855	855	97.226
1 ianuarie/N+4	3.000	3.889	889	98.115
1 iulie/N+4	3.000	3.924	924	99.039
1 ianuarie/N+5	3.000	3.961	961	100.000
	30.000	38.111	8.111	

(a) 3000 = 100.000 x 0,06 x 6/12 (c) 676 = 3.676 – 3.000
(b) 3676 = 91.889 x 0,08 x 6/12 (d) 92.565 = 91.889 + 676

[1)]Valoarea actuală a sumei de 100.000, achitabilă în 5 ani, cu o dobândă semestrială de 8%, este de $a \times (1+i)^{-n}$, unde i = 4% și n = 10, adică $100.000 \times (1,04)^{-10} = 67.556$

Valoarea actuală a dobânzilor semestriale de 3.000, pe o perioadă de 5 ani, la o rată anuală de 8%, este de:

$a\frac{1-(1+i)^{-n}}{i}$, unde i = 4% și n = 10, adică:

$$3.000 \times 8,11090 = 24.833$$

Prețul pe piața obligațiunilor = 67.556 + 24.333 = 91.889
Reducerea = valoarea nominală – prețul pieței = 8.111

Sursă: Analiza normei FAS 115 și exemplul de mai sus sunt inspirate din Rf comptable, la revue fiduciaire, no. 235, decembrie 1997, paginile 30-35.

Clasificarea „investiţii pe termen scurt“ (current investments) – investiţii pe termen lung (long-term investments) se efectuează în funcţie de data scadenţei titlurilor.

Fluxurile de trezorerie ce provin din cumpărări, din vânzări şi ajunse la scadenţa titlurilor din categoria „Held-to-maturity securities“ fac parte din activităţile de investire (Cash flows from investing activities).

3.7.17.4. Trading securities

Cu ocazia închiderii exerciţiului, aceste titluri sunt evaluate la valoarea lor de negociere pe piaţă (fair value) şi sunt prezentate la nivelul mărimii lor totale, pe termen scurt. Câştigurile şi pierderile potenţiale (Unrealized holding gains şi Unrealized holding losses) ce reprezintă diferenţa dintre evaluările la începutul şi la sfârşitul exerciţiului (sau perioadei) sunt înregistrabile în contul de profit şi pierdere.

În cazul titlurilor din categoria „Trading securities“, nu se procedează la amortizarea primei sau reducerii, ele nefiind conservate decât pe o perioadă scurtă.

Fluxurile de trezorerie ce provin din cumpărări, din vânzări şi ajunse la scadenţa titlurilor din categoria „Trading securities“ fac parte din activităţile de exploatare (Cash flows from operating activities).

3.7.17.5. Available-for-sale securities

La închiderea exerciţiului, aceste titluri sunt evaluate la valoarea lor de negociere pe piaţă (fair value). Câştigurile şi pierderile potenţiale ce rezultă nu figurează în contul de profit şi pierdere, ci sunt înscrise la mărimea lor netă, după deducerea impozitului, pe o linie specială a fondurilor proprii. Variaţiile valorii de piaţă nu sunt înscrise în contul de profit şi pierdere decât atunci când câştigurile şi pierderile sunt realizate.

Clasificarea „termen scurt – termen lung“ a titlurilor ce exprimă datorii (Debt securities), considerate ca fiind „Available-for-sale securities“, se efectuează pe baza datelor de scadenţă şi a intenţiilor de vânzare în anii viitori. Titlurile ce exprimă capitaluri proprii (Equity securities) clasificate în aceeaşi rubrică sunt prezentate ca fiind „pe termen scurt“, dacă ele sunt destinate să fie utilizate în cadrul unor operaţii pe termen scurt.

Fluxurile de trezorerie ce provin din cumpărări, din vânzări şi ajunse la scadenţa titlurilor din categoria „Available-for-sale securities“ fac parte din activităţile de investire (Cash flows from investing activities).

3.7.17.6. Deprecierea (Impairment)

În legătură cu titlurile clasificate la rubricile „Held-to-maturity“ şi „Available-for-sale“, se convine să se determine o depreciere, dacă scăderea valorii de piaţă sub costul amortizat (Amortized cost) este temporară sau nu.

Dacă ea nu este considerată temporară, această valoare devine noua bază a costului titlului, iar deprecierea considerată ca realizată trebuie să fie înregistrată în contul de profit şi pierdere (Realized cost).

Noua valoare a costului titlurilor nu va putea să fie modificată pentru a ține cont de eventualele creşteri ulterioare ale valorii de piață.

Eventualele creşteri sau diminuări ulterioare ale valorii de piaţă a titlurilor de tip „Available-for-sale“ vor fi înscrise la o linie distinctă a fondurilor proprii, conform regulilor prevăzute în norma FAS 115.

3.7.17.7. Transferurile între categorii

Transferul trebuie să fie efectuat la valoarea de negociere pe piață (Fair value). La data transferului, câştigurile sau pierderile potenţiale sunt prelucrate în modul următor:

- pentru un titlu de tranzacție (Trading security), transferat la o altă categorie, nu se procedează la retratare (câştigurile şi pierderile potențiale au fost deja contabilizate în contul de profit şi pierdere);
- pentru un titlu transferat la categoria Trading security, se va proceda la o contabilizare imediată a câştigului sau pierderii potențiale în contul de profit şi pierdere;
- pentru un titlu ce exprimă o datorie, considerat ca fiind deținut obligatoriu până la scadența sa (Held-to-maturity security), şi transferat în categoria altor titluri de plasament (Available-for-sale security), câştigul sau pierderea potențial(/ă) va trebui să fie contabilizat(/ă) la o linie distinctă a fondurilor proprii;
- pentru un titlu ce exprimă o datorie considerat ca fiind „Available-for-sale security“ şi transferat în categoria „Held-to-maturity security“, câştigul sau pierderea potențial(/ă) la data transferului va continua să figureze ca un element distinct al fondurilor proprii, dar va trebui să fie amortizat pe durata de viață restantă a titlului (impact asupra contului de venituri din dobânzi), în paralel cu amortizarea primei sau a reducerii (discount).

  Remarcă: Cunoscută fiind natura elementelor de tip „Trading securities“, transferurile acestor titluri la o altă categorie, ca şi transferurile de titluri la această categorie ar trebui să fie destul de rare.

3.7.17.8. Informaţii de furnizat (Disclosures)

În ceea ce priveşte elementele „Held-to-maturity securities“ (în mod separat pentru fiecare tip de titluri) şi „Available-for-sale securities“ (în mod global), la data întocmirii fiecăruia dintre bilanţurile prezentate, trebuie să fie furnizate următoarele informaţii:

- valorile probabile de negociere (Aggregate fair value);
- câştigurile latente brute (Gross unrealized holding gains);
- pierderile latente brute (Gross unrealized holding losses);
- costurile amortizate (Amortized cost);
- datele contractuale de scadenţă la data întocmirii celui mai recent bilanţ.

Pentru fiecare perioadă ce face obiectul prezentării unui cont de profit şi pierdere, trebuie să fie indicate:

- veniturile ce provin din vânzarea elementelor „Available-for-sale securities“ cât şi câştigurile sau pierderile brute realizate ca urmare a acestor cesiuni;
- modul de determinare a costului ce a servit la calculul câştigurilor sau pierderilor realizate (costul de cumpărare specific real, costul mediu etc.);
- câştigurile brute sau pierderile brute cuprinse în rezultate şi generate de transferul titlurilor din categoria „Available-for-sale securities“ în categoria „Trading securities“;
- variaţia pierderilor sau câştigurilor potenţiale nete (Change in net unrealized holding gain or loss) în cursul perioadei, variaţie care figurează la o linie de fonduri proprii, referitoare la titlurile de tip „Available-for-sale“;
- variaţia pierderilor sau câştigurilor potenţiale nete, generată de titlurile de tip „Trading“, variaţie ce a fost înscrisă în contul de profit şi pierdere, în cursul perioadei;
- în cazul transferului sau cesiunii de titluri clasificate în categoria „Held-to-maturity“, costul amortizat al acestor titluri, pierderea sau câştigul potenţial sau realizat, explicaţiile privind motivele ce au condus la transferarea sau la cedarea acestor titluri.

3.7.18. Obligaţiunile convertibile şi instrumentele financiare

Norme de referinţă: APB 14; FAS 105; FAS 107; FAS 119.

3.7.18.1. Delimitări şi definiri

În conformitate cu norma APB 14, dacă o societate emite obligaţiuni convertibile, sumele primite sunt în întregime contabilizate la datorii fără să se evalueze separat valoarea opţiunii.

În ultimii ani, un grup de lucru al FASB a studiat problemele implicate de instrumentele financiare. Ca rezultat al acestui program, FASB a emis două norme[136]. Aceste norme solicită ca informațiile referitoare la riscurile asociate instrumentelor financiare să figureze în anexă.

Norma FAS 105 solicită ca riscurile de credit, referitoare la instrumentele financiare care nu apar în bilanț, să fie indicate în anexă. Întreprinderea în cauză trebuie să-şi estimeze pierderea pentru cazul cel mai nefavorabil şi să-şi prezinte politica de acoperire.

Norma FAS 107 solicită informații privind valoarea justă (fair value) a instrumentelor financiare, pentru întreprinderile al căror activ total depăşeşte 150 milioane de dolari.

Sunt considerate instrumente financiare:

- moneda fiduciară sau scripturală;
- participațiile în capitalul unei întreprinderi;
- contractele ce comportă în acelaşi timp:

(i) obligația pentru una dintre părți de a da lichidități sau un alt instrument financiar contrapartidei sale, sau obligația de a schimba cu contrapartida sa un alt instrument financiar, în condiții potențial defavorabile;

(ii) dreptul pentru cealaltă parte de a primi lichidități sau un alt instrument financiar, sau dreptul de a schimba cu contrapartida sa un alt instrument financiar, în condiții potențial favorabile.

Depozitele la vedere într-o bancă constituie instrumente financiare, deoarece depunătorul poate să recupereze depozitele sale în orice moment şi banca este obligată să i le remită.

Creanțele şi datoriile din exploatare, cât şi împrumuturile acordate, cele primite etc. sunt instrumente financiare deoarece ele impun debitorului să remită lichidități, la data prevăzută. În mod simetric, creditorul poate să solicite această remitere la data prevăzută.

Activele ce au o substanță fizică precum imobilizările corporale şi stocurile, la fel ca şi imobilizările necorporale, nu constituie instrumente financiare, deoarece chiar dacă ele generează fluxuri de lichidități pentru deținătorul lor, nici un terț nu este obligat, din punct de vedere contractual, să verse aceste lichidități.

De asemenea, nu constituie instrumente financiare:

- cheltuielile constatate în avans;
- avansurile vărsate privind comenzile în curs;
- veniturile constatate în avans;
- avansurile primite privind comenzile clienților;
- datoriile potențiale privind garanțiile date clienților.

---

[136] Idei regăsite în lucrarea „La comptabilité anglo-saxonne", pagina 37, lucrare anterior citată.

Într-adevăr, pentru activele menţionate anterior, avantajele pe care acestea le vor procura întreprinderii vor fi constituite din bunuri sau din servicii şi nu din instrumente financiare. În acelaşi mod, pentru pasivele prezentate anterior, dispariţia lor va fi obţinută prin remiterea de produse sau efectuarea de prestaţii.

Opţiunea deţinută de o întreprindere de a achiziţiona peste 6 luni un bon de tezaur american, la preţul de 100.000 de dolari este un instrument financiar, deoarece el poate să permită deţinătorului opţiunii să realizeze un câştig dacă la scadenţa opţiunii valoarea bonului de tezaur este mai mare de 100.000 de dolari. Pentru deţinător, este vorba de un activ financiar, în timp ce vânzătorul opţiunii este într-o poziţie potenţial defavorabilă şi suportă un pasiv financiar. Pentru vânzător, preţul de vânzare al opţiunii (prima primită) constituie contrapartida riscului pe care îl asumă.

O situaţie mai complexă este constituită de un contract la termen, conform căruia cumpărătorul se angajează să cumpere peste şase luni un bon de tezaur, la preţul de 100.000 de dolari, iar vânzătorul se angajează să cedeze bonul de tezaur pentru acest preţ, la aceeaşi dată. Dacă valoarea bonului de tezaur creşte în timpul perioadei de şase luni, cumpărătorul este câştigător, iar vânzătorul este cel ce pierde. În această situaţie, cumpărătorul la termen al bonului de tezaur dispune de un drept similar unei opţiuni de cumpărare, dar el este, de asemenea, un vânzător al unei opţiuni de vânzare. În mod simetric, vânzătorul poate să fie considerat că a cedat o opţiune de cumpărare şi că a achiziţionat o opţiune de vânzare.

Un contract de swap de rată, în termenii căruia una dintre părţi varsă rata fixă şi primeşte rata variabilă, este potenţial favorabil sau defavorabil, conform evoluţiei ratei variabile. El constituie pentru fiecare dintre părţi în acelaşi timp un activ şi un pasiv financiar.

Atunci când o opţiune se referă la un activ nefinanciar, de exemplu o materie primă sau o marfă, aceasta nu constituie prin ea însăşi un instrument financiar.

Un drept sau o obligaţie numai eventuală poate să constituie un instrument financiar. Garanţia obţinută de creditor, de la un terţ, în operaţia de acordare a împrumutului, constituie un activ financiar pentru creditor (dreptul de a obţine rambursarea garantului, în caz de dificultate a debitorului) şi un pasiv financiar pentru garant (obligaţia de a rambursa creditorul, în caz de dificultate a debitorului).

3.7.18.2. Instrumentele financiare ce pot să fie la originea pierderilor contabile

Riscul de pierdere legat de un instrument financiar are două origini:

- dificultatea contrapartidei (partenerului), în caz de activ financiar (riscul de credit);
- evoluţia preţurilor de piaţă care pot să diminueze valoarea unui activ financiar sau să majoreze pe cea a unui pasiv financiar (riscul de piaţă).

Riscul de pierdere poate să fie limitat la mărimea contabilizată în activ (de exemplu, creanţa faţă de client). De asemenea, el poate să fie maj mare decât mărimea contabilizată.

Acesta este cazul unui contract de swap care dă naştere la o decontare compensată a dobânzii variabile şi a dobânzii fixe. Atâta timp cât diferenţa este favorabilă întreprinderii, nu există risc de pierdere. El există, totuşi, dacă ratele se inversează.

De asemenea, valoarea contabilă a pasivelor financiare poate să reprezinte riscul maxim al debitorului. Totuşi, unele pasive financiare pot să conţină pierderi neconstatate. Este cazul garanţiilor date terţilor. Aceste instrumente comportă astfel riscuri neconstatate în bilanţ.

a) **Informaţiile referitoare la instrumentele financiare ce comportă riscuri de pierderi potenţiale în afara bilanţului**

Informaţiile de furnizat în situaţiile financiare privind instrumentele financiare ce comportă riscuri în afara bilanţului se referă, pentru fiecare categorie de instrumente, la:

- valoarea nominală, contractuală sau noţională a principalului instrumentelor;
- natura, caracteristicile, implicaţiile financiare ale instrumentelor, riscurile de credit sau de piaţă generate la nivelul fiecărui instrument;
- metodele utilizate pentru a le contabiliza.

b) **Informaţiile referitoare la riscul de credit privind instrumentele ce comportă riscuri în afara bilanţului**

Informaţiile de furnizat în situaţiile financiare privind instrumentele financiare ce comportă riscuri de credit în afara bilanţului se referă, pentru fiecare categorie de instrumente, la:

- mărimea pierderii care ar fi suportată în caz de stare de dificultate completă a partenerului (contrapartidei), în ipoteza în care garanţiile şi asigurările obţinute s-ar dovedi fără valoare;
- regulile în vigoare în întreprindere, ce vizează obţinerea de garanţii sau de asigurări pentru acoperirea riscului de credit, posibilităţile efective de acces la aceste garanţii şi descrierea garanţiilor şi asigurărilor obţinute.

c) **Informaţiile referitoare la concentrarea riscului de credit pentru ansamblul instrumentelor financiare**

Informaţiile privind concentrările de risc de credit vizează toate instrumentele financiare ce comportă un risc de credit, vizavi de partenerul (contrapartida) individual(ă) sau de grupurile de parteneri (contrapartide) ce ajung(e) la o concentrare de risc de credit. Situaţiile în care mai mulţi parteneri (contrapartide) formează o concentrare de risc de credit rezultă din faptul că astfel de parteneri (contrapartide) pot să aibă aceeaşi activitate sau să exerseze activitatea lor în aceeaşi zonă geografică, sau, în sfârşit, să aibă caracteristici economice comune care ar ajunge la un comportament omogen vizavi de creditorii lor, dacă ar fi îndeplinite anumite condiţii economice (de exemplu, împrumuturi acordate societăţilor puternic îndatorate).

Pentru fiecare categorie importantă de concentrare de riscuri, sunt de furnizat următoarele informaţii:

- caracteristicile activităţii, zonei geografice sau trăsăturile comune care conduc la o concentrare de risc;
- mărimea riscului de credit, ce provine din fiecare concentrare, presupunând dificultatea simultană a ansamblului debitorilor şi lipsa de valoare a garanţiilor şi asigurărilor obţinute;
- regulile în vigoare în cadrul întreprinderii, ce vizează obţinerea de garanţii şi de asigurări pentru acoperirea riscului de credit, posibilităţile efective de acces la aceste garanţii şi descrierea garanţiilor şi asigurărilor obţinute.

d) **Informaţii referitoare la valoarea justă a instrumentelor financiare**

Valoarea justă a unui instrument financiar este mărimea pentru care instrumentul ar putea să fie cedat între părţi, în afara unei proceduri de vânzare forţată sau de lichidare. În prezenţa unei pieţe, valoarea justă a instrumentului este valoarea sa de piaţă, chiar dacă volumele cotidiene de tranzacţie pe piaţă sunt mai mici decât volumul deţinut de întreprindere, şi dacă vânzarea (sau achiziţia propriilor sale titluri) ar avea o consecinţă asupra cursurilor.

Întreprinderea indică în conturile sale valoarea justă a instrumentelor financiare pentru care determinarea (estimarea) acesteia nu ridică dificultăţi practice.

În absenţa pieţei, valoarea justă poate să fie căutată prin analogie cu cea a instrumentelor echivalente cotate pe o piaţă sau prin metode de estimare precum fluxurile de trezorerie actualizate, modelele de estimare a opţiunilor, modelele matriceale de estimare.

Valoarea depozitelor la vedere în pasivul bilanţurilor băncilor este valoarea lor nominală. Întreprinderea nu poate să ţină cont de stabilitatea acestor depozite, legată de încrederea pe termen lung de care ea beneficiază în faţa depunătorilor.

Această încredere constituie o imobilizare necorporală şi nu un instrument financiar.

Pentru datorii şi creanţe din exploatare, nu este solicitată nici o informaţie, dacă valoarea justă a acestor instrumente este apropiată de valoarea lor contabilă.

În cazul în care întreprinderea se confruntă cu dificultăţi în estimarea valorilor juste ale unor instrumente, ea va furniza următoarele informaţii:

- caracteristicile acestor instrumente (valoarea contabilă, rata efectivă a dobânzii, scadenţele);
- motivele dificultăţilor întâlnite.

Dificultăţile întâlnite pentru estimarea valorii juste se referă la costul presupus de o atare estimare. Este vorba despre o noţiune relativă (şi nu absolută), care se apreciază la o dată determinată pentru o întreprindere determinată.

3.7.19. Contractele la termen cotate

Norma de referință: FAS 80.

3.7.19.1. Definiri şi delimitări

Norma contabilă FAS 80 se aplică la ceea ce vom numi contracte de cumpărare sau de vânzare la termen cotate pe o piață organizată, în Statele Unite sau în afara Statelor Unite, contracte ce pun în prezență o întreprindere şi camera de compensare a pieţei organizate.

Conform paragrafului 15 al normei, definiția contractelor de cumpărare sau de vânzare la termen cotate vizează contractele ce au următoarele caracteristici:

- ele obligă cumpărătorul (sau vânzătorul) să ia livrarea (sau să efectueze livrarea) unei cantități prestabilite privind o marfă, o materie primă sau un instrument financiar, la o dată precisă sau în cursul perioadei; această obligație poate să fie achitată printr-o decontare financiară (încasare sau plată);
- contractele trebuie să fie derulate prin anticipație, ca urmare a încheierii de contracte inverse referitoare la aceeaşi marfă sau materie primă, sau acelaşi instrument financiar;
- schimbările de valoare ale contractelor fac obiectul lichidărilor periodice, de obicei cotidiene.

Exemplu

O întreprindere agroalimentară utilizează o cereală în producția sa. În noiembrie 1998, ea estimează că va avea nevoie de 100.000 de unități de cereale, la sfârşitul lunii februarie 1999, în procesul său de producție. Vânzarea produsului finit se va efectua la prețul de piață din luna februarie 1999; de altfel, prețul de vânzare este neelastic în raport cu evoluția prețului materiei prime. Industriaşul se găseşte, astfel, într-o situație de risc, dacă prețul cerealei în cauză creşte la sfârşitul lunii februarie.

Pentru a asigura (acoperi) acest risc, la 1 noiembrie 1998 el achiziționează 20 de contracte la termen, cu scadență la 28 februarie 1999, fiecare dintre ele pentru 5.000 de unități de cereale, la prețul de 3$/unitate. Plecând de aici, industriaşul fixează prețul materiei sale prime:

- în situația în care cursul va arăta 2,5$/unitate, în luna februarie 1999, el va trebui să verse 0,5$/unitate x 100.000 unități = 50.000$ la camera de compensare a pieței organizate; în contrapartidă, el se va aproviziona pe piață, la 2,5$/unitate, adică 2,5$/unitate x 100.000 unități = 250.000$. În această ipoteză, el ar plăti o mărime globală de 50.000$ + 250.000$ = 300.000$;
- în situația în care cursul cerealei urcă la 3,3$/unitate, industriaşul va primi (3,3–3) x 100.000 unități = 30.000$, ceea ce va compensa o parte din suma de 330.000$ necesară pentru a plăti cele 100.000 de unități de cereale în cauză.

Norma FAS 80 nu se referă la contractele la termen cotate relative la monedele străine.

3.7.19.2. Detalii privind contabilitatea contractelor la termen cotate

- **Principiul de bază reținut de norma FAS 80:**

Subiectul esențial al normei este metoda de contabilizare a evoluțiilor valorii de piață a contractelor la termen cotate. Principiul reținut este cel al evaluării în bilanț la valoarea de piață, schimbările de valoare constituind câştiguri şi pierderi înscrise în contul de profit şi pierdere. Totuşi, pentru unele operaţii considerate de asigurare (acoperire), norma prevede că perioada de contabilizare în rezultate a modificării de valoare trebuie să corespundă perioadei incidenței în rezultate a activelor, pasivelor sau angajamentelor ferme legate de contractele la termen cotate.

- **Condițiile pentru ca un contract la termen cotat să fie o asigurare (o acoperire):**

Pentru ca un contract la termen cotat să fie o asigurare, trebuie să fie **reunite** următoarele condiții:

- Poziția de asigurat (acoperit) plasează întreprinderea în fața unui risc de piață sau de rată a dobânzii. Poziția de asigurat trebuie să corespundă unei poziții net globale, ce include activele, pasivele şi angajamentele ferme care prezintă acelaşi risc. În caz de gestiune descentralizată a riscurilor, poziția netă se determină la nivelul fiecărui centru de decizie.
- Contractul la termen cotat trebuie să reducă riscul şi să fie identificat ca asigurare, ceea ce implică faptul că, de la crearea asigurării şi pe toată durata ei, trebuie să existe o mare probabilitate de corelație între evoluția valorii de piață a contractului la termen cotat şi evoluția valorii juste a poziției asigurate (cheltuială sau venitul cu dobânzile) astfel încât efectele contractului la termen cotat să compenseze din plin efectele variațiilor de preț sau de rată, referitoare la poziția asigurată.
- Cu toate că un contract la termen cotat poate să se refere la mărfuri, materiale sau instrumente financiare de o natură diferită de cea a poziției care se doreşte a fi asigurată, acest contract va putea, totuşi, să fie calificat contract de asigurare, dacă există o relație economică evidentă între prețurile mărfurilor, materialelor sau instrumentelor în cauză.

- **Asigurarea de elemente evaluate în bilanț la valoarea justă:**

Atunci când un contract la termen cotat constituie o asigurare a unei poziții evaluate în bilanț la valoarea justă, sunt aplicate următoarele reguli:

- dacă ajustările de valoare ale poziției asigurate sunt constatate la rezultate, se va proceda la fel cu ajustările de valoare ale contractelor la termen cotate;

– în situaţia în care contractul la termen cotat este destinat să asigure o poziţie viitoare ce trebuie să fie evaluată în bilanţ la valoarea justă, modificările sale privind valoarea de piaţă sunt înregistrate în rezultate;
– dacă ajustările de valoare ale poziţiei asigurate sunt înregistrate direct la capitalurile proprii (cazul unor valori mobiliare, conform normei FAS 115), modificările de valoare ale contractului la termen cotat sunt direct afectate capitalurilor proprii; ele nu sunt transferate la rezultate decât în momentul amortizării titlului asigurat sau al cesiunii sale.

● **Asigurarea de active, de pasive sau de angajamente ferme**:

Atunci când un contract la termen cotat asigură un activ sau un pasiv existent, variaţia de valoare a contractului va ajusta valoarea contabilă a activului sau a pasivului asigurat.

Pentru asigurările de angajamente ferme, neconstatate în bilanţ, variaţia de valoare a instrumentului cotat este încorporată în valoarea contabilă a activului şi pasivului care vor rezulta din angajamentul ferm.

O dată încorporate în valoarea contabilă a activelor şi pasivelor asigurate, ajustările de valoare ale contractului la termen cotat răspund aceloraşi reguli de înregistrare în contul de profit şi pierdere precum ansamblul celorlalte componente ale activelor şi pasivelor.

Ajustările de valoare ale unui contract la termen cotat ce asigură un activ sau un pasiv financiar purtător de dobândă şi pentru care contabilizarea dobânzilor se efectuează la rata efectivă a dobânzii vor da naştere la o ajustare a ratei efective a cheltuielilor cu dobânzile, constatate ulterior. Calculul noii rate se efectuează atunci când contractul la termen cotat este realizat chiar dacă un nou contract la termen cotat îl va înlocui.

● **Asigurarea de operaţii viitoare**:

Contractele la termen cotate pot să vizeze operaţii viitoare ale întreprinderii ce nu corespund angajamentelor ferme, ci operaţiilor curente şi normale. Ajustarea de valori referitoare la aceste contracte este încorporată în valoarea tranzacţiilor viitoare asigurate, numai dacă următoarele două condiţii sunt **reunite**:

– Caracteristicile eventuale şi dispoziţiile speciale ale operaţiilor viitoare sunt cunoscute. Este vorba, în special, despre data prevăzută a operaţiei, despre natura mărfurilor, materiilor prime sau instrumentelor vizate, despre cantităţile ce trebuie să fie achiziţionate sau cedate. Pentru operaţiile relative la instrumentele purtătoare de dobândă, scadenţa prevăzută constituie o informaţie importantă.
– Pentru ca operaţiile să aibă loc, trebuie să existe o probabilitate ridicată. Această probabilitate trebuie să rezulte din fapte precum: operaţii similare efectuate în trecut; capacitatea financiară şi operaţională a întreprinderii pentru a efectua aceste operaţii; termenul trebuie să se scurgă până la realizarea operaţiilor; riscurile

asumate dacă operaţia n-ar trebui să aibă loc; posibilitatea ca operaţii ce au caracteristici foarte diferite să poată fi efectuate pentru a realiza acelaşi scop.

Dacă operaţiile viitoare pot să aparţină diverselor categorii, fără să se ştie încă la ce categorie vor fi ataşate, achiziţionarea de contracte la termen cotate poate, totuşi, să fie considerată ca o asigurare a operaţiilor viitoare, în situaţia în care sunt îndeplinite condiţiile necesare pentru a considera că aceste contracte sunt asigurări.

În loc de încheiere: zece teze referitoare la compatibilitățile şi incompatibilitățile contabilității românești cu cele anglo-saxone

Contabilitatea românească evoluează într-un spațiu tridimensional: mediul politic, juridic, economic, financiar, social şi cultural specific țării noastre o particularizează față de celelalte sisteme; vocația istoric europeană şi juridic continentală o aseamănă cu sistemele fundamentate pe sursele de drept scris, în special cu cele de sorginte latină; fenomenele de globalizare a economiilor şi de normalizare contabilă la nivel mondial îşi proiectează noi repere, circumscrise în perimetrul normelor internaționale.

Influențele de neocolit ale contabilităților anglo-saxone asupra dezvoltărilor contemporane ale sistemelor contabile ne obligă la o analiză temeinică a trăsăturilor acestora. Studiul realizat prin elaborarea volumului I al lucrării „**Sisteme contabile comparate**" ne permite să enunțăm o serie de teze referitoare la compatibilitățile şi incompatibilitățile contabilității românești cu cele anglo-saxone.

Teza 1

Economiile anglo-saxone sunt economii în care piețele reglează marea majoritate a fluxurilor de valori materiale şi băneşti. Pilonii de bază ai acestor economii sunt: liberalismul, dublat de intervenționismul statal, cultul pentru gruparea întreprinderilor, dublat de nevoia managerială de descentralizare a activităților acestora.

Economia românească, zisă de tranziție, rămâne, pentru o perioadă greu de delimitat prizoniera concepțiilor şi practicilor societății de tip comunist. Lecțiile despre libertățile economice, liberul schimb şi libera concurență se învață greu. Puterea publică este obişnuită să gestioneze totul, ceea ce nu înseamnă că face şi probă de expertiză. Într-un climat birocratic, întreprinderile îşi asumă cu dificultate responsabilitățile, libera inițiativă este sugrumată de o politică fiscală coercitivă, descentralizarea rămâne o partidă amânată pentru mai târziu.

Incompatibilitățile de model economic determină, în bună măsură, incompatibilități în dezvoltarea sistemelor contabile. Sistemele anglo-saxone, în pofida performanțelor lor, nu pot reprezenta modelul principal de inspirație pentru contabilitatea românească.

Teza 2

Sistemul de finanțare determină în mod decisiv practicile contabile. Contabilitățile anglo-saxone evoluează într-un sistem predominant bursier. Pentru atragerea investitorilor, întreprinderile promovează o strategie de maximizare a profiturilor. În cadrul politicii de

repartizare a profiturilor domină distribuirea de dividende. Pornind de la aceste comandamente, societățile sunt tentate să capitalizeze cheltuielile pentru a le amortiza, să prefere imputarea unor valori asupra rezervelor, în detrimentul amortizării acestora.

Contabilitatea românească evoluează într-un sistem de finanțare predominant bancar. Pentru a-şi mări credibilitatea față de bănci, întreprinderile preferă/sunt obligate prin lege să capitalizeze o parte însemnată din profituri. Acolo unde astfel de profituri pot să fie consemnate. Pentru că, inflația devastatoare, dublată de politica de impozitare neincitativă, orientează societățile spre minimizarea rezultatului. În acord cu aceste comandamente, ele sunt tentate să includă direct în cheltuieli unele valori capitalizabile.

În contextul unei piețe financiare nesemnificative şi cu un sistem bancar dificil de echilibrat din cauza degringoladei leului, contabilitatea românească nu are cum să se reformeze după chipul şi asemănarea sistemelor anglo-saxone.

Teza 3

Raportul între contabilitate şi fiscalitate relevă gradul de „emancipare“ a unui sistem contabil. În țările anglo-saxone, profesia contabilă liberală are o existență seculară. Prin forța de expertiză şi prin comportament etic ea a câştigat „războiul“ cu puterea publică. Expresia cea mai elocventă a profesionalismului ei este fundamentarea contabilității pe principii general admise. Cunoscutele „GAAP“-uri impun practicile contabile cele mai performante. Aplicarea lor conduce la obținerea unei imagini-reprezentări fidele în conturi. Normele fiscale nu exercită nici o influență asupra lor. Contabilitatea este nepoluată fiscal.

Profesia contabilă liberală în țara noastră este departe de a fi atins performanțe profesionale. Accesul la profesie lasă loc apariției neofiților. În lipsa unei profesii capabile să elaboreze şi să sugereze producătorilor de conturi, (prin) avize şi recomandări, soluții performante la problemele ridicate de practică, puterea publică „face legea“ în materie de normalizare contabilă. Şi dacă procesul de elaborare a normelor contabile, uneori haotic, poate fi explicat prin lipsă de expertiză, imixtiunea fiscalității în ordinea contabilă este un semn de slăbiciune a profesiei. În acest cadru, este greu de conceput că puterea publică va ceda de bună voie prerogativele în materie de normalizare contabilă şi că profesia liberală va pune prea curând ordine în „curtea“ sa. Sistemele anglo-saxone rămân atunci să fie numai admirate. Considerăm totuşi că, printr-un proces coerent de decantare a valorilor sale, profesia contabilă românească va câştiga pe termen mediu disputa sa cu puterea publică.

Teza 4

Conştiente de efectele nefaste ale fenomenelor de „lobby“ asupra procesului de normalizare contabilă, ţările anglo-saxone şi-au creat organisme independente (FASB, în Statele Unite, ASB, în Regatul Unit…). Independenţa este asigurată de modul de finanţare a acestor organisme, la baza căruia se găseşte o fundaţie.

Modelele anglo-saxone pot inspira o reformă profundă a sistemului de normalizare contabilă în ţara noastră. Colegiul consultativ al contabilităţii ar putea deveni un organism independent cu sarcini precise de normalizare. Financiar vorbind, activitatea colegiului ar putea să fie susţinută de o fundaţie, în spatele căreia să se afle comunitatea financiară românească. Misiunea colegiului ar fi să asigure elaborarea de norme imbatabile din punct de vedere tehnic. Mecanismul de elaborare a normelor (due process) ar trebui să se inspire din uzanţele organismelor anglo-saxone sau ale celui internaţional. Un comitet de urgenţă, dependent de colegiu, ar trebui să examineze textele surselor de drept contabil şi normele; în vederea depistării unor interpretări nesatisfăcătoare sau conflictuale şi să dea răspunsuri profesionale pentru cazurile de contabilizare defectuoasă sau neconformă cu normele. În sfârşit, un grup de revizuire ar avea rolul să identifice întreprinderile româneşti, ale căror situaţii financiare sunt în dezacord cu legislaţia.

Teza 5

Matricea contabilităţilor anglo-saxone este cadrul contabil conceptual. El este un sistem coerent de obiective şi de principii fundamentale, legate între ele, susceptibile să conducă la formularea de norme solide şi să indice natura, rolul şi limitele contabilităţii financiare şi ale situaţiilor financiare. În calitate de teorie contabilă normativă, cadrul contabil conceptual are o dublă vocaţie:

– de a asigura coerenţa normelor contabile;
– de a contribui la asigurarea independenţei organismelor de normalizare.

Pentru a deveni performantă, contabilitatea românească trebuie să se doteze cu un cadru contabil conceptual. În felul acesta, normalizatorii români ar dispune de un ghid[137] pentru elaborarea normelor contabile, producătorii de conturi ar putea să soluţioneze probleme generate de practică, pentru care nu există norme, utilizatorii de conturi ar putea să interpreteze mai bine situaţiile financiare, auditorii ar putea să-şi exprime de o manieră mai fundamentată opiniile lor asupra situaţiilor financiare. În sfârşit, un cadru contabil conceptual

[137] Ghid care ar conduce la creşterea comparabilităţii informaţiilor, prin diminuarea numărului de metode contabile alternative.

ar ajuta profesia contabilă să se protejeze împotriva presiunilor politice şi atacurilor. El ar facilita astfel arbitrarea cazurilor de divergenţe de înţelegere sau a conflictelor de interese, în căutarea de soluţii adecvate. Un cadru conceptual utilizabil în mediul românesc ar reorienta contabilitatea din postura umilă de instrument de control al puterii publice în cea de instrument de asistare a deciziilor pentru o gamă largă de utilizatori: conducătorii întreprinderii (managerii), furnizorii de capitaluri (investitori, creditori şi, în măsura în care subvenţionează investiţiile şi exploatarea, organismele puterii publice), salariaţii şi sindicatele lor, partenerii comerciali ai întreprinderii, alte grupuri de interese (presa de specialitate, pe o poziţie deloc de neglijat). Neîndoios, administraţia şi alte instituţii dotate cu putere reglementară şi de control (mai ales autorităţile fiscale, monetare şi financiare şi organele însărcinate cu statisticile şi contabilitatea naţională) nu ar fi neglijate prin instrumentarea unui cadru contabil conceptual românesc. Deşi un atare cadru nu ar putea să se dezvolte plecând de la cadrul american, deoarece acesta din urmă operează într-o economie financiarizată (care, deocamdată, nu are mai nimic comun cu realitatea economică românească) şi privilegiază investitorii, influenţa anglo-saxonă s-ar putea face simţită prin asimilarea arhitecturii cadrului contabil conceptual internaţional. Plecând de la acest model, ar putea fi decantate principalele linii de forţă specific româneşti, în urma analizei mediului economico-social al ţării noastre.

Teza 6

Comunicarea financiară, în lumea anglo-saxonă, este un proces căruia contabilitatea îi conferă un loc şi un rol cu totul speciale. „Full and fair disclosure“ este pentru această lume contabilă un principiu sacramental. Mecanismul de comunicare a informaţiilor este asigurat de publicarea situaţiilor financiare. Gama de situaţii financiare, conţinutul acestora, deschiderea lor spre marile axe ale analizei financiare probează că sistemele contabile anglo-saxone sunt într-un progres continuu. Dezvoltările lor pe linie de informare financiară se pot constitui în modele pentru evoluţia contabilităţii româneşti. De exemplu, clasificarea bilanţieră cea mai adecvată ar fi aceea care ar ajuta utilizatorii să evalueze, pe de o parte, natura, mărimile, lichiditatea şi destinaţia resurselor (activelor) disponibile, iar pe de altă parte, mărimea şi scadenţele datoriilor. Altfel spus, criteriul de separare „curent – necurent“ ar trebui să domine logica bilanţului românesc. Cât priveşte contul de profit şi pierdere, dacă întreprinderile româneşti mici şi mijlocii ar putea să menţină ca dominantă logica clasificării după natură, marile întreprinderi, în special cele cotate pe pieţele financiare, ar putea beneficia de valenţele clasificării după destinaţie (similar uzanţelor anglo-saxone), valenţe extrem de apreciate de manageri şi de furnizorii bursieri de capitaluri. Modelul contului de profit şi

pierdere poate să abandoneze structura „curent-excepţional", utilizată actualmente, promovându-se clasificarea „ordinar – extraordinar". Totodată, elementele ordinare ar trebui să prezinte, în mod distinct, informaţiile de o importanţă semnificativă (ca, de exemplu, efectele operaţiilor privind oprirea (abandonul) unor activităţi şi sectoare de activitate).

În plus, marile întreprinderi româneşti pot să-şi amelioreze comunicarea financiară prin:

- recursul la întocmirea şi publicarea unui tablou al fluxurilor de trezorerie;
- întocmirea şi publicarea unui tablou al variaţiei capitalurilor proprii;
- elaborarea şi publicarea unei situaţii a rezultatului global (economic);
- reorientarea anexei spre tipul de situaţie-complement al celorlalte documente de sinteză, în care partea explicativă şi cea referitoare la divulgarea strategiei contabile adoptate de întreprindere să ocupe un loc infinit mai important decât în prezent.

Teza 7

Corespunzător noilor amendamente în structura situaţiilor financiare, planul de conturi ar trebui să cuprindă noi grupe, conturi şi subconturi.

În orice caz, opus uzanţelor anglo-saxone, ideea şi conceptul de plan contabil general nu trebuie abandonate de contabilitatea românească.

Din punct de vedere reglementar, planul contabil general s-ar putea constitui într-o normă contabilă generală. Din punct de vedere practic, el ar rămâne un instrument deocamdată de neînlocuit, la îndemâna preparatorilor şi revizorilor de conturi. Dar numai în condiţiile unei perfecţionări a conţinutului său (beneficiind, în acest sens, şi de evoluţiile modelului său de inspiraţie: Planul contabil general francez).

Teza 8

Promovând „nucleul dur" al reflecţiei contabile anglo-saxone, contabilitatea românească poate şi trebuie să dezvolte teoria şi practica utilizării principiilor contabile. Dacă se doreşte ca formula „furnizării unei imagini fidele prin situaţiile financiare" să nu rămână vorbă goală, este necesar ca, dincolo de cele şase principii contabile promovate în actualul regulament (care şi ele cer o dezvoltare pe măsura unei contabilităţi conceptualizate), să nu fie neglijate două principii cu implicaţii practice deosebite: importanţa relativă (consistency) şi principiul priorităţii realităţii în faţa formei (substance over form). În privinţa celui de-al

doilea, noi ne exprimăm în continuare punctul de vedere că, în comparaţie cu Franţa, ţara noastră nu a fost bazată pe un atavism funciar. Capitalismul a apărut şi s-a dezvoltat mult mai târziu, iar simţul proprietăţii nu a atins nici pe departe cotele burgheziei franceze. Am putea spune că, în formele ei cele mai dezvoltate, contabilitatea românească nu a fost niciodată dominată în exclusivitate de juridic şi patrimonialitate. Nu este mai puţin adevărat că România nici nu a fost cuprinsă vreodată de febra capitalismului popular precum o ţară ca Marea Britanie. În orice caz, nu vedem de ce contabilitatea românească ar fi împiedicată să îmbrace, prin informaţiile pe care le furnizează, o haină **economică**. Preţul pe care l-am plăti este abandonul unei abordări excesiv juridice în contabilitate. Câştigul ar fi orientarea acesteia spre relevanţă, spre o adevărată prezentare fidelă a situaţiei financiare şi performanţelor întreprinderii, spre punerea în valoare a unor practici moderne de finanţare etc.

Teza 9

Bazându-se în exclusivitate pe „obiectivitatea“ costurilor istorice, cu atât mai surprinzătoare cu cât hiperinflaţia continuă să distrugă substanţa economică şi financiară a ţării noastre, contabilitatea românească propune utilizatorilor, vrând sau nevrând, deşeuri informaţionale. În acord cu evoluţiile economice ale ultimului deceniu, contabilităţile emancipate ale ţărilor dezvoltate se lansează în noi teorii şi practici privind evaluarea. Pentru anglo-saxoni, de exemplu, apelul la evaluarea bazată pe valoarea justă (fair value), pe fluxurile de trezorerie actualizate (present value), generate de diversele elemente, a devenit o practică şi o lecţie modernă de contabilitate. Dacă nu vrem să rămânem împotmoliţi în noroiul acestui sfârşit de secol, trebuie să acceptăm (şi) trecerea la un arsenal performant, flexibil de evaluare.

Teza 10

Economiile financiarizate din ţările dezvoltate, în special din ţările anglo-saxone, au lansat noi practici care îşi cer soluţiile contabile. Problemele pensionării salariaţilor, ale restructurării economiei întreprinderilor, ale restructurării datoriilor, ale grupării societăţilor, ale evaluării şi prezentării instrumentelor financiare sunt numai câteva exemple, este drept, reprezentative, care au cerut rezolvări contabile corecte.

Oricât de mult s-ar prelungi perioada de tranziţie a economiei româneşti, aceste probleme vor sosi, totuşi, în anticamera sistemului nostru contabil. Cei chemaţi să

normalizeze trebuie să fie pregătiți să dea un răspuns pentru fiecare nou-venit în curtea contabilității românești.

Inspirându-se în mod logic din realizările sistemului francez și ale referențialului internațional, contabilitatea românească trebuie să se pregătească pentru o infuzie de concepte și de practici anglo-saxone. Fără fetișizări și fără complexe. În caz contrar, am rata șansa înscrierii pe orbita de evoluție a unei contabilități de secol XXI.

Anexa 1

Lista normelor FAS

1 Informaţii de furnizat în materie de conversiune a tranzacţiilor exprimate în monede străine.

2 Contabilizarea cheltuielilor de cercetare şi de dezvoltare.

3 Modificarea normei APB no. 28, ce vizează prezentarea conturilor intermediare.

4 Modificarea normei APB no. 28, ce vizează contabilizarea plusurilor sau minusurilor de valoare privind stingerea de datorii financiare.

5 Contabilizarea eventualităţilor (contingencies).

6 Modificarea normei APB no. 43, ce vizează prezentarea în conturile de obligaţii pe termen scurt susceptibile să fie refinanţate.

7 Contabilitatea întreprinderilor de dezvoltare.

8 Contabilizarea tranzacţiilor exprimate în monede străine şi conversiunea situaţiilor financiare exprimate în monede străine.

9 Modificarea normelor APB 11 şi APB 23, ce vizează contabilizarea impozitelor de către întreprinderile petroliere şi de gaze.

10 Modificarea normei APB 16, ce lărgeşte câmpul de aplicare a metodei numite „bunicul“ pentru contabilizarea grupării de întreprinderi.

11 Modificarea normei FAS 5, referitoare la contabilizarea eventualităţilor (contingencies).

12 Metodele de contabilizare pentru titlurile „lichide“.

13 Contabilizarea contractelor de locaţie.

14 Informarea sectorială a unei întreprinderi.

15 Contabilizarea restructurării de datorii generatoare de riscuri de către întreprinderi terţe.

16 Ajustările ce vizează conturile exerciţiilor anterioare (Notă: În Statele Unite, conceptul de intangibilitate a bilanţului de deschidere este mai puţin strict decât în Europa continentată).

17 Modificarea normei FAS 13, referitoare la contabilizarea contractelor de locaţie.

18. Modificarea prezentării normei FAS 14, referitoare la contul de profit şi pierdere pe sectoare de activitate, la închideri intermediare de conturi.

19 Contabilitatea întreprinderilor petroliere şi de gaze.

20 Modificarea normei FAS 8, ce vizează contractele de devize la termen.

21 Modificarea normelor APB 15 şi FAS 14, ce limitează aplicaţiile la întreprinderile care fac apel la economisirea publică.

22 Modificarea normei FAS 13, referitoare la contabilizarea contractelor de locaţie.

23 Modificarea normei FAS 13, referitoare la contabilizarea contractelor de locaţie.

24 Modificarea normei FAS 14, referitoare la prezentarea contului de profit şi pierdere pe sectoare de activitate în raportul anual al unei alte întreprinderi.

25 Modificarea normei FAS 19, ce limitează câmpul de aplicare a unor dispoziţii relative la întreprinderile petroliere şi de gaz.

26 Modificarea normei FAS 13, referitoare la contractele de locaţie finanţare.

27 Modificarea normei FAS 13, referitoare la contractele de locaţie finanţare.

28 Modificarea normei FAS 13, referitoare la contractele de locaţie finanţare.

29 Modificarea normei FAS 13, referitoare la contractele de locaţie finanţare.

30 Modificarea normei FAS 14 – Informaţiile de furnizat, referitoare la clienţii principali ai întreprinderii.

31 Contabilizarea plusurilor ce rezultă din reglementarea fiscală engleză referitoare la stocurile de siguranţă.

32 Modificarea normei APB 20, referitoare la unele probleme specifice în materie de principii contabile şi de prezentare a situaţiilor financiare.

33 Prelucrarea inflaţiei în contabilitate.

34 Capitalizarea dobânzilor adăugate.

35 Contabilizarea regimurilor de pensionare, definite în funcţie de avantajele viitoare.

36 Modificarea normei APB 8, referitoare la prezentarea informaţiilor legate de pensionare.

37 Prezentarea în bilanţ a impozitelor amânate.

38 Modificarea normei APB 16, referitoare la contabilizarea pasivelor potenţiale degajate în contextul achiziţiei de întreprinderi.

39 Modificarea normei FAS 33, referitoare la aplicarea acesteia în industriile miniere, petroliere şi de gaz.

40 Modificarea normei FAS 33, referitoare la aplicarea acesteia în industriile forestiere.

41 Modificarea normei FAS 33, referitoare la imobilele închiriate.

42 Modificarea normei FAS 34, referitoare la pragul de semnificaţie pentru contabilizarea dobânzilor adăugate.

43 Contabilizarea remuneraţiilor salariaţilor absenţi.

44 Modificarea normei ARB 30 şi a interpretării normei APB 17 şi APB 30, referitoare la activele necorporale ale transporturilor de automobile.

45 Contabilizarea onorariilor franşizelor.

46 Aplicarea normei FAS 33 în industria cinematografică.

47 Informaţiile de furnizat referitoare la obligaţiunile pe termen lung.

48 Faptul generator, prezenţa unui drept de returnare.

49 Contabilizarea sistemelor de finanţare a produselor.

50 Situaţiile financiare ale întreprinderilor din industria muzicii.

51 Situaţiile financiare ale întreprinderilor de televiziune (cablu).

52 Contabilizarea tranzacţiilor exprimate în monede străine.

53 Situaţiile financiare în industria cinematografică.

54 Modificarea normei FAS 33, referitoare la societăţile de portofolii.

55 Modificarea normei APB 15, referitoare la condiţiile ce permit să se asimileze capitalurilor proprii obligaţiunile convertibile.

56 Modificarea normei FAS 32, ce reinstaurează normele SOP 31-1 şi 32-2 ale organismului profesiei (AICPA), în cazurile particulare ale întreprinderilor ospitaliere.

57 Informaţiile de furnizat referitoare la persoanele (juridice şi fizice) legate.

58 Modificarea normei FAS 34, referitoare la capitalizarea dobânzilor adăugate privind titlurile puse în echivalenţă.

59 Report în aplicarea normei FAS 35 pentru întreprinderile guvernamentale.

60 Contabilitatea societăţilor de asigurare.

61 Contabilizarea sistemelor de arhive.

62 Aplicarea normei FAS 34 (dobânzi adăugate) pentru anumite donaţii şi subvenţii scutite de impozit.

63 Situaţiile financiare ale industriilor de emisiune (televiziune şi radio).

64 Modificarea normei FAS 4, referitoare la stingerea datoriilor în contextul unui „sinking fund".

65 Contabilizarea unor operaţii de credit imobiliar.

66 Contabilizarea vânzărilor imobiliare.

67 Contabilizarea operaţiilor de promovare imobiliară.

68 Probleme privind cercetarea şi dezvoltarea.

69 Modificarea normelor FAS 19, 25, 33 şi 39, referitoare la informaţiile de furnizat în activităţile petroliere şi de extracţie a gazelor.

70 Modificarea normei FAS 33, referitoare la conversiunea valorilor exprimate în monede străine şi la inflaţie.

71 Contabilizarea efectelor unor restricţii reglementare.

72 Modificarea textelor APB 17 şi FIN 9 (şi a interpretării normelor APB 16 şi 17), referitoare la contabilizarea achiziţiilor în sectorul bancar.

73 Modificarea normei APB 20, referitoare la schimbările metodelor de contabilizare a reţelelor feroviare.

74. Contabilizarea indemnizaţiilor de pensionare.

75 Modificarea normei FAS 55, referitoare la reportarea datei de punere în aplicare pentru întreprinderile guvernamentale.

76 Modificarea normei APB 26, referitoare la stingerea datoriilor.

77 Informaţiile de furnizat de către întreprinderile ce se finanţează prin cedarea creanţelor lor cu drept de returnare.

78 Modificarea normei ARB 43, referitoare la prezentarea în bilanţ a obligaţiunilor rambursabile la cerere.

79 Modificarea normei APB 16, ce limitează câmpul său de aplicare pentru societăţile care nu fac apel la economisirea publică.

80 Contabilizarea contractelor la termen.

81 Informaţiile de furnizat referitoare la avantajele acordate salariaţilor în materie de sănătate şi de asigurări pe viaţă.

82 Modificarea normei FAS 33, ce limitează numărul de informaţii de furnizat referitoare la inflaţie.

83 Exprimarea unei preferinţe pentru utilizarea ghidurilor AICPA şi SOPS emise de AICPA în industria bancară, fondurile de pensii şi la agenţii de schimb.

84 Modificarea normei APB 26, referitoare la conversiunea forţată a obligaţiunilor convertibile.

85 Modificarea normei APB 15, ce instaurează un test de randament pentru a determina dacă obligaţiunile convertibile pot să fie asimilate capitalurilor proprii.

86 Contabilizarea costurilor referitoare la produsele program destinate să fie comercializate.

87 Contabilizarea pensiilor.

88 Contabilizarea pensiilor şi indemnizaţiilor de pensionare.

89 Prelucrarea inflaţiei în situaţiile financiare.

90 Modificarea normei 71, referitoare la prelucrarea cheie a investiţiilor în imobilizări corporale, în unele industrii pentru care există o reglementare guvernamentală.

91 Contabilizarea onorariilor şi altor costuri nerambursabile ocazionate de obţinerea de credite bancare şi a creditelor de rată.

92 Modificarea normei FAS 71, referitoare la contabilizarea „phase-in plans", pentru unele industrii în cazul cărora există o reglementare guvernamentală.

93 Contabilizarea cheltuielilor cu amortizările de către entităţile cu scop nelucrativ.

94 Modificarea normelor ARB 51, APB 18 şi ARB 43, ce impune consolidarea oricărei filiale controlate în mod majoritar.

95 Tablourile fluxurilor de trezorerie.

96 Contabilizarea impozitelor.

97 Prelucrarea în conturile întreprinderilor de asigurări a:

- unor contracte de lungă durată;
- câştigurilor sau pierderilor realizate din cesiunea de investiţii.

98 Modificarea normelor FAS 13, 66 şi 91 şi anularea textelor FAS 26 şi FTB 789-11, referitoare la contractele de locaţie-finanţare.

99 Report în punerea în aplicare a normei FAS 93 pentru entităţile cu scop nelucrativ.

100 Report în punerea în aplicare a normei FAS 96.

101 Modificarea normei FAS 71 – întreprinderile supuse la o reglementare guvernamentală.

102 Modificarea normei FAS 95, referitoare la tablourile fluxurilor de trezorerie.

103 Al doilea report în punerea în aplicare a normei FAS 96.

104 Modificarea normei FAS 95, referitoare la tablourile fluxurilor de trezorerie.

105 Informaţii de furnizat referitoare la:

- instrumentele financiare ce comportă riscuri în afara bilanţului;
- instrumentele financiare ce „concentrează" riscul de credit.

106 Contabilizarea altor avantaje implicate de pensionare (exceptând pensiile).

107 Informaţiile de furnizat referitoare la valoarea justă a instrumentelor financiare.

108 Al treilea report în punerea în aplicare a normei FAS 96.

109 Contabilizarea impozitelor.

110 Modificarea normei FAS 34, referitoare la informaţiile de furnizat în legătură cu investiţiile prin regimurile de pensionare, definite prin avantajele de pensionare.

111 Anularea normei FAS 32 şi a buletinelor sale tehnice.

112 Modificarea normelor FAS 5 şi FAS 43, referitoare la avantajele acordate salariaţilor care au părăsit întreprinderea.

113 Situaţiile financiare ale societăţilor de reasigurări, referitoare la contractele de lungă durată şi de scurtă durată.

114. Modificarea normelor FAS 5 şi 15, referitoare la contabilizarea împrumuturilor acordate dubioase.

115 Contabilizarea unor instrumente financiare.

116 Contabilizarea donaţiilor acordate sau primite.

117 Conturile entităţilor cu scop nelucrativ.

118 Modificarea normei FAS 114, referitoare la contabilizarea împrumuturilor acordate dubioase.

119 Informaţiile de furnizat referitoare la instrumentele financiare derivate şi la valoarea justă a instrumentelor financiare.

120 Modificarea textelor FAS 60, FAS 97 şi TB 120, referitoare la situaţiile financiare ale întreprinderilor de asigurări.

121 Contabilizarea pierderii de valoare a imobilizărilor de durată lungă.

122 Modificarea normei FAS 65, referitoare la drepturile de serviciu ale creditelor imobiliare.

123 Contabilizarea operaţiilor „stock board compensation".

124 Contabilizarea investiţiilor entităţilor cu scop nelucrativ.

125 Contabilizarea transferului de active financiare şi a stingerii datoriilor.

128 Rezultatul pe acţiune.

130 Rezultatul global.

131 Informarea sectorială.

Anexa 2

Diferenţe în terminologiile contabilităţii britanice şi a celei americane

România	Statele Unite	Regatul Unit
Conturi anuale (documente de sinteză; situaţii financiare)	Financial Statements	Accounts (Financial Statemets)
Conturi consolidate	Consolidated Financial Statements	Consolidated accounts (Consolidated Financial Statements; Group Accounts; Group Financial Statements)
Contul de profit şi pierdere	Income Statement	Profit and loss account
Tabloul fluxurilor de trezorerie	Statement of cash flow	Cash flow statement
Raport de gestiune	Report of the directors	Director's report
Contabilitatea fuziunii societăţilor comerciale	Pooling of interest	Merger Accounting
Contabilitatea achiziţionării de societăţi comerciale	Purchase Accounting	Acquisition Accounting
Capital social	Capital stock (Capital share)	Share capital
Rezerve	Retained earnings (nu trebuie să conţină prime sau alte ajustări de capital)	Reserves (includ: „retained earnings"; uneori prime (share premium); anumite cheltuieli şi credite)
Prime de capital	Paid in surplus (includ contribuţiile la capital (contributed capital) şi câştigurile capitalizate (capitalized earnings))	Share premium (nu includ contribuţiile la capital şi câştigurile capitalizate)
Stocuri	Inventories	Stocks
Creanţe	Receivables	Debtors
Datorii-creditori	Payables	Creditors
Profitul anual (al exerciţiului)	Net income	Profit for financial year
Contractele de locaţie finanţare	Capital leases	Finance leases

Bibliografie selectivă

(1) David Alexander, Anne Britton — Financial Reporting, Chapman & Hall, Londra, 1994

(2) Yves Bernheim, Eamonn Walsch cu participarea lui Timothy J. Doherty — The essentials of US GAAP, The American set of accounting standards and the stakes in international harmonization, Mazars & Guérard, 1997

(3) Laurence Binet — Les états financiers anglo-saxons, Comparaison avec les états financiers français dans le cadre de l'harmonisation internationale, Economica, Paris, 1991

(4) Françoise Bussac — États financiers anglo-saxons et français. Comparaison des pratiques comptables, Editions Hommes et techniques, 1983

(5) Bernard Colasse — Où il est question d'un cadre comptable conceptuel français, Revue de droit comptable, 91-3

(6) Bernard Colasse — L'offre et la demande d'informations comptables, seminar de inițiere în cercetarea contabilă, Universitatea Paris-Dauphine, 1991/1992

(7) Bernard Colasse — Comptabilité générale, 5ème édition, Economica

(8) Mike Davies, Ron Paterson, Allister Wilson — UK GAAP Generally Accepted Accounting Practice in the United Kingdom, Ediția a 5-a, Ernst & Young, 1997

(9) Niculae Feleagă — Sisteme contabile comparate, Editura Economică, 1995

(10) Niculae Feleagă — Îmblânzirea junglei contabilității, Editura Economică, 1996

(11) Niculae Feleagă — Controverse contabile, Editura Economică, 1996

(12) Niculae Feleagă — Dincolo de frontierele vagabondajului contabil, Editura Economică, 1997

(13)	Niculae Feleagă Ion Ionaşcu	Tratat de contabilitate financiară, volumele 1 şi 2, Editura Economică, 1998
(14)	Niculae Feleagă Louis Klee Jean-Claude Lavoyer Benoît Lebrun Emmanuel Paret	Enseignement C3 „Comptabilité comparée“ (note de curs pentru anul universitar 1998/1999), Chaire de Sciences et Techniques Comptables, CNAM, Paris
(15)	Gilbert Gélard	États financiers comparés – Guide de lecture – Royaume Uni – Allemagne-France (KPMG), Nouvelles Éditions Fiduciaires, 1995
(16)	Geert Hofstede	Relativité culturelle des pratiques et théories de l'organisation, Revue française de gestion, septembrie-octombrie, 1987
(17)	Louis Klee (coordonator) M.H. Aguillar Patrick Boisselier Paul Lurkin Théodora Papadatou Antonio Socias Salva Jacques Richard	La comptabilité des sociétés dans la C.E.E., la Villeguérin Éditions, 1992
(18)	Jacqueline Langot	Comptabilité anglo-saxonne, Normes, Mécanismes et Documents Financiers, Ediția a 3-a, 1997
(19)	Aḥmed Naciri	Une analyse comparative des systèmes de normalisation français et américain, RFC, septembrie, 1986
(20)	Christopher Nobes Alan Roberts	Second Thoughts on „A Judgemental International Classification“, Discussion Papers in Accounting and Finance, Nr. 17, mai 1989
(21)	Christopher Nobes	Accounting comparisons, 1990, UK/USA Coopers and Lybrand Deloitte
(22)	Christopher Nobes Robert Parker	Comparative International Accounting, Ediția a 3-a, Prentice Hall, 1991

(23)	Christopher Nobes	The True and Fair View: Impact on and of the Fourth Directive, Discussion Papers, University of Reading, 1993
(24)	Christopher Nobes	Curs de „Financial Accounting“, predat la Universitatea din Reading, Anglia, octombrie-decembrie 1993
(25)	Robert Obert	Pratique internationale de la comptabilité et de l'audit, Dunod, 1994
(26)	Josette Pilverdier-Latreyete	Analyse des Etats Financiers Américains, Economica, 1989
(27)	Lee H. Radebaugh Sidney J. Gray	International Accounting and Multinational Entreprises, Ediția a 3-a, 1993 John Wiley & Sons, Inc
(28)	Sub coordonarea: Bernard Raffournier Axel Haller Peter Walton	Comptabilité internationale, Vuibert, 1997
(29)	Jacques Richard	„Systèmes comptables comparés“, seminar de inițiere în cercetarea contabilă, Université Paris-Dauphine, 1992
(30)	Jacques Richard	Comptabilités et pratiques comptables, Dalloz, 1996
(31)	Alan Roberts	The Very Idea of Classification in International Accounting, Discussion Papers, mai 1989
(32)	Jean-Claude Scheid Peter Standish	La normalisation comptable: sa perception dans le monde anglophone et en France, RFC 201/1989
(33)	Géraldine Schmidt	Les principes comptables, octombrie 1989
(34)	Jean-Marc Tiraud	La fiscalité des sociétés dans la C.E.E. Ediția a 4-a, 1993/1994, Villeguérin Éditions, Paris
(35)	Martyn Trotman	Comptabilité britannique: Mode d'emploi, Economica, 1993
(36)	Peter Walton	La comptabilité anglo-saxonne, Édition La Decouverte, Paris, 1996

(37) * * * IASC: vers la convergence des normes comptables nationales? Allemagne, Australie, Etats-Unis, France, Pologne, Royaume-Uni, Tunisie, Ukraine, Collection Mazars & Guérard, Semestrul II, 1997

(38) * * * La revue fiduciaire, rf comptable No. 235, decembrie 1997.

80.000

EDITURA ECONOMICĂ

Pentru cartea SISTEME CONTABILE COMPARATE,
ediția I, d-lui. prof. univ. dr. Niculae Feleagă
i s-a decernat premiul VIRGIL MADGEARU
al Academiei Române, pe anul 1995.

I.S.B.N.: 973-590-155-2